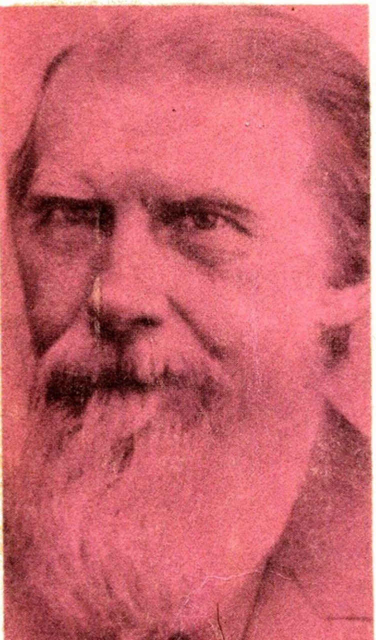
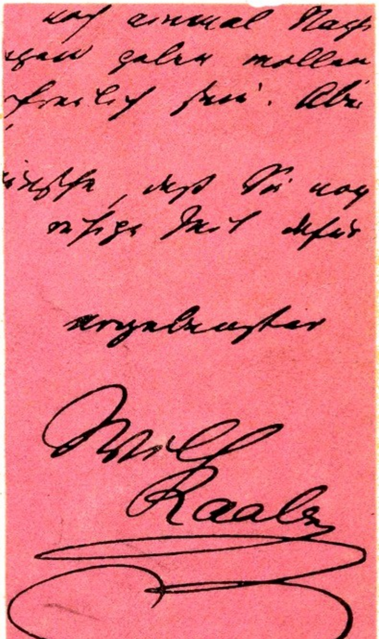
WILHELM RAABE

Cronica Uliței Vrăbiilor

Editura Univers

clu

Clasicii

Literaturii Universale

Coperta colecţiei: *Vasile Socoliuc*

WILHELM RAABE

AUSGEWĂHLTE WERKE

Aufbau – Verlag Berlin und Weimar

1966

Wilhelm Raabe

CRONICA ULIŢEI VRĂBIILOR

În româneşte de CONSTANTIN STREIA
Prefaţă de HERTHA PEREZ

Bucureşti – 1973
Editura Univers

PREFAŢĂ

WILHELM RAABE A FOST, până nu de mult, poate cel mai greşit înţeles dintre marii reprezentanţi ai literaturii germane din secolul trecut, un scriitor supus unor simplificări şi răstălmăciri, uneori mai abile, alteori destul de superficiale, care s-au transformat în adevărate prejudecăţi. Caracterul atât de divers şi complicat al operei a permis exegeţilor lui Raabe să tragă cele mai contradictorii concluzii, să ajungă la rezultate finale mult deosebite între ele. Autorul lui *Abu Telfan* a fost considerat când optimist, când pesimist, când un înţelept, când un ins bizar, o fire lirică sau una tragică. Pentru unii umorul său era rezultatul resemnării voite sau silite, pentru alţii, efectul înţelepciunii acuzatoare şi iertătoare totodată. În fond, găsim la Raabe o sinteză din tot ceea ce am amintit până acum, el nu poate fi introdus într-o schemă, personalitatea sa conţine prea multe şi prea diverse trăsături, care nu pot fi aduse la un numitor

comun.

*

A avut o existenţă liniştită, lipsită de mari pasiuni[1], devenită însă patetică prin complexitatea lui sufletească, prin intensitatea răsunetului interior, a spiritului sensibil şi reţinut care-şi caută cu greu drumul spre perfecţiune, calea proprie, mânat de teama eşecului, urmărit de grave probleme de conştiinţă. „Se află în mine o mulţime de contradicţii şi din prima tinereţe m-am tot chinuit să le analizez”, se confesează Raabe în mai 1861 unui tânăr scriitor, pe nume Thaddäus Lau, care-l rugase să-i trimită

---

1 Pe cât de spectaculos şi imprevizibil a evoluat destinul literar al lui Raabe, pe atît de lipsită de evenimente izbitoare este biografia sa văzută pe plan exterior. S-a născut în anul 1831 la Eschershausen lîngă Braunschweig, a rămas orfan de tată la vârsta de treisprezece ani, a exercitat patru ani îndeletnicirea de ucenic de librar, în care timp şi-a însuşit, prin lectură, o cultură temeinică; se înscrie apoi – deoarece nu avea bacalaureatul – în 1854, ca auditor extraordinar, ca *Gasthorer,* la Berlin, unde va rămâne doi ani ca să asiste, de preferinţă, la cursuri de literatură şi filosofie. Se reîntoarce lângă Braunschweig, la Wolfenbuttel, trăieşte din veniturile sale de scriitor, îşi întemeiază o familie. Între 1862–1870 îl găsim cu familia la Stuttgart, perioadă rodnică, naratorul atingând acum maturitatea. Scriitorul nu va lăsa să treacă niciun an, după 1862, fără să dea la lumină măcar două-trei lucrări mai importante. În 1870 se mută cu ai săi la Braunschweig, unde îşi va petrece restul vieţii. Moare la 15 noiembrie 1910.

material pentru o prezentare biografică. „în viaţa socială nu va recunoaşte nimeni în mine poetul. O discuţie estetică mă poate face să intru în pământ... Puţin cam naiv şi timid din fire, sunt, din această pricină, adesea considerat arogant şi pretenţios. Dar ce să vă mai descriu sufletul meu cu multiple faţete. Cred că v-aţi săturat şi suprasăturat de ceea ce v-am oferit până acum”.

Spre deosebire de alţi scriitori din epocă, şi-a croit drumul spre succes destul de repede. I-a adus faimă chiar romanul său de debut *Cronica Uliţei Vrăbiilor* (Die Chronik der Sperlingsgasse), publicat în 1857, la douăzeci şi şase de ani, sub pseudonimul Jakob Corvinus. Urmează, peste şapte ani, un al doilea mare succes cu *Pastorul foamei* (Der Hungerpastor). Raabe era încântat, dar mai apoi a fost stânjenit de ecoul acestor scrieri, deoarece n-a mai reuşit să-şi convingă cititorii că poate să scrie şi altceva decât „asemenea cărţi pentru copii”, cum le-a numit el însuşi mai târziu, având doar în mică măsură dreptate, căci unele note caracteristice creaţiei sale în ansamblu se întâlnesc încă în primul roman. Ceea ce se schimbă e tonul şi obiectivul naraţiei. Scriitorul s-a decis să se elibereze cu orice preţ de iluziile sub

prisma cărora privise până atunci realitatea şi să se uite în jur cu ochi lucizi. Într-o scrisoare din 1866, adresată mamei sale, îşi precizează intenţiile în felul următor: „Cred că am reuşit să depăşesc perioada mea lirică. Îmi lustruiesc deci armamentul epic, mă poartă gândul s-o pornesc la luptă ca pictor german de moravuri. Este multă minciună în literatura noastră, şi vreau şi eu, după slabele mele puteri, să contribui măcar cu ceva la eliminarea ei, deşi ştiu bine, tihna mea în viaţă nu va avea nimic de câştigat din asta”.

Raabe se detaşează conştient de influenţele romantice şi, în acelaşi timp, de convingerea clasicilor că omul este perfectibil şi omenirea va putea fi reînnoită prin cultivarea valorilor eterne din individ. Se simte obligat să înlăture decorurile care ascundeau fisurile construcţiei sociale, să-şi trezească semenii din amăgire, ceea ce a dus la restrângerea audienţei operei lui. Următoarele două romane, *Abu Telfan* (1867) şi *Cotiga ciumaţilor* (Der Schüdderump – 1870) sunt întâmpinate de public cu mai puţin entuziasm şi Raabe devine încet-încet un scriitor uitat. Către sfârşitul vieţii a mai avut un scurt *come back*; naturaliştii l-au redescoperit şi l-au elogiat, s-a

bucurat de onoruri când şi-a sărbătorit împlinirea vârstei de şaptezeci de ani, tirajul cărţilor sale a crescut din nou, ceea ce nu l-a mai impresionat însă câtuşi de puţin, căci prea era acrit de „o viaţă de om desfăşurată într-o totală desconsiderare din partea publicului şi a criticii” – cum s-a exprimat el odată. Îl putem crede că simte ce spune atunci când, într-o scrisoare din 1884 către editorul Grote, îşi precizează atitudinea faţă de cititorii germani ai vremii. „Sper că nu mă voi mai naşte încă o dată ca scriitor german! Mi-e de ajuns o singură încarnare”.

Deşi modest, Raabe era totuşi pătruns de semnificaţia scrierilor sale şi cu atât mai îndurerat de lipsa de înţelegere a contemporanilor: „Dacă un scriitor francez ar fi cunoscut şi descris esenţa intimă a francezului, un scriitor englez pe cea a englezului, aşa cum am făcut eu pentru cea a germanilor, cum i-ar mai fi ridicat în slavă popoarele lor!” – s-a plâns unui prieten, nu fără dreptate. În acelaşi timp era însă subminat de incertitudini. Nesiguranţa sa, poate starea lăuntrică cea mai caracteristică pentru el, se reflectă în fel şi chip în opera beletristică, precum şi în corespondenţă şi în puţinele scrieri memorialistice. Structural o fiinţă complexă, frământată, n-a fost

totuşi un exemplar uman divizat, oscilând între extreme. S-a repliat, proiectându-şi propria existenţă în creaţia literară, transformându-şi opera în mod de viaţă şi realizând astfel unitatea în interiorul acesteia. A se exterioriza narând a fost însăşi raţiunea existenţei sale. Singura formă sub care a înţeles să învingă viaţa. Aceasta explică dificultăţile pe care le avea, când era vorba să stabilească legături cu exteriorul, lipsa de sugestivitate, ba chiar banalitatea scrisorilor sale, atunci când acestea se adresau unor corespondenţi ce nu emiteau pe aceeaşi lungime de undă, în bună parte şi impresia ştearsă pe care o făcea adesea asupra contemporanilor.

Într-o scrisoare către familia de muzicieni Scholz, Wilhelm Dilthey, cunoscutul filosof, în vremea studenţiei lui Raabe şi el student la Berlin, îl descrie, după vizita pe care i-o făcuse, în felul următor: „Deoarece ne-a mai rămas timp o oră şi jumătate, l-am vizitat pe Corvinus. O adevărată ambianţă studenţească, iar tonul şi manierele – la fel. Pe cât de sigur e, evident, în sinea lui, pe atât de lesne se poate vorbi cu el. Pare să se simtă teribil de bine în pielea lui şi comunică fiecărui musafir ceva din această satisfacţie realistă. Nu face impresia unei

personalităţi. Nu că m-aş fi aşteptat să debiteze lucruri extraordinare. Mă refer doar la prezenţa şi felul său de a se exprima. Face doar impresia unui observator penetrant”. Dilthey îl vede deci ca pe un om oarecare, lipsit de acea emanaţie a trăirilor intense pe care fondatorul „filosofiei vieţii”, cel care repeta deseori cuvintele lui Goethe: „Trebuie să fii cineva, ca să faci ceva”, o aprecia atât de mult, considerându-l în consecinţă cel mult apt pentru scrieri distractive. Nu i-a mai acordat, dealtfel, nicio atenţie în anii ce au urmat.

Portretul făcut de Hermann Hesse, care l-a văzut cu câţiva ani înaintea morţii, surprinde ceva mai mult din inefabila esenţă a lui Raabe. Hesse îi descrie chipul: „... o faţă bătrână, plină de zbârcituri, cu un aer ironic şi înţelept, foarte simpatică şi prietenoasă, şi totuşi, o faţă de vulpoi, vicleană, care lasă să se întrevadă gânduri ascunse, faţa bătrână a unui înţelept, batjocoritoare, fără răutate, cu un aer atotştiutor, dar bonom şi degajând o înţelepciune bătrânească – ea însăşi fiind, de fapt, fără vârstă, o faţă de o maturitate aspră. Asprimea aceasta e însă atenuată de jocul cu multiple reflexe ale gândurilor”[2].

---

2 Hermann Hesse : *Besuch bei einem Dichter.* În *Gesammelte*

Nici Hesse nu sesizează însă la el sensibilitatea vulnerabilă, dezarmată, sensibilitatea surprinzător de modernă, care constituie o dramă latentă, o rană veşnic vie. E semnificativ că acest scriitor, considerat până nu demult un poet idilic şi cântăreţ al trecutului, foloseşte cu frecvenţă obsedantă cuvintele *Angst* (teamă) şi *Elend* (mizerie), în nenumărate variante şi combinaţii, ca: teamă de viaţă (*Lebensangst*), teamă de existenţă (*Daseinsangst),* teamă şi grijă, zile şi nopţi pline de spaimă, mizeria lumii, mizeria în lume, grijile vieţii etc. etc., sugerându-ne astfel ideea unui destin dureros al omenirii, într-o lume ostilă adevăratelor valori. În capitolul 5 al romanului *Hastenbeck,* scriere din 1899, Raabe vorbeşte în modul următor despre „marea spaimă a zilelor sale”, a acelor „vremuri grele” – cum a numit el perioada de după 1848: „Noi cei ce am trăit atâtea războaie şi în sinea noastră ne temem atât de tare de cel nou, următor, care, după părerea noastră, va fi cel mai groaznic… Noi, copiii de la sfârşitul veacului, stăm în întuneric şi cântăm, împinşi de frică”. Concomitent a exprimat însă mereu dorul după o lume senină, după o viaţă de plenitudine, pe care o crede posibilă, ceea ce

---

Dichtungen, vol. 4, Frankfurt/M, 1952, p. 645.

infirmă opinia celor care susţin că viziunea ce se desprinde din scrierile lui Raabe ar ţine de un pesimism funciar.

Descumpănit şi stingherit adesea adânc de propăşirea insolentă a spiritului mercantil, nu s-a izolat de bunăvoie – cum nu o dată s-a susţinut – ci, în virtutea unui patriotism jignit, a acoperit cu sarcasme aspectele izbitoare ale „mizeriei” Germaniei contemporane lui, prusacismul şi filistinismul, şovinismul sau alte manifestări ale spiritului retrograd. E suficient un exemplu pentru a ne face o imagine despre felul în care Raabe, nerespectând tabuurile, azvârlea săgeţi împotriva „blestematei mocirle provinciale”. E vorba de un celebru pasaj din romanul *Abu Telfan,* în care autorul înfierează parazitismul cercurilor aristocratice şi aerul îmbâcsit al protipendadei burgheze din oraşul Nippenburg, simbol al filistinismului, vestind cu mânie venirea zilei când „licitatorul va lovi cu ciocanul. Şi va scoate la mezat toate vechiturile în faţa poporului”, strigând: „Douăsprezece excelenţe pentru un bănuţ”. Acest „intelectual de stânga” – cum l-am putea denumi în căutarea sa intransigentă a autenticităţii, pe care o vede ameninţată de orice concesie făcută

complexităţii realului – a profesat liberalismul fără a se ralia însă vreunui partid şi a fost privit de aceea cu suspiciune de cercurile naţional-liberale. „Nu le eram pe plac, domnilor”, s-a pronunţat scriitorul într-un rând faţă de un prieten.

Dragostea de patrie l-a făcut să urmărească plin de scepticism ascensiunea marii burghezii germane, succesele naţionalismului l-au lăsat rece şi şi-a manifestat până la sfârşit duşmănia deschisă faţă de feudalism şi reprezentanţii săi. Doar în popor, în legătura cu masele largi ale populaţiei, vedea posibilitatea apariţiei unor forţe în stare să învingă obstacolele şi neputinţa de care se izbeşte omul în năzuinţa de a-şi atinge cele mai puternice aspiraţii ale sufletului. A si spus-o în *Pastorul foamei:* „Din adâncuri se ridică eliberatorii omenirii şi aşa precum din adânc vin izvoarele care fac să rodească pământul, tot aşa ogorul omenirii va fi veşnic împrospătat din adâncuri“. Şi chiar dacă opera lui Raabe n-a vestit noul, l-a pregătit totuşi prin neîncetate întrebări sfredelitoare şi îndrăzneţe.

*

Multă vreme opera lui Raabe a fost studiată fără înţelegerea cuvenită. Primii exegeţi s-au mulţumit să o abordeze doar din punct de vedere etic, judecându-i scrierile (afirmaţia e valabilă pentru mai toate prezentările, analizele şi comentariile apărute până în jurul anului 1950) prin prisma sentimentelor care le-au generat. I s-a reproşat, nu o dată, izolarea cărturărească, închiderea între propriile-i ziduri, sau, dimpotrivă, didacticismul, care i-ar transforma creaţia într-o „scriere propagandistică” (H. Schiller). Alţi exegeţi, în schimb, l-au elogiat pentru rolul de „îndrumător în viaţă” jucat de opera sa, pentru căldura umană pe care o radia, pentru redarea tandră şi, în acelaşi timp, umoristică a unor aspecte din realităţile germane. Pentru mai toţi comentatorii, Raabe a fost, până acum două decenii, un scriitor oarecum desuet, aparţinând realismului tradiţional al secolului trecut, posteritatea apreciind doar investigaţiile sale în psihologia unor personaje mai mult sau mai puţin bizare, ori documentele de viaţă interesante pentru cel ce doreşte să cunoască mai adânc Germania secolului trecut. Această interpretare a fost combătută cu înverşunare de Raabe însuşi, care respinge mai cu seamă explicarea scrierilor sale cu

ajutorul categoriilor „sentiment” şi „idilă”.

Iată însă că „redescoperirea” operelor de bătrâneţe ale scriitorului, mulţumită unei noi optici a secolului nostru, iar, pe de altă parte, progresului instrumentelor de cunoaştere, iniţiază o nouă fază a procesului de interpretare critică a operei lui Raabe. În această fază, care începe cam după cel de-al doilea război mondial – deşi voci izolate s-au ridicat şi mai înainte împotriva interpretărilor eronate, Fritz Martini pledând încă din 1935 insistent împotriva înfăţişării lui Raabe printr-o prismă unilaterală – atât omul cât şi opera au început să fie raportate nu numai la ceilalţi reprezentanţi ai realismului german din secolul trecut sau la predecesori ca Sterne, Jean Paul sau Dickens, ci şi la contemporani. Asocierea numelui lui Wilhelm Raabe cu acela al lui Bertolt Brecht (pentru efectele de înstrăinare mai ales) sau James Joyee, cu al Virginiei Woolf sau al lui Faulkner şi al altor mari scriitori ce au dat impulsuri procesului de transformare a literaturii contemporane a devenit în zilele noastre o normă frecventă în critica literară, menită a contribui la o mai precisă situare în epocă a scriitorului german, la o schiţare mai exactă a personalităţii artistice a celui pe care unul dintre

exegeţii săi din ultimii ani, canadianul Barker Fairley, îl consideră „un caz izbitor de discrepanţă între adevăratul şi presupusul caracter al operei unui scriitor”, exprimându-şi totodată îndoiala că „a mai existat vreodată un astfel de caz în literatura germană”.[3]

Exegeza ultimelor decenii a subliniat legăturile prozei lui Raabe cu epica secolului nostru (Killy, Martini, Helmers etc.) propensiunea sa tot mai pronunţată, pe măsura avansării în timp, spre construcţii epice nelineare, spre folosirea unui sistem complicat de simboluri, asociaţii şi noţiuni, spre experimente epice ce depăşesc secolul al XIX-lea.

„Se credea mai înainte – precizează Hermann Helmers în monografia consacrată marelui prozator – că Raabe poate fi uşor asociat seriei de realişti poetici ai secolului al XIX-lea (Gotthelf, Stifter, Keller, Meyer, Fontane). Sub influenţa unei cercetări axate pe „afectivitatea” din opera lui Raabe, acesta apărea înrudit mai ales cu Stifter. Între timp a ieşit la iveală că opera lui Raabe, în comparaţie cu celelalte opere ale «realismului poetic», ţine mult mai mult de secolul

---

3 Barker Fairley: *The Modernity of W. Raabe,* in *German Studies,* 1952, pp. 68–81.

al XX-lea... Pe de altă parte, ancorarea lui Raabe în secolul al XIX-lea este evidentă în multe privinţe.”[4]

De epica secolului nostru îl leagă pe Raabe nu puţine trăsături ale artei sale narative. Este citată în acest sens, între altele, amploarea operei, realizată prin aglomerări de detalii, alese însă de cele mai multe ori cu atâta grijă, încât, departe de a contribui la pulverizarea substanţei epice, conferă celor narate o semnificaţie adâncă şi servesc la iluminarea personajelor şi evenimentelor „din interior”. Ceea ce contează în proza lui Raabe nu e, adesea, materialul epic ca atare, unele părţi constitutive putând fi, de fapt, schimbate între ele. Acestea nu mai sunt importante prin ele însele, ci prin relaţiile ce se stabilesc între ele şi care precizează atitudinea autorului faţă de evenimentele narate. În pofida deselor întreruperi, naraţiunea îşi menţine însă fluxul interior specific, ceea ce justifică – mai ales când ne gândim la unele opere de bătrâneţe – definirea lui Raabe drept precursor direct al reprezentanţilor romanului ce redă „fluxul conştiinţei”.

Stopfkuchen (1891), de pildă, roman pe care

---

4 Hermann Helmers: *Wilhelm Raabe,* Metzlersche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart, 1968.

Raabe îl considera drept cea mai importantă realizare a sa, neînţeleasă şi nebăgată în seamă până nu demult şi repusă în drepturi abia de exegeza ultimelor două decenii, se compune mai mult din monoloage, rostite sau gândite de obezul erou Heinrich Schaumann, poreclit „Stopfkuchen”, personaj de proporţii mitice, jumătate figură comică, jumătate înţelept, în care cunoscutul exeget Romano Guardini vede o reîncarnare a zeilor chinezi ai ploii, un simbol al raţiunii şi echilibrului, al „marelui întreg” al universului. Raabe a ştiut, dealtfel, şi în alte cazuri, să-şi modeleze eroii după un arhetip sau model, după un *hero patern,* adaptându-se la izvoarele mitice şi în nuvela *Fabrian şi Sebastian* (1880), unde reia arhetipul copilului divin, în *Farmacia „La omul sălbatic*”, (Zum Wilden Mann) în care apare arhetipul răutăţii etc.

Se poate menţiona şi varietatea perspectivei narative sau măiestria cu care prozatorul mânuieşte tehnica citatelor şi autocitatelor la un nivel remarcabil pentru vremea respectivă. Hermann Meyer (*Das Zitat in der Erzählkunst* – Stuttgart 1961} vorbeşte, referindu-se la proza lui Raabe, despre cel puţin cinci mii de citate propriu-zise, la care se adaugă citate

parafrazate, aluzii la opere literare sau din alte domenii, la evenimente istorice, la tablouri, grupuri statuare etc. Scriitorul german citează copios şi frecvent: din *Biblie,* din Vergiliu, Horaţiu, Hofmannswaldau, Lessing, Fielding şi atâţia alţii, de cele mai multe ori cu vădite intenţii ironice. Adesea citatele dezvăluie adevăruri esenţiale, stabilesc legături între trecut şi prezent, pun evenimentele într-o lumină nouă. Altă dată la Raabe realitatea istorică îşi relevă dimensiunile tragice tocmai prin punerea în contrast – prin intermediul citatelor – cu o anumită operă sau cu un grup de opere literare. În *Sfântul Toma* (Sankt Thomas) sau *Hastenbeck,* spre exemplu, citind lucrările lui Gessner, autor de idile din secolul al XVIII-lea, Raabe intenţionează să contureze, prin punerea în paralelă cu viaţa idilică de Arcadie, tragica lume a războiului.

Proza germană păşeşte pe căi noi şi datorită manierei în care Raabe ştie să manevreze, ca material de construcţie, elementele timp şi spaţiu. Mai cu seamă primul element, timpul, i-a solicitat un interes constant; meditaţiile despre timp ca fenomen general-uman sunt frecvente în opera lui Raabe, luând mai ales forma „mirării” faţă de rolul timpului în existenţa

omenirii. Evoluţia omului în timp şi spaţiu devine una dintre temele fundamentale ale autorului, structura epică tradiţională gen Dickens e abandonată în favoarea unor edificii complicate, a unor construcţii cu planuri suprapuse în a căror alcătuire timpul devine o componentă importantă. Un exemplu în ceea ce priveşte funcţia timpului la Raabe ni-l oferă mai ales capodopera sa, romanul *Stopfkuchen,* scriere care realizează, prin tehnica retrospectivei, dedublarea celor narate. Structura bipolară a perspectivei epice permite o viziune din două unghiuri diferite, din cel al povestitorului Eduard, exemplar uman supus convenţiilor, omul „normal”, deci, şi cel al personajului central, poreclit Stopfkuchen, conceput ca simbol al opoziţiei faţă de societate, atât de „burghez” în aparenţă, însă antiburghez, total neconvenţional în esenţa lui. În această lucrare sunt amestecate diferite trepte ale timpului, mai precis trei: prima treaptă, constituită din cele treizeci de zile petrecute pe vaporul care-l duce înapoi în noua sa patrie, Africa de Sud, pe povestitorul Eduard, zile în care el aşterne pe hârtie cele trăite în vechea sa patrie, acesta fiind deci timpul povestirii. Treapta a doua, o constituie cele treizeci şi două de ore petrecute în timpul vizitei în

patrie, în vechiul orăşel natal. Şi, în sfârşit, douăzeci şi cinci de ani din trecut, care răsar în amintirea povestitorului. Dimensiunile sunt proiectate însă şi mai mult în trecut, până în epoca războiului în şapte ani, ba chiar în preistorie, materialul se revarsă peste malurile epicului în aşa fel că timpul ne apare drept ceva cu totul relativ.

Aspecte speciale şi inedite pentru literatura germană, din epoca lui Raabe, ale triadei acţiune-timp-spaţiu se manifestă însă şi în scrierea care dă titlul volumului de faţă, al doilea publicat la noi în ultimii ani din opera acestui scriitor[5], *Cronica Uliţei Vrăbiilor,* lucrare care anticipează în mod surprinzător creaţia târzie a lui Raabe, prin realizarea acelei „simultaneităţi cu caracter oniric" (Overdick), pe care exegeţii o consideră relevantă pentru scriitorul german. E vorba de una din atât de frecventele povestiri la persoana întâi ale lui Raabe. Prin intermediul povestitorului care îşi deapănă firul amintirilor sunt mereu alternate două planuri temporale diferite, trecutul şi prezentul, mai precis timpul în care naratorul, bătrânul scriitor Johannes

---

5 În anul 1960 a apărut la ESPLA culegerea de nuvele *Gîştele din Bützow.*

Wachholder îşi aşterne amintirile pe hârtie, adică perioada 15 noiembrie 1854 – 1 mai 1855 *(die Sichreibzeit)* şi timpul cronicii *(die Chronikzeit),* care cuprinde aproximativ şase decenii. Ca în unele romane ale fluxului conştiinţei o perioadă destul de lungă a evenimentelor narate e evocată, după cum vedem, într-un interval real scurt, prezentul e fărâmiţat în douăzeci şi unu de episoade, mai bine-zis de instantanee ale vieţii „Uliţei Vrăbiilor” din Berlin, unde locuieşte naratorul spre mijlocul secolului al XIX-lea. În cazul acestor douăzeci şi unu de episoade este respectată ordinea cronologică a evenimentelor

— Dacă se poate vorbi despre aşa ceva – în realitate e vorba mai puţin de întâmplări cât de evocări ale străzii şi locuitorilor ei – văzuţi în goana anotimpurilor. Ne este înfăţişată uliţa, aşa cum o vede povestitorul prin geam, acoperită de primii fulgi de zăpadă, apoi primăvara, ziua şi noaptea; altă dată sunt prinse crâmpeie din viaţa locuitorilor uliţei, semnificative pentru epoca evocată. În cazul trecutului *(die Chronikzeit)* nu se mai respectă însă deloc ordinea firească a evenimentelor. Povestea, destul de banală şi convenţională, ce cuprinde viaţa a trei generaţii, începând cu fata modestă, sedusă şi

abandonată de un tânăr conte şi moartă cu minţile rătăcite, până la căsătoria descendenţilor acestor doi eroi, care răscumpără vechea vină, ni se înfăţişează într-o manieră aparent haotică, neordonată în timp, aşa cum se apropie şi se îndepărtează valurile amintirii de bătrânul povestitor. Cititorul e nevoit astfel să-şi reconstituie oarecum el singur povestea, din crâmpeie adunate. La o analiză mai atentă, aducerea trecutului sau a prezentului în prim plan se arată însă a nu fi câtuşi de puţin întâmplătoare. Alternările celor două planuri temporale constituie o îmbogăţire sub raportul sensului. Devalorizarea momentului are, nu rareori, menirea de a dezvălui relaţii de cauzalitate, interdependenţa faptelor din a căror îmbinare reiese acţiunea. Ceea ce-l interesează însă pe autor în primul rând este procesul amintirii ca atare, la care, dealtfel, se şi referă de mai multe ori în lucrare, subliniindu-i aspectele specifice.

Şi în acest caz, ca şi în cel al scrierilor amintite anterior, ceea ce contrabalansează relativizarea timpului este unitatea spaţiului. Spaţiul conceput ca „mediu” este în acest caz, ca şi în altele, spaţiul concret-senzorial având însă totodată funcţia de spaţiu interior, de „spaţiu al conştiinţei”. În *Cronica*

Uliţei Vrăbiilor spaţiul concret-senzorial, fundalul de pe care figurile epice şi acţiunile lor se detaşează cu pregnanţă, elementul care ţine împreunate particolele rebele ale timpului este Uliţa Vrăbiilor, ce constituie elementul stabil opus. Fugii timpului. Evocată cu trăsăturile ei concrete, străduţa berlineză este materializată şi totodată dematerializată, prin transparenţa pe care o obţine spaţiul dat. Spaţiul este lărgit şi dominat de elemente afective, mai cu seamă de acel regret al trecutului pierdut pe veci. Intervine aici în plus motivul ferestrei întâlnit frecvent în epoca romantică, de exemplu la Hoffmann, Morike, Eichendorff. Privirea prin fereastră asupra forfotei străzilor are menirea de a sublinia sentimentul siguranţei creat de spaţiul închis în opoziţie cu varietatea „lumii”. Alternanţa dintre dimensiunea lărgirii spaţiului deschis şi îngustimea spaţiului închis crează un contrast, sursă a unei tensiuni ce devine pe parcurs când mai slabă, când mai intensă.

Raportul dintre timp şi spaţiu subliniat de către scriitor nu rareori prin însuşi titlul lucrărilor sale (ca de pildă *Cronica Uliţei Vrăbiilor, Cuiburi vechi* (Alte N ester) etc., îmbracă în proza lui Raabe forme diferite; în cele mai multe cazuri timpul şi spaţiul sunt

independente, depinzând la rândul lor de acţiune. Atât timpul cât şi spaţiul constituie forţe active, fără ca elementele spaţiului concret-senzorial să ajungă însă la gradul de importanţă funcţională a elementelor temporale.

Mai frapează apoi în proza lui Raabe şi specificul naraţiunii sale liniştea cu care povesteşte, oprindu-se ba ici, ba colo, de parcă ar avea la dispoziţie tot răgazul din lume. Se vede clar că-i place să stea la taclale, să se oprească în manieră oarecum sadoveniană unde crede el de cuviinţă, să grăbească în alte cazuri pasul, lăsându-l pe cititor să completeze restul. Aceasta a şi făcut să persiste multă vreme reproşul că scrisul său ar păcătui sub aspect formal. Abia exegeza ultimelor decenii a relevat perfecţiunea formală a scrierilor sale, subliniind totodată rezistenţa pe care o întâmpină de multe ori lectura în cazul operelor lui, între altele şi datorită întreruperii cursului epic prin digresiuni de tot felul. Referindu-se la arta epică a lui Raabe, în special la romanul *Stopfkuchen,* Romano Guardini compară – imaginea mi se pare deosebit de sugestivă şi valabilă şi pentru alte lucrări ale prozatorului german – maniera lui de a nara cu mânuirea unei bile; rostogolită iar şi iar

încoace şi încolo, aceasta se prezintă, cu noi şi mereu noi faţete, cu mereu alte perspective. Dar să dăm cuvântul lui Guardini: „Şi ce fel de narare este aceasta? Propriu-zis, dacă se iau câte zece pagini ale cărţii totdeauna se va găsi în ele întregul. Şi totuşi mereu se anulează şi mereu este altceva. Ca şi cum ai lua o bilă în mână şi această bilă ar fi o existenţă umană rostogolită încoace şi încolo de o fiinţă neomenesc de mare, foarte voioasă, foarte senină şi oarecum neliniştitoare."[6]

Raabe depăşeşte astfel unele convenţii clasice, folosind procedee şi formule neconsacrate pe vremea lui, păstrează însă totodată o bună parte din conceptele esenţiale ale romanului şi nuvelei tradiţionale ale epocii.

*

Trăsăturile specifice ale operei lui Raabe amintite mai sus, calmul şi subtilitatea naraţiei, perfecţiunea formală, arta cu care e dezvăluit prin particular generalul, relativizarea timpului

6 Romano Guardini – *Űber Wilhelm Raabes „Stopfkuchen", în* volumul *Raabe in neuer Sicht, H*rsg. Hermann Helmers, Kohlhammer Verlag, Stuttgart, 1968, pp. 33–34.

— La care se mai pot adăuga ironia şi patosul reţinut, distanţa obiectivizată şi puterea de a crea simboluri – sunt ilustrate în bună parte şi de cele cinci lucrări alese pentru prezenta culegere.

Revenim la *Cronica Uliţei Vrăbiilor,* roman ce deschide cu brio creaţia lui Raabe, de astă dată pentru a preciza poziţia autorului faţă de epoca sa, aşa cum rezultă din scrierea amintită. Apropierea şi solidaritatea cu necăjiţii lumii, cu cei care suferă cel mai mult sub acele „vremuri grele”, iese clar în evidenţă. Ea transpare din tonul cu care Johannes Wachholder e pus să povestească suferinţele provocate micuţei dansatoare de faptul că în timp ce ea e silită să danseze ca să câştige o bucată de pâine, copilaşul ei se stinge de boală, din reflecţiile eroului cu privire la diferite aspecte ale vremii. Într-o lume în care continuă să persiste încă dispreţul aristocratic pentru cei umiliţi, Raabe îşi manifestă simpatia pentru lumea obidiţilor, pentru prostituate şi alte fiinţe de la marginea societăţii burgheze, dar şi pentru reprezentanţii proletariatului, pentru meseriaşii şi micii-burghezi ruinaţi de avântul industrializării.

Alături de faţete romantice – tehnica retrospectivei, aşa cum e aplicată aici, conduce la un

soi de regret liric al copilăriei pierdute, frecvent la romantici – întâlnim chiar în această lucrare de debut semnele realismului, autorul mergând pe finii evenimentelor mai cu seamă în evocarea predominant ironică a condiţiilor social-istorice particulare ale Germaniei, înainte şi după 1848, prin intermediul unor personaje ca doctorul Wimmer, reprezentant al mici burghezii opoziţioniste. Notele critice sunt evidente, scriitorul, animat de o îngrijorare autentic patriotică în ce priveşte viitorul Germaniei, trece în revistă relaţiile sociale existente, acea mizerie naţională, şi le confruntă mereu cu aspiraţiile spre fericire, spre demnitate ale individului. Din această scriere, ca din toate celelalte, vorbeşte o dureroasă, aprigă aşteptare a unei umanităţi mai autentice, mai nobile; confruntarea dintre ceea ce este şi ceea ce ar trebui să fie are o menire mobilizatoare, fiind făcută cu scopul umanizării vieţii şi societăţii.

Odată cu hotărârea de a se debarasa de minciună, adică de iluziile romantice, se schimbă şi tonalitatea prozei lui Raabe: în faţa noastră stă în plină vigoare realistul lucid, care cunoaşte necesitatea iluziei şi totodată imensa dificultate a menţinerii ei într-o lume crudă şi neomenoasă. „Dragi prieteni –

scria cândva Raabe prietenilor săi Marie şi Wilhelm Jensen – n-avem ce face, trebuie să jucăm şi noi comedie, fără să vrem şi cred că e oricum mai bine să te prefaci şi să nu laşi să se vadă cât de greu îţi vine şi oât de plictisitor e din când în când ” Nu o dată, capacitatea de a-şi păstra iluziile l-a părăsit însă pe prozatorul german, ceea ce explică în bună parte şi tonalitatea sumbră a povestirii *Else din brădet* (Else von der Tanne – 1865) şi umorul negru care tinctureazā puternicul pesimism al nuvelelor *Sfintul Toma* (1866) sau *Farmacia „La omul sălbatic”* (1874).

Else din brădet face parte din categoria scrierilor cu caracter istoric ale prozatorului german, destul de des reprezentate în epica sa. Destinul tragic al tinerei fete pe care tatăl ei vrea s-o salveze refugiindu-se cu ea în mijlocul pădurii este proiectat pe fundalul războiului de treizeci de ani. Influenţa războiului, care sporeşte la infinit intoleranţa umană, se dovedeşte mai puternică decât puritatea şi gingăşia, şi nuvela se încheie cu pieirea eroinei, lăsând cititorilor un gol trist, o durere surdă provocată de neîmplinirea a ceva frumos. Pornind de la câte un eveniment istoric – prelucrat imaginar – Raabe urmăreşte realizarea unor semnificaţii generale, aceasta şi în virtutea credinţei

sale într-un ciclu mereu repetibil al istoriei. Finalul acestei nuvele duce la o concluzie pesimistă, anume că lucrul cel mai bun pe care-l are de dat Dumnezeu este moartea şi că nu există „în lume salvare în faţa lumii“.

Şi aici scriitorul foloseşte tehnica retrospectivei: acţiunea propriu-zisă cuprinde doar câteva ore ale zilei de 24 decembrie 1648, povestitorul, preotul Leutenbacher, evocă însă, depănându-şi amintirile, diferite evenimente datând încă din 1610. Şi aici sunt alternate planuri temporale diferite, întâmplările fiind astfel luminate din diverse perspective. Timpul nu e însă, ca în scrierile cu caracter istoric de mai târziu, dat înapoi sau lungit, până ce ajunge la graniţele prezentului, ci respectă, mai mult sau mai puţin exact, limitele date. Valabilitatea generală a cazului istoric individual evocat e subliniată în această lucrare prin numeroasele citate din *Biblie,* care leagă trecutul de prezent, proiectând în viitor semnificaţia evenimentelor.

Pătrunzătoarea analiză a fericirii umane împiedicată de război, din care decurge dramatismul pregnant al nuvelei *Else din brădet,* ne întâmpină şi în *Sfântul Toma,* naraţiune la care autorul a lucrat mai

mult de patru ani şi care reprezintă o adevărată sinteză a stilului său, îmbinând simbolismul tragic al evenimentelor legendar-istorice cu umorul negru, ironia satirică cu patosul melancolic. Şi în *Sfântul Toma* întâlnim problema posibilităţii fericirii umane în vremuri de restrişte, a fanatismului şi instinctelor dezlănţuite de măcel, a cortegiului de servituţi invadând viaţa fiecăruia. Ca o pânză de ape subterane, ironia impregnează totul. Autorul reconstituie evenimente din timpul războaielor coloniale purtate în secolul al XVI-lea, în desfăşurarea cărora insula Sfântul Toma, din golful Guineea, a trecut pentru un timp de sub guvernare spaniolă sub stăpânire olandeză. Vinovaţi fără vină, eroii angrenaţi în teribila încleştare pier demonstrând parcă nerozia metodelor brutale de colonizare. Georg şi Camilla, perechea legată de o dragoste nemărturisită, mor fără rost, iar în final, ca o jelanie apocaliptică, răsună cuvintele predicatorului flotei olandeze subliniind parcă nerozia războiului.

Raabe apelează şi de date aceasta la istorie doar pentru a desface general-valabilul din ghemul faptelor, pătruns de convingerea că evenimentele trecutului pot servi drept pilde pentru prezent şi viitor. Ironia e

utilizată în cursul naraţiunii ca mijloc de distanţare, pentru menţinerea lucidităţii, dar şi pentru a face pe cititori să suporte mai uşor ororile zugrăvite. Variată coloristic, ironia apare în nuvelă sub forma glumei inofensive, subliniată elegiac sau luând forma râsului ambiguu; nu rareori autorul pare stăpânit de demonul ironiei existenţiale, asaltând cu întrebări directe sau camuflate temeliile unor certitudini tradiţionale.

S-a opinat că viziunea sumbră a realităţii, întâlnită la Raabe încă din *Abu Telfan,* atinge un punct culminant în povestirea *Farmacia „La omul sălbatic”,* rechizitoriu al egoismului lipsit de scrupule, al râvnei posesiunii. Afirmaţia poate fi întărită prin cuvintele lui Raabe însuşi care, adresându-se unui prieten ce voia să trateze lucrarea în clasă, cu elevii săi, l-a întrebat: „Oare nu te temi să pui fiinţele fragede cam prea devreme în contact cu bestia din om*?*” Wilhelm Jensen era de părere că scrierea ar trebui „interzisă de poliţie”, deoarece trezeşte dispreţ „pentru întregul neam omenesc”, iar despre Gottfried Keller se zice că, discutând cu un amic despre povestirea în cauză, s-a oprit brusc şi a exclamat: „Cîinele!” Se gândea la Dom Agonista. Personajul central, de proporţii mitice, încarnare a răului, care striveşte fără milă pe oricine

şi orice.

Nuvela *Farmacia „La omul sălbatic*” datează din 1874, dar apare abia şase ani mai târziu, în volumul *Povestiri din Târgul Ciorilor* (Krähenfelder Geschichten), împreună cu alte cinci povestiri, care-şi propun toate să prezinte „enigme ale inimii omeneşti”. În nuvela *Farmacia „La omul sălbatic*” întâlnim opoziţia bine-rău, atât de frecventă la Raabe, şi anume într-o nouă ilustrare epică, totul orchestrându-se în jurul opoziţiei dintre blândul, răbdătorul Philipp Kristeller şi monstruos de egoistul Dom Agonista. Autorul luminează abisurile sufleteşti ale unui exemplar uman al cărui egoism şi a cărui voracitate brutală reacţionează violent la contactul cu adevărata omenie. Fiul călăului, devenit colonelul brazilian Agostin Agonista, se adaptează, în cei treizeci de ani câţi trecuseră de la salvarea sa de către blajinul Philipp, cerinţelor unei lumi a vidului sufletesc. Figură sinistră şi insondabilă, Dom Agonista este un exponent al cupidităţii, ale cărui impulsuri josnice congenitale au luat proporţii nebănuite în contactul cu realitatea, ajungând la totala dezumanizare. Şi totuşi această lucidă deplângere a răutăţii omeneşti nu sugerează impresia mizantropiei. Dimpotrivă, din ansamblul

lucrării răzbate o convingătoare afirmare a dragostei de om, un etos al bunătăţii şi încrederii, care reiese din cuvintele finale rostite de Philipp, după ce colonelul pleacă şi-i ia tot, până şi reţeta secretă a faimosului lichior fabricat în farmacia „La omul sălbatic”. E de remarcat că şi în această scriere Wilhelm Raabe amestecă tragicul cu comicul, evitând astfel accentuarea pateticului şi făcând parcă mai suportabilă concluzia nuvelei: că acolo unde canalia întâlneşte pe cei dezarmaţi de natura lor nobilă, ea este şi rămâne stăpână, că bunătatea lipsită de scut trezeşte bestia din om.

Diversitatea tematicii şi gama bogată de care dispune arta narativă a lui Raabe sunt atestate de nuvela umoristică *Marşul către casă* (Der Marsch nach Hause – 1872), dovadă a „umorului epic” de care pomeneşte Thomas Mann, înţelegând prin aceasta tocmai distanţare ironică precum şi stăruire asupra amănuntelor şi circumstanţelor. E din nou o scriere istorică, degajând însă, spre deosebire de altele, un perfect acord cu viaţa, o pătrunzătoare şi senină voioşie. Eroul principal, caporalul suedez Sven Knudson Knäckabröd, singurul supravieţuitor al regimentului său, se salvează în lumea izolată a unui

sat alpin de lângă Bregenz. Realismul blând al nuvelei e învăluit de o poezie cuceritoare – poezia legată de bunătatea umană. Ca maestru al nuvelei, Raabe ne reţine aici din nou atenţia prin arta cu care împleteşte firele trecutului cu cele ale prezentului. Cele două planuri temporale, adică anul 1674, timpul povestirii, şi perioada războiului de treizeci de ani, timpul povestit, se întretaie cu efecte nebănuite, prin realizarea în acest fel a contrastului dintre lumea masculină – o lume soldăţească „belicoasă” – şi universul feminin matern. După o încercare de întoarcere în lumea sa de ostaş, întoarcere care introduce tensiune în această „comedie populară în patru acte” – cum a fost denumită nuvela de unii exegeţi – Sven e reprimit de „lumea maternă”, reprezentată de către doamna Fortunata. În ciocnirea dintre eterna dorinţă de evaziune şi pretenţiile legitime materne, lumea maternă câştigă aici supremaţia, dovedindu-se a fi elementul durabil şi cu adevărat înţelept.

Ceea ce izbeşte şi în această scriere a lui Raabe e puterea evocatoare a stilului, stăpânirea mijloacelor literare, anticiparea teritoriului artistic al veacului nostru, dar nu prin stridenţă şi ostentaţie, toate

acestea constituind trăsături prin care Wilhelm Raabe deţine un loc privilegiat printre prozatorii germani ai secolului trecut.

HERTHA PEREZ

Cronica Uliţei Vrăbiilor

15 noiembrie

SUNT ÎNTR-ADEVĂR VREMURI GRELE! Râsul a ajuns scump în lume, încruntarea şi suspinele sunt tare ieftine. La orizont plutesc, sângerii-închişi, norii prevestitori de furtună ai războiului[7], iar în jur s-au aşternut vălurile sinistre ale bolii, foametei şi lipsurilor; – sunt vremuri grele! Şi pe lângă asta mai e şi toamnă, o toamnă tristă, plină de melancolie, iar o ploaie de iarnă timpurie, o ploaie fină, rece a şi început să se cearnă de câteva săptămâni peste marele oraş; – simit vremuri grele! Oamenii umblă trişti, plini de îngrijorare, şi când doi cunoscuţi se întâlnesc dau din umeri şi trec grăbiţi unul pe lângă altul aproape fără să se salute; – sunt vremuri grele! – Prost dispus, am aruncat ziarul, mi-am umplut din nou pipa, am scos din raft o carte şi am deschis-o. Era doar o carte veche, în care maestrul Daniel

7 Se referă la războiul Crimeii (1853–1856), purtat între Rusia, pe de o parte, şi Turcia, Anglia, Franţa şi Sardinia, pe de alta. Notele aparţin redacţiei.

Chodowiecki[8] făcuse desene tare drăguţe: *Asmus omnia sua secum portans,* minunatul mesager al bătrânului Matthias Claudius[9], fost *homme de lettres*[10] în Wandsbeck; şi era o zi potrivită să răsfoieşti o astfel de carte. Ploaia, pocnetul şi sfârâitul focului din sobă, reflexele lui pe podea şi pereţi – totul mă ajuta să uit cu desăvârşire de lumea de afară şi să mă adâncesc din tot sufletul în lumea paginilor din faţa mea.

Am deschis cartea la întâmplare. Şi iată! – Văd grădina tomnatică din Wandsbeck. E tot atât de neguroasă şi tulbure ca astăzi, frunzele galbene coboară uşor spre pământ, de parcă le-iar rupe, una după alta, o mână invizibilă. Cine suie pe cărare, îmbrăcat într-un halat înfiorat, cu o bonetă albă, ţuguiată, trasă pe-o ureche? – E el – Matthias Claudius, bravul Asmus însuşi! – Se plimbă încet, în sus şi în jos, se opreşte când şi când şi ici culege o frunză veştedă, contemplând vinişoarele gingaşe, colo ridică ochii şi se uită la văzduhul ceţos. Pare adâncit

8 Daniel Chodowiecki (1726–1801), gravor german.
9 Matthias Claudius (1740–1815), poet şi publicist din perioada Sturm und Drang, editor al ziarului *Der WancLsbecker Bote* (Curierul din Wandsbeck). Şi-a tipărit între 1775–1812 mai multe volume de opere sub titlul *Asmus omnia sua secum portans* (Asmus, ducând cu sine toată avuţia sa – lat.) cu gravuri de Daniel Chodowiecki.
10 Om de litere. (franc.)

în gânduri. Poate se gândeşte la cumătrul[11] sau la prietenul Hein[12], la invalidul Görgel[13], cel ce poartă căciulă şi are un picior nou de lemn; poate se gândeşte la tunul turnat de curând sau la obiceiul de a trage cu urechea al nemernicului mareşal al curţii, Albiboghoi[14]*?* Cine poate şti? – Uite! Iar se opreşte. Dar ce-i cu el!? Îşi zvârle vesel boneta albă, ţuguiată, în aer, făcând o mică săritură; l-a străfulgerat un gând mare – tocmai a născocit noua *Sărbătoare a fructelor de toamnă* – Sărbătoarea fructelor de toamnă pe care o celebrezi cu atâta plăcere când cade *prima zăpadă,* cu bucuria zgomotoasă a copiilor, cu mere coapte şi cu faţa zâmbitoare a tuturor – tineri şi bătrâni!

Când cade prima zăpadă – aşa cum în clipa asta, aruncând din nou o privire spre cerul cenuşiu, văd cum cade, cum cade într-adevăr *prima zăpadă!*

Zăpadă! Zăpadă! Prima zăpadă!

În geamuri lovesc fulgi mari, apoşi, amestecaţi cu ploaia, salutându-te ca pe un vechi cunoscut, care vine

11 Cumătrul Andres, pseudonimul celui care semna rubrica de corespondenţă în ziarul *Der Wandsbecker Bote*.
12 Prima gravură a lui Chodowiecki la volumele lui Claudius înfăţişează un schelet omenesc cu o coasă. „Prima gravură este prietenul Hein“, se spune. „Lui îi dedic cartea mea, şi el să fie ocrotitorul şi zeul casei la intrarea în această carte.”
13 Personaj sub care Claudius se ironizează pe sine însuşi.
14 Tot un personaj al lui Claudius.

de tare departe după o îndelungată absenţă. Sar iute în picioare şi mă duc la fereastră. Ce schimbare s-a petrecut deodată, acolo, afară! Oamenii, care abia mai adineauri se furişau ursuzi şi nemulţumiţi de ei şi de lume, s-au transformat pe neaşteptate. Dacă înainte se străduiau să se apere în fel şi chip de ploaie cu mantăi şi umbrele, acum îşi întorc obrazul, veseli, plini de îndrăzneală, în bătaia fulgilor.

Prima zăpadă! Prima zăpadă!

La ferestre apar figuri râzătoare de copii, mâini mici bat cu voioşie din palme. Ce gânduri se nasc la vederea acoperişurilor albe şi a brazilor verzi, scânteietori! Ce fantastică îţi apare Uliţa Vrăbiilor în vârtejurile viscolului alb! Cum chicotesc servitoarele care cară apă de la fântână! Vântul fatal!

„Cu plecăciune, domnule profesor Niepeguck! Aţi ieşit şi dumneavoastră să vă bucuraţi de prima zăpadă?”

„Prescripţie medicală!” bombăne înţeleptul, ridicând ochii spre mine şi zâmbind atât cât îi îngăduie demnitatea şi ipohondria.

Se aude orologiul de la biserica Sfânta Sofia. – Abia patru! Şi e aproape noapte! – „Patru!” repetă clopotele, purtându-şi dangătul înfundat peste

întregul oraş. S-au terminat orele de şcoală. Urrra – afară, în iama care-ncepe: băieţii, gălăgioşi şi zburdalnici, fetele, strecurându-se pe lângă zidurile caselor, temătoare, cu paşi mărunţi.

Ici şi colo, în câte o prăvălie întunecată se aprinde pe neaşteptate lumina. Uliţa Vrăbiilor apare tot mai fantomatică.

Iată-l şi pe profesor, cu cărţile sub braţ. Se uită cu atenţie cum un fulg de zăpadă se topeşte pe mâneca hainei sale negre, jerpelite. Vremea asta e potrivită pentru un povestitor, pentru un poet. – Mă plimb tare agitat în sus şi în jos; uitasem de timpurile grele; – şi pe mine „mă străfulgerase” un gând mare, ca odinioară pe cinstitul Matthias. Alergând în lung şi-n lat, mormăiam: „îl voi înfăptui, îl voi înfăptui!” fără să iau în seamă privirea uimită a tuturor cărţilor şi foliantelor mele de pe etajere, precum şi rânjetul batjocoritor al chipului cu perucă, cu bucle lungi, de pe frontispiciul hârţoagei deschise colo.

„Un album al Uliţei Vrăbiilor!”

„O cronică a Uliţei Vrăbiilor!”

În casa de peste drum un cap de copil s-a lipit de geam, şi lumina lămpii din spatele lui aruncă umbra rotundă peste uliţă, în fereastra mea întunecată şi pe

etajerele cu cărţi de pe zidul opus. Un bun, un fericit semn prevestitor! Rânjiţi, voi, meşteri in-folio şi in-cvarto, voi, aldine şi elzevire! Un album al Uliţei Vrăbiilor! De emoţie, mi-am simţit slăbind bătrânele picioare şi am fost nevoit să mă aşez, folosind prilejul să-mi fălţuiesc o testea de hârtie pentru înfăptuirea marelui meu gând şi să arunc o ultimă privire afară, la prima zăpadă. Ei! – Dar unde e? A fost ca un bun servitor, care, după ce a anunţat sosirea stăpânei sale – aspra doamnă Iarnă – a plecat fără să lase nicio urmă.

Sunt un om bătrân, singuratic. Feluritele imagini, veşnic schimbătoare, veşnic noi, ale acestui mare album, numit *Lume,* se întunecă pentru ochii mei bătrâni tot mai tare şi mai tare; se estompează mereu, se contopesc tot mai mult. Sunt cu viaţa mea acolo, unde, ca de fiecare dată când te afli între vis şi realitate, evenimentele zilei se încrucişează încă nedesluşit în creierul obosit, în timp ce noaptea, plină de vise şi fantome, şi-a şi aşternut vălul peste toate, bune şi rele. Mă simt bătrân şi obosit; a venit vremea ca amintirea să ia locul speranţei.

Dacă ridic ochii din visele mele, văd într-adevăr

acelaşi zâmbet, aceeaşi tresărire de durere pe feţele oamenilor din jur ca în anii mei plini de înflorire de demult, însă, chiar dacă bucuria şi durerea sunt aceleaşi pe bătrânul părinte Pământ feţele îmi apar străine – am rămas singur! – Singur – şi, totuşi, nu singur. Din noaptea crepusculară a uitării ies la lumină cu zgomot, se trezesc din nou şi capătă viaţă figuri, tonuri, glasuri pe care le-am cunoscut, le-am auzit, pe care odinioară, în zilele rele şi bune, le vedeam şi le ascultam cu plăcere; primăveri moarte, îngropate încep să înverzească şi să înflorească din nou; îmi amintesc de uitate poveşti pentru copii; întineresc, tresar şi – mă deştept!

Şi lumea amintirii se scufundă. Mă înfior; în prezentul rece şi trist, singurătatea se lasă peste mine tot mai grea, şi nici foliantele mele, nici celelalte comori de erudiţie adunate cu atâta trudă nu sunt în stare să alunge chinurile şi spiriduşii bătrâneţii ce se înalţă dinaintea mea. Ca să-i izgonesc scriu paginile ce urmează şi scriu aşa cum flecăreşte bătrâneţea. Unui prieten îi hărăzesc aceste coli, unui prieten cu care stau de vorbă, e răbdător cu mine şi nu mă zeflemiseşte din pricina repetărilor – ah, bătrâneţea repetă cu atâta plăcere – care nu mă zoreşte să plec

atunci când floarea uscată a unei vechi amintiri mă ţintuieşte pe loc, care nu mă sileşte să zăbovesc atunci când o amintire tulbure mai mocneşte sub cenuşa uitării. Şi acestor pagini le spun *Cronică,* fiindcă subiectul lor, legătura dintre ele vor fi în foarte mare măsură asemenea însemnărilor naive ce povestesc, într-o succesiune variată, despre trecut, prezent şi viitor, ba participând la o bătălie, ba observând apariţia unui nemaipomenit semn ceresc, ori predicând apropiatul sfârşit al lumii, sau uimindu-se şi bucurându-se de un porc spinos, pe care împărăteasa germană a dispus să fie prezentat în grădina mănăstirii. Şi după cum bătrânii călugări puneau ici şi colo printre foile de pergament ale povestirilor lor sau ale cărţilor de rugăciuni chipuri de sfinţi, frumoase, colorate, gingaş decupate, aşa voi intercala şi eu pagini asemănătoare, împletind însemnările monotone, searbede ale bătrâneţii mele, cu lujere mai pline de flori.

Eu, moşneagul – la un pas de a doua copilărie, voi povesti despre un copil, a cărui viaţă a străbătut-o pe a mea ca o rază de soare gonită de vânt şi nori peste plaiuri; rază de soare, care, în alunecarea ei, sărută flori şi pietre, în acelaşi minut putând să atingă

în treacăt faţa fericită a mamei aplecată peste leagăn, fruntea fierbinte a gânditorului aplecată peste cartea sa şi. Trăsăturile palide ale muribundului. Nu scriu un roman şi-mi pot îngădui să nu ţin seamă câtuşi de puţin de contrapunctul scriitoricesc; ceea ce mi-a dăruit trecutul, ceea ce-mi dă prezentul voi lega aci, într-un cadru drăgălaş, şi dacă voi obosi – ei bine, voi închide caietul acesta, voi scormoni mai departe în erudiţia mea legată în piele de porc şi voi compila voios în continuare la importanta mea operă *De vanitate hominum*[15]*,* o lucrare excepţional de – voluminoasă.

20 noiembrie

În marile oraşe îmi plac cartierele mai vechi, cu uliţele lor strimte, întortocheate şi întunecate, unde soarele nu îndrăzneşte să se uite decât pe furiş; îmi plac, cu casele lor cu fronton şi cu streşinile fantastice, cu vechile lor cvartane şi cu culevrinele rânduite pe la colţuri ca stâlpi de protecţie. Îmi place

15 Despre deşertăciunea omului (lat.).

punctul acesta central al unei vremi trecute, în care o viaţă nouă s-a adăugat prin străzi şi pieţe în linii drepte, înaintând în şiruri ca la pradă – şi niciodată nu cotesc în uliţa mea, Uliţa Vrăbiilor, fără să mângâi ţeava de tun având gravat pe ea anul 1589, ce se reazemă acolo de zid. Chiar şi locuitorii din partea veche a oraşului par a fi oameni mai originali şi mai ciudaţi decât cei din cartierele moderne. Aici, în uliţele acestea întortocheate, gloata celor uşuratici locuieşte în imediata apropiere a oamenilor muncitori şi serioşi, şi în înghesuiala de pe străzi se nasc scene mai năstruşnice şi distractive decât pe străzile distinse, dar mai pustii. Aici se mai află încă vechile case ale patricienilor – bineînţeles, familiile respective le-au părăsit de mult – care, după vreo ciudăţenie a construcţiei lor sau vreun alt semn de recunoaştere, mai dăinuie în gura poporului cu denumiri naive şi bizare. Aici sunt birourile, întunecate şi afumate, ale vechilor şi importantelor firme comerciale, aici e adevărata împărăţie a mansardelor şi a locuinţelor de la subsol. Aici, amurgul, noaptea – datorită lămpilor şi razelor lunii – dau naştere unor efecte de lumină mai fantastice şi mai ciudate decât în oricare altă parte. Zăngănitul şi geamătul sfârlezelor ruginite, zornăitul

olanelor bătute de vânt, plânsul copiilor, mieunatul pisicilor, sfada muierilor – unde sună mai nimerit, s-ar putea spune, mai potrivit cu locul – decât aici, în aceste uliţe strimte, printre casele înalte, unde fiecare ungher, fiecare colţ, fiecare ieşitură prinde tonul, îl frânge şi-l reflectă în felurite ecouri?

Ascultă cum în clipa în care scriu aceste rânduri, colo jos, în intrarea aceea boltită, începe să cânte o flaşnetă; cum îşi rostogoleşte sunetele plângătoare, într-adevăr melodice în locul acesta, peste murmurul şi uruitul înfundat al muncii! E drept, glasul Domnului se aude destul de clar în murmurul vântului, în tunete şi în urletul valurilor, însă nu mai clar decât sunetele acestea nedefinite, evocând freamătul lumii. O spun cu toată convingerea

— Un poet sau un pictor începător – un muzician desigur e altceva – nu ar trebui să locuiască nicăieri altundeva decât aici. Şi dacă întrebi unde s-au născut creaţiile cele mai neobişnuite în toate ramurile artei, de cele mai multe ori ţi se va răspunde: Într-o *mansardă.* – Într-o mansardă din Wineoffice Court, Oliver Goldsmith[16] – închis în urma plângerii

16 Oliver Goldsmith (1730–1774), scriitor englez, autor al cunoscutului roman *Vicarul din Wakefield* (1762).

proprietăresei lui pentru neplata chiriei – i-a căutat doctorului Johnson[17] printre hârţoage, haine uzate, sticle goale de Madeira şi felurite vechituri, un manuscris murdar cu titlul *Vicarul din Wakefield.*

Într-o mansardă şi-a scris Jean-Jacques Rousseau cărţile cele mai înflăcărate şi zguduitoare. Într-o mansardă a învăţat Jean Paul[18] să-l descrie pe avocatul săracilor, Siebenkäs şi pe *Micul învăţător Wuz* si *Viaţa lui Fibel!*

Uliţa Vrăbiilor este un pasaj scurt, îngust, ce leagă Strada Coroanei de malul râului[19], care se strecoară prin marele oraş cu multele lui braţe şi canale. E destul de populată şi animată ca să-l înnebunească pe cel ce suferă de dureri de cap şi să-l ducă la balamuc; pentru mine însă este de ani îndelungaţi o nepreţuită scenă a vieţii omeneşti, unde se reflectă războiul şi pacea, mizeria şi fericirea, foamea şi belşugul, toate antinomiile existenţei.

---

17 Samuel Johnson (1709–1784), scriitor şi critic literar englez. Manuscrisul romanului *Vicarul din Wakefield* a ajuns, datorită lui Johnson, în mâinile editorului John Newbery.

18 Jean Paul (Johann Paul Friedrich Richter (1763–1825), scriitor german, autor printre altele şi al romanului *Viaţa lui Fibel* şi *Viaţa micului învăţător Wuz din Auenthal.*

19 Râul Spree, care străbate Berlinul.

„În natură, totul este dirijat în infinite părţi, în spirit, universul se concentrează într-un singur punct”, spunea pe vremuri la prelegerile lui bătrânul meu profesor de logică. Pe atunci eram tânăr, iar Maria, drăguţa şi micuţa modistă, locuia peste drum de mine şi cosea de obicei la fereastră, în timp ce eu ţineam dinaintea mea *Critica raţiunii pure* a lui Kant, dar ochii – îndreptaţi spre ea. Eram deznădăjduit că sunt atât de miop şi prea sărac ca să-mi pot cumpăra, pentru aceste studii la fereastră, o pereche de ochelari, un ochean sau un binoclu. Şi am înţeles ceea ce înseamnă: Totul este dirijat în inifinite părţi.

Iată, într-o frumoasă după-amiază stăteam ca de obicei la fereastră, cu nasul lipit de geam, şi dincolo, printre flori, într-o rază veselă şi luminoasă de soare, şedea în carne şi oase, *Mia ombra adorata*[20]. Oh, ce-aş fi dat să ştiu dacă îmi zâmbeşte.

Şi privirea mi-a căzut deodată pe una din băşicile acelea mici pe care le descoperi adesea în geamuri. Din întâmplare, m-am uitat prin ea la mica mea modistă şi – am înţeles că universul se putea

---

20 *Umbra mea adorată.* Titlul unei schiţe din *Kreisleriana* de scriitorul german E. T. A. Hoffmann (1776–1822) ; atât Raabe, cât şi Hoffmann parafrazează titlul unei arii de operă bine cunoscute pe atunci.

concentra într-un singur punct.

Acelaşi lucru se petrece şi cu această carte de vise şi de chipuri a Uliţei Vrăbiilor. Scena e mică, cei ce apar pe ea sânt puţini, cu toate acestea, pot să reprezinte pentru scriitor un noian de interese, dar un noian de plictiseală pentru un străin, pentru cel nechemat, căruia îi vor cădea odată în mână aceste pagini.

30 noiembrie

Ploaia bate uşor în fereastră. N-am aflat ce şi cine o fi flăcăul ciudat şi înalt, care s-a mutat alaltăieri peste drum, la numărul unsprezece; acolo am locuit şi eu odată, şi cândva a stat şi doctorul Wimmer. – Vremea te predispune la visare. Şed la fereastră, cu capul în mâini, şi încetul cu încetul mă las legănat tot mai mult de muzica monotonă a ploii de afară, până când pierd cu desăvârşire noţiunea realităţii. Imaginile se perindă pe dinaintea mea ca proiectate de o *lanterna magica* şi pier de îndată ce mă străduiesc să le reţin. Oh, într-adevăr, nu ceea ce aş

putea să invoc, scriind, mă înlănţuie şi mă entuziasmează cel mai mult; – pentru asta ar trebui să fiu un pictor mult mai bun.

Imaginile se împletesc unele cu altele şi pier ca luate de vânt; strălucesc şi pornesc în zbor şi în fiecare clipă apare ceva nou. Mă surprind adesea cu gânduri, pe care dacă le-aş aşterne pe hârtie, ar apărea copilăreşti, prosteşti, triviale; însă pentru mine, bătrânul, în fugara lor alunecare pe dinainte-mi, mi se par atât de plăcute, de minunate, mă fac atât de fericit, că nu m-aş putea despărţi de ele cu niciun chip.

Doar ce este mai palpabil pot să reţin din timp în timp, şi de data asta e vorba de imagini din propria mea viaţă pe care le încredinţez hârtiei.

Ce e cu orăşelul dintre munţii plini de verdeaţă, îmbrăcaţi cu păduri de fag? Acoperişurile roşii scânteiază în lumina apusului; ici şi colo, pe coastele munţilor, în sus, se întind holde; dintr-o vale vine, susurând şi clipocind, un pârâu limpede ce saltă prin mijlocul oraşului, dă naştere unui iaz mărginit cu papură şi stânjenei de apă gălbui, şi se varsă într-altă vale. Cunosc locurile acestea, aş putea spune numele locuitorilor din cele mai multe case; când în vârful

acelui turn cu acoperiş de ardezie al bisericii vechi şi drăgălaşe vor începe să bată clopotele, ştiu dinainte cum or să sune. Oare, atârnat de frânghia clopotului, nu m-ara lăsat eu de atâtea ori legănat încoace şi încolo?

E Ulfelden, oraşul copilăriei mele – oraşul meu natal!

Iată-i pe cei trei copii adunaţi colo, pe înălţimea aceea, sub un tufar de soc în floare, în grădina care porneşte de la bucata măcinată de vreme, însă încă în picioare a zidului ce înconjoară oraşul şi se aşterne pe coasta muntelui în sus. Acolo stă o fată micuţă, cu ochi mari, strălucitori, ascultând vorbele sălbaticului Franz din pădure. Franz Ralff, cel care a crescut în codru şi acum se află în grija tatălui micuţei Marie, a asprului director de liceu, profesor de latină, Volkmann; băiatul istoriseşte – în mină cu o uriaşă tartină cu unt, mestecând şi totodată mişcat de propriile sale cuvinte – una dintre minunatele lui poveşti aduse din singurătatea codrului, cu care el ne „înfricoşa” mereu sau căuta să ne „înfricoşeze” pe noi, cei mici.

Şi-acum uite, întins în iarbă, stau şi eu, micul Hans Wachholder, fiul parohului, şi privesc, clipind din

ochi, cerul albastru şi micile, albele „oiţe”, visând în aerul pur. Prin văile munţilor se aud clopotele cirezilor de vite ce se-ntorc acasă, de jur împrejur zumzăie şi sună viaţa în forme infinite, în iarbă, prin copaci, în aer; şi inima copilului înţelege totul, este una cu natura, una cu – Dumnezeu!

Dar de ce nu se deschide colo jos uşa vopsită în cafeniu, care dă-n grădină, din casa drăgălaşă, îmbrăcată în viţă, cu ferestre atât de strălucitoare?

Unde este bătrânul cu venerabilul său păr cărunt, care-şi uda acolo în fiece seară florile?

Unde este – unde este mama? Măicuţa mea!

Niciun glas prietenos nu-mi răspunde! Şi eu am păr cărunt. Tata şi mama *zac* de multă vreme în mormintele lor uitate, afundate în pământ, din micul cimitir al oraşului Ulfelden. De atunci s-au stins generaţii mai tinere.

Tabloul însorit, de vară, se transformă deodată.

Iată marele oraş! De data aceasta nu-i primăvară, nici vară înfloritoare, ci o noapte de toamnă furtunoasă şi întunecoasă; – poate că una asemănătoare va urma şi zilei de astăzi. – În noaptea asta, sub, într-o mansardă mai mult în trei decât în patru colţuri, un student şade dinaintea unui foliant

enorm, legat în piele de porc, cu ochii în gol. Pe unde-i rătăcesc gândurile? Afară, vântul goneşte norii prin faţa lunii, zgâlţâie olanele acoperişului, clatină halatul zdrenţăros ţintuit de ingeniosul fiu al muzelor de crucea ferestrei, ca să se despartă, împreună cu studiile sale, de lumea înconjurătoare – pe scurt, vântul e atât de zburdalnic cum nu poate fi decât un vânt trimis să smulgă ultimul frunziş al copacilor din grădini şi păduri. Fiul muzelor a stat multă vreme adâncit în gânduri; dar iată că sare deodată-n picioare şi-şi întoarce faţa spre mine – tot eu sunt: Johannes Wachholder, student în filosofie în marea capitală universitară. Alteregoul tinereţii mele pare foarte tulburat; aleargă în sus şi în jos cu paşi atât de uriaşi pe cât îi îngăduie încăperea strâmtă, ciudat mobilată.

Se repede deodată la fereastră, smulge perdeaua improvizată şi îngăduie unei splendide raze de lună, ce răzbeşte printre norii sfâşiaţi, să pătrundă înăuntru.

„Marie, Marie!” şopteşte umbra mea, întinzându-şi braţele spre o fereastră slab luminată de peste drum, pe ale cărei perdele trase apare, abia vizibilă, umbra unei figuri omeneşti şi…

În clipele de tulburare neobişnuită – fie de

bucurie sau durere, ură sau iubire – e primejdios să stai în lumina clară şi albă a lunii. Poporul spune: „Te zăpăceşte”. Într-adevăr, lumina asta pură aduce cu ea gânduri bizare, te domină, pune stăpânire pe spirit, luându-ţi puterea de a mai umbla vesel pe cărările obişnuite ale vieţii de toate zilele. „Te zăpăceşte”. De cele două. Părţi, în adâncuri fantastice, confuze, se deschid perspective fermecătoare; se trezesc glasuri nemaiauzite care-l ademenesc pe călător de pe drumul lui sigur cu cântec de sirenă, cu şoapte irezistibile, şi cel vrăjit rătăceşte curând prin grădinile Armidei[21], din care nu poţi scăpa, ale zânei Fantezia.

„Te iubesc!” şopteşte umbra mea. „Te voi face bogată, fericită, celebră, voi” – moşneagul care scrie nu poate acum decât să zâmbească – „voi cuceri lumea pentru tine, Marie!”

Cu fruntea lipită de geam, alteregoul meu şopteşte încă multe alte lucruri, către mica odăiţă de peste drum, unde tovarăşa de joacă din copilărie, smulsă de braţul rece al vieţii de pe paşnicele ei meleaguri natale înconjurate de păduri, munceşte singură în noaptea întunecată şi furtunoasă, când o

21 Grădinile fermecate ale zânei Armida din epopeea *Ierusalimul liberat* de Torquato Tasso (1544–1595).

altă umbră încâlceşte iţele visurilor sale de fericire şi glorie.

Iată un alt chip; bucle negre, dese, încadrează un obraz ars de soare, ochii strălucesc plini de vigoare şi poftă de viaţă. E pictorul Franz Ralff, care întorcându-se din Italia, însufleţit de divina lume a antichităţii şi de gândurile măreţe ale unei tinereţi tot atât de divine, îşi îmbrăţişează prietenul.

Şi gândurile mele rătăcesc mai departe. – O văd mereu pe tânăra orfană în mica ei odăiţă, muncind printre flori. Văd doi bărbaţi luptând în viitoarea vieţii, pentru un zâmbet al fetei; şi-l văd, în sfârşit, pe unul dintre ei, cum, zbătându-se, ajunge la mal cu răsuflarea tăiată şi dobândeşte frumosul preţ, pe când celălalt, târât mai departe, fără voie şi fără ştiinţă se regăseşte pe un banc de nisip sceptic şi pustiu. – Mă văd *pe mine,* un visător nerod, care nu ştie să se apere decât cu înţepături împrumutate şi prefăcute, până când, după îndelungi rătăciri prin lume, din luptă se înalţă un om serios, clarvăzător, prieten al prietenului său şi al tinerei sale soţii.

Mă hrănesc câţiva ani cu o fericire dureros de dulce; în aceşti ani văd zâmbind un chip delicat cu bucle blonde, văd cum geniul nostru bun ne păzeşte,

pe mine şi pe Franz, întinzându-şi mâna ocrotitoare asupra firii lui sălbatice, gata să izbucnească în orice clipă, şi asupra tristeţii mele mocninde; – văd curând un copil – numit Elise în paginile acestei cronici – care ne priveşte cu ochi mari şi miraţi, când, seara, trece din braţele mamei în ale tatălui, şi din ale tatălui în ale prietenului…

Deodată, ploaia nu mai bate în ferestre; tresar – e noapte târziu. Arunc o ultimă privire jos, pe uliţă. E întunecată şi pustie; lumina palidă a unui felinar cu gaz aerian se oglindeşte în băltoacele pavajului şi în rigolele străzii. O umbră cu faţa acoperită se strecoară încet, cu băgare de seamă, aproape lipită de zidurile caselor. Când şi când se uită în jurul său. Vrea să comită o crimă sau să facă o faptă bună? O altă umbră apare de după colţ;

— Un fluierat uşor.

„Te aştept de mult, Riekehen!”

„Nu am putut veni mai curând. Mama abia acum a adormit”.

De departe se aude o trăsură, care le înăbuşă cuvintele. Umbrele ies din întuneric; sub paltoanele de culoare închisă văd costume de bal.

Dispar împreună după colţ, şi eu închid fereastra.

Aşa se sfârşeşte prima filă a Cronicii, aşa cum începe istoria umanităţii, istoria fiecărui om – cu *un vis.*

2 decembrie

Aniversez astăzi o mare durere, cu toate acestea, umorul mi-a trecut în dimineaţa asta pragul, şi-a scuturat clopoţeii şi, vânturându-şi sabia de lemn, mi-a spus: „Râzi, râzi, Johannes, eşti bătrân şi nu mai ai vreme de pierdut”.

Omul ciudat şi înalt de peste drum, îmbrăcat cu o haină cenuşie şi uzată de aba, sub braţ cu o pălărie de un roşu cam aprins, jerpelită şi slinoasă, a bătut la uşa mea şi s-a prezentat ca Ulrich Strobel, caricaturist. Mi-a întins dinainte, pe masă, o mulţime de file cu desene tare năstruşnice, cu cererea de a-i procura pe timpul iernii – vara hoinărind prin lumea largă – un post de desenator la una dintre revistele ilustrate locale. Susţinea că-l cunoaşte foarte bine pe grasul meu prieten, doctorul Wimmer din München şi, ca să mă convingă, mi-a desenat într-adevăr numaidecât, pe

partea dinăuntru a copertei unei cărţi ce se afla acolo, chipul vesel al excelentului scriitor. I-am făgăduit ciudatului om, ale cărui desene în peniţă erau fără doar şi poate minunate, să folosesc cât mai bine în favoarea lui neînsemnata autoritate de care mă bucuram în viaţa literară a acestui oraş. S-a despărţit de mine în pragul uşii, unde mi-a spus, strângându-mi mâna, în timp ce-mi zâmbea dulce-acrişor: „Faceţi foarte bine că mă-ndatoraţi, preastimate domn, deoarece, ca bun vecin ce sunt, voi descoperi la dumneavoastră destule părţi plăcute, care, aşternute pe hârtie, ar produce un efect excelent. În iarna asta vom fi, de altfel, buni vecini, preastimate domnule Wachholder, fiindcă – vă uitaţi cu plăcere pe fereastră, o ciudăţenie a tuturor celor cu care, într-un fel sau altul, te descurci uşor. Bună dimineaţa!”

Îmbogăţit cu o nouă cunoştinţă originală, m-am întors la Cronica mea, convins că-l voi întâlni din când în când în ea pe meşterul Strobel.

După-amiază

Astăzi e o aniversare. Nu scap de amintirea ei, mă urmăreşte peste tot.

Era o după-amiază de iarnă tot atât de tulbure şi ploioasă ca acum, când – cu mulţi ani în urmă – stăteam trist la fereastra de peste drum, de la care desenatorul Strobel tocmai îmi făcea semne cu mâna, şi mă uitam mohorât afară, la cerul cenuşiu şi monoton. Uliţa nu s-a prea schimbat de atunci, totuşi, au dispărut multe chipuri, de care-mi amintesc încă bine, făcând loc altora, şi numai câţiva, ca de pildă bătrânul cazangiu Marquart, din subsolul de colo, de jos – care bate vesel cu ciocanul fierul ca şi în urmă cu mulţi ani – au rămas în şuvoiul acestui neîntrerupt du-te-vino. Aceştia sunt, de altfel, şi punctele de sprijin de la care înnod iar firul, pe alocurea întrerupt, al amintirilor din Cronica mea.

Cronica aceasta o asemuiesc cu un pârâiaş, cu un pârâiaş ce se desprinde anevoie din adâncul pământului şi, la început *tulbure,* încă mai poartă cu sine urmele locului întunecat şi dureros al naşterii sale. Însă va clocoti curând în lumina clară a soarelui; în el se vor oglindi flori, şi păsăruici îşi vor înmuia ciocul în apa lui. Ici, aproape că-l veţi pierde din ochi, dincolo va apărea săltând iarăşi plin de voie bună. Va

vorbi propria-i limbă, sărind cu îndrăzneală nebună peste stânci, căutându-şi cu şiretenie drumul – oh, de nu s-ar pierde-n nisip!…

Aşadar continui:

Era, cum am spus, o zi tristă, lugubră, însă nu ea îmi apăsa atât de greu sufletul. În ziua aceea am văzut de la geamul de dincolo, cum, în ciuda frigului şi a ploii, fereastra odăii actualei mele locuinţe sta larg deschisă. Perdelele albe erau lăsate în jos şi prinse în părţi, pentru ca vântul care le mişca furios încoace şi încolo să nu le rupă.

Moartea îşi întinsese mâna rece şi întunecată, despărţind o căsnicie fericită; scaunul cel mic de colo, de sub umbrarul de iederă, ce sta pe treapta de dinaintea ferestrei, în faţa măsuţei de cusut, era gol.

Marie Ralff murise!

De la fereastra mea vedeam o siluetă mergând în sus şi în jos prin cameră. Sărmane Franz! Sărmane copil! Sărmane – Johannes! – Era atât de drăgălaşă, atât de feciorelnic-femeie cu copilaşul ei în braţe!

În muzeul oraşului se află un mic tablou al Madonei, în care „Fecioara” se uită cu dragoste plină de uimire şi cu mândrie de mamă la micul Isus din poala ei. *Ea* se asemăna cu chipul din tabloul acesta;

era tot atât de blondă, tot atât de sfântă, tot atât de frumoasă, şi stau de multe ori dinaintea acestui tablou – o operă a maestrului spaniol Morales[22], pe care contemporanii săi îl numeau *El divino* – gândindu-mă la minunatele timpuri trecute.

Oh, cât de mult o iubeam, cât de mult sufeream, când ea îmi spunea numai „prietene”, iar lui, prietenului meu Franz Ralff, „iubitule”! Acum murise şi rămăsesem singuri! Seara s-a lăsat şi amurgul s-a aşternut între mine şi ceea ce se petrecea dincolo. Nu am mai putut rezista, trebuia să mă duc la ei! Când am intrat, Franz măsura neobosit odaia cu pasul; părea că nu mă vede şi m-am aşezat tăcut în colţ, lângă leagăn, unde Martha, dădaca, veghea copilul care dormea liniştit, cu mânuţele la gură.

Nu ştiu cât am stat acolo, nu-mi amintesc de niciun gând din noaptea aceea. Liniştea adâncă ce se lăsase asupra marelui oraş mă copleşea doar cu simţământul că viaţa părăsise parcă şi inima palpitândă şi zbuciumată a unui întreg ţinut nesfârşit, de parcă tic-tacul uşor al orniciului din perete era cel din urmă zgomot, gata să se stingă şi el, al roţii vieţii,

---

22 Luis de Morales (aprox. 1510–1586), poreclit Divinul, pentru că nu picta decât tablouri cu teme religioase.

lăsând tăcerea să înghită curând întreaga existenţă.

În sfârşit, plânsul uşor al copilului de lângă mine m-a trezit; Franz şi-a pus mâna pe umărul meu, apoi a căzut deodată, sfârşit, alături, pe un scaun.

„Noapte bună, Johannes”, a spus el, rezemându-şi capul de pieptul meu, „mâine o vom îngropa!”

Erau primele cuvinte pe care le-a rostit în ziua aceea.

3 decembrie

O, cara, cara Maria, vale!
Vale, cara Maria!
Cara, cara Maria, vale![23]

Cuvintele acestea au fost săpate de un poet celebru în piatra de mormânt a iubitei sale, un poet care scrisese cântece excelente, impresionante; dar *aici* nu fusese în stare să spună altceva decât aceste câteva vorbe zguduitoare prin repetarea lor. Şi – s-a crăpat de ziuă. Viaţa marelui oraş a pornit din nou pe

23 O, dragă, draga Maria, adio! (lat.).

vechiul drum; bogăţia căsca în pernele sale, sau avea inima tot atât de grea ca şi sărăcia, care se strecura iute şi fără zgomot din colţul ei întunecat, ca să înnădească o nouă verigă la lanţul durerii ei, adăugând o nouă zâ existenţei sale. Meseriaşii au pus mâna pe unelte, marile maşini au început din nou să ciocănească şi să mugească; pe stradă treceau camioane, şi cortegiul botezului s-a întâlnit cu dricul; fiindcă nu numai acolo, în cămăruţă, zăcea un mort; în oraşul plin de oameni dormeau şi alţii somnul cel de pe urmă.

Am trecut strada. Cazangiul Marquart – era pe atunci mai tânăr şi mai puternic decât astăzi – îşi pusese jos ciocanul şi se rezema trist de uşa scundă ce dădea în atelierul său subteran; o iubea pe Marie tot atât de mult ca toţi cei ce o cunoscuseră vreodată. Oare nu plânsese ea pentru orice durere străină şi nu luase ea parte cu un zâmbet la orice bucurie străină? Oare nu era ea în întunecata Uliţă a Vrăbiilor asemenea acelei mici zâne strălucitoare şi bune, care, când intra pe undeva, oriunde, răsărea din pământ o floare?

În tinda casei stăteau, şoptind, femei – când am trecut pe lângă ele, m-au salutat, triste, cu un semn

din cap; pe o treaptă a scării şedea o fetiţă suspinând, în poală cu o păpuşă sfărâmată. Oh, îmi amintesc încă de toate astea! Şi am intrat.

Zăcea în coşciugul negru, îmbrăcată cu rochia ei albă, împodobită cu funde roşii, pe piept cu un trandafir îmbobocit, cu ochii, atât de limpezi şi plini de bunătate altădată, închişi, pe frunte cu veşnica, greaua pace a morţii! Franz m-a luat de gât plângând; tinere din vecini, în veşminte albe de duminică, împodobeau coşciugul negru cu ghirlande de ramuri de brad şi brebenei, printre care, ici şi colo, apărea câte o floare singuratică.

Ah, sărăcia şi iarna nu îngăduia să presari prea multe „flori pentru o floare!“[24]

Tânărul Rudolf de la catul de jos al casei stătea la o parte, cu mâna stângă îşi acoperea ochii, în dreapta ţinea ciocanul şi câteva cuie – iar lângă el, tânăra sa logodnică îşi sprijinea capul, suspinând, de umărul lui. Oh, îmi amintesc de toate astea, mi le amintesc şi acum! – Am aruncat o ultimă şi lungă, lungă privire la frumoasa, palida, împăcata mea tovarăşă de joacă din copilărie, sfânta din anii adolescenţei mele, consolatoarea maturităţii mele, apoi l-am ridicat încet

24 Cuvinte rostite de Regină în *Hamlet* de W. Shakespeare (V, 1).

pe Franz de la pieptul ei, unde se prăbuşise, şi l-am condus la leagănul copilului său. – Rudolf, tâmplarul, şi-a început trista sa lucrare. Sub lovituri înăbuşite de ciocan, capacul s-a lăsat peste racla unei vieţi omeneşti. M-a străbătut un fior rece! *Vale, vale, cara Maria!*

Au venit cioclii, au ridicat uşoara greutate pe umeri şi au dus-o în jos, pe scara îngustă şi lungă; femeile suspinau, copiii se uitau cu priviri mirate şi serioase prin uşile întredeschise, dându-se sfioşi deoparte când tristul convoi a ieşit în stradă. Prieteni şi cunoscuţi se adunaseră s-o însoţească pe soţia pictorului pe ultimul ei drum; cazangiul îşi luă tichia de pe cap şi-şi şterse ochii cu mâna lui neagră plină de bătături. Conducându-l pe Franz, care mergea ca într-un coşmar, păşeam în urma căsuţei de scânduri, unde zăcea tot ce ne era mai drag. Oh, îmi amintesc bine de toate astea! Aşa e inima omului. Din ziua aceea tristă au trecut mulţi ani şi-mi aduc aminte şi astăzi de toate gândurile întunecate care mă copleşeau atunci, în timp ce multe bucurii mai apropiate le-am uitat.

Acela care se pricepe să citească pe feţele celor ce ies în calea unui asemenea cortegiu sau privesc în urma lui, învaţă şi vede multe lucruri.

Iată cum colo, la un colţ de stradă, o sărmană femeie din popor, îmbrăcată în zdrenţe, aşi strânge copilul mai tare la piept, şoptind: „Ce s-ar alege de tine, dragostea mea, dacă aş zăcea şi eu încremenită ca tânăra de colo, pe care o duc la groapă?”

Din faţă se îndreaptă spre noi un echipaj elegant, vizitiul şi servitorii îmbrăcaţi în livrele strălucitoare şi cu flori la butonieră. De hamurile de la cap ale cailor flutură panglici multicolore de nuntă; un tânăr distins îşi duce frumoasa mireasă la cununie; tânăra logodnică vede coşciugul legănându-se încet, în trecere, pe umerii cioclilor, şi-şi ascunde, tremurând, la pieptul celui de lângă ea, capul sclipind de giuvaeruri.

Uite-l pe muncitorul de colo, care lasă jos toporul şi priveşte ţintă procesiunea morţii. Munceşte fără odihnă, proletarule, femeia ta zace şi ea pe moarte acasă; munceşte fără odihnă, tu n-ai timp de pierdut; moartea este iute, dar tu trebuie să fii şi mai iute, om al muncii, dacă vrei să nu rabde de foame în ultimele ei ceasuri.

Aplecaţi-vă capul şi daţi-vă deoparte, voi, criminali în lanţuri zăngănitoare! Pe dinaintea voastră trece moartea! Ea vă va elibera şi pe voi odată de

lanţurile voastre! Aplecaţi-vă capul, sărmane făpturi ale nopţii, moartea vă trece pe dinainte; vă va lua şi pe voi, odată, lepădând de pe voi zorzoanele împrumutate, sărmanul trup terfelit, păcatul societăţii omeneşti, şi vă va înălţa curate şi sfinte, din întuneric, murdărie şi mizerie.

Ţie, batjocoritorule, cu zâmbetul searbăd pe buze, nu-ţi cer să te dai în lături! Cortegiul, morţii să-ţi facă el loc *ţie* – ai merita să-ţi trăieşti viaţa de două şi chiar de trei ori!

Din mijlocul marelui oraş pană afară ia cimitirul Sfântului Ioan e un drum lung; niciodată un drum nu mi s-a părut atât de lung şi, totuşi, atât de scurt. Mă gândeam la cel condamnat la moarte; în timp ce se apropie tot mai mult de locul de osândă, pentru el flecare minut e o veşnicie, şi drumul de ceasuri, o clipă. Ah, oare pentru noi, oamenii sărmani, nu este întreaga noastră viaţă un astfel de drum către locul de osândă? Şi totuşi ne bucurăm, simţim o mare mulţumire pentru florile din drumul nostru şi în fiecare picătură de rouă de pe ele vedem cerul şi pământul! Sărmană – fericită inimă omenească!

Când am ieşit pe uşă, nori grei, uriaşi, de ploaie se rostogoleau aproape de pământ. Cenuşii – cerul şi

pământul! Cenuşii – inima şi universul.

Copacii îşi ridicau în văzduh crengile golaşe, un piţigoi zbura dinaintea cortegiului din creangă în creangă.

Şi iată-ne în faţa porţii cimitirului. Cortegiul şerpuia încet pe cărare, trecând pe lângă movile surpate, mândre monumente şi ornamente sărăcăcioase şi naive, spre locul unde urma să odihnească rămăşiţele pământeşti ale decedatei Marie. În primăvara următoare am făcut din el un colţ frumos, plăcut, unde tufişurile de bobitei îşi lăsau să atârne în jos ciorchinii înmiresmaţi, iar păsările ciripeau în tufele de trandafir, dar în ziua aceea de jur împrejur domnea o atmosferă sinistră şi o adâncă tristeţe. Pe fundul gropii care trebuia să primească tot ceea ce aveam amândoi mai scump pe lume se afla o mică băltoacă de apă de ploaie, în care însă, deodată, s-a oglindit o pată luminoasă,. Albastră, apărută sus, printre norii ce cutreierau cerul… Nu am uitat nimic, nimic nu am uitat!

Şi acum, voi, oameni, lăsaţi coşciugul în adânc; daţi îndărăt frumoasa copilă bătrânei, creatoarei ţărâne! Şi acum, Franz, aruncă trei mâini de ţărână peste lumea bucuriei tale care se scufundă! – Voi,

clovni, apucaţi lopeţile şi sfârşiţi-vă treaba! Tu, bătrâne cu nasul roşu, nu te strădui să arăţi o faţă îndurerată, fă-i fără grijă un semn tovarăşului tău să umple sticla la circiumă şi mormăie încet în barbă vechiul tău cântec de îngropăciune![25]

Cât de înăbuşit, tot mai înăbuşit răsună bulgării de pământ în căderea lor pe coşciug, şi cum fiecare sunet cutremură sărmana inimă până-n străfundurile ei! Cum se agaţă privirea de ultima licărire a lemnului negru ce răzbate prin pământul care-l acoperă, până când, în sfârşit, piere orice urmă, pământul aruncat dă numai de pământ, treptat, groapa se umple şi, la sfârşit, se ridică movila, care este de acum înainte în gândurile noastre una cu fiinţa iubită înmormântată acolo!

Ciudată omenire, atât de mare şi atât de mică în acelaşi timp! Ce tragedie, ce luptă, ce – teatru de păpuşi e fiecare viaţă, începând cu aceea a copilului, care jinduieşte să atingă cu mâna luna strălucitoare şi se ofileşte înainte de a putea rosti cuvântul „eu”, şi sfârşind cu filosoful cufundat în gânduri, care închide Universul în acelaşi cuvinţel „eu” şi se prăbuşeşte, un moşneag istovit şi slab de minte, abia mai având

25 Aluzie la *Hamlet* (V, 1).

puterea să simtă căldura şi frigul.

Priveşte în jurul tău, Johannes: omenirea merge călare spre ţelul ei, stând de-a-ndoaselea pe măgarul cenuşiu numit „timp“. Ascultă cât de vesel sună zurgălăii şi clopoţeii de la podoabele şeii, care închipuie coroane, tiare, bonete frigiene – glugi bărbăteşti şi femeieşti. Spre ce ţel se strecoară animalul cenuşiu? Către paradisul recâştigat, către eşafod? Călăreţii nu-l cunosc; nu vor să-l cunoască! Trag cu urechea la sunetul clopoţeilor cu faţa întoarsă spre drumul străbătut, spre trecutul întunecat, fără să le pese că animalul străbate lunci paşnice pline cu flori sau se bălăceşte în sângele câmpurilor de bătălie

— Ascultă şi visează! Da, visează! Viaţa omenirii este un vis, după cum un vis este viaţa fiecărui om în parte. Când şi unde se vor deştepta?

Într-un cimitir din Berlin, pe mormântul unui muzician ce s-a bucurat de multă popularitate, dar care a trecut şi prin multe suferinţe, se află o piatră cu următorul epitaf scris de o mână prietenă:

Cântecul său a fost german, cum şi suferinţa-i tot germană,

Iar viaţa, luptă, cu invidia şi sărăcia inumană.

Nu, suferinţa nu mai are ce căuta aici, pământul

Acesta puse capăt luptei – ci-n veci de veci răsună cântul![26]

Pun tocul jos şi repet încet aceste versuri. Astăzi nu pot să scriu mai departe.

5 decembrie

Potrivit promisiunii mele, prezentasem redacţiei revistei *Welke Blätter*[27] – în amintirea lui Wimmer – câteva din desenele în peniţă ale vecinului Strobel, şi astăzi l-am putut anunţa că a fost angajat ca desenator la jurnalul acela umoristic. Deoarece l-am zărit de mai multe ori uitându-se afară pe fereastră, am pornit spre vechea mea locuinţă, unde văzusem perindându-se atâţia oameni, de când o părăsisem.

Voluminoasa madam Pimpernell, nemaivoind să troneze cu propria-i persoană plină de greutate asupra

---

26 Este vorba de compozitorul Albert Lortzing (1801–1851). Versurile din întregul volum au fost traduse de C. Olariu.
27 File veştede (germ.).

mărfurilor din magazinul alimentar, se retrăsese după sobă, într-un jilţ enorm, căptuşit cu perne, de unde o scotea mereu din sărite pe Dorette – numită şi Rettchen – lungana ei fiică şi urmaşă în împărăţia brânzei, a untului şi a laptelui.

Deocamdată, catul mijlociu al casei cu numărul unsprezece e gol; de acolo s-au mutat, după lupte crâncene cu parterul, în susul şi în josul scării, ultimele locatare: văduva consilierului de finanţe Trampel şi cele două fiice ale sale, tare îmbătrânite şi înăcrite, Heloise şi Klara, poreclite de madam Pimpernell, Öllise şi Knarre. Pianul, harfa şi chitara, cele trei instrumente de tortură ale Uliţei Vrăbiilor, le-au luat din fericire cu ele, precum şi pe nobilul motan Eros şi pe tot atât de nobilul baset cu picioare strâmbe, Anteros[28] – daruri ale unui nou şi totuşi antediluvian Abelard şi Egmont[29].

Pe vremuri am suit şi am coborât atât de des scările acestea strimte şi abrupte, ba cu un maldăr de cărţi sub braţ, ba cu un articol de fond în buzunar, despre care eram convins că va face furori. Picioarele

---

28 Zeu grec al dragostei dispreţuite.

29 Aluzie ironică la vestiţii Abélard (1079–1142) iubitul Héloisei, şi Egmont, eroul din drama cu acelaşi nume de Goethe, iubitul lui Klärchen.

mici ale Mariei călcau atât de des pe treptele acestea murdare, când venea cu Franz la câte un minunat ceai dansant pe care-l prezidam cu o mare, ireproşabilă şi părintească demnitate! Cu câtă nerăbdare aşteptam apoi râsul ei luminos, pe care pereţii umezi, înnegriţi, îl răsfrângeau cu atâta veselie; cât de fermecător putea ea să ia în derâdere harababura din odaia mea, şi apoi în ciuda străduinţelor mele de mai-nainte, de ore întregi, abia după cinci minute de la venirea sa făcea din ea o locuinţă omenească! Şi cum, după aceea, mai târziu, chinuit de mica mea prietenă, trebuia să scot la iveală un nenorocit de flaut şi să storc din el, înduioşând şi pietrele, o jalnică imitaţie a cântecului „Bună lună, ce tăcută aluneci tu pe cer”, de care nu scăpăm decât datorită protestului lui Franz, sau faptului că-mi pierea răsuflarea, ori mica mea tirană se prăpădea de râs. Erau seri fericite, şi amintirea lor m-a urmărit până dinaintea uşii desenatorului. Am bătut, am auzit înăuntru un mormăit neînţeles şi am intrat.

În viaţa mea am văzut destule gospodării de holtei şi în privinţa asta pot să rabd multe. I-am văzut la ei acasă pe doctorul Wimmer, pe actorul Müller, pe muzicianul Schmidt, pe candidatul în teologie Schulze,

fără să mai vorbesc de dezordinea din propria mea cameră, însă o neglijenţă atât de pitorească nu mai întâlnisem niciodată. O fantezie răvăşită de magnetismul cacodemoniac[30] al lui Justinus Kerner[31] – îngheţată, împietrită, materializată, expusă într-un muzeu anatomie – nu ar fi putut oferi o privelişte mai extravagantă! Lunganul de desenator stătea întins pe o sofa nespus de caraghioasă, mult prea scurtă pentru el, cu capul sprijinit de uşă, cu picioarele întinse peste rezemătoare şi cu tălpile proptite în zidul ferestrei, în gură cu ţigara, consolatoarea secolului al nouăsprezecelea, cu o planşă de desen pe genunchi şi cu un creion în mână. Lângă culcuşul acesta fusese trasă o masă cu trei picioare, care fără îndoială că făcuse parte pe vremuri dintre patrupede; pe ea se aflau o cană de bere goală, o cutie de ţigări golită pe jumătate, un borcănel cu tuş, hârtie mâzgălită şi alte felurite lucruri, într-o dezordine încântătoare. În „odăiţă” se vedeau trei feluri de scaune; unul, rococo, servea de bibliotecă, altul, un scaun de grădină vopsit în verde, făcea serviciul de dulap de haine, şi al

30 Posedat de spirite rele.

31 Justinus Kerner (1786–1862), medic şi poet suab, s-a ocupat în multe din scrierile sale cu demonismul, somnambulismul, magnetismul animal etc.

treilea, din a cărui pernă veche nu mai rămăsese decât îmbrăcămintea ce atârna ferfeniţită, şi fusese înjosit, o, oroare! să servească drept toaletă, astfel că un lighean de spălat, săpun, piepteni şi perii de dinţi se lăfăiau pe el mai mult decât. S-ar fi cuvenit. Într-un colţ al camerei se rezema bâta noduroasă a caricaturistului, drumeţ convins, de care-şi agăţase pălăria cu boruri mari. Într-alt colţ atârna o geantă voluminoasă de călătorie, iar jur împrejur, pe pereţi, erau ţintuite, una după alta, desenele cele mai năstruşnice. Totul, un adevărat pandemoniu al umorului şi al absurdităţilor glumeţe.

„Ah, vecinul meu!” exclamă meşterul Strobel, când mă văzu intrând şi sări de pe sofa; cu o mână puse deoparte planşeta de desen, cu cealaltă sprijini masa ce se clătina, ca să nu se răstoarne. „Sunteţi foarte generos că-mi răspundeţi atât de repede la vizita mea; fiţi binevenit şi luaţi loc!” Spunând acestea, făcu să alunece pe podea cărţile de pe scaunul bibliotecă şi-l trase lângă masă, aruncând şi de pe ea cele mai multe lucruri pe unde apuca.

„Am venit să vă comunic, domnule Strobel, că desenele dumneavoastră au fost foarte apreciate la redacţia jurnalului *Welke Blatter* şi că aceasta s-ar

simţi mândră să vă numere printre colaboratorii ei”.

„Vă rămân foarte îndatorat”, spuse desenatorul, care tocmai se ocupa cu o treabă misterioasă la sobă. „Luaţi, vă rog, o ţigară şi îngăduiţi-mi să vă ofer o ceaşcă de cafea”.

Privea, mirosind, conţinutul unei oale cu un aspect foarte îndoielnic, pe care o scosese din cuptoraşul sobei. „Vai de mine!” strigă el, „a scăzut de tot!”

„Vă rog, nu vă deranjaţi, ţigările simit grozave!”

„Da”, spuse Strobel, aşezându-se iarăşi pe sofa, „e singurul lux de care nu m-aş putea lipsi, şi mulţumesc sorţii că a făcut să mă nasc într-o vreme ciând locuţiunea «Nicio distracţie fără femei» s-a schimbat în «Nicio distracţie fără o ţigară», aceasta din urmă fiind în orice caz mai potrivită”.

„Sunteţi un misogin atât de înverşunat?”

„Nicidecum. Dimpotrivă, mă plec adânc în faţa zicătoarei franceze *Ce que femme veut, Dieu le veut*[32] şi prefer – tocmai de aceea – ţigara mai puţin pretenţioasă, care arde pentru noi, fără să ceară acelaşi lucru din partea noastră, fiind interesantă, fără să vrea a fi interesantă şi aşa mai departe şi aşa mai

32 Ceea ce vrea o femeie, vrea şi Dumnezeu (fr.).

departe!”

„Sunteţi într-adevăr un adevărat copil al timpului nostru, care, datorită prea multor şi feluritelor încordări în general, divinizează sângele rece, athaumasia[33] şi apatia”.

„Ehe”, spuse desenatorul, scoţând pe gură şi pe nări un nor uriaş de fum, „iată-ne în miezul unei convorbiri din categoria celor ce amărăsc astăzi orice trai în comun; de altfel, vremea noastră nu-i nicidecum apatică, însă individul începe să se supună adevăratului principiu, care spune să laşi lucrurile să-şi urmeze drumul lor. – Să nu se creadă orice nechemat în stare să facă pe îndrumătorul, să întindă braţul şi să strige: Hei, dă fuga colo, acolo e adevăratul drum, mergând într-acolo, ajungi la ţel!”

„Şi drumurile lăturalnice greşite!…”

„După ce te-au purtat pe lângă cine ştie ce loc frumos, ciudat, plin de învăţăminte, se îndreaptă toate din nou către drumul principal. Eu, drumeţul, ori de câte ori m-am rătăcii;, am adunat mai multe schiţe pentru mapa mea, mai multă experienţă pentru spiritul meu”.

„Aţi dus şi duceţi, pesemne, o viaţă ciudată!” am

33 Indiferenţă faţă de lume (gr.).

zis eu, privindu-l pe omul straniu din faţa mea. El îşi trecu palma, zâmbind, peste obrazul ars de soare şi plin de zbârcituri.

„Viaţa ce rătăceşte cu plăcere pe căi greşite este întotdeauna ciudată!” spuse el. „De altfel, orice om se naşte cu câte o ciudăţenie, pe care, dacă o laşi în voia ei – ceea ce nu se întâmplă de obicei – se caţără pe toate zilele trăirii tale, ici dând flori, colo, ghimpi, dincolo – venin. În ceea ce mă priveşte, am fost împovărat din cea mai fragedă tinereţe cu cea mai irezistibilă înclinaţie să-mi petrec viaţa stând pe spate, şi când merg sau stau, să-mi ţin mâinile în buzunarele de la pantaloni. Zâmbiţi, dar ceea ce sunt am ajuns datorită acestui fapt”.

„Numai adevărul observaţiei dumneavoastră mă face să zâmbesc. Toţi suntem copii norocoşi, în fiecare din noi se ascunde germenele capacităţii de a trage cu urechea la lumea spiritului, dar este într-adevăr un germene plăpând, şi micuţa plantă nu se dezvoltă în praful marilor drumuri şi nici în hărmălaia pieţei”.

„O!” exclamă desenatorul, sărind de jos şi grăbindu-se spre fereastra deschisă. „Priviţi ce tablou minunat!”

La mansarda aflată deasupra locuinţei mele de

peste drum se deschisese o fereastră. Mica balerină, care locuieşte acolo, îşi lăsa copilaşul drăgălaş să-ncerce să apuce fulgii de zăpadă ce coborau uşor. Copilul îşi întindea braţele subţiri, chiuind, când una dintre stelele mari şi albe îi cădea pe mânuţă sau pe năsuc. Sărmana mamă, nespus de palidă fără fardul scenei, era atât de fericită, încât în clipa aceasta nimeni nu ar fi bănuit trista poveste a acestei femei.

„Am văzut pe biroul dumneavoastră pagini cu titlul: *Cronica Uliţei Vrăbiilor* spuse Strobel. „Tabloul de colo face parte din ea, după cum face parte şi din mapa mea de schiţe”.

„În paginile mele ar fi un episod trist”, am răspuns eu, „şi Cronica are destule de felul acesta. Dar ce-ar fi dacă aţi colabora la această Cronică a Uliţei Vrăbiilor? Păreţi un om tare fericit”.

„Credeţi?” întrebă caricaturistul, care trăsese la fereastră scaunul ce servea de dulap de haine şi desena cu sârguinţă pe o hârtie. „Nu vreţi pagini întunecate? Cunoaşteţi cumva povestea acelui caricaturist englez, care studia dinaintea oglinzii pe propria-i faţă grimasele patimilor omeneşti?”

„Nu, n-o cunosc. Ce e cu el?”

„Şi-a – tăiat gâtul”, spuse desenatorul, cu voce

sugrumată, punând deoparte schiţa terminată.

L-am privit mirat. Pe faţa lui Strobel se aşternuse o expresie plină de melancolie, care aproape că m-a speriat. Nu a mai scos o vorbă, a intervenit o pauză, în timp ce dincolo, copilul râdea şi chiuia, iar dansatoarea presăra firimituri de pâine pentru vrăbiile ce se aşezau ciripind pe jgheabul acoperişului. Mi-am dat seama că desenatorul voia să rămână singur şi am plecat; ciudatul om m-a însoţit până la scară. Acolo mi-a spus, strângându-mi mâna şi zâmbind:

„Totuşi, vreau să colaborez la Cronica dumneavoastră, *signore*!”

Aşa s-a sfârşit prima mea vizită la caricaturistul Ulrich Strobel.

10 decembrie

Acum suntem în plină iarnă; pe străzi s-a aşternut prea multă zăpadă, ca să se mai poată auzi pasul trecătorilor întârziaţi sau zgomotul trăsurilor. E noapte târziu.

Cine este omul palid, trist, care-mi răsare

dinainte? E Franz cel ce înfrunta curajos primejdiile vieţii, Franz Ralff, cel plin de înflăcărare, pe care l-am cunoscut odinioară?

Trecuseră trei luni de când o dusesem pe Marie la locul de veci. Stăteam lângă prietenul meu, care se uita încremenit la pânza cu fond cenuşiu de dinaintea lui, când a început deodată să vorbească:

„Ascultă, Johannes, trebuie să-ţi povestesc o întâmplare. E bine s-o cunoşti; s-ar putea să fie nevoie s-o cunoască şi copilul meu – asta rămâne pe seama ta, Johannes.

Trebuie să mă întorc cu mult în urmă, în tinereţea noastră cea mai fragedă, când eram copii fericiţi şi nevinovaţi. O, Johannes, dă-mi voie să-mi amintesc de zilele acelea minunate! Oare nu ţi se pare şi ţie că fiecare amintire de atunci sună asemenea clopotelor acelei biserici pierdute în inima pădurii? Oh, viaţa de pădure din tinereţea mea! – Cât de limpede îmi apare acum dinaintea ochilor vechea, neagra, dărăpănata casă de vânătoare din mijlocul singurătăţii verzi şi înmiresmate! Pe dinaintea ei şopteşte pârâul cristalin, care formează apoi mai în adâncul pădurii iazul cel liniştit, leagăn al atâtor legende minunate! În serile înecate în lumina lunii,

când cei ce locuiau în casa aceasta stăteau afară, dinaintea uşii, iar bătrânul Burchhard suna – după cum ştii – atât de frumos din cornul de vânătoare, mă strecuram de atâtea ori pe malurile pârâului licărind în noapte, cu inima mea de copil străbătută de un fior plin de taină, către iazul tăcut, ca să pândesc forfota geniilor apelor şi a ielelor. O, cum tresăream, când o şopârlă fâşâia prin iarbă sau peste oglinda strălucitoare a iazului se auzea zborul greoi al unei păsări de noapte, gândind că mi se vor deschide chiar în clipa aceea porţile minunatei taine, care va porni să se agite în jurul lunii pline ce se oglindea în apele străvezii şi tăcute. Abia mai târziu am aflat de unde prinsese rădăcini în mine dorinţa adâncă, tainică, de a mă apropia de apa aceasta din pădure.

Când copacii mugeau în bătaia furtunii, de câte ori nu m-am căţărat într-un brad înalt şi, îmbrăţişând cu putere trunchiul aspru, răşinos, cu inima strânsă de teamă, în culmea fericirii – mă lăsam aruncat de vânt încoace şi încolo.

Şi apoi, când afară, soarele fierbinte de iulie dogorea peste întinsuri, neîndrăznind să se uite în codrul întunecat decât cu o curiozitate plină de sfială, ce visuri minunate puneau stăpânire pe mine! Cu câtă

desfătare stăteam întins în iarbă, în vreme ce pârâul şopotea şi murmura alături, împingându-şi mai departe încet prundişul, în vreme ce razele de soare jucau şi tremurau pe trunchiurile zvelte de fag sau pe micile valuri ale apei, şi libelule treceau repede ca gândul pe deasupra mea, jur împrejur clopoţeii îşi înclinau caliciul spre pământ, iar mândrul degeţel se înălţa sfidător în toată splendoarea sa, de parcă punea stăpânire pe orice rază rătăcită de soare.

Ce minunate erau serile de iarnă, când stăteam pe genunchii bătrânului cu barba albă, căruia îi spuneam unchiule, jucându-mă eu ciucurele de la pipa lui scurtă de vânător, iar câinii dormeau la picioarele noastre visând şi ciulindu-şi urechile numai în răstimpuri, dacă lătra afară bătrânul Karo.

Era fericită viaţa asta în pădure şi a avut o mare înrâurire asupra evoluţiei mele artistice de mai târziu. Mi-amintesc încă foarte bine de ziua când am creat prima operă de artă chiar pe uşa grajdului. Era un portret al bătrânului nostru Burchhard şi al credinciosului său însoţitor, micul baset, care, printr-o ciudăţenie, nu avea niciun nume şi nu răspundea decât la un fluierat special al stăpânului său.

Următoarea perioadă de timp a povestirii mele,

Johannes, o cunoşti tot atât de bine ca şi mine şi aş putea să trec mai repede peste ea, dacă nu m-ar opri cu putere irezistibilă, peste tot unde apare, chipul Mariei.

Câte lacrimi tainice – unchiului nu-i plăcea să vadă pe cineva plângând – nu mi-am şters când a venit ziua să-mi iau rămas bun de la pădurea mea întunecată, plină de verdeaţă? Oh, cum m-aş fi agăţat de fiecare copac, de fiecare tufiş pe lângă care treceam pe drumul ce mă ducea afară din pădure. Cât de nesfârşit de mare mi se părea lumea! În Ulfelden m-am simţit la început ca o bufniţă târâtă afară, în lumina soarelui, din ascunzişul ei întunecat. Până m-am învăţat cu viaţa nouă, neobişnuită, am fost nenorocit cum numai un copil de doisprezece ani poate fi.

Cât de clar îmi amintesc încă de prima seară petrecută în oraşul copilăriei noastre! Unchiul se întorsese în casa lui singuratică din pădure, doamna director îşi vedea de treburi în bucătărie, bătrânul director se afla în cămăruţa lui de lucru, aplecat asupra lui Tacit, după cum am aflat mai târziu, scriitorul său preferat, iar eu

— Singur – mă ghemuisem pe banca verde din

faţa casei, cu ochii umflaţi şi plini de lacrimi, uitându-mă posomorit şi trist, după rândunele care treceau ca săgeata pe dinaintea mea; când, deodată, o mână micuţă, cam murdară, mi-a întins un măr roşu, muşcat, în timp ce un căpşor buclat mi s-a vârât sub nas şi am auzit un glas subţire spunând:

«Nu plânge… băiete… Mama şi omletă face».

Tare-aş fi vrut s-o refuz pe micuţa consolatoare, dar ea nu s-a dat învinsă, şi când compătimirea ei m-a făcut să suspin şi mai tare, a început şi ea să plângă. Pe când lacrimile ne curgeau şiroaie pe obraz, am fost surprinşi de bătrânul director, care a apărut deodată în spatele nostru, cu pipa lungă între dinţi, îmbrăcat cu halatul său cu flori roşii – un portret de-al lui se află şi acum acolo printre schiţele mele.

«Ce e, copii?» a spus el zâmbind, «grozavă prietenie aţi legat voi, de-aţi început-o cu plânsul! Care dintre voi i-a făcut vreun rău celuilalt?»

Interpretarea asta diplomatică a situaţiei mi-a secat imediat izvorul lacrimilor, chiar şi micuţa Marie a zâmbi, numaidecât din nou printre lacrimile străvezii care-i curgeau pe obraji.

«O să meargă, o să meargă!» a mormăit bătrânul director, trecându-şi mâna prin părul meu, apoi s-a-

ntors în casă, ca să se uite la nevasta lui cum pregăteşte omleta.

Mica Marie însă m-a condus în grădina ei, aflată într-un colţ, a dezgropat un bob de fasole încolţit, mi l-a arătat triumfătoare şi făgăduindu-mi să-mi facă rost şi mie de un câmp asemănător de activitate. După aceea ne-am retras în umbrarul de caprifoi, unde se întinsese masa. Pe lângă trusa de cusut a doamnei director am găsit pe bancă şi o carte, o carte cu poze; ea a fost cel dintâi lucru care m-a făcut să uit pădurea, coliba de vânătoare, tot dorul meu de casă, m-a făcut să-i uit pe unchiul, pe bătrânul Burchhard. Era un volum uzat de-atâta citit, cu foile roase, al operelor lui Bertuch[34], cunoscută de copii şi de toată lumea. Ce univers nou mi s-a deschis deodată dinaintea ochilor! – Şi mica Marie sta, rezemată lângă mine, râdea, mă lămurea, mă gâdila cu fire de pai; apoi a venit doamna director cu omleta, iar directorul l-a pus pe Tacit deoparte; clopotele vechii biserici a oraşului băteau, anunţând duminica de a doua zi – şi m-am regăsit! – îţi mai aminteşti, Hans, de dimineaţa de duminică, aceea care a urmat după prima mea zi petrecută în

34 Friedrich Justin Bertuch (1747–1822), negustor, editor şi scriitor german. A editat foarte cunoscuta *Carte cu poze pentru copii.*

Ulfelden? Îţi mai aduci aminte cum mi-ai făcut semne din cap în biserică şi cum a început prietenia noastră la întoarcerea spre casă, aruncându-mi în cap o mână de brusturi? Îţi aminteşti, Johannes, cum m-am transformat din sfios copil al pădurii în ştrengarul cel mai nebunatic, cel mai obraznic din împrejurimi şi nu mă potolea decât privirea tristă aruncată de ochii mari ai micuţei Marie? A fost o vreme minunată – şi latina nu era nici pe departe o boală tot atât de rea ca scarlatina – după cum crezusem că ar fi când venisem din pădure, ci cel mult ca un guturai uşor, de care scapi curând prin transpiraţie.

Apoi au venit orele de desen la bătrânul pictor Gruner, care a făcut mai întâi de toate să mi se perinde pe dinaintea ochilor lumea frumosului în lumini mai clare; cu felul său sec şi caustic de a fi mi-a prezentat viaţa, pe care o cunoştea foarte bine, în aşa fel, încât râvneam, doream cu aprindere să ajung în lumea asta atât de frumoasă şi înfloritoare, unde nu aveai decât să întinzi mâna ca să apuci fericirea, celebritatea şi bogăţia.

Pădurea aproape că o uitasem; nu-mi mai era dor de ea; voiam să pornesc în lumea largă, să mă fac pictor, aveam o mie de visuri şi prin fiecare din ele

plutea chipul graţios al Mariei!

Într-o zi am fost chemat înapoi, în casa singuratică de vânătoare, unde l-am găsit pe unchiul meu pe patul de moarte. O răceală neluată în seamă îi fusese, la vârsta lui, fatală. Refuzând orice ajutor medical şi spiritual, nu avea decât o singură dorinţă – să mă vadă pe mine. La patul lui, lângă care se afla numai bătrânul Burchhard, în timp ce Waldgrete, bătrâna servitoare a casei din pădure, mergea în sus şi în jos, am auzit o destăinuire îngrozitoare.

Când eu – acum un tânăr de nouăsprezece ani – m-am apropiat de patul unchiului meu, acesta, deşteptându-se dintr-o aţipeală scurtă, agitată, m-a privit fix.

«Pe zi ce trece, îi seamănă tot mai mult», a murmurat apoi. Când m-am aplecat spre el, asprul bătrân m-a sărutat, rostind cu voce stinsă:

«Franz – mi-a venit sfârşitul; pentru drumul pe care pornesc acum nu mai am nevoie să-mi umplu raniţa şi nici să mă-ngrijesc de uneltele de vânătoare. Nu plânge, băiete, doar ştii, nu mi-a plăcut niciodată să văd pe cineva plângând. E un obicei femeiesc! Înainte de a porni de la postul de pândă, aş vrea să-ţi mai spun ceva; şi cu ceea ce afli poţi să faci ce vrei.

Stai jos şi ascultă! Priveşte, colea, departe» – bătrânul arătă spre fereastra deschisă, în care loveau crengi verzi şi tremura soarele într-apus, în vreme ce dinaintea ei ciripea un piţigoi – «departe, dincolo de pădure, se întinde câmpia cea mare, prin care poţi merge zile întregi, fără să vezi un deal. Oamenii spun că e un ţinut frumos; – se poate, însă eu nu l-am putut suferi niciodată şi-mi place mai mult pădurea. Totuşi, acolo, în inima şesului şi a holdelor se află o colină, cu un castel de-i zice Seeburg, şi la picioarele colinei, un sat cu acelaşi nume. De acolo se trage neamul nostru, acolo m-am născut, ca şi Burchhard.»

Aceste din urmă a dat din cap, mormăind: «De soi bun Ralffii şi Rurchhardzii!»

«Ai dreptate, bătrâne», a urmat unchiul meu, «şi nădăjduiesc că flăcăul ăsta» (a arătat spre mine) «va fi un soi tot atât de bun, deşi prin vinele lui curge şi sânge rău. Ascultă mai departe, băiete: conţii Seeburg au făcut parte dintr-un neam mândru, care a sălăşluit în cuibul acela. Am citit în cronici vechi cum îi asupreau pe oameni şi-i atrăgeau în cursă pe negustori. Tot aşa de răi au fost şi urmaşii lor, care purtau pe atunci ciorapi de mătase şi pantofi, cu toate că într-altfel. Taică-ţi fleoanca, Burchhard, ştiu ce vrei

să spui. Eram pe vremea aceea un flăcău chipeş, tare priceput în mânuirea armei, şi Andreas Ralff era cunoscut ca un trăgător de elită la târnosiri şi la tirul de păsări, după cum maică-ta, Franz, sora mea, era cunoscută drept cea mai frumoasă fată din ţinut. Şi tânărul conte, care tocmai se întorsese din călătorie, mi-a spus atunci: «Ascultă, Andreas, intră în serviciul meu, o să mă port bine cu tine şi n-o să-ţi pară rău. Şi m-a pus dracu' de m-am învoit, socotind c-a dat norocul peste mine.»

Bătrânul gemu şi-şi ascunse capul în perne, în timp ce Burchhard se ridică de jos şi începu să fluiere încet o melodie de vânătoare, uitându-se pe fereastră. L-am implorat pe unchiul meu să-şi amâne povestirea.

«N-am făcut asta nicicând», spuse implacabilul bătrân; «un bun vânător nu lasă niciodată o vietate rănită să alerge încoace şi-ncolo. Curate să-ţi fie şi puşca, şi glonţul. Din nenorocire, contele a văzut-o pe Luise şi, Burchhard, povesteşte-i tu băiatului mai departe...»

Acesta, care se întorsese şi se aşezase din nou lângă patul vechiului său prieten, dădea întunecat din cap, şi cu privirea-n pământ, continuă povestirea întreruptă.

«Am crescut împreună şi o iubeam tare mult pe Luise cea cu părul negru şi cu ochii negri. Dar n-am avut curajul să-i spun: Dragostea mea, vrei să mă iei de bărbat? O să te port pe palme! Stăteam doar aşa, privind-o când pornea spre biserică ori trecea cu pas săltat prin sat, râzând şi glumind, sprintenă ca o căprioară, veselă ca o mierlă!…».

Bolnavul oftă adânc, Burchhard îi potrivi perna sub cap şi amuţi câteva minute, copleşit de amintiri, în vreme ce afară, păsările ciripeau voioase, şi soarele, tot mai roşu, se lăsa în asfinţit.

Deodată, povestitorul începu să vorbească iar, cu un glas aproape aspru:

«Ce să mai spun! Era un copil, şi preotul îi vorbise mai mult de bunătatea oamenilor decât de răutatea lor… Andreas a fost trimis în pădure de conte; şi el s-a bucurat grozav, fiindcă dorise de totdeauna să fie vânător, şi a plecat de îndată din Seeburg, pentru a repara vechea casă părăginită, care i se hărăzise drept locuinţă, ca să se poată duce acolo şi Luise. Pe atunci, eu nu eram acasă, ci în ţara franţujilor, unde poporul, scârbit de asuprirea şi caznele suferite din partea nobililor, pornise cu hotărâre să lămurească lucrurile; m-am tot hărţuit

prin provincia Champagne, în Regimentul de cuirasieri Weimar, până când ducele de Braunschweig, prusienii şi toţi ceilalţi au fost siliţi să se retragă prin glod şi ploaie[35]. M-am întors acasă în permisie, mi-am lăsat calul la Cerbul de aur, mi-am lustruit cizmele cu carâmbii înalţi, mi-am făcut platoşa lună, mi-am pus, plin de cutezanţă, tricornul pe-o ureche şi mi-am luat inima-n dinţi – nu eram eu vagmistru în escadronul al şaselea? – s-o rog pe fata pe care o iubeam în taină să-mi dea mâna ei drăguţă şi albă. Pe când treceam prin sat către căsuţa cea mică, unde locuia iubita mea, oamenii îmi aruncau priviri atât de ciudate, ba chiar şi intendentul castelului, care nu mă putea suferi, a rânjit atât de batjocoritor când mi-a ieşit în cale, că am strâns mai tare paloşul din mână, mârâind o înjurătură franţuzească. Nu bănuiam nimic, credeam că se miră toţi de înfăţişarea mea marţială şi-mi vedeam de drum bucuros, dar şi temător, către mica poartă a gardului împrejmuitor al casei Ralffilor. Din cămăruţa cea mică am auzit un glas cântând; mi se

35 Se referă la campania prusienilor şi austriecilor, în 1792, împotriva Franţei revoluţionare. Comanda oştilor o avea ducele Karl Wilhelm Ferdinand de Braunschweig, iar Regimentul de cuirasieri era comandat de ducele Karl August de Saxa-Weimar, care era însoţit de Goethe.

părea tare străin, dar şi tare cunoscut. Cânta numai începutul unui cântec vechi:

Frumoasa mea-n cernit veşmânt, ca moartă,
Şi-n inimă, durere mare poartă,
La anii-i tineri…

Mi-am scos pălăria din cap şi am intrat în pridvor. Voiam să spun: Bine te-am găsit, micuţă Luise, m-am întors din ţara franţujilor, dar n-am scos o vorbă, pălăria mi-a căzut din mână şi a trebuit să mă reazăm de usciorul uşii, ca să nu cad. Într-un colţ şedea o fiinţă palidă, cu obrajii slăbiţi, cu mâinile împreunate în poală, tremurând scuturată de fiori.

«Luise, Luise!» am strigat eu, prăvălindu-mă în genunchi dinaintea ei, cuprins de o teamă îngrozitoare.

Ea s-a ridicat de jos, s-a apropiat de mine clătinându-se şi a spus, în vreme ce-mi mângâia fruntea cu mâna ei rece:

«Ei, dragostea mea, te-ai întors din ţara străină? De când te-aştept, inimioara mea!»

Inima îmi bătea atât de tare, de parcă voia să-mi sfărâme platoşa, pe care ea o pipăia, părând a se

bucura de strălucirea ei.

Ce s-a mai întâmplat nu ştiu. Am mai auzit o vreme cântecul ei, ca de departe:

Frumoasa mea-n cernit veşmânt, ca moartă,
Şi-n inimă, durere mare poartă,
La anii-i tineri…

— şi m-am prăvălit fără simţire; – asta a fost întoarcerea mea din războiul cu franţujii. M-am deşteptat, seara, în căsuţa mea, pe care o închiriasem, şi bătrâna, care locuia atunci acolo, stătea lângă mine. Credeam că am visat, că avusesem un vis îngrozitor; numai treptat mi-am adus aminte şi s-a îndurat Dumnezeu să pot plânge. Buna femeie mi-a povestit începutul şi sfârşitul suferinţei, şi eu, ascultând-o, mi-am întors privirea la pistol, cu gândul să-l. Trimit pe mişelul conte. Dinaintea scaunului de judecată al Celui-prea-înalt, însă am aflat c-o ştersese în ţări străine. Nu-şi mai găsise liniştea şi dispăruse pe neaşteptate fără urmă; nu spusese o vorbă unde se duce…»

«Aşa l-a ferit Dumnezeu să dea ochii cu noi», zise unchiul meu, cu faţa întoarsă la perete.

A doua zi dimineaţa i-am scris lui Andreas, povestindu-i cele întâmplate, fiindcă el nu ştia nimic; nişte fricoşi, care nu l-au înştiinţat; se afla doar la patru mile de acolo.

În timp ce eu stăteam buimac, fără grai, bolnavul gemea.

«Ne-am vândut averea, iar pe voi, Franz, pe Luise şi pe tine, copilul ei, v-am adus aici în pădurea plină de verdeaţă, unde alteţa-sa prinţul ne-a dat un adăpost.

Luise era tot mai tăcută şi mai tăcută, nu mai cânta versurile vechilor ei cântece, stătea mai bine la soare, ţinându-şi slabele, sărmanele ei degete în lumina lui. Apoi râdea, spunând:

«Mereu – mereu – cum curge, curge!»

Şi, într-o dimineaţă – Da, să-mi amintesc ce l-am auzit odată citind pe unul dintre ofiţeri, acolo, în ţara franţujilor, în vreme ce stăteam de sentinelă dinaintea cortului. Celui ce citea mi se pare că-i spunea domnul Goethe sau aşa ceva (îl însoţea pe înălţimea-sa prinţul). Era vorba de o prinţesă daneză care şi-a pierdut minţile când iubitul ei s-a prefăcut că-i nebun[36]...»

---

36 Aluzie la *Hamlet.*

— «Nu schimba vorba, Burchhard!» exclamă deodată unchiul meu, ridicându-se în sus – «Într-o dimineaţă am găsit-o înecată în marginea Eleşteului foamei!»

Cu un strigăt, m-am prăbuşit în genunchi şi mi-am ascuns obrazul în perna bătrânului pe moarte. Acesta stătea acum în capul oaselor, rezemat în cot, sprijinit de Waldgrete, care plângea, şi ochii lui scânteiau. Mi-a pus mâna pe cap, murmurând:

«Era mai tânăr decât Burchhard şi decât mine; pesemne că trăieşte – caută-l!»

Spunând acestea, s-a prăbuşit în culcuşul lui, sleit de puteri, în timp ce eu am rămas nemişcat, ameţit.

În sfârşit, bătrânul Burchhard mi-a pus mâna pe umăr şi m-a condus afară.

«O să-ţi dau un semn de recunoaştere», a spus, când am ajuns sub copacii verzi, care priviseră tragedia aceea cu acelaşi frunziş verde şi înviorător ca acum. Şi iarăşi am urmat cursul pinului prin sălbăticia încântătoare. Şi cu ce sentimente! Acum ştiam de unde aveam adâncul dor care mă purta spre iazul liniştit din pădure! Faţa lui străvezie a răsărit dinaintea noastră în văpaia apusului, un vânt uşor

susura printre trestii, lovind unele de altele galbenele cupe de stânjenei şi clătinând nuferii ce pluteau pe frunzele lor late şi cărnoase; totul era atât de paşnic, de prietenos, de frumos, şi cu toate acestea – ce inexprimabilă groază a stârnit în mine!

«Când am găsit-o aici», spuse Burchhard, «în mâna ei strânsă, printre degetele ţepene, sclipea un inel de aur. Vino!»

Bătrânul m-a dus câţiva paşi în pădure, la o stâncă însemnată cu o cruce, înconjurată de muşchi. A îngenuncheat, a dat stânca deoparte şi a scormonit câtva timp pământul.

«Iată-l!» a strigat el deodată, azvârlind în iarbă micul inel de aur, de parcă ar fi atins un şarpe. Chiar şi era un şarpe, care încolăcea cu capul şi vârful cozii un rubin împodobit cu un blazon. Se află în cutiuţa asta, Johannes!

Unchiul a murit în seara aceea şi, după cum ştii, Johannes, i-am dus cadavrul la Ulfelden. Mărturisesc că moartea bătrânului am privit-o cu apatie în comparaţie cu grozăvia pe care o aflasem. De altfel, a fost un cortegiu ciudat; sicriul negru îl aşezasem pe o căruţă joasă, împodobită cu crengi şi flori de pădure; l-au însoţit pe ultimul drum tăietorii de lemne, cu

securile lor, şi cărbunarii din împrejurimi, cu prăjinile de aţâţat focul. În urma coşciugului, foarte aproape de el, mergea bătrânul Burchhard, pe umăr cu puşca şi cornul de vânătoare, înconjurat de câinii săi. Din timp în timp, cânta o melodie veselă şi sonoră de vânătoare, pe care apoi o termina cu un imn înduioşător şi ciudat. Când a ajuns la ultimii copaci ai pădurii s-a oprit, cu tăietorii de lemne şi cărbunarii în jurul său; a mai cântat o dată un salut vesel de vânătoare, mi-a strâns mâna tăcut, apoi a spus cu glas surd: «Rămâi cu bine Franz Ralff», şi s-a înturnat încet în pădure, sunetele cornului său stingându-se treptat în depărtare. L-am îngropat pe unchiul meu în cimitirul din Ulfelden, lângă sora lui, mama mea. Pe bătrânul Burchhard nu l-am mai văzut. Nu mi-am mai găsit astâmpăr, am plecat în Italia. Burchhard s-a dus în Harz, la nişte rude de-ale lui, unde a şi murit curând.

Asta este, Johannes, *partea* vieţii mele, pe care nu ai cunoscut-o nici tu, *prietenul meu.* Rămâne să hotărăşti tu singur cum vei întrebuinţa odată, în folosul copilului meu, ceea ce ai aflat; urma *acelui* om n-am putut s-o descopăr. Pierdut şi uitat! Castelul Seeburg a fost transformat în fabrică”.

Dinaintea mea se află caietul vechi şi îngălbenit, din care am copiat aceste pagini din Cronica Uliţei Vrăbiilor. În ziua aceea am stat multă vreme lângă prietenul meu; a vorbit îndelung de moartea sa, zâmbind adesea trist, cu ochii pierduţi în gol. În timp ce povestea, trăgea cu cărbunele de desen pe pânza de dinaintea lui conturul unui cap. „Mai pictez pentru tine tabloul *acesta,* Johannes”, a spus el. Cunoşteam prea bine trăsăturile blânde, ca să nu le recunosc chiar şi în aceste linii uşoare.

Şi aşa s-a-ntâmplat! Pe măsură ce culorile se aşterneau pe pânză tot mai luminoase şi însorite, pe măsură ce capul buclat al Mariei răsărea tot mai încântător din fondul cenuşiu, cu atât mai palizi se făceau obrajii prietenului meu, şi într-o dimineaţă – şi-a dat suflarea, lăsându-i singuri în urma lui pe copilul şi prietenul său.

Have pia anima! [37]

24 decembrie

---

37 Adio, suflet credincios! (lat.).

Crăciun! – Ce cuvânt minunat! Pe străzi, nămeţii se înalţă tot mai mult; ţurţurii de la streşinile caselor se fac tot mai lungi; dimineaţa, geamurile îngheţate se dezgheaţă tot mai greu! Ah, – în multe locuinţe sărmane ele nu se mai dezgheaţă. – De după cele mai multe ferestre apar, pline de aşteptare, feţe de copii; ici şi colo, pe covorul alb al străzii, vezi câte o ramură pierdută de brad. Se vinde multă beteală aurie, şi tăvi de tablă, acoperite, trecând pe dinainte-ţi, răspândesc un miros minunat.

„Ce e o veritabilă focă urecheată hamburgheză?” mă întreabă Strobel, care intră în odaia mea şi, luându-şi pălăria de pe cap, provoacă un viscol în miniatură.

„O focă urecheată hamburgheză?” zisei eu, mirat. „Nu cumva o fi un membru al Consiliului breslelor?” „Aproape!” spuse, râzând, desenatorul. „O focă urecheată hamburgheză este o labă de iepure, pe care s-a lipit sus ceva asemănător cu un obraz omenesc. Un individ ca ăsta, atârnat de marginea unei mese, e-n stare să facă nişte gesturi tare drăgălaşe. Ia uitaţi-vă!”

Vorbind, scoase la iveală obiectul discuţiei

noastre, îl agăţă de marginea biroului meu şi, cu o lovitură, îl făcu să se mişte ca un fel de pendul.

„Nu e o născocire minunată?”

„Straşnică”, spusei eu. „În tinereţea mea ajungeai la acelaşi efect cu osul pieptului curăţit de came al unei gâşte fripte, în care se înfigea o furculiţă; dar cultura trebuie să progreseze”.

„Da, cultura progresează!” zise desenatorul, oftând. „Chiar şi simplii brazi fac loc treptat piramidelor ăstora de hârtiuţe bălţate. Peste tot, hârtie. Dar ce voiam să spun? Oare nu s-ar cuveni ca noi doi, colaboratori ai ziarului *Welke Blatter,* să pornim într-un colind de Crăciun?”

„Tocmai voiam să-ţi fac şi eu aceeaşi propunere”. „înainte!” strigă Strobel, îndesându-şi pe cap pălăria de pâslă, în vreme ce eu îmi căutam mantaua şi umbrela roşie, de bumbac.

Am pornit. După ce Strobel i-a mai dat focii urecheate hamburgheze o ultimă lovitură, am lăsat-o să se legene mai departe atârnată de masa de scris. În zilele de Crăciun îmi place să am lângă mine o jucărie ca asta, doar şi bătrânul şi încărunţitul Jean Paul se bucura în aceste zile de parfumul delicat al culorilor şi de o trompetă de lemn pentru copii.

Ce plimbare grozavă am făcut în amurgul serii împreună cu extravagantul caricaturist! Prin câte ferestre de subsoluri şi prin multe altele nu s-a uitat omul ăsta! În câte mâini mici, înroşite de ger, care se întindeau spre noi pe la colţuri de stradă şi de sub bolţi nu a pus el câte un bănuţ! Ce plimbare grozavă! Nici spiritele care l-au călăuzit pe bătrânul Scrooge al maestrului Boz[38] prin lumea Crăciunului nu m-ar fi condus mai bine decât domnul Ulrich Strobel. Ba contemplam fantastica expoziţie a unui magazin, ba feţele pline de uimire şi dorinţă de dinaintea ei; pe rând, când Strobel, când eu, descopeream o nouă idee pentru construcţia unei jucării; era minunat!

Ne-am oprit într-un colţ al bâlciului de Crăciun, ca să privim forfota plină de veselie. Pe dinaintea noastră, poporul se scurgea în convoi neîntrerupt: părinţi, cu copii pe braţe sau ţinându-se de pulpanele hainelor lor, calfe, împreună cu drăguţele pe care. Le furaseră din bucătăria „stăpânelor”, infanterişti cu mutre de oameni cinstiţi şi tare cumsecade, zâmbind prosteşte, distinşi şi fercheşi vânători de gardă, artilerişti masivi şi dragoni „mătăhăloşi”. – Ici şi colo,

38 Pseudonim al scriitorului englez Charles Dickens ; în *Cântec de Crăciun în proză,* personajul său, bătrânul zgârcit Scrooge, îşi schimbă caracterul, datorită spiritelor bune ale Crăciunului.

tinere fete se strecurau graţioase prin îmbulzeală; erau reprezentate toate vârstele, toate clasele sociale; ba chiar şi lumea cea mai distinsă, trecând odată peste graniţele ei prosteşti, arăta copiilor săi – cum se distrează poporul.

Desenatorul deveni pe neaşteptate foarte serios.

„Vedeţi” spuse el, „aici se revarsă izvorul din care lumea copiilor îşi scoate primele ei noţiuni de creştinism. Sămânţa minunatei religii nu se seamănă în inima lor prin raţionamente despre Dumnezeu şi alte lucruri asemănătoare de neînţeles, sau prin faptul că învaţă pe dinafară *Biblia* şi cărţile de imnuri, nici pentru că

— După putinţă, din faşă – sânt târâţi la biserică. Sufletul tânăr îşi leagă primele, adevăratele – şi ceea ce e mult mai important, ideile lui cu adevărat copilăreşti despre religie, de învălmăşeala de dinaintea tarabelor, de brazii verzi, scânteietori!”

Tocmai voiam să răspund ceva la afirmaţiile lui, când am văzut deodată o femeie îmbrăcată cu un palton de culoare închisă şi cu un copil în braţe, care căuta să se strecoare pe dinaintea noastră. O rază a felinarului de gaz aerian din apropiere i-a căzut pe faţă; era mica dansatoare din Uliţa Vrăbiilor. M-am

bucurat c-am dat de ea şi am strigat-o:

„E minunat, domnişoară Rosalie, că v-am întâlnit! Poate ne îngăduiţi să vă însoţim; deoarece, ca să-ţi dai seama de tainele unui bâlci de Crăciun, trebuie neapărat să ai cu tine un copil”.

Dansatoarea făcu o reverenţă, spunând: „O, sunteţi prea buni, domnilor. Alfred m-a sâcâit toată ziua, şi fiindcă teatrul e închis, a trebuit să-l aduc totuşi să-i arăt splendorile bâlciului”.

„Da, omule – spuse Alfred, aruncându-mi o privire tenebroasă de sub căciula lui voluminoasă – „hai cu noi!”

L-am prezentat dansatoarei pe vecinul nostru, desenatorul, şi cvartetul de prieteni era curând în starea de spirit cerută de un bâlci de Crăciun. De ce talent minunat dădu acum dovadă Strobel pentru ca micuţul să-şi piardă firea de încântare! Îl luase numaidecât pe grăsunul ştrengar din braţele mamei şi pornise cu el pe umeri prin învălmăşeală, făcându-l s-o ducă numai în chiote de bucurie. „O, vă mulţumesc, foarte mult, foarte mult, domnule Wachholder”, şopti mica dansatoare pe care o luasem cu gravitate sub ocrotirea mea.

„Dragă copilă”, spusei eu, „nişte holtei ca mine şi

ca prietenul meu ar petrece foarte prost astfel de seri, dacă o soartă binevoitoare nu ar veghea cu tot dinadinsul asupra lor. Ai să vezi ce minunată seară de Crăciun vom serba noi astăzi – îl auzi pe Alfred cum ţipă de bucurie; priveşte-l cât de mândru şi fericit se uită de sub coiful cu vârf ascuţit pe care domnul Strobel tocmai i l-a înfundat pe cap”.

Caricaturistul ar fi putut foarte bine să-şi facă în clipa asta un autoportret – dar şi la făcut mai târziu. Arăta minunat. La butonieră i se legăna o paiaţă enormă, în dreapta ţinea o huruitoare cât toate zilele, pe care o învârtea cu energie, în timp ce Alfred, stând pe braţul lui stâng, băltea cu furie o tobă.

„Micuţă doamnă”, îi spuse desenatorul însoţitoarei noastre, „vârâţi-mi cornetul ăsta de hârtie în buzunarul hainei, că eu nu sunt în stare! Hei, bătrâne Wachholder, strigă el după aceea, nu semăn ca o picătură de apă cu o dezbatere din Camera deputaţilor?[39] În dreapta, hârâitoare, în stânga răpăit de tobă, iar ca să apuc şi să bag în buzunar doritele dulciuri, nici putere, nici loc!”

---

39 Aluzie ironică privitoare la parlamentarismului prusac din vremea primului ministru Otto Theodor von Manteuffel, care a condus destinele Prusiei între 1850–1858 şi a cărui politică reacţionară era sprijinită de ambele camere.

„Mama, unchiu', grozav, unchiu'!” strigă de la înălţimea sa micuţul încântat, când Rosalie îndeplini rugămintea lui Strobel şi, ajutând-o, îi umplui şi eu buzunarele cu fel de fel de bomboane.

Şi-am mers aşa mai departe până când, în sfârşit, ne-a răzbit frigul. Desenatorul îşi dădea sufletul – după cum spunea el – şi mi-a încredinţat toate jucăriile de pe braţul stâng, păstrând totuşi în dreapta huruitoarea, după care am pornit spre casă pe străzile pline de oameni şi luminări aprinse. Cât de strălucitoare era în seara asta vechea, întunecata Uliţă a Vrăbiilor! Crăciunul se înstăpânise din subsoluri până la catul al şaselea, până în mansardele cele mai mici; desigur, nu peste tot cu aceeaşi „bucurie, fericire şi milostivire”. Şi am serbat o seară atât de minunată! Se înţelege că n-am lăsat-o pe micuţa noastră însoţitoare să se suie în odăiţa ei rece. Oare nu eram eu renumit chiar din anii universităţii pentru priceperea mea în prepararea unui punici excelent? (O artă pe care mi-o dăruise tatăl meu să mă-nsoţească pe drumul vieţii.) Caricaturistul a scos din buzunar o ramură de brad pe care o găsise pe stradă şi a ridicat-o în dreptul luminii.

„Iată adevărata mireasmă a Crăciunului”, spuse

el, „şi în lipsa a ceva mai bun, trebuie să ştii să te descurci”.

Ei, dar ia ascultă! Ce tropăituri se aud deodată afară, pe trepte? În tindă se desluşeşte un chicotit înăbuşit ce pare să se suie la căitul de deasupra. „La mine!” exclamă Rosalie şi sare, mirată, la uşă.

„Ah, *aici* e?!” izbucnesc voci de afară şi-mi scot şi eu capul pe uşă.

„Bună seara, bătrâne domn! Bună seara, Rosalie! Bună seara, trandafiraş!” răsună un cor de glasuri limpezi şi vesele.

„Unde e Alfred? Îi aduceam un pom de Crăciun!” „Uraaa, tocmai de asta aveam nevoie!” strigă desenatorul învârtindu-şi huruitoarea. „Vă urez o seară frumoasă şi plăcută, doamnelor, şi un Crăciun fericit!”

De sub paltoane, şaluri şi gulere de blană apar şase tinere zâne de teatru, care-mi umplu odaia chiuind şi râzând, şi toate scot deodată la iveală câte un instrument muzical diferit, pe care-l cumpăraseră la bâlciul de Crăciun. Izbucneşte un zgomot infernal: huruie, guiţă, urlă, zornăie de se cutremură pereţii, iar Rosalie, care aleargă implorând de la una la alta, până la urmă se ghemuieşte în colţul cel mai

îndepărtat al camerei, astupându-şi urechile.

În sfârşit, hărmălaia se potoleşte, din cauză că fetele abia mai pot răsufla, iar caricaturistul, de atâta desfătare provocată de pandemoniul acesta, s-leit de puteri, abia mai poate învârti huruitoarea.

Şi ce punci grozav a urmat! Ce urări de sănătate s-au făcut! Ce istorii s-au povestit! Începând cu suflerul Flüstervogel până la maestrul de balet, Spolpato, ba chiar şi până la excelenţa-sa domnul Intendent.

În seara asta, Strobel nu a făcut nicio caricatură, *dar pe sine însuşi* s-a transformat destul în caricatură. La încercarea de a se învârti în jurul unei sticle aşezată cu gâtul în jos, pe care şedea, la pisatul zahărului, la încercarea de a aţâţa iar fitilul încă arzând al unei luminări de ceară, stinsă cu mucarniţa, şi la alte scamatorii., Alfred, care şedea lângă micuţa sa mamă şi, datorită faptului că fusese cocoţat pe erudiţia legată în piele de porc a lui Pufendorf[40] şi Bayle[41] şi pe diferite teorii pedagogice cuprinse în volume groase puse unul peste altul, putea să vadă ce

---

40 Samuel von Pufendorf (1632–1694), jurist german, reprezentant al iluminismului timpuriu.
41 Pierre Bayle (1647–1706), filozof şi scriitor iluminist francez.

se petrece pe masă, a jubilat împreună cu ceilalţi până i s-au închis ochii de oboseală şi a adormit pe sofaua mea, deşteptându-se abia la unsprezece, când mica petrecere s-a sfârşit, micii oaspeţi şi-au îmbrăcat iar paltoanele, au declarat că sunt un bătrân admirabil, au sărutat-o pe Rosalie, şi după ce au spus în cor „noapte bună”, au pornit încetişor pe scări în jos. Strobel l-a dus apoi pe Alfred, adormit, la catul de sus (eu luminându-i drumul) şi – a trecut şi acel Ajun de Crăciun al Uliţei Vrăbiilor.

1 ianuarie

Ziua de Anul Nou! – Am primit o scrisoare din îndepărtata Italie, un preţios dar de Anul Nou. În ea se vorbeşte despre vechea, întunecata Uliţă a Vrăbiilor, despre fericire şi revedere, şi aceste litere fine, delicate au fost scrise de o mână de femeie. Însă numele celei ce le-a scris nu-l spun încă, ci îmi continui cartea de amintiri, pentru care lucru îmi pregătesc o nouă mapă.

Aşa că atunci când m-am întors de la înmormântare, în locuinţa numărul şapte din Uliţa Vrăbiilor atât de veselă cu puţină vreme mai înainte, dar acum atât de pustie, am rămas singur cu mica Elise, care se juca în poala Marthei, neştiind nici că era orfană şi nici de tatăl ei adoptiv. Acolo, pe treapta din faţa ferestrei, se afla – şi se mai află şi astăzi – măsuţa de cusut a Mariei cu lucruri neterminate, ghemuleţe de aţă, ace şi panglici, aşa cum le lăsase în seara *aceea* când se plânsese de dureri de cap, ca să nu se mai aşeze niciodată dinaintea ei, să nu mai privească niciodată afară, în strada întunecoasă, printre tulpinile de trandafir şi rezedă şi prin umbrarul de iederă. Peste tot vedeai urmele delicatei sale activităţi. Franz o păzise în ultimele trei luni ca un Argus ca s-o scape cu viaţă. – Colo, pe scaunul acela atârna pălărioara ei, dincolo, panerul pe oare-l lua cu ea când se ducea la cumpărături.

Dinaintea celei de a doua ferestre se afla şevaletul lui Franz: de el se rezema tabloul terminat al Mariei – zâmbind cum numai ea ştia să zâmbească. Alături atârna paleta lui acoperită de culori; mapele cu schiţe şi sulurile se rezemau şi se aflau peste tot. După uşă era agăţată căciula lui mototolită de castor,

pe care noi, în plimbările noastre, o încununam atât de des cu flori şi ghirlande de frunze şi-i era Mariei ca un spin în ochi din cauza aspectului său jalnic, mărturie a atâtor furtuni prin care trecuse[42].

Niciun locşor, niciun obiect care să nu-ţi stârneaseă o amintire plină de tristeţe şi dulceaţă. Pe podea, jucării de copil, sfărâmate… şi eu, singur, cu copilul în lumea asta mică a unei fericiri pierdute – moştenitor al unei dureri atât de adînci, al lacrimilor şi al singurătăţii!

Dar, acum, nu mai era vremea visării, ci a faptelor. Trebuia să-mi recapăt curajul. Am luat-o pe micuţa Elise din braţele dădacei, am sărutat-o şi mi-am jurat încet să stau alături copilului prietenilor mei în fericire şi nenorocire, ziua şi noaptea, şi cred că mi-am respectat jurământul. Copila mă privea zâmbind cu ochii ei mari, albaştri – atât de asemănători cu ai mamei sale – m-a apucat cu amândouă mâinile de păr şi a pornit veselă să-l ciufulească, în timp ce bătrâna Martha ne privea cu mâinile împreunate. Martha fusese şi dădaca Mariei în casa directorului din Ulfelden, o însoţise pe aceasta la oraş şi numai

---

42 Aluzie la un cântec foarte popular la vremea aceea din piesa *Lenore* de Karl von Holtei (1798–1880).

moartea o despărţise de ea.

Fiindcă locuinţa mea de dincolo, de la numărul unsprezece, era prea strimtă ca să strămut acolo tot universul acesta. Mic, după ce m-am sfătuit cu Martha, mi-am cărat la numărul şapte cărţile, ierbarele, pipele şi manuscrisele indescifrabile, pe care dădaca le-a rânduit cât se poate de bine. În timp ce îmi concentram toată dragostea hărăzită părinţilor lor asupra copilului, nădăjduiam ca din ruinele fericirii prăbuşite să văd înflorind o nouă fericire. Locuinţa de dincolo nu a rămas multă vreme goală. A închiriat-o grasul meu prieten, doctorul Wimmer, şi a fost multă vreme eroul principal şi farsorul Uliţei Vrăbiilor.

5 ianuarie

Elise! – Ori de câte ori aştern pe hârtie numele acesta, el răsună iar în noaptea tot mai adâncă a bătrâneţii mele ca un basm, ca un cântec de bucurie al ciocârliei, ca tânguirea privighetorii, zburând în jurul meu atât de diafan, de uşor, de feeric… Elise, Elise, întoarce-te! Iată, sânt bătrân şi singur! Nu ştii că te-

am legănat în braţe, că te-am vegheat în nopţi lungi, cum numai o mamă poate să vegheze asupra copilului său? – Şi de departe mi se pare adesea că aud un glas sunând, mângâietor ca o muzică: „Vin! Vin! Ai numai puţină răbdare!”

Şi aştept, şi nădăjduiesc, şi umplu paginile acestea cu numele copilului meu, Elise.

Ieşi din întuneric, tu, idilă, adu cu tine lumea ta de basm, zâmbetul tău printre lacrimi! Vino, inimioara mea – din foliante legate în piele de porc se construiesc atât de drăguţe odăiţe de păpuşi; ia uită-te ce pat minunat se poate face din coşul meu de hârtii pentru duduca Anna, Laur a, Josephine şi cum s-or mai numi „donele” umplute cu câlţi! O să-ţi dăruiesc un canar drăguţ, galben-auriu, dacă nu plângi şi înghiţi fără teamă lingura de doctorie cafenie! – Nu plânge, drăguţa mea, priveşte cum iedera din pădurea natală a mamei tale dă frunză după frunză şi se caţără tot mai sus pe peretele de lângă fereastră. Priveşte cum razele soarelui se strecoară tremurând, dănţuie şi licăresc pe podea, e ca în pădurea cea verde – raze de soare şi cer albastru! Dar, să şi zâmbeşti!

Şi după cum iedera creşte tot mai sus, creşti şi tu, micuţa mea; căpşorul tău s-a şi împodobit cu bucle

tot atât de fine de un castaniu-deschis ca şi cele din tabloul acela. Cine te-a învăţat să-ţi laşi căpşorul pe stingă, cum făcea *ea*?

Nu-ţi scutura buclele aşa şi nu mă privi atât de ştrengăreşte cu ochii tăi mari, strălucitori! Să fie ăsta un R, monstrul ăsta? Oh, ce pată ai făcut, scriitoareo! Ce risipă de cerneală de la mâini până-n vârful nasului! Cât o să se chinuie bătrâna Martha ca să te spele! Spui că ai pictat destule litere, că acum. Trebuie să cobori jos, în stradă; că nici chiar muştele nu pot să mai stea în cameră, fiindcă le vezi izbindu-se cu căpşoarele de geamuri?!

Bine, du-te. Şi să nu cazi, zburdalnico; socot c-o să trebuiască să te trimitem totuşi la şcoală, la domnul Roder, ca să înveţi să stai liniştită.

Ce glăscior limpede răsună deodată dincolo, la fereastra vechii mele locuinţe de la numărul unsprezece: „Unchiule Wachholder, unchiule Wachholder! Afar' din casă, afar' din casă!?"

Oare mica vrăjitoare nu-l chinuieşte iarăşi pe doctorul în filosofie Heinrich Wimmer, care scrie dincolo bunele lui articole de fond şi proastele sale romane? Într-adevăr, asta e. O voce de bas mormăie de peste drum: „Wachholder, mi-e absolut imposibil să

scriu în tămbălăul drăcesc pe care-l face aici fetiţa ta împreună cu băiatul de la tipografie şi cu Recenzentul – (doctorul îi spune Recenzent câinelui său, un modest pudel negru). M-am întrerupt într-una dintre cele mai sentimentale fraze – micuţa ştrengăriță întrece măsura, iar într-un colţ rânjeşte mojicul de Fritze, cerându-mi manuscrisul pentru numărul de mâine".

„Dă fata afară din cameră, doctore, şi încuie după ea uşa templului muzelor", îi strig eu, râzând.

„Prostii", bombăne doctorul, care are firea trândavă a unui adevărat gazetar şi nu-i displace zgomotul. „Prostii – scriu «Va urma», şi o ducem pe fată la teatrul de câini şi maimuţe al lui Schreier; Recenzentul are şi el nevoie să-şi mai împrospăteze cultura estetică, după cum o dovedeşte cu prisosinţă un pachet de ziare din colţul odăii, care miroase îndrăcit de ciudat. Pregăteşte-te, stimate amice!"

Spunând acestea, doctorul dispare de la fereastră; aud dincolo, pe scară, tropăit de picioruşe, şi Elise apare în uşa casei, însoţită de Recenzent. Dintr-o săritură a trecut uliţa, a ajuns tot atât de repede la mine, apoi într-o clipă e gata să pornească, dac-ar trebui, chiar şi într-o călătorie în jurul lumii.

Câteva minute mai târziu, Fritze, băiatul de la

tipografie, se repede afară pe uşa de la numărul unsprezece, ţinând cu amândouă mâinile departe de trup o foaie de hârtie care pare încă foarte umedă. Acum iese şi doctorul în uliţă, fluierând marşul rezerviştilor austrieci, cu ţigara în gură, făcând cu bastonul lui cu cârlig nestânjenite exerciţii de scrimă împotriva unui duşman închipuit. Ridicând capul, strigă spre mine:

„La dracu’, nobile filosof, nu lăsa presa germană să te-aştepte atât!”

Dintr-o parte tras de micuţa Elise, dintr-alta aproape să fiu răsturnat de Recenzent, care, după cât se pare, e foarte nerăbdător să ajungă la şcoala lui de mai înaltă culturalizare, cobor scara poticnindu-mă de găleţi şi mături, de copii şi coşuri. Din pragul uşilor, bătrâni şi tineri, bărbaţi şi femei îi fac micuţei Liese Ralff semne prietenoase din cap. Şi, într-adevăr, fetiţa este – ca şi maică-sa pe vremuri, doar acum, într-altfel – elementul determinant pe care se întemeiază legătura de bună vecinătate din întreaga casă. În uliţă răsare din grota lui tinichigiul Marquart, şi Elise îl salută şi-i strânge mâna, ceea ce nu se întâmplă din partea Recenzentului, căci el îl urăşte pe meseriaşul care lucrează cu focul, fiindcă, după cum se petrece

atât de des în lume, confundă unealta cu mânuitorul ei. Oare nu Marquart a fost acela care, la înalta dispoziţie poliţienească, a făurit şi a pus botniţa cu placa metalică doveditoare a plăţii impozitului pe câini la botul mustăcios al cinstitului, seriosului Recenzent, modelul tuturor pudelilor? Cine ar putea să-i ia bravei potăi în nume de rău faptul că se strecoară pe dinaintea subsolului la distanţă, trist şi furios, cu coada tăiată ca o egretă de husar între picioare, „o şterge", după cum spun Seume[43] şi prietenul meu Wimmer? Şi acum, pe uliţe! Cerule, nici nu-ţi trece prin gând câte făgăduieli se pare că i-am făcut amândoi micuţei! Colo, o „fermecătoare" marionetă cu obraz de ceară, în prăvălia aceea un serviciu mic „delicios", de păpuşi, din porţelan pictat, şi aşa mai departe, până ce doctorul îşi împinge melancolic pălăria într-o parte şi se scarpină după ureche.

„Ia uită-te, unchiule Wimmer, nu mi-ai spus tu c-o să-mi cumperi un serviciu drăguţ de cafea ca ăsta, dacă n-o să-i mai fac Recenzentului pălărie cu pană din caietele tale vechi şi murdare?"

„Închipuie-ţi, Wachholder" – spune doctorul,

---

43 Aluzie la o poezie a lui Johann Gottfried Seume (1763–1810), scriitor german democrat şi anticlerical.

întorcându-se spre mine – „herostrata[44] asta a masacrat alaltăieri o întreagă coală de manuscris, tot capitolul douăzeci din *Flodoardine,* ca să meşterească din ea ceea ce tocmai a mărturisit! Închipuie-ţi uimirea mea când javra, împodobită astfel, a pornit mândră spre mine din colţul ei, a sărit pe scaunul din faţa mea şi a aruncat o privire dispreţuitoare peste birou şi peste celelalte coli care mai rămăseseră, de parcă ar fi spus: «Eh, din cealaltă marfă proastă o să facem o excelentă jachetă „îmi cumperi serviciul de cafea făgăduit?” strigă nerăbdătoare mica răsfăţată, care merge între noi.

„Da”, răspunde doctorul, grav, „la a doua ediţie a *Flodoardinei*!”

„Ah”, se îmbufnează mititica, întristată de această nelămurită amânare de neînţeles pentru ea, „văd bine că iar nu mai ai niciun ban!”

Eu îmi continui drumul râzând, în timp ce doctorul bombăne şi el ceva neînţeles în barbă.

Iată-ne ajunşi la intrarea barăcii, împodobită cu tot felul de culori, şi după o clipă suntem înăuntru. Maimuţoi şi maimuţe, câini şi căţele îşi execută

44 Cuvânt inventat de Raabe de la Herostrat, care a incendiat în 356 î.e.n. templul zeiţei Artemis din Efes, pentru ca prin acest act numele său să intre în istorie.

acrobaţiile, şi scena reprezintă şi aici un mic univers, iar maimuţoii şi maimuţele, câinii şi căţelele se comportă ca oamenii. Mica Elise jubilează, iar Recenzentul se uită uimit la cei de-un neam cu el de pe scenă. Pare cu totul dezorientat, şi din când în când scoate câte un urlet pe care doctorul îl traduce:

„Reporterul e în culmea încântării“.

Dacă învăţatul pudel latră scurt şi aspru, doctorul pretinde că asta înseamnă:

„Reporterul e neînchipuit de revoltat din cauza insolenţei unui artist atât de slab de a apărea în faţa unui public cu un simţ aşa de critic ca acela din reşedinţa noastră”.

Dacă dobitocul recenzent dă din coada lui ca o egretă de husar, asta înseamnă:

„Tânăra artistă merită să fie încurajată. Făgăduieşte să realizeze lucruri mari după un studiu susţinut şi sârguincios”.

Iar dacă potaia cască, doctorul spune:

„Reporterul îl sfătuieşte pe autorul acestei piese de teatru pline de duh să nu dea cârpăceala asta jalnică drept poezie dramatică. Cu o tragedie nu are nimic comun decât cele cinci acte!”

Când, la sfârşitul reprezentaţiei, publicul, cu mic,

cu mare, se ridică de pe scaune aplaudând, dar pudelul, parcă eliberat de o grea corvoadă, sare sub bănică, doctorul ne lămureşte că asta înseamnă:

„Mulţumesc lui Dumnezeu că s-a terminat! Acum poţi să-ţi aprinzi liniştit o ţigară şi să porneşti în Gänsernarkt, la «Butter şi Wagener»[45]”.

Ceea ce doctorul a şi făcut. Dar mai întâi a ridicat-o pe mica Elise în braţe şi, cu toate că ea se apăra din răsputeri, a pupat-o zdravăn.

„Aşadar, la a doua ediţie a *Flodoardinei* ne cumpărăm un nou serviciu de ceai”, a spus el râzând.

Recenzentul a părut în prima clipă că şovăie, neştiind după cine să se ia. Dar până la urmă, a avut câştig de cauză gândul la cojile de cârnaţi şi la celelalte. S-a luat dupâ doctor.

Noi însă nu ne ducem în Gänsemarkt, la „Butter şi Wagener”. Ne mai cumpărăm fructe de la bătrâna cocoşată din colţul străzii şi ne întoarcem fericiţi în Uliţa Vrăbiilor – micuţa cu inima plină de maimuţa Kätz, cu felinarul ei, şi de şpiţul Hudiwudri, de vesela madam Pompadour şi de toate celelalte minuni – şi adoarme, obosită de mers, de râs şi de bucurie

45 Aluzie ironică la cârciuma „Lutter şi Wegener“ în Gendarmenmarkt, cunoscut loc de întâlnire al artiştilor berlinezi.

exuberantă, chiar în timp ce o dezbrac.

Apoi, peste acoperişuri se ridică luna plină şi clară. Peste marele oraş vântul serii aduce valuri proaspete de aer. Zgomotul zilei s-a stins, câte un om apăsat de tristeţe respiră mai uşor în răcoarea crepusculară. Câte un braţ vânjos de bărbat, care a mânuit toată ziua ciocanul, barda, pila, se aşază uşor în jurul trupului unei fiinţe prietene, care-i insuflă un nou curaj în lupta împotriva materiei; multe mâini aspre ridică din paturi sărăcăcioase copii mici, ameţiţi de somn, ca să aspire de la mica gură speranţă şi curaj pentru munca de a doua zi! Şi eu mă aplec peste fetiţa mea adoptivă, adormită, trăgând cu urechea la respiraţia liniştită a pieptului micuţ, în timp ce Martha împleteşte la picioarele patului.

Capul buclat al copilului se reazemă pe brăţucul drept, feţişoara îi este îngropată în pernă; nu pot să văd trăsăturile drăgălaşe, curate.

Dar, iată! Copila îşi întoarce deodată faţa spre mine – şi murmură ceva. „Mama!” şopteşte ea, şi peste obrăjorul ei alunecă un zâmbet sfânt, plin de fericire.

Cine-i suflă orfanei cuvântul atât de dulce? Bătrâna Martha şi-a împreunat mâinile şi se roagă

încet. „Mamă dragă, draga mea mamă!” şopteşte iar copilul, întinzându-şi braţul plăpând.

E un vis, sau mama cea plecată pentru totdeauna se întoarce să plutească în jurul copilului ei?

Apoi o rază de lună cade, strălucitoare, prin umbrarul de iederă, pe tabloul Mariei, canarul tresare, ciripind ca în vis, un nor acoperă luna, raza dispare – copilul se răsuceşte şi-şi înfundă iar căpşorul în pernă.

„Noapte bună, Elise! *Felicissima notte*[46], se spune în frumoasa Italie, unde te afli tu acum, ca femeie fericită, îndrăgostită: *Felicissima notte,* Elise!”

10 ianuarie

De când am scos din sertar mapa aceea cu titlul: *Viaţa unui copil,* în studiul meu de până acum asupra ferestrei şi asupra Uliţei Vrăbiilor a intervenit o pauză. Se pare că afară e o iarnă foarte grea; o spune Strobel, iar Rosalie e şi ea de aceeaşi părere. Eu nu ştiu prea multe despre asta. În paginile îngălbenite de

46 O noapte cât se poate de bună (it.).

vreme din faţa mea e primăvară însorită şi vară înfloritoare. Îmi place să mă adâncesc în lectura lor, de aceea voi povesti mai departe.

Iată o astfel de pagină veche:

Suntem foarte puţin binevoitori. A fost aici un domn bătrân, gras şi caraghios, ne-a luat pulsul, mai mult a zâmbit, şi-a atins de câteva ori vârful nasului cu măciulia bastonului său, lucitoare ca oglinda, a cerut „ţerneală” şi hârtie şi a scris repede ceva pe o fâşie lungă de hârtie. După aceea, Martha a luat biletul ăsta şi a plecat, iar bătrânul ne-a ciocănit căpşorul cu degetul, zicând: „Să năduşească, să năduşească!”

„Brr!“...

Tare mult s-a străduit unchiul Wachholder să-i bage minţile-n cap unui copil ca ăsta, mic şi nebunatic, şi să-l ducă la culcare. Chiar că e prea mult să-i pretinzi să-şi ţină braţele nemişcate sub plapumă, şi numai căpăţâna afară. – Cerule, oare ce-i cu băieţandrul micuţ şi negru, pe care-l pune Martha pe masă! Mai – mai că seamănă cu Sem, Ham ori Iafet[47] din arca lui Noe, obrazul îi e acoperit de o tichiuţă roşie legată cu un fir de aţă şi târâie după el o cosiţă

47 Cei trei fii ai lui Noe. În secolul al XIX-lea, arca lui Noe, cu oameni şi animale, era o jucărie foarte îndrăgită.

lungă de hârtie. Ce fericire pe capul nostru că nu suntem încă în stare să citim inscripţia de pe ea:

Domnişoara Elise Ralff.

La fiecare două ore, o lingură plină.

Din pătucul nostru ne uităm destul de bănuitoare la băieţandru, iar unchiul Wimmer, care a venit să dea o mână de ajutor (se-nţelege însoţit de Recenzent), zice, întorcându-se spre mâne-:

„Să ştii, Wachholder, fără tărăboi n-o să sicapi. Fetiţa a răcit ori s-a înfierbântat; oricum, să năduşească până n-o mai putea! Năduşeală şi luare de sânge! *Probatum est*[48]”.

Apoi vine Martha cu o lingură, cu un pahar de apă şi cu o bucată de zahăr, în vreme ce micuţa devine tot mai neliniştită în patul ei, iar Recenzentul pare să aştepte mereu mai încordat desfăşurarea evenimentelor.

„Nu vreau să iau!” se tânguieşte Liese, când mă vede că dau jos tichia cea roşie de pe capul meşterului Sem. „Arie un gust atât de groaznic!”

„Aha”, râde doctorul Wimmer, „aplicarea silită a

48 E dovedit (lat.).

Constituţiei[49]”.

În timp ce mă apropii de fetiţă cu lingura plină de doctorie şi aceasta se trage tot mai îndărăt, mă străduiesc zadarnic să caut fel de fel de motive, ca s-o fac să o înghită cât mai repede.

„Dă-i-o Recenzentului, şi el a fost ieri în ploaie cu mine!” strigă, în sfârşit, micuţa Liese, plângând.

„Oo! are dreptate; hai, unchiule Wachholder! Pudelul redacţiei măcar s-o guste, ca să vadă Liese că nu-i mare lucru”.

Doctorul Wimmer, cu spatele întors spre fetiţă, ia javra între genunchi şi se preface că-i toarnă pe gât o lingură plină de mixtură, în timp ce-o mângâie, făcând-o să sară în sus plină de bucurie, şi să latre veselă.

„Vezi, copilă, ce mult i-a plăcut! Hai, micuţă *donna! Î*nghite-o repede!... Un, doi, trei şi...”

A înghiţit-o. Iute paharul cu apă, şi după el bucăţica de zahăr.

„Tu, câine urâcios!” spune micuţa, supărată, ştergându-şi gura pe plapumă, în timp ce bătrâna Martha o acoperă iarăşi şi mai zdravăn.

---

49 Aluzie la Constituţia prusiană din 1848, pe care regele Frederic Wilhelm al IV-lea a fost silit de popor s-o acorde.

Doctorul se întoarce după aceea îndărăt la coala lui de corectură, dar de data aceasta câinele nu-l însoţeşte, ci sare pe scaunul de lângă pătucul mânioasei lui tovarăşe de joacă, uitându-se la ea de sus în jos cu o mutră tare nevinovată.

„Da, uită-te aşa la mine şi linge-ţi mustăţile”, spune mica Liese. „E totuşi amară?! O să vezi tu când o să mă dau iar jos din pat”.

Deoarece Recenzentul nu-i răspunde, iau eu cuvântul pentru el:

„Poate că bietul animai se bucură, că o să se facă şi el iar curând sănătos, doar era tot atât de ud ca tine şi fără-ndoială că a tuşit toată noaptea”.

„Ba nu”, spune micuţa, „s-a prefăcut doar, fiindcă l-am legat la cap cu şorţul meu. Ia uită-te cum se bucură şi-şi linge mustăţile”.

N-ai ce să mai zici, lighioana redacţiei îşi linge într-adevăr botul cu o plăcere de neînchipuit, şi prefer să scot în evidenţă latura morală a situaţiei.

„Eşti tare nedreaptă, Elise! Oare, ce ţi-a făcut sărmanul animal? Cred că acum n-ar mai trebui să-ţi istorisesc frumoasa poveste pe care-o ştiu”.

„O să ne-mpăcăm iar”, spuse Elise, melancolică, făcându-i pudelului un semn cu capul. „Nu-i aşa, tu?”

Din fericire, Recenzentul îşi pune cu gravitate laba neagră pe plapumă şi, în felul acesta, şocat că s-a încheiat pacea.

„Bine; dacă stai cuminte şi liniştită şi nu încerci să scoţi afară de sub plapumă nici mânuţele, nici picioruşele, o să-ţi spun o poveste uimitoare, care mai este şi absolut adevărată.

Ascultă!

A fost odată – un dulap de bucătărie, un minunat, vechi şi preaonorabil dulap de bucătărie; el se afla şi se află – afară, în bucătăria noastră, unde ne vom duce mâine să-l vedem! – Era bine bine închis, lucrul acesta fiind, după părerea celor două persoane foarte importante şi respectabile care stăteau dinaintea lui, singurul său cusur. Cheile se găseau însă în buzunarul Marthei, şi cele două persoane pe care ţi le voi descrie îndată mai amănunţit au declarat într-un glas – altfel erau rar de *aceeaşi* părere – că faptul acesta e tare nedrept, dovedind o mare neîncredere şi dispreţ.

Am mai spus că cele două persoane de dinaintea dulapului se bucurau de o deosebită vază şi importanţă, atât în bucătărie, în curte, cât şi în pod. Amândouă erau de multe ori folositoare, -adesea însă şi nefolositoare. Fiecare dintre ele avea, pe seama sa,

o slujbă, pe care şi-o şi îndeplinea – asta fiind de datoria lor; dar fiecăreia îi plăcea să se amestece în treburi ce n-o priveau în niciun fel, ceea ce era – foarte necuviincios. De exemplu, în clipa aceasta nu aveau ce căuta dinaintea dulapului de bucătărie, cu toate astea erau acolo, îl priveau, se uitau dedesubt, deasupra lui. Dar prea era plăcută mireasma ce ieşea din el!

Una dintre aceste două persoane era îmbrăcată cu o blană albă, purta o mustaţă mică sub năsucul cârn şi mergea uşor, uşor, în sus şi în jos, pe patru labe cu gheare ascuţite. Mai avea şi o frumoasă coadă, lungă şi ascuţită, pe care o mişca în clipa asta cu arţag încoace şi încolo, fiindcă era tare supărată, din trei cauze:

întâi: din cauză că dulapul era închis,

al doilea: pe cealaltă persoană,

al treilea: pe sine însăşi.

Era, era… ei, mică Liese, cine era?”

„Pisica, pisica!”

„Într-adevăr, pisica! Miez, pisica doamnei Pimpernell. (Hei, Recenzentule! Nu-i nevoie să te ridici în picioare!) Cealaltă persoană era ceva mai mare decât Miez, avea o blană ce bătea în cafeniu-

închis, mergea tot ca Miez pe patru picioare încoace şi încolo, dar nici pe departe atât de uşor, fiind supărată şi ea tot din trei cauze: pe dulapul încuiat, pe pisică şi pe sine însăşi. Coada şi-ar fi zvârlit-o şi ea cu plăcere încoace şi încolo, dar, din păcate, nu putea, fiindcă nu avea decât un ciot tare mic, de care nici măcar nu merită să aminteşti. Ceea ce făcea să fie şi mai înfuriată decât Miez, deoarece aceasta cel puţin putea să-şi verse astfel focul.

Ei, cine să fie această a doua persoană, Liese?" „Clinele Bello al lui Marquart!" strigă Elise, încântată.

„Ai ghicit, era Bello, nobilul, o rudă îndepărtată a Recenzentului, de altfel un ştrengar foarte drăguţ, dar care – după cum am spus – nu avea ce căuta dinaintea dulapului!"

«Ei?» spuse Miez, privindu-l pe Bello.

«Ei?» spuse Bello, privind-o pe Miez.

«Miau!» se plânse Miez, uitându-se la dulap.

«Ham!» chelălăi Bello, uitându-se la dulap.

Aşa departe ajunseseră; dar nu voiau să se oprească aici.

«Şterge-o-n curte», spuse pisica, «la ce tot te uiţi aici cu gura căscată?»

«Ce te-aş mai înhăţa eu!» strigă câinele, «ia-o din

loc în pod şi prinde şoareci. De deschis nu-l poţi deschide!»

«Haida de!» spuse pisica, zvâcnindu-şi frumoasa coadă către câine, ceea ce însemna: «Sărmane crâmpei de coadă, numai de-aş vrea!» Ceea ce pentru bietul Bello era prea mult, fiindcă orice aluzie la ciotul lui de coadă îl înfuria, ca şi pe ariciul, care, după cum ştii, s-a luat la întrecere cu iepurele pe câmpul de la Buxtehude[50] şi nu admitea să se spună ceva despre picioarele lui strâmbe.

Aşadar, Bello sări în sus ca ars, urlă îngrozitor şi tocmai voia să se repeadă să-i scarmene frumoasa şi neteda blană, când, deodată… în dulap se auzi: «Chiţ, chiţ, chiţ!»

«Şoarece, miau-şoarece, miau-şoarece la friptură – şi eu miau-afară, miau-afară!» se jelui pisica.

«Ham, ham; asta se-ntâmplă din cauza purtării prosteşti şi a neglijenţei tale», chelălăi câinele, apoi – s-a întors Martha de la piaţă, iar câinele şi pisica au plecat de unde veniseră.

Şi-acum, copila mea, dormi şi năduşeşte zdravăn, ca să vedem mâine locul unde s-a întâmplat această

---

50 Se referă la povestea *Iepurele şi ariciul* din culegerea fraţilor Grimm.

ciudată poveste”. Şi aşa s-a petrecut; Lieschen a adormit, şi eu m-am bucurat că sfârşisem iar un basm cum trebuie să sfârşească un adevărat basm – fără încheiere prea inteligentă şi fără morală. Faptul că doctorul nu fusese de faţă la povestirea mea n-a putut decât să mă bucure, pentru că n-ar fi scăpat ocazia să facă iarăşi tot felul de comparaţii politice şi aluzii, ceea ce mi-ar fi fost tare neplăcut.

„Domnule Wachholder”, spuse Martha deodată cu multă naivitate – „Rudolf, tâmplarul, a astupat iarăşi gaura din dulap, aşa că şoarecii nu mai pot intra”.

„Până ce reuşesc să-şi croiască din nou drum cu dinţii, Martha! Mă gândeam la doctor şi la aluziile lui”.

11 ianuarie

Ce frumos se înalţă tot mai sus iedera adusă din pădurea Ulfelden pe zidul cu fereastră – sărutată de soarele cald, udată de mâini mici şi grijulii, care smulg toate frunzele galbene, veştejite, astfel ca planta să fie

mereu tânără şi proaspătă!

Zilele se fac săptămâni, săptămânile, luni, lunile, ani, şi tânăra copilă creşte şi se dezvoltă mai frumoasă şi mai înfloritoare decât cea mai încântătoare şi minunată plantă. Bătrâna Martha îmbătrâneşte tot mai mult şi se cocârjează tot mai tare, iar prin părul meu negru apar tot mai des fire albe. Moartea s-a apropiat pentru prima dată de copilul meu. A plâns primul mort. Canarul drăguţ, galben-auriu, care era atât de blând şi de iubit, a fost găsit într-o dimineaţă înţepenit şi rece pe fundul micii sale colivii.

L-a găsit Elise, a scos un strigăt de spaimă şi l-a luat în mâini, suflând asupra lui căldura gurii ei să-l încălzească – ah, sărmane copil! Morţii nu se mai întorc!

Pune-l jos pe micul tău prieten; acum, nici ţie, copilă, nu-ţi mai este îngăduit să jeleşti şi să te întristezi după voia ta; acum, viaţa te-a înşfăcat şi pe tine, atrăgându-te în vâltorile ei; – du-te, cu mica ta inimă plină de tristeţe – ca să nu întârzii la şcoală! – În paginile Cronicii, copila mea are acum unsprezece ani. Obrazul ei rotund capătă tot mai mult ovalul care face atât de plăcut chipul de colo, din perete; din glasul de copil al micuţei Liese mă întâmpină acum adesea –

când se miră, se bucură ori se vaită – inflexiuni ale vocii care aproape că mă fac să tresar speriat. Este acelaşi strigăt ca şi al *ei*! De la cine l-ai învăţat, inimioara mea? Inflexiunea aceasta a glasului, pe care am crezut-o stinsă pe veci, care acum capătă din nou prospeţime şi viaţă după atâţia ani?

Nu mai plânge, micuţa mea Liese, iată, o să te duc afară din oraş să vezi morminte cu mult mai întristătoare. Acolo ne vom aşeza sub tufele de trandafiri în floare şi ne vom gândi că lumea e atât de mare, de nesfârşit de mare şi, totuşi, în ea nimic nu se pierde! Acolo vom înmormânta şi pasărea lipsită de viaţă şi ne vom închipui că în primăvara viitoare, din trupşorul ei va răsări o floare galben-aurie: spre bucuria minusculului fluture şi a marelui, veşnicului Dumnezeu.

Pune-ţi în coşuleţ tartinele cu unt, micuţă Liese (chiar dacă astăzi o să le dăruieşti, poate) – sărută-mă şi transmite-i salutări domnului învăţător Roder. Ba, întreabă-l şi dacă nu vrea cumva, mâine, duminică, să meargă cu noi în pădure şi, poate, chiar mai departe.

Micuţa Liese a dat din cap şi a plecat – însă suspinând, iar eu am pornit la redacţia ziarului *Welke Blatter,* fără să bănuiesc că se va întâmpla o nouă

tragedie cu mult mai gravă.

Redacţia acestui ziar cunoscut se afla în Mohrenstrasse, numărul 66, unde se mai aflǎ şi astǎzi. Mi-am terminat repede treburile pe care le aveam cu redactorul principal, doctorul Brummer, un individ mic de stat, iute ca argintul viu, pe nas cu ochelari de aur, şi pe cap cu perucă roşie – acum decedat – şi pălăvrăgeam cu ziariştii şi artiştii de ambele sexe prezenţi acolo, când s-a deschis deodată uşa şi a apărut doctorul Wimmer, însoţit de cunoscutul comisar de poliţie Stulpnase, un bărbat gras, cu obraz stacojiu. Deoarece au intrat împreună, nu se ştie care dintre ei îl escorta pe celălalt.

„Domnilor!” strigă doctorul, fluturând o coală de hârtie ştampilată, „expulzat”.

„Expulzat!?” se ridică un cor de strigăte uimite şi întrebătoare.

„Expulzat? Ce asta înseamnă, *signore dottore*?” întrebă cântăreaţa cu voce de alto, Lucia Pollastra, venită de curând.

„Expulzat – expulzat – adică – *cela veut dive*[51] – *eliminito*[52]! spuse redactorul principal, care credea că

51 Asta înseamnă (franc.).

52 *Eliminato* (it.); în text incorect.

ştie toate limbile.

„Dio mio“[53] strigă cântăreaţa, care nu înţelesese nimic.

„Vezi, Wimmer, m-aşteptam la asta!” exclamă glasul fin de saxon al redactorului-adjunct, Flussmann, din Dresen[54], „cum de-ai fost în stare să scrii *una ca asta*?”

Ziaristul luă ultimul număr din *Welke Blätter* şi citi: „… Şi dacă toţi măgarii aplaudă această măsură, eu nu pot decât s-o *bocesc”.*

„Şi leafa lui s-a dus dracului, iar el a fost pedepsit! u spuse doctorul, care, cu pălăria pe-o ureche şi cu ţigara-n gură, şedea comod pe un scaun înalt cu trei picioare.

„Spre binele tău, n-ar fi trebuit să accepte asta, Wimmer!” spuse Brummer.

„Atunci ai fi făcut şi tu parte dintre cei ce aplaudă”. Acum interveni înălţimea-sa poliţaiul, care nu scosese până atunci nicio vorbă, şi doar gâfâise cu demnitate.

„Aşadar, în douăzeci şi patru de ore, domnule doctor…”

---

53 Dumnezeule! (it.).

54 Dresden, în dialect.

„… Am părăsit cuibul, preastimate, fiţi fără grijă”, spuse doctorul, râzând. „Dar, staţi, prearespectabile, binevoiţi a-mi îngădui a vă spune câteva cuvinte? – Fritze, mojicule! Dă-i domnului comisar un scaun”.

Fritz, care rânjea fericit, îi dădu ascultare; poliţistul se aşeză, gâfâind, şi sacrificarea lui – începu:

„Am studiat la Jena, domnule comisar de poliţie. Asta este un fapt istoric de ordin general, dar de el se leagă lucruri demne de remarcat. Se afla pe vremea aceea acolo un filistin[55] viclean şi brutal, anume Deppe, care avea obiceiul să tune şi să fulgere cu grosolănie, mai fiind pe lângă asta şi dumnezeul tuturor neamurilor sălbatice[56]: vandali, huni, alani, vizigoţi, mozogoţi, ostrogoţi ş.a.m.d., ş.a.m.d. Multstimate domnule comisar, studentul german, prea delicat, subjugat prea tare de *Cartea bunelor maniere* a lui Alberti[57], nu putea în ruptul capului să-şi însuşească un *astfel* de mod de a vorbi. Dar tot atât de puţin putea să se lipsească de efectul acestuia asupra

55 Aici, denumire dată de studenţii germani în secolul al XIX-lea pentru oricine nu era student.
56 Se referă la corporaţiile studenţeşti, care iscau mereu, îndeosebi la Jena, agitaţii.
57 *Cea mai nouă carte a bunelor maniere* de J. J. Alberti apăruse în 1853 în ediţia a nouăsprezecea.

zbirilor, asupra creditorilor şi asupra altor canalii asemănătoare. Şi ce-a făcut? – A camuflat monstrul sub trandafiri, spunând: Deppe! – Deppe, pretutindeni! Deppe putea să spună oricărui *rector magnificus,* Deppe, oricărui profesor, Deppe, oricărei feţe de profesor. Aşadar, domnule comisar de poliţie: *Deppe*! Mneaţa, domnilor! Adio, *signora* Pollastra, răcniţişi voi! Eu trebuie să-mi fac bagajele”.

Spunând acestea, doctorul în filosofie Heinrich Wimmer s-a pus în mişcare şi a părăsit redacţia ziarului *Welke Blätter,* ca să n-o mai revadă niciodată.

Însă nicicând nu am mai văzut o expresie a feţei ca a stimabilului Stulpnase. Stătea pe scaunul lui cu gura căscată; dar, a sărit deodată în sus ca ars, şi-a îndesat tricornul pe cap, strigând:

„Nimeni nu trebuie să-şi permită să ia în derâdere o înaltă autoritate!” şi s-a repezit şi el afară.

„Numai de n-o ghici ce înseamnă Deppe!” spuse redactorul principal în nesfârşitele hohote de râs ale redactorilor şi ale celor prezenţi, după care ne-ara răspândit toţi pe la treburile noastre.

Când m-am întors acasă, am găsit-o pe micuţa Liese, care tocmai venise de la şcoală şi stătea aplecată asupra unei cutii de carton multicolore, în

care Martha pusese pasărea. Îl auzeam peste drum pe doctor făcând un zgomot infernal; din când în când apărea la fereastră şi sufla un nor de fum spre cerul albastru de vară sau fluiera un pasaj din marşul rezerviştilor austrieci – bucata sa favorită. Micuţei Liese nu i-am spus deocamdată nimic despre soarta grasului său prieten; nu voiam s-o întristez şi mai tare. La prânz, din cauza mâhnirii, nici n-a putut mânca, deşi îşi dăruise într-adevăr tartinele cu unt. Îşi întorcea mereu privirea la cutia multicoloră, în care zăcea pasărea.

După-amiază târziu, am îngropat-o sub tufa de trandafiri în floare, la picioarele mormintelor lui Franz şi al Mariei. Nori rubinii de seară pluteau deasupra noastră, trandafirii miroseau atât de minunat! Peste tot, o mare de lumină şi flori. Şedeam pe o bancă mică, lângă morminte; Elise îşi rezemase căpşorul de pieptul meu; obosise atât de mult de tristeţe, incit – o, fericită copilărie!

— A închis ochii şi a adormit.

O doamnă frumoasă, mai în vârstă, palidă, îmbrăcată în negru a venit şi a îngenuncheat în faţa unei pietre funerare simple; mai departe, lângă zidul cimitirului, bieţi copii aşterneau coroane de flori de

pădure pe mormântul tatălui lor; un moşneag rătăcea, adus de spate, printre pietre funerare şi cruci, citind inscripţiile.

În oraş, toate clopotele vesteau duminica de a doua zi; sunetele solemne, care pe străzi se îneacă în uruitul şi mugetul muncii, aici alunecă, pline şi limpezi, peste lumea adâncită-n tăcere. În apus, cerul strălucea tot mai auriu, soarele se lăsa tot mai aldine la orizont. Pe o jumătate a acestei bile rotitoare se face noapte, în vreme ce pe marele Ocean Atlantic, poate că o corabie, ce navighează spre tânăra Americă, salută soarele care se ridică din hău. Poate că numai o corabie se îndreaptă acum spre ziua ce se naşte, în timp ce aici noaptea se lasă peste multe milioane de oameni. Acolo sită comandantul pe covertă, cu luneta în mână; în cafasul catargului ochi bucuroşi caută să descopere ţara dorită; peste tot e forfotă şi viaţă. – Aici, gânditorul singuratic îşi aprinde lampa şi deschide cărţile trecutului, ca să ghicească din ele viitorul, şi poate ajunge la concluzia că noaptea care apasă popoarele va fi veşnică – şi asta în aceeaşi clipă când pe corabia aceea singuratică bubuie salutul de bun venit: „America!”, ce cheamă ceata de emigranţi să se repeadă la marginile

corăbiei, şi pe o mamă să-şi ridice micul copil surâzător în întâmpinarea răsăritului de soare şi a noii patrii.[58].

Iarba începe să se umezească, trebuie s-o trezesc pe micuţa mea adâncită în somn. Femeia aceea palidă se ridică şi ea şi se îndreptă spre noi. Nu ne cunoaşte, dar aici, în cimitir, nu se sfieşte să se aplece peste mine şi peste copilul adormit.

„Îngăduiţi-mi s-o sărut pe micuţă!” spune ea.

Apoi o văd pierind după copaci, cu batista la ochi.

Elise se deşteaptă: „Oh, ce frumos!” strigă ea, privind văpaia serii.

„Noapte bună, Franz! Noapte bună, Marie!”

Ei, ce se-ntâmplă în Uliţa Vrăbiilor? Când am ajuns acasă, am dat de un zgomot nemaipomenit. Dinaintea uşilor pălăvrăgeau grupuri de oameni, munca încetase cu totul:. Spălatul salatei, cârpitul ghetelor, ţesutul încetaseră, în afară de – turuiala gurii!

„Vai, vai, domnule Wachholder, ia uitaţi-vă în

---

58 În decursul secolului al XIX-lea au părăsit Germania, din motive economice sau politice, vreo cinci milioane de oameni ; între 1852–1859 emigraţia spre Statele Unite a atins punctul culminant.

sus!” striga de departe Martha, care, înconjurată de vecine, luase poziţie pe scara de la uşa casei noastre.

„Ce e, Martha? Ce s-a-ntâmplat?” strig eu.

„Cu doctorul Wimmer s-a-ntâmplat!” jubilează douăzeci de glasuri în jurul meu, douăzeci de degete arătând fereastra minunatului om, care fusese până atunci „măscăriciul” întregii uliţi.

Sus, fâlfâia o coală mare de hârtie, pe care scrie cu litere uriaşe:

DR. WIMMER
P.P.C.[59]

Şi pe fereastra deschisă se apleacă – cinstitul obraz ca o lună plină al comisarului de poliţie Stulpnase, străduindu-se cu mâinile lui înmănuşate în alb să smulgă răvaşul.

Îi încredinţez repede bătrânei Martha pe Liese, care nu contenea să se mire, şi sui scara la locuinţa doctorului, foarte agale, deoarece înaintea mea se împinge în sus, încet-încet, o masă incredibilă, uimitoare, de obiecte de îmbrăcăminte, gemând şi gâfâind pe treptele înguste.

---

59 *Pour prende congé* – Drept rămas bun (fr.).

Era grasa madam Pimpernell, pe care evenimentul o atrăgea pentru prima dată de atâţia ani în încăperile de sus ale casei sale.

Camera am descris-o de curând, cu prilejul vizitei mele la desenatorul Strobel, din cauza asta, nu mai e nevoie să spun decât că doctorul lăsase în urma sa un trăgător de cizme plesnit, o cutie goală de ţigări „Fumadores regalia”, şi un exemplar din *Flodoardine.*

Stulpnase şedea pe un scaun şi se uita, întunecat şi turbat de mânie, la cuibul gol, gemând:

„Expulzat! Uite c-a spălat putina, drăcia dracului! fără să fi stat la răcoare pentru «Deppe» ăla al lui“.

„Apăi e bine să-l goneşti pe cel mai bun chiriaş al unei sărmane văduve, domnule comisar? De asta i-am vândut eu nevestei dumitale untul cu trei crăiţari mai ieftin?” scânceşte grasa madam Pimpernell, care s-a prăbuşit şi ea pe un scaun în faţa slujbaşului.

„Gura!” se răsteşte la ea Stulpnase, la care grăsana face o mutră, cum, pe vremuri, pesemne c-o făcea orice femeie corintiană cumsecade, când auzea cuvântul apostolului Pavel: *Mulier taceat in ecclesia*[60].

---

60 Femeile să tacă în adunările bisericeşti (lat.); parafrază la *Epistola I-a a Apostolului Pavel către corinteni* (Cap. 14, vers. 34).

După o tăcere solemnă de câteva minute, Stulpnase scoate un vaiet înfundat şi oftează: „Deppe“. Dar, deodată, bătându-şi furios cu pumnul buzunarul de la piept, strigă: „Ici am ordinul de arestare, pentru insultă în exerciţiul funcţiunii, şi el – a şters-o!”

Nu îndrăznesc să-l întărât şi mai tare cu râsul meu pe leul scos din fire, dispar şi izbucnesc în hohote abia pe scară, lăsându-i pe cei doi onorabili unul în faţa celuilalt.

În uliţă, Marquart îmi dă un bilet, şoptindu-mi în taină, în timp ce face un semn către fereastra doctorului:

„A lăsat asta pentru dumneavoastră, domnule Wachholder!”

În bilet scrie:

„Dragă prietene!

Un înalt comisar de poliţie ştie ce înseamnă «Deppe», deşi cuvântul nu se găseşte în niciun dicţionar enciclopedic. M-a pus în gardă un prieten – dispar! Ne vom revedea în pădurile Boemiei![61]

Dr. Wimmer,

---

61 Aluzie la drama *Hoţii* de Schiller.

P.S. Pudelul redacţiei mă însoţeşte!”

„Unchiule, ce-nseamnă toate astea, unde e unchiul doctor?” întreabă mica Liese, care, deşi în cămaşă de noapte, nu se îndepărtează de fereastră.

Eu scriu pe un bilet: *pour prendere congé,* şi Liese, care este acum o mică savantă, traduce, cu ajutorul unui dicţionar, chiar înainte de a se duce la culcare: „Ca – să-şi ia – rămas bun“.

„Unchiul Wimmer, comoara mea, trebuie să facă un mic voiaj!”

Cu aceasta, Elise se suie în pat, consolată, şi adoarme, ducând cu ea uşor în vis prima durere. La vârsta asta, ajunge doar o *noapte,* ca s-o-ngroape.

12 ianuarie

Când mi-am fălţuit aceste coli, m-am gândit, şi gândul l-am şi aşternut pe hârtie, că nu va fi prea închegat cuprinsul lor. Zăbovesc asupra minutului şi sar peste ani; mă întrerup, fără să las vechiul ton să se piardă pe nesimţite; nu vreau să dau lecţii, ci să uit –

nu scriu un roman!

Astăzi, pentru prima dată, arunc o privire cercetătoare în trecutul meu, şi zâmbesc. Bătrâne, ce faci? Ce-or să zică oamenii cu judecată, dacă foile acestea le vor cădea vreodată, din nefericire, în mână?

Dar – mi-e totuna! Lasă-i să vorbească ce vor; în ceea ce mă priveşte pe mine, binecuvântez ceasul când m-am hotărât să scriu paginile acestea, cu un picior în prezent şi realitate, cu celălalt în vis şi în trecut! Câte ceasuri, altfel tulburi şi singuratice, nu mi le-am petrecut, datorită lor, în soare şi lumină, o imagine urmând-o pe alta, pe aceasta reţinând-o, aceea scăpându-mi printre degete; un joc cu alternări multicolore, pline de voioşie! Aşadar, scriu mai departe.

În faţa mea se află multe mape prăfuite, cu cărţi, caiete, desene, flori uscate şi tomuri. Nu am nevoie decât să-mi vâr mâna-n grămadă, ca să fac să răsară o amintire dulce sau tristă, însă niciuna din ele atât de înmiresmată, atât de plină de prospeţimea pădurii ca aceea pe care o intitulez:

O zi în pădure

„Mergem cu trăsura sau pe jos?” întrebase mica Liese în seara acelei zile atât de plină de evenimente, descrisă în paginile de mai înainte.

„Cu trăsura!” îi răspunsesem, şi copilul, fericit că nu merge pe jos, îşi întorsese năsucul spre perete şi adormise.

A doua zi dimineaţa a apărut cu trăsura învăţătorul Elsei, Roder, pe cap cu o pălărie uşoară de pai, în spate cu o cutie verde de erborizare, făcând, vesel, semne chiar de la colţ, în sus, spre fereastră.

Bătrâna Martha pregătise cafeaua, şi mica Liese, care, în ardoarea ei de a fi şi ea gata, de data aceasta avusese nevoie de ajutor mai mult decât de obicei, alergă pe scări în jos şi apăru iar, trăgându-l pe învăţător după ea.

Roder este unul dintre învăţătorii aceia pe care numai Germania îi produce. El este, se înţelege aproape de la sine, fiul unui învăţător, care la rându-i, era fiul unui învăţător; fiindcă dacă există o profesie care se moşteneşte din generaţie în generaţie, apoi aceasta este profesia învăţătorului german. Tatăl îl aduce de la ţară la oraş pe unul dintre, îndeobşte, foarte numeroşii săi fii, cu o bibliotecă alcătuită dintr-o *Biblie,* o carte de rugăciuni şi mai ales carte de

imnuri religioase. Tânărul este mândria tatălui său. Cine are un talent mai mare decât el să cânte la orgă? Cine are o voce mai frumoasă – chiar dacă este în schimbare? Tânărul învăţat păşeşte astfel înarmat pe scena desăvârşirii studiilor sale; la început – înconjurat de banda sălbatică a camarazilor lui de şcoală, care-l tachinează şi-l iau peste picior din cauza blândeţii şi lipsei lui de experienţă – suferă amarnic de dorul de casă. La început, viaţa lui e un 1 aprilie neîntrerupt, care îi „păcăleşte pe proşti". Nici chiar biblioteca lui care se măreşte cu cărţile de şcoală din clasa respectivă şi cu Istoria naturală a lui *Funke*[62] nu-l consolează decât destul de puţin; un prieten mai de nădejde îi este în epoca aceasta a existenţei sale vechiul şi şubredul pian, pe care tatăl său l-a închiriat pentru o sumă mică de bani şi l-a aşezat în mansarda lui. Sărmanul îşi petrece vremea cântând la el imnurile sale religioase şi melodiile populare – acestea din urmă după auz, gândindu-se la satul său, la părinţii, la fraţii şi surorile sale, dar mai ales la şcoala, în care era primul – ba chiar îl înlocuia uneori, în perioada recoltei, şi pe tatăl său; în timp ce aici, lui –

62 *Istorie naturală şi tehnologie pentru profesori de şcoală şi pentru amatori ai acestor ştiinţe* (1790) de Karl Philipp Funke (1752–1807).

un adevărat vlăjgan! – i s-a dat un loc în fund de tot, printre cei mai mici, mai proşti şi mai leneşi!

Ai răbdare, sărmane băiat – iată, în viaţa ta întunecată a şi pătruns prima rază de bucurie. De obicei, în fiecare şcoală se află câte un profesor care este un original, un colecţionar, poate chiar şi un prieten pătimaş al naturii, înclinări ce se asociază de cele mai multe ori cu dorinţa de a împărtăşi cu alţii bucuriile sale; îl întâlneşti, ţi-ai făcut un prieten. Acum se schimbă toate!

Ce plimbări prin munţi şi prin văi, ce adâncire în toate micile şi foarte micile, imense minuni din aer, apă şi pământ! Cum se umple mansarda cu gândaci, fluturi, ierbare ş.a.m.d. Ce binecuvântată oboseală în fiecare seară, ce visuri, noaptea, ce deşteptare fericită dimineaţa!

Acum, o ştiinţă le atrage pe toate celelalte; treci clasele în zbor – îl învăţăm pe Schiller pe dinafară, şi lumea se desfăşoară dinaintea noastră tot mai frumoasă şi mai vastă. – Ah, nu-i nevoie să fii un Faust, *să fi* studiat totul; voinţa, ea singură poate să-l facă pe Mefistofeles să apară din neguri!

Sprijină-ţi numai fruntea înfierbântată în mână, tu, fiu al Germaniei, în nopţi lungi de veghe, şi evocă

spiritele vechilor şi noilor vremuri, ele, fantomele, se află mereu în juru-ţi: mizeria, îndoiala şi zadarnica năzuinţă spre mai bine!

Braţul necesităţii te înşfacă şi te aruncă, împreună cu dorul tău de ştiinţă, într-un sat mic, îndepărtat, de pădure, sau în şcoala pentru săraci a unui oraş mare: acolo îngroapă-ţi inima plină de năzuinţe – şi uită!

Ferice de tine, dacă poţi face asta; sau, poate, şi mai ferice, dacă ţi-este dat să cauţi mereu. Pulsul spiritului universal bate pretutindeni: „Caută şi vei găsi!“[63] spune cea mai frumoasă dintre cărţi, care este atât de uşor de înţeles şi, totuşi, atât de greu înţeleasă.

Jos, dinaintea uşii, vizitiul pocneşte nerăbdător din bici; Elise forfoteşte neastâmpărată, în vreme ce Martha face pregătiri ca pentru o călătorie la Polul Nord. În sfârşit, ne suim, în trăsură.

Şi odiseea noastră de duminică începe.

„Oare, unchiul doctor n-ar fi putut să plece mâine în călătorie?” întreabă mica Liese, uitându-se la biletul de peste drum, prin care madam Pimpernell anunţă:

„De închiriat cameră cu birou“.

---

63 Aluzie la *Vechiul Testament*.

Roder zâmbeşte de parcă ar vrea să spună ceva, dar deocamdată nu-i dispus să vorbească şi, astfel, trecem prin străzile încă liniştite, spre poarta oraşului. În zilele de lucru, pe vremea asta, străzile sunt pline de viaţă, astăzi însă poporul muncitor doarme mai mult; e dreptul lui după şase zile de creaţie.

Acum am ajuns în spaţiile verzi care înconjoară oraşul. Pe cele două părţi ale drumului se întind vile şi grădini. O linie de cale ferată trece peste şosea şi trebuie să oprim, fiindcă spre gară tocmai zboară un tren, duduind şi sforăind. Duminica, ziua care-l duce pe orăşean afară, la câmp, îl aduce pe ţăran în oraş, şi toate miile de oameni, ce ies din oraş sau intră astăzi în el, caută o altă ţintă a plăcerii, fiecare, o bucurie într-alt fel.

Am şi trecut de ultimele grădini şi suim încet pe aleea cu plopi spre înălţimile care împrejmuiesc într-un cerc larg marele şes şi marele oraş. Soarele se ridică deasupra pădurii; bobocii, frunzele, florile poartă toate câte o picătură de rouă, darul nopţii; ciocârlia se înalţă, triumfătoare, în văzduhul proaspăt şi albastru, scuturându-şi şi ea rouă de pe aripi. Dacă ne aruncăm privirea îndărăt, vedem marele oraş acoperit încă de un văl de abur fin, pe care şi-l toarce

singură şi ca şi Penelopa pe al ei, îl destramă, ca să-l facă din nou. Crucile de pe turnuri sclipesc întocmai ca nişte stele de aur întreţesute – simbol al suferinţei. Noi însă am şi pătruns în plină lumină a soarelui şi am ajuns la marginea pădurii; acum nu mai avem nevoie de trăsură, care coboară iute îndărăt, spre oraş.

Ce aleargă aşa deodată cu paşi mărunţi dinaintea noastră şi fâşâie prin patul de frunze veştede de anul trecut, care acoperă pământul? Ce se năpusteşte colo din tufiş, cu urechile şi blana cea neagră umede de rouă dimineţii, sărind acum vesel în jurul nostru, lătrând şi scuturând picăturile de rouă?

„Uraaa! Bine-aţi venit în pădure!” strigă o voce cunoscută de bas.

Cine se grăbeşte spre noi – de după un nor de fum, la pălărie cu o floare înaltă şi legănătoare de luminărică – pe cărarea care, într-o parte duce mai adânc în pădure?

„Bine-ai venit, viteaz rătăcitor!” strigă Roder, fluturându-şi pălăria.

„La toţi un inimos bună dimineaţa!” ne salută expulzatul doctor, aruncând în aer botniţa pudelului pe care o avea în mână şi prinzând-o iar.

„Ai dormit cu Recenzentul în pădure?” întreabă

mica Liese.

„Domnul comisar de poliţie îţi trimite salutări, Wimmer!” îi spun eu, râzând.

Fiecare dintre noi întreabă şi răspunde în acelaşi timp, în vreme ce Recenzentul nu se mai dezlipeşte de Elise, lătrând din Când în când scurt şi vesel, cu ochii aţintiţi spre coşul nostru cu provizii.

Doctorul se apropie de culmea dealului cu gesturi patetice, îşi întinde braţul către oraş şi declamă: „Ha, uite-l colo – pe nerecunoscător, el, în care mi-am pierdut nopţile şi mi-am petrecut zilele dormind – lăudând sau criticând cu asprime cântăreţi şi cântăreţe, actori şi actriţe, balerini şi balerine – unde am scris atâtea articole de fond – unde am fumat atâtea pipe! Uite-l cum zace visând voluptos în somnul de dimineaţă, în vreme ce eu rătăcesc de colo-colo, exilat, alungat, azvârlit afară, *eliminito,* după cum spune doctorul Brummer, pedepsit – un miel în bătaia vântului din nord. Târg prăpădit! – Făleşte-te cu locotenenţii tăi de gardă, cu şandramaua ta artistică[64], pe care o văd ridicându-se colo, peste acoperişuri,

---

64 Se referă la fostul teatru, clădit între 1819–1821 de către arhitectul Karl Friedrich Schinkel (1781–1841), şi care se afla la Berlin, în Gendarmenmarkt.

printre solniţe de sare şi piper[65] – eu, un ziarist german, te dispreţuiesc! Pe lista celor ce se află sub supraveghere poliţienească fă o cruce groasă după numele: Heinrich Theobald Wimmer, doctor în filosofie, şi după ea scrie, subliniindu-l de trei ori, cuvântul *expulzat*; eu îmi scutur praful tău de pe picioare, te dispreţuiesc! – Nu am eu drept de cetăţenie în München pe Isar, nu-mi stau deschise atâtea cotineţe în nobila Ce-e-cu-patria-germană?[66] Ce dovadă mai bună vrei decât burta asta solidă, bavareză? urmează doctorul, bătându-se pe amintita parte a corpului. „Trăiască Münchenul! – Ha, ascultă-mi vorbele profetice, paşă care expulzezi atâtea şi atâtea cozi de cai: unul mai slab, însă mai veninos, îmi va lua locul. Şi o să afli, autoritate supraveghetoare de ziare, că ceea ce tu numeşti «buruiană», are cel puţin forţa acesteia: anume nici să piară, nici să se lase smulsă! Să pătrundem în breşă, necunoscutul meu tovarăş de luptă! Ai binecuvântarea mea! *Dixi,* am vorbit – Vino, mică Liese!”

Rostind acestea, doctorul aruncă botniţa pe

---

65 Denumire populară pentru domul francez şi cel german aflate la Berlin, în Gendarmenmarkt.

66 Aluzie la cunoscutul cântec scris în 1813 de poetul Ernst Moritz Arndt (1769–1860).

coasta muntelui în jos, către oraş, o ridică pe fetiţă, o aşază pe umărul său împreună cu geanta ei şi cu primele flori pe care Liese le culesese în timpul cuvântării lui, şi strigă: *„Allons*[67], domnilor, în pădure. Să întoarcem spatele târgului prăpădit!”

Cu aceste cuvinte, trăsnitul meu tovarăş pomi grăbit pe poteca pe care venise, afundându-se iar în pădure; cu Roder şi cu mine, râzând pe urmele lui. Fostul pudel al redacţiei o luă şi el ca un nebun după noi. *„Gaudeamus igitur*[68], se auzea glasul de bas al doctorului în începutul de concert al păsărilor, duminica noastră de vară începe.

Ce minunată zi a fost!

Această primă pătrundere în lumea frunzelor verzi

— Respiraţia asta din adânc! Doctorul o pornise într-o adevărată goană, cu Elise, oare se împotrivea din răsputeri, şi dispăruse din ochii noştri, dar nu din urechile noastre. Micuţa râdea – apoi s-a supărat – se ruga; pudelul lătra cât îl ţineau bojocii, în timp ce doctorul cânta un cântec studenţesc după altul.

Odată cu expulzarea sa, bătrânul student din

---

67 Să mergem (fr.).

68 Să fim veseli, deci (lat.)

Jena se socotea dezlegat de orice convenienţă socială.

„E un tip ciudat”, spuse Roder, zâmbind, când ne-am mai domolit pasul, urmându-l pe doctor; „sub masca asta extravagantă şi barocă, blândeţea personificată. Suntem prieteni din tinereţe, ceea ce pare ciudat, deoarece el a urmat gimnaziul în Lumpenhausen, în vreme ce eu mă transformam în învăţătoraş la seminar. E ca şi cum ai fi văzut vin guelf plimbându-se la braţ cu un ghibelin[69] pe Via dei malicontenti[70] din Florenţa. – Dar a fost aşa: el m-a învăţat să-mi răsucesc singur ţigări, iar eu, pe el, să se acompanieze cu un deget la pian la faimosul cântec:

Mihi est propositum
In taberna mori...[71]

Mai târziu l-am pierdut din vedere; eu am ajuns institutor la Lammsdorf, iar el a plecat la universitate. Într-o seară, stăteam şi cercetam cu lupa un muşchi de pădure, când, deodată, cineva m-a bătut cu palma

---

69 Adepţi ai papei (guelfi) şi ai împăratului (ghibelini) în Italia medievală (sec. XII–XV).
70 Calea celor nemulţumiţi (de stările politice) (it.).
71 Într-un beci, mi-e hărăzit moartea să mi-o aflu (lat.). Este începutul unui cântec de pahar din evul mediu.

pe umăr şi am auzit în spatele meu o voce răguşită – ca odinioară a lui Leibgeber către avocatul săracilor, Siebenkäs[72] – «Mneaţa, Roder!» Era Wimmer, care, eliminat din universitate din cauza încălcării legilor referitoare la duel, făcea «Marele tur», după cum spunea el. Bani nu avea chiar de pe atunci, în schimb, nu-i lipseau umorul şi buna dispoziţie, şi aşa, prin voia sorţii, drumurile noastre s-au încrucişat adesea şi doctorul Wimmer era de fiecare dată – acelaşi.

„Şi felul acesta de a fi nu va dispărea niciodată din Germania”, am spus eu, „cită vreme vom auzi cuvintele: bere, romantism şi politică”.

„Staţi!” strigă învăţătorul, „ce minunată *aconitum*[73]! Iertaţi-mă o clipă!” şi spunând acestea, sări în tufiş să dezgroape planta, în timp ce eu murmuram pentru mine:

„Şi nici felul tău de a fi, suflet german, nu va dispărea, atâta vreme cât sufletul german dintre Weser şi Rin se va contopi cu o floare”.

„Unchiule Wachholder, unchiule Wachholder! Veniţi toţi repede încoace!” strigă acum mica Liese de

72 Personaj din romanul Căsnicia, moartea şi nunta avocatului săracilor F. St. Siebenkäs de Jean Paul.
73 Denumirea latină a plantei omagul galben

departe.

„Ce s-a-ntâmplat, Liese?” întrebă Roder, punând floarea în cutia de erborizare.

„Unchiul doctor a descoperit un cuib de pasăre nemaipomenit de drăguţ”, se auzi vocea fetiţei din nou, şi am grăbit pasul.

Doctorul, stacojiu la faţă de cântec şi fugă, stătea într-o poiană mică, însorită, din coasta drumului, lăsând-o pe fetiţă să se uite într-o tufă de liliac. Liese, ţinându-şi respiraţia, ca să nu sperie micile vietăţi piuitoare, se uita, fericită, printre ramuri, în timp ce Recenzentul privea minunea mai departe, de jos, cu trupul şi capul ascunse în frunziş, lăsând să se vadă numai picioarele dindărăt şi coada mişcătoare, asemenea unei egrete de husar.

„Nu-i aşa, Liese, că trebuia să-ţi arăt asta? E minunat când poliţaiul te alungă atât de devreme în pădure!”

Din buzunarul din spate al hainei doctorului răsărea o carte, pe care învăţătorul o scoase afară. Era *Reineke de Voss*[74], eternul tovarăş în toate călătoriile sale, pe care-l ştia aproape pe dinafară.

---

74 Epopee animalieră satirică, scrisă în dialectul Germaniei de Nord (1498).

Simţind mâna învăţătorului, se uită înapoi şi începu numaidecât să declame:

Acel ce săvârşeşte o faptă rea, murdară,
Se teme de lumină ca dracul aşadară
Şi Reineke hainul se teme ca de moarte.
Căci în oraş făcut-a fărădelegi cu carul
Şi-acuma nici să deie pe-acolo nu mai poate.
Se teme, ticălosul, de Curte şi de Rege,
Cu faima lui mârşavă, de om fără de lege!

„Dar aici, Liese, e cu totul altceva; dacă găsim aici un cuib de pasăre, putem să ne uităm la el şi să ne spunem părerea”.

„O, e neînchipuit de minunat!” strigă micuţa, care n-auzea nimic din ceea ce-i spunea doctorul. „Uite, bătrâna pasăre nu se teme deloc – oh, ce plisc grozav are – stă neclintită între puii ei şi nu se uită decât în jos, la Recenzent! Nu-ţi face nimic, micuţă pasăre, stai liniştită!”

Doctorul o lăsă acum pe pământ.

„Acum aleargă pe picioarele tale”, spuse ei, „iarba s-a uscat”.

Ce zi minunată! Peste pădure mai alunecau încă

norişori albi, pe care soarele i-a mistuit însă curând, şi venicul albastru surâdea, curat şi luminos, spre noi. Am intrat tot mai adânc în sălbăticia înmiresmată.

„Unde lăsăm toate florile pe care le culegem, mică Liese?” – Mânuţele ei sunt atât de pline de flori, că pierde la fiecare pas câte una, şi doctorul e nevoit să spună:

„Nu e ca-n povestea în care tatăl îşi regăseşte copiii pierduţi datorită pietricelelor risipite ici şi colo? Un ziarist urmărit – îngrozitor – zbirii sunt pe urmele lui – încotro a luat-o? – «Ha!» exclamă cel mai priceput dintre urmăritori – un adevărat cercetaş la vânătoarea de vagabonzi – «priviţi florile amestecate cu mucuri de ţigară! Hai, pe urmele lor, fraţilor! – Ha! Ia uitaţi-vă ici în pământul moale, urme de labe de câine! – El e, el e! – repede după el!» – îngrozitor!”

„Bravo, Wimmer!” spuse, râzând, învăţătorul care tăiase din nou o plantă din mers. Ce minunat material pentru viitoarea ta operă! Oriunde o vei seri, nădăjduiesc că voi primi un exemplar”.

„În München o s-o scriu, stimate amice. Oare nu am un contract în buzunar cu librarul şi proprietarul revistei *Knospen*[75], Gabriel Pumpel? Nu e Gabriel

75 Muguri (germ.).

Pümpel unchiul meu? Nu e Nannette Pumpel vara mea? La dracu, mi-e tare dor de Nannerl!”

„Doctore, doctore!” strig eu, zâmbind.

„Pe legea mea”, spune, suspinând, expulzatul scriitor, tare-aş vrea să duc o viaţă serioasă şi chibzuită”. Bătrâne, preabunule camarad!

„Aşadar la asta te-ai gândit”, spune învăţătorul, zâmbind şi mişcat, „când ai stat întins ieri toată după-amiaza pe sofaua mea? Abia te puteam zări prin norii de tutun, totuşi mi se părea că eşti tare gânditor şi visător! Slavă Domnului, dacă expulzarea asta ar avea un astfel de rezultat”.

„Uraaa!” strigă doctorul, aruncându-şi pălăria în aer. „Trăiască revista *Knospen*! Trăiască berea tare! Trăiască şi «Casa Pumpel şi Co.!»”.

Ex-pudelul redacţiei şi-a ieşit din fire; de-atâta desfătare îi vine s-o trântească jos pe Elise, sare în sus pe stăpânul său, dispare în tufiş, ca să apară în partea cealaltă! Tronc! – iată-l întins în iarbă, rostogolindu-se de nu mai ştii ce-i sus, ce-i jos? picioarele, spatele, capul, coada!

„Cine are un ceas? Nimeni? Să fim sănătoşi, ceasul nostru e stomacul. Hai să ne aşezăm aici, sub fagul ăsta minunat. Ce moale este muşchiul!

Despachetarea genţilor, a coşului, a cutiei de erborizare! Apare o sticlă de vin. Cine are un tirbuşon? Nimeni? Cu atât mai bine, îi tăiem gâtul; Elise a adus un pahar drăguţ".

„Hei, Roder, atenţie! Recenzentul şi-a vârât capul în buzunarul hainei tale!"

„Ce plăcere să te întinzi în iarba moale! Ce gust minunat au merindele în pădurea verde! – Trăiască bătrâna Martha, a pregătit lucruri excelente!"

„Haide, fetiţo, oare micile noastre picioare n-or fi obosite! Ce-s firele astea? Va să zică, acum vom împleti cununiţe. Ce măcieşi minunaţi!"

„Ia uite, pe braţul tău se caţără o buburuză, mică Liese; – îşi întinde aripile – şşşş, şi zboară, un punctişor roşu în razele de soare".

Elise se uită după ea cântând:

Buburuză mititică,
În picioare te ridică,
Urcă-te pe degeţel,
Ca un bumb să stai pe el.
Ce, e turn să nu-l răzbeşti
Mititică tu cum eşti?

Apoi, cu un glas mai delicat:

Roşie-s ca purpura
Bat din aripioare-aşa,
Ori nu bat din aripioare
Ci mă legăn pe picioare,
Şapte puncte am, nu unul,
Zbor mai sus chiar decât turnul!
Cine-i, vai, biata de ea?

Afară, pesemne că soarele arde şi e apăsător – e miezul zilei. Aici însă îşi împarte domnia cu umbra, şi pentru că se-mpletesc în continuă sclipire şi mişcare, nu mai poţi deosebi lumina de întuneric,

„Ai obosit, Lieschen? Te îmbată mireasma pădurii, micuţa mea? Vino, pune-ţi căpşorul aici, niciun ţânţar, nicio muscă, oricât de aurie, n-o să te supere în somnul tău uşor. Închide cu încredere ochii şi visează un vis drăguţ cu zâne, cu fluturi, cu flori şi cu păsărele”.

Cu câtă plăcere cască pudelul, cu capul rezemat pe labele dinainte şi clipind din ochi!

„E cu (totul altceva fără botniţă, nu-i aşa, Recenzentule?”

Cât de gânditor îşi suflă în aer doctorul norii albaştri de ţigară! O chibzui la primul articol pentru *Knospen,* sau la verişoara lui din München?

Şi cu câtă plăcere se adânceşte învăţătorul în comoara de plante din cutia lui de erborizare.

„Hei, Roder, ce caiet se zăreşte colo, printre frunze şi rădăcini?”

„Dă-l încoace!”

Învăţătorul se înroşeşte şi întinde, zâmbind, caietul.

„Ce-mi văd ochii! Pot să crească în praful şcolii asemenea flori?!

Doctorul Wimmer îşi întinde capul, rânjind peste umărul meu, şi după câteva clipe încearcă să-l confişte pe loc pentru *Knospen,* însă învăţătorul se împotriveşte din răsputeri. Mai târziu mi l-a dăruit mie. Să includ în Cronică o filă din el?

Fie. Iat-o!

„Şedeam pe malul pârâului, gândindu-mă la istoria popoarelor, a regilor şi la – dragostea mea. Departe, în Turcia, se încăierau, şi ici, în micul chioşc din grădină stătea iubita mea, îmbufnată. Ah!

Patria mea e Lippe-Detmold[76] – ce-mi pasă mie de problema orientală, de generalul Sabalkanski şi de bătălia de la Navarino?[77]

Şi femeia de colo?

Pe marele Pan, *aici* trebuie să se întâmple ceva!

Cerul serii e roşu ea iubirea; norişorii aurii, porumbei albi, plutesc încoace şi încolo, ca gândurile de dragoste… Unde-mi sunt diplomaţii, unde, curierii cabinetului meu?

Se clatină iarba – ceva se mişcă – aleargă, se târăşte, se caţără, sare, bate din aripi şi zboară – cu o mie de tonuri!

Miniştri-poeţi, consilieri ai primăverii, ambasadori ai dragostei se adună în jurul meu să mă ajute cu vorba şi cu fapta.

Ei bine – consfătuirile au început! La toţi de faţă şi viitori sănătate! Pe cine-l trimit mai întâi la aceea care se află după tufişul de Boc înflorit?

---

76 Regiune aşezată în jurul oraşului Detmold, pe malurile râului Lippe, afluent al Rinului.

77 În lupta pentru eliberarea Greciei de sub dominaţia turcă (1821–1829), flota puterilor aliate – Anglia, Franţa şi Rusia – au învins, în 1827, la Navarino, forţele navale turco-egiptene. Generalul von Diebitsch (1785–1831) era comandantul suprem al armatelor ruseşti în cel de al patrulea război ruso-turc (1827–1829) şi i s-a dat apoi titlul de onoare de Sabalkanski – adică cel care a trecut peste Balcani.

Ah! Tu de colo – du-te la ea – tu, crainic uşor înaripat şi fără prihană, tu, căruia ţi se spune roşia oglindă a ochilor, arată-i cele două picături de purpură de pe albele tale aripi şi* spune-i că e sânge din inimă

— Sânge din inima *mea,* vărsat în lupta crâncenă cu dragostea, dragostea roşie! Şi crainicul zboară spre chioşc; inima-mi tremură, neliniştită inimă. – *(Ea – strănută*!!!) O, vă mulţumesc, vă mulţumesc, zei buni, zei eterni, vă mulţumesc pentru fericita prevestire! (Să nu răceşti, Luise, pune-ţi un şal, auzi?)

Care este al doilea crainic al meu? Repede, repede, mica şi sârguitoarea mea albină – du-te la ea – zumzăie-i în urechi gânduri pline de dulceaţă, gânduri legate de cămin, de împletit şi tors.

(De ce-o râde femeia din micul chioşc, aplecată asupra trusei de cusut?)

Şi acum ultimul meu crainic, fluture negru, zboară la ea! Ascultă, spune-i aşa: Luise, Luise, ziua s-a sfârşit – efemerele au obosit, sunt moarte de oboseală – pârâul poartă cu el, legănându-le, sărmanele lor trupşoare, pe dinaintea florilor deasupra cărora cu un ceas mai înainte dănţuiau şi se jucau. Luise, Luise, viaţa e scurtă; Luise, se lasă noaptea; priveşte în apus fâşia de cer roşu-întunecat,

şi cum în răsărit văzduhul palpită şi fulgeră – ascultă cum bubuie!

(În micul chioşc se mişcă ceva! Ea suspină!) Luise, Luise!

(Ea păşeşte afară.)

Luise, Luise!

Copacii îşi scutură florile peste ea: *Ave Luisa*[78]! Vântul serii îi şopteşte: *Ave Luisa*! Florile luminii se înclină dinaintea ei: *Ave Luisa*! Florile nopţii îşi deschid caliciul de tămâie în faţa ei: *Ave Luisa*! (Ea face semne... zâmbeşte...)

Pace?

Pace!

Pace! Sună clopotele în împărăţie!!! Luminaţi marile oraşe, satele; aprindeţi lumina în fiecare lăcaş singuratic, să răsune orga în domuri, biserici şi capele! În genunchi, în genunchi, popor! Bărbaţi, femei, moşnegi, copii, tineri şi fecioare!

Doamne, pe Tine te lăudăm!

Doamne, Ţie-ţi mulţumim!

Pace! Pace în cer şi pe pământ, între oameni, bună învoire!

---

78 Te salut, Luisa (lat.).

Pe această „Luise” a învăţătorului o cunoşteam foarte bine. Oare n-a fost ea guvernantă la copiii baronului Silberheim? Nu s-a măritat ea mai târziu cu învăţătorul Roder? Nu a împărţit ea cu el fericirea, şi mâhnirea, şi exilul?

Vă doresc sănătate, Otto şi Luise Roder, oriunde v-aţi afla!

„O, ce frumos a fost!” spuse mica Liese, deşteptându-se din somn şi ridicându-şi căpşorul.

Se gândea la visul ei sub cerul liber, nu la fanteziile doctorului – în timpul cărora dormise.

„Ce ai visat, mică Liese? întrebă doctorul, şi copilul se uită mirat la el.

„Cum, am dormit?”

„La o fetiţă atât de micuţă ca tine, asta n-o poţi şti cu siguranţă niciodată, Liese. Povesteşte. Ce-ai văzut şi-ai auzit?” am îndemnat-o eu.

„Oh, am văzut ceva minunat! Iarba era înaltă ca o mică pădure, că nici nu puteam privi pe deasupra ei, şi prin ea forfoteau o mulţime de animale micuţe! Şi dacă închideam ochii, totul se înroşea, de parcă ardea tot cerul, şi trebuia să-i deschid iar repede. Credeam că sunt singură, singurică, dar, deodată, a venit un fluture minunat de frumos, galben, cu doi ochi mari pe

aripi, care se ascuţeau de tot în partea de jos, s-a aşezat pe un fir de iarbă foarte aproape de obrazul meu şi mi-a spus cu un glas tare, tare delicat:

«Multe complimente, mică domnişoară, regina trandafirilor de pădure întreabă dacă vreţi să veniţi la un ceai?»

În clipa asta, domnul învăţător citea ceva cu voce tare şi i-am declarat fluturelui că mi-ar plăcea să ascult mai departe. Dar el a spus că la regină s-ar afla un domn învăţat, anume Brennessel, care zice că nu-i place de loc povestea asta, aşa că să mă duc încrezătoare cu el. L-am întrebat pe fluture dacă e departe, şi el a spus că n-ar fi departe, însă trebuie să facem un ocol, fiindcă mai încolo stă în iarbă un animal mare şi negru, care, când a zburat pe lângă el, s-a repezit să-l prindă, clefăind îngrozitor. Asta era sărmanul Recenzent. Apoi, fluturele a spus că mai trebuie să se ferească şi de norii otrăvitori care plutesc primprejur şi-i înnegresc de tot drăguţele aripi. Asta era fumul de ţigară al unchiului Wimmer! – Şi m-am făcut deodată atât de mică, încât frumosul fluturaş galben m-a luat foarte uşor pe spinare şi m-a dus la tufişul de trandafiri de colo, de lângă fagul acela. La regină se afla o societate foarte drăguţă şi

distinsă. Acolo se găseau ursuzul, răul şi bătrânul domn Brennessel, de care se fereau toţi; mai era acolo şi grasa madam Klatschrose, care stătea chiar în spatele drăguţei regine. «Domnişoară Elise», mi-a spus regina, «mă bucur foarte mult să te cunosc. Cel de colo, care suflă pe gură şi pe nări fumul ăla urâcios, e unchiul tău?»

— «Nu», am răspuns eu, «e unchiul doctor, pe care l-au alungat din oraş; scrie cărţi, n-a fost cuminte şi a făcut prea multe pete şi greşeli de ortografie.» – «Aşa, scrie cărţi? Atunci o să-i fac o vizită», a zis înţeleptul domn Brennessel cu răutate…”

„La naiba!” izbucni doctorul în râs, oarecum înciudat de visul micuţei Liese, şi-şi duse mâna la spate, vrând să se sprijine ca să se ridice. „Au, drace!” strigă el deodată. Îşi vârâse mâna, într-adevăr, într-un tufiş de urzici!

Am râs toţi din inimă, numai mica Liese a spus, serioasă:

„Vezi, unchiule Wimmer, *ăsta* a fost el!” Apoi a urmat: „Am băut ceai în nişte ceşti grozav de nostime (unchiule Wachholder, mai dă-mi o felie de pâine cu unt!) şi fiecare dintre cei de faţă a povestit câte o istorioară drăguţă despre primăvară, vară şi toamnă;

de iarnă nu ştiau nimic – în acest anotimp, ei dorm. Şi-n vremea asta îl auzeam mereu pe domnul învăţător citind, şi pe domnul Brennessel bombănind. De altfel, era singurul care voia să vorbească despre iarnă, dar nu i s-a îngăduit! – Când domnul Roder a încetat să citească, m-am pomenit din nou lângă tine, unchiule Wachholder, în iarbă, iar Recenzentul şedea cu nasul lui negru printre firele de iarbă, foarte aproape de obrazul meu şi mă privea cu ochi mari. Asta am văzut. – Nu e drăguţ? Şi acum, domnule Roder – citiţi încă o dată poveştile dumneavoastră – vă rog, vă rog!”

„Mulţumesc”, a răspuns învăţătorul, râzând. Înţeleptul domn Brennessel a avut foarte mare dreptate, şi *acum* îmi dau şi eu seama că poveştile *mele* nu sunt deloc frumoase”.

Cât am stat aşa, visând şi povestind, întinşi în iarba grasă şi pe muşchiul moale? – Pe cerul albastru, soarele se şi îndreaptă către apus! Oare nu astăzi trebuie să ajungă doctorul prin pădure, la cea mai apropiată gară? Sus, hai, Elise, împleteşte de gâtul negru al Recenzentului ultima cunună de flori! Nu uitaţi nimic pe aici! Înainte! – Tăiem de-a curmezişul pădurea pe cărări înguste şi umbroase, până când, în sfârşit, auzim zgomotul vehiculelor pe marea şosea, pe

care, în cele din urmă, o vedem licărind printre copaci ca o fâşie albă. Ia auzi – muzică de vioară şi goarne! La „Calul alb” din pădure, lângă şosea, e dans. Cununi de frunze împodobesc uşa casei; o mulţime de orăşeni şi săteni se înghesuie peste tot, afară şi înăuntru, în casă şi-n grădină. Cucerim un chioşc umbros şi doctorul e iarăşi în elementul său. Ba se află sus, în salon, învârtind în dans o tânără fată de ţară plină de sănătate sau o mică şi palidă cusătoreasă de la oraş; ba, cu o glumă bine plasată, stârneşte printre jucătorii de popice un hohot răsunător de râs; şi iată-l iar printre noi, fără haină, roşu la faţă ca focul, gâfâind, făcându-şi vânt. Şi pudelul nu-l părăseşte o clipă. Ba sus, în salon, alergând ca un nebun printre dansatori, ba, expulzat, ca şi stăpânul său din oraş, îşi înalţă botul umed de sub masa noastră.

Soarele se lasă tot mai jos. Doctore, doctore, trebuie să ne despărţim!

Acesta îşi îmbracă iar haina şi-şi pune-n spate sacul de drumeţie. Ne ridicăm cu toţii.

„Cum, trebuie să pleci într-adevăr, unchiule Wimmer?” întreabă Elise cu glas plângător.

„Da-da, dragul meu copil!” răspunde omul ăsta ciudat, devenind deodată serios.

Ridică în sus fetiţa, care de data aceasta nu se împotriveşte, ci-l sărută, neîndemnată, din inimă.

„Oare o să te gândeşti din când în când la pudel şi la mine, mică Liese?”

„Fără-ndoială”, suspină copilul, „şi o să-ţi scriu, şi pudelul – nu, şi tu să scrii!” Doctorul o aşază iar, cu băgare de seamă, pe scaunul ei. „Rămâi cu bine, Wachholder”, spune el, „rămâi cu bine, Roder, vechiul meu prieten!”

Pudelul se uită, uluit cu totul, când la obrazul serios al stăpânului său, când la noi: ceva nu e deloc în ordine.

„Rămâneţi cu bine toţi! O revedere fericită! Cu toţii! *En avant*[79], Recenzentule!” strigă doctorul, sărind peste gardul grădinii şi peste şanţul şoselei – şi porneşte în goană spre pădure, fără să se uite îndărăt. La marginea ei se mai opreşte o dată şi-şi flutură pălăria.

„Smollis!“[80] strigă învăţătorul, făcându-i semn cu un pahar. „Transmite-i salutări din partea mea drăguţei Nannerl, verişoarei tale din München!”

---

79 Înainte (fr.).

80 *Smollis* şi *Fiducit,* cuvinte pe care le rostesc studenţii când beau bruderşaft

„Fiducit[81] îi voi transmite!” strigă doctorul întorcând capul şi dispare după tufişuri. Recenzentul mai stă o vreme la marginea pădurii, uitându-se la noi, şi latră scurt.

Acum a dispărut şi el.

Mai rămânem puţin nemişcaţi.

„Ajută-l, Doamne, pe cinstitul şi vechiul meu prieten”, murmură învăţătorul ca pentru sine. Un omnibuz tocmai e gata să pornească spre oraş. Ce să mai facem aici? Ne luăm bilete şi ne suim în el.

Acum coborâm spre marele oraş pe şoseaua plină de praf. În vehiculul arhiplin, în jurul nostru, tineri şi bătrâni de ambele sexe, cu feţe vesele. Ce minunat străluceşte soarele! Rămâi cu bine, frumoasă pădure! Rămâi cu bine, vechiul meu prieten, Wimmer!…

Am şi ajuns la parc. Ce mulţime de oameni se revarsă încoace şi încolo, gătită de sărbătoare! Ne dăm jos din omnibuz în piaţa goală din faţa porţii. Drumul prin oraş, până în Uliţa Vrăbiilor, îl putem face pe jos.

Ajungem acasă în amurg. Uite, colo în uşă stă bătrâna Martha şi tricotează; ne vede şi strigă:

„Bună seara, bună seara!”

---

81 idem 80.

„Ah, Martha, a fost frumos – şi – unchiul doctor a plecat!” spune mica Elise, obosită.

Învăţătorul ne urează noapte bună şi se întoarce îndărăt, în cămăruţa lui singuratică, pentru o nouă săptămână de muncă obositoare.

Am descris o zi de vară în pădure, stând aici, într-o noapte rece şi pustie.

25 ianuarie

E ger mare. În Uliţa Vrăbiilor puţini îşi scot nasul afară, şi cei care o fac, aleargă cu obrazul învineţit de frig. Ce artistă mare e iarna! Colorează vrăbiile cu galben şi-i determină pe germanii liberi să strige: Casa mea e cetatea mea![82]

În atari împrejurări poate să facă un cronicar ceva mai bun decât să scrie numai şi numai despre casa lui, iar lumea mare de afară, istoria generală a uliţei, s-o lase în pace să-şi urmeze cursul ei?

În anul de graţie 1619 au ars la Roma un ateu,

82 Cunoscut proverb englez.

pre nume Julius Caesar Vanini[83], care stând sus, pe rug, a ridicat de jos, dintre buturugi, un pai şi a spus zâmbind: „Dacă *eu* aş nega existenţa lui Dumnezeu, paiul acesta i-ar dovedi-o!” – Istoria unei case e istoria celor ce-au locuit în ea, istoria acestora este istoria timpului, în care ei au trăit şi trăiesc, istoria timpurilor este istoria omenirii, şi istoria omenirii este istoria – lui Dumnezeu! Încotro ne duce asta? Să ne întoarcem repede şi să coborâm la catul cel mai de jos.

În odaia din faţă a proprietarului – meşterul tâmplar Werner – într-un jilţ, după sobă, stă cocârjată o femeie cu părul alb, torcând de dimineaţa până seara. Este bătrâna mamă a gospodinei, fiica celui ce ridicase casa, care văzuse punându-se piatra de temelie şi măciulia în vârful frontonului, şi care crescuse odată cu casa şi istoria ei.

În lungii ani ai vieţii sale văzuse mulţi morţi scoşi pe uşă afară: pe părinţii ei şi pe toţi fraţii şi surorile sale, pe bărbatul ei şi pe toţi copiii săi, în afară de unul, Anna, nevasta proprietarului de astăzi. Ea ajutase la împodobirea sicriului Mariei şi al lui Franz;

83 Julius Caesar Vanini (de fapt Lucilio Vanini), filozof ateu italian, născut în 1619, a fost ars pe rug la Toulouse (nu la Roma), în 1619.

o însoţise împreună cu noi, pe prietena ei, bătrâna mea Martha, la cimitirul Sfântul Ioan, unde a fost înmormântată lângă stăpâna sa, şi-i petrecuse aşa încă pe mulţi dintre cei ce se stinseseră, începând de la mansardă până la locuinţa din subsol.

Cândva a fost cea mai frumoasă fată de pe Uliţa Vrăbiilor – după cum acum este cea mai frumoasă bătrână –, şi când urma să se închidă măciulia în care, atunci, fiecare membru al numeroasei familii trebuia să pună o amintire, ea a adăugat la celelalte, înroşindu-se şi fără să fie observată de cineva, o foaie mică de hârtie, venită dintr-o ţară îndepărtată, cu adresa:

„Mica mea scrisoare e adresată
scumpei mele iubite”,
şi încheia:

„… iubitei mele încă o dată salutări şi sărutări, şi-n primăvară, odată cu rândunelele, nădăjduiesc să vin şi eu să mă cunun în bucurie cu mândra mea, pe care o salută şi o sărută în gând iubitul ei

Gottfried Karsten
calfă de tâmplar”.

Deseori, când vântul face să scrâşnească şi să scârţâie sfârleaza din vârful frontonului, bătrâna pesemne că se gândeşte la hârtiuţa din măciulia lui şi la cel ce o scrisese şi zace acum îngropat de atât de multă vreme.

Dar şi la multe lehuze din casă a fost chemată bătrâna Margarete Karsten, şi câte tinere Vieţi n-a văzut ea înflorind în casa cu numărul şapte din Uliţa Vrăbiilor!

Cine ştie atâtea cântece de leagăn ca ea? Cine ştie atâtea basme, care toate încep cu „A fost odată” şi se termină cu „Cineva a fast virat într-un butoi cu ace şi vipere şi rostogolit pe coasta muntelui în jos?” Cine mai are în casă, la orice ceas al zilei, atâţia copii în jurul său, care trag cu urechea la poveşti, se uită la roata care zbârnâie, şi seara, pe măsură ce se lasă amurgul, se înghesuie tot mai mult lângă jilţ? Ce des am găsit-o acolo pe mica Elise, cu Recenzentul lângă ea, ascultând gânditoare, şi cât de des, când mă duceam cu hotărârea nestrămutată s-o iau la culcare, mă aşezam şi eu, ca să aştept sfârşitul basmului, până când venea şi Martha şi aproape că se-ntâmpla ca-n povestea cu domnul care a trimis zgarda să-l aducă pe pudel.

Desigur, astăzi n-o mai găsesc pe mica Liese stând pe scăunel, lângă jilţ, şi nici bătrâna Martha nu mai coboară să ne ia acasă; însă, începând cu ultima toamnă, îl întâlnesc acolo destul de des pe altcineva, şi acest altcineva este nici mai mult nici mai puţin decât prietenul şi vecinul nostru, caricaturistul Strobel. Desenatorul este un oaspete binevenit în atelierul meşterului şi al calfelor, în bucătărie, la stăpâna casei – peste tot. Face portretul calfelor pentru drăguţele lor, cu meşterul discută politică, pe nevasta meşterului o învaţă să prepare noi feluri de mâncare – în biblioteca sa are o carte voluminoasă de bucate – iar pe bunică – o ascultă.

Aşa l-am întâlnit şi în seara asta, când am coborât; venise să înapoieze o oală de clei pe care o împrumutase. Şi, fiindcă era ajun de sărbătoare, şi în odaie se adunase întreaga familie, desenatorul se dezlănţuise, dându-şi drumul la gură.

„… Aşadar, meştere”, spunea el, când am intrat, „*cine* crezi dumneata că va mânea bătaie?”

„Rusul, nu!” a răspuns gânditor, după o mică pauză, meşterul, care, cu ochelarii pe nas’, îşi ţinea ziarul mai aproape de lumină, ca să citească mai bine.

„Atunci, aliaţii?”

Meşterul trage o priză pe nas şi deoarece cunoştinţele sale nu se întind decât până la războaiele de eliberare[84], îşi ridică mirat ochii, nici asta nu i se pare cu putinţă. Dar îşi aminteşte deodată:

„Ei drăcie! aşa-i, că s-au băgat şi franţujii!” strigă el. „Cerule! Cum s-a întors roata dintr-odată cu totul!” „Tocmai, meştere”, spune desenatorul, bătându-l pe umăr pe tâmplar. „Tocmai! Toate se-ntorc din timp în timp pe lume”.

„Stăpână, se ard cartofii!” întrerupe ucenicul Anton politica.

„Venim numaidecât!” strigă Strobel, râzând. – „Vin şi eu, doamnă maistoriţă, şi copiii! Înainte! *En avant! On with you boys!*[85] Afar’ în bucătărie!”

Astfel se salvează cartofii, meşterul studiază mai departe ziarul, şi roata de tors zumzăie şi zbârnâie în colţ ca totdeauna. În sfârşit, Strabel, doamna Anna şi copiii se întorc, şi bătrâna întreabă:

„Aşadar, franţuzul e şi el acolo? Acelaşi care a fost aici în anul şase?[86]”.

„Nu”, spune Strobel, „acum poartă pantaloni

---

84 Înainte, băieţi ! (engl.)
85 Se referă la campaniile din 1813, împotriva lui Napoleon.
86 Adică în 1806, când Napoleon a câştigat bătăliile de la Jena şi Auerstadt.

roşii”. „Şi Napoleon – cred c-o fi murit de mult?”

„Da, măicuţă”, zice meşterul, ridicând ochii de pe ziar, „ăsta e altul[87]”.

„Doamne”, spune bătrâna, „mi-amintesc de vremea când mulţimea asta de oameni întunecaţi, mici şi galbeni, vorbeau pe străzi în limba lor păsărească; purtau înfipte în pălărie un fel de linguri de bucătărie şi aveam aici în casă opt d-ăştia”.

Strobel, pe care-l interesează ce spune bătrâna, îşi împinge un scăunel aproape de jilţ, zicând: „Bunico, e încă devreme, povesteşte-ne ceva despre cei opt; când meşterul îşi citeşte ziarul n-o mai scoţi la capăt cu el. Vino, Wachholder, dă-te mai aproape. Băieţi, aşezaţi-vă pe unde puteţi şi ţineţi-vă gura, bunica o să povestească de cei opt francezi de la numărul şapte!”

Bătrâna zâmbeşte şi-şi pune iar roata-n mişcare: „Să le povestesc eu unor domni atât de învăţaţi? Fără-ndoială că domnii au citit toate astea mult mai bine în cărţile lor; şi despre cei opt nu ştiu nimic”.

„Bunico, ce-am citit în cărţi, mulţumesc lui Dumnezeu, am uitat curând”, spune desenatorul, „şi dacă nu ştii nimic despre toţi opt, o să ne mulţumim şi

87 Adică Napoleon al III-lea.

cu patru dintre ei, sau cu cât or fi, numai povesteşte”.

„Ei, dacă vreţi cu tot dinadinsul, să mă gândesc. – Bine!

Aşadar era în anul şase, când franţuzul a făcut zarvă şi a bântuit cumplit prin ţară, că de, câştigase o mare victorie şi credea că-i dreptul lui să se poarte aşa. Era mare teama, oamenii îşi îngropau bucatele şi coseau fiecărui copil în tivul hainei câte un ban de aur, pentru cazul că s-ar pierde, ori l-ar lua franţujii cu ei. Dar bărbatu-meu, Dumnezeu să-l ierte, stătea liniştit, de parcă toate astea nu-l priveau câtuşi de puţin. «Dacă vin», spunea el, «sânt aici» – şi nu, ieşea din vorba asta, iar dacă vecinii veneau la el, plângându-se şi văitându-se, zicea: «O dată noi, o dată ei!» Şi dacă-l asurzeau cu văicărelile lor, scotea o scufie ţuguiată albă, pe care spre mirarea mea o purta mereu de câtva timp în buzunar, şi-o punea pe cap şi se prefăcea că adoarme. Tată-tău, Annchen, a fost totdeauna un om ciudat.

Bine. Într-o dimineaţă se aude zgomot mare: veniseră! Doamne, sfinte! Mi s-au muiat picioarele; băieţii mei (fie-le ţărâna uşoară) se aflau pe uliţe, Dumnezeu ştie unde, numai pe Annchen o aveam lângă mine, în leagăn; omu’ meu îşi scosese iar scufia

ascuţită şi-o pusese pe cap şi tăia lemne în curte.

«Gottfried, Gottfried!» am strigat eu, «au venit! au venit!» Da’ dânsul se făcea că nu m-aude, cu toate că stăteam lângă el. De teamă şi de supărare, l-am smuls păcătoasa de scufie de pe cap, şi am dat eu ea de pământ, strigând iar: «Şi băieţii sunt pe stradă – O? Doamne sfinte! – şi bucatele noastre – bărbate! – bărbate!»

El şi-a ridicat liniştit scufia de jos, a scuturat rumeguşul de lemn în nasul meu şi şi-a pus-o iar, liniştit, pe cap, zicând: «Mda! apăi dacă-i aşa, or să intre prin Wassertor, dintr-acolo vine drumul de la Jena». Cred că aşa a zis. Apoi a luat iar ferestrăul în mână şi s-a pus pe treabă.

Într-adevăr, au şi pornit a se auzi tobele pe lunga stradă dinspre Wassertor – şi inima mi se strângea tot mai tare!...

«Meştere Karsten! Meştere Karsten! Repede, repede», au strigat deodată mai mulţi vecini, care s-au repezit în curte, îmbrăcaţi cu ăle mai bune haine de duminică. «Trebuie să vii cu noi, trebuie-să vii cu noi în deputăţie la generalul francez!»

«Aşa?!» a făcut Gottfried al meu, a pus ferestrăul deoparte şi a luat-o încet către casă, urmat de vecini,

de domnul secretar Sehreiber, de domnul consilier Pusteback, de coşarul Blaichdorf, de fierarul Pruster şi de alţii. Au intrat toţi cu omu' meu în odaie, fiindcă gândeau c-o să se-mbrace iute cu hainele de sărbătoare şi-o să pornească fuga cu ei. Da' unde dai şi unde crapă! – Omu' meu s-a dus la cutia cu tutun, şi-a umplut pipa, a aprins-o fără grabă şi-a spus:

«Eh, acum să mergem, domnilor!»

Ceilalţi îl priveau cu gura căscată, însă Gottfried al meu a rămas la a lui. A mers liniştit în fruntea lor în halat şi-n papuci – îl văd de parcă s-ar fi-ntâmplat ieri – până la cel mai apropiat colţ de stradă. Acolo s-a oprit, înconjurat de vecini, a arătat cu coada pipei o înştiinţare lipită pe un, zid, pe care scria:

Liniştea e cea dintâi datorie a cetăţeanului![88]

Ori aşa ceva – c-am uitat –, a închis cu zgomot capacul pipei, s-a sucit încet pe călcâie şi s-a-ntors acasă. Pe cei doi băieţi ai mei i-a adus cu el, spre marea mea mulţumire.

«Uite-i, mamă», a zis el, când i-a împins înăuntru pe uşă, «ia-i, o să vină vremea s-avem nevoie de ei.»

---

88 Trei zile după bătăliile de la Jena şi Auerstadt, ministrul prusac Friedrich Wilhelm von der Schulenburg-Kehnert a ordonat să se lipească pe zidurile Berlinului afişe în care populaţia era prevenită să păstreze liniştea.

Atunci. Nu ştiam ce voiau să însemne cuvintele lui, abia mai târziu am aflat!”

Aici, pe bătrâna femeie au podidit-o lacrimile, şi roata ei de tors a amuţit. În odaie se lăsase o tăcere adâncă.

„Bineee. Din ziua aia, răposatul, fie-i ţărâna uşoară, n-a mai cătat să afle nimic din ce se mai petrecea prin oraş, ci s-a dus iar la capra lui de tăiat lemne, ţinându-se de treaba asta până a venit încartiruirea. Doamne sfinte, să-l fi văzut atunci pe bărbatu-meu! S-a pus toată casa-n mişcare; a-ntins pe masă tot ce avea mai bun în bucătărie şi-n pivniţă, şi cu cât oamenii ăia mici şi galbeni înjurau şi se făleau mai tare, cu atât mai vesel era şi omul meu.

«Ăştia-s din soiul ăl bun!» zicea el mereu, frecându-şi mâinile. «Aşa trebuiau să fie! Numai de-ar fi destui dintr-ăştia!»

Din drumeţia lui se alesese cu oleacă de franţuzească, şi s-a-mprietenit cu ei la cataramă, se tutuiau, de-ajunseră vecinii să strâmbe din nas. Aia se duceau însă la toate deputăţiile şi-şi luminau casa, şi-o împodobeau cu flori şi mai ştiu eu ce – treabă pe care Gottfried n-o făcea, şi de-ntâlnea vreun consilier municipal, îşi trăgea de fiecare dată scufia pe urechi.

Ei, şi printre franţuji se afla unul care se născuse pe acolo pe unde se vorbeşte jumătate nemţeşte, jumătate franţuzeşte, de-l înţelegeam şi eu şi mi-era de parcă ştiam şi eu franţuzeşte. Ce s-a-ntâmplat? Într-o seară stăteam toţi împreună, şi Gottfried se afla drept în mijlocul lor pălăvrăgind de te lua cu ameţeală; eu şedeam în colţul meu şi împleteam la ciorapi, lângă mine erau cei doi băieţi care se jucau. Şi uite că bărbatu-meu îl întreabă deodată pe franco-german: «Ia spune, camarade, cât mai aveţi voi de gând să rămâneţi în Germania?»

Franco-germanul se puse la sfat cu ceilalţi şi sporovăiră ceva în limba lor. Apoi prinseră a râde din toată inima.

«O să rămânem pentru totdeauna!» zice franco-germanul. «Odată ce suntem aici, nu mai plecăm niciodată!»

«Voui![89]*»* strigă ceilalţi, ţinându-se cu mâna de burtă de-atâta râs. «Nu plecat, nu plecat!»

«Nu, niciodată», zice omu! meu. «E drept, sunteţi aici, şi unul ca mine poate să-i mulţumească lui Dumnezeu că v-a trimis încoace, dar niciodată…

«Nu plecat, nu plecat!» strigă franţujii.

---

89 Da ! (Fr.)

«Hai să ne tocmim!» zice omu’ meu. «Vă dau, cel mult doisprezece ani!»,

«Nu plecat, nu plecat», răspund ei iar în limba lor stâlcită.

«Willem! Ludwig! Ia veniţi încoace!» îi chemă acum bărbatu-meu pe băieţi, care sar, se duc numaidecât la el şi se lipesc de genunchii lui.

«Alinierea!» strigă bărbatu-meu. «Ochii la dreapt-ta! Uitaţi-vă, băieţi, ăia de colo sunt franţuji, care, la drept vorbind n-au ce căuta aici, în odaia noastră. Micuţa Annchen nu poate să închidă un ochi din pricina gălăgiei pe care-o fac – cu toate astea au de gând să rămână mereu aici! Ce-aţi zice, băieţi – dac-aţi fi destul de tari?»

Băieţii mei se uită foarte miraţi la franţuji, pe urmă, unul la celălalt, şi-apoi la bărbatu-meu:

«Dacă sunt – când eu mare – eu pe Theodor al lui Pustebock îl dovedesc», spune Willem, cel mai mic. Ludwig, cel mai vârstnic, nu zice nimic, dar i se rostogolesc deodată lacrimi mari pe obraz, şi tată-său îl bate pe umeri:

«Lasă, flăcăule, tu eşti întâi la rând».

Franţujii făceau un tămbălău drăcesc; şi mai ales unul – de-i zicea Pier ori cam aşa ceva – mai-mai să

plesnească de râs. Dar bărbatu-meu se-ntunecase tare la faţă şi-n seara aia n-a mai scos o vorbă. În săptămâna următoare, franţujii au plecat, şi când şi-au luat ziua bună şi ne-au strâns la toţi mâna şi-au mulţumit frumos pentru găzduire – ei râdeau încă:

«Nu plecat, nu plecat!»

«Asta se va mai vedea», a spus bărbatu-meu.

«Asta se va mai vedea», au strigat şi cei doi băieţi ai mei.

Ei, şi-au trecut ani mulţi şi mereu veneau alţi franţuji.

«Curând o să se sfârşească», a mormăit Gottfried. Şi într-o zi au pornit toţi către nord şi nu s-a mai întors niciunul. Şi-apoi în ţară a-nceput deodată forfota, iar pe la colţuri se vedeau cu totul altfel de înştiinţări, pe care bărbatu-meu le citea mereu, dând din cap. În vremea asta lipsea mult de acasă.

Şi, uite că într-o zi s-a-ntors şi l-a strigat pe Ludwig din atelier şi-au intrat împreună la mine, în bucătărie.

«E bine, mamă, că arde focul», mi-a spus Gottfried. «Na, bestie!» Zicând acestea, bărbatu-meu şi-a scos scufia din buzunar şi-a aruncat-o sub oalele mele de nu s-a mai văzut şi s-a umplut toată casa de

fum; apoi a plecat cu Ludwig al meu şi s-a-ntors singur, fără să mai spună o vorbă.

A doua zi dimineaţa, în oraş a intrat o ceată de călăreţi în uniforme negre – tot prin Wassertor. Unul dintre ei a venit călare aici, la casa noastră din Uliţa Vrăbiilor şi s-a dat jos din şa. Mie mi s-au muiat picioarele

— Era Ludwig al meu!

«Rămâi cu bine, mamă. Rămâi cu bine, tată!» a strigat el – «să v-ajute Dumnezeu, o să fie bine!» –şi după aceea a pornit călare după ceilalţi, care şi începuseră să treacă prin Grunes Tor.

«Se duc către Franţa, mamă!» a zis bărbatu-meu, în timp ce eu plângeam şi mă tânguiam. Dar nu venise încă vremea pentru asta.

Mult timp n-am mai avut nicio veste, până când, într-o zi, au început să bată toate clopotele din oraş şi din cuprinsul ţării, după cum se spunea. Se dăduse o mare bătălie, ai noştri o câştigaseră, şi Ludwig al meu – murise!

«Primul», a spus bărbatu-meu.

S-a mai scurs un an şi, într-o zi, bubuitul tunurilor s-a auzit atât de tare, că oamenii au dat fuga la poartă să-l asculte. Se-nţelege că Gottfried şi cu

mine am alergat şi noi într-acolo. Şi de-acolo de unde se auzea tunând şi bubuind au început a veni tot mai multe căruţe pline cu răniţi, prieteni şi duşmani claie peste grămadă. I-au adus pe toţi în oraş.

«Doamne sfinte!» am strigat eu deodată, «oare nu-i ăsta Pier de-atunci, din anul şase?»

Într-adevăr, el era. Zăcea-n paie cu piciorul rănit de un glonte, văitându-se amarnic. «Pe ăsta-l iau la mine», a spus bărbatu-meu; s-a rugat să i-l dea şi l-am adus aici, în casă – în odaia dumitale, domnule Wachholder. Acolo l-am îngrijit. Când s-a făcut mai bine, bărbatu-meu stătea de multe ori de vorbă cu el. Şi rămânea ba franţuzu’ deasupra, ba omu’ meu. Deodată, s-a vestit că nemţii au fost iar bătuţi, şi Napoleon e din nou mare peste franţuji. Bărbatu-meu se uita gânditor la Willem, de parcă se sfătuia de unul singur; când însă, noaptea, dangătul clopotelor de alarmă s-a auzit în toate satele, am ştiut ce-o să se-ntâmple şi am plâns până dimineaţa când a plecat şi Willem al meu, pe jos, împreună cu vânătorii îmbrăcaţi în haine verzi, şi Minnchen Schmidt, care locuia peste drum, într-o odaie, cu bătrâna ei mamă, domnule Strobel, plângea şi ea şi făcea semne cu batista. Mai înainte însă, bărbatu-meu l-a dus pe fiul meu la patul

franţuzului şi a spus: «Ăsta e al doilea!» – Franţuzul avea o privire tare ciudată şi sălbatică, n-a scos o vorbă, ci s-a-ntors cu faţa la perete.

Salvele de tun nu s-au mai auzit atât de aproape; Willem ne scria că s-au dat bătălii mari, în care au murit mii de oameni, dar el scăpase, şi scrisorile veneau tot mai de departe şi, pe neaşteptate, pe ele citeai nume franţuzeşti. Bărbatu-meu le-a dus franţuzului, care ştia acum foarte bine germana şi i-a spus râzând: «Ei, acu' ce mai ai de zis, cumetre? Nu plecat? Nu plecat?» Şi franţuzul a făcut o mutră tare nenorocită şi a zis, ţinând scrisoarea în mână: «Aici, în localitatea asta m-am născut eu; aici trăiesc tatăl şi mama mea.» Dar bărbatu-meu şedea pe pat şi socotea pe degete: «Unu, doi, patru – opt. Opt ani, cumetre franţuz! De ce nu v-aţi învoit atunci cu doisprezece ai mei?»

Willem scria din ce în ce mai rar şi, deodată, n-a mai scris, până când, într-o zi, vine bărbatu-meu acasă, se aşază la masă, îşi pune capul pe braţe şi plânge. – Credeam că se prăbuşeşte cerul peste mine... *el* să plângă!

«Celălalt!» a gemut omu' meu, şi eu m-am prăbuşit fără simţire la pământ.

Dinaintea capitalei franceze, Paris, cică s-ar afla o înălţime – nu-i pot spune numele ca lumea – de unde se poate vedea tot oraşul[90]. Acolo trăgeau ei ultima oară unii într-alţii şi pe Willem l-a nimerit un glonţ drept în piept, după cum scria camaradul iui, şi l-au îngropat acolo cu mulţi, tare mulţi alţii din Germania. – Asta e povestea mea! Pe franţuz l-am vindecat, şi bărbatu-meu i-a dat bani de drum şi l-a dus ia poarta de unde porneşte drumul către Franţa, pe care plecaseră şi băieţii mei. L-am văzut cum se îndepărtează şchiopătând şi m-am întors acasă, murmurând: «Nu plecat, nu plecat!» – Dumnezeu să-l ierte pe bărbatu-meu; era un om ciudat, tatăl tău, Annchen”.

Asta a fost povestea bătrânei Margarete Karsten, şi după ce a terminat, am stat toţi în jurul ei tăcuţi, fiecare cu gândurile lui! Meşterul îşi pusese de mult ziarul, deoparte, ba. Chiar şi calfele, care intraseră înăuntru una câte una şi erau de obicei destul de vesele şi gălăgioase, şedeau ori stăteau acum în jurul nostru fără să scoată o vorbă.

„Acum ascultaţi, vreau să vă povestesc încă

---

90 Colina Montmartre, care a fost luată cu asalt în 1814 de către trupele ruso-prusiene. În ziua următoare, Parisul a capitulat.

ceva!” strigă deodată bătrâna, ai cărei ochi, datorită amintirilor, căpătaseră o strălucire ciudată. „O să vă povestesc ceva, ce s-a-ntâmplat multă vreme după aceea, dar e în legătură cu ce v-am spus mai înainte. Dacă ferestrele n-ar fi atât de îngheţate, aţi putea vedea turnul noii biserici, Sfânta Sofia, care a fost ridicată după ce a ars vechiul lăcaş. În vechea biserică se afla pe un perete o placă în care se săpaseră numele celor din cartierul nostru căzuţi în războiul cu franţujii, şi printre ele, şi acelea ale băieţilor mei. Ludwig Friedrich Karl Karsten şi Wilhelm Johannes Albert Karsten. Placa se afla drept în faţa stranei noastre, şi duminica ne uitam întotdeauna la ea şi ne gândeam la bravii noştri băieţi, şi bărbatu-meu era mândru de placa asta, după cum eram şi eu, cu toate că plânsesem mult din cauza lor şi mai plângeam încă. Dar cu Gottfried al meu s-a petrecut o schimbare. De la o vreme a început să treacă pe lângă placă fără să se mal uite la ea, iar când stăteam pe locurile noastre şi, din întâmplare, îi cădea privirea pe ea, şi-o întorcea repede într-o parte sau se uita în pământ, ori murmura ceva neînţeles.

Într-o zi, către seară, peste oraş s-a pornit o furtună îngrozitoare; tuna şi fulgera de te-apuca

spaima şi s-a întins deodată un zvon că a trăsnit biserica Sfânta Sofia! – Într-adevăr – biserica ardea cu vâlvătăi. Bărbatu-meu, care, de obicei, când se-ntâmpla aşa ceva, alerga într-un suflet să dea o mână de ajutor, de data asta n-a mişcat un deget, şi chiar de-ar fi făcut-o, ar fi fost zadarnic. Mă ţinea de braţ, stăteam în mijlocul mulţimii şi ne uitam. Deodată, turnul, care ardea ca o făclie, a pornit a se clătina şi s-a prăbuşit pe acoperişul bisericii cu zgomot atât de mare, că oamenii şi caii au căzut în genunchi, şi eu, împreună cu ei. Bărbatu-meu însă a rămas în picioare, s-a-ntors pe călcâie şi m-a dus acasă. Am ajuns în odaia noastră – şi toată seara a umblat în sus şi în jos; până când s-a oprit dinaintea mea şi-a zis:

«Mamă, mulţumesc lui Dumnezeu, placa a ars! Mamă, nu mă mai puteam uita la ea! Noapte bună, mamă!» – Nu înţelegeam nimic şi l-am întrebat ce vrea să spună, dar el a clătinat doar din cap şi s-a dus la culcare. Ceea ce o să fac şi eu, mi-am sfârşit inul! Noapte bună, domnilor, noapte bună, copii! – Hai, Annchen!”

— Zicând acestea, bătrâna femeie s-a ridicat şi a pornit către odăiţa ei, sprijinindu-se în baston şi de braţul fiicei sale, ca să viseze mai departe pe bărbatul

ei cel cu inima de piatră şi pe cei doi băieţi care îşi pierduseră viaţa luptând pentru libertate. Caricaturistul n-a mai făcut în seara aceea nicio glumă, meşterul trăgea din pipa stinsă. Parcă nu îndrăznea nimeni să se mişte de la locul său; parcă te-aşteptai ca uşa să se deschidă chiar în clipa aceea, şi bătrânul, straşnicul bărbat să intre înăuntru împreună cu călăreţul în negru şi vânătorul îmbrăcat în verde, dintre care unul era îngropat pe Oder, iar celălalt, la marginea Parisului, pe Montmartre.

„Ştiu de ce nu mai putea meşterul Karsten să se uite la placă!” strigă deodată vocea răsunătoare a unui bărbat, făcându-i pe toţi să înalţe privirea aproape speriaţi.

Era Rudolf, calfa cea mai veche, care se ridicase în picioare, în colţul unde şedea.

„Şi eu!” strigă Bernhard, a doua calfă, punându-şi mâna pe umărul camaradului său.

„Şi eu!” strigă Strobel, sărind de pe scaun. „Câţi mai ştiu?”

„Şi eu!” strigă meşterul. „Şi eu!” am spus. „În *ceea ce* ştim noi se ascunde viitorul – Doamne, binecuvântează patria noastră!” Apoi… a venit stăpâna casei cu cartofii.

10 februarie

Şi am scris din nou o pagină de Cronică.

Elise

Toţi am jubilat şi am râs, ba chiar am şi plâns din cauza unor mici dureri şi a unor bucurii eşuate! – Cum trec anii!

Iedera a alcătuit acum un adevărat frunzar umbros şi verde; frunzişul a fost împodobit ici şi colo de o mână micuţă cu figuri de ceară albastre şi roşii; prin odaie zboară iarăşi un canar încoace şi încolo, de la cărţile şi mâzgăliturile mele pe un umăr drăguţ şi rotund de la fereastră sau pe un deget graţios ce i se-ntinde dinainte făcându-i semne. – Acum, în paginile acestei Cronici, Elise are treisprezece ani. Deseori, când o rază veselă de soare trece prin frunziş, Flämmchen (aşa-l cheamă pe noul şi micul prieten) începe să ciripească, iese afară sărind din colivia lui, îşi întoarce de câteva ori într-o parte şi într-alta

căpşorul cu ochi strălucitori, negri ca pana corbului, apoi zboară-n văzduh pe fereastra deschisă. Străluceşte o clipă, săgetând încoace şi încolo, ca un punctuleţ de aur în lumina soarelui, apoi zboară spre rândul de case de peste drum şi dispare pe o fereastră a catului din mijloc de la numărul doisprezece. De acolo fusese adus Încoace, şi acolo avea o colivie mică de alamă.

Au apărut oameni noi, fire noi se împletesc în chip ciudat cu viaţa noastră, ajungând astăzi, în ziua aceasta de februarie, ploioasă şi vântoasă, în paginile mele.

Ceea ce a murit se-ntoarce la viaţă, ceea ce a fost blestem se transformă în binecuvântare; păcatele părinţilor nu-i urmăresc pe copii până-n a treia şi a patra spiţă!

Jos, în casă, răsună un glas limpede şi proaspăt; pe scară suie un pas uşor – Elise trage cu urechea. După câteva minute, afară izbucneşte pe neaşteptate o ceartă zgomotoasă; se aude vocea Marthei, văicărindu-se supărată. Uite c-a venit – secătura străzii!

Uşa se crapă pe jumătate, şi apare un obraz de copil, râzător, plin de sănătate, acoperit cu o mulţime

de pistrui.

„Ce-i, Gustav, ce s-a-ntâmplat iar?”

„Oh, nimic!” spune *le mauvais sujet*[91]*,* rânjind cu gura până la urechi, în vreme ce afară, Martha o strigă pe Elise cu glas plângător. „Ce-o fi făcut?” spune aceasta, sărind în sus şi ieşind din odaie. Râsul limpede, în hohote, în care-a izbucnit mă sileşte şi pe mine să-mi ridic ochii de pe cărţi, în timp ce Gustav pare să se adâncească, tare modest, într-un volum de *Istorie universală* a lui Becker[92]. Ies afară, cu aerul cel mai serios cu putinţă. Şi ce văd?

Bătrâna se bucura fără îndoială de odihna de amiază şi adormise cu uneltele de împletit în poală. Secătura, care poate că suia scara cu intenţiile cele mai bune, nu s-a putut stăpâni să nu folosească momentul acesta favorabil.

Nefericita stătea legată cobză de scaunul ei, batistă, sfoară, firul de la lucrul de mână – pe scurt, folosise tot felul de legături, ca s-o ţintuiască pe locul ei. În faţa bătrânei, pe o măsuţă, acoperită cu o faţă de masă foarte drăguţă, se afla o oală mare de lapte,

---

91 Derbedeul (fr.).

92 *Istoria universală pentru uzul copiilor şi al învăţătorilor* de Karl Fridrich Becker (1777–1806) era foarte răspândită în secolul al XIX-lea.

destinată, după toate probabilităţile, unor anume scopuri culinare, iar în jurul ei, sorbind şi plescăind, stăteau – toate pisicile din casă, aruncând din timp în timp câte o privire batjocoritoare către jilţul în care tirana bucătăriei, legată fedeleş, dădea din picioare şi ameninţa, cu adevărat, în chinuri tantalice.

„Liese – alungă-le o dată –” (Elise, de-atâta râs, n-are puterea s-o facă – doar sade, cu respiraţia tăiată, pe un scăunel) „o, ştrengarul – domnule Wachholder, alungaţi-le *dumneavoastră* – n-o să mai rămână nimic

— O, bunătatea de lapte – nelegiuitul!” Da – nelegiuitul unde se afla, când după ce s-a consumat această tragicomedie, m-am uitat după făptaş? Volumul de istorie universală al lui Becker se găsea bineînţeles acolo, deschis, însă de Gustav – nici urmă!

Cine e acest Gustav?

Nepotul unui om, al cărui nume funest a mai fost amintit în aceste pagini, nepotul contelui Friedrich Seeburg.

În anul 1842, în locuinţa de peste drum, de la numărul doisprezece, pe fereastra căreia, mai târziu, canarul zbura atât de des, s-a mutat o doamnă frumoasă, îmbrăcată în negru, palidă, numită Helene

Berg, văduva unui medic mort de curând. Ea a mai trecut o dată prin viaţa noastră şi prin paginile acestei Cronici, în sâmbăta aceea a anului 184i, când am îngropat mica pasăre în cimitirul Sfântul Ioan, la picioarele mormintelor lui Franz şi al Mariei. O sărutase atunci pe micuţa Elise, fără să ne cunoaştem. – Pe piatra de mormânt dinaintea căruia îngenunchease şi plânsese scria „Georg Berg”, iar în locuinţa sărăcăcioasă de vizavi, de la numărul doisprezece, în strâmta şi întunecoasa Uliţă a Vrăbiilor, se sting ultimele ecouri legate de povestea funestă, crudă, pe care vânătorul muribund o povestise pe vremuri pictorului Franz Ralff. – Se terminase cântecul? Ultimul ton fusese preluat de o melodie tânără, plină de bucurie, şi noua melodie va vorbi despre „Gustav şi Elise Berg“!

Cum a aflat ultima din mândra casă a contelui Seeburg despre firele care-i legau soarta de fetiţa de lângă mine? – Povestea ei?

Mai-mai că mă tem să ridic vălul care acoperă aproape uitata şi îngropata nenorocire.

„Uite ce inel frumos!” i-a spus odată Elise doamnei Helene, care se afla la noi, arătându-i inelul smuls cu mulţi, mulţi ani în urmă de bătrânul

Burchhard, pe malul lui Hungerteich, din pădurea Ulfelden, de pe mâna încremenită a decedatei Luise; inelul cu blazonul contelui Seeburg, ce zăcuse atâţia ani sub piatra aceea însemnată cu o cruce! – Nu e necesar să scriu aici ceea ce*1 a urmat!… Am stat atunci îndelung împreună. Helene a plâns toată seara, strângând-o pe Elise în braţe, şi Gustav, Gustav, secătura străzii, şi-a salutat verişoara jubilând în felul său.

Contele Friedrich Seeburg, după lungi ani de pribegie fără odihnă, se căsătorise în Italia cu o italiancă frumoasă, distinsă, dar săracă; aceasta a fost mama Helenei care murise, născând-o, în al doilea an al căsniciei sale. Grecii îşi închipuiau prăpastia dintre Dumnezeu şi oameni plină cu ceva demoniac, ce făcea legătura între El şi omenire: acolo pluteau pretutindeni, „ca totul să se contopească într-un tot”, „multe şi felurite” spirite, trimişi ai lui Dumnezeu, care pedepseau şi răsplăteau, şi nimeni nu scăpa de răspunderea faptelor sale. Spiritele acestea îl urmăreau şi pe conte: se numeau căinţa, veşnică nelinişte, plictis de viaţă şi-şi întindeau mâna ucigătoare asupra oricărei bucurii. Contele a trecut din nou Alpii, spre Germania. Castelul Seeburg fusese

vândut – s-a dus la Viena, unde a trăit în singurătate şi tristeţe într-o căsuţă retrasă. Fata lui îl auzea adesea, noaptea, mergând în sus şi-n jos prin odaie; ea nu avea nicio cunoştinţă, nicio prietenă; lângă dânsa nu se afla decât o bătrână servitoare a mamei sale. Aşa şi-a petrecut primii ani ai tinereţii, aproape singură, în timp ce tatăl ei se posomora tot mai tare. Nu-i dădea voie să cânte, să se joace; ea se supunea, suspinând. Şi într-o dimineaţă, bătrânul conte Seeburg a fost găsit mort în patul său; în ultimele lui clipe nu avusese pe nimeni lângă sine – îşi dăduse sfârşitul aşa cum îl cunoscuse Helene – singur şi părăsit. Dar şi ea era acum singură şi părăsită – o tânără fată într-un oraş mare şi străin, pe care nu-l cunoştea, şi unde nimeni n-o cunoştea. S-a dovedit că moştenirea de pe urma tatălui său abia-i ajungea să plătească datoriile făcute în timpul şederii acestuia la Viena.

Printre puţinii ce treceau din când în când pragul casei tatălui său, era doctorul Berg, un bărbat nu prea tânăr, singurul, care, chemat la patul de moarte al bătrânului conte, după ce închisese ochii acestuia, avusese grijă de tânăra orfană. A pus ordine în averea ei; a dus-o pe fata, care aproape suferea şi ea de mizantropie, la oameni buni, la bătrâna şi prietenoasa

lui mamă. Doctorul Berg părea să facă totul numai din datorie, iar ea, căreia la început îi fusese indiferent, s-a îndrăgostit tot mai mult de el. Doctorul i-a cerut mâna, şi contesa Helene Seeburg a ajuns soţia lui, mulţumită şi fericită, curând şi mai fericită prin naşterea unui fiu, căruia i-au dat numele de Gustav. Şi a venit vremea când, datorită unor anume împrejurări, doctorul Berg – a cărui mamă murise şi ea – a părăsit Viena şi a ajuns aici unde s-a străduit să-şi facă o clientelă. Tocmai era pe cale să reuşească, dar o molimă violentă, care s-a întins peste toată ţara, venind, pustiitoare şi aducătoare de moarte din est, îl secerase şi pe el; şi-n urma lui, soţia şi fiul său au rămas aproape fără mijloace de trai. A fost îngropat în cimitirul Sfântul Ioan, la douăzeci de paşi de Franz şi Maria Ralff.

Asta-i povestise Helene Berg, în vreme ce pe masă, dinaintea ei, strălucea inelul cu blazonul contelui Seeburg, un şarpe încolăcind un rubin. Chiar în aceeaşi seară m-am dus cu el la Königsbücke şi l-am zvârlit departe, în fluviu, după ce mai întâi îl rupsesem în două. Helene stătea lângă mine, rezemată de balustradă, şi ne-am întors îndărăt, tăcuţi, în Uliţa Vrăbiilor, la – copiii noştri.

Nu era oare de un fericit augur pasărea asta mică, galben-aurie, ce zbura încoace şi încolo între cele două locuinţe, şi-şi avea casa acolo şi aici, fiind adesea un sol mic şi credincios, care ducea şi aducea la gâtuleţul său în veşnică mişcare veşti tare importante, întrebări şi răspunsuri?

„Ia uită-te, Liese, Flämmchen are iarăşi un bilet la gât. Probabil că acum o să aflăm unde e nelegiuitul, împotriva căruia o aud încă bombănind afară pe bătrâna Martha”.

Flämmchen sare pe mâna Elisei. Ea ia biletul şi iată ce scrie în el cu trăsături late, băieţeşti:

„Liese!

Fiindcă până rnâine nu îndrăznesc să mă arăt la voi şi, din păcate, sunt silit (îngrozitor!) să traduc 3 pagini, bagă de seamă, trei pagini pline de absurdităţi latine (aş vrea să ştiu ce nevoie are un pictor, pentru că asta *vreau* să mă fac, să înveţe latina?????), te rog să-l legi pe unchiul *(să nu-i arăţi scrisoarea asta*) de jilţul tău cum am legat-o eu pe bătrâna Martha şi să vii la uşă cât *mai repede.* – Vreau să-ţi spun ceva

foarte important.

Gustav

P.S. O să pândesc, şi dacă-ţi văd vârful nasului, mă strecor pe lângă ziduri la uşa voastră! Vino repede!!

P.S. Să iei şi coşuleţul!”

„Ce-o vrea?” întrebă Liese, uitându-se la cuiul de care atârna coşuleţul ei, în vreme ce eu, în ciuda cuvintelor de prevedere, studiez scrisoarea nelegiuitului şi logica lui de adevărat elev de clasa a şasea de liceu. E minunat! pentru că trebuie să fac o lucrare foarte lungă – vino cât mai repede! Şi-apoi, mica prefăcută, care ştie bine ce vrea leneşul!

„Ce zi e astăzi, Liese?”

„Ah – sâmbătă!” exclamă ea. „Acum ştiu! Şi-a primit banii de buzunar”.

„Pe care ar trebui să-i confişte bătrâna Martha. Ascultă, micuţa mea: scrie-i că te duci numai dacă-şi termină exerciţiul îngrozitor”.

„Oare cât o dura asta, unchiule?” întrebă ea tare îngrijorată; ea l-ar prefera pe „cât mai repede”.

„Ei – cel puţin două ore”.

„Oh, oh, două ore?!”

„Da, şi după aceea o să fie plin de greşeli, una mai mare decât alta”.

„Unchiule, Gustav spune că pe măsură ce lucrează mai mult, face tot mai multe boroboaţe”.

„Ei bine, dacă-i aşa, scrie-i că cel mai bun lucru e întâi să-l termine şi-apoi să-l aducă încoace”.

Elise alege acum cu mare băgare de seamă una dintre penele mele de scris, plângându-se grozav de cerneala „noastră proasită”, în vreme ce Flämmchen, care stă pe spătarul unui scaun, aşteaptă, la început liniştit, dar când i se pare că durează prea mult, zboară pe deasupra mesei, silindu-se să se uite şi el în călimară, ca să afle cauza întârzierii. În sfârşit, Elise e gata cu pregătirile şi scrie

„Dragă Gustav!

Scrisoarea ta a ajuns cu bine. A adus-o Flämmchen. Bătrâna Martha are pe fereastră o otreapă udă, vrea să te-nveţe minte când vei veni. Pe unchiul nu-l pot lega, astăzi aleargă. Mereu prin odaie, fără să stea o clipă liniştit. Eu n-o să pot să vin până ce nu-ţi termini exerciţiul şi-l aduci încoace!

Grăbeşte-te!!! Vin cu coşuleţul!

Elise".

Şi răvaşul acesta e atârnat de gâtul lui Flämmchen

— Practica l-a făcut destoinic; îşi scutură capul ciripind de parcă ar spune: acum mi-ajunge, nu mă mai întorc, şi – dispare. Elise aşteaptă, stând în faţa măsuţei sale de cusut, sub umbrarul de Iederă, eu mă adâncesc din nou în cărţile mele, dar nu trece nicio jumătate de oră şi de afară, de sub fereastră, se aude un fluierat ascuţit, iar Elise sare de pe scaun şi se uită în stradă.

„A şi sosit!" exclamă ea, întorcându-se pe jumătate spre mine.

„Vino sus, Gustav!" strigă ea.

„Asta mai puţin!" se aude jos în felul de a vorbi al şcolarilor, şi mă mir cu adevărat că ştrengarul nu continuă de data asta cu înţeleapta veste care se leagă de vorbele de mai sus: însă frate-mau cântă la flaut.

„Ai exerul?" *(scilicet citium*[93]) strigă Elise.

„Se-nţelege; gata, vino jos, poţi să *i-l* duci tu sus".

93 Bineînţeles, mai repede (lat.)

Elise se uită întrebătoare la mine, şi eu aprob cu un semn din cap. Fetiţa o zbugheşte jos ca fulgerul, şi eu mă duc la fereastra deschisă, ferindu-mă să se vadă ceva din preţioasa mea persoană.

„Ai fost foarte repede gata, Gustav!” spune Elise, şi eu îmi închipui sus cum ştrengarul rânjeşte când îi înmânează cârpăceala.

„Scuipi în palme cu răbdare
Şi-nhaţi gâza, cât de mare!”

răspunde el. „Bagă de seamă, aici e încă umed şi ia aminte, Liese – întoarce-te iute, înainte ca bătrânul s-apuce să citească ceva; s-ar putea să mă cheme-ndărăt!”

„Secătura! Cine ştie ce bazaconie o fi!” spune pe un ton moralizator Elise, pe care o aud acum suind scara.

„Am adus-o, unchiule!” strigă ea din uşa abia întredeschisă. Aruncă preţiosul manuscris pe scaunul cel mai apropiat, închide brusc uşa şi – în trei salturi a coborât scara.

„Liese, Liese, Elise!” strig eu, dar cine nu aude e domnişoara Elise Johanne Ralff.

„Vino repede, bătrânul a şi strigat!” spune jos ştrengarul, apucând-o de braţ, şi au şi dispărut după colţ!

Iată caietul albastru, pe copertă cu numele „Gustav Berg” şi dedesubt, geniala traducere a lui Gustavus Mons[94], cu indicaţia domiciliului, a datei şi a anului. Îl deschid şi, de fapt, nu-ţi poţi da bine seama, colaboratorul Besenmeier a scris în el cu cerneală roşie, sau meşterul Gustavus Mons, cu cerneală neagră? – Uite şi paginile cele mai noi. Grozav! *Ita uno tempore quatuor locibus* (afurisitul!) *pugnabatur*[95] etc. Etc. De-aş fi învăţător, aş striga: „Ce o *să iasă* din băiatul acesta!” dar, pentru că nu sânt, mă opresc la – sugătoare şi strig: „De ce va fi *capabil* băiatul acesta!” – Aici, pe ea, „în patru locuri”, se bat de asemenea romani, cartaginezi, macedoneni, sarzi şi, ce-i drept, mai bine decât în latineşte: cai, oameni, Hanibal *ante*

---

94 Traducerea latină a numelui Gustav Berg.

95 Astfel se dădeau concomitent lupte în mai multe locuri (lat.). În loc de „locibus” ar fi trebuit să fie „*locis*”.

portas[96], triari[97], veliţi[98], *principes*[99]! Excelent! O să-i trag ştrengarului o săpuneală bună atât pentru *„locibusu”,* cât şi pentru neruşinarea lui de a „preda” un caiet cu o sugătoare atât de mâzgălită.

Sugătoarea însă o voi confisca, şi băiatul va lua ore de desen! *Signifer*[100] ăsta are, totuşi, braţe cam lungi.

Mai stau o jumătate de oră şi lucrez, apoi la biserica Sfânta Sofia bate de şase. Nu ştiu, din cauza prostului exemplu care tocmai îmi fusese dat, sau din pricina soarelui şi a cerului albastru de vară, dar, pe hârtie nu mă mai mişc din loc, în schimb, pe scaun mă mişc mereu fără astâmpăr. De altfel, Elise are dreptate: cerneala „noastră” e într-adevăr îngrozitoare. Îmi închid cărţile, îmi îmbrac haina şi mă iau după sunetele unui pian, care se aud de peste drum. După ce sui scara la numărul doisprezece, atcolo, într-o odaie de la primul cat, mobilată simplu dar drăguţ, găsesc o doamnă la pian, care-mi face un

96 Hanibal e în faţa porţilor (lat.). Strigăt de groază care s-ar fi auzit la Roma în timpul celui de al doilea război punic 218–201 î.e.n.)
97 Cei mai vechi şi cei mai încercaţi soldaţi ai unei legiuni romane.
98 Soldaţi romani tineri, cu arme uşoare, cercetaş.
99 Soldaţi romani cu arme grele.
100 Stegar (lat.).

semn prietenos cu capul, fără să se întrerupă din fanteziile ei. Mă aşez lângă ghivecele din fereastră cu trandafiri şi rezedă, ascultând muzica şi lăsând în acelaşi timp să-mi rătăcească privirea cercetătoare prin cameră. Chiar lângă mine, printre flori se află colivia de alamă a lui Fämmchen, în care mica pasăre s-a şi suit pe beţişor şi şi-a vârât capul sub aripă. Obosită de încordarea de peste zi, ş-a culcat devreme. Lângă a doua fereastră din faţa mea se află o măsuţă de cusut asemănătoare cu aceea dinaintea căreia stau eu; pe ea se găseşte un gherghef cu un lucru început. Acesta e locul Elisei; şi ea are aici, ca şi Flämmchen, o a doua casă. Între cele două ferestre, trasă spre lumină, se află o masă vopsită cândva în roşu, acoperită cu cărţi, rechizite pentru scris, caiete, bricege ş.a.m.d., zgâriată, tăiată, ciopârţită – este scena „bucuriilor liniştite” ale lui Gustav.

Aici se gândeşte geniul la al său „*locibus*”, cu capul rezemat de cei doi pumni şi trecându-şi degetele prin păr; aici se umplu paginile cu mutre de tot felul, în loc de fraze latineşti; aici se clocesc toate năzbâtiile, care să uimească şi să zăpăcească uliţa; aici ascultă el tare smerit, cu un obraz plin de cea mai mare căinţă, sfaturile şi reproşurile, pe care mama le

revarsă de pe tronul ei asupra secăturii Uliţei Vrăbiilor, şi la oare acesta, după numai un sfert de oră, răspunde printr-o poznă gogonată; aici, pe scurt – este masa de scris a lui Gustav Berg.

După ce mătuşa Helene şi-a sfârşit cântecul, îi povestesc istoria cu dineul pisicilor, despre care se-nţelege că nu avea nici cea mai mică idee.

„Nu-l mai pot stăpâni!” exclamă ea râzând, dar şi deznădăjduită. „Şi o strică de tot şi pe Elise. În loc să brodeze şi să caute cuminte-n dicţionar, se bat cu cocoloaşe de hârtie. Dacă el îi strecoară un gândac pe ceafă, sunt sigură că ea o să-i agate o coadă-n spate, ori o să-i picteze pe spinare un cap de măgar. Vorbesc şi-i dojenesc până iese sufletul din mine, dar zadarnic! «Mătuşă, el a-nceput, eu am stat foarte liniştită» – «Mamă, nu-i adevărat, ea a aruncat întâi în mine cu un cocoloş de hârtie!» Şi-aşa merge cât e ziua de lungă! Acum pe unde-or mai fi?”

„Vorbeşti de lup, şi lupul la uşă!” sună o zicătoare, şi străbunii noştri au ştiut ei ce spun. Odată cu întrebarea Helenei s-a deschis şi uşa, sau, mai bine zis, a fost smucită, şi-năuntru, cu obrazul roşu ca focul, năvălesc – Fluieră-vânt şi Nebunatica! Dar, prietenul Gustav abia dă cu ochii de mine, că face

calea-ntoarsă, îmcercând să ajungă iar cât mai repede la uşă, însă, din fericire, de data asta, sunt mai iute.

„Stai, meştere! Nu pleca!”

„Da, nu pleca, Gustav!” strigă mama.

Şi încep interogatoriul.

„Câţi ani ai, Gustav? Răspunde!”

„Paisprezece ani şi jumătate!”

„Al câtelea eşti din clasă?”

„Al douăzeci şi patrulea de sus în jos!”

„Şi de jos în sus?”

„Al – al – cincilea!” – (Pauză.)

Îmi iau acum o mutră ca a lui Zeus, fiul lui Cronos, care vrea să tune după îndelungă zăpuşeală şi încep o cuvântare cu: Pe vremuri, când eram de anii tăi (aşa cum *nota bene*[101] încep toţi părinţii şi pedagogii, de când Adam i-a tras un „perdaf” primului său născut); amintesc de istoria cu laptele, apoi trec la „*locibus*“. Din ultima lucrare, fac o mică aluzie şi la Elise şi sfârşesc scoţând în evidenţă partea mişcător-patetică – mâhnirea mamei.

În vreme ce eu îi dau zor cu „morala”, răufăcătorul meu, stând când pe un picior când pe altul, pe faţă cu o expresie de zăpăceală plină de

101 la aminte (lat.).

şmecherie, căinţă şi adâncă tristeţe, se uită fix la un punct de sus, din tavan. Însă abia termin, şi ştrengarul pierde orice interes pentru susnumitul punct, „se lasă din nou pe pământ”, se dă în spatele Elisei, ocupată între timp mereu cu şorţul ei, apoi se-ntoarce spre mama lui, care zice:

„Vezi? De câte ori nu ţi-am spus, dar pe *mine* nu m-asculţi niciodată. Ce înfierbântaţi sunteţi! Elise! fetiţo, dă-te la o parte din curent, o să răceşti! De fapt, unde-aţi fost?”

„N-am fost decât în piaţa cu fântânile arteziene!” spuse Elise, trecându-şi dosul palmei peste gură.

„Aşa! Şi ce-aţi făcut acolo?”

„Am dat de mâncare, peştişorilor aurii!” „Peştişorilor aurii?! – Gustav, cât ţi-a mai rămas din banii de buzunar?”

La întrebarea asta, Gustav stă iarăşi pe un picior şi pare foarte mâhnit că nu poate să se scarpine cu celălalt, ca gâştele, după ureche. Îşi vâră încet mâna în buzunar, dar se răzgândeşte şi şi-o retrage repede.

„Ei?!”

„Nu mi i-ai dat ca să-i cheltuiesc, mamă?” întreabă ştrengarul, pe care educaţia sa îl învăţase ce este logica femeiască.

„Desigur – dar – dar”.

„I-am cheltuit! Liese poate să confirme!” „Da, *pot*!” strigă Elise foarte zeloasă. „Nu trebuie să-l certaţi din cauza asta!”

Eu îi sar în ajutor mătuşii încolţite.

„De cheltuit, bineînţeles că-i poate cheltui, dar în ce fel, se pune acum întrebarea. Ce aţi făcut cu banii?” Cei doi se uită fără o vorbă unul la altul. Elise îşi viră deodată mâna în buzunar, scoate un sâmbure de cireaşă şi-l azvârle în nasul lui Guistav. Întrebarea s-a lămurit.

„Ah, aşa!” exclamă mătuşa Berg. „E bine măcar că s-au terminat, cel puţin n-o să-şi mai poată cumpăra iarăşi ţigări, ca săptămâna trecută”.

Şi eu sunt absolut de acord cu situaţia asta, în timp ce Elise îi dă vărului cu cotul în coastă, şoptindu-i: „Las’ că mâine îi capăt eu pe-ai mei!”

Fericită copilărie! La vârstele de mai târziu, fiecare om, care vrea să-şi umple clipele de singurătate cu visuri pline de bucurie, îşi aduce aminte de tine, şi eu – moşneagul, mereu mai bătrân, acopăr aceste pagini cu gânduri copilăreşti şi griji copilăreşti de mult trecute şi uitate! Oare nu visează

chiar şi omenirea despre o „epocă de aur”, despre o fericită lume-a-copiilor, de mult apusă?

28 februarie

Luna asta, februarie, nu e tocmai aşa de rea, trebuie să ştii numai cum s-o iei! – În primul rând e extraordinara ciudăţenie a zilelor în minus. Cât mi-am bătut eu capul, cu mulţi ani în urmă, chibzuind la lipsa lor! Orice altă lună se potrivea perfect cu cele treizeci şi una de zile pe articulaţia falangei de bază a degetelor mâinii, iar cele cu treizeci, pe gropiţa dintre ele, numai februarie nu – lucru tare ciudat! – Asta este o parte a aspectului formal al avantajelor acestei luni, dar acum să examinăm esenţialul. Ce poţi să ai împotriva ploii de afară? Nu se străduieşte ea din răsputeri să îndeplinească îndatoririle unei ploi cinstite? Nu udă ea, cât o ţine cureaua, ba şi mai mult? Bătrânul Marquart fără-ndoială că se află într-o situaţie grea în privinţa lui, baricadele şi digurile pe care le ridică bombănind sunt luate de puhoi, seara lui se transformă într-o cascadă Niagara. Ploaia pune

stăpânire, din mila lui Dumnezeu, pe tot ce se numeşte gaură. E totdeauna prezentă, stăruinţa ei fiind aproape încăpăţânare! Ai crede că noaptea o săşi îngăduie şi ea un pic de linişte. Nicidecum! Abia atunci toarnă cu găleata şi pleoscăie mai cu foc. Atunci îi spală pe noctambuli pe dinafară, după ce ei s-au spălat pe dinăuntru; atunci îi spală pe doctori şi pe moaşe pe drumurile meseriei lor; atunci spală vizitii şi cai, domni şi doamne – mascaţi şi nemascaţi; atunci spală pisicile pe acoperiş şi şobolanii din rigole; atunci spală paznici de noapte şi santinele chiar şi în ghereta lor. Tot ceea ce poate ajunge e spălat de ea! Pe scurt: „Ziua şi noaptea curăţenie generală, iar măicuţa Natură, în chip de gospodină, neîndatoritoare, cum nu poate să fie decât o gospodină sâmbătă, la trei după-amiază“. Acesta este buletinul lunii februarie, numit pe vremuri *mensis purgatorius*[102]. – Acum găsesc şi o comparaţie cu aspectul marelui oraş. M-am gândit mult şi niciuna nu mi se părea potrivită. Dar acum am găsit-o! Seamănă grozav cu un tată de familie nenorocit, pe care puhoaiele curăţeniei de sâmbătă l-au aruncat pe un scaun de lângă soba rece, unde stă

102 Luna curăţeniei (lat.). La romani era ultima lună a anului, numită după Februa, marea sărbătoare a curăţeniei şi a pocăinţei.

– ca un nou Robinson Crusoe – împreună cu copilul, câinele, pisica şi colivia cu botgrosul, cu picioarele pe un taburel înalt şi pulpanele halatului atârnând în valuri.

Brr! – E o vreme ce te-ndeamnă să răscoleşti prin vechile mape, ceea ce şi fac cam de mult! Caut o scrisoare pe care, în ciuda strădaniei mele, n-o găsesc, şi ar fi trebuit să fie inclusă încă de multă vreme în Cronică. Scrisori mai noi, scrise de aceeaşi mână găsesc destule; ele vorbesc de botez, şi una dintre ele chiar despre moartea unui venerabil pudel, numit „Recenzentul”. Dar aş vrea să dau de o altă scrisoare, care nu vorbeşte încă de botez! Domnul fie lăudat, iat-o! După cum am spus, ar fi trebuit să fie inclusă în Cronică mult mai devreme, dar ce-are-a-face? *Astfel* de scrisori cu cât sunt mai vechi, cu cât e mai vârstnic şi cel ce a scris-o, par cu atât mai proaspete!

Iată conceptul:

„Redacţia îşi asumă răspunderea.

Dragii şi credincioşii mei…!

Abia am început cu «Dragii şi credincioşii mei», că pe umărul meu s-a aşezat pe neaşteptate o mânuţă, spre mine s-a aplecat un cap cu bucle negre şi o voce

uşoară, tare delicată, mi-a spus:

«Dă-mi voie, copile dragă» (copile dragă sunt eu, doctorul Wimmer) –, «dă-mi voie, copile dragă, cărei femei ai de gând să-i scrii?» Mi-am ridicat surprins privirea şi am văzut – o doamnă mică, durdulie (stă acum lângă mine şi mă trage de ureche pentru «durdulie»), care-şi ţuguia încântător buzele:

«Copile dragă, vreau să ştiu neapărat!»

O să afli, odorul meu, am zis, râzând. Atenţie, e o poveste ciudată! – A fost odată un bărbat care cutreiera lumea, şi oamenii îi spuneau Dr. Heinrich Wimmer; desigur că unii dintre ei îl mai blagosloveau şi cu epitetul de «măgar» sau aşa ceva. Aceştia erau însă cei care fuseseră calificaţi de el cu acelaşi epitet – ceea ce făcea adesea chiar şi în scris, negru pe alb. Ei bine, omul ăsta avea în realitate foarte puţini prieteni adevăraţi (cunoscuţi, în schimb, destui), fiindcă era un fel de vagabond, cu toate că nu în cel mai rău sens al cuvântului. Era un literat. Printre prietenii care-l suportau şi nu-i spuneau «măgar» se afla în primul rând un învăţător cu numele de Roder, în al doilea rând, un domn mai vârstnic, anume Wachholder, şi în al treilea, o tânără fată (nu te nelinişti Nannette, nu avea decât cel mult unsprezece ani când ne-am

despărţit), anume Elise Ralff. Locuiam toţi într-un oraş mare, plin de praf, destul de aproape unul de altul şi ne purtam între noi cum trebuie să se poarte nişte prieteni buni; şi din oraşul acesta am fost alungat, după toate probabilităţile pentru că-i îngrijora sănătatea mea, deoarece praful acela mă făcea să tuşesc mereu. Chiar şi pudelul Recenzent, al patrulea prieten al meu, simţea adesea o înduioşare omenească în legătură cu prietenia noastră, fiind în realitate, orice-ai zice, Nannerl, un dobitoc excelent!

Şi-acum află – turbată femeie Othello, că «dragii şi credincioşii» se adresează celor trei prieteni şi nicidecum *unei* femei, tu, Gelozie!

Şi fiindcă am început, dă-mi voie, dragă Nannette, să-ţi povestesc mai departe. Pe când îmi scuturam de pe picioare praful acelui oraş plin de nisip, mă aflam cu aceşti prieteni ai mei într-o pădure; şi cât a fost ziua de lungă, am căutat cuiburi de pasăre, ara cules flori şi am povestit basme, când, deodată, m-a năpădit un simţământ înfiorător de singurătate şi descurajare, ş.a.m.d. ş.a.m.d. Şi în inima pădurii, în care păsările cântau atât de vesel, iar soarele strălucea atât de luminos printre crengi, mi-a răsărit pe neaşteptate în minte o imagine, imaginea

unei fete mici şi drăguţe, cu care eu m-am jucat odată şi la care m-am gândit adesea mai târziu. – În clipa aceea însă nu m-am gândit ică între joaca de copii şi ziua în pădure trecuse vreme atât de multă; – mă gândeam: Heinrich, de ce nu te duci ia München, unde te-ai născut, unde locuiesc unchiul tău, Pümpel şi – mica, draga ta Nannette cea fluşturatică?

Gândul ăsta m-a străfulgerat ca o rază de lumină, mai strălucitoare şi mai veselă decât soarele, am sărit în sus, mi-am zvârlit pălăria în aer şi am strigat: «Uraaa, mă duc la München, la unchiul Pümpel, la vara mea Nannerl!» – Prietenii m-au privit miraţi şi zâmbind, iar învăţătorul Roder a spus: «Băiete, ar fi minunat dacă te-i face om serios şi chibzuit!»

(Dă-mi o sărutare, comoara mea, şi-o să povestesc mai departe.)

Mica Liese Ralff a împletit de gâtul pudelului o cunună drăguţă de flori de pădure, mi-au strâns mâna toţi

— Fetiţa chiar a şi plâns – şi… am plecat la München.

Nu mai văzusem de mulţi ani oraşul meu natal şi păşeam tare trist, în amurgul serii, prin bătrânele uliţe cunoscute ale cartierului vechi. Iată, colo e casa

părinţilor mei – locuită acum de străini. M-am uitat prin crăpătura unui oblon de la fereastră şi am văzut doi copii stând singuri la o masă, dinaintea unei lămpi aprinse. Erau adânciţi cu totul într-un joc de societate şi, gândindu-mă la tinereţea noastră, Nannerl, mi s-a făcut inima tot mai grea. – Seidelgasse numărul 20 – mă aflam acum dinaintea altei case. Acolo atârna o firmă veche, bine cunoscută, eu inscripţia «Librăria Pümpel». Magazinul se şi închisese, unchiul se afla fără doar şi poate la Berăria curţii, fereastra de la catul superior era luminată.

Abia am îndrăznit să sun. În sfârşit, am făcut-o. Doamne, clopotul a sunat tot atât de jalnic ca şi eu zece ani în urmă. S-au apropiat paşi târşiţi – s-a deschis uşa, într-adevăr, grăsana Waberl se afla şi acum acolo, mai curând mai tânără decât mai bătrână. Eu şi pudelul era aproape s-o doborâm la pământ; nu m-a recunoscut şi a încremenit de spaimă şi mirare, când m-a văzut suind scara din două salturi, urmat de însoţitorul meu cu patru picioare.

O mică şi durdulie doamnă... (Au, urechea mea! Ascultă, Nannette, aia e urechea pe care intră; ce căsnicie o să fie asta, dac-o ciupeşti! Nannette, în locul tău, eu aş lua-o în primire pe cealaltă, pe care

iese!) mi-a venit în întâmpinare:

«Tata nu este acasă, domnule!»… N-am răspuns, ci i-am luat lampa din mână – mica şi durdulia doamnă s-a-nspăimântat şi ea grozav – şi am ţinut-o aşa ca să-mi cadă lumina din plin pe faţă.

«Doamne Dumnezeule, vărul Heinrich!» strigă mica şi dur… doamnă. (Nannette, spune, cred că te-am sărutat în clipa aia, nu?)

«O, ce barbă nesuferită… şi mai poartă şi ochelari! Waberl, Waberl, dă fuga la berărie; a venit vărul Wimmer!»

Da, venise vărul Heinrich Wimmer, şi a sosit şi bătrânul unchi; l-a îmbrăţişat pe vagabond şi l-a îmbrăcat în halatul său de duminică; voia – da, câte nu voia! Pudelul sărea în jur ca apucat şi, ca o javră cu judecată, s-a împrietenit de îndată cu motanul cel gras al casei, anume Hinz.

Apoi – apoi am ajuns redactorul revistei *Knospen,* cu obligaţia ca mai întâi să mă vindec de tuşea politică fatală; după aceea, tatăl tău, bunul, grasul, minunatul meu unchi, m-a *vârât* repede în comerţul german de librărie, apoi… Ei, Nannette, şi apoi?… *Domnilor şi prieteni, ce naiba v-am scris!* – Aşa se-ntâmplă când eşti logodit şi vrei să întocmeşti o

scrisoare lângă logodnica ta! Curată imposibilitate! În locul unei dări de seamă serioase, compusă după toate regulile logicii şi ale artei de a scrie scrisori, mâzgălesc pe hârtie convorbirea mea cu fata. E minunat!

Ei – ce-i de făcut acum? Cu ocazia asta aţi aflat esenţialul istorisirii mele. Am întors o nouă pagină a vieţii; şi cine a fost cauza acestei *vita nuova*[103]? Distinsul comisar de poliţie Stulpnase împreună cu mirmidonii săi şi – mica mea Beatrice, numită Nannette Pümpel! Binecuvântată fie Casa Pumpel 8c Go. Până-n a mia spiţă!!

Închei. *Gentilissima* mea pretinde să adauge şi ea ceva la aceste pagini. Tare-aş vrea să ştiu ce-o să scrie; prea-i strălucesc ochii de şiretenie.

Dr. Wimmer

Dragă, mică Elise!

Deşi nu ne cunoaştem personal, nu mă pot stăpâni să nu-ţi sicriu, inimioara mea, aceste Câteva

103 Vieţi noi (it.). Parafrază la scrierea lui Dante Alighieri, în care acesta îşi povesteşte istoria iubirii pentru Beatrice.

rânduri, fiindcă omul ăsta răutăcios nu mi-a lăsat prea mult loc. Desigur că tocmai atât de răutăcios nu e, fiindcă mi-a povestit multe lucruri bune şi frumoase despre tine, dar spune-le celor doi domni, pe care de asemenea nu-i cunosc, să nu creadă tot din vorbele nechibzuite aşternute de el pe hârtie. Nu l-am ciupit nici pe departe atât de mult de ureche după cum spune. – Dragă copilă, vă aşteptăm să ne faceţi odată o vizită. Am doi canari şi un sticlete care-şi câştigă singur hrana. Ţi-aş fi trimis cu plăcere una dintre păsărele, însă unchiul doctor e de părere că n-o să' suporte transportul, ceea ce n-ar putea suporta nici chiar «pudhelul» lui cel urât. E destul de bine că animalul ăsta negru se teme de bălţatul meu Hinz; e drept că nu se încaieră, dar se uită destul de des chiorâş unul la altul. Dragă copilă, fă-ne odată o vizită şi salută-i pe unchiul Wachholder şi pe domnul profesor din partea mea!

Prietena ta necunoscută,
Nannette P.

P.S. Stimate amice, înmânează-i, te rog, grasei mele prietene, madam Pimpernell, alăturatele trei

bancnote de câte cinci taleri, stingând astfel o datorie pe care o aveam la ea.

Dr. W.

P.S. Trebuie să mă duc în bucătărie, altfel m-aş mai fi plâns destul de doctor. E foarte răutăcios. Ieri şi-a răsturnat călimara cu cerneală pe cea mai bună faţă de masă. N-o s-o mai pot curăţi în vecii-vecilor! – Dar ăsta-i cel mai mic păcat al lui – e bine cel puţin că sunt învăţată cu pufăitul tutunului, tata scoate şi el nişte nori îngrozitori şi-o să trebuiască să spăl perdelele de două ori mai des decât înainte. Adio!

Nannette

P.S. Unchiului Pümpel i-a intrat în cap să-l înveţe pe sărmanul «puhdel» cum scrie Nannette – să facă, la anii lui, pe mortu'.

Dr. W.

P.S. A-nceput să bea şi bere! (Vreau să spun «pudehl»-ul – cred că aşa se scrie corect). O, Doamne,

trebuie să mă duc neapărat în bucătărie!

N.

P.S. Nannette a plecat! Dragii mei prieteni, sunt foarte fericit şi credincios! Aştept cu nerăbdare cât de curând veşti de la voi toţi. Salutări şi frăţietate!

Al vostru,
H. Wimmer".

Ce explozie de bucurie a stârnit atunci în Uliţa Vrăbiilor scrisoarea asta dublă cu postscriptumurile ei! Ce ţopăială a tras prin odaie învăţătorul Roder cu mica Elise, când a venit în după-amiaza aceea de august a anului 1841! Astăzi, când o scot iarăşi la iveală, nici Roder nu e la mine – l-au alungat în America în anul 1849; *se temeau* tare grozav de el – şi nici mica Liese nu se uită peste umărul meu, cocoţată pe un scaun. Dar, acum când o recitesc, nu sunt totuşi singur; desenatorul Strobel a îndrăznit, în ciuda ploii, să iasă afară, şi fiindcă norocul îi zâmbeşte celui cutezător, a ajuns cu bine la mine, deşi cam ud.

„Sunt o pereche minunată", a spus el zâmbind, în

vreme ce vira aţă lin iacul cu care voiam să cos documentul la Cronică. „De când doctorul s-a curarisit de tuşea aia politică de care suferea pe vremuri, a luat proporţii, putându-se compara numai cu acelea ale micii şi credincioasei doamne doctor Nannerl. Şi Wimmeraşii –. ţâncii ăştia miici şi graşi: Hansl, Fritzl şi Eliserl, «viermele cel mai mic», după cum spune doctorul! Şi urmaşii ăştia ai nobilului Recenzent! – Pentru fiecare Wimmeraş un pudel, unul mai negru şi mai bărbos decât altul. Ia stai, cum îi cheamă? Ah, da: Stulpnas (de obicei Stulp, prescurtat), Dinte şi Quirl. Să vezi familia plimbându-se, trebuie să fie un spectacol demn de zei. Înainte păşeşte doctorul împreună cu bătrânul bunic Pümpel, apoi urmează Dinte şi Quirl, care trag căruciorul pentru copii, în care se află mititica Elise. Pe lângă ei se grăbeşte Stulp, cu bastonul şi pălăria doctorului, iar la urmă vine Nannerl, ţinându-i, cu dreapta pe Hans, iar cu stânga pe Fritz. Din când în când mână din urmă cu umbrela de soare perechea de animale de tracţiune, sau îi strigă doctorului: «Wimmer, vezi că-ţi pierzi batista!» sau: «Wimmer, nu goni aşa ca tata. Nu vă putem urma!» sau: «Wimmer, Stulp nu mai are-n bot decât bastonul tău!»

Şi doctorul se întoarce cu gravitate, aruncă o privire de comandant de oşti asupra coloanei de expediţie care se apropie încet, gâfâie şi-şi face vânt, îşi descheie vesta, îşi dezleagă fularul sau chiar îşi scoate şi haina, zicând: «Draga mea, trebuie să desfiinţăm plimbarea. Pe Zeus, e prea istovitoare pentru unul ca noi! – Stulp, ştrengarule, adu-mi pălăria – colo, *allons*!»

În timp ce alaiul se opreşte până ce Stulp se întoarce cu obiectul pierdut, bătrânul spune:

«Heinrich, atenţie, noua carte de maniere elegante nu merge!»

«De ce nu, papa?»

«Prin partea locului nu prea suntem obişnuiţi cu asta!» sună răspunsul.

«Asta o ştiu de mult din *Cântecul Nibelungilor* şi din *Parsifal»,* răspunde doctorul, dând drumul la un nor uriaş de fum. «Dar până la urmă o să meargă. Unchiule şi socrule Pümpel, obişnuitul şi excepţionalul aduc de cele mai multe ori norocul. Fritzl, lasă broasca-n pace, pune-o în iarbă, altfel o s-o capeţi friptă la cină, ceea ce nu-i poate face plăcere nici unui tânăr bavarez! – înainte! *Yankee doodle doodle*

dandy![104]» Şi Casa Pümpel & Co. Se pune iar în mişcare”.

Descrierea asta m-a făcut să rid din toată inima. „Casa Pümpel & Co, să crească, să-nflorească şi să prospere precum… precum…”

„Hameiul! – Trăiască!” strigă desenatorul, luându-şi pălăria şi ieşind grăbit pe uşă. Pe locul pe care stătuse se afla o mică baltă de apă de ploaie: aşa că n-aveam nevoie să-i ofer o umbrelă.

Seara, ora 11

Ce trist s-a terminat ziua asta! Nu voiam să istorisesc povestea sărmanei dansatoare, pe care o însoţisem odată la bâlciul de Crăciun, de teamă să nu adaug acestei cărţi cu chipuri o nouă pagină tristă; însă mâna invizibilă care întoarce una după alta paginile amarnice ale cărţii *Lumea şi viaţa,* cu generaţiile ei călcate-n picioare, cu popoarele asasinate şi cu indivizii morţi, vrea altfel decât omuleţul care desenează după modele. Pagina aceasta

104 Cuvintele de început ale fostului imn naţional al S.U.A.

va fi întunecată, întunecată – ca moartea!

„Domnule Wachholder”, mi-a spus doamna Anna Werner, care mi-a bătut în uşă la nouă seara. „Domnule Wachholder, copilul dansatoarei o să moară în noaptea asta! Aşa zice doctorul Ehrhard care se află sus. Nu e îngrozitor că mama trebuie să danseze în asemenea clipe? Oameni lipsiţi de inimă nu i-au dat voie să lipsească în seara asta; astăzi cică e ziua de naştere a reginei, *trebuie* să danseze!”

Sărmana, sărmana mamă! Ai zburat încoace şi-ncolo, ca un fluture drăguţ şi uşuratic, până a venit ispita şi te-a învins. Părăsită, dispreţuită, îţi căutai fericirea numai în ochii, în zâmbetul copilului tău, şi acum ţi– 1 ia moartea şi pe el!

Sărmană, sărmană mamă! Să dansezi cu obrajii sulemeniţi şi cu moartea-n suflet! Tu nu auzi miile de glasuri pline de entuziasm ale mulţimii, nu auzi şopotitoarea muzică: geamătul fiinţei atât de mici care moare în îndepărtata mansardă acoperă totul. – Urc scările înguste şi întunecoase, care duc la locuinţa dansatoarei. Doamna Anna şi bunul, bătrânul doctor Ehrhard se află la pătucul copilului bolnav. O lampă cu abajur aruncă prin odăiţă o lumină tulbure; ici şi colo, pe scaune, se află găteli fantastice, pe masă, printre

sticluţele cu doctorii, o mască neagră, doar pentru ochi. Doctorul îşi lipeşte urechea de pieptul băiatului şi ascultă atent respiraţia grea, şovăielnică; eu stau la fereastră, ascultând zgomotele nopţii de afară. Ploaia bate mereu în ferestre; dintr-un local de dans pentru clasa cea mai de jos a poporului pătrund până sus, la mine, sunetele stridente, ascuţite, ale unei viori. – Doctorul îşi scoate ceasul şi rosteşte încet şi serios:

„De-ar veni maică-sa mai repede!”

Copilul geme în somnul lui frământat; mâna morţii apasă tot mai greu, mica, neştiutoarea inimă a celui ce i se va descoperi curând o taină, în faţa căreia înţelepciunea pământului stă nedumerită.

La biserica Sfânta Sofia bate, înăbuşit, ora zece. Vântul porneşte pe neaşteptate şi zgâlţâie ferestrele care nu se pot închide bine. Noaptea de februarie se face tot mai fioroasă şi mai întunecată.

Acum, în teatru, printre jerbe de flori, marea, renumita artistă se înclină, mulţimea aplaudă frenetic; regele, regina, publicul s-au ridicat în picioare – cortina grea, cu sitele de aur, se lasă încet în jos. Palida regină se urcă obosită în trăsură, marea artistă primeşte felicitările şi complimentele celor adunaţi în jurul ei; opera, până acum plină de lume, se goleşte şi

– sărmana dansatoare s-a prăbuşit în culise, aproape inconştientă, pentru ca, deşteptându-se ca dintr-un vis îngrozitor într-o realitate şi mai îngrozitoare, să pornească în goană nebună cu strigătul cutremurător: „Copilul meu, copilul meu!” – Noi cei din mica mansardă nu am văzut asta, nu am auzit, însă respiraţia tot mai scurtă a copilului pe moarte ne spunea ce se petrece acolo, în clădirea înecată în lumină şi plină de muzică de la celălalt capăt al oraşului.

Ascultă! Se aude zgomotul unei trăsuri, opreşte jos.

„Mama”, spune doctorul, ridicându-se. „Era şi vremea!”

Paşi repezi suie scările; în uşă apare o femeie, pe umeri cu o mantie neagră, palidă ca moartea, cu respiraţia tăiată. Îşi scoate şi scapă din mână mantia udă de ploaie şi, îmbrăcată cu costumul fantastic al drăcoaicelor, cum o văzusem în *Satanella*[105], se prăbuşeşte la picioarele pătuţului.

„Copilul meu! Copilul meu!” şopteşte ea, uitându-se la doctor, în ochi cu o teamă îngrozitoare.

---

105 Balet de Paul Taglioni (1808–1884); a fost reprezentat la Berlin pe la jumătatea secolului al XIX-lea.

Se apleacă, ascultă cu încordare respiraţia slabă a copilului: „Trăieşte încă!”

Capul cu bucle negre, împodobit cu zorzoane de diamante de sticlă şi panglici roşii ca focul, se aplecă asupra pernei sărăcăcioase.

„Mama, draga mea mamă!” geme copilul pe moarte, trecându-şi mânuţa mică, fierbinte de febră, prin părul negru în care pietrele strălucesc şi scânteiază!... Acum, micul trup e scuturat de un fior...

„S-a sfârşit!” spune bătrânul doctor, cu glas surd, strângându-mi mâna.

Doamna Anna şi o vecină au rămas în noaptea aceea lângă sărmana mamă lipsită de cunoştinţă.

7 martie

Ieri după-amiază, norii grei de ploaie, care au planat săptămâni întregi peste marele oraş, au început să se îndepărteze. S-au sfâşiat în nord întocmai ca o perdea, rostogolindu-se încet şi greoi spre sud. O rază de soare alunecă repede ca săgeata peste fereastra şi pereţii de peste drum, ca să dispară tot atât de

repede; urmează alta de mai lungă durată, şi acum, cel mai splendid soare de primăvară străluceşte pe acoperişurile şi străzile oraşului. Într-adevăr, acum, oraşul nu mai seamănă cu un soţ năpăstuit de curăţenia generală; seamănă mai mult cu soaţa lui, care, socotind că şi-a făcut datoria, se prăbuşeşte extenuată pe un scaun, ca să bea cafea, şoptind: „Of! m-am chinuit, dar mulţumesc lui Dumnezeu, e iar curat!”

Da, e curat! Zăpada, care acum la urmă se făcuse prea cenuşie şi se jigărise, a dispărut; obrazul multor oameni mâhniţi şi descurajaţi s-a luminat şi – micul cadavru de sus a fost luat. Karsten, bătrâna bunică, s-a uitat şi ea după el; a sărutat-o pe frunte pe sărmana mamă, când duceau sicriul în jos, pe seară, clătinând îndelung din cap, de parcă se mira de ceva. Cine ştie câte vieţi mai tinere va mai vedea ea pierind!

Paginile acestea cred că le-am intitulat pe vremuri Carte de vise – ceea ce şi sunt într-adevăr.

Imaginile se perindă pe dinainte-mi ca umbrele, când luminoase şi pline de soare, când întunecate şi triste. Uneori, fondul întunecat din care ele se desprind e acoperit cu totul de viaţă şi de explozii de veselie, alteori se ridică iarăşi la suprafaţă nebunia

întunecată şi înspăimântătoare. Bucuria amuţeşte, exploziile de veselie se sting, pretutindeni e noapte adâncă, întreruptă doar din când în când de vaiet. Dar oricât de întunecată ar fi noaptea, în ea scânteiază mereu – Elise! – mi-e de ajuns să mă adâncesc în vechile mele mape şi în cărţile de amintiri, ca fantomele să piară, negura să se destrame şi să se facă iarăşi zi plină de bucurii.

Elise!

Bobocul care închide în învelişul lui verde o sută de petale înmiresmate, se desăvârşeşte ca o taină dulce şi încântătoare. Încă un sărut cald al soarelui şi trandafirul de dulceaţă, în piept cu roua curată a tinereţii şi a nevinovăţiei, e cea mai frumoasă floare de pe pământ.

Nu cred în nicio altă revelaţie în afară de aceea pe care o descoperim în ochii fiinţei dragi; ea singură e adevărată, ea singură nu e înşelătoare; numai în ochii iubirii îl vedem pe Dumnezeu. Limba e neputincioasă, şi vorba omului lipsită de perfecţiune; scrierea e şi mai neputincioasă şi lipsită de

perfecţiune, şi să vrei să faci dintr-o foaie de hârtie izvorul primar al cunoaşterii spiritului veşnic ar fi o biată întreprindere nechibzuită. Închid ochii, şi – *ea* răsare dinainte-mi, cu zâmbetul ei dulce şi deschide ochii-i mari, albaştri, în care-mi caut mângâierea şi o găsesc. Elise, Elise, acum eşti fată mare, frumoasă, şi tabloul de colo, pe care l-a pictat decedatul tău tată, redând chipul mamei tale moarte, se aseamănă cu o oglindă, când stai aşa, gânditoare, dinaintea lui şi te uiţi în sus, zâmbind cu atâta dulceaţă plină de întristare. S-au dus jocurile gălăgioase, nebuniile din casă şi de pe uliţă (cu toate că nu de tot, ştrengăriţo), şi ceea ce odinioară te făcea să râzi, acum îţi iscă un zâmbet, Elise, ceea ce odinioară te făcea să plângi şi să te vaieţi, acum te îndeamnă să-ţi pleci ochii în pământ şi să visezi: ceea ce odinioară te fălcea să-ţi vâri în gură vârful şorţului sau să-ţi duci mâinile la spate, acum te îndeamnă să te înroşeşti ca focul – în paginile Cronicii, acum eşti o fecioară, Elise!

Adesea, pe când stăteai la masa de cusut a mamei tale, sub umbrarul de iederă, lăsai lucrul să-ţi cadă în poală şi ascultai cu atenţie. De peste drum se aude până la tine un glas limpede şi proaspăt,

intonând un cântec studenţesc. Unde se duce Flämmchen, Elise? – O clipă se opreşte pe umărul ei, ciripindu-i la ureche, de parcă ar vrea să-i încredinţeze o mare, o foarte mare taină, apoi dispare pe fereastră: Unde zăboveşte?

Răspunsul e dat de glasul de dincolo care se întrerupe deodată în mijlocul cântecului. La fereastra de la numărul doisprezece apare un obraz oacheş bine cunoscut, prea puţin schimbat, încadrat de bucle negre; este tânărul pictor Gustav Berg, vărul Gustav, ştrengarul de pe vremuri, destul de des „ştrengarul atelierului”, la maestrul Frey din Rosenstrasse.

„Verişoară, verişoară Elise! Unchiule Wachholder!” strigă el. „Mama şi-a ieşit din fire! Flämmchen a răsturnat un pahar cu ulei de in şi – colac peşte pupăză – nu numai că a murdărit podeaua, dar a mai adus şi o îmbunătăţire neplăcută desenului meu. Nu-i cu putinţă să continui lucrul! Ce ar fi să facem o plimbare?”

Mă gândesc zâmbind la doctorul Wimmer, care striga de dincolo de multe ori ceva asemănător; Cronica Uliţei Vrăbiilor cuprinde repetările ei, ca toate de pe lumea asta. Elise îşi pune pălăria de pai şi ne ducem dincolo. Gustav ne întâmpină pe scară, încă

în haina de pictor murdară de culori, cu canarul pe deget.

„Iată criminalul”, spune el, râzând. „Ia uită-te, Lieschen, ce mutră nevinovată are, întocmai ca tine, care nu eşti nici tu cu nimic mai bună decât el”.

„Ce? Cu ce-am greşit?” întreabă ea.

„Nu-l lua în seamă pe răutăciosul ăsta”, spune mătuşa Helene, care apare în uşă.

„Aşa; – grozavă eşti, mamă! Nu-l lua în seamă pe răutăciosul ăsta! Minunat! Unchiule Wachholder, femeile ţin una cu alta până-n pânzele albe; fii, te rog, judecător. Dar intraţi, chestiunea asta e prea importantă, ca să se poată rezolva pe scară”.

Intrăm, fiecare-şi caută un loc, şi Gustav începe:

„Ascultă, unchiule! În dimineaţa asta am plecat de aici cu mapa de desen sub braţ, cu gândurile cele mai serioase. Stăpânit de cele mai bune planuri şi hotărâri, îmi şi făceam socoteala ca, pentru enorma sârguinţă de care voi da astăzi dovadă, să mă răsplătesc cu câteva hoinăreli. Tare-aş vrea să fi stenografiat convorbirea cu mine însumi – mi-ar fi acum de mare folos. De data aceasta am trecut cu bine pe lângă o Scylla şi Charybda, unde altă dată bunele mele intenţii eşuaseră uneori. Când Thomas

Helldorf a urlat la mine de la fereastra lui, am făcut pe surdul, când Leopold Dunkel mi-a făcut semn din cap din cofetăria lui Schnolly, am făcut pe orbul; m-am prefăcut nesimţitor când Richard Breimuller mi-a trântit un pumn în coaste şi aproape că mi-a scrântit braţul, ca să mă târască la o gustare formidabilă, dată de oamenii imorali, voluntarii din Regimentul treizeci şi doi. Am dat dovadă de un spirit moral extraordinar! Stăpânit cu totul de simţământul moralităţii mele, am luat-o după colţul care duce la piaţa de zarzavaturi şi – m-am izbit de un coş, sau mai bine zis de o fată cu un coş, care mi-a ieşit înainte şi mi-a barat drumul fără multă vorbă cu umbrela ei de soare…”

„O, mincinosul ăsta!” izbucni Elise. „Cine ţi-a barat drumul? Nu m-ai oprit *tu*? Nu mi-ai luat *tu* coşul? Tu…”

„… care, aşadar, mi-a barat drumul şi…” „Calomniatorule! – Nu *tu* ai scormonit prin tot coşul meu şi-ai înşfăcat morcovul cel mai mare, ca apoi, pe loc, cu briceagul tău…?”

„… care, după cum am arătat, mi-a barat drumul, zicând: «Ia uită-te ce întâmplare minunată, Gustav! Acum, fără voia ta, o să fii şi tu bun la ceva; uite, ia coşul în primire!» – Vrei să tăgăduieşti, Liese?”

„Unchiule, minte îngrozitor”, spune Elise, „a-ntors totul pe dos. Să-l pun pe *el* să-mi care coşul?! El n-a mai vrut să mi-l dea înapoi şi, fiindcă, ori de câte ori muşca din morcov, mirosea şi un buchet de trandafiri, pe care-l scosese din coş, am zis: «Nu mai am timp…»” „Unchiule Wachholder”, o întrerupe Gustav. „Am asociat frumosul cu utilul! Mamă, nu sunt cumva morcovii cruzi buni pentru – pentru tot felul de chestii?”

„Nu… nu mai am timp, şi dacă nu-mi dai coşul, apoi fă cum vrei, ţine-l şi eară-l tu!”

„Vezi, vedeţi! Singură-şi recunoaşte răutatea. Ia gândeşte-te, unchiule Wachholder, se-ntoarce deodată pe călcâie, o ia la goană ca o gazelă şi mă lasă la colţ, stând ca o cămilă încărcată cu trandafiri de Şiraz şi legume din valea Şam. «Elise, Lieschen, Verişoară Ralff!» strig eu din răsputeri; «Liese, nu mă pot duce cu coşul la atelier! Dumnezeiască verişoară Lieschen, eliberează-mă de această natură moartă!» – Dar cine nu aude e Elise. Ce să fac! Am pornit în fugă după ea, cu coşul şi cu mapa, cu morcovii şi trandafirii. Ce goană! Când şi când, printre dughene de cutii de chibrituri, heringi, brânză şi unt zăresc pălăria ei de pai sau rochia albastră! mi se pare că acuşi-acuşi pun

mâna pe ea, dar – amăgire, dispare iar după o dugheană! Încep a mă face pur şi simplu de râs faţă de clienţi şi negustori cu morcovul meu, pe care-l ţineam strâns în mână. Dau peste un coş cu ouă! Ce scandal uriaş! – Apare şi un poliţist: «Vinde-ţi-vă domol spanacu», zice rânjind poliţistul cu numărul 69 – «tot uşurel – uşurel!» – Plătesc ouăle din coş cu inima sângerândă şi cizmele galbene; de Elise nici urmă! – O altă vânătoare – alunec pe un cotor de varză şi – pleosc, mă-ntind la pământ cu coş, cu mapă cu tot; morcovii, trandafirii, ceapa, desenele mele şi nota de cheltuieli a Elisei se răspândesc în jurul meu într-o harababură pitorească. «O, Doamne, sărmanul copil!» zice o zarzavagioaică grasă. «Abia pică-n ouă şi-acu pică-n fund! Să te-ajut, omuleţule?» – «Mereu uşurel-uşurel», zice, rânjind iarăşi, poliţistul cu numărul 69, care se ţinea scai de mine ca piaza rea. – Chiar înainte de a mă scula de jos caut toate comorile pierdute, pe care aş dori să le ia toţi dracii, apoi mă ridic în picioare într-o stare de spirit, ce să spun, grozavă. Cu respiraţia tăiată şi şchiopătând, îmi fac drum prin mulţime şi mă prăbuşesc pe piatra din acelaşi colţ, unde începuseră şi pătimirile mele. Îmi aşez coşul între picioare şi mă uit fix în el, cu un simţământ tare

plin de amărăciune. Oare să trebuiască să târăsc într-adevăr monstrul în Uliţa Vrăbiilor? Pe dinaintea cazărmii Regimentului treizeci şi doi şi a cofetăriei Schnolly? – M-aş alege cu o poreclă de – trei coţi, eu şi toţi urmaşii mei! Şi omul dinăuntrul meu s-a răzvrătit grozav. O droşcă nu puteam lua, fiindcă toată rezerva mea de bani fusese înghiţită de nenorocirea cu ouăle şi nu mi-a rămas nimic altceva de făcut decât să curăţ un nou morcov şi să-mi înghit deznădejdea cu el. Asta se-ntâmplă când pleci de acasă cu intenţiile cele mai serioase! Cât de comod aş sta eu acum la gustarea voluntarilor, în loc să mă aflu pe nenorocita asta de piatră de colţ! Nu ştiu cât am zăbovit acolo aşa ghemuit, pe gânduri, când, deschizând ochii şi ridicându-i la cer, la jumătatea drumului, am încremenit – *Dinainte-mi şedea ea!* – era peste drum şi se rezema, chicotind, de piatra de la colţul celălalt al străzii, în mână cu o pară verde, mare, din care muşcase! – «Bună dimineaţa, vere!» spune ea râzând, fără să se mişte din loc. «Poate că acum ai vrea să-mi dai coşul, ce zici? Trebuie să mă duc neapărat acasă; altfel, n-o să aibă unchiul ce mânca!» – îmi trec mâna peste frunte, mărturisesc că simt nevoia să-mi vin mai întâi în fire; oftez adânc – şi ea se ridică de parcă s-ar

pregăti s-o ia din nou la goană, înfricoşat îngrozitor, sar în picioare şi, cu un salt, sunt lângă Elise, cu blestematul de coş, i-l agăţ de braţ şi mă prăbuşesc pe piatra de lângă ea, ca să probez cum se sade şi acolo. – «Şi cât te-am căutat, Gustav!» zice răutăcioasa, cu un zâmbet batjocoritor. «O, Doamne, cum arăţi? Unde-ai fost?» – «Drace!»! murmur eu înăbuşit, în vreme ce la biserica unită suna şi mai înăbuşit ora unsprezece, şi timpul de lucru în atelier se apropia de sfârşit; şi-aşa am luat-o împreună spre casă. Elise înainte, chicotind mereu, şi eu, în urma ei, şchiopătând, ţinându-mi cu băgare de seamă pulpanele hainei. Un aspect răvăşit, o pungă de bani goală, obosit, cu un gust îngrozitor în gură de pe urma fatalului morcov şi exasperantului simţământ că mă făcusem nespus de caraghios – iată rezultatele acestei dimineţi! Şi-acum judecă, unchiule Johannes!”

„Unchiule, nu-l mai judeca”, spuse Elise. „S-a şi judecat singur. Nu-i aşa?”

„Aşa cred şi eu”, zice mătuşa Berg.

„Sunt de aceeaşi părere”, îmi rostesc eu sentinţa.

„Ehe, m-am gândit eu c-aşa o să se-ntâmple”, mormăie artistul care cugetă. „Când s-a mai pomenit să biruie nevinovăţia? Bine, fie. Şi-acum, ce e cu plimbarea

noastră?”

„Da, unde mergem?” exclamă Elise, şi Gustav zice: „Vă fac o propunere: Să mergem la Wasserhof; acolo e *bal champêtre*[106]! Ce zici, Lieschen?”

„Ne putem duce acolo?” întreabă mătuşa Berg cu îndoială.

„De ce nu? Doar sunteţi cu noi!” spune pictorul care cugetă, aranjându-şi, grav, gulerul. „De altfel, astăzi e acolo tot Atelierul cu surorile; vine şi profesorul Frey, cu cele şase nepoate ale sale şi…”

„La Wasserhof!” strig eu, înflăcărat. „Mătuşă Berg, *putem* să mergem acolo!”

Şi pornim.

Cine nu cunoaşte locul numit Wasserhof? Nu l-a imortalizat Goethe în *Faust*? „Dar pân-acolo nu-i frumos.[107]„ Dar care drum din împrejurimile acestui oraş e frumos? Trăiască Wasserhof! Acolo, ziua ai umbră şi frunzare pline de răcoare, iar noaptea, muzică, lampioane colorate şi licurici; acolo sunt chelneri cu şervete, cândva albe, vârâte în buzunarul din dreapta al pantalonilor; şi, mai presus de orice, acolo găseşti, înconjurat de verdeaţă, un minunat ring

106 Bal câmpenesc (fr.).
107 Goethe. *Faust, Partea întâi* „În faţa porţii oraşului”.

de dans!

„Liese, în dimineaţa asta m-am ales cu un refuz şi cu un coş, te iert dacă nu mă refuzi din nou: domnişoară, îmi acordaţi primul dans?”

„Să ajungem întâi acolo, vere!” spune Liese, care ar fi pe tot drumul în fruntea coloanei, dacă Gustav n-ar ţine pasul cu ea.

Am ajuns! Hei, uite că bătrânul maestru Frey a şi venit; stă colo cu pipa lungă-n gură, în faţă cu o sticlă de vin şi se uită cu zâmbetul pe buze la agitaţia plină de veselie, împingându-şi încoace şi-ncolo tichia de pe părul alb şi lung. Ne vede de departe şi ne face semne cu mâna când ne tăiem, cu greu, drum prin mulţime, întâmpinându-ne cu un „Bine-aţi venit!” răsunător. Uraa, uite şi „Atelierul cu surorile sale”, după cum spune Gustav, şi cele şase nepoate ale profesorului. Un grup vesel: păr lung, haine negre, de catifea, pălării calabreze[108], cu ciucuri uriaşi, apoi iar veşminte albe, panglici multicolore, pălării de pai, şi Gustav şi Elise, se-nţelege, drept în mijlocul lor. Pe sfântul Vocabulus, nu e ăsta deşiratul profesor secundar Besenmeier, care *aptus adliciendis feminarum*

108 Pălării cu boruri largi.

animis[109] cucereşte un scaun pentru grasa doamnă directoare Dippelmann? Nici vorbă, el este, şi dincolo e chiar directorul în persoană, care a lăsat cu totul deoparte securea şi vergile[110]; acum orice elev din penultima clasă de liceu ar putea să-i ceară, fără urmări – un foc pentru ţigara lui. Dar pe cine văd? Să-mi cred ochilor? Profesorul regal al ştiinţei despre Dumnezeu, predicatorul curţii şi al catedralei, doctorul Niepeguck!? – Desigur, el e; însoţit de nevastă şi copii, îşi taie drum prin mulţime. „La o parte cu dogmatica!” sună cântecul studenţesc; pentru ce să nu-i fie îngăduit bătrânului din Halle într-o seară minunată ca asta să fredoneze un cântec în – bărbia-i dublă? Ce grozav e reprezentată Universitatea! Profesori, docenţi universitari şi studenţi de la toate facultăţile şi asociaţiile! Nici vorbă că m-aşteptam, uite-i şi pe „oamenii imorali”, pe voluntari! Fără-ndoială că nu puteau să lipsească! – „Bună seara, Cäcilie, Anna! Bună seara, Elise, Johanne, Klärchen, Josephine! Ce minunat e că sunteţi şi voi aici!” se aude de peste tot.

---

109 În stare să cucerească inimile femeilor (lat.). Citat din *Analele* lui Tacit.
110 Însemnele dregătorilor romani, prin care era simbolizat faptul că deţineau puterea asupra vieţii şi morţii cetăţenilor.

„O, Doamne, unde-o fi cavalerul meu! Scârbosul ăsta doar nu *m-o fi lăsat cu buzele umflate?!”*

„În niciun caz, domnişoară!” spune stagiarul Krippenstapel, intinzându-şi capul pomădat peste umărul fetei speriate şi murmurând despre „numai arestul...”

„Liese, să nu mă refuzi – te rog!” strigă Gustav, punându-şi o pereche de mănuşi minunate şi un trandafir la butonieră.

„Ei bine, vere – dacă nu se poate altfel – vino repede, muzica a şi început”.

„Ascultă, Peter van Laar[111]”, îi spune Gustav, care şi pornise-n fugă, unui trupeş învăţăcel în ale artei, „dacă mă calci iar pe picior ca data trecută, mâine te vâr cu nasul în butoiul cu terebentină! Vino, Lieschen!” – Vâjjj – au dispărut: „Neastâmpărate păsări de vară!“[112]

Între timp, m-am aşezat cu mătuşa Helene la masa maestrului Frey, care tocmai sfârşeşte, în hohotele de râs ale ascultătorilor, o istorioară comică

111 Aluzie la Peter van Laar (aprox. 1590–1658), pictor olandez; a pictat îndeosebi scene populare casnice. Din pricina feţei sale umflate a fost poreclit Bamboccio (copil viguros, în italiană).
112 Cuvinte rostite de Mefisto despre Faust şi Gretchen în *Faust – Partea întâi,* „În grădină˝.

din viaţa lui de drumeţie prin Italia. Predicatorul catedralei vorbeşte despre influenţa berii blonde asupra constituţiei sale, în vreme ce Petrus şi Paulus, copiii săi, se tăvălesc şi se-ncaieră sub masă, iar soţia predicatorului conversează despre chelnerul care-şi suflă nasul cu mâna.

„E mai bine decât în şervet”, zice directorul Dippelmann, luând o priză, şi cu gândurile aiurea, îi oferă una şi mătuşii Helene. La una şi aceeaşi masă se duc două discuţii: femeile trăncănesc cu însufleţire despre spălatul rufelor mari, iar predicatorul şi directorul Dippelmann, despre – teologie.

„Hai, Wachholder”, spune profesorul Frey, „să ne uităm mai bine cum dansează copiii! M-au trecut năduşelile şi e o atmosferă sufocantă”.

Fiindcă şi cu mine se-ntâmplă acelaşi lucru, îi primesc propunerea şi trecem prin coridoare cu lampioane colorate şi ghirlande împletite din frunze, spre ringul de dans. Acolo e o animaţie plină de veselie.

„Ce reflexe minunate!” exclamă bătrânul pictor plin de entuziasm. „Uite, Wachholder, că vine Berg, din care, în ciuda trândăviei şi a felului său dezordonat de. A fi, voi face totuşi un *adevărat* artist.

Ei, *fanello*[113], se întoarce el spre cel ce se apropie de noi în grabă, sper că n-o să-mi lăsaţi fetele să se «ofilească» – după cum spun ele”.

Pe obrazul artistului care cugetă se aşterne un rânjet de nedescris.

„Ne străduim din răsputeri, domnule profesor. Priviţi-l numai pe Peter Laar! Nu navighează el ca un adevărat *Fapresto*[114] cu domnişoara Julie? Din punctul ăsta de vedere, pe drept cuvânt nu vă puteţi plânge că nu face progrese. Îl vedeţi cum înaintează? Priviţi cum – buf! M-aşteptam! Uite că-l scufundă pur şi simplu pe stagiarul Krippenstapel cu dansatoarea lui cu tot! Drace! Izbucneşte scandalul! Să salvez ce se poate salva!”

„Domnule!” strigă stagiarul regal, sărind în picioare furios, lăsând-o pe dansatoare să stea pe *séant*[115] cu o mină dezolată, caraghioasă. „Domnule, sunteţi orb, n-aveţi ochi în cap? Vă...”

„Stai, Krippenstapel!” îl întrerupe Gustav, ajutându-i îngerului căzut al juristului să se ridice de jos. Vei fi răzbunat înfricoşător, îţi dau cuvântul meu

113 Câneparule (it.).
114 De la „*fa presto*“ (it.) = dă-i zor.
115 Şezut (fr.).

de onoare! Peter Holzmann, Bamboccio, monstrule! Mâine te aşteaptă o soartă îngrozitoare! – Domnişoară, sper că nu v-aţi lovit? Să puneţi pe partea dureroasă o lamă rece de cuţit, pare a fi un remediu bun împotriva umflăturilor. Domnişoară Julie, fiţi bună şi daţi-i un bobârnac zdravăn monstrului gras de lângă dumneavoastră, ca să ştie ce-l aşteaptă! – Krippenstapel, fii băiat bun şi nu face tărăboi; vino, dar, înainte de a pluti mai departe, cere de la însoţitoarea ta un ac cu gămălie. Nu uita – e important – eu, ca estetician, îmi dau seama!”

Râsul general face ca totul să se termine cu bine. Krippenstapel se strecoară în tufiş, turbat de furie, cu acul lui cu gămălie; dansatoarea sa anunţă dindărătul batistei că nu vrea să folosească nicio lamă rece de cuţit; Peter Holzmann se duce, poticnindu-se, cu domnişoara Julie la un scaun, şi celelalte perechi se pregătesc pentru un nou dans.

Chiar de la începutul acestei scene m-am mirat că n-am văzut apărând nicăieri capul buclat al Elisei, că n-am auzit nicăieri râsul ei; când a început un nou dans şi tot n-am văzut-o, am căzut la bănuieli.

„Gustav, hei, aici! Unde ai lăsat-o pe Liese?”

„Eu? – Unchiule, întreabă mai bine: Gustav, unde

te-a lăsat Elise? Susţine că s-a supărat şi a şters-o cu domnişoara Henriette Frey, după ce mi-a spus mai întâi că sunt un prostănac”.

„Aşa? De ce v-aţi certat iar?”

„Eu am terminat!” spune „artistul care cugetă”, cu o mutră care vrea să fie melancolică, dispărând în mulţime.

„Dacă asta-i situaţia”, zice bătrânul Frey, râzând, „fetele sunt pesemne acum la rufe şi la teologie. Veniţi, trebuie să aflăm ce necazuri şi discordie a provocat pacificatorul (n-a procedat minunat?)”.

„Îmi cam închipui”, mormăi eu în barbă şi, tăindu-ne drum pe de lături, prin tufiş, ajungem iar la masa noastră.

„Într-adevăr, turturelele sunt acolo!” exclamă profesorul. Cât de gânditoare par să-l asculte pe profesorul secundar Besenmeier, în timp ce mintea cine ştie pe unde le-o fi rătăcind! „Hei, domnişoară Elise, porumbiţo, ce ţi-a făcut un oarecare – hm – prostănac?

„Cine?” întreabă Liese, înghesuindu-se în mătuşa ei, care o. Învelise cu un batic uriaş, în timp ce Henriette se ocupă, lângă ea, cu sârg de ceaşca ei de ceai.

„Cine? Întrebi tu!" intervin eu. „Ei bine, tocmai am întâlnit pe cineva care era pe punctul de – a da în foc". „Ah, vorbeşti de văru-meu! – Cît despre *ăla*!" „Ei bine, ce s-a întâmplat? Mătuşă Helene, şi-a vărsat cumva focul?"

„Nu!" răspunde aceasta. „Oare s-au certat?"

„Se pare că da! Domnişoară Henriette, nu mă-ndoiesc că ştii ceva?"

„Să spun, Liese?" o întrebă Henriette pe prietena sa, ciupind-o de ureche.

„Fă cum vrei!" zice Elise, parcă plină de mizantropie şi căinţă[116], alungind un fluture de noapte ce-i zboară în jurul capului şi încearcă să i se prindă-n păr cu tot dinadinsul.

„El a – domnul Gustav a spus: – dacă n-ar trimite *el* dansatori şi n-ar face propagandă (cred că ăsta e cuvântul) pentru Lieschen – în afară de el, Elise n-ar mai pune mâna pe-un dansator toată viaţa. Din care cauză n-ar fi rău să fie recunoscătoare şi amabilă cu dânsul şi" – toţi izbucnesc într-un strigăt de oroare.

„Îngrozitor!" exclamă mătuşa Berg. *„Finis*

116 Aluzie la drama cu acelaşi titlu de August von Kotzebue (1761–1819).

muncii![117]„ zice, râzând, directorul Dippeknann. „Ruşinos!” geme doamna directoare; „Înspăimântător!” adaugă soţia predicatorului. „Cerule! E prea din oale-afară!” e de părere soţul ei. „N-aş fi crezut asta niciodată!” bombănesc eu. „O s-o plătească!” strigă profesorul Frey, „şi…”

„O şi plăteşte!” se aude un glas, şi răufăcătorul îşi scoate capul din tufiş, în spatele Elisei. „În parte a şi plătit-o!”

Zicând acestea, defăimătorul se strecoară din tufiş şi se aşază foarte încet între doamna Berg şi Elise, care se trage repede în partea cealaltă, unde el o urmează tot atât de repede. Înconjurând-o cu braţul, Gustav vorbeşte astfel:

„Lieschen, îngerească verişoară Ralff, poate-ţi închipui că după ce ai întors spatele acelui loc de bucurii trecătoare, eu am dansat mai departe? Te-nşeli! Te-nşeli! Am făcut fapte bune, ca să-mi ispăşesc greşeala; pe nobilul Holzmann – Holzmann, vino-ncoace şi dă-mi cutia cu lacrimile de foc! –, pe nobilul Holzmann l-am salvat din ghearele lui Krippenstapel, care clocotea de furie; pe domnişoara Thekla Stichel am salvat-o din cea mai amuzantă situaţie, sau mai

117 Sfârşitul lumii (lat.).

bine zis poziţie; oând, în mijlocul contradansului, voluntarului Breimuller i s-a rupt cureluşa pe sub gheată şi ceea ce nu se poate numi s-a ridicat până la genunchi, am fluierat după o droşcă să vină să-l ia; pe scurt, peste tot unde era o lacrimă de şters mă aflam şi eu – după cum am spus, numai ca să-mi ispăşesc greşeala. Şi aici, Liese (Holzmann, dă-mi cutia), iată, nu numai că am şters lacrimi, ci am şi adunat câteva! – Priveşte, Liese!”

Elise, în – ciuda mândriei sale, scoate un strigăt de uimire şi bucurie, când ticălosul îi răstoarnă în poală conţinutul cutiei şi nenumăraţi licurici scânteietori şi luminoşi încep să se târască şi să zboare în jurul ei.

Lămpile sunt destul de departe, pentru ca micile vietăţi să poată apărea în toată strălucirea lor, şi – Elise împodobită cu stele e o privelişte cu adevărat frumoasă!

„Astea sunt lacrimile mele pline de căinţă, şi tu – ai, din păcate, prea mulţi dansatori – fără ajutorul meu! – şi eu *sunt* un prostănac ş.a.m.d. – Liese!? – Liese – ia uită-te *la mine*!”

„Secătură!” spune ea, apucându-l pe păcătos de păr şi – se-ncheie pacea!…

Maestrul Frey şi-a ieşit seara asta cu totul din fire. A anunţat pe neaşteptate că vrea să-şi sărbătorească pe loc aniversarea de a doua zi, când împlinea şaizeci şi nouă de ani (a fost ultima din viaţa sa), deoarece improvizaţia dă naştere cu astfel de prilejuri la adevărate explozii de bucurie şi plăcere. Aproape că a îmbătat jumătate din Atelier, toate femeile s-au înveselit. În ciuda împotrivirii lui, i s-a pus o cunună pe cap – o cunună, căci fără ea nu s-ar fi putut. Predicatorul a ţinut un toast, care a început şi s-a încheiat cu „onorate moşneag” şi s-au ţinut cuvântări şi toasturi până la ora douăsprezece. Apoi, bătrânul şi încoronatul sărbătorit s-a ridicat de pe scaun, s-a plâns de răcoarea şi umezeala nopţii şi – petrecerea s-a sfârşit.

Totul a trecut! Unde sunt astăzi cei ce au luat parte la sărbătorirea asta?

Bătrânul maestru Frey a murit, elevii lui s-au răspândit în lumea largă. Peter Holzmann, poreclit Peter van Laar sau Bamboccio, a fost înjunghiat într-o vilă romană în 1849[118] de jefuitori francezi, în

118 Ca urmare a revoluţiei din 1848, în Italia, trupele franceze au ocupat Roma în 1849.

încercarea de a salva de nebunia lor distrugătoare o Madonă a lui Rafael. Predicatorul catedralei nu s-a convertit încă la credinţa mormonilor[119], profesorul secundar Besenmeier s-a însurat cu domnişoara Julie Frey şi stă cu totul şi cu totul sub papucul nevestei – „cu cingătoarea şi cu voalul sfâşii frumoasa iluzie”[120]. Doamna directoare Dippelmann, ca totdeauna în fiecare dimineaţă, îi aranjează soţului ei la gât fularul şi-i vâră în buzunarul de la haină tartinele cu pâine cu unt învelite în ziarul din ajun, urmărindu-l mândră de la fereastră cum trece peste Friedensbrücke spre gimnaziul din Schimmelstadt.

Dar *Gustav* şi *Elise?* – – Voi duce mai târziu pagina aceasta a Cronicii peste drum, la femeia aceea între două vârste de la numărul doisprezece din Uliţa Vrăbiilor; sunetele pianului său s-au împletit întreaga după-amiază cu gândurile mele. După aceea vom vorbi de *Gustav* şi *Elise!*

119 Sectă religioasă din Statele Unite; printre principiile lor este şi poligamia.
120 Citat din *Cântecul clopotului* de Fr. Schiller.

14 martie

„Uite ce e, Wachholder”, a spus astăzi Strobel, lovind de genunchi foile broşate ale Cronicii, „dacă moartea îţi va curma odată viaţa, iar cineva ar scoate la lumină paginile acestea din opera postumă şi şi-ar da osteneala să le citească înainte ide a le ceda în folosul obştesc, se va găsi în aceeaşi situaţie ca bătrânul Albrecht Dürer, care lăuda un tablou de vânătoare, plângându-se în acelaşi timp că nu poate să deosebească bine câinii de iepuri. Faci într-adevăr un talmeş-balmeş extraordinar din vis şi istorie, trecut şi prezent, scumpul meu prieten; cine nu se zăpăceşte, citindu-l înseamnă că e zăpăcit dinainte! Măcar de-ai fi prezentat imaginile pur şi simplu ca un domn bătrân, rezonabil, plictisit, care-şi scrie memoriile! Dar nu, ici îţi aleargă printre picioare colaborarea la *Welke Blätter,* colo îţi împodobeşti amintirile cu ceea ce îţi dăruieşte clipa, atârni ici un clopoţel, dincolo altul, şi înainte de a-ţi da seama ce se petrece, ai ridicat un lucru asemănător cu – cu acele cuburi colorate dintr-o cutie de construcţii pentru copii. Sunt colorate şi drăguţe, însă – nu prea se potrivesc împreună, şi dacă te uiţi mai bine – hm! – Nu-mi lua în

nume de rău ce îţi spun, dar, uneori, Cronica dumitale se aseamănă cu cârpăceala unui scriitor începător, care s-a consolat cu vorbele lui Rousseau: *Avec quelque talent qu'on puisse être né, l'art d'écrire ne s'apprend pas tout d'un coup*". [121]

Am ascultat răbdător cuvântarea asta lungă a caricaturistului, apoi am spus supărat, în vreme ce-mi scuturam luleaua: „Acum câtva timp mi-ai promis să colaborezi la Cronica mea, ei bine, după critica dumitale atât de pătrunzătoare o iau drept bună şi – te las singur cu cerneala, pana şi hârtia, ca să-i adaugi fără întârziere contribuţia dumitale. Cel care s-a zăpăcit odată, poate să aibă şi de la dumneata ceva cu care să se frământe. Bună seara!"

Caricaturistul a spus râzând *„fiat"*[122] şi a început să-şi pregătească o pană, în vreme ce eu mi-am luat pălăria şi bastonul şi m-am retras, cu simţământul celui care coboară pe o stradă plină de oameni, absolut convins că la spate, pornind de la pieptul cămăşii, peste gulerul hainei, i se bălăbăne o panglică insesizabilă, lungă de un cot. „Şi, totuşi, are dreptate

121 Cu oricât de mult talent te-ai fi născut, arta scrisului nu se poate învăţa dintr-o dată (fr.).
122 Aşa să fie (lat.).

K, bombăn eu, în vreme ce cobor scara. „Numai de s-ar întoarce odată Liese! Vino îndărăt, Gustav, ştrengarule, şi ad-o cu tine, pentru ca unchiul vostru să poată scrie mai departe la opera sa *de vanitate*! „[123]

Zicând acestea, am ieşit din clădire şi tocmai îmi puneam mănuşile, când sus s-a deschis fereastra mea, caricaturistul şi-a scos afară capul şi a strigat:

„Ascultă, bătrâne domn, nu te pot lăsa să pleci aşa – am remuşcări, trebuie să-ţi torn mai întâi ulei peste răni! Ascultă, mătuşa mea împarte cărţile în două categorii: bune, cu care adoarme-n mână după-masă, şi proaste, cu care nu se-ntâmplă asta. Ea va socoti Cronica dumitale ca făcând parte din prima categorie – dacă-i cade-n mână atât de frământată. Cu bine!”

I-am întors neruşinatului spatele râzând şi mi-am văzut de drum.

Seara

Am venit de la plimbare şi iată-mă stând din nou

123 Despre deşertăciune (lat.).

singur şi solitar dinaintea colilor împrăştiate ale Cronicii. Caricaturistul a umplut într-adevăr cu desene o pagină întreagă, mi-a stricat toate penele, a făcut pe podea o pată de cerneală, rezerva mea de ceară roşie a ros-o cu dinţii, a sfărâmat-o şi a răsucit-o şi a tăiat un colţ al mesei de scris. – Aproape că mi-a stricat bucuria ce-o resimţeam aşternându-mi pe hârtie fanteziile, şi era totuşi atât de plăcut să-ţi opreşti privirea pe un lucru oarecare al camerei, colo pe colivia mică, goală, de alamă, pe scaunul de alături, de dinaintea măsuţei de cusut, pe o gazetă veche, pe o floare uscată, pe un desen colorat din mapa mea, toate stârnind, treptat, amintiri, mereu alte amintiri ce se încolăcesc în jurul lor, înverzind şi înflorind. Suntem totuşi oameni necugetaţi! De câte ori nu ne încearcă teama de a nu fi caraghioşi prin simţămintele noastre cele mai intime şi mai gingaşe! Ţi-e ruşine de lacrimi şi le iei în râs; ţi-e ruşine de râsul plin de bucurie şi – te prefaci plictisit; tragediile vieţii cauţi să le joci cu o mască hazlie, comediile, cu o mască tragică; eşti în acelaşi timp un înşelător şi un om care te torturezi singur! – Strobel asemuieşte aceste file felurite, fără legătură între ele, cu o cutie de cuburi a unui copil? Bine, bine – se poate – dar eu mă voi juca

mai departe, voi construi mai departe cu ele clădiri aerisite, extravagante, fiindcă *cei* care mi-au furnizat pietrele cele mai colorate sunt departe! Voi vorbi despre trecut în prezent, şi de prezent, la imperfect, voi povesti basme şi voi crede în ele, voi transforma realitatea într-un basm, dar mai întâi – voi ataşa la Cronică filele m'âzgălite ale meşterului Strobel! Iată-le:

Strobeliana

Ora 3. – Mi-am aprins o ţigară, am pus lângă mine, pe fereastră, o coală de hârtie şi mi-am început observaţiile. Mai întâi, se-nţelege că desenez vremea; cel mai încântător cer albastru, cea mai minunată lumină de soare. De-aş avea în mine doar o scânteie de poezie, le-aş personifica pe amândouă printr-o pereche tânără şi frumoasă, care face nebunii şi se dezmiardă colo sus, în cortul cerului, pe divanul de nori albi şi moi, în vreme ce sute de mii de gospodine germane aşteaptă – zăpada de martie, ca să facă săpun! Într-adevăr, uite o muscă! Ce descoperire pentru un cronicar! Se loveşte, bâzâind, de ferestrele luminate de soare, pe care le închid repede, ca să apăr

sărmana vietate, spre binele ei, de înşelătoarea primăvară de afară. Acum pare să-şi dea şi ea seama de propria-i prostie, pleacă de acolo şi zboară în jurul meu. Hopa! După ce încearcă zadarnic de câteva ori să-mi atace vârful nasului, mi se aşază pe genunchi; îşi ia capul între cele două picioare dinainte, se scarpină după ureche şi hait…! – zboară, lăsând o urmă pe genunchiul meu şi – în Cronica Uliţei Vrăbiilor. Aş vrea să existe o zicală care să sune cam aşa: „Să vă fie ruşine de musca de pe perete”. În jurul câtor absurdităţi şi nebunii omeneşti nu zumzăie aceste micuţe vietăţi înaripate! Cine poate şti ce înseamnă punctul pe care micul turist tocmai l-a depus acolo? Cine poate şti dacă nu e cumva un jurnal intim, plin de observaţiile cele mai spirituale, un jurnal intim, pe care nu-i nevoie decât să-l desfăşori şi să-l descifrezi ca pe un papirus egiptean, ca să afli lucruri minunate şi nemaiauzite? Ce revoluţie s-ar stârni de-ar fi aşa, dacă ar trebui să-ţi fie ruşine de muştele de pe perete! Cum s-ar pune în mişcare apărătoarele de muşte! Sărmane muşte! Niciun „onest moşneag, îmbrăcat în jachetă vărgată de lină „nu v-ar mai îngădui să-i ţineţi

de urât iarna“[124]. V-ar distruge ca pe pasărea dudu[125] şi cel mult – pe câteva dintre voi v-ar îmbrăca în uniformă, v-ar agăţa de fiecare aripă câte o cocardă şi v-ar angaja ca funcţionari guvernamentali. Ar fi îngrozitor, şi mă opresc!…

Ora 3 1/4. – Ce dor de ducă stârneşte iar în mine cerul ăsta albastru! În asemenea zile din prag de primăvară, când spiritul nu a scăpat încă de tot de apăsătoarea iarnă, atunci te copleşeşte mai mult decât oricând dorul depărtărilor. Dorul acesta este ceva ciudat, caracteristică pe care n-o pierdem oricât de bătrâni am fi. Atunci auzim un glas din străfundurile fiinţei noastre: Hai afară, hai afară, ce stai atât de liniştit, nătărăule, şi căşti gura? Aici nu găseşti nimic din ceea ce îţi stăruie în cuget, ceea ce doreşti, fără să cunoşti! Priveşte cât de albastră, de plină de miresme e depărtarea! E vastă, mult mai vastă! Vino afară, afară!

Ehei, depărtarea asta albastră şi plină de miresme; de câte ori nu m-am lăsat eu ademenit de ea. Pământul nu ne scapă din mână; suntem copiii săi,

---

124 Citat din idila *A şaptezecea aniversare* de Johann Heinrich Voss (1751–1826).

125 Pasăre uriaşă, care a trăit până la începutul secolului al XVII-lea pe insula Mauritius, mai târziu fiind evident exterminată.

el nu e nimic fără noi, iar noi, nimic fără el. – Dacă asculţi acum de glasul ademenitor, picioarele tale se vor şi afunda în glia moale; vei face sărituri ciudate cu bulgării de pământ lipiţi de cizme! Află că atunci când dorul te copleşeşte mai tare, cătuşele sunt şi ele mai tari, întoarce-te, pune-ţi papucii şi citeşte ziarul de ieri; fericirea nu-i legată de depărtări, nici de „fazele lunii“!...

Ora 3 1/2. – Jos, în uliţă, aud deodată o locuţiune ciudată din gura unui lucrător cu ziua, care-l bate pe umăr pe altul ce pare foarte prost dispus, zicând: „Să nu deznădăjduieşti niciodată; din asta nu iese nimic bun, *tot rău iese* /„În aceeaşi clipă se deschide fereastra de alături; o tichie murdară, din catifea roşie, pe o pădure de păr negru, se apleacă în afară; este demnul meu prieten, domnul Anastase Tourbillon, profesor de franceză. Pare să fi auzit şi el locuţiunea din stradă – s-o fi înţeles, şi spune căscând: *„Ah, ouf, quelle bête allemande! Eh vogue la galère, jusqu'à la mort tout est vie!”* [126]

Astea sunt cele două naţiuni... Ei, drace! – nu iau seama şi – musca mea de mai înainte scapă zumzăind

126 Ah, ce prostănac de german ! Acum, fie ce-o fi, până te ajunge moartea, totu-i viu !

pe fereastra pe care o deschisesem iar! Niciodată n-o să mai zboare în jurul prietenului meu Wachholder, niciodată nu se va mai plimba încolo şi încoace pe marginea zaharniţei şi nici n-o să se mai lovească de geamuri! A avut ce a vrut – libertate nemărginită, însă ah – în seara asta – nu va mai avea o sobă caldă la care să se încălzească; prin rigolele Uliţei Vrăbiilor nu curge nici lapte, nici miere! – Blestemată fie libertatea! Amin!…

Ora 3 3/4. – Cele mai multe opere poetice din zilele noastre se aseamănă cu tabloul acelui maestru italian care şi-a pictat iubita ca Irodiadă şi a dat capului de pe tipsie al lui Ioan Botezătorul trăsăturile sale.[127] Domnii mâzgălesc acolo, prefăcându-se că-l adoră, un chip de femeie, numit Năzuinţă, care ne oferă pe tipsie, respectuos şi cu toată stima, capul schimonosit al însuşi merituosului scriitor. Folosul unei astfel de îndeletniciri nu se poate contesta, aşadar – mai departe! – Cum ajung la *asta?*

Ora 4. – Ciudat; de când am început să desenez, m-a năpădit acelaşi somnambulism, care i-a dat acestei Cronici un aspect atât de zdrenţuit şi jerpelit. Wachholder are dreptate, e o senzaţie ciudat de

127 Scenă biblică reprezentată adesea în pictură.

plăcută să te laşi dominat cu totul de jocul gândurilor, fără să te învârteşti pe loc ca un pudel constipat, chinuindu-ţi creierul.

Unde eram când m-a deşteptat strigătul unui copil de jos, din stradă? Voi încerca să-l încorporez Cronicii, ceea ce-i va da şi valorosului meu prieten Wachholder o mare satisfacţie pentru cuvintele ce le-am rostit.

Într-o duminică dimineaţa din luna iulie mă aflam în Braunschweig, pe malul Weserului, şi mă uitam dincolo, în Westfalia! Înainte de răsăritul soarelui, hoinărind prin munţi şi văi, coborâsem într-un sat oarecare odată cu primele raze din răsărit. Îmi băusem cafeaua sub un tei de dinaintea cârciumii satului, trăsesem tihnit cu urechea la trebăluiala de duminică dimineaţa şi ascultasem cu evlavie micul clopot care bătea în vârful turnului bisericii acoperit cu ardezie. Zâmbisem, dând din cap, câte unei fete drăguţe şi zdravene din Saxonia de Jos „care se mira privindu-l pe străinul picat pe neaşteptate în sat; făcusem cunoştinţă cu copiii, găinile, gâştele şi raţele de la circiumă, mângâiasem blana şpiţului alb şi răspunsesem câtorva întrebări „de unde şi-ncotro”. Vizitasem cu cârciumarul (care era şi primarul satului)

stupăria, apoi îi văzusem pe enoriaşi, pe dascăl şi pe pastor, ducându-se la biserică şi, până la urmă, rămăsesem singur în curte, sub tei, înconjurat numai de cârdurile măcăitor-piuitoare ale orătăniilor. Din acest *dolce far niente*[128] m-a făcut deodată să tresar strigătul unui copil. Se auzea din casa aflată în spatele meu şi m-a determinat să mă ridic de pe scaun, ca să mă uit pe fereastra împrejmuită cu viţă. O femeie bătrână tocmai îl spăla zdravăn cu apă, săpun şi cu o zdreanţă de lină pe un ştrengar îndărătnic, de vreo patru ani, care urla şi dădea din picioare; la procedura asta asistau, plini de teamă, alţi trei-patru mici „candidaţi”, aşteptând să le vină rândul.

„Cum, măicuţă”, am spus eu, sprijinindu-mă de pervazul ferestrei, „nu te-ai dus la biserică?”

Bătrâna şi-a ridicat capul şi-a spus râzând: „Nu te poţi duce totdeauna; trebuie să-i spăl şi să-i dichisesc pe copiii ăştia mici, domnule – ţipătul copiilor e şi el un vers din cartea de imnuri!”

Mi-am luat pălăria de pe cap şi am făcut, fără voie, un pas îndărăt. Ce minunată predică se ascundea în aceste ultime cuvinte ale bătrânei! O rândunică tocmai descria un cerc în jurul meu, îndreptându-se

---

128 Dulce trândăvie (it.).

spre cuibul ei de sub streaşină joasă, şi s-a agăţat, cu prada-n cioc, de intrarea micuţei sale locuinţe, salutată de ciripitul plin de bucurie al puilor golaşi. Nu eram în stare să-i mai răspund nimic bătrânei.

„Ţipătul copiilor e şi el un vers din cartea de imnuri!” am murmurat eu, întorcându-mă la masa de sub tei. Am luat o foaie de hârtie din portvizit, am scris pe ea: Ţipătul copiilor e şi el un vers din cartea de imnuri şi am prins-o împreună cu un buchet de flori de pădure sub panglica pălăriei!

Apoi am intrat visător pe poarta cimitirului satului, am trecut pe lângă feluritele morminte împodobite spre uşa deschisă a bisericii (la ţară nu s-a ajuns încă să se închidă uşile bisericilor protestante în timpul slujbei) şi m-am rezemat cu evlavie de un frasin de dinaintea ei. Plin de bucurie, l-am auzit pe tânărul pastor împletind o fabulă de-a lui Gellert[129] într-o parabolă din Orientul îndepărtat, în vreme ce rândunelele săgetau încoace şi încolo prin locaşul sfânt, şi un fluture rătăcit tocmai îşi găsea drumul îndărăt prin uşa deschisă a bisericii.

„Ţipătul copiilor e şi el un vers din cartea de

129 Christian Fürchtegott Gellert (1715–1769), poet german din perioada iluminismului.

imnuri!” am strigat eu, sărind peste zidul îngust, în câmp, şi pornind spre malul Weserului, după ce am trecut prin lanurile de grâu, galbene şi unduitoare, împodobite cu coroanele lor de mac. Acolo, m-am aruncat în iarbă, sub un tufiş de salcie, visând în murmurul bătrânului fluviu care curgea pe lângă mine, în vreme ce dincolo, în landul catolic, o procesiune suia cântând coasta muntelui la capela cu icoana Maicii Domnului, iar în spatele meu se pierdeau uşor tonurile orgii protestante. Cât de minunat, de albastru, de zâmbitor este cerul ce se întinde peste meleagurile de dincolo şi de dincoace, peste cele două religii, ce lume legănătoare de simţăminte te cuprinde, legate de cuvintele bătrânei ţărănci! Eram pe vremea aceea mai tânăr şi mi-am îngropat faţa în palme:

Numeşte-l bucurie! Inimă! Iubire! Dumnezeu!
Un nume eu
Nu am pentru aceasta! Simţământ e totul…[130]

Un cântec ce se apropia m-a trezit deodată din visare; am ridicat ochii. În jos, pe Weser, venea,

130 Citat din *Faust, Partea întâi*, „Grădina Margaretei".

mugind şi gâfâind, biciuind cu putere valurile galbene, vasul „Hermann“. Căpitanul stătea pe cutia roţilor, şi când vasul a trecut repede prin faţa mea, m-a salutat cu mâna la pălărie. Vaporul purta pe dinainte-mi sute de emigranţi în josul fluviului prin care se rostogoliseră odinioară spre Marea Nordului nenumărate cadavre de romani. Un cor bărbătesc cânta: „Ce este patria germanului?”, şi bătrânii stejari păreau că-şi scutură coroanele pline de tristeţe; ei nu ştiau să răspundă la întrebarea asta, şi vaporul şi-a continuat drumul. Weserul nu mai duce cadavre străine în jos, spre Marea Nordului, ci – nemulţumit şi mânios – pe nenorociţii lui fii şi nenorocitele-i fiice! – M-am ridicat în picioare şi am pornit în sus, prin pădurea de fag, către muntele cel mai apropiat, până într-un luminiş, de unde privirea pătrundea departe pe frumoasele meleaguri saxone. Ce brazdă de pământ german! Colo, şirul acela de munţi albaştri – pădurea Teutoburg[131]! Dincolo, turnurile acelea zvelte – marele aşezământ al culturii germane, mănăstirea Corvey[132]!

---

131 În bătălia din pădurea Teutoburg (9 e.n.) germanii, conduşi de Arminius, au învins legiunile romane, conduse de Publius Quintilius Varus. În anul 14 e.n. comandantul de oşti roman Germanius a reluat campania împotriva lui Arminius.

132 Mănăstire benedictină odinioară, întemeiată în 822; astăzi castel cu o biserică în stil romanic, ale cărei turnuri datează din

Mai încolo, şirul acela de munţi – adică *Ith, cui Idistaviso nomen,* spune Tacit[133]. Am populat regiunea cu figurile trecutului. Am văzut legiunile a optsprezecea, a nouăsprezecea şi a douăzecea, de sub comanda proconsulului Varus, înaintând către Weser şi am tras cu urechea la îndepărtatul lor strigăt de moarte. L-am văzut pe Germanicus venind pe acelaşi drum şi am tras cu urechea la zgomotul bătăliei de la Idistavisus, până când marele Arminius, *„turbator Germaniae“*[134], dând pinteni calului său alb, a trecut printre legiuni şi prin pădurea seculară, de nerecunoscut din cauza sângelui ce-i şiroia pe obraz, zdrobit, istovit de moarte. L-am văzut chemându-i pe cheruşti la o nouă bătălie împotriva Romei[135], când poporul a pus mâna pe arme: *Pugnam volunt, arma rapiunt plebes, primores, juventus, senes!* [136]

Dar în minte mi-a răsărit deodată gândul: unde este Nimfa[137]? L-am aruncat pe Tacit în iarbă, m-am

---

secolul al IX-lea.

133 Al cărui nume este Idistavisus (lat.). După *Analele* lui Tacit, numele unei văi de pe malul drept al Weserului, unde în anul 16 e.n. Arminius a fost înfrânt de Germanicus.

134 Instigatorul Germaniei (lat.). Din Analele lui Tacit.

135 În sensul de centru al Imperiului roman.

136 Ei vor să lupte, poporul şi conducătorii, tinerii şi moşnegii pun mâna pe arme (lat.). Din *Analele* lui Tacit.

137 Denumire ironică pentru monumentul lui Arminius de pe

ridicat pe vârful picioarelor, mi-am întins gâtul cât am putut şi m-am uitat spre pădurea Teutoburg. Şi fiindcă o „umflătură de munte” (cum îi spune Joach. Heinr. Campe[138]) îmi lua vederea unei părţi a culmilor înalte şi albastre, m-am ostenit chiar să mă sui într-un fag înalt, unde m-am ajutat şi de binoclu. Zadarnic – nicio urmă de pădurea Teutoburg! N-am putut să văd decât marele Christoffel[139] de lângă Kassel, şi am coborât de la postul meu de observaţie, murmurând o înjurătură. Însă abia mormăisem urarea, că, ajuns jos, am dat drumul alteia, în gura mare. Arătam grozav! „Cu asta te alegi”, am bombănit eu, sugându-mi sângele de pe degetul mare zgâriat, „cu asta te-alegi dacă te pui să cauţi măreţia germană: un ghimpe te-nţeapă, pantalonii ţi se rup şi, în afară de marele Christoffel nu mai vezi nimic”. Supărat, mi-am strâns binoclul, l-am băgat pe Tacit îndărăt în buzunar şi am pornit iar,

---

Grotenburg lângă Detmold; a fost început prin 1830, dar nu a fost terminat decît în 1875.

138 Joachim Heinrich Campe (1746–1818), pedagog şi scriitor german iluminist. S-a străduit să purifice limba germană de neologisme.

139 Denumire populară pentru statuia lui Hercule, o copie după Hercule Farnese, datînd din secolul al II-lea e.n. Copia se află pe castelul Wilhemshöhe, lîngă Kassel. În acest Hercule, Raabe vedea simbolul absolutismului feudal şi al dezmembrării naţionale, în timp ce statuia neterminată a lui Arminius o considera drept simbolul unităţii germane, atît de dorită.

şchiopătând, pe jos, pe coasta muntelui, spre Weser. Când am ajuns pe malul apei, m-am aruncat din nou în iarbă, înciudat. Ce s-a interpus între starea de spirit minunată de mai înainte şi clipa de acum! Cerul strălucea tot atât de albastru, munţii erau tot atât de verzi, bileţelul se afla, împreună cu florile de pădure, la pălăria mea şi, totuşi – cât de schimbat mi se părea totul! Oare vaporul cu emigranţii lui nu putuse să treacă şi el mai târziu, de vreme ce, de obicei, se lasă atât de mult aşteptat? Şi eu, nătărăul, ce-am căutat să mă uit după chipul lui Arminius? Cât de liniştit aş fi putut să-mi fac, în iarbă, somnuleţul de după-masă, fără să mă supăr din cauza marelui Christoffel, pe care l-au plătit cu sângele lor atâţia bravi dintre *caţi*[140]! Am încercat în fel şi chip să mă liniştesc; m-am gâdilat la nas cu un fir de iarbă, am făcut portretul unei broaşte grase şi tihnite, care stătea la soare sub un tufiş de brusture

— Dar n-a ajutat la nimic! – Nu puteam să scap de demonul proastei dispoziţii, am sărit, furios, în picioare, am strigat: Să-i ia dracul pe toţi! şi am

140 Membrii unui trib germanic; sunt socotiţi strămoşii locuitorilor din landul Hessen. Friedrich al II-lea de Hessen-Kassel a vândut Angliei vreo douăzeci de mii de soldaţi în timpul războiului de independenţă al Statelor Unite.

pornit, bombănind, spre Rühle[141] – Ei, comedie, ce-nseamnă hărmălaia asta în Uliţa Vrăbiilor?! Oho – un cărucior tras de câini s-a rostogolit în jos, cu zgomot, într-un beci cu alimente, şi eu – eu, caricaturistul Ulrich Strobel, sitau aici şi mâzgălesc tot felul de absurdităţi. S-o ia dracu’ de *Cronică a Uliţei Vrăbiilor*! – Adio, Wachholder!

21 martie. Seara

Există un basm – nu-mi amintesc cine l-a povestit[142] – despre un om, care şi-a dorit, după o mare nenorocire, să-şi piardă memoria, şi într-o noapte întunecoasă i s-a-mplinit dorinţa. De atunci încolo n-a mai simţit nicio durere, nicio bucurie; âi era totuna de calcă-n picioare muguri de flori sau inimi omeneşti; toate frumoasele jucării, pe care viaţa le dăruieşte copiilor pe drumul lor de la leagăn până la mormânt, i s-au sfărâmat în mâini odată cu amintirea. Este ceva îngrozitor! Voi înţelepţi şi predicatori ai

141 Sat pe malul Weserului.
142 *Omul vrăjit* de Charles Dickens.

popoarelor, nu gândul la fericirea sau nenorocirea viitoare te face plin de dragoste, curat, sfânt; gândul acesta nu este niciodată lipsit de egoism, şi peste fiecare floare ce se ridică în inima omului el presară mana egoismului; adevărul, curatul izvor al înţelepciunii, al veritabilului spirit de sacrificiu este tristul şi dulcele trecut, cu faptele şi visurile lui stinse cu totul sau numai pe jumătate. Cine ar putea să-l dojenească pe un copil dacă se gândeşte la faptul că el însuşi s-a lipit odinioară de sânul mamei, că ea l-a privit zâmbind? Amintirea este ghirlanda ce face legătura dintre leagăn şi mormânt, şi verdele întunecat, spinos al suferinţei, al greşelii, poate fi oricât de apăsător, niciodată nu va lipsi ici şi colo câte o floare luminoasă, la care să nu ne oprim şoptind: „Cât de încântătoare şi sfinte sunt locurile acestea!”

Mi-am aprins mica lampă şi visez iar, aplecat pe paginile Cronicii mele. Ceea ce frumoasa şi prietenoasa femeie între două vârste, care mi-a adus astăzi un buchet de micşunele îmbobocite, lasă să se legene pe valurile melodiilor ei, nu pot să reţin decât în felul acesta. – Până acum am prezentat imagini din viaţa de copii a copiilor noştri; astăzi voi zugrăvi o altă pagină, colorată, ca o oglindă fermecată plină de viaţă

înfloritoare, de şoapte dulci, de doruri pline de visare şi de visuri zâmbitoare – o singură pagină din toată splendoarea primăverii inimii, o singură pagină din vremea tinerei iubiri!

Oh, de-ar rămâne veşnic verde
Frumosul timp al tinerei iubiri![143]

spune poetul, şi versul acesta îl găsim peste tot: pe ceştile de cafea, în albumele de amintiri, pe capetele de pipă. Şi nu e vorba de o glumă! Ceea ce poporul a înţeles vrea să şi vadă, să se joace cu el, recită gândul rimat, pe care şi l-a însuşit, e drept adesea cu un zâmbet pe buze, dar, totuşi, purtându-l adânc în inima sa. Poporul nu se ridică la adevăr şi frumos, ci le trage în jos, la sine, însă nu ca să le calce-n picioare, ci să le strângă la inima lui, să le dezmierde într-un joc veşnic nou, să le-nvârtească şi să le-ntoarcă, să se minuneze şi să se bucure de strălucirea lor. Peste leagănul eternului copil. „Umanitatea”, planează geniile bune, marii poeţi universali, care varsă din cornurile abundenţei fructele de aur ale Crăciunului, mereu prezenţi cu

143 Citat din *Cântecul clopotului* de Fr. Schiller.

cântecele lor de leagăn, când drăcuşori, urâţi şi negri, răsar dinaintea ta, înspăimântându-te.

Ce frumos e timpul tinerei iubiri! El se aseamănă cu zorile, când cerul se înroşeşte puţin spre răsărit, când bobocii, florile şi tot ce este viaţă trec dormind în braţele zilei născânde şi numai din când în când se înalţă o ciocârlie, scuturându-şi roua de pe aripi, jubilând şi vestind fericire. O ceaţă înmiresmată mai acoperă încă, feeric, tainic, toate prăpăstiile şi locurile pustii ale vieţii; inimile tinere cred că vălul viitorului nu ascunde decât flori, fluturi care zboară şi păsărele ce-şi clădesc cuiburi.

„Ah, dulce e când eşti iubit, mai dulce încă să iubeşti!” a exclamat odată un alt poet, şi eu, un om bătrân şi singuratic, îmi acopăr ochii cu mâna, gândindu-mă la mormintele din cimitirul Sfântului Ioan, la steaua tinereţii mele: „Marie!“… Aş putea oare să renunţ la amintirea aceasta, cu toată durerea ei, în schimbul puterii asupra întregii lumi, a bogăţiei şi înţelepciunii sale?… Nu cred.

Luna se ridică iar peste acoperişuri, împletindu-şi lumina albă cu flacăra slabă a lămpii mele; peste şi prin iedera veşnic verde, adusă din pădurea Ulfelden, ea-şi trimite razele albe, aruncând umbre ciudate pe

duşumea şi pe pereţi. Ea aduce cu sine pagina de astăzi a Cronicii Uliţei Vrăbiilor.

Colo, pe scăunelul de la fereastră se desenează estompat figura delicată şi drăgălaşă a Elisei, în clarobscurul unei seri de demult, şi lângă ea, pe un alt scaun mai scund, sade altcineva. Ce-şi şoptesc cei doi atât de tainic, atât de încet, de ce or chicoti? Un ghem de aţă ce cade jos de pe masa de cusut a Liesei şi, rostogolindu-se pe podea, se încolăceşte în jurul picioarelor scaunului şi ale altuia, un fluture de noapte rătăcit, un liliac ce trece ca fulgerul în zbor, o minge, care zboară din stradă în odaie, şi Gustav, ducând negocieri, o înapoiază imprudentului proprietar, toate, toate se transformă în lumina slabă a lunii într-un basm, într-un vis. Nu e clarobscurul vremea basmelor; nu e timpul tinerei iubiri vremea visului?…

„Draga, mica mea Elise!” şopteşte Gustav, privind obrazul luminat de lună aplecat spre el.

„Dragul meu băiat mare!” spune, zâmbind, Elise, trecându-şi mâna prin buclele de pe frunte ale secăturii de odinioară a Uliţei Vrăbiilor.

Apoi amuţesc, dar aceste vorbe întretăiate cuprind tot ceea ce mişcă inima omenească în clipele

ei cele mai sfinte.

„Te iubesc atât de mult!” şopteşte Gustav iarăşi; Elise nu răspunde, ci îşi ascunde capul în frunzişul iederii. În momentul acesta luna probabil că se oglindeşte în picătura scânteietoare ca o perlă ce răsare dintr-un ochi albastru, şi când capul se ridică iar din frunzişul verde, e rândul lui Gustav să-şi treacă mâna prin buclele de pe fruntea Elisei.

„Priveşte cum pluteşte luna colo sus”, spune fata. „Oare de ce ne face atât de des să simţim o adâncă nostalgie, de parcă aici, pe pământ, n-am fi acasă, Gustav! Ia uită-te, colo nu se mai află decât o singură stea micuţă, singură-singurică, întocmai ca o scânteie de aur. Priveşte

— În dreapta lunii!”

„Eu mai văd două!” zice Gustav. „Foarte aproape, din care cauză nu simt nicio nostalgie şi – vrei să deschizi o dată iarăşi ochii, tu, blondino! – Vezi, din cauza asta, toate vorbele înţelepte pe care voiam să le spun le-am uitat pur şi simplu!”

„Atunci fără-ndoială că a fost o minciună, brunetule! u zice Elise, râzând. „Şi-acum ridică-te, unchiul şi mătuşa au stat toată seara în întuneric – e nedrept din partea noastră că nu ne interesăm de loc

de ei. Vino să vedem dacă până la urmă n-or fi adormit”.

Nici vorbă că nu adormiseră. Numai roata de tors a bătrânei Martha, care picotea în colţul ei, nu mai zbârnâia.

„Să vă aprind lumina, sau – să facem iar o plimbare sub clar de lună?” întreabă Elise, înconjurându-mi umerii cu braţul.

„Nouă?” întreabă tanti Helene. „De ce să aprindeţi lumina numai pentru *noi*?”

„Ei bine, mamă”, se amestecă Gustav în vorbă. „După cum se ştie, nu poţi suferi *să vezi* şoareci şi fiindcă de la o vreme, aici la unchiul Wachholder, şoarecii mişună pur şi simplu, ne-am sacrificat pentru tine şi am stat pe întuneric”.

„Oare şoareci să fi fost cei care ronţăiau chiţăind colo la fereastră?” întreb eu.

„Eu n-am auzit nimic!” spune Liese cu naivitate, în vreme de Gustav exclamă: „Desigur!” golindu-şi în buzunare un coşuleţ cu fructe.

„Ce faci acolo, rege al şoarecilor?” întreabă maică-sa.

„Mă aprovizionez din vreme pentru plimbarea noastră sub clar de lună, mamă; se-nţelege că

întrebarea Liesei a fost absolut de prisos. Ia, Elise, ia tu restul – nu pot să renunţ! la nimic”.

Elise nu aşteaptă să-i spună de două ori şi pare că nu găseşte necesar să întrebe. După câteva obiecţii ale mătuşii, legate de seara răcoroasă ş.a.m.d., ieşim afară, în noaptea de vară luminată de lună!

Umbrele adânci de pe caldarâm şi de pe zidurile caselor, sclipirea geamurilor, norii ce plutesc luminaţi de lună pe cerul întunecat al nopţii, oamenii care şoptesc în pragul uşilor, ori pe la colţuri de stradă, totul se transformă, pentru Gustav, într-un tablou, iar pentru Elise, într-un basm. Şi străzile, uliţele, pieţele se însufleţesc cu figurile cele mai ciudate; pe pietrele de la colţul străzilor pândesc, ghemuiţi, drăcuşori cu chipuri de bursuci; de sub bolţile întunecate ale vechilor case patriciene ies figuri ciudate cu pene ce se apleacă într-o parte şi alta, înfăşurate în pelerine, şi doamne frumoase încalecă pe cai albi buiestraşi, îndepărtându-se în noapte; mercenari în armură, ţinând suliţa cu două tăişuri pe umăr, străbat piaţa; procesiuni de călugări mascaţi şerpuiesc încet, ieşind prin portalul domului şi – pe toate le vei găsi mâine în cele mai reuşite schiţe pe măsuţa de cusut a Elisei sau răspândite ici şi colo pe podea.

Desigur, Gustav şi Elise merg totdeauna câţiva paşi înaintea noastră, şi nu pot să înţeleg decât din eând în când câte o frază trunchiată. Mă gândesc la Paul şi Virginia[144] plimbându-se pe sub palmierii din Isle-de-France[145]; mă gândesc la cele două figuri fermecătoare ale basmului german, la Jorinde şi Joringel[146], despre care se spune: „Erau logodiţi şi se bucurau nespus unul de altul". – După ce am străbătut mai multe străzi şi am privit dinaintea Operei luminate forfota mulţimii, echipajele în aşteptare, copiii vânzători de flori şi zaharicale, ne regăsim până la urmă în Piaţa palatului, la bazinul cu fântâna arteziană, a cărei apă ţâşneşte bolborosind vesel în lumina lunii. O adiere călduţă de vânt aduse dinspre peluze mireasma violei-de-noapte, a tufişurilor de soc şi bobiţel; în partea dinspre sud a cerului un fulger luminează splendid un nor întunecat, proiectându-l pe fundalul nopţii cu lună, şi lângă noi, fântâna arteziană clipoceşte şi murmură, ca şi cum ar vrea să se adoarmă singură. E o noapte minunată de vară!

La ce meditează Elise? Cu bărbia în mână, cât de

144 Personajele principale din romanul cu acelaşi nume de Bernardin de Saint-Pierre (1737–1814).
145 Vechea denumire a Insulei Mauritius.
146 În culegerea fraţilor Grimm.

gânditoare se uită ea la jocul sporovăitor de apă.

„Liese, unde-ţi sunt gândurile?” o întreabă mătuşa Helene.

„O să râdeţi”, răspunde fata. „La un vis şi un basm în acelaşi timp”.

„Povesteşte! Povesteşte!” exclamă Gustav, înlănţuindu-i şoldurile cu braţul.

Ce să fac astăzi, în seara asta singuratică? Pun mâna pe un caieţel cu hârtia de un roşu pal, acoperit cu o scriere graţioasă de fată, presărat cu desene în peniţă, fine şi drăguţe. Am găsit. Iată ce a povestit Elise în seara aceea îndepărtată, în vreme ce apa fântânii susura lângă noi:

„Acum de curând, într-o seară, eram singură. Tu, unchiule, ieşiseşi în oraş; Gustav plecase chiar de dimineaţă cu mapa lui cea mare să deseneze pomi şi case ţărăneşti; unde era mătuşa nu ştiu; pe scurt, eram singură cuc, numai bunul şi grasul meu motan torcea lângă mine pe scăunelul de picioare, spălându-şi mustăţile. Scăpasem o mulţime de ochiuri la lucrul meu de mână, din care cauză nu mai aveam nicio plăcere să-l continui. Aşa că am micşorat cât am putut lumina lămpii şi-am început să mă uit pe fereastră la

luna ce nu se ridicase atât de plină ca astăzi peste acoperişuri şi coşuri. În odaie era destul de întuneric şi numai când şi când juca pe ziduri o rază de lumină de la ferestrele de peste drum. Deodată, luna, ridicându-se destul de sus pe cer, a aruncat o rază de lumină strălucitoare şi veselă, întocmai ca un fulger, peste ghiveciul meu cu viole-de-noapte şi peste un pahar cu flori de pădure de lângă mine, iar odată cu ea a început şi basmul sau visul meu. Era tare drăguţ! Mai întâi m-am uitat îndelung la strada strălucitoare, care se lungea mereu, când – deodată – sunt sigură că n-o să credeţi – raza de lumină s-a umplut de la un capăt la altul de nenumărate făpturi înaripate, mici, drăgălaşe şi străvezii, care pluteau pe ea în sus şi în jos, trasând drumul cu însăşi strălucirea lor. Speriată dar şi bucuroasă, priveam această minunată agitaţie, când paharul cu flori de pe fereastră a scos pe neaşteptate un ton strident şi prelung, asemănător cu cel ce se naşte când freci cu degetul marginea unui pahar. Apa dinăuntru se ridica şi cobora, fulgera, scânteia, mişca, răsuna încoace şi încolo; florile violelor-de-noapte s-au deschis, şi din fiecare floare şi-a luat de asemenea zborul câte o delicată fiinţă, înaripată, aproape mai fină decât micile genii de

lumină. Au început să zboare în toate părţile, răspândind în jurul lor o mireasmă minunată. În vremea asta, sunetul strident al paharului se auzea mereu, până ce a amuţit deodată, aşa ca şi cum ai tăia un fir, şi s-a lăsat o tăcere adâncă. – Şi raza de lună a ajuns la masa ta de scris, unchiule; micile genii dansau vesel peste cărţile şi hârtiile tale, şi-mi revenisem într-atât din uimirea mea, încât am putut să râd din toată inima, văzând ciudatele salturi ale câtorva dintre aceste fiinţe micuţe, care se străduiau în fel şi chip să se uite în sticla noastră cea mare de cerneală, fără să aibă curajul să se apropie de ea. În vremea asta altele pluteau pe deasupra condeielor, şi vreo câteva îşi găsiseră de lucru cu o pată de cerneală, mare şi scârboasă, ce nu voia să se usuce; păreau că sânt hotărâte s-o distrugă cu orice preţ. Nu ştiu cât tâmp le-am privit pe aceste fiinţe fermecătoare, -când o mulţime de glăscioare delicate au strigat: «Urmează-ne, urmează-ne!» şi eu, făcându-mă tot mai mică, m-am transformat de asemenea într-un personaj micuţ şi înaripat, am fost atrasă în rândul celor ce dansau şi am plutit încet spre fereastră, cu geniile razelor de lună şi cu spiritele înmiresmate ale florilor de pădure şi ale violelor-de-noapte. Fiindcă, pe

măsură ce luna se înălţa pe cer, se retrăgea şi raza plină de fiinţe strălucitoare, prelingându-se repede în jos, de-a lungul zidului casei, ca să coboare în stradă. – Nu mă temeam deloc, cu toate că afară părea a se fi înstăpânit o lume fermecată. – Uliţa era plină de la un capăt la altul de un vălmăşag de sunete şi lumină, şi nimic din ceea ce făcea mulţimea de genii nu-i era ascuns, şi ele erau în tot ceea ce există! Dar nu pierdusem nici însuşirea de a vedea şi a percepe lumea obişnuită, mai grosolană; cunoşteam şi ascultam vorbele oamenilor din pragul uşilor, vedeam capetele copiilor de la ferestre, vrăbiile adormite şi rândunicile în cuibul lor; era minunat! – Şi iată, raza cu geniile trecu pieziş peste zidul nostru şi se prelinse pe ferestrele vecinilor. Când hora ajunse dinaintea ferestrei sărmanei doamne Nudhart, care locuieşte acolo Împreună cu copilul ei bolnav, şi alunecă, tremurând, peste o tufă de trandafiri îmbobociţi, în camera micuţă, am auzit bătând ora nouă şi jumătate. Mâcile genii ale luminii plutiră cântând încet, împreună cu mine, peste podea, se fugăriră, înconjurând umbra tufei de trandafiri de pe jos, şi sărutară obrazul palid al copilului din pătuc şi tot atât de palida faţă a sărmanei, îngrijoratei mame aplecată

peste el. – «Aducem speranţă, aducem sănătate, aducem viaţă! «şopteau geniile. Copilul bolnav îşi puse, zâmbind, mânuţele slabe în raza tremurătoare de pe perna sa. «Aducem speranţă, sănătate, aducem viaţă», am cântat eu cu corul şi, aproape împotrivindu-mă. Am urmat raza de lumină ce se retrăgea. Abia am mai putut arunca o ultimă privire îndărăt, în odaie, că în clipa următoare şi pluteam din nou în stradă. Pesemne că mătuşa se întorsese acasă, pentru că sunetele pianului ei s-au amestecat deodată în horă; l-am auzit pe bătrânul Marquart, jos, în subsolul lui, îndemnându-i pe băieţi să se liniştească. Dar aventura mea nu se sfârşise încă. Acum ne aflam în faţa ferestrei de la primul cat al caisei din vecini; din cameră răzbătea afară lumina puternică a unei lămpi, şi noi am plutit înăuntru, veseli şi strălucitori, trecând peste un vas de sticlă cu peştişori aurii şi peste lucrul din mâna doamnei consilier Zehrbein, fără să bănuim că ne aşteptau clipe îngrozitoare. «Domnişoară», a şoptit o voce, pe care am recunoscut-o a fi a asesorului Kluckhuhn. «Domnişoară, dacă nu vă incomodează prea tare zăpuşeala asta extraordinară, vă rog să cântaţi încă o dată acea delicioasă barcarolă

din *Haydée*[147].» – Doamne fereşte! mă gândeam eu, dar era prea târziu să-i mai anunţ pe minusculii mei însoţitori ce-i ameninţa şi să-i sfătuiesc s-o ia grabnic la sănătoasa; Eulalia şi începuse

Astăzi la Lido, marea sărbătoare,
Plăcerea, veselia râd în soare…

Ceata de genii fu cuprinsă de groază; culorile lor irizate, strălucitoare, păliră; din cutia de rezonanţă a lăzii de muzică, după cum îi spune Gustav, şi între buzele cântăreţei a răsărit câte o ceată de spiriduşi pociţi, care, tânguindu-se şi zbierând fantomatic, s-au repezit în aer, rostogolindu-se, şi s-au năpustit, dându-se peste cap, turbaţi de mânie, asupra geniilor luminii. A fost îngrozitor! Mă şi simţeam pe jumătate gâtuită de un «do» cu chip de spiriduş, care mă strângea de gât şi mă zbăteam ca o nenorocită de muscă în ghearele unui păianjen; dar – s-a ridicat în picioare doamna consilier şi a lăsat în jos perdeaua albă; pe mine şi întreaga oaste a luminii ne-a străbătut ca un curent electric! Salvaţi! Palidă şi istovită, raza de lumină cu copiii ei atârna în partea dinafară a

147 Operă comică de Daniel-François-Esprit Auber (1782–1871).

perdelei; dar înăuntru se auzea mai departe:

Un domn frumos, un tânăr graţios
Cu dulci priviri şi pline de iubire
Cu vorbe-ncântătoare mă curtează...

Acum, raza de lumină cobora tot mai repede şi tocmai atingea pământul, când – m-am deşteptat, şi l-am văzut pe Gustav foarte aproape, în faţa mea, cu capul sprijinit în pumni, rânjind la mine. – (Au! Nu, nu ai rânjit la mine?) Un nor mare şi negru acoperise luna, şi visul meu s-a terminat – odată cu basmul!”

Basmul se sfârşise, dar seara noastră de atunci în lumina lunii nu se sfârşise încă.

„Şi-acum, Gustav, sâcâitorule… uite… na…”

Spunând acestea, Elise îşi vâră mâna în bazinul de lângă ea şi aruncă un pumn plin de stropi de apă strălucitori în obrazul însoţitorului ei, care nu bănuia nimic. El sare-ntr-o parte, speriat şi suflând repede, după care, răufăcătoarea, presimţind că n-o să-i meargă bine, porneşte îndată-n goană în jurul bazinului.

„Sunteţi martori că *ea* a început!” exclamă

Gustav, vârându-şi şi el mâna în bazin şi luându-se după Elise.

„Mătuşă! Mătuşă! – Unchiule, ajutor!” strigă ea, apărându-se, în fugă, de urmăritor cu şorţul pe care şi-l scosese de pe dânsa, în vreme ce cu cealaltă mână îl stropea mereu.

„Stai tu, naiadă!” strigă Gustav, smulgându-i şorţul. „Asta o s-o ispăşeşti, trădătoareo!”

Cu un strigăt, Elise scapă *aegida*[148] din mână – şi dispare ca o căprioară, alăturea, după tufele de soc, cu urmăritorul stropit cu apă după ea.

„Ce nebunatică!” exclamă, oftând, mătuşa Helene, lăsându-se pe-o bancă, în vreme ce eu adun, aşa cum se cuvine să facă un unchi şi un tutore bun, batista, coşuleţul cu lucrul de mână şi merele ce se rostogolesc peste tot, şi pe care fata, presimţind ce va urma după atentatul ei, le aruncase de îndată la pământ. – „O auzi cum chirăie?”

În timp ce trăgeam cu urechea la zgomotele vânătorii sălbatice din tufişuri, scena se însufleţeşte pe neaşteptate, şi prin clarobscurul lunii apar alte figuri. Se aud voci de fete şi bărbaţi chicotind, fredonând şi fluierând melodii de operă! Acum, cei

148 Scutul (lat.).

nou-sosiţi ies din umbră în cercul de lumină mai clară din jurul bazinului: „Unchiul Wachholder!” strigă, mirate, câteva glasuri, şi în clipele următoare suntem înconjuraţi de homari şi fluturi de noapte; îi cunoaştem bine – sunt prieteni şi prieteni de-ai copiilor noştri. Se ridică un cor de salutări şi întrebări: „Unde este domnişoara Ralff, unde e Elise, unde e Liese, unde e domnul Gustav, oare unde s-or fi ascuns?” se aude din toate părţile deodată şi li se răspunde, până când, în sfârşit, Gustav şi Elise se întorc de la vânătoarea lor gălăgioasă, gâfâind şi roşii la faţă, cu părul în dezordine, Elise cu rochia serios sfâşiată, însă amândoi la braţ, ca nişte copii cuminţi şi paşnici. – Abia acum izbucneşte explozia de bucurie. „E frumos, e încântător, excelent; bună seara, Natalie; bună seara, Ida; vă salut, domnişoară; de unde veniţi, haimanalelor? ş.a.m.d., ş.a.m.d”.

Ce frumoasă e tinereţea; cât de puţin îi trebuie ca să fie fericită! Un pic de clar de lună, un pumn de picături de apă şopotitoare, strofa unui cântec, şi tinerele inimi trăiesc poezii ce nu s-au putut scrie niciodată pe hârtie. Eu, bătrânul, ce poet, ce pictor ar trebui să fiu, dacă aş vrea să includ în paginile Cronicii toate aceste figuri proaspete, înfloritoare,

care astăzi, în seara aceasta singuratică, se ridică iarăşi din adânc în jurul meu, cu râsul lor vesel, cu micile lor griji şi bucurii, cu micile lor păcate şi virtuţi, cu suspinele lor tăinuite, cu şi mai ascunsele lor dezmierdări şi cu glumele lor zgomotoase. Cât de palid şi de gol mi se pare tot ceea ce am adunat şi am scris până acum; câtă prospeţime şi culoare a avut trăirea!

Dar unde s-a ascuns deodată luna? Masele de nori întunecoşi, care ameninţau de multă vreme dinspre sud, se rostogoliseră neobservate către noi; în depărtare bubuia şi mârâia, şi picături de ploaie, grele şi calde, începură să cadă în *leneş susurros sub noctem,* în uşoara şoaptă din umbra nopţii![149]

Ştiţi ce înseamnă „Să se salveze cine poate!” când o furtună se dezlănţuie deodată asupra unui oraş mare? Toate grupurile se risipesc – se leagă şorţuri pe cap şi batiste pe pălărie; ici, o pereche de tineri se refugiază sub un salcâm cu frunza deasă, colo un domn bătrân şi gras, sub ieşindul unei case; pe aici se strecoară cu pas uşor o tânără fată, lipindu-se de zidurile clădirilor, colo păşeşte încet şi indiferent un

149 Citat din *Ode* (1,9,19) de Horaţiu.

copil al naturii, care nu-şi apără de ploaie decât ţigara aprinsă.

Trăsurile par să se înmulţească şi – „e plăcut să te uiţi la naufragiaţi din portul sigur“[150] – pe la toate ferestrele apar figuri râzătoare. Studenţi, magistraţi stagiari, tineri teologi ş.a.m.d. Îşi şterg ochelarii; pictori îşi părăsesc paletele şi şevaletele şi fac studii după natură; mătuşi şi mame bombăne împotriva indecenţei. – Pleosc, pleosc! Toate jgheaburile de pe acoperiş îşi zvârlă ca un monstru perfid potopul de ape în ceafa oamenilor care gonesc! E tragicomic ziua, tragic, noaptea!

„Vezi, Liese, tu eşti de vină – te-ai jucat prea mult cu apa! Asta e!” exclamă, înciudată, mătuşa Helene. Explozia de bucurie a lui Gustav atinge paroxismul şi o târăşte după sine, râzând, pe maică-sa, în vreme ce, de data asta, eu alerg înainte cu Liese. Prietenii şi prietenele noastre s-au răspândit care încotro. Furtuna se dezlănţuie tot mai tare, tunetul răsună foarte ciudat, iar fulgerele sunt destul de reuşite. Chiar şi Gustav exclamă: „Slavă Domnului, uite şi Uliţa Vrăbiilor!” Ce inundaţie! – Noapte bună, fără

---

150 Citat din poemul didactic *Despre natura lucrurilor* de poetul latin Titus Lucretius Carus (aprox. 95–55 î.e.n.).

alte vorbe! Gustav dispare cu mama lui după uşa casei, şi ajungem şi noi cu bine în locuinţa noastră.

„Sfinte Dumnezeule, domnul Wachholder, ce spaimă am tras!” ne întâmpină bătrâna Martha de pe scară.

Elise gâfâie, geme şi râde, îşi ţine braţele şi mâinile îndepărtate de trup şi e trimisă fără întârziere în pat. Se-nţelege, Gustav strigă de peste drum, mai punând câteva întrebări, la care însă noi nu răspundem, şi plimbarea sub clar de lună s-a terminat.

15 aprilie

Aprilie, căruia i se spunea pe vremuri *mensis novarum*[151], este adevărata lună a umorului. Ploaie şi soare, plâns şi râs, pe toate le poartă într-un *singur* sac; şi de data aceasta a adus ploi repezi şi trecătoare şi raze fugare de soare; am avut destui parte de ele. Iubesc luna aceasta cu capul lui Ianus[152], care se uită

151 Luna înnoirii (lat.).
152 După zeul roman Ianus, care era reprezentat cu două feţe opuse: cu una, privea înainte, cu cealaltă, înapoi.

cu un obraz cenuşiu şi ursuz Îndărăt la iarnă, şi cu celălalt, plin de o bucurie tinerească, la primăvara ce se apropie. Întocmai ca într-o poezie de Jean Paul, îşi afundă mâna în comorile sale şi împleteşte la un loc bruma şi verdele ce-ncolţeşte, fulgi de zăpadă rătăciţi şi bănuţi, stropi de: ploaie şi muguri de micşunele, foc pâlpâitor în sobă şi ghiocei, tânguirile Miercurii cenuşii[153] şi sunetul clopotelor de înviere. Iubesc luna aprilie, căreia ei îi spun schimbătoare şi nestatornică, şi o leagă cu atâta rea-voinţă de „favoarea stăpânilor şi dragostea femeii”[154].

Zgomotul ploii ce bătea-n fereastră m-a deşteptat în dimineaţa aceasta destul de devreme, dar am mai rămas câtva timp în pat, între vis şi viaţă, legănat de muzica asta monotonă. De starea mea s-a folosit un demon răutăcios al melancoliei şi mâhnirii, ca să mă prindă într-o plasă de gânduri triste, întunecate, ce m-au îndemnat să văd lumea şi viaţa într-o lumină tare jalnică şi apăsătoare, din care, până la urmă, nu m-am putut salva decât printr-o săritură curajoasă din pat. – Vreme de aprilie! Mi-am tras pantalonii ca odinioară

153 Sărbătoare la catolici şi protestanţi, cu care începe postul Paştelui.
154 Proverb german.

prietenul Yorick[155] – din nou ca un filosof, şi prima rază de soare, alunecând repede ca săgeata peste ferestrele caselor de peste drum şi peste nasul lui Strobel, care-mi făcea semne cu mâna, mi-a alungat toată negura de pe suflet. Iarăşi bine dispus, m-am aşezat din nou la a mea *vanitas* şi când, într-o carte veche, prăfuită, îmbrăcată în piele de porc, pe care o adusesem în ajun de la Biblioteca regală, am mai găsit şi o floare uscată dintr-o primăvară trecută, am putut să fac din nou ciudate presupuneri în legătură cu felul cum ajunsese copilul mort al primăverii între aceste pagini. Fusese ea adusă într-o zi de sărbătoare, de cine ştie când apusă, dintr-o plimbare veselă, de un coleg foarte bătrân, ale cărui oase putreziseră demult, sau, jucându-se, o presase, în cartea învăţatului său tată, unul dintre copiii săi? Nu cumva o primise un student în dar de la iubita lui, o pusese acolo bine şi o uitase? Ce presupuneri! Drăguţe şi plăcute, şi cu atât mai drăguţe şi mai plăcute, cu cât puteau fi adevărate.

Oh, trebuie să vă pricepeţi să puneţi flori printre paginile goale ale vieţii; nu vă temeţi că veţi apărea copilăros! la vârsta înţelepciunii; nu vă veţi căi, dacă,

---

155 Aluzie la romanul *Călătoria sentimentală a lui Yorick* de scriitorul englez Laurence Sterne (1713–1768).

întorcând paginile în urmă, veţi da de îngălbenite amintiri!

Bine-ai venit, aprilie nestatornic, tu, copil răsfăţat al bătrânei mame, vremea, şi

„Apără-l pe fiul tău, Ulrich Georg Strobel! Bună dimineaţa, maestre Wachholder!” spuse un glas.

Era caricaturistul, care stătea în spatele meu, cu pălăria cenuşie, de fetru, pe cap, cu geanta de călătorie peste umăr şi cu bastonul de stejar în mână.

„O, Doamne, iată că timpul meu a trecut!” continuă el, râzând. „Am venit să-mi iau rămas bun, bătrâne domn”.

„Cum? Vrei să pleci? O, ce-ţi veni?”
„Germania n-o pot găsi,
O caut, veşnic rătăcind“[156]

cântă desenatorul, arătând printre norii fugari o fâşie de cer înveselitor, albastru. „Asta este. Dacă vrei să transmit salutări îndepărtatelor, liberelor zări, dă-i drumul! Sau şi mai bine: vino – colo e umbrela dumitale de ploaie, vino cu mine! Auzi cât de vesel

---

156 Dintr-un cântecel de copii cuprins în anexa la culegerea *Cornul fermecat al băiatului* (1808) de Arnim şi Brentano.

ciripeşte vrabia din fereastră?”

Ce era să fac? Mi-am închis foliantul, teribilul vagabond mi-a oferit braţul şi am ieşit împreună în uliţă.

„Rămâi cu bine, mamă; noroc, domnişoară!” le strigă desenatorul colocatarilor lui, care stăteau pe la uşi, plini de emoţie. „Ziuă bună, prietene Marquart; rămâi cu bine, mamă Karsten; rămâneţi cu bine meştere şi maistoriţă, rămâneţi cu bine, rămâneţi cu bine!” strigă el în dreapta şi-n stânga. Când ajunse în colţ, mai aruncă o ultimă privire în sus, spre locuinţa părăsită, unde ferestrele erau deschise, şi o perdea zdrenţuită flutura vesel în vântul primăverii, apoi mormăi: „Să te ia dracu’, târg prăpădit!”

„Şi-ncotro o porneşti?” l-am întrebat pe originalul meu însoţitor.

Desenatorul râse. „Ce-ai spune dacă aş cerceta mai îndeaproape învălmăşeala de popoare din Orient, aş desena costume şi aş lua peste picior strădaniile care tind să împiedice intrarea unui nou factor în dezvoltarea umanităţii prin tunuri Lancaster[157] şi vase de război?”

„Cum?!” am exclamat eu.

157 Tunuri folosite de englezi în războiul Crimeii.

„Cui îi adresezi cuvântul acesta «cum»?” spuse, râzând, Strobel. Intenţiei mele sau părerii mele?

„Crezi că...”

„Sunt convins că pământul e tânăr, bătrâne prieten! Avem nevoie de sânge proaspăt şi nu vrem să credem că dacă suntem deprinşi să cunoaştem numai istoria trecutului, nu va exista o istorie a viitorului. Ne obişnuim prea mult cu toate: cu haina noastră, cu corpul nostru, cu familia noastră, cu poporul nostru; ne bucurăm când un mic concetăţean înrudit cu noi vede lumina zilei; ne supărăm dacă ne sfâşiem haina sau avem o bătătură la picior; ne întristăm dacă ne moare tatăl sau mama; însă le privim pe toate ca naturale – numai pentru că le înţelegem mai uşor. Oare să fie condamnată formarea bătăturilor, naşterea, moartea marilor familii de popoare ale pământului, să îngăduim ca un *deus ex machina*[158] cu manşete să intervină în veşnica devenire şi să spună: Stop! Opriţi-vă aici. Dezvoltaţi-vă în voi înşivă şi – răposaţi în eutanasie? Haida-de!”

Interlocutorul meu scoase pe gură un nor uriaş de fum de ţigară şi continuă, în vreme ce eu dădeam,

158 Zeul din recuzita teatrală (lat.). Mijloc cu ajutorul căruia scriitorul epic grec Euripide îşi închidea un conflict tragic de nerezolvat, prin intervenţia zeilor.

prudent, din cap:

„Grecilor nu le-a folosit la nimic faptul că au fost cei mai buni poeţi, sculptori şi pictori, că au elaborat sistemele filosofice cele mai ingenioase; oamenii de fier ai Romei au bătut la uşă, au pus cultura grească *sub hasta*[159]*,* au jucat zaruri pe picturi, au fabricat bronz corintian din metalul statuilor şi – istoria lumii a făcut un pas mai departe. Romanilor nu le-a folosit la nimic faptul că au fost cei mai mari în arta războiului şi a administraţiei – puştile Dreyse şi tunurile Lancaster sunt adevărate jucării în lupta împotriva *acelei* puteri din univers, care pune în mişcare aştrii şi păsările călătoare la vremea potrivită. Barbarilor nu le-a păsat de comenzi; au dat năvală asupra porţilor Romei şi – istoria lumii a făcut un pas înainte.

Eu am dat din nou din cap, bombănind: „Mereu distrugeri, alte distrugeri!"

„Mama a murit când m-a născut!" spuse desenatorul, cu înverşunare, şi amuţi. Ajunsesem în capul Uliţei Vrăbiilor; un cărucior cu calabalâc ne taie drumul. „Acum am să-ţi spun şi unde vreau să mă duc *în realitate,* nu, unde *aş putea* să mă duc", spuse Strobel. „Vino!" Mirat, l-am urmat în jos, pe scările

---

159 La mezat (lat.).

unei locuinţe de subsol.

Aşa e viaţa omenească. Trăisem ani îndelungaţi în această uliţă, trecusem aproape zilnic pe dinaintea acestei case, a acestor ferestre mohorâte, şi astăzi, în ultima zi pe care sărmana familie ce locuieşte aici şi-o mai petrece în acest subsol, cobor pentru prima dată la ei, pe treptele pline de umezeală. Desenatorul mă prezintă stăpânului casei, cizmarului Burger; pe faţa acestui om puteai citi povestea tuturor chinurilor prin care trecuse. În seara asta, trenul îi duce, pe el şi pe-ai săi, în oraşul maritim, de unde va lua vaporul spre o nouă patrie, spre tânăra Americă, şi desenatorul vrea să însoţească familia la Hamburg.

Puţinele boarfe care meritau să fie luate cu ei din locuinţa sărăcăcioasă fuseseră împachetate; feţele palide şi triste ale părinţilor, obrazul indiferent al bunicii, care şi astăzi torcea pe locul ei obişnuit de după sobă, copiii, ghemuiţi, miraţi, prin colţuri, toate m-au întristat nespus.

Nu este vorba de vechiul spirit germanic, de aventură şi drumeţie, care scoate poporul din casa lui, din oraşe şi de la ţară, care-l smulge pe cărbunar din pădurea sa, pe mâner, din puţul lui întunecat, îl face pe păstor să coboare de pe păşunile sale alpine,

târându-i pe toţi în vârtej spre îndepărtatul Vest: nevoia, mizeria şi exploatarea, ele sunt cele ce biciuiesc acum poporul şi-l silesc să-şi părăsească patria cu inima sângerândă; cu inima sângerândă, fiindcă, în ciuda dezbinărilor neamului, în ciuda maleabilităţii caracterului naţional, ce se adaptează şi se supune cu atâta uşurinţă ciudăţeniilor străine – singurul lucru în care se pare, de altfel, că rezidă, poate, astăzi, însemnătatea istorică universală a Germaniei –, în pofida tuturor acestor fapte, niciun popor nu-şi iubeşte patria ca. Poporul german.

În scrierile engleze, Germania apare adesea ca „*the fatherland*"[160], pur şi simplu. E drept că se pronunţă cu un oarecare „*sneer*"[161], însă asta e o onoare pentru naţiunea noastră, de care putem fi mândri.

O, voi, poeţi şi scriitori germani, nu spuneţi şi nu scrieţi nimic care să vă descurajeze poporul, aşa cum, din păcate, se-ntâmplă atât de des din partea voastră, a celor cu numele cele mai răsunătoare în poezie şi ştiinţe! Dojeniţi, luaţi în râs, biciuiţi, dar feriţi-vă să încurajaţi sau chiar să provocaţi resemnarea aceea

---

160 Patrie (engl.).
161 Ironie (engl.).

plină de slăbiciune, care are ca rezultat imediat – indiferenţa.

Când evreii şedeau la apele Babilonului şi-şi agăţaseră harfele în sălcii, plângeau, dar şi strigau:

„De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie dreapta mea!“[162]

Vorbele *acestea* au fost destul de tari să menţină de-a lungul mileniilor chiar şi mădularele zvâcninde ale unui popor.

Voi, predicatori şi tutori ai poporului, aveţi obiceiul să scrieţi în cartea de rugăciuni, pe care emigrantul şi-o ia din satul natal, un verset din *Biblie*; scrieţi:

„De te voi uita, Germanie, măreaţă patrie; uitată să fie dreapta mea!”

Versetul în toate inimile, şi – patria e nemuritoare!

Îşi strânseseră ultimele catrafuse şi le încărcaseră pe căruciorul din uliţă. Acum, sărmanii oameni se uitau plini de tristeţe la locuinţa lor pustie, care fusese martora tuturor suferinţelor şi bucuriilor familiei.

162 După *Vechiul Testament.*

„E tare greu, e tare greu!” spuse, oftând, meşterul, şi Strobel îl bătu uşor pe umăr.

„E vremea, omule! Curaj, fii o pildă bună pentru femeia ta”.

„Groparul a făgăduit să nu lase mormântul lui Fritz al nostru să se părăginească!” suspină femeia.

Burger îşi şterse ochii cu mâneca, se smulse din gândurile-i negre şi se duse s-o petreacă în uliţă pe bătrâna lui mamă; nevastă-sa izbucni în hohote de plâns, rupse o ramură din mirtul pipernicit din fereastră, o puse în cartea ei de rugăciune şi-l luă în braţe pe cel mai mic copil, ceilalţi agăţându-i-se de şorţ şi de fustă. Familia sui scara îngustă şi neagră care ducea în stradă – începându-şi lungul drum!

În stradă, când ploua, când bătea soarele, după voia lui april. Meşterul pomi înainte cu căruciorul, cu noi ceilalţi în urma lui. Mai aruncaţi o ultimă privire îndărăt, în strimta, întunecata, sărmana Uliţă a Vrăbiilor – o să vă gândiţi destul de des la ea, voi, pribegilor – şi-apoi, afară, în lumea largă!

I-am însoţit pe desenator şi pe protejaţii lui până la poarta oraşului. O ultimă strângere de mână, un ultim salut! Cine ştie dacă nu ne vom mai întâlni vreodată, Strobel! Adio, adio! – Şi m-am întors din nou

singur şi părăsit îndărăt, ca, singur şi părăsit, să trec această scenă în Cronica Uliţei Vrăbiilor.

1 mai. Seara

În după-amiaza asta stăteam afară în parc, în caldele raze de soare, ce cădeau printre ramurile încă golaşe ale copacilor mai mari şi pe tufişurile mai joase cu verdele lor delicat şi proaspăt. Prin faţa mea treceau copii cu buchete de flori de primăvară; lângă mine, un cărăbuş atârna de o aţă prinsă de o creangă, ameţit de somn, şi un tânăr cu faţa palidă, cu o carte ce-i ieşea din buzunarul hainei, scotea cu băgare de seamă o plantă din pământ. Era o după-amiază minunată de primăvară. Deodată, în oraş începură să bată clopotele, vestind duminica de a doua zi, şi purtată de „tonurile cereşti“[163], o amintire dulce îmi apăru din nou în minte.

Tot 1 mai era şi atunci. Primăvara venise cu verdele ei proaspăt, cu rândunele ce-şi construiau cuibul şi cu o cununie în bătrâna, întunecata Uliţă a

163 Aluzie la *Faust, Partea întâi.*

Vrăbiilor. Presăraseră flori, împodobiseră uşorul uşilor cu flori şi coroane de frunze; se îmbrăcaseră cu hainele de sărbătoare în Uliţa Vrăbiilor, şi feţele tuturor străluceau de bucurie. Şi cerul era albastru, iar soarele bătea, strălucitor, prin iedera pe care cu mulţi ani în urmă Marie Ralff o dezgropase în pădurea din Ulfelden; însă nici albastrul cerului, nici razele de soare nu se puteau asemui, în curăţenia lor sfântă, cu feţişoara ce se alinta de umărul meu în ziua aceea de 1 mai, privindu-mă, zâmbind, printre lacrimi. Din portretul, împodobit în ziua aceea cu coroane, zâmbea şi mama, uitându-se la noi. Zâmbet, peste tot numai zâmbet! Şi pe când tânăra inimă bătea la pieptul meu, şi din partea cealaltă Gustav îmi înlănţuise umerii cu braţul, iar Helene îi punea, plângând, tinerei mirese, coroana pe cap, mi se părea că, în sfârşit, se dezvăluise un mister îndelungat şi obscur, şi mi-am înclinat fruntea înaintea puterii tainice, care îndrumă soarta, plecându-şi privirea ocrotitoare asupra copilului din leagăn şi a naţiunii agonizânde. Cum se întinseseră firele, ca să se înnoade aici, în sărmana uliţă, într-o nouă legătură! Cât de multe inimi erau pe cale să se sfarme, ca să îngăduie încolţirea unei fericiri noi! Aceasta este marea, veşnica melodie, pe

care spiritul universal o cântă pe harfa vieţii, iar mama o percepe în zâmbetul copilului ei, iar gânditorul, în feluritele faţete ale naturii şi ale istoriei!

În ziua aceea am vorbit puţin! Fericirea e tăcută, şi ceea ce iubirea – adevărată revelaţie a lui Dumnezeu – îşi şopteşte, nu a putut niciun poet să aştearnă pe papirus, pergament sau hârtie. Mica biserică era plină de o sfântă sărbătoare, când tânărul pictor – care, fără-ndoială nu se gândea în clipa aceea la multlăudatul său tablou: *Milton vizitându-l pe Galileu în închisoarea din Roma*[164] – a condus-o înăuntru pe frumoasa lui mireasă, la altarul împodobit, înecat în lumina strălucitoare a luminărilor. Şi nimeni nu lipsea din cercul celor ce le împărtăşeau bucuria! Atelierul era acolo, după cum acolo erau prietenele Elisei şi, mai ales bătrâna Martha şi colocatarii şi vecinii din Uliţa Vrăbiilor. Orga începu coralul – şi fecioara Elise Johanne Ralff şi domnul Gustav Theodor Maximilian Berg deveniră bărbat şi nevastă, printr-o întrebare tare delicată, cu un da

164 Galileo Galilei (1864–1642) a fost silit, în 1633, de către Inchiziţie, să-şi abjure învăţătura. Din acest an a trăit în apropiere de Florenţa, sub supravegherea Inchiziţiei. Poetul englez John Milton (1608–1674) a călătorit între 1638–1639 în Italia, dar nu se ştie sigur dacă l-a vizitat pe Galilei.

abia, abia auzit şi cu un altul mult mai tare!

Cronica Uliţei se apropie de sfârşit. Ce să mai povestesc! Copiii noştri sunt fericiţi în frumoasa Italie; bătrâna Martha doarme somnul de veci, aproape de mormântul Mariei din cimitirul Sfântul Ioan; eu sunt bătrân. Cu părul cărunt. Când soseşte un pachet de la Roma, dau fuga dincolo, la prietenoasa, frumoasa femeie cu părul alb, care stă de obicei la fereastră, la numărul doisprezece, tricotind, şi bătrânele noastre inimi bat mai tare la fericirea proaspătă ce ne întâmpină, luminoasă, din rândurile dese ale paginilor. Îi urmărim pe copii din toate anticele şi noile splendori, stăm, împreună cu ei, dinaintea lui Laocoon[165], ne suim, cu ei, pe Capitol, paşii noştri răsună alături de ei prin sălile Vaticanului, prin logiile lui Rafael[166]. Fiecare scrisoare e ca un încântător arabesc de basm: pe fiecare pagină, cer albastru, soare şi ris plin de bucurie!

E noapte târziu când scriu toate acestea; pe uliţă domneşte un întuneric adânc; nu se mai vede nicio

---

165 Vestita sculptură datând din secolul I î.e.n. se află la Vatican.
166 Frescele laterale şi de plafon din logiile Vaticanului au fost concepute de Rafael, dar au fost terminate de elevii săi.

fereastră luminată. Singurele zgomote pe care le percep sunt bătăile orologiilor din turnuri sau fluieratul paznicilor de noapte. Dinaintea mea se află toate paginile scrise – şi au aspect destul de eterogen! …

Ce să mai adaug? Când bătrânii cronicari ajungeau cu însemnările până-n vremea lor, sfârşindu-şi opera, la urmă adăugau la ele „puţinele” evenimente ce s-ar mai putea petrece înainte de sfârşitul lumii. Să-i imit nu-mi trece prin gând. Pământul se va mai învârti încă multă vreme, în această uliţă îngustă se vor mai naşte mulţi copii, destui morţi vor mai fi scoşi afară, şi printre ultimii, poate că nu după multă vreme, şi acela căruia i se spune Johannes Wachholder. Ce-mi vor mai aduce puţinele zile care mi-au mai rămas vreau să aştept în linişte; multe lucruri noi nu-mi pot arăta.

Deschid fereastra şi mă uit în noaptea întunecată, liniştită şi caldă. Ici şi colo pe acoperământul negru al cerului licăreşte câte o stea singuratică. Ce solemn sună clopotul în noapte! Ora douăsprezece. Oare în câte visuri se va împleti sunetul acesta? Învăţatul adâncit în gânduri îşi va ridica ochii, zăpăcit, de pe cartea sa, tânăra fată va visa muzică de

dans şi de bal, bietul bolnav se va ruga zilei ce vine să-i aducă vindecarea, mama îşi va strânge în somn copilaşul şi mai tare la piept, iar suveranul, ca fruntea rănită de apăsarea unei coroane în secolul revoluţiei, îşi va lăsa capul să-i cadă pe pernă, suspinând: Încă o zi!

Lampa mea pâlpâie, aproape pe stinse. Închid fereastra cu mină obosită şi mai aştern pe hârtie aceste ultime rânduri:

Vă salut, pe voi toate, inimi, ziua şi noaptea; te salut, pe tine, mare şi visătoare patrie; te salut, mică, strimtă şi întunecată Uliţă; te salut, putere mare şi creatoare, pe tine, care eşti eterna *dragoste!* – Amin! Aceasta să fie încheierea Cronicii Uliţei Vrăbiilor!

Else din brădet

sau

Fericirea lui Friedemann Leutenbacher,

sărman slujitor al Domnului

din satul Wallrode

în ţinutul Elend

NINGEA TARE ŞI NINSESE APROAPE toată ziua. Către seară, viforul se înteţise şi mai mult; ninsoarea spulberată şi vârtejurile de zăpadă din jurul colibelor satului păreau că nu se vor mai sfârşi niciodată; drumurile şi potecile era troienite. În pădurea sălbatică din Munţii Harz, în apropierea căreia se afla o mână de colibe sărmane, ghemuite la un loc, şuiera şi urla îngrozitor. Crengile trosneau, trunchiurile copacilor pârâiau; şi când furtuna se potolea câteva clipe să mai răsufle, se auzeau lupii urlând; – era 24 decembrie 1648.

Preotul magistru Friedemann Leutenbacher, parohul bisericii Wallrode din Elend[167], muncise toată ziua la predica lui de Crăciun, fără să mănânce şi fără să bea nimic, ba, nu-şi pierduse vremea nici să ridice măcar o privire; viaţa pământească era atât de

167 Numele localităţii este născocit de Raabe; Elend este o denumire frecventă în Munţii Harz.

amarnică, încât n-o puteai indura decât dacă o uitai; însă predicatorul din Elend n-o putea uita; o *astfel* de predică de Crăciun nu mai fusese nevoit să scrie până atunci. Preotul saltului Wallrode nu era bătrân; se născuse în anul 1610; dar treizeci de ani ai vieţii lui puteau fi consideraţi ca fiind de trei şi patru ori mai mulţi; o vreme ca aceasta de atrocităţi şi devastări nu mai văzuse lumea de pe timpul prăbuşirii Imperiului roman sub loviturile popoarelor migratoare. Acum, alt imperiu, Imperiul roman de naţiune germană, se prăbuşise şi el şi, cu toate că ruinele lui, spre uimirea întregii lumi, s-au mai ţinut pe picioare încă o sută cincizeci de ani, din el se desfăceau, la orice furtună sau vânt, bucăţi putrede, mâncate de vreme, ce se năruiau, bubuind, la pământ. Aşa s-a întâmplat când s-a încheiat pacea de la Münster şi Osnabrück[168] şi două treimi ale naţiunii au fost îngropate de războiul de treizeci de ani.

Ehrn Friedemann Leutenbacher, pastorul satului Wallrode din Elend, ar fi putut povesti multe despre asta. La încheietura mâinilor sale se vedeau urmele sângerii şi vânătăile frânghiilor şi ale curelelor cu

168 Localităţi în Westfalia unde s-au dus tratativele prin care s-a pus capăt războiului de treizeci de ani (1618–1648).

care-l legaseră tâlharii generalului Pfuhl[169], când îl târâseră în pădure între caii lor, acelaşi general care se lăuda că el singur nimicise prin foc opt sute de sate. Adunătura barbară a lui Gallas[170] îl supusese chinurilor băuturii suedeze, iar felul cum s-au purtat cu el şi cu enoriaşii săi cetele mobile ale lui Linnard Torstenson[171] nici nu se poate cuprinde în cuvinte.

Ningea tare şi se părea că ninsoarea nu se va mai opri niciodată. Amurgul însă îi luă magistrului condeiul din mână cu o oră mai curând; când îşi ridică ochii şi aruncă o privire în jurul lui şi pe fereastră, i se păru că acesta se strecurase, încet şi neobservat, şi în creierul său.

Dinaintea lui se afla bucăţica grosolană de hârtie proastă, pe care trebuia să o folosească acum, în singurătatea lui, cu foarte mare economie, colo se găseau puţinele cărţi, care scăpaseră de pofta de distrugere batjocoritoare şi sălbatică a bandelor hoinare, dar mai ales acolo era vechea *Biblie,* pe care o salvase în anul 1639 dintr-un al treilea incendiu al

---

169 De fapt, Adam Pfuel, general suedez de obârşie din Brandemburg.

170 Matthias Gallas, conte de Campo, duce de Lucera (1584–1647), comandant de oşti imperiale în războiul de treizeci de ani.

171 Linnard Torstenson (1603–1651), din 1641 până în 1645 comandant suprem al armatelor suedeze în Germania.

colibei sale şi purta pe coperte şi pe marginea foilor îngălbenite semnele limbilor de foc; şi toate aceste unelte ale spiritului erau, potrivit aspectului lor, în desăvârşită concordanţă cu tot ceea ce-l înconjura. Chiar şi în cea mai proastă colibă din vremurile noastre ai găsi mai mult obiecte şi dovezi ale belşugului decât în casa aceasta de pastor, prin acoperişul căreia răzbiseră de trei ori flăcările în acest război îngrozitor, şi în care nu-i tihnea decât pisicii mari, albe, ce stătea ghemuită în colţul de lângă vatră.

Însă preotul nu vedea nimic din dezolarea ce sălăşluia în jurul său; crescuse în mizerie şi „în Mizerie“[172] se numea ţinutul înfometat de pădure, în care se afla parohia lui sătească. Numai o singură dată în viaţa lui putuse şi el să răsufle uşurat: în vremea când îşi făcuse şcoala la Wittenberg; însă raza de soare trecuse atât de repede pe dinaintea lui, încât îi apărea ca un vis tare îndepărtat; – în mizerie s-ar fi pierdut de multă vreme Friedemann Lautenbacher, ca şi poporul german, dacă n-ar fi fost Else din brădet.

Pastorul îşi pusese pana pe masă, lângă predica de Crăciun, se apropiase de fereastra joasă şi se uita,

172 Numele ţinutului era Elend, ceea ce înseamnă mizerie, sărăcie.

în lumina amurgului, la cicatricele roşii de la încheietura mâinilor lui. Era tare mâhnit, gândindu-se cum poporul german, ca şi el, cu mâinile legate, zdrobit şi plin de sânge, fusese târât afară şi trântit la pământ. Domnul a strigat tare din înălţimi, şi din sfântul său lăcaş s-a auzit tunetul bubuind; a cântat un cântec, asemenea celor ce storc strugurii călcându-i, peste toţi locuitorii ţării; şi acesta s-a auzit până la sfârşitul lumii; şi până la sfârşitul lumii au zăcut cei ucişi, fără să fie bociţi, nici ridicaţi şi îngropaţi. Dar Ehrn Friedemann Leutenbacher se gândea şi mai mult la Else din brădet, care trebuia să plece acum din pădurea cea mare, şi în seara asta a anului 1648 a grăit cu vorbele profetului:

„El a îmbătrânit carnea trupului meu şi pielea şi mi-a sfărâmat oasele.

El m-a închis cu ziduri şi m-a înconjurat cu fiere şi trudă.

El m-a lepădat în beznă, ca pe morţi, în lume.

El m-a închis într-un zid, ca să nu pot ieşi afară, şi m-a pus în cătuşe grele.“[173]

Apoi oftă din adânc şi greu; prin viscolul din întuneric licăriră două-trei lumini din satul său, dar

173 Din *Biblie* – *Profetul Ieremia,* capitolul 3, vers. 4–7.

fiindcă ştia ce prostire animalică, ce ruşine şi ce mizerie omenească se ghemuia în jurul acestor flăcărui fără strălucire, îşi întoarse faţa de la ele, ca, în căutare plină de teamă, să rătăcească mai departe; şi noaptea se făcea tot mai adâncă, iar viscolul tot mai năprasnic.

Pisica albă se ridicase de jos, se strecură prin odaie, mieună şi veni să se frece de picioarele stăpânului ei; Martina se uită în încăpere şi întrebă dacă să aprindă lampa; dar pastorul clătină din cap şi-i spuse nu; – Martina închise din nou uşa, încet; Ehrn Friedemann Leutenbacher se uita mereu afară, în întuneric, gândindu-se fără contenire la Else din brădet, şi sufletul său era mai încătuşat decât oricând.

Se gândea la Else din brădet, la coliba ei de lângă bradul cel înalt, la ziua de vară însorită, în care magistrul Konradus adusese în braţe, în pădure, copilul lui de şase ani. Se gândea la glasul ei din pădure – la felul cum cânta ea în desiş, împletind cununi, apoi îşi aminti de enoriaşii săi care credeau că frumoasa fată e o vrăjitoare, se fereau de ea, când vreunul, singur, îi ieşea în cale, dar îşi băteau joc de dânsa şi o urmăreau, când vreo ceată dintre ei dădea cu ochii de ea; se gândea la ziua Sfântului Ioan

Botezătorul, şi oftă cu glas tare, frământându-şi mâinile.

Era o poveste atât de neobişnuită, aitât de ciudată! La 24 septembrie 1636 Bannier[174] îi învinsese la Wittstock pe saxoni şi pe adepţii împăratului, într-o bătălie crâncenă, şi ajunsese stăpân al Germaniei. Ucisese optzeci de mii de duşmani şi cucerise în campania dusă de ei şase sute de steaguri şi stindarde; însă poporul numea, plin de groază, perioada lui de stăpânire „vremea suedezilor” şi, de-a lungul secolelor, se-aude mereu ecoul jalei îngrozitoare pe care o reprezintă aceste două cuvinte.

În „vremea suedezilor” a apărut Else cu tatăl ei la Wallrode, în Elend.

Copiii, care se duseseră în pădure la sfârşitul lui septembrie să culeagă surcele, când se întorseseră acasă, povestiseră că la bradul cel înalt se găsea un sălaş ciudat – un vehicul tras de un cal negru şi păzit de un bărbat înarmat, cu o înfăţişare sălbatică, şi de patru câini, mari şi răi ca lupii. Şi au mai povestit că lângă bradul cel înalt fusese aprins un foc; lângă foc şedea o fetiţă nespus de încântătoare iar bărbatul cel

174 Se referă la Johan von Banér (1596–1641), comandant suedez de oşti. Lupta de la Wittstock, pe râul Dosse, a avut loc în 1636.

aprig îi pregătea o supuşoară.

Atunci, câţiva oameni din sat au plecat să vadă sălaşul acela străin şi s-au întors îndărăt şi au spus că e aşa cum povestiseră copiii: focul ardea, cei patru câini erau şi ei acolo, fetiţa îşi pusese capul pe trupul unuia dintre ei şi dormea, calul cel negru păştea în crâng, iar străinul tăia hăţişul şi ridica o colibă pentru odihna de noapte, dar că nu erau tătari.

Atunci, s-a dus şi tânărul preot Friedemann Leutenbacher în pădure şi a văzut că toate erau aşa cum îi fuseseră povestite; dar nu-i privi pe străini ca sătenii lui, sfios, de departe, ci se apropie de ei şi-l salută pe bărbatul întunecat şi bărbos, cu gândul să-l întrebe, pentru ce-şi ridică aici, în locul acesta sălbatic, adăpostul de noapte şi nu coboară în sat, la casa preotului, să se îndestuleze cu ceea ce putea oferi satul Wallrode din ce mai rămăsese de pe urma vremurilor amarnice. Dar străinul nu răspunse la salutul blând al pastorului, nu-şi ridică ochii de la lucrul său, şi părul încâlcit îi atârna pe faţă. Numai calul cel negru se uita la preot, iar trei dintre câinii înspăimântători se ridicară în picioare, se întinseră şi mârâiră, arătându-şi colţii albi şi limbile roşii ca sângele. Al patrulea, pe al cărui trup zbârlit se

odihnea capul copilului adormit, nu se mişca de jos; dar mârâi şi el, arătându-şi colţii. Preotul nu ştia ce să mai facă; stătea acolo, nehotărât, privind cum de sub mâinile pricepute ale străinului se înălţa coliba din tufăriş şi crengi; se uita la căruţa cu două roţi şi la focul ce mocnea jos, lângă bradul cel înalt. Însă mai ales se uita la fetiţa adormită, pe care căzu o rază a soarelui în asfinţit, ţâşnind pe neaşteptate în luciri roşietice de după trunchiul unui stejar străvechi, făcând-o să deschidă ochii în strălucirea asta orbitoare. Se întinse şi ea şi se ridică în picioare; în aceeaşi clipă, câinele lup, al cărui trup îi servise de pernă, se năpusti în sus şi se repezi urlând asupra preotului.

Drăgălaşul copil strigă, înspăimântat:

„Marschalk! Marschalk! Îndărăt! Dă-i drumul”.

Marschalk îşi luă labele de pe pieptul pastorului şi se duse la cei trei semeni „răi ai săi; fetiţa se ridică de jos, se apropie zâmbind de Ehrn Friedemann Leutenbacher şi spuse:

„Bună seara! Te-a speriat rău bietul Marschalk? Te rog să nu fii mâniat pe el”.

Ea voia să-i spună mai multe, iar pastorul satului Wallrode din Elend voia şi el să-i răspundă, însă omul

bărbos se apropie, cu securea lui, apucă braţul copilei, se ridică ameninţător dinaintea pastorului şi-l împinse îndărăt cu coada toporului, arătându-i pădurea, de parcă voia să spună: Vezi-ţi de drum, nu vreau să am nimic de-a face cu tine; n-am nevoie de zâmbetul şi vorbele tale prietenoase! Du-te de unde ai venit şi spune enoriaşilor tăi să nu ne iasă eu niciun chip în cale.

Ochii omului scânteiau şi mai îngrozitor decât aceia ai câinelui întărâtat, când se repezise cu labele în pieptul lui Friedemann; şi când preotul vru să mai rostească o vorbă împăciuitoare, străinul ridică ameninţător toporul lucitor, încât acesta făcu un pas îndărăt, să se ferească de lovitură.

Fetiţa scoase un ţipăt, acoperindu-şi ochii cu mânuţele, şi Ehrn Friedemann Leutenbacher, văzându-şi bunăvoinţa atât de dispreţuită, se întoarse îndărăt pe drumul său prin pădure, adâncit în gânduri, âar acasă îâ îndemnă pe enoriaşii lui să-l lase pe străin în pace; e o vreme a lui Dumnezeu, le spuse el, în care Domnul a răvăşit rău simţirea şi gândurile, fapta şi purtarea omului pe pământul său[175]; o vreme, în care

175 Aluzie la *Vechiul Testament – Profetul Isaia,* cap. 27, vers. 12.

fiecare bărbat ori femeie are atât de multă treabă cu sine, încât tot omul e mulţumit să-şi păstreze sărmana sa parte de linişte, lăsându-l pe orice biet frate să meargă nesupărat pe drumul său.

Obştea a clătinat din cap; dar trebuia să asculte de cuvântul sfătuitorului ei spiritual, pe lângă faptul că se temea puţin şi de cei patru câini voinici, şi de puşca sălbaticului străin, mai socotind şi că acesta va pleca, aşa cum venise, cu tot ce adusese, deoarece nu putea să se gospodărească sub bradul înalt din Elend.

Când însă, a doua zi, suflete curioase ajunseră, pe furiş, din nou la bradul înalt, găsiră sălaşul acela pe acelaşi loc; auziră câini lătrând de departe, le răsună în ureche şi pocnetul unei flinte şi-l văzură pe omul fioros venind din tufăriş cu un căprior ucis, pe copil însă nu l-au zărit. După aceea a plouat două săptămâni şi nimeni nu a mai pătruns atât de adânc în pădure; în a treia săptămână, străinul coborî totuşi în sat, cu flinta pe umăr, însoţit de un câine, şi se aşeză pe o grămadă de bârne carbonizate din faţa primăriei nimicite de incendiu. Puţin după aceea, oamenii au ieşit din colibe şi s-au adunat într-un cerc larg în jurul lui, în vreme ce un băiat alerga la preot să-l vestească de cele întâmplate şi cum omul de la bradul înalt sta

dinaintea primăriei ca un surd şi un mut. Pastorul se ridică şi el, uimit, de la treaba lui, ieşi în uliţă şi merse cu trimisul la locul de adunare al obştii; acolo văzu că ceea ce-i fusese vestit cu răsuflarea tăiată era adevărat.

Când străinul îl zări, se sculă repede în picioare, ieşi în întâmpinarea preotului, salută, săltându-şi puţin pălăria de pe cap, îi dădu de îndată foarte politicos bună ziua şi vorbi în latineşte:

„Domine[176], simt nevoia să-ţi spun că-mi pare rău de ziua când ne-am văzut prima dată; prin gura mea au vorbit vremurile şi soarta ce mă urmăreşte; iartă-mă. *Non sum impostor nec proditor nec erro nec magus nec thraso,* nu sunt un înşelător sau un trădător, niciun vagabond, necromant sau iscoadă. Sunt un fiu al poporului tău şi, ca şi patria mea, în mizerie. Vin de departe şi vreau să locuiesc la voi, vreau să-mi ridic o colibă în pădure pentru copilul meu – ajută-mă să fac ce mi-am pus în gând, îi voi răsplăti pe oamenii din satul tău”.

Uimit de vorbele lui, tânărul preot îşi înălţă mâinile spre cer; nu se aştepta să i se adreseze în felul acesta. Limba pe care o folosea îl ridica pe străin atât

176 Domnule (lat.).

de mult deasupra sărmanilor oameni printre care predicatorul fusese silit să trăiască până atunci, încât Ehrn Friedemann aproape că uită să răspundă şi nu-şi veni în fire decât când noul-venit îl privi destul de nerăbdător. Atunci vorbi şi el în latineşte, arătându-şi marea bucurie pe care i-o iscau sosirea şi hotărârea unui om ca el, dar că, totuşi, intenţia lui i se părea ciudată. Iarna bătea la uşă; iar ea era aspră, neîndurătoare şi lungă în munţii aceştia şi n-ar fi în niciun caz bine şi caritabil să supună micul şi delicatul său copil primejdiilor şi greutăţilor acestor locuri sălbatice. Satul e sărac, spunea preotul, şi suferise rău şi mult de pe urma îndelungatei şi îngrozitoarei calamităţi a războiului, cu toate acestea el ar putea oferi o mai bună apărare şi un mai bun loc de refugiu decât pădurea sălbatică; aici se găsesc destule colibe goale, dintre care domnul ar putea să aleagă, şi el – Friedemann Leutenbacher – e gata să-l ajute, stându-i alături cu sfatul şi cu fapta, oriunde şi după puterile sale.

La cuvintele acestea, străinul a dat numai din cap şi a răspuns că-i mulţumeşte pentru bunăvoinţă, dar nu-şi schimbă hotărârea; nu vrea să-şi ducă viaţa printre oameni, şi copilul lui trebuie să locuiască

împreună cu ei în pădure şi va rezista.

Ţăranii din Wallrode stăteau în vremea aceea uluiţi în jurul celor doi. Se uitau când la pastorul lor, când la străin, se scărpinau după ureche şi-şi dădeau coate, strângând tot mai mult cercul. Ehrn Friedemann Leutenbacher îi lămuri ce anume dorea şi cerea de la ei străinul, şi obştea începu a murmura, murmur ce se prefăcu, treptat, în strigăte.

Unii erau de părere ca domnul cel străin să fie ajutat, având în vedere faptul că oferea bani şi cerea puţin; însă alţii ziceau că toată treaba asta dă de bănuit, şi omul nu le place deloc. Aceştia din urmă erau stăpâniţi de tot felul de gânduri înfricoşătoare, nu mai aveau încredere î-n nimeni, nici în vecin, nici în rudă, ba nici măcar în Dumnezeu. Blestemau, când se gândeau la pătimirile prin care trecuseră şi la mizeria ce-o îndurau şi, din nenorocire, aveau atâta dreptate că nimeni nu-i putea condamna.

Nu se ştie, spuneau ei, ce nouă nenorocire va atrage după sine străinul acesta cu ciudaţii săi însoţitori. Lumea s-a schimbat şi s-a făcut atât de înşelătoare, de rea şi sângeroasă, că fiecare ar trebui să se ferească de a lua asupra sa mai mult decât e nevoie.

Se auzeau tot felul de păreri, oamenii discutau cu tot mai mare aprindere, până când vorbele liniştitoare ale pastorului îi domoliră. Şi rezultatul cuvintelor aprinse a fost că i s-a cerut străinului să spună cinstit cum îl cheamă, cu ce se îndeletniceşte, unde a locuit mai înainte şi cu ce e el în stare să cumpere bunăvoinţa şi ajutorul satului Wallrode din Elend.

Acesta a găsit a nu spune despre sine decât că e magistrul Konradus, de mai mult nefiind nevoie. În ceea ce priveşte însă punctul al doilea, să i se arate ce pretenţie au pentru ceea ce doreşte el, şi anume, o colibă şi liniştea.

Când, rostind aceste cuvinte, îşi vârî mâna în taşca de piele de la şold şi scoase patru galbeni, pe care îi arătă ţinându-i în palmă, ţăranii se puseră la sfat şi chibzuiră din nou. Cei prevăzători, temătorii şi cei cu gura mare au rămas în minoritate şi s-a hotărât să se dea magistrului Konradus ajutorul cerut, să fie lăsat să stea în pace la bradul cel înalt, atâta vreme cât şi el însuşi va păstra pacea.

Înţelegerea a fost pecetluită cu o strângere de mână între cei doi oameni: preotul Friedemann Leutenbacher şi străin, şi s-a ridicat coliba din grinzi şi scânduri vechi, din brazde şi pietre – cu un aspect

părăginit în ciuda faptului că era nouă. Şi magistrul Konrad s-a gospodărit în coliba de la bradul înalt, împreună eu copilul său, iar cei patru câini făceau de pază. Calul cel negru se afla într-un adăpost de vreme rea.

S-au scurs doisprezece ani plini de frământări, de trudă şi chinuri, şi s-a spus cât au suferit în vremea asta satul Wallrode din Elend şi preotul Ehrn Friedemann Leutenbacher. Soarta însă şi-a întins mâna ocrotitoare asupra colibei de la bradul înalt, aflată în locul ascuns din pădurea sălbatică, unde magistrul Konradus trăia cu copilul său. Oricât de des furia războiului se abătuse cu spaimele ei şi asupra acestui colţ singuratic de lume, coliba de la bradul înalt rămăsese neatinsă, singurii ei duşmani fiind scurgerea anilor şi vremea rea; cei din sat nu îndrăzniseră s-o distrugă, deşi se gândiseră destul de des s-o facă.

Acum preotul din satul Wallorde în ţinutul Elend, domnule Friedemann Leutenbacher, se gândea cu bucurie şi durere la data aceea de 24 decembrie a anului 1648, de când începuseră să se lege atâtea fire între coliba lui şi aceea de la bradul înalt, şi la faptul cât de mult se schimbase viaţa sa din ziua aceea de

toamnă, după sângeroasa bătălie de la Wittstock.

Trăise într-un loc pustiu, sălbatic, fără să bănuiască faptul că există flori pe lume şi că pământul este făcut să le ude şi să le hrănească, pentru a se împodobi cu splendoarea şi frumuseţea lor. O mână minunată; adusese dintr-o ţară străină în loc pustiu şi sălbatic o rămurică verde şi o sădise în pământul negru şi trist, şi Ehrn Friedemann, o privise uimit, fără să-şi dea seama de însemnătatea ei. Însă fiecare zi aducea rămuricii picătura ei de binecuvântare, fiecare zi făcea tot ce-i stătea-n putinţă să desăvârşească minunea din pustiu. Viscolele iernii nu i-au făcut nimic mlădioasei, gingaşei mlădiţe; nicio vijelie, care bântuia pădurea smulgând din rădăcini stejari şi brazi înalţi, nu i-a pricinuit vreun rău acestui vlăstar; creştea în singurătate şi nu ştia cum era lumea de dincolo de pădure.

Printre vârfurile copacilor înalţi vedea blândul soare, ce se uita zâmbind an jos, fără să ştie nici el de marele război pentru credinţă şi de prăbuşirea imperiului; şi când, într-o zi, a venit iar primăvara, vraja s-a desăvârşit

— Peste noapte, rămurica se transformase într-o tufă de trandafiri, plină de jur împrejur cu boboci,

care aşteptau vara să se deschidă.

Magistrul Konrad îşi mobilase casa în chip ciudat. Căruţa cu care-şi adusese avutul lin pădure părea şi ea să fie o căruţă minune. În ea se aflaseră mai multe lucruri decât bănuiai la prima privire că ar putea fi: mobile, covoare în tot felul de culori, cărţi şi instrumente ciudate, borcane şi pahare, care se vedea că nu erau destinate uzului casnic – toate bine împachetate. După ce ţăranii din Wallrode îşi terminaseră munca şi dăduseră ajutorul făgăduit la bradul cel înalt, străinul s-a mutat şi s-a gospodărit în colibă. S-a străduit însă zadarnic cu prilejul acesta să se ferească de privirile curioase ale oamenilor din sat. A făcut, de bună seamă, (tot ce a putut în privinţa asta, se-nţelege, ajutat şi de cei patru câini; dar oricât de puţine ştiri în legătură cu mobila lui au aflat sătenii, acestea au fost de ajuns ca să le împuie capul cu cele mai ciudate închipuiri. S-a mai adăugat şi exagerarea, şi cei ce nu văzuseră nimic, ştiind totul din auzite, nu mai puţin decât cei ce, printr-o întâmplare sau favoare apucaseră să arunce o privire asupra colibei, duceau de colo-colo zvonuri întunecate şi stranii, ce se sporeau în chip nemaipomenit pe măsură ce treceau zilele, săptămânile şi anii, dând

naştere unor simţăminte tot mai adânci de ură în sufletele ţăranilor din Wallrode în ţinutul Elend. Şi, curând, nu se mai afla nimeni în sat – în afară de pastor – căruia să nu-i pară rău că. Ajutase şi el pe vremuri la ridicarea colibei; şi, curând, oricare dintre ei ar fi fost gata să ia parte, cu bucurie, la dărâmarea ei.

Locul de la bradul înalt era privit ca blestemat, şi ce însemna asta, în vremea când războiul de treizeci de ani se apropia de sfârşit, poate să-şi dea seama oricine ştie ce înţeles are încă şi astăzi cuvântul cel rău în gura şi inima poporului. Oh, nimeni dintre cei ce trăiau în satul Wallrode, în afară de preotul Friedemann Leutenbacher, nu putea să priceapă că existau nenumărate pricini, care-l alungaseră în singurătate pe omul acesta, cu ce-i rămăsese dintr-o vreme mai bună, din ceea ce avea bun în el! Ţăranii erau convinşi că numai pentru a urzi în taină ceva monstruos, îngrozitor, se ascunde străinul în felul acesta ciudat, într-un loc lugubru.

Până la urmă, magistrul Konradus şi drăgălaşa lui copilă, după ce dulăii au pierit toţi – afară de curajosul Marschalk, care orbise şi devenise neputincios de bătrâneţe – şi-au găsit apărarea în

groaza pe care o inspira închipuita lor viaţă dusă în ’ascunzişul din coliba ide la bradul înalt. Da, spaima asta îi apăra mal bine decât toate dojenile pastorului Leutenbacher, dojeni şi rugăminţi prin care el se străduia să stăvilească părerile proaste ce se înstăpâniseră în sărmanele, asprele şi neştiutoarele suflete ale enoriaşilor săi.

Orice copil din sat ştia că preotul ’fusese vrăjit de „străini” în chipul cel mai îngrozitor. Da, fusese „fermecat” şi nici chiar bunul Dumnezeu, deşi El e cel ce a creat totul, mai-mai că nu-l poate ajuta.

Într-adevăr, preotul Friedemann Leutenbacher trăia sub stăpânirea unei vrăji, şi încă a uneia foarte puternice! Pe cât se îndepărtau cu teamă şi silă de cei din pădure vecinii din Elend, enoriaşii săi, cu atât mai mult şi mai puternic se simţea el atras de aceştia, şi dacă era vorba de o vrajă, apoi nu era nicio mirare.

Împotriva obiceiului vremii sale, pastorul din Elend se legase pentru totdeauna şi din adâncul sufletului de natură; sărmanul nu găsise niciodată un alt refugiu din propria mizerie şi de cea din jurul său decât pădurea, şi ştiind prea puţin din arta erudită de a analiza toate frumuseţile pădurii şi ale câmpiei şi a le deosebi prin numele lor latineşti sau greceşti, se

mulţumea cu numele pe care le dăduse Adam lucrurilor[177], lăsându-se înrâurit de natură, ca şi Adam, în orice dispoziţie sufletească. Vedea anotimpurile – ceaţa, ploaia, zăpada, lumina soarelui şi a lunii, perindându-i-se pe dinainte-i. Se rezema de câte un trunchi noduros de stejar, în umbră, şi se uita peste ţinutul strălucitor, ce se scufunda şi pierea, cu aşezările lui nimicite de foc şi înecate în sânge, cu întinsurile şi câmpiile lui, parte integrantă a frumuseţii universale, pe care omul nu a putut-o lua nicicând pământului. Stătea în zilele însorite întins în iarba de pe coasta muntelui şi privea peste ’literele negre de tipar ale *Noului Testament,* în obscuritatea plină de taină a pădurii sale de brad, ascultând susurul uşor al coniferelor în adierea vântului. Îşi cunoştea regiunea până departe, cunoştea toate stâncile şi pietrele, toate izvoarele, toate iazurile din pădure, cu limpezimea lor întunecată, se ducea la ele, se întreţinea cu ele, ca şi cum îi erau prieteni ori rude – astăzi cu una, mâine cu alta, după cum îl îndemna inima sau dispoziţia mai neliniştită sau mai luminoasă a sufletului. O treime din predicile sale o scria în pădure

177 Aluzie la *Vechiul Testament, Facerea,* cap. 2, vers. 20.

— Unde-şi ducea sufletul şi i-l dăruia.

Însă dacă omul îşi dăruieşte sufletul, în locul acestuia trebuie să primească un alt suflet, dacă nu cumva înalta binecuvântare nu se preface în cea mai amară nefericire, şi e totuna dacă sufletul se dăruieşte unei femei, unei plăsmuiri a imaginaţiei sau unei mari opere şi unui mare plan pentru binele fraţilor de pe pământ. Pădurea era însă numai frumoasă şi sublimă, încântătoare şi impunătoare: un suflet nu-i putea dărui în schimb, ca femeia, ca tabla cenuşie sau ca sărmana hârtie albă. Pastorul Friedemann Leutenbacher era singur, în umbră ca şi în lumina soarelui; chiar şi frumuseţea, bunătatea şi graţia naturii trebuiau, până la urmă, să-l copleşească.

Friedemann nu mai îndrăznea de mulţi ani să provoace ecoul, ca acesta să-i întoarcă, vesel, strigătul; se temea de glasul pădurii care-şi bătea joc de singurătatea lui. Se dădea adesea brusc înapoi, înfiorat, când îşi vedea chipul într-un izvor sau într-un iaz întunecat şi plin de taină din pădure; adeseori tresărea, speriat, când vântul, pornind pe neaşteptate de departe, trecea peste vârfurile copacilor, atingându-le fantomatic cu marginea veşmântului său. Pe preotul din Wallrode îl străbăteau de multe ori fiori

de frig în arşiţa cea mai mare a lunii iulie şi pe pajiştea cea mai însorită, iar mireasma, ademenită de după-amiaza fără nori din brazi şi molifţi, care, dacă nu eşti singur, te îmbată ca un vin nou, o simţea în inimă şi în creier cu o teamă atât de adâncă şi cu o atât de năvalnică strângere de inimă, încât era silit să părăsească în goană domeniul acesteia, ca, apoi, să se oprească în câmpul liber, abia mai răsuflând, apăsându-şi cu mâinile tâmplele zvâcninde.

Pentru că pădurea nu are suflet, şi fiindcă Undina[178], care ducea dorul unui suflet, e doar un basm frumos, preotul din satul Wallrode în ţinutul Elend nu putea să scrie în pădure decât a treia parte din predicile lui. Viaţa jalnică, pe jumătate animalică, din jurul casei sale pustii, aproape distruse, îi putea oferi totuşi iar ceva mai mult decât natura. Şi când din primăvara anului 1637 în pădure a pornit să crească un suflet, au început a pune stăpânire pe preotul din Elend minunea şi farmecul.

În toamna şi iarna anului ’36, magistrul Konrad respinsese cu asprime şi bănuitor orice contact cu preotul, şi sfios, ba chiar aproape temător, Ehrn

178 În povestea *Undina* (1811) de scriitorul german Friedrich de la Motte-Fouqué (1777–1843), zâna lipsită de suflet se preface într-o femeie iubitoare, după căsătoria ei cu cavalerul Huldbrand.

Friedemann Leutenbacher, al cărui salut abia de primea un răspuns, se ferise de împrejurimile bradului înalt, îndreptându-şi paşii spre alte locuri. Însă, spre sfârşitul primăverii anului ’37, într-o seară, când soarele se apropiase mult de asfinţit, străinul îi tăiase preotului calea pe neaşteptate, îl salutase pentru prima dată politicos, deşi oarecum posomorit, şi-l întrebase dacă nu ştie cumva un loc unde creşte şi se poate găsi din belşug planta Hypericum, numită de obicei pojarniţă. Acesta fusese nevoit să repete mai insistent întrebarea, fiindcă preotul fusese atât de uimit de apariţia neaşteptată din tufiş a străinului şi de faptul că-i vorbise, incit în prima clipă nu înţelesese ce voia de la el. Fără-ndoială că ştia unde lăsase Dumnezeu să crească în pădurea sa orice buruiană tămăduitoare, bună pentru sănătate, balsamică sau otrăvitoare – în soare sau la umbră, pe stânci sau pe lângă izvoare. Cunoştea şi planta Hypericum, locul unde putea fi găsită şi la ce se folosea, îl însoţi pe magistru acolo şi-l ajută s-o culeagă. Cu acest prilej, până la urmă, au trebuit să schimbe ci te o vorbă, ceea ce i-a scos pe cei doi oameni din singurătatea lor, apropiindu-i. Preotul află că fetiţa se îmbolnăvise în timpul iernii grele şi zăcea şi acum în pat, fără să se

poată întrema şi însănătoşi, în ciuda începutului de primăvară şi a zilelor frumoase. Străinul descoperi, pe de altă parte, că Ehrn Friedemann Leutenbacher e un om cu care se poate discuta despre orice şi de la care te alegeai cu un sfat bun. Tot vorbind, fără să-şi dea seama, s-au apropiat de colibă, şi ceea ce trebuia să se-ntâmple s-a-ntâmplat – magistrul Konrad îl pofti pe preot să intre în casa, la ridicarea căreia ajutase şi el, ea să vadă fetiţa bolnavă. Preotul se afla pentru prima data în încăperea al cărei mobilier şi ai cărei locuitori âi înspăimânta într-atât pe săteni. Văzu cărţile şi puţinele instrumente pentru matematică şi fizică, şi pe mica Else, bolnavă, care-l privea din pat cu ochii ei mari, de un albastru-închis, plini de febră, şi după ce-i cercetă statura şi faţa, di zâmbi şi-l salută cu o mişcare gingaşă a capului. Cărţile şi instrumentele l-au atras tare mult pe preotul din Wallrode, întocmai ca nişte vechi şi excelenţi cunoscuţi, pe care nu-i văzuse de multă, multă vreme; însă el le-ar fi salutat cu mult mai multă melancolie şi emoţie, dacă ochii fetiţei i-ar fi îngăduit. Bărbatul, slujitorul lui Dumnezeu, învăţatul, omul care văzuse şi suferise atâta, nu putuse rezista farmecului privirii acestor doi ochi întunecaţi de copil; – din ceasul acesta, din clipa

aceasta, Friedemann Leutenbacher a fost fermecat, legat de coliba magistrului Konradus; din clipa aceasta, marea pădure căpătă un suflet şi preotul nu mai simţi nevoia să fugă din ea, pentru că-l speria singurătatea lui. Copilul acesta însemna pentru omul din Elend revelaţia unei existenţe necunoscute, după care el tânjea într-un simţământ surd, plin de durere şi dor nelămurit. Copilul acesta nu ştia nimic despre greutatea îngrozitoare care apăsa pământul şi inima preotului din satul Wallrode din Elend.

Încă multă vreme după ce fiica lui îl întâmpina pe preot sprintenă şi veselă, maestrul Konrad îşi păstră atitudinea închisă şi întunecată faţă de Friedemann Leutenbacher şi numai treptat, după ce înrâurirea învăţatului asupra omului învăţat începuse să crească, îi îngădui acestuia să arunce o privire mai adâncă în povestea vieţii sale. Nenorocirea se măsura pe vremea aceea cu o măsură uriaşă, şi nicio spaimă sau durere, care-l putea lovi pe om, nu era prea mare, ca să nu poată fi întrecută de o nefericire şi mai îngrozitoare. Magistrul nu şi-a spus niciodată numele; totuşi, despre nenorocirile prin care trecuse a vorbit când şi când de-a lungul anilor, şi te înfiorai ascultându-l; însă nu vom vorbi despre asta decât. Pe scurt, deoarece

aici nu povestim istoria vieţii sale.

Fusese profesor la şcoala confesională din nefericitul oraş Magdeburg[179], şi în incendiul casei sale îi pieriseră, la 10 mai din anul 1631, soţia şi cei doi copii mai vârstnici. Lui îi fusese hărăzit să fie aruncat în dom, împreună cu cel mai mic copil, odată cu cei vreo mie de oameni demni de plâns, cărora, după ce trei zile întregi aşteptaseră cu teama-n suflet moartea, generalul imperiului Johann Tzerblas de Tilly le-a dăruit singurul lucru pe care nu-l luase – viaţa. Numele magistrului se afla şi el pe scrisoarea prin care ultimii locuitori ai marelui oraş distrus rugau oraşele, satele şi cătunele până la Hamburg, ca, în numele lui Dumnezeu şi al lui Iisus Christos, să nu lase pradă animalelor pădurii şi câmpiei cele şase mii de cadavre ale concetăţenilor şi rudelor lor – pe care duşmanul, ca să cureţe uliţele, le aruncase în Elba – când fluviul le va aduce până la ei. Magistrul Konrad a trăit patru ani printre ruine. După năucirea din primele zile a urmat deznădejdea hulitoare de Dumnezeu şi apoi melancolia, pe fiecare zi tot mai

179 La 10 mai 1631 Magdeburgul a fost luat cu asalt de trupele generalisimului imperial Johann Tzerklas, conte de Tilly (1559–1632); oraşul a ars aproape în întregime şi mai mult de douăzeci şi cinci de mii de locuitori şi-au găsit moartea.

adâncă, de nevindecat, ce-i rodea inima. Noua viaţă, ce se ridica, mizerabilă şi jalnică, în jurul lui, din locurile înnegrite de fum şi înecate în sânge, nu avea niciun sens pentru el; fantomele celor treizeci de mii de bărbaţi, femei şi copii ucişi, ce rătăceau printre ruine, transformau şi această trăire măruntă, dezolantă, într-o fantomă, iar umbra oraşului înecat în mizerie nu îngăduia să cadă nicio rază de lumină asupra noilor case ce se ridicau încet-încet din cărămizi înnegrite de fum şi bârne pe jumătate carbonizate. Iar ciuma se aciuiase printre ruine şi nu ceda; şi noi uragane de război s-au năpustit spre oraş şi au pătruns, turbate, înăuntru, prin vechile breşe ale valonilor şi croaţilor, prin porţile deschise ale aşezării, care zăceau de la 10 mai la pământ ca toate celelalte. Învăţatul s-a străduit zadarnic să reînfiinţeze catedra; cu toate speranţele sale zdrobite, maestrul Konrad se retrase în al patrulea an după devastare către Halberstadt, iar de acolo, în pădure, ca să scape cu totul de oameni, de toate ororile lumii, şi să-şi salveze copilul din haosul şi păcatul vremii. – Am povestit cum l-au ajutat ţăranii din satul Wallrode în ţinutul Elend şi preotul Friedemann Leutenbacher să-şi ridice coliba de la bradul înalt şi cum şi-a început acolo viaţa lui de

ermit…

Oare nu voia viscolul ăsta să se mai sfârşească niciodată? Şuiera şi clocotea din ce în ce mai aprig, scuturându-şi poverile albe peste pădure şi sat. Crengile trosneau şi scrâşneau, trunchiurile copacilor gemeau; lupii urlau, când viscolul se oprea să-şi mai tragă răsuflarea, şi prin toată răzvrătirea aceasta a naturii, preotului Friedemann Leutenbacher i se părea că aude versurile unui cântec, pe care-l cântase odată Else din brădet:

Lungi, paişpe săptămâni a dat
Liga[180] *asalt după asalt,*
Ziduri şi turnuri o-nfruntară,
Lungi săptămâni îşi apărară
Germani, bravi credincioşi, fiinţa,
Onoarea, casa şi credinţa…
Eretici, patruzeci de mii
Astăzi biserica stârpi!

Oraşul, totul câştigat!
Dă generalul la-mpărat
De veste: că de când căzu

180 Liga întemeiată în 1609 de principii catolici, în sudul Germaniei, i-a sprijinit în războiul de treizeci de ani pe împăratul Ferdinand al II-lea, împotriva Uniunii protestante.

Oraşul sfânt, nu se văzu,
Spre gloria Sfintei Fecioare,
Izbândă mai strălucitoare!
Nici, de la Troia-ngenuncheată,
Izbândă mai de preţ vreodată.

Dar Else din brădet nu cânta numai cântecul acesta, o, nu, ci şi multe altele, ale căror note nu fuseseră niciodată aşternute pe hârtie de o mână omenească, asemenea literelor unei cărţi! Else din brădet, cea mai frumoasă fată – Else din brădet, rămasă neatinsă în pădurea din Elend de păcatul şi ororile lumii! Else din brădet, floarea cea mai curată şi sfântă în pustiul plin de spaimă al pământului – Else din brădet, sufletul întinsului codru! Pastorul Friedemann Leutenbacher din Elend şi-a dus mâinile la faţă şi a izbucnit într-un plâns amar; până la urmă, viscolele neguroase ale iernii se vor sfârşi; însă *negura* care-i ameninţa acum viaţa, *aceasta* nu se va sfârşi până ce el nu-şi va da ultima suflare.

Else din brădet stătuse şi se jucase în preajma lui, în vreme ce el discuta cu întunecatu-i tată despre viaţă şi amărăciunile ei. Pastorul rămăsese atât de tânăr în singurătatea lui, incit putea să se poarte cu

ea ca un copil, şi în inima ei de copil nu se putea naşte niciun simţământ care să nu-şi găsească ecou în sufletul preotului. De la astfel de întâlniri pline de gingăşie se întorcea mereu ca în vis în locuinţa lui pustie, la sărmanii, nătângii, chinuiţii, bănuitorii săi enoriaşi. Ce deosebire era să stai cu fetiţa pe malul iazului din mijlocul pădurii întunecoase şi să şezi singur, privindu-ţi cu teamă chipul în apă. Obrăjorul râzător al copilei ce se reflecta în undele lacului nu avea nimic fantomatic. Alături de Else, adâncile taine ale naturii nu-l mai înfiorau şi nu-l mai înspăimântau pe pastor; Else din brădet înţelegea limba animalelor, a vântului, a luminii eu totul altfel şi mult mai bine decât preotul, iar el avea mult mai multe de învăţat de la copil, decât acesta de la dânsul.

Pe măsură ce sufletul fraged al fetiţei se dezvolta din primăvară-n primăvară, în inima lui Friedemann Leutenbacher se dezlegau taine tot mai înalte şi mai multe, iar când Else din brădet se făcuse o fecioară minunată, pastorul din Elend crescuse cu ea, şi în ciuda anilor săi, era tot atât de tânăr ca dânsa. Era îngrozitor – nemărginit de dureros să te gândeşti la strălucirea, graţia aceasta a vieţii, sortită să piară pe veci în marginea acestei nopţi de iarnă.

Nu mai departe decât ieri pădurea era verde, toate florile se deschiseseră, toate izvoarele şopoteau; nu mai departe decât ieri, Else din brădet i se înfăţişase în gingăşia anilor, şi oricât de departe se uita Friedemann Le1utenbacher de pe vârful cel mai înalt al muntelui, peste splendoarea întinsurilor înfloritoare şi strălucitoare, oricât de departe îi pătrundea privirea şi inima, nu găsea nimic mai minunat decât Else din brădet.

Urmele negre, îngrozitoare, ale trecerii oştilor prin câmpie se şterseseră; cicatricele roşii de la încheietura mâinilor preotului din Wallrode erau semnele făgăduinţei, întocmai ca atingerea îngerului de coapsele lui Iacob în locui numit Peniel, care înseamnă: L-am văzut pe Dumnezeu în faţă şi mântuit a fost sufletul meu.[181]

Ieri, ieri! Cine e-n stare să cântărească amarul ce se poate ascunde în acest mic cuvânt? Este prăpastia lacomă, care naşte dimineaţa fantomatică, ce ne umple cu mii de spaime, până când genunea întunecată în care trăim, înghiţind tot ce există, ne soarbe şi pe noi în adâncuri.

---

181 Aluzie la *Vechiul Testament, Facerea* cap. 32, vers. 25–31 (Lupta lui Iacob cu îngerul).

Ieri, Else din brădet i se înfăţişase în lumina primăverii şi a vieţii, şi astăzi – astăzi, preotul din satul Wallrode în Elend a scris predica de Crăciun pentru satul său, care a pricinuit moartea Elsei din brădet.

Dar aceasta este povestea morţii fecioarei.

În săptămâna a cincea după Rusalii a anului 1648, în ziua sfântului Ioan Botezătorul[182], Ehrn Friedemann Leutenbacher se pregăteşte să-i împărtăşească pe oameni în bisericuţa lui devastată şi, în ajun, maestrul Konrad îi spusese în pădure că va coborî de pe munte cu copila sa, pentru a lua parte la sfânta taină. Iar Else urmase, dând din cap şi zâmbind:

„Da, părinte, coborâm din pădure; şi apoi, după sfânta slujbă, vă luăm cu noi. Mâine este ziua mea de naştere pe care o vom sărbători împreună. Să-mi aduceţi un bucheţel de flori şi o felicitare rimată".

Ehrn Friedemann a zâmbit şi el, a dat din cap şi a spus că va avea grijă să găsească florile pentru buchet şi rimele pentru felicitare pe drumul prin pădure.

Apoi, când a răsărit astrul nopţii, şi-a luat rămas

182 Cade la 24 iunie. Sărbătoarea creştină a preluat multe dintre practicile triburilor germanice, hărăzite solstiţiului de vară. În vechile credinţe era considerată o zi aducătoare de nenorociri.

bun, şi când, ajuns la stâncă, s-a întors, a văzut, în lumina albă a lunii, trupul delicat al fetei, şi alături căprioara îmblânzită. Ultima privighetoare a anului îşi cântase cel din urmă cântec şi, în vreme ce pastorul se îndepărta de pădurea din care tocmai ieşise, dincolo de sat, departe, deasupra munţilor, se dezlănţuise o furtună ale cărei fulgere le vedea, fără ca să poată auzi bubuitul tunetelor.

Toată noaptea a fost chinuit de coşmaruri înfricoşătoare; după ce s-a trezit pe jumătate, tresărind speriat din jocul chinuitor al umbrelor, i s-a părut că aude mereu cum pe acoperişul putred al casei sale şi; în fereastră bate o ploaie năprasnică. Fusese, totuşi, numai o părere; începând de la miezul nopţii, doar un vânt nu prea puternic bătuse prin copaci, iar soarele de dimineaţă găsise un cer fără nori, ca să-şi urmeze drumul printr-o zi frumoasă de vară.

Croaţii luaseră cu ei micul clopot al bisericii; sunetul lui nu-i putea aduna pe enoriaşi. Un copil trimis de pastor alerga din colibă-n colibă, vestind oamenii că slujitorul Domnului e gata pentru slujba divină.

Odată cu răsăritul soarelui, magistrul Konrad şi

Else îşi părăsiseră coliba, fără să fie vestiţi de copilul din sat. Peste pădure se aşternea, încântătoare, dimineaţa însorită; păsările se agitau pline de graţie prin copaci, tufişuri şi văzduhul albastru; izvoarele ţâşneau şi alergau mai vesele şi mai zglobii în ziua aceea a Sfântului Ioan Botezătorul.

Căprioara îmblânzită şi-a însoţit frumoasa stăpână prin pădure cu sărituri pline de voioşie, lipindu-se când şi când de ea, alintătoare; iar magistrul, tatăl ei, cu barba-i acum atât de albă şi venerabilă şi cu toiagul său lung, semăna într-adevăr cu un magician, care însă călăuzea prin pădure un bun copil de rege salvat de vrajă şi de sub stăpânirea unor puteri înspăimântătoare.

Căprioara o însoţi bucuroasă pe stăpâna sa până-n hotarul marii păduri; dar când ajunse după o ultimă săritură veselă pe sub cei din urmă copaci în lumina strălucitoare a soarelui, se opri deodată îngrozită, dându-se îndărăt. Stătea tremurând, uitându-se în jos, spre sat, după care se purtă foarte ciudat, nevoind nicidecum s-o lase pe fată să-şi continue drumul şi să părăsească umbra verde. În ciuda tuturor mângâierilor şi alintărilor, devenind tot mai irascibilă şi nestăpânită, magistrul Konrad se văzu silit până la

urmă s-o alunge curând cu forţa. Ah, ea vorbea numai limba ei, şi oamenii, mândri, nu puteau sau nu voiau s-o înţeleagă. Căprioara stătea, mâhnită, printre copaci, uitându-se după magistru şi după frumoasa Else, cum păşeau prin câmpul mizerabil cultivat spre sat; apoi se năpusti în fugă sălbatică prin pădure şi se pierdu în desiş, parcă alungată din urmă de spaimă.

Tatăl şi fiica întâlniră, chiar pe când treceau prin câmpie, oameni care nu răspunseră la salut, nici vorbelor prietenoase, ci-şi întorceau faţa de la ei, sfioşi şi bănuitori, furişându-se într-o parte. Privirile şi gesturile lor îi preveneau şi mai limpede decât ochii căprioarei; însă ei nu se lăsară înrâuriţi de aceştia ca să se-ntoarcă din drum, ci-şi continuară calea încet, fiecare adâncit în propriile lui gânduri.

Pe uliţa spre biserică şedea o băbuţă, cu o faimă rea de vrăjitoare, de a cărei putere însă oamenii se temeau prea mult, ca să se atingă de ea. Când fata trecu pe lângă dânsa, băbuţa îşi înălţă capul de pe genunchi, îi făcu un semn cu mâna uscată şi strigă cu glas răguşit:

„Fereşte-te, fereşte-te, fetiţo! Apără-ţi tânăra viaţă, drăguţo! Umbra ta merge înainte-ţi, nu cădea peste umbra ta! Cine cade, cade-n umbra lui, şi nu toţi

se ridică iar”.

Magistrul Konrad clătină doar trist din cap, dar Else din brădet îi mulţumi, închinându-şi fruntea; – şi bătrâna cânta în urma ei cu glas răguşit:

Inimioara care-ţi bate
Parcă-aduce zvon de moarte!...
Alba, gingaşa ta frunte,
Sub lumină, umbră-ascunde![183]

Apoi îşi pune iar obrazul pe genunchi.

Enoriaşii din satul Wallrode în Elend îl aşteptau pe predicatorul lor în cimitirul de dinaintea bisericii. Bătrânii stăteau de vorbă între ei, tinerii se dezmierdau, râdeau sau se luau peste picior unul pe altul, copiii se alergau în jurul mormintelor; însă când apărură magistrul Konrad şi Else, totul se schimbă pe neaşteptate, poporul porni a se agita atât de ameninţător, încât fata se lipi de tatăl ei aproape tot atât de temătoare ca mica sa căprioară mai înainte, iar acesta îşi strânse, fără voia lui, toiagul mai tare în mână, gata să se apere.

---

183 Ultima strofă din poezia *Lumina soarelui,* scrisă de Raabe în 1861.

„Vrăjitoarea! Vrăjitoarea! Vrăjitorul!” se auzi, la început încet, dar apoi din ce în ce mai tare. „Ce caută aici? De ce au coborât din ascunzătoarea lor? Să rămână acolo de unde-au venit! Să nu coboare-n sat! Loviţi-i

— Alungaţi-i – afumaţi-i!” în clipa când preotul Friedemann Leutenbacher se ivi în cimitir, enoriaşii întărâtaţi îl priviră şi pe el cu duşmănie şi-i cerură ameninţători, să-i alunge pe cei doi străini din cimitir şi din biserică. Funcţia sa de slujitor al Domnului, veşmântul lui negru de predicator şi *Biblia* ridicată, precum şi răspunsul său mânios, abia au fost în stare să impună supunere şi ascultare şi să le deschidă drum magistrului Konradus şi fiicei sale spre uşa bisericii. Dar, când pastorul mai luă şi mâna fetei, ca s-o conducă sus, pe treptele măcinate de vreme, enoriaşii, cuprinşi de furie, porniră să urle de parcă se năruia cerul.

Însă pastorul din Wallrode în Elend nu vedea şi nu auzea nimic; în zvâcnirile inimii, o conduse pe Else din brădet în biserica sa şi se sui numaidecât, ca un lunatic, în amvonul reparat grosolan după ultima distrugere.

După el, în biserică se înghesuiră cei mai mulţi

dintre enoriaşii săi şi umplură încăperea cu murmure şi mârâituri.

Ramuri verzi se căţărau prin scaunul carbonizat al acoperişului, prin ferestrele fără geamuri şi prin crăpăturile zidurilor. Odată cu verdeaţa, cu soarele şi aerul pătrunsese înăuntru şi viaţa fâlfâitoare, zumzăitoare şi ciripitoare; – încântătoare şi strălucitoare era ziua, încântător şi strălucitor obrazul Elsei, sub amvon, şi preotul Friedemann Leutenbacher nu vedea feţele enoriaşilor săi. I se părea că e în pădure, în mijlocul ocrotitoarei, însoritei şi însufleţitei păduri, şi nimeni nu mai e de faţă care să-l asculte afară de Else din brădet. Astfel şi-a început predica de ziua sfântului Ioan Botezătorul, fără să ştie ce se petrece în vremea asta afară, dinaintea uşii bisericii.

O femeie tânără se repezise la un mormânt proaspăt, luase trei mâini pline de pământ şi-l presărase pe pragul uşii bisericii. Un flăcău, cu înfăţişare sălbatică şi priviri fioroase, de vreo douăzeci de ani, alergă-ntr-un suflet la teiul de dinaintea primăriei nimicite de foc şi rupse o creangă uscată din copacul de care, în anul ’44, cuirasierii lui Hatzfeld[184]

184 Melchior von Hatzfeld, conte de Gleichen (1593–1658), conducător de oşti imperiale; a cucerit în 1644 Halberstadt şi Osterwieck.

îl spânzuraseră pe primarul din localitate. În fugă nebună, se întoarse apoi cu ea îndărăt şi o aruncă pe pragul uşii paraclisului. Acum, vrăjitoarea şi vrăjitorul erau fermecaţi să nu mai poată ieşi din biserică; – atâta vreme cât pămîntul din mormântul cel proaspăt şi creanga din copacul spânzuratului se aflau pe cele două praguri, niciun om nelegiuit nu va mai putea trece peste ele.

Cei rămaşi afară, în cimitir, pândeau, aşteptând cu inima ticăind să vadă ce se va întâmpla acum, când o vrajă fusese ruptă printr-altă vrajă, luându-i toată puterea. Stăteau şi şedeau în lumina soarelui, printre şi pe morminte, uitându-se încremeniţi la cele două porţi, ei înşişi asemănători pe cât se poate cu nişte iazme şi fantome diavoleşti, pline de răutate şi viclene. Aşteptau cu nesaţ sfârşitul slujbei.

În biserică, predicatorul Friedemann Leutenbacher dădea împărtăşania – trupul ce se frânsese pentru oameni, şi sângele ce se vărsase pentru ei. Toţi cei din sfântul lăcaş, care aveau şi ei o parte din vină în uciderea de mai târziu a Elsei, au băut din potirul atins mai înainte de buzele fetei.

Când pastorul oferi vasul grosolan de cositor buzelor fermecătoare ale fetei, îl străbătu un fior

sfânt, un nesfârşit simţământ de fericire. În sufletul său şi pe pământ era pace; nu-şi pierduse viaţa în timpul celui mai îngrozitor dintre războaie; într-un singur minut îl copleşi desfătarea unei vieţi întregi şi când clipa aceasta trecu, Friedemann Leutenbacher nu mai avea ce fericire să aştepte pe pământ.

Enoriaşii lui se năpustiră afară din lăcaşul Domnului cu o zarvă surdă şi confuză, iar cei ce rămăseseră în cimitir îi vestiră prin strigăte de ceea ce făcuseră ca să prindă, să pună mâna pe vrăjitoare şi pe vrăjitor! Izbucni un strigăt de furie şi bucurie animalică. Poporul se adună într-un cerc strâns în jurul uşilor bisericii.

În lăcaşul Domnului, predicatorul se apropiase de magistrul Konrad şi de fiica sa; auzeau strigătele, şi Ehrn Friedemann îi rugă pe străini să mai aştepte puţin până când sărmanii oameni lipsiţi de minte se vor fi răspândit pe la casele lor şi vor fi eliberat drumul. Nu bănuia cât de mult mărea primejdia zăbava aceasta. Presupunerea întunecată a gloatei pânditoare se prefăcuse în certitudine; niciunul dintre cei ce se aflau în cimitir nu se mai îndoia că străinii erau una cu Necuratul, şi nu se afla niciunul printre ei care să nu fi fost gata să ducă plin de zel la rugul

acestora un tăciune, o surcea sau o legătură de vreascuri.

„Vrăjiţi, vrăjiţi! Ea nu mai poate ieşi afară! Nu mai pot ieşi! Vrăjitoare! Vrăjitoare! Vrăjitoare! În numele lui Christos, nu-i mai răbdăm printre noi! Vrăjiţi! Vrăjiţi! u se auzea din gură în gură, iar gesturile şi mutrele lor erau tot mai sălbatice. Smulseră bite din tufişuri şi garduri, se înarmară cu pietre; din colibele cele mai apropiate îşi aduseră topoare, îmblăcie şi furci.

„Vrăjiţi, vrăjiţi! Vrăjitoare, vrăjitoare, vrăjitoare! Nu pot să iasă afară, scoateţi-i de acolo, loviţi-i, daţi foc vrăjitoarei şi vrăjitorului!”

„Nu se îndepărtează, lăsaţi-ne să plecăm, n-or să-ndrăznească să ne atace”, spuse maestrul Konrad, şi Else dădu din cap şi şopti: „Dumnezeu ne va ocroti, acum ca totdeauna, da, lăsaţi-ne să plecăm!”

Pe pastor îl cuprinse o teamă îngrozitoare; tatăl şi fiica se şi îndreptau spre uşă, şi el nu mai putu decât să li se alăture în grabă înfrigurată, ca să-i apere cu prezenţa şi autoritatea sa.

Else din brădet păşi pe pragul sfântului lăcaş între tatăl ei şi pastor; dar îşi pierdu curajul în faţa strigătelor şi urletelor mulţimii. Sângele-i pieri din

obraz şi-şi simţi inima ca-n strânsoarea unui cleşte. Se clătină şi se agăţă, înfrigurată, de braţul tatălui ei, şi în vreme ce simţea că e gata să-şi piardă cunoştinţa, auzea, surd, urletele duşmănoase, îngrozitoare şi strigătul înspăimântător:

„Vrăjitoarea! Vrăjitoarea! Vrăjitoarea! Ucideţi-o ’ Ucideţi-o!”

Predicatorul Friedemann Leutenbacher în sutana lui neagră, sări înaintea lor cu braţele ridicate, strigând să se facă linişte, ca să le poată vorbi.

Dar enoriaşii săi, stăpâniţi şi scuturaţi de nebunia vremii – enoriaşii săi, scoşi din fire, înnebuniţi, turbaţi, nu se mai simţeau legaţi cu nimic de cer sau de pământ. Strigătul pastorului se pierdu neputincios, zadarnic, în tumult, în urletele ahtiate de sângele celor doi străini.

„Ucideţi-o! Ucideţi-o! Smulgeţi-o din prag, smulgeţi-o din cimitir – înecaţi-o în eleşteul morii! Ucideţi-o! Vrăjitoare! Vrăjitoare! Ucideţi-o!”

Bâte şi pietre, bulgări de pământ de pe morminte, oseminte scoase din adânc de lopeţile groparilor, tot ce le cădea oamenilor sub mână porni să plouă peste magistrul Konradus, fiica sa şi pastorul din Wallrode în ţinutul Elend. Iar flăcăul care rupsese

creanga uscată din copacul spânzuratului, ca să ţintuiască în biserică demonul şi vrăjitoarea, o lovi pe fată atât de tare în partea stingă a pieptului cu o piatră colţuroasă, încât aceasta scoase un strigăt şi se prăbuşi fără simţire în braţele tatălui său. Pe buze îi apărură câteva picături de sânge, şi când trupul zvelt, minunat se frânse şi se prăbuşi, poporul izbucni în urlete îngrozitoare de bucurie. Pastorul Friedemann Leutenbacher, văzând-o pe Else din brădet căzând, în timp ce sângele îi izbucnea pe gură, scoase un urlet ce nu părea să vină dintr-un piept omenesc. Îşi pierdu cu totul firea – ca tot satul – nu se mai recunoştea; pe dinaintea ochilor lui dansau mii de feţe schimonosite, toate cicatricele trupului şi sufletului său îl ardeau ca focul iadului; şi fu cuprins şi scuturat de nebunie şi el. Sări de pe scările bisericii şi cu o lovitură năprasnică de pumn îl zvârli la pământ pe atacatorul Elsei din brădet, apoi, smulgând din mâna unui sătean o cazma de gropar, porni printre morminte în urmărirea poporului îngrozit. Mulţimea fugi zăpăcită, ameţită, buimăcită; şi cimitirul se goli de oameni; localnicii se uitau acum de departe, cu răsuflarea tăiată, înmărmuriţi şi înspăimântaţi, la poarta cimitirului şi la zidul din jurul lui. Înfiorându-se, predicatorul îşi veni

în fire, cazmaua îi căzu din mână şi îngenunche împreună cu tatăl lângă fata rănită.

Else din brădet zăcea pe treptele bisericii, în braţele tatălui său, palidă şi nemişcată, cu ochii închişi, dar fără nicio urmă de durere pe faţă. Păsărelele, pe care zarva le alungase din arborii cimitirului, se întoarseră îndărăt, începură să sară din creangă în creangă şi să se uite, ciripind şi întinzându-şi gâtul, în jos, la grupul liniştit şi trist, înţelegând însă tot atât de puţin din ceea ce se petrecea acolo ca şi din vuietul îngrozitor de mai înainte; paşnice, continuau să-şi petreacă, jucându-se, viaţa veselă de vară în lumina soarelui, pe ramurile verzi. Magistrul şi preotul o duseră mai întâi pe fata leşinată în casa parohială, unde zăcu toată ziua aceea de arşiţă, fără să recunoască pe nimeni. Abia spre seară se deşteptă, oftă adânc şi se uită, întrebătoare, în jurul său. Încet-încet îşi veni în fire şi-şi închise a doua oară, îngrozită şi tremurând, ochii ei frumoşi. La dorinţa sa, magistrul Konrad şi preotul Friedemann Leutenbacher o duseră, deznădăjduiţi, pe fata rănită înapoi, prin răcoarea blâmdă a înserării, în pădure. Nu i-a petrecut decât bătrânica aceea, care stătuse în drum în faptul dimineţii, cântând cântecul de prevenire. Soarele într-

apus strălucea atât de roşu, încât nu se vedea cât de, palidă era fruntea fetei; – când cei ce o purtau ajunseră cu uşoara lor povară la primii copaci ai marii păduri, răsări luna şi căprioara îşi aştepta stăpâna.

„Cufundatu-m-a în beznă, că pe morţii cei din veac!“[185] repetă Ehrn Friedemann Leutenbacher din Wallrode în ţinutul Elend. Apropindu-se de masa lui şi făcând trei cruci la sfârşitul predicii pentru noaptea de Crăciun a anului 1648. Martina pusese lampa micuţă pe masă şi mai rânduise, lângă predică, fără să ceară învoirea, o pâine şi un cuţit; – pisica cea albă stătea în picioare, pe scaunul pastorului, uitându-se cu ochii ei plini de licăriri verzi la flacăra lămpii şi la pâine. În clipa aceea bătu cineva în geam şi Ehrn Friedemann tresări, de parcă îl atinsese mâna morţii. O clipă şovăi, dar apoi deschise fereastra, pe care vântul aproape că i-o smulse din mână. Viscolul pătrunse urlând în încăpere, zvârlind zăpada până la masă. Lampa se stinse, foile predicii se răvăşiră zburând prin colţuri; cu o săritură înfricoşată, pisica se ascunse după sobă.

„Cine e? Ce vrei la ceasul ăsta?” strigă pastorul;

---

185 Citat din *Vechiul Testament, Plângerile lui Ieremia,* cap. 3, vers. 6.

două mâini uscăţive se agăţară de crucea ferestrei, şi un glas de om bătrân hârâi:

„Dă-mi o bucată de pâine pentru vestea mea: Else din brădet va muri în noaptea as-ta“. Preotul din Wallrode nu scoase o vorbă, căzu, greoi, în genunchi şi prinse şi el cu mâinile crucea ferestrei. Glasul de afară urmă: „Frumoasa Else va muri, dar eu nu pot să mor; dă-mi o bucăţică de pâine. Lupul m-a ocolit, creanga ce cade din copac n-are îngăduinţa să mă lovească, zăpada nu m-a-ngropat în pădurea sălbatică. Şi sânt atât de bătrână, atât de bătrână – şi frumoasa Else trebuie să moară! Dă-mi o bucată de pâine!”

Predicatorul se ridică iar în picioare; pe pipăite, inconştient, apucă pâinea neagră şi cuţitul şi le întinse fiinţei fantomatice de afară, care o pizmuia pe frumoasa şi tânăra Else că moare.

„Îţi mulţumesc în numele Domnului şi al tuturor sfinţilor!” hârâi glasul, apoi, o nouă rafală de vânt aruncă înăuntru o pală atât de mare de zăpadă, încât luminile colibelor de peste drum de casa parohială pieriră cu totul. Iar bătrâna femeie se mistui ca luată de furtuna care o adusese.

Predicatorul o strigă zadarnic pe nume, glasul său se pierdu în urletul şi şuierul vijeliei. Nu răspunse

nimeni; vreme de un minut, preotului i se păru că nu vocea acelei bătrâne, care stătuse în drum în ziua Sfântului Ioan Botezătorul, hârâise vestea morţii Elsei din brădet. Nu, ci un spirit rău, ce zbura pe norii de furtună, i-o strigase în urechi; o voce omenească n-ar fi putut să-i inspire o groază atât de rece, de înspăimântătoare, n-ar fi putut aduce o veste atât de cumplită.

Else, frumoasa, tânăra Else moare! Else moare! – pastorul îşi cuprinse fruntea cu amândouă mâinile – să fie adevărat? Bătuse ceasul ce trebuia să vină? Sosise ceasul, ce se furişa tot mai aproape, începând din ziua Sfântului Ioan Botezătorul, încet, ameninţător, de neînlăturat?

„Moare – Else din brădet moare!” gemu pastorul. Merse spre uşă pipăind drumul şi ieşi, clătinându-se.

În tindă dădu de Martina cu lampa ei.

„Doamne, Isuse Christoase, părinte, ce s-a-ntâmplat? Ce vreţi să faceţi? Vreţi să ieşiţi? Pe vremea asta?!”

Ehrn Friedemann părea că n-o vede pe credincioasa slujitoare, trecu pe lângă ea şi iată-l dinaintea casei, în viforniţă şi zăpadă adâncă; îşi acoperi faţa cu gulerul paltonului şi străbătu satul,

mergând spre pădure, împotriva vântului şi a ninsorii învârtejate. Lătratul câinilor din ogrăzi se pierdu în urma lui; era singur cu gândurile lui sălbatice, în noaptea sălbatică.

Pe câmp deschis, între sat şi pădure, vântul măturase atât de temeinic zăpada, că pământul sterp, negru, stătea gol în semiobscuritatea stranie, iar vântul bătea îngrozitor prin coridorul acesta. Îţi tăia respiraţia, împingând răsuflarea îndărăt, în piept, de parcă voia să-l spargă, smulgea cu furie şuviţele de păr, faldurile paltonului ce-l purta drumeţul, clocotea, năpustindu-se în sărituri nebune, în jos, asupra satului Wallrode, alungind din urmă norul de zăpadă.

Când pastorul ajunse la marginea pădurii, parcă-i venea să se arunce la pământ, ca să-şi mai tragă răsuflarea neînchipuit de grea. Prin munţi se rostogoleau ca tunetele de bătălie, parcă apropiindu-se din margini de lume – gemete şi suspine, bubuituri şi scrâşnete!

Acolo unde căprioara cea drăguţă o primise pe Else însângerată cu sărituri pline de bucurie şi mişcări alintătoare, zăpada era de-un stat de om; în pădure, vântul nu-şi putea face mendrele cu ea; – în câte o vâlcea era atâta linişte ca de după un zid înalt şi

numai după urletul de deasupra capului, după gemetele şi clătinarea copacilor puteai să-ţi dai seama ce se năpustea afară, în câmpie, din coroană de arbore în coroană de arbore, şi din culme în culme.

Dumnezeu are grijă de copii şi nebuni să nu rătăcească drumul – pastorul din Wallrode nu-şi putea găsi drumul prin pădure decât printr-o minune. În mintea lui zdruncinată nu mai trăia decât fericirea plină de încântare a primăverilor şi verilor din ultimii unsprezece ani. Acolo unde el se afunda până la piept în zăpada troienită, micuţa Else împletise ghirlande din tulpinele de calce galbene şi-l învăţase pe pastorul din Wallrode străvechiul cântec de copii despre bunul episcop Buko de Halberstadt[186]. Acolo unde se prăbuşise stejarul cel mare, ce-nfruntase o mie de ani furia tuturor furtunilor, Else din brădet stătuse tăcută şi nemişcată în frumuseţea ei feciorelnică, trăgând cu urechea la vuietul şi tunetul îndepărtat din câmpie, unde suedezii, sub comanda generalului-locotenent Königsmark[187], se băteau cu oştile împăratului.

---

186 Cântecul este cuprins în primul volum (1806) din culegerea *Cornul fermecat al băiatului,* întocmită de poeţii romantici germani Achim von Arnim şi Clemens Brentano.

187 Hans Christoph von Königsmark (1600–1663), comandant de oşti suedez, dintr-o familie nobiliară din Brandenburg.

Dinaintea intrării grotei negre, în care se ascunsese obştea satului în anul 1639, ca să scape de furia duşmanului, se afla un lup; însă nu-l atacă pe drumeţul rătăcit, după cum n-o atacase nici pe rătăcita Justine; scheunând şi urlând se retrase înăuntrul grotei.

Când pastorul ajunse în preajma bradului înalt, vuietul şi şuierul din văzduh şi din vârful copacilor amuţi deodată, iar când Friedemann Leutenbacher văzu licărind printre arbori lumina din coliba magistrului Konrad, se potoli şi ninsoarea şi, după neînchipuitul clocot din jur, între cer şi pământ se aşternu o linişte adâncă. Abia în această pauză neaşteptată şi fantomatică simţi drumeţul nocturn supraomeneasca încordare şi strădanie a drumului străbătut. Inima-i bătea cu putere, genunchii şi mâinile-i tremurau; oftând adânc, Friedemann Leutenbacher se agăţă de o creangă de deasupra capului, ca să se poată ţine pe picioare. Respiraţia îi era fierbinte, gâfâia, ochii, uscaţi de bătaia puternică a vântului, îi ardeau, de jur-împrejurul lui, amurgul de zăpadă şi negura pădurii se însufleţiră de vârtejul miilor de plăsmuiri ale fanteziei sale cuprinse de febră – de teamă, îi venea să urle, dar nu era în stare să

scoată niciun sunet! I se părea că luptă mereu împotriva furtunii şi a pericolelor drumului, ca să poată ajunge la lumina paşnică din colibă; şi i se părea că lumina asta se îndepărtează tot mai tare şi mai tare; şi i se părea că va alerga după ea în vecii vecilor, aşa, istovit de moarte, cuprins de o nedescrisă teamă.

Starea aceasta dură vreme de un sfert de oră, apoi luă sfârşit, cum luase sfârşit şi furtuna.

„Else din brădet moare! Else din brădet a murit!” şopti predicatorul din Wallrode abia auzit, străbătând spaţiul care-l mai despărţea de coliba magistrului Konrad.

Aici, printre copaci, zăpada era numai de-o şchioapă, dar viscolul împinsese spre colibă mase uriaşe de zăpadă. Pastorul din Wallrode abia izbuti să-şi croiască drum spre fereastra joasă şi îngustă; în sfârşit ajunse, şi stătea acum uitându-se ţintă, încremenit, în odaie, însă geamurile erau atât de îngheţate de ger, că mi se vedeau decât nişte umbre nelămurite; şi trebui să se străduiască iar, din greu, ca să ajungă la uşa colibei.

Bătu, dar nu auzi înăuntru nicio mişcare; bătu a doua oară şi-abia acum desluşi pasul greu al magistrului.

„Cine e acolo? Aici e moartea – viaţa din casa aceasta s-a stins”.

„Deschide, tată”, zise pastorul din Wallrode.

Magistrul Konrad trase zăvorul, şi Friedemann Leutenbacher intră; magistrul se întoarse tăcut, iar Friedemann se pomeni în faţa trupului neînsufleţit al Elsei din brădet.

…

Zăcea pe pat, de parcă dormea; tatăl tocmai îi încrucişase braţele pe piept; părea că zâmbeşte, şi în pacea aşternută pe obrazul palid se citea o tihnă şi o fericire mai mare decât orice tihnă şi fericire pământească. Lângă pat stătea căprioara îmblânzită, cu gâtul zvelt şi capul pe pătura fetei; porumbelul sălbatic, căzut cu doi ani în urmă din cuib şi crescut de Else, şedea pe tăblia de la capul patului „uitându-se la faţa palidă a stăpânei lui.

„A murit la ora cinci, când s-a pornit viscolul”, spuse tatăl. „Nu mă aşteptam să se întâmple atât de curând; dar s-a dus fără dureri; nu a mai apucat furia furtunii; a murit!”

„A murit!” repetă Friedemann Leutenbacher, pastorul din satul Wallrode în ţinutul Elend, Îngenunchind lângă pat. Magistrul Konrad puse

lampa, pe care o ţinuse până atunci deasupra capului adormit al fiicei sale, pe scăunel şi rămase nemişcat la picioarele patului, în umbră.

După o vreme, predicatorul începu să vorbească, fără să ridice privirea:

„Povesteşte-mi mai mult de plecarea ei, tată; când m-am despărţit de ea ieri seară, mi-a spus că va trăi – aşa-i făgăduise un glas din inima sa“.

Tatăl îşi lăsă capul în jos:

„Ea trăieşte – glasul pe care l-a auzit nu a minţit-o. Ea trăieşte; în schimb, noi am murit şi n-o s-o mai vedem”.

Pe predicator îl străbătu un fior; magistrul Konrad urmă:

„În noaptea trecută a avut dureri mari; am ţinut-o de mînă până-n zori. Când s-a crăpat de ziuă, a închis ochii şi a dormit vreo trei ore; apoi s-a deşteptat, m-a privit cu bucurie – nu-şi mai amintea de chinurile din timpul nopţii. S-a îngrijit de animalele ei, de căprioară şi porumbel, uitându-se la ele cum mănâncă lângă pat. Eu însă mi-am dat seama că e mai bolnavă decât oricând; nu voia nici să mănânce, nici să bea, vocea îi era ca o suflare. A vorbit de sfânta sărbătoare şi se gândea la predica pe care urma s-o ţii

de Crăciun sărmanului norod din sat. «Nu trebuie să pomenească de mine» – a spus ea – «dragostea lui Dumnezeu cuprinde totul; – el să uite trecutul, să se gândească la copii şi să le vorbească bătrânilor ca unor copii. Noi am fost fericiţi, atât de fericiţi în pădurea aceasta, şi când au aruncat cu pietre în noi şi m-au lovit, n-au ştiut ce fac[188]. Să nu mai fie supărat pe sărmanii oameni din pricina mea», a continuat Else, «dacă le va mai vorbi cu asprime, eu fără-ndoială că voi simţi şi mă voi întrista.» – I-am amintit de făgăduiala pe care i-ai făcut-o ieri în legătură cu asta, şi ea a spus, zâmbind, că n-a uitat-o. Către prâmz a venit bătrâna Justine – care, din ziua Sfântului Ioan Botezătorul îi e prietenă – ca să se-ncălzească la vatra noastră, şi a rămas până ce a început să se lase amurgul. Pentru că starea bolnavei nu părea să se fi înrăutăţit, treptat, sufletul mi se liniştise; stăteam la fereastră, dinainte-mi cu Phädon[189], minunata carte a lui Platon; clepsidra arăta ora patru după-amiază. Deodată Justine, scoţând un strigăt, îşi ridică mâinile la cer, făcându-mă să sar în sus şi să-mi arunc privirile la fiica mea.

---

188 Aluzie la cuvintele pe care le-ar fi rostit Isus pe cruce.
189 Dialog cu Platon despre nemurirea sufletului.

«Moartea! Groaznica moarte!» strigă bătrâna, cuprinsă de nebunie şi năpustindu-se afară din colibă, în pădure, în fugă năprasnică, parcă. Urmărită din urmă de mii de strigoi şi alte grozăvii, iar copila mea stătea în pragul morţii. Moartea se apropiase de ea cu viclenie, fără să-mi dau seama. Else zăcea în pat cu ochii deschişi, privindu-mă cum nu mai făcuse niciodată; – nu se mişca, nu mai vorbea; dar mă recunoştea, şi cu privirea ei voia să mă consoleze; – a murit către ora cinci. Am ascuns-o zadarnic în locuri sălbatice – vai, vai, nu găseşti nicio salvare în lume, de lume. La cinci a murit, şi furtuna îngrozitoare şi-a ridicat glasul în pădure, însă ea nu l-a auzit; – ea e la adăpost şi trăieşte; dar vai şi amar de noi!”

Pastorul din Wallrode îşi ridică, în sfârşit, obrazul de pe trupul neînsufleţit; cu mâna pe mâinile reci ale Elsei, strigă:

„Oh, da, vai nouă! S-a sfârşit – s-a-mplinit voia Domnului. Domnul şi-a luat mâna de pe faţa pământului, a lepădat popoarele de sub ocrotirea sa şi le-a nimicit; nicio nădejde şi nicio lumină nu mai e pe lume şi nu va mai fi niciodată. Ne-am ridicat împotriva puterii sale, ne-am strecurat ea hoţii, noaptea, cu cea din urmă comoară şi piatră de preţ a pământului, ca s-

o ascundem de ochii săi; dar el ne-a găsit, ne-a ajuns cu suflarea lui şi ne-a biciuit cu biciul mâniei sale; ne-a batjocorit şi a luat ce era al său. Cine i s-ar putea împotrivi? N-ar fi de niciun folos, nu merită osteneală! Lăsaţi torentul păcatului şi al ruşinii să se prăvale-n drumul lui urlând! – Cine ar putea ridica stăvilare împotriva vrerii lui Dumnezeu? Domnul îşi bate joc de pământ, şi Anticrist trage cu urechea din adâncuri la râsul său şi-i cheamă pe ai săi: Deşteptaţi-vă! Deşteptaţi-vă, voi, prinţi ai nopţii! – Domnul părăseşte lumea; pregătiţi-vă, puternici ai lumii, să sfărâmaţi zăvoarele porţilor abisului

— A noastră e împărăţia!

„Dumnezeu ne-a părăsit – ultima noastră scânteie de nădejde s-a stins; copilul meu trăieşte, dar noi, cei ce răsuflăm, ne aflăm sub talpa morţii”.

Friedemann Leutenbacher, care stătuse în genunchi până atunci, s-a ridicat de jos; s-a uitat încă o dată cu o privire lungă la Else, care-şi dormea somnul de veci, apoi a ieşit din colibă, iar magistrul Konrad nu a încercat să-l oprească; nu l-a întrebat unde se duce, nici nu ştia că predicatorul din Wallrode îl lăsase singur lângă trupul neînsufleţit al fiicei sale.

Glasul vântului se auzea din nou; dar nu atât de

tare ca mai înainte. Friedemann Leutenbacher dădea ocol colibei de la bradul înalt, frângându-şi mâinile şi strigând:

„Else! Else!”

Nu i-a răspuns nimeni. Zăpada din pădure părea să fi înăbuşit chiar şi ecoul glasului său. Acum, noaptea era tot atât de întunecată ca noaptea aceea îngrozitoare, a cărei apropiere predicatorul o vestise, în durerea lui, cu atâta violenţă. Lumina din colibă pierise deodată, fie că se stinsese lampa, fie că magistrul Konrad o dusese într-un loc mai ascuns; – Ehrn Friedemann Leutenbacher se rătăci în împrejurimile sălbatice.

Mergea şi nu ştia încotro-l duc paşii.

Prin zăpada adâncă şi fie locuri netede şi pleşuve, suind şi coborând muntele, neînchipuita teamă a sufletului său îl alunga departe, mereu mai departe. Cădea şi se ridica iar; îşi zdrelea mâinile, îşi sfâşia veşmântul, mărăcinii îi zgâriau obrazul: se prăbuşea mereu la pământ, cântând mereu:

„Cufundatu-m-a în beznă, ca pe morţii cei din veac!”

Treptat, se lăsase ger mare, şi nefericitul mai izbuti să se ridice o dată, ca să-şi continue drumul

clătinându-se. Fără să-şi dea seama, suia tot mai sus coastele, către înălţimea aceea de unde avea, din pădure, priveliştea cea mai întinsă, de unde el îi arăta Elsei din brădet, oraşe şi sate, râuri şi pârâuri, până în depărtata zare. Auzi un clopot de departe, murmură numele unui târg, îşi trecu palma peste frunte şi-şi spuse că e miezul nopţii.

Stătea, cuprins de fiori, în vântul şuierător şi îngheţat, ascultând atent, cu mâna la ureche, ca un om care aşteaptă să fie strigat pe nume. După ce rămase aşa nemişcat multă vreme, dădu din cap şi se prăbuşi la pământ.

Capul i se odihnea pe o piatră, trupul i se lungi pe pământ, mâinile, cu cicatricele sângerii de la încheieturi, i se încrucişară pe piept. Friedemann Lautenbacher, predicatorul. Cuvântului lui Dumnezeu din satul Wallrode în ţinutul Elend, credea că zace întins în coşciugul său închis; şi în vreme ce abia răsuflând, chibzuia, cum se face că-şi mai dă seama de sine şi gândeşte, adormi şi porni în vis mai departe, dincolo, pe drumul pe care plecase Else din brădet.

Rănile i se vindecaseră, lanţurile se sfărâmaseră, zidurile închisorii sale se prăbuşiseră, iar poarta fusese smulsă din ţâţâni. Când tatăl ei o adusese în

pădure pe Else din brădet, o copilă gingaşă, ca s-o salveze de răutatea lumii, aceasta îi dăruise predicatorului Friedemann Leutenbaeher fericirea; când însă mizeria şi jalea lumii au găsit-o totuşi pe Else din brădet şi au ucis-o, ea nu a luat cu sine fericirea lui Friedemann Leutenbacher; – Else a luat cu sine, din mizerie în veşnica odihnă, sufletul predicatorului. Dumnezeu le-a dat amândurora tot ce-a avut mai bun în noaptea de Crăciun a anului 1648.

Magistrul Konrad şi-a îngropat copila în mijlocul pădurii sălbatice, departe de oameni; leşul predicatorului însă a fost găsit de ţărani în a doua zi de Crăciun, după îndelungi căutări; aceştia l-au scos din pădurea sălbatică, l-au coborât în sat şi l-au îngropat lângă biserică.

Magistrul Konrad a mai rămas tot timpul iernii în colibă, de hatârul sărmanei căprioare şi a porumbelului; însă în primăvară, când animalele nu mai aveau nevoie de el şi, în sfârşit, se aflase pretutindeni că se încheiase pacea la Osnabrück, a plecat şi dânsul. Bătrâna, sărmana Justine cea cu mintea rătăcită, se întâlnise cu el la fântâna cerşetorilor, văzuse, în faţă, pe pământ umbra lui şi o umbră neagră, dreaptă, urmându-l, şi a spus că

aceasta din urmă era moartea.

Astăzi n-a mai rămas în pădure, din satul Wallrode în ţinutul Elend, decât o mână de ruine; nu se poate spune, nici nu poţi număra pe degete, ce a nimicit acest război german care a durat treizeci de ani.

Sfântul Toma

I

Don Francisco Meneses

ÎN MARELE GOLF AL GUINEEI, la o depărtare de cincisprezece până la cincizeci de mile marine de coasta continentului african, se află grupul de insule Guineea, cu insulele Fernando Póo, Principe, Annobón şi Sfântul Toma[190]. Aceste insule, după ce, probabil, cartaginezii şi fenicienii le trecuseră de multă vreme în jurnalul lor de bord, au fost redescoperite de portughezi în anul 1472 după naşterea lui Christos, şi steagul acestui pe vremuri atât de îndrăzneţ popor de marinari mai flutură şi astăzi pe insulele Sfântul Toma

190 Insula São Tomé, în golful Guineea a fost descoperită de Sfântul Toma (21 decembrie), anul 1472, de către portughezi şi a fost încorporată imperiului colonial portughez.

şi Principe, în vreme ce Fernando Póo şi Annobón au căzut sub stăpânirea Spaniei. Totuşi nici portughezii, nici spaniolii nu prea ştiau cum să le folosească.

Voi reînvia trecutul îndepărtat şi voi istorisi o poveste din anul 1599, pe când pe insula Sfântul Toma era guvernator Francisco Meneses şi a plătit această onoare cu viaţa.

Dar atunci nu a pierit numai guvernatorul.

În anul acesta, 1599, pe castelul Pavaosa[191] nu flutura stindardul Portugaliei, ei al Spaniei, şi don Francisco apăra insula în slujba lui Don Filip al III-lea[192], asta, datorită bătăliei de la Alcassar[193]. Despre această bătălie, un cronicar german de pe vremea aceea[194] scrie următoarele:

„Trei regi s-au bătut pentru un regat, şi niciunul dintre ei nu l-a câştigat, căci rege peste regatul acesta a ajuns un al patrulea, la care nu se gândise nimeni. Bătălia s-a dat în Africa; în ea şi-au pierdut viaţa trei

---

191 Pavaosa era o colonie portugheză, din care mai târziu s-a dezvoltat oraşul São Tomé.

192 Filip al III-lea (1578–1621), rege al Spaniei din 1598.

193 Alcassar sau Kasr el Kebir, oraş în nordul Marocului : aici a avut loc în 1578 o bătălie între sultanul Abu Abdallah Mohamed al Magrebului şi unchiul său, Abd-el-Melik. Sebastian de Portugalia (1554–1578) a ajuns încă minor rege al Portugaliei,

194 Heinrich Bünting (1545–1606). autor al *Cronicii despre Braunschweig* şi *Lüneburg.*

regi şi anume: Sebastian, regele Portugaliei, Abd-el-Melik şi Mohamed, doi regi barbari din Mauritania; din partea regelui Portugaliei au murit ducele de Avero, episcopii Conimbricensis şi Portuensis, *item*[195] legatul papal, margraful din Irlanda, Christoff of Tavora, şi mulţi alţi domni, cavaleri viteji şi nobili. Abd-el-Melik, regele barbar, a fost înmormântat în oraşul Fez, cu pelerina, veşmintele şi giuvaerul neasemuit din perle şi pietre preţioase cu care l-a găsit moartea. Leşul regelui Portugaliei s-au străduit din răsputeri să-l răscumpere nobilii căzuţi în captivitate, oferind noului rege barbar, Hameto, zece mii de ducaţi, însă el a răspuns că nu se cuvine să ia bani de răscumpărare pentru un leş şi a îngăduit ca acesta să fie dus la Alcassar şi să fie îngropat în Casa Pelerinilor”.

Cinstitul cronicar german ştia foarte bine unde se află tânărul, curajosul rege Sebastian; dar sărmana Portugalie nu ştia şi nu voia să creadă în existenţa mormântului acestuia în Casa Pelerinilor din Alcassar. Nădăjduia, cu credinţă nestrămutată, în întoarcerea sa, şi cu cât vremea era mai necruţătoare, jugul noului stăpân mai greu şi de neîndurat, dorinţa şi nădejdea

195 De asemenea (lat.).

căpătau rădăcini tot mai adânci în inima poporului, care nu uitase încă vremurile mari şi strălucite din timpul vieţii lui.

Noul stăpânitor era Don Filip al II-lea de Spania, şi neînduplecatul său comandant de oşti, Alvarez de Toledo, duce de Alba, a adus sub stăpânirea lui nenorocita ţară, după scurta guvernare provizorie a cardinalului Enrique şi domnia ca de vis a regelui Antonio, stareţul mănăstirii Crato.[196]

Începând din anul 1581 Portugalia a fost o provincie a Spaniei rău tratată şi asuprită, atrasă inevitabil în toate nenorocirile şi mizeria acestei împărăţii în decadenţă, iar englezii şi neerlandezii tratau coastele şi coloniile sale pe care izbuteau să le cucerească întocmai ca pe toate celelalte posesiuni spaniole. Aşa a ajuns şi insula Sfântul Toma sub stăpânirea spaniolă, şi guvernator era, după cum s-a mai spus, colonelul spaniol, don Francisco Meneses, un bărbat viteaz, dar sărac, care acceptase postul

---

196 După moartea regentului portughez, cardinalul Enrique (1580), a ridicat pretenţii la tronul ţării Dom Antonio (1531–1595). El a fost încoronat la Lisabona, dar a fost bătut de ducele de Alba (1507–1582), care în scurt timp a cucerit întreaga Portugalie pentru regele Filip al II-lea (1527–1598). În 1581 Portugalia a fost încorporată regatului Spaniei.

îndepărtat din golful Biafrei[197], după ce-l refuzaseră toţi, şi ţinea în respect de la reşedinţa sa, castelul Pavaosa, populaţia băştinaşă, un trib de negri puternici şi bine făcuţi, străduindu-se din răsputeri ca, împreună cu coloniştii săi spanioli şi portughezi şi cu trupele lui de ocupaţie, să ducă la dorita înflorire plantaţiile de trestie de zahăr şi să ţină sus stindardul lui Filip al III-lea, în ciuda tuturor falşilor Sebastieni şi a tuturor atacurilor engleze şi olandeze.

În grădina castelului se vedea un hamac întins între doi palmieri. Leagănul era umbrit de plante tropicale cu foi late, cum se nasc în soarele ecuatorului; un pârâu de munte murmura pe lângă frumosul loc de odihnă, grăbindu-se către mare, ici ascuns de tufişuri şi flori, dincolo sărind, liber, peste pietre sclipitoare. Grădina înmiresmată a castelului Pavaosa sclipea în nenumărate culori; însă văzduhul de deasupra ei tremura; apa clară, jucăuşă, murmurătoare şi şopotitoare era o dureroasă batjocură, umbra nu însemna răcoare.

Bărbaţii blestemau soarele îngrozitor, femeile se prăbuşeau, tăcute, la pământ; viaţa era un chin pentru

197 În golful Guineei.

orice om care nu se născuse pe meleagurile acestea; şi tânăra adormită în hamacul legat de cei doi palmieri, în grădina guvernatorului insulei subecuatoriale Sfântul Toma, don Francisco Meneses, se zbătea în visuri iscate de febră.

Visurile Doñei Camilla Drago erau pline de ninsorile de pe malurile fluviului Schelde[198] şi Waal, de vânturile aspre, nordice, dinspre mare, de florile de gheaţă de pe geamurile rotunde ale ferestrelor încadrate în plumb masiv, de gheaţa de pe canalele olandeze, de vesela furtună, ce face să clămpăne, noaptea, olanele de pe acoperiş, învârtind, zglobie, giruetele în formă de cocoş de pe coama caselor. Unchiul ei, guvernatorul galben şi uscat, anemic şi cu mustaţa în furculiţă, cu ochi negri şi nasul coroiat ca al bunului cavaler Don Quijote de la Mancha stătea la căpătâiul patului suspendat al fetei, cu mâinile ei fierbinţi într-ale sale, dând din cap şi vorbind de unul singur:

— Cu tot respectul pe care-l datorez Înaltului consiliu de război de la Madrid şi stăpânului meu, Don Filip al III-lea, dar acesta nu-i un ţinut în care să-şi petreacă zilele o tânără doamnă; unde mai pui că un

198 Denumirea olandeză a fluviului Escaut.

bătrân cavaler invalid ca mine, care şi-a făcut datoria de la şaisprezece la şaizeci de ani, pe jos şi călare, ba chiar, cu mare strădanie dar cu bucurie, şi la bordul atâtor corăbii, ar merita un loc mai bun de odihnă. Există atâtea locşoare, fie în Spania, fie în Portugalia, ba chiar şi în India de Vest, unde un bătrân cavaler şi-ar putea odihni oasele în mai mare tihnă, fără să mai amintim faptul că aici nu te afli decât ca să fii uitat – o, Sfântă Fecioară, şi fără să mai vorbim şi de această tânără doamnă, nepoata mea!

Bătrânul îşi răsuci vârfurile mustăţilor bine cănite, îşi mângâie barbişonul şi se cufundă, dând mereu din cap, în cea mai adâncă meditaţie în legătură cu netrebnica şi nedreapta rânduială a lumii, cu folosirea lăncilor, a săbiilor, a prafului de puşcă şi a curajoşilor soldaţi şi cavaleri spanioli peste tot unde flutură steagurile cu leii şi turnurile[199] şi, se-nţelege, unde intraseră în conflict cu vecinii. Reflecta adânc la toate posturile de guvernator, bune, potrivite ori rele de dincoace şi de dincolo de Oceanul Atlantic, dar şi mai adânc la nesocotinţa nobililor săi strămoşi goţi[200],

199 Stema spaniolă reprezintă doi lei roşii şi două castele aurii, fiecare cu trei turnuri.
200 Vizigoţii au stăpânit Spania de la începutul secolului al V-lea până la începutul secolului al VIII-lea.

care nu păstraseră ce era al lor, şi prin urmare şi al său, dar mai adânc decât la orice, la nepoata sa, doña Camilla Drago.

Gândurile sale se învârteau neîntrerupt în cercul acesta: el, Francisco Meneses, în ceea ce-l privea personal, nu avea nimic împotriva insulei Sfântul Toma din marele golf al Guineei, care se afla tocmai sub linia neagră, îngrozitoare, numită ecuator, şi reşedinţa sa din castelul Pavaosa îi plăcea de o mie de ori mai mult decât să stea şi să se ploconească prin anticamera granzilor din Madrid; însă mâna mică, fierbinte, n-are ce căuta în palatul guvernatorului dintr-o astfel de regiune – basta!

Basta este un cuvânt foarte rău, dacă închei cu el o astfel de succesiune de gânduri, ca să scapi de imaginile şi evenimentele ameninţătoare ce vor mai veni şi reprezintă viitorul.

Mâna micuţă, oare atârna atât de moale şi fără vlagă din culcuşul suspendat, avea istoria ei, o istorie furtunoasă şi aventuroasă – despre care veţi afla din rândurile următoare.

II

Dona Camilla Drago

Vasta câmpie flamandă se desfăşura, colorată în verdele cel mai umed şi proaspăt, iar curcubeul se întindea peste depărtări ca o punte; călăreţii şi caii îşi scuturau de pe ei picăturile strălucitoare, iar armăsarii voinici, din Frizia[201], înhămaţi la caleaşca enormă, greoaie, ce tocmai fusese oprită de un detaşament de incursiune al prinţului Mauriciu[202], erau leoarcă de apă şi sforăiau ca telegarii lui Neptun

201 Ţinut la Marea Nordului, locuit de frizoni.

202 Prinţul Mauriciu de Orania, conte de Nassau (1567–1625), fiul lui Wilhelm I de Orania, a devenit după moartea tatălui său guvernator al Ţărilor-de-Jos şi comandant al oştilor olandeze. Sub conducerea sa au fost eliberate de sub stăpânire spaniolă şapte provincii olandeze.

în clipa când se înalţă din valuri[203]. În depărtare, după tufişurile verzi, de-a lungul şanţurilor cu apă, se auzeau focuri de pistol trase de însoţitorii caleştii spaniole, care dăduseră bir cu fugiţii, şi de călăreţii din provincii[204] care erau pe urmele lor; în caleaşcă, după strigătul de ajutor şi deznădejde al unei femei, se aşternuse o tăcere mormântală; bătăuşul cu părul ciufulit, negru de praf de puşcă, cel ce făcuse captura şi deschidea acum portiera cu băgare de seamă, era tare nedumerit, neştiind cum să se descurce cu grămada de femei leşinate. Nici el, nici vreunul dintre veselii lui călăreţi nu aveau prin buzunare sau în coburi un flacon cu săruri mirositoare.

El îşi împinse pălăria de pe urechea dreaptă pe cea stingă, cu o exclamaţie tare deocheată, trecându-şi degetele prin părul răvăşit; dar nu era un flăcău rău, deoarece, când camarazii lui porniră să înhaţe prada cu brutalitate, ca s-o cerceteze mai bine, se împotrivi cu un „opriţi!” grosolan, dar onest. Şi când din braţele încleştate ale dueñei[205] şi ale celor două

203 În mitologia latină, zeul Neptun avea în palatul său de sub ape armăsari albi cu coame aurii şi o caleaşcă de aur. Când zeul ieşea la suprafaţa apei cu ei, se iscau furtunile.
204 Adică din provinciile olandeze eliberate.
205 Damă de companie, educatoare (span.).

cameriste ce o împresurau, se smulse o fată, aproape un copil, şi începu să-i vorbească impetuos în limba spaniolă, el mormăi destul de cuviincios că nu înţelege cuvintele astea păsăreşti, însă zvârli îndărăt cu o izbitură, pentru a doua oară, mâinile călăreţilor săi, ce se-ntindeau lacome, închise portiera, încălecă icnind pe calul său şi comandă: „Marş – la cartierul general!”

Acest „cartier general” era al faimosului colonel din Ţările-de-Jos, Heraugière, cuceritorul Bredei[206], care se retrăsese din oraşul Huy an der Maas – după ce-l cucerise şi-l pierduse iar – fiind ocupat de mareşalul spaniol La Motte; în clipa aceea, colonelul ţinea un sfat de război cu comandanţii oastei sale într-o moară distrusă şi jefuită; şi el ca şi mulţi dintre ofiţerii săi ştia nu numai spaniola, ci şi franceza. Însă toţi, deşi erau fără-ndoială bărbaţi deopotrivă de viteji şi de căliţi ca signor Petruchio[207] din Verona – şi tot atât de des ca el văzuseră marea dezlănţuită asemenea unor mistreţi sălbatici, acoperiţi de năduşeală, auziseră în mari bătălii în câmp deschis sunete de trompetă, nechezat de cai şi strigăte de

---

206 Oraş întărit în Brabantul de Nord, cucerit în 1581 de spanioli şi redobândit, în 1590, de comandantul olandez Heraugière.
207 Personaj din comedia *Scorpia îmblânzită de* W. Shakespeare. Aici este vorba de actul I, sc. 2.

luptă, nu aveau aceeaşi părere ca dânsul despre limba femeiască, limbă:

Ce nu face un zgomot mai de seamă
decât, pe-o vatră ţărănească, o castană…

ei fură înspăimântaţi de señora Rosamunda Bracamonte y Mugadas Criades, care se trezise acum treptat din leşinul ei şi se plângea cu o extraordinară limbuţie de captivitatea sa printre păgâni. Toţi domnii aceştia din Ţările-de-Jos s-au tras înapoi, astupându-şi urechile cu mâna, şi Heraugière începu să rânjească, ceea ce era totdeauna un semn rău, când mica domnişoară, captivă şi ea, interveni şi luă cuvântul, calmă şi hotărâtă, înconjurată de crunţii cavaleri cerşetori[208]. După ce plângăreaţa dueña a fost scoasă din odaia morarului de un căprar, cei de faţă au aflat de la copilă că este fiica colonelului spaniol, don Alonzo Drago, că trăise până atunci într-o mănăstire de maici din Liège şi tocmai se afla în drum spre Bruges, unde tatăl ei instruia un regiment de auxiliari

208 Gueux (franc.) – cerşetor; la origine denumire batjocoritoare dată luptătorilor pentru libertate din rândurile nobilimii olandeze; mai târziu şi-au spus ei înşişi astfel, considerându-l un nume de cinste.

germani în slujba contelui de Fuentes[209].

„Îmi pare foarte rău, doña Camilla, că soarta v-a scos în calea detaşamentului meu de incursiune, spuse Heraugière mai politicos decât îi era felul. Noi ne îndreptăm spre Hertogenbusch[210] şi o să trebuiască să vă ducem acolo, împreună cu însoţitoarele voastre. Cerul nu ne dăruieşte prea des o ostatică atât de drăgălaşă; dar să nu vă temeţi, voi călări pe lângă trăsura voastră şi în cazul în care domnul de la Motte ne dă pace, n-o să mai aveţi alte neplăceri în afară de asprimea cerului şi de câteva marşuri de noapte. Înainte, domnilor, pe cai, ca să ne îndepărtăm de jurisdicţia criminală[211] a celor din Liège şi a piosului lor episcop!”

Şi Heraugière s-a ţinut de cuvânt. Nu i-a scăpat din mână nici de data aceasta pe oamenii săi, ca atunci în încăperea acelei vestite corăbii de turbă[212],

---

209 Don Pedro Enríquez de Acevedo, conte de Fuentes (1535–1610), om de stat şi comandant de oşti spaniol, catolic fanatic. În 1591 a fost trimis de către Filip al II-lea în Ţările-de-Jos. În 1595 fost, temporar, guvernator acolo.

210 Hertogenbosch, capitala întărită a Brabantului de Nord.

211 Dreptul de a dispune asupra vieţii şi morţii supuşilor, exercitat pe un anumit teritoriu.

212 La recucerirea cetăţii Breda, soldaţii olandezi au ajuns în oraş pe un vas, ascunşi într-o încărcătură de turbă. Cetatea era comandată de italianul Paolo Antonio Lansavechia.

comportare care i-a uimit atât pe domnul Paolo Antonio Lansavechia şi italienii săi din Breda. Señora Rosamunda Bracamonte y Mugadas Criades nu a avut absolut nimic de suferit. Niciunul dintre călăreţii din Ţările-de-Jos nu era atât de înăsprit de război ca să-ndrăznească să atenteze la farmecele sau virtutea bunei doamne, iar cele două cameriste, mai tinere, nu au scris niciun jurnal de călătorie. Era o zi răcoroasă de mai din anul 1595, şi fata care visa în hamacul de pe insula Sfântul Toma se gândea la marşul ei forţat prin episcopatul Liège şi comitatul Brabant, ca omul însetat rătăcit în pustiu, care-şi aminteşte de apa rece a unui izvor.

De data aceasta, marşul curajosului Heraugière s-a sfârşit în Herzogenbusch; acolo şi-a luat politicos rămas bun de la fata colonelului Drago, care-l servea cu prea mare osârdie pe contele de Fuentes ca să i se înapoieze copilul în schimbul unei obişnuite sume de răscumpărare. În Haga, lângă unul dintre canalele ce curgeau domol, se afla casa lui mynheer[213] van der Does, şi prinţul Mauriciu i-a încredinţat-o lui, sau mai bine zis soţiei acestuia, pe tânăra ostatică spaniolă, spre îngrijire şi supraveghere. Acolo, vara, înoată raţe

213 Domnul (oland.).

pe canale, acolo, iarna, ţopăie ciori pe gheaţă, în vremea broaştelor, acolo păşesc berze pe pajişti, iar în livezile din sudul Olandei mevrouw[214] van der Does se plimba cu niña[215] de mână, uşurându-i din răsputeri captivitatea şi purtându-se cu ea ca o mamă. Mevrouw avea şi ea un copil, dar acesta nu se mai lăsa dus de mână ca „meisje“[216] spaniolă. Georg van der Does, băiatul sălbatic, nu venea acasă decât atunci când corabia sa era călăfătuită în rada ide la Vlissingen sau Scheveningen, ori rămăsese pe undeva prinsă de gheţuri. Tinerii olandezi nu aveau vreme să stea liniştiţi şi să înveţe manierele alese şi buna-cuviinţă, iar marinarul necalificat Georg nu era mai bun decât camarazii săi. În iarna anului ’95 însă a venit acasă în permisie şi, stând lângă căminul părintesc, îşi înşira nenumăratele şi înspăimântătoarele istorii despre lupte bord la bord, despre abordajul şi scufundarea corăbiilor inamice, despre spânzurarea piraţilor, purtându-se cu drăgălaşa musafiră spaniolă tare prosteşte. În vara anului ’96 s-a întors acasă rănit la cap, şi după ce señora Rosamunda Bracamonte l-a luat

---

214 Doamna (oland.).
215 Fetiţă (span.).
216 Fetiţă (oland.).

de câteva ori de urechi, l-a scuturat bine şi l-a chemat la ordine şi bună-cuviinţă, se plimba spăşit, dar cam plângăreţ la braţul ei pe pajiştile verzi, printre berze şi flori albe şi galbene. Asculta prost dispus şi posomorit povestirile mamei sale despre soţia guvernatorului, Margareta[217], despre frumoasa vreme de demult, dinainte de venirea ducelui de Alba, despre Wilhelm de Orania[218], conţii Egmont[219] şi Hoorne[220] şi despre sărmanul prinţ Don Juan de Austria[221]; domnişoara spaniolă era supărată pe el din cauza dueñei, a Rosamundei – şi acum, când se gândeşte la el, doña Camilla Drago, întinsă în hamac, la sud de ecuator, zâmbeşte.

---

217 Margareta de Parma (1522–1586), fiică naturală a regelui Carol Quintul, numită în 1559 regentă a Ţărilor-de-Jos, de către Filip al II-lea. După ce, în 1567, ducele de Alba a înăbuşit în chip groaznic mişcarea de eliberare a Ţărilor-de-Jos, Margareta de Parma s-a retras în Italia.
218 Wilhelm Taciturnul, principe de Orania şi conte de Nassau (1533–1584), din 1555 guvernator al provinciilor Holland, Seeland şi Utrecht, conducător al luptei de eliberare a Ţărilor-de-Jos. A fost ucis la Delft de un catolic fanatic.
219 Lamoral, conte de Egmont, principe de Gavre (n. 1 522), guvernator al provinciilor Flandra şi Artois, şi Filip al II-lea de Montmorency-Nivelle, conte de Hoorne (n. 1518), membru al consiliului de stat al Ţărilor-de-Jos, au fost decapitaţi în 1568 la Bruxelles, din ordinul ducelui de Alba.
220 Idem 219
221 Don Juan de Austria (1547–1578), fiu natural al lui Carol Quintul, a fost numit în 1576 guvernator al Ţărilor-de-Jos.

Două păsări cu pene multicolore veniră prin văzduhul albastru-închis, fugărindu-se în joacă în jurul celor doi palmieri din grădina castelului Pavaosa. Doña Camilla se uita printre pleoapele întredeschise cum scânteia în soare penajul lor, splendid, tropical; glasurile ascuţite ale păsărilor îi răneau urechile; zburau, flecărind, în jurul vârfurilor înalte ale copacilor, se căţărau pe trunchiuri şi porneau deodată ca săgeata spre Marea Guineei, ce strălucea ici şi colo printre tufişuri. Doña Camilla Drago le văzu dispărând şi-şi acoperi cu mâna ochii îndureraţi de atâta strălucire şi joc de culori: se gândea la 24 ianuarie 1597 – la bătălia de la Turnhout[222], la mormântul tatălui ei din zăpada adâncă a Nordului.

Trupele arhiducelui Albert de Austria[223] au ieşit din încartiruirile de iarnă brabante sub comanda supremă a contelui de Varax: napolitanii din Regimentul Trevigo, germanii din Regimentul Sulz, albanezii, sub comanda lui Niccolo Basta, spaniolii, comandaţi de Don Juan de Gusman, Don Juan Cordua

---

222 Sat în apropiere de Anvers, unde în 1597 olandezii, conduşi de Mauriciu de Orania, i-au învins pe spanioli.
223 Albert (Albrecht) de Austria (1559–1621), fiu al împăratului Maximilian al II-lea; a fost numit în 1596 guvernator al provinciilor spaniole din Ţările-de-Jos.

şi Don Alonzo Drago, valonii pedeştri, comandaţi de Barlotte şi Cozuel, valonii călări, conduşi de Grobbendonck. Prinţul Mauriciu îşi adună trupele la Gertruidenberg, opt mii de pedeştri şi opt sute de călăreţi, iar Robert Sidney li aduse cinci sute de englezi aflaţi în garnizoanele din Vlissingen şi Briei. La miezul nopţii din ziua de 23 spre 24 ianuarie, oastea olandeză ajunse la Ravel şi luă contact cu duşmanul în zorii zilei; inamicul, după ce ţinuse un sfat de război, tocmai se retrăgea către Herenthal. Crâncena bătălie a început năprasnic. Scoţienii de sub comanda lui Murray şi zeelandezii lui De la Corde se aruncară asupra duşmanului cu furie sălbatică, englezii de sub comanda lui Sidney şi a cavalerului Veere îi urmară plini de curaj, dai’ prevăzători. Pe câmpia de lângă Thielt, călărimea conţilor von Hohenlohe, şi Soim a izbutit o treabă straşnică, iar Don Alonso Drago a fost împuşcat, împreună cu contele Var ax chiar la începutul bătăliei. La ora unsprezece la amiază, ostile spaniole zăceau în zăpadă. Olandezii au trimis la Haga treizeci şi opt de steaguri luate de la pedeştri şi stindardul călăreţilor lui Drago; victoria a fost vestită în toate provinciile libere prin bătaia clopotelor; prinţului Mauriciu i s-a

făcut o splendidă primire triumfală la Haga; – prin mijlocirea sa, fiica lui Alonzo Drago a fost pusă în libertate de atotputernicele State generale[224]. Trompetele ce vesteau această victorie glorioasă de la Turnhout pe străduţele Hagăi au răsunat în urechile şi în sufletul Camillei cu totul altfel decât cele de până atunci. Ele răsunau peste pământ şi mare şi după ani de zile nu se stinseseră încă, vibrând în jurul coroanelor înalte ale palmierilor din grădina castelului Pavaosa.

În primăvara anului 1597, Camilla Drago şi-a luat rămas bun de la mynheer şi mevrouw van der Does, şi de data aceasta Georg a venit anume de ia Scheveningen. Era mai ruşinos decât oricând şi ştia mai puţin decât oricând ce să spună, iar când litiera domnişoarei spaniole a pierit după colţ, s-a mistuit şi el, fără să-şi ia ca de obicei ziua bună de la mâhnita lui mamă. Până Când l-a chemat îndărăt pe vasul său bubuitul tunului de seară, a stat pe o dună de pe mal, desenând, cu pumnalul, figuri în nisip.

Între Haga cea plină de verdeaţă şi insula Sfântul Toma, pierdută în golful Guineei, era un drum lung. Escorta olandeză a călărit pe lângă litiera Camillei

224 Aici denumire pentru Ţările-de-Jos.

până la Bergen op Zoom, unde a fost înlocuită, spre marea încântare a señorei Rosamunda, de călăreţi spanioli. De la Bruxelles, nepoata lui don Francisco Meneses şi-a continuat drumul sub paza trupelor imperiale şi italiene de-a lungul Rinului şi prin Tirol, spre Italia. O corabie spaniolă a dus-o de la Genova la Barcelona; – în toamna anului ’98, căpitanul Giralto a ancorat în portul insulei Sfântul Toma, guvernatorul lui Filip al III-lea a tras o salvă de tun de pe toate valurile de apărare în onoarea nepoatei sale şi a condus, cu gravitate, copila obosită pe pământul dogoritor, de acum înainte patria ei. Însoţită de căpitanul Giralto, a păşit pe ţărm şi señora Rosamunda Bracamonte; apariţia ei a făcut o mare impresie asupra garnizoanei, a coloniştilor şi a băştinaşilor negri, goi, aceştia din urmă înşiraţi de-a lungul celor două părţi ale drumului, plecându-şi fruntea în nisipul fierbinte, copleşiţi de statura ei impunătoare.

III

Căpitanul José Giralto

O lovitură de tun din turnul Abreojos cutremură văzduhul – semn că apăruse o navă la orizont. Zgomotul stârni multe păsări colorate din tufişuri şi arbori, şi guvernatorul, smuls din meditaţia lui plină de îngrijorare, se ridică iute şi pomi spre castel, după ce aruncă o ultimă privire mâhnită asupra nepoatei sale; însă doña Camilla Drago nu se mişcă. Stătea cu ochii închişi; părea că doarme; o negresă luă locul unchiului, făcând vânt fetei cu un evantai de pene colorate. Un şarpe verde se târî dintre rădăcinile ciudate ale unui pandanus[225], se uită la fata adormită

225 Palmier cu frunză răsucită, ale cărui rădăcini aeriene se

şi la zâmbitoarea sclavă neagră, şerpui pe nisipul fin şi dispăru printre frunzele late de pe malul pârâului; cintezoiul Whyda[226] tot mai cânta în tufiş, dar soarele cobora spre mare. Când sfera de foc atinse apa, în oraş şi pe ţărm izbucni un vuiet persistent – din tumul Abreojos se trăgea încontinuu cu tunul; clopotul de alarmă al castelului începu să bată; negresei îngrozite îi căzu evantaiul din mână, Camilla Drago se ridică speriată, o ceată de slujnice se apropie în goană, după ea venind, mai iute decât îi îngăduia de obicei demnitatea, señora Rosamunda Bracamonte, ridicându-şi mâinile împreunate.

— În numele tuturor sfinţilor, ce s-a-ntâmplat? Ce înseamnă zarva asta? strigă nepoata guvernatorului.

— Oare nu scăpăm nicăieri de ei? zise señora, nespus de mâniată. Chiar şi sfânta Inchiziţie s-ar putea îndoi de dreptatea lui Dumnezeu – iertat fie-mi păcatul! E de neîndurat!

— Ereticii! olandezii! rebelii olandezi! se jeluiră slujnicele spaniole. Vin cu o sută de corăbii. L-au alungat pe căpitanul Giralto de pe mare în golf! Sfânta Fecioară să ne aibă în paza ei, din turnuri se văd mii

aseamănă cu braţele unui candelabru.

226 Cintezoi moţat, răspândit în număr mare în porturile Africii de Vest, mai ales la Whyda.

de pânze.

— Asta-i o născocire, o teamă prostească, spuse Camilla; însă dueña clătină din cap, zarva din oraşul Pavaosa creştea din clipă în clipă, tobele de alarmă ale garnizoanei răpăiau pe valurile de apărare ale castelului, şi doña Camilla Drago pomi iute pe cărările grădinii să-l caute pe unchiul ei – în timp ce noaptea tropicală se lăsa repede peste întinsuri.

Căpitanul José Giralto intrase într-adevăr în portul de la Pavaosa cu brigantina[227] sa, „Coroana Aragonului”, avariată grav; de pe insula Gran Canaria fusese urmărit de patruzeci de corăbii olandeze şi scăpase de captivitate sau scufundare numai prin repetate minuni de îndemânare şi noroc marinăresc. Liniştea oraşului şi a castelului fusese înlocuită de un tumult îngrozitor; se înstăpânise o dezordine tot mai mare pe măsură ce se lăsa noaptea; oamenii alergau zăpăciţi, în mână cu facle şi felinare de vânt, tunurile de pe bastioane se pregăteau de tragere, pe locurile de adunare se îngrămădeau coloniştii apţi de luptă, înarmaţi cu săbii, lănci şi flinte, călăreţi goneau de-a lungul coastei şi în interior să-i prevină pe locuitorii izolaţi; poporul de băştinaşi negri, în murmur şi râs

227 Corabie cu pînze, cu trei catarge.

stăpânit, îşi trimiteau şi ei vestitorii în munţi, la fraţii lor liberi. De la mare până pe cele mai înalte creste ale munţilor, războinicii negri îşi vânturau măciucile de luptă, umpleau tolbele cu săgeţi şi încercau coarda arcurilor; – don Francisco Meneses, care se afla pe tumul Abreojos, împreună cu nepoata sa, luă mâna acesteia într-ale lui şi spuse, oftând:

— Copila mea, copila mea, aş vrea să te fi ştiut acum într-o mânăstire din Madrid!

— Eu n-aş vrea asta, señor, răspunse doña Camilla Drago. Sunt fiica unui cavaler îndrăzneţ, sunt sânge din sângele vostru; dacă orice nouraş m-ar face să tremur, ar fi o mare ruşine pentru două case nobile. Pe sfântul arhanghel Mihail, unchiule, să mulţumim lui Dumnezeu pentru apropierea oamenilor din nord despre care ne-a adus veste căpitanul Giralto; pe insula Sfântul Toma se făcuse prea cald! Înainte pe uscat şi pe mare şi – Spanie, strânge-ţi rândurile!

— Eşti un copil bun, Camilla! zise guvernatorul; am spus asta totdeauna, dar omul îşi face mereu reproşuri, mai ales când o atât de drăgălaşă tânără doamnă trebuie să sufere şi să plătească pentru ideile lui fixe. Fără-ndoială, căpitanul Giralto nu s-a-nşelat – patruzeci de corăbii – într-adevăr, curând se va

dezlănţui o mare învălmăşeală în rada şi în jurul valurilor de apărare ale Pavaosei!

— Cu atât mai bine, spuse doña Camilla. Iată-i că au şi apărut!

Şi arătă în noapte câteva puncte roşii ce pâlpâiau departe; erau felinarele de la catargele flotei olandeze ce se apropia.

Cu aceeaşi gravitate cu care don Francisco o condusese cu un an în urmă pe nepoata sa pe mal, o conduse acum în jos, pe treptele abrupte ale turnului Abreojos şi o dădu în grija slujnicelor ei. Iar el se îndreptă spre bastioanele de pe ţărm, unde se consacră din nou, cu cea mai mare linişte şi luare-aminte, pregătirilor pentru apărarea coloniei guvernate de el.

— Vă rog, señor Giralto, să-mi spuneţi cine este marele ticălos care-i aduce acum iar pe capul nostru pe afurisiţii ăştia de olandezi? Îl întrebă în poarta castelului señora Rosamunda Bracamonte pe căpitanul „Coroanei Aragonului“.

— Vă răspund cu plăcere, senora, zise căpitanul. Pe vasul „Qrania” şi-a arborat pavilionul galben amiralul van der Does. Un bărbat viteaz, señora; un marinar priceput şi foarte instruit, numai puţin cam

corpolent, prea greu pentru puntea unei corăbii. L-am întâlnit de mai multe ori la nord-est de capul Finistere, señora – un domn tare corpolent!

— Îl cunosc şi eu! exclamă doamna, nemulţumită. L-am întâlnit şi eu de câteva ori, dar mai mult pe uscat. În vremea captivităţii noastre la păgâni, venea din când în când în casa fratelui său din Haga. Sfinte Dumnezeule, în ce lume ciudată trăim!

— Îmi permit să vă rog a-mi îngădui să mă retrag, señora, spuse căpitanul. Mă gândesc cu plăcere să revăd un vechi cunoscut, şi m-ar bucura ca şi eu, la rându-mi, să-l pot primi, pe cât posibil, cu cinste pe domnul amiral, când va bate mâine la uşa noastră.

— Îmi permit să vă cuprind în rugăciunile mele, señor. Care este patronul vostru?

— Iosif din Arimatea, răspunse căpitanul, ridicându-şi puţin pălăria.

— Îl voi ruga stăruitor să vă aibă în paza sa, señor căpitan. Vă urez o noapte liniştită!

Apoi se despărţiră cu două plecăciuni adânci. señora porni pe coridoare cu paşi mărunţi, mai iute decât de obicei, ca să-i spună tinerei sale stăpâne cine comanda flota olandeză; căpitanul însă nu se duse la

culcare, ci îşi petrecu toată noaptea pe ţărm şi la bordul corăbiei sale, foarte ocupat cu pregătirile pentru primirea amiralului olandez; dar guvernatorul îl alungă din port cu brigantina lui înainte de ivirea zorilor.

— Nu am niciun drept să îngădui ca această corabie a regelui să fie incendiată sau scufundată fără niciun rost, señor căpitan. Îndreptaţi-vă spre fluviul Gabon.

Nici doña Camilla Drago nu dormea. După oboseala ucigătoare, urmase o agitaţie febrilă; privea şi ea, de la ferestre, luminile flotei republicane din larg; valurile lungi ale Oceanului Atlantic izbeau, mugind înăbuşit, în stâncile şi zidurile de la picioarele fetei. doña Camilla Drago merse toată noaptea în sus şi-n jos prin cameră – spre marea supărare a señorei Rosamunda – sau stătea ori se rezema plină de nelinişte de ambrazura ferestrei, trăgând cu urechea la mugetul valurilor şi vuietul duşmanului, duşmanul de moarte al populaţiei oraşului, plină de aşteptare, şi al castelului Pavaosa.

IV

O expediţie a flotei de război olandeze

Don Filip al II-lea îşi dormea ultimul somn în cavoul de la Escorial[228], lângă tatăl său, împăratul Carol. Porţile grele se încinseseră cu putere în urma lui, sunetul lor ameninţător se stinsese sub bolţi; nimic nu mai tulbura liniştea regelui, nici măcar strigătul sălbatic de triumf al poporului, care se întindea de la Schelde până la Ems, de-a lungul ţărmurilor Mării Nordului, până departe înăuntrul uscatului, când clopotele încă înlănţuitelor oraşe de graniţă anunţară marea veste. În ziua de 2 aprilie a

228 Castel şi mânăstire la nord-vest de Madrid, unde se afla şi cripta regilor Spaniei.

anului ’99, provinciile acestea libere îi şi zvârliră în obraz noului om care se mai numea stăpânul lor, noua lor scrisoare de provocare la luptă. Au trimis tuturor naţiunilor şi guvernelor Europei un manifest, în care se *interzicea* orice legătură comercială pe apă sau pe uscat cu coroana Spaniei, cu arhiducele Albert şi soţia şi coregenta sa, Clara Isabella Eugenia, şi, pe apă şi pe uscat, nu îndrăzni decât curajosul Christian al IV-lea[229], rege al Danemarcei, s-o pună *ad acta*[230]. Din anul 1566 încoace, cerşetorii se transformaseră într-adevăr în prea puternici domni!

Ei ciocăneau şi băteau în şantierele lor navale zi şi noapte, şi regele Filip al III-lea, încă în viaţă, le auzea vuietul pe care înaintaşul său nu-l mai putea auzi. Ei răsuceau parâme şi turnau tunuri, făureau ancore şi cârlige de abordaj, născociseră un impozit nou, recrutară oameni pentru echipaje şi la 25 mai ’99 porniră de pe Maas să-l felicite personal pe noul rege al Spaniei pentru suirea sa pe tron. La vizita aceasta de felicitare au luat parte şaptezeci şi cinici de corăbii mari şi opt mii de marinari şi soldaţi din infanteria

---

229 Christian al IV-lea (1577–1648), rege al Danemarcei, sub a cărui domnie a fost construită flota de război şi comercială a Danemarcei, pentru dezvoltarea negoţului cu America.
230 La dosar (lat.).

marină; amiral era, de fapt, după cum spusese pe drept cuvânt căpitanul José Giralto, mynheer van der Does, având drept contraamiral sau *schouts by nacht*[231] pe domnii Jan Gerbrant şi Cornélius Lensen. Oând însă au ciocănit la uşa Corunei[232] au găsit-o închisă, iar flota spaniolă ancorată sub paza bună a tunurilor fortăreţei. După un atac înverşunat şi un bombardament violent, dar tot atât de zadarnic, s-a ţinut un consiliu de război, în care s-a hotărât să nu se repete încercarea înainte de Lisabona, ci să se atace Insulele fericite[233]. Cu un vânt favorabil, la 26 iunie au ajuns în dreptul insulei Gran Canaria şi au aruncat ancora cât au putut de aproape de oraşul Palma şi fortăreaţa Gratiosa.

„Acum fă-i şi tu o dată maică-ti o mare bucurie, Georg băiete, şi prinde-i o maimuţă cu propriile tale mlini”, îi spuse amiralul nepotului său, când îşi puse piciorul pe scara vasului „Orania”, ca să comande trupele de debarcare.

Scara se clătină şi pârii sub greutatea staturii uriaşe a omului, dar nu se rupse. Georg van der Does

---

231 Denumire olandeză pentru gradul de contraamiral.
232 La Coruna, port în nord-vestul Spaniei.
233 În evul mediu, denumire a insulelor Canare.

sări după el în şalupă, cu un strigăt sălbatic de bucurie, urmat de strigăte tot atât de sălbatice de marinari şi soldaţi. În bubuitul tunurilor, de la toate corăbiile porniră bărci către ţărm; dar şi Gran Canaria deschise focul asupra duşmanului ce se apropia. Apa, puţin, adâncă, stânjeni curând înaintarea şalupelor, acestea se împotmoliră în nisip şi căzură destui olandezi loviţi de gloanţele spaniole.

„Arătaţi-le că broaştele din Zeelanda şi şobolanii de apă din Frizia nu şi-au uitat îndemânarea!” strigă amiralul. „Afară din putinile cu leşie; cine nu ştie să înoate să umble-n patru labe! Trăiască domnii reprezentanţi ai Statelor Generale!”

Apoi sări primul din barcă şi porni prin apă plescăind, gâfâind şi sforăind; un glonţ îi atinse umărul, dar el se scutură numai şi zise: „Ptiu, drace!” Cei dintâi ajunseră la mal Georg van der Does şi Heinrich Leflerus, predicatorul de la Ysselmunde şi preotul flotei, primul cu pumnalul marinăresc în mână, celălalt, cu *Biblia* sub braţ. *„Alle duivels!”*[234] spuse unul; – „O, Doamne, dăruieşte-i izbândă poporului tău!” strigă al doilea.

Şi o luară „în patru labe” după dânşii, ajungând

234 Pe toţi dracii! (oland.)

şi ei la mal, amiralul şi *schout by nacht,* căpitanii, cârmacii, matrozii, încercaţi pe mare, elevii şi ucenicii marinari, halebardierii şi archebuzierii din nordul şi sudul Olandei, din Frizia şi Gelderland, din Utrecht, Groningen şi Zeelanda. Îi aruncară îndărăt cu mare vigoare pe apărătorii insulei, fugărindu-i după valurile lor de apărare. Luară în iureş de la primul atac fortul Gratiosa, şi seara erau tare mulţumiţi de treaba lor de peste zi. Când a treia dimineaţă de la debarcare, mynheer van der Does tocmai punea piciorul pe scara de asalt, oraşul Palma se răzgândi şi trimise un trompetist şi un parlamentar pe valul de apărare, iar după scurte tratative deschiseră porţile. Olandezii care pătrunseră înăuntru găsiră desigur uliţele aproape pustii de oameni, fiindcă cea mai mare parte a populaţiei se refugiase în munţi cu căţel şi purcel. Totuşi, se aleseră cu o pradă bună, pe lângă faptul că mai avură şi plăcerea să-i scape de lanţuri pe o mulţime de concetăţeni de pe şantierele navale, de pe chei, de prin închisori. Mynheer van der Does îşi încheie treaba cu socoteală; nici chiar clopotele de la biserici şi mănăstiri nu i se părură de dispreţuit şi nu-şi făcu niciun proces de conştiinţă să le transporte pe corăbiile sale. La 1 iulie, Henricus Leflerus înălţă o

rugăciune de mulţumire pentru bunătăţile găsite şi pentru cele pe care le mâncaseră, fiind de faţă întreaga oştire, foarte mişcată de cuvintele lui, după care, pentru încununarea operei începute, se dădu foc oraşului Palma în cele patru colţuri şi se aruncară în aer toate forturile în asurzitoare strigăte de bucurie. Apoi navigară veseli şi cu conştiinţa împăcată spre Gomera, unde *„opperkerkvoogt*[235]“-ul şi predicatorul de la Ysselmünde, mynheer Henricus Leflerus, avu prilejul să-şi repete rugăciunea, şi unde se aleseră cu o pradă atât de mare, încât, din ordinul amiralului, contraamiralului *schout by nacht.* Jan Gerbrant, a trebuit să se întoarcă îndărăt la Texel[236] cu treizeci şi cinci de corăbii greu încărcate, ca să pună prada în siguranţă. Căpitanul José Giralto a văzut de la pupa brigantinei sale din largul mării fumul coloniilor în flăcări şi împrăştierea flotei olandeze; dar a văzut şi vasul „Orania”, cu pavilionul galben al amiralului, întorcându-şi din nou bompresul spre sud-vest; după cum ştim, el n-a pierdut din ochi armada olandeză până în dreptul insulei Sfântul Torna şi, după cum de

---

235 Cleric în serviciul public (oland.).
236 Cea mai mare şi cea mai vestită dintre Insulele Frisice, aşezate la Marea Nordului,

asemenea ştim, a avut de mai multe ori prilejul unui schimb de focuri cu ea.

Predicatorul de la Ysselmünde, domnul Heinrich Leflerus, nu s-a întors cu *schout by nacht* în Olanda. În afară de faptul că putea să spună atât de frumoase rugăciuni de mulţumire şi izbândă, mai ţinea şi un jurnal intim, în care scria o mulţime de lucruri pe care amiralul nu socotea că merita să fie trecute în jurnalul său de bord.

„Cei ce călătoresc cu corăbiile pe mare şi-şi exercită comerţul pe vastele întinsuri de apă să-i mulţumească Domnului pentru bunătatea sa şi minunile ce le săvârşeşte pentru oameni!” spunea el, cu psalmistul, amintind cu uimire şi clătinări din cap de „întunecata mare”, de norul de praf cu care vântul dinspre Sahara poate să acopere marea în jurul insulelor Capului Verde. Venerabilul domn era tare uluit şi de peştii zburători, iar observaţiile sale aşternute pe hârtie în legătură cu aceştia erau foarte ciudate. Mynheer van der Does, ca să-i facă plăcere, a ordonat să se prindă anume pentru el un rechin, care i-a dat pastorului prilejul să folosească numele acestui monstru mâncăcios în cea mai apropiată predică a lui de duminică, împreună cu felurite reflecţii pioase

despre Anticrist, papa Inocenţiu al IX-lea[237], care nu avea habar de aceste vorbe ale lui, precum şi despre „bunul” sultan Murad al III-lea[238] şi regele Don Filip al III-lea. S-a străduit să-l facă pe nepotul amiralului să participe cu sârg la observaţiile şi studiile sale nautice, geografice, de istorie naturală, filosofie şi teologie, însă Georg van der Does a înşelat în chip ruşinos aşteptările excelentului om în legătură cu bunăvoinţa şi interesul său. Pe Georg van der Does îl preocupa cu mult mai mult brigantina căpitanului José Giralto, care scăpa mereu de căngile de abordaj şi ghiulelele olandeze, decât ipotezele cele mai profunde şi lămuririle cele mai pătrunzătoare ale predicatorului din Ysselmünde, Henricus Leflerus. În afară de asta Georg van der Does aflase de la prizonierii din Gran Canaria şi Gomera cine era guvernator al insulei Sfântul Toma, ţelul actual al expediţiei pe mare, şi se gândea mai des decât se putea aştepta din partea lui la posibilitatea de a întâlni din nou o veche cunoştinţă.

Au navigat pe lângă insulele Capului Verde, fără

---

237 Inocenţiu al IX-lea (1519–1591) a fost ales papă cu trei luni înaintea morţii.

238 Murad al III-lea (1546–1595). din 1574 sultan al Turciei; şi-a ucis după urcarea pe tron cinci fraţi mai tineri şi a adunat comori imense.

să acosteze şi să repete jocul de la insulele Canare; acum era vorba să se ajungă cât se poate de repede la coastele Braziliei; de pe insula din golful Guineea intenţionau doar să ia apă proaspătă, şi nici amiralul, nici contraamiralul nu bănuiau nimic despre faptul că soarta putea să hotărască altfel.

— Uscat, uscat! Atenţie, uscat!

O clipă mai târziu, nouraşul albastru îndepărtat, lanţul de munţi de pe insula Sfântul Toma, se scufundă în noaptea tropicală.

V

Debarcarea

Odată cu răsăritul soarelui, se apropiară într-un vast şi formidabil semicerc: în stingă, amiralul, la dreapta, mynheer Cornelius Lensen van Vlissingen, în mijloc mynheer Gerhard Storms van Wena. Valurile Atlanticului păreau că se lasă tăiate de prora vaselor lor de război în chiuituri de bucurie, flota salută cu mii de glasuri entuziaste apariţia castelului Pavaosa, care anunţă printr-o lovitură de tun atât oraşul cât şi slabele fortificaţii ale coastei să fie gata de apărare.

Pe turnul Abreojos, sub steagul Spaniei care unduia încet în vântul dimineţii, stătea doña Camilla Drago. Văzu vasul „Orania”, învăluindu-se în nori albi,

amenințători de fum, urmați de un bubuit înfundat, prin fața ei trecu ceva șuierând și fluierând, apoi pardoseala de sub picioarele sale se cutremură: la salutul olandez, castelul și orașul Pavaosa răspunseră cu toate tunurile dinspre mare.

Jos, în apartament, señora Bracamonte își astupase urechile cu mâinile, slujnicele spaniole ședeau în genunchi dinaintea icoanei Sfintei Fecioare, văitându-se cu glasuri ascuțite, în timp ce negresele întinse pe pardoseală scoteau sunete nearticulate, pline de groază. doña Camilla Drago se prinse cu mâinile de coada steagului de pe turnul Abreojos. când aburii groși și fumul de sub ea se mai luminară ici și colo, văzu marea plină de șalupe dușmane; pe țărm, larma și strigătele se făceau tot mai sălbatice, pocnetul flintelor pomi și el să se amestece cu bubuitul tunurilor; soarele ecuatorului încingea din nou dalele de piatră și parapetul turnului, însă Camilla nu-și mai dădea în clipa aceea seama de sine și de oamenii din nord care ocupaseră țărmul.

— Doamne sfinte, sunt leoarcă de nădușeală! strigă amiralul înaltelor State Generale, aruncându-se cu trupul lui uriaș în nisip. Înainte, cine mai e-n stare să răsufle! Să-i alunge pe spanioli cine poate; mie,

pentru dimineaţa asta mi-ajunge!

— Un trăiască pentru domnul unchi! Înainte! strigă Georg van der Does şi, sărind peste ruda lui care-şi pierduse răsuflarea, alergă mai departe cu detaşamentele olandeze ce gâfâiau din greu.

— Ocupă-te de treaba asta şi smulge ce-i mai bun, mynheer van Wena! strigă amiralul către comandantul care tocmai debarca pe ţărm. Venerabile domn Henricus, mai stai, vino-ncoace şi mai trage-ţi sufletul; n-avem de ce ne grăbi prea tare la jocul ăsta de copii.

Predicatorul din Ysselmünde îşi luă de pe cap pălăria cu boruri largi şi-şi şterse fruntea plină de sudoare.

— Mynheer van der Does, spuse el, ăsta-i un pământ tare încins. Cât timp vreţi să rămâneţi aici?

— Ei! răspunse amiralul, râzând. Pe ţărm am pus mâna, şi Cornelius Lensen pare că face o bună treabă de pe mare împotriva castelului şi a oraşului; mânuieşte cu nădejde tunurile de la bordul vaselor şi cred c-o să dărâme curând zidurile spaniole. Sper să nu fim nevoiţi să ne lăsăm înnegriţi de soare ca nişte mauri.

— Mă bucur, zise, oftând, predicatorul. E drept

că-i un soare tare straniu.

Din bărci săreau pe ţărm mereu alte grupuri de oameni, care se învălmăşeau spre oraş, însă, treptat, pocnetul flintelor amuţi, şi şanţurile de apărare de pe mal fură cucerite de olandezi; pământul dinspre mare şi zidurile oraşului erau pline de morţi şi răniţi: olandezi, spanioli, negri şi mulatri, de-a valma. De la căpitanul de corabie, Gerhard Storms, veni un trimis ca să-l întrebe pe amiral, dacă n-ar fi mai bine şi mai potrivit să ceară guvernatorului insulei să se predea.

— O să fie zadarnic, mynheer Pieter Klundert, îi spuse amiralul stegarului care-i fusese trimis – îl cunosc din auzite pe bătrânul din castel – dar, din partea mea, fie; se dă timp oamenilor noştri să-şi mai vină în fire din arşiţa asta şi să se mai familiarizeze cu locurile. Cuvântă-i guvernatorului cele cuvenite, mynheer; eu vin după dumneata.

După un sfert de oră, comandantul olandez şi don Francisco Meneses stăteau de vorbă foarte prieteneşte la zidul oraşului.

— N-o să mai rămână nici piatră de piatră din oraş şi castel când oi intra înăuntru, señor, zise amiralul, cu pălăria în mână.

— Am auzit de purtarea voastră de pe insulele

Canare, răspunse guvernatorul cu aleasă politeţe. Şi ne vom strădui din răsputeri să vă ţinem cât mai mult afară, senor.

— Nu mă îndoiesc de vitejia voastră şi de mijloacele voastre de luptă, señor; dar vă întreb din nou, dacă acesta e ultimul vostru cuvânt.

— Regele nu îngăduie altul.

— Atunci vă doresc poftă bună şi o siestă plăcută. Cu îngăduinţa voastră mă voi stabili în faţa valurilor voastre de apărare şi nădăjduiesc să vă revăd curând.

— Drum bun, señor almirante[239], şi vă rog să mă scuzaţi că nu vă pot pofti la masă.

Comandanţii se despărţiră cu două plecăciuni adânci, asemănătoare cu ale señorei Bracamonte şi căpitanului Giralto. Mynheer van der Does se retrase încet la ai săi, pe malul înecat în arşiţă al mării, iar don Francisco Meneses trecu tot atât de încet în lungul valurilor lui de apărare, ca, ici să spună un cuvânt de încurajare, colo să dea un ordin, şi peste tot să le insufle trupelor şi coloniştilor curaj şi speranţă prin prezenţa sa. Desigur, în timpul convorbirii, tunurile corăbiilor inamice amuţiseră; soarele se afla la zenit; puternicele corăbii şedeau nemişcate, în

239 Amiral (span.).

semicerc, în radă; însă şi trupa debarcată încremenea pe loc, oriunde găsea o cât de sărăcăcioasă umbră. Oamenii aruncaseră platoşele de pe ei, coifurile, vestele de lână, gudronate; săbiile şi cuţitele, ţevile flintelor ce stăteau în soare îţi ardeau mâna de parcă abia atunci fuseseră scoase din vatra făurarului. Siesta, pe care guvernatorul de pe insula Sfântul Torna nu şi-a făcut-o, şi-a făcut-o amiralul flotei de război olandeze. Acesta zăcea pe burtă sub o pânză legată de doi pomi, cu giganticele lui mădulare răşchirate până la refuz; Heinrich Leflerus visa sub o altă foaie de cort la casa lui răcoroasă de predicator din Ysselmünde; Georg van der Does însă şedea, treaz şi vioi, sub un palmier, lângă postul cel mai apropiat de castelul Pavaosa, desenând şi aici figuri în nisip, ca pe vremuri pe duna ţărmului de la Scheveningen; şi nu-l puteai mustra că nici el nu era în stare să-şi stăpânească din când în când câte un căscat.

La ora patru după-amiază, don Francisco îndrăzni să întreprindă un atac prin surprindere împotriva olandezilor, care dispreţuiseră cu atâta uşurinţă puterea lui de rezistenţă. El dădu peste cap mai multe posturi avansate, încă ameţite de somn, şi înainte de a fi nevoit să se retragă în faţa superiorităţii

numerice, făcu destule victime. Plantaţiile cele mai apropiate de oraş şi castel au fost incendiate, ori de proprietarii lor, ori de grupuri de incursiune pornite după jaf. Târziu după-amiază s-au adus la ţărm tunuri de pe vasele flotei; mynheer van der Does făcu înconjurul oraşului împreună cu ofiţerii săi, ca să descopere locurile potrivite de atac; însă singurul câştig real cu care se alese în ziua aceasta, în afară de ocuparea ţărmului, fu faptul că intră în tratative cu căpeteniile negrilor liberi coborâţi din munţi, care erau duşmanii de moarte ai spaniolilor. Ei puteau să-i aducă oameni care indurau arşiţa soarelui mai bine decât soldaţii lui, şi don Francisco Meneses descoperi de pe zidurile sale, cu o mină foarte îngrijorată, apariţia acestor chipuri negre printre feţele agresorilor. Ştia mai bine decât oricare altul că asta era o primejdie pentru el; îşi strânse buzele şi se uită, speriat, peste umăr, la vârfurile palmierilor şi ale tamarinzilor din grădina sa; mâna lui se jucă o clipă, tremurând uşor, cu mânerul pumnalului; dar apoi îşi ridică pălăria de pe fruntea plină de griji şi teamă, spun în d:

— Facă-se voia lui Dumnezeu; dar tare aş fi vrut ca ea să fi fost acum într-o mănăstire din Madrid şi să

brodeze veşminte de liturghie sau s-o picteze pe Sfânta Agnes[240] pe foi de pergament.

240 În creştinism, întruchiparea frumuseţii virginale.

VI

Galateea[241] domnului Miguel Cervantes

În grădina castelului Pavaosa, între cei doi palmieri înalţi, Camilla Drago stătea iarăşi întinsă în hamacul său, în a treia săptămână de la debarcarea olandezilor. Pârâul şopotea ca totdeauna prin desişul în floare, se scurgea ca totdeauna, săltând în jurul pietrelor sclipitoare puse cu ingeniozitate în drumul lui, fără să ştie nimic de marile schimbări ce se petrecuseră dincolo de zidurile de apărare. Toate păsările fuseseră alungate de comandanţii tunurilor olandeze şi spaniole, iar păunii strălucitori, bibilicile,

241 Roman pastoral (1585), una dintre primele opere ale lui Miquel de Cervantes Saavedra (1547–1616).

stârcii tropicali, cu aripile retezate, care nu puteau să zboare, stăteau lipiţi de pământ, intimidaţi şi înfricoşaţi, ascunşi în tufişuri. Şi señora Rosamunda Bracamonte stătea jos, pe pământ, pe o pernă, lângă culcuşul tinerei sale stăpâne, lăsând să-i alunece mătăniile printre degete; veşmintele şi le strânsese tot atât de. Tare pe trup ca păunul ascuns, splendidele lui pene.

— O, turn al lui David, ce zgomot fac păgânii! exclama ea, gemând, la fiecare explozie. O, izvor de fericire, o, trandafir al spiritului, turn de fildeş, apără-ne, roagă-te pentru noi! O, Maria, regină a îngerilor, a patriarhilor, a apostolilor, a martirilor, a profeţilor, a fecioarelor, ascultă-ne ruga! Fără-ndoială, domnişoară, cerul v-a dăruit cu o comoară preţioasă de sânge rece – cum puteţi răbda cu atâta linişte, fără să mişcaţi un deget, groaza şi zgomotul ăsta infernal? Cred că dacă s-ar scufunda lumea, nici măcar n-aţi tresări. Pe legea mea, e nemaipomenit, mi se pare că sunteţi pe cale să adormiţi – în ciuda tărăboiului ăstuia asurzitor!

— Nu dorm, răspunse Camilla cu blândeţe. Numai că nu ştiu ce să fac. E atât de ciudat; aud, ce-i drept, zgomotul bătăliei, însă mi se pare că plutesc în văzduhul albastru fără să simt greutatea corpului.

Abia-mi pot mişca mâna, totuşi sânt atât de uşoară, atât de uşoară! Am avut multă vreme o febră mare – din cauza soarelui; acum m-am vindecat şi cercul de fier arzător de pe fruntea mea a dispărut. Greutatea ce mă apăsa a fost mistuită de flăcări – sunt atât de fericită!

— O, Isuse Christoase, doña Camilla, cum de puteţi vorbi aşa! O, sfântă Barbara[242], cei mai buni soldaţi ai noştri au căzut pe zidurile şi în şanţurile de apărare, sau se chinuiesc, plini de răni; – în Pavaosa bântuie frigurile, şi unchiul vostru e pe zi ce trece tot mai întunecat; cum puteţi vorbi de fericire, doña Camilla Drago? Duşmanul poate pătrunde înăuntru în orice clipă, şi-or să vină, cum au venit păgânii şi peste cei din Palma şi Gomera. Căpitanul Giralto mi-a povestit de asta până a nu porni din nou în larg, înainte de debarcarea olandezilor. De când căpitanul s-a ascuns pe malurile fluviului Gabon, la elefanţii şi la vânătorii săi de elefanţi, nu mai am pe nimeni care să mă consoleze şi să mă sfătuiască; ah, doña Camilla, sunt o fată bătrână şi m-am străduit din răsputeri să vă îngrijesc, să vă spăl, din leagăn, şi să vă învăţ numai ce e bine, şi acum, vă rog din suflet, vorbiţi-mi

242 La catolici, ocrotirea soldaţilor.

iar! Ce staţi cu ochii încremeniţi în gol? Vă face într-adevăr plăcere să mă înspăimântaţi şi mai mult? Ieri a murit Anastasia. Emerenciana a fost nimerită de o săgeată indiană, Thomasiana zace în beci cu durerile ei de stomac; gândiţi-vă, nu mă mai aveţi decât pe mine, aşa că fiţi bună şi mişcaţi-vă, ridicaţi-vă odată în sus şi spuneţi un cuvânt pe care să-l înţeleg!

— Unde mi-e memoria? întrebă Camilla. Cum ai spus, draga mea, că-l cheamă pe comandantul oştii de la porţile oraşului?

Señora îşi împreună mâinile eu zgomot.

— Copilă, copilă, strigă ea, e o jale cu tine! Holofern[243] – ba nu, nu, van der Does îl cheamă pe Holofern. Din nenorocire, îl cunoaştem foarte bine din captivitatea babiloneană[244]; el ne-a chinuit de moarte, pe vremuri, la Haga, cu pipa lui cu tutun, cu urciorul de bere şi cu râsul său îngrozitor.

— Da, da… numai de-aş putea să deosebesc visul de realitate, Rosamund. Acolo era şi băiatul, fiul bunei doamne în casa căreia trăiam împreună; – îl chema

243 Personaj biblic, în *Cartea Iudith*, comandant de oşti al regelui babilonean Nabucodonosor (sec. al VI-lea î.e.n.).
244 Aluzie la şederea evreilor în captivitatea babiloneană, după subjugarea lor de către Nabucodonosor. De fapt, se referă la perioada petrecută de ele în captivitate olandeză

Georg, Georg van der Does.

— L-am văzut de pe turnul *del Oriente*[245] pe tânărul nelegiuit! Chiar de-atunci era o poamă bună, dar acum e şi mai şi. Când mă gândesc ce festă mi-a jucat netrebnicul, secătura asta; cum a gătit el în grădină sperietoarea de păsări, ce se vedea dinspre şosea, cu rochia mea malacof cea mai bună şi cu scufia mea în colţuri, parcă uit şi de ziua de astăzi. Ieri l-a măcelărit pe sărmanul nostru locotenent Lamma; o, de mi-ar mai ieşi odată-n cale, să-i scot ochii cu unghiile astea ale mele!

Camilla zâmbi, dând din cap.

— A trecut atât de mult de când ne plimbam pe pajiştile verzi. Desigur că din aventura noastră, señor Miguel Cervantes nu ar izbuti să scrie un roman pastoral, dar, poate, o excelentă comedie fantastică, da.

— Doamne, Isuse Christoase, cum de puteţi în astfel de ceasuri să glumiţi şi să vorbiţi de nebuniile păcătoase ale poeţilor? Ascultaţi, ascultaţi, te asurzesc cu strigătele lor.

— Sărmană Galateea, pe insula Sfântul Toma fără-ndoială că nu este loc acum pentru toiagul tău de

245 De răsărit (span.).

păstoriţă şi dulcile tale tânguiri de dragoste; curajoasa Ximena Gomes[246], nevasta Campeadorului, s-ar potrivi mai bine în vremea asta. Eu o iubesc pe păstoriţă şi mi-e drag cavalul.

— Şi unchiul vostru v-a smuls aproape cu forţa de pe zid?!

— Ar fi trebuit să mă lase acolo. Pe zid trăiam ca şi ceilalţi şi alături de ceilalţi; acolo-mi curgea mai repede sângele prin vine; acolo era durere şi groază; dar şi nădejde şi triumf. Acolo era beţia elanului; aici însă – aici, nu este decât soarele şi visul. Nu mai e nicio durere, niciun chin în focul care se prăvale din cer, dar.

— Copilul meu drag, zise, suspinând, señora, îmi frângi inima; eşti mai cruntă decât duşmanul de afară, din faţa porţii. Dar ai răbdare, să scăpăm numai de ereticii ăştia de olandezi îngrozitori şi de insula asta dogoritoare şi-o să vorbesc eu un cuvin, ţel cu domnia-sa unchiul. Doar căpitanul Giralto nu se poate să fi pierit de pe lume cu brigantina sa; îl cărăm pe ea pe unchiul vostru, cu sau fără voia lui, şi ne îmbarcăm cu tot calabalâcul. Aici poate să se facă guvernator al

246 Viteaza soţie a eroului naţional spaniol Ruy Diaz, numit Cid Campeador (m. 1099).

regelui cine-o vrea; dar cel mai bun lucru ar fi să-i lase pe dracii ăştia de negri de capul lor, cu maimuţele, şerpii, trestia de zahăr şi colţii lor de elefant. Pornim cu corabia – drumu-l cunoaştem; o, dragul meu copil, eu m-am născut în Alcala de Henares[247], şi l-am cunoscut foarte bine în copilăria mea pe domnul Rodriguez Cervantes şi pe soţia sa, Leonor de Cortinas; doña *Galateea,* pe care a scris-o fiul lor, Miguel, nici vorbă că-i cu mult mai prejos decât mătăniile mele şi decât închinarea îngerului Ga vrii către Fecioara Maria, dar dacă-ţi place, draga mea, să trăim atunci şi noi ca ea pe malul unei ape răcoroase, în dumbrăvi pline de umbră, să cântăm, să râdem şi să fim fericite.

— Era un băiat sălbatic, acolo în Olanda, spuse Camilla Drago. La început m-am temut şi eu de el dar până la urmă ne-am împăcat destul de bine. Georg van der Does – cine ar fi crezut c-o să-d mai întâlnesc vreodată? Era tare vesel; mă făcea totdeauna să rid fără să vreau. O, am râs mult împreună înaintea bătăliei de la Tumhout, nu-i aşa, Rosamund?

— A fost tare plăcut, răspunse señora Bracamonte, cu un oftat, urmând pentru sine: „Ştie el,

247 În Spania, locul de naştere al lui Miguel de Cervantes.

bunul Dumnezeu!”

— E bine făcut, şi acum a devenit un bărbat. Şi iată că se află cu cei de-un neam cu el dinaintea oraşului Pavaosa; ar fi trebuit să-mi transmită salutări de la buna-i mamă, de la casa cea veche şi de la grădina plină de umbră, de la oamenii de pe uliţă, de peste drum, de la brutarul cel gras cu mulţi copii, cine ştie, cine ştie – şi în loc de toate astea a fost nevoit să-l ucidă pe sărmanul locotenent Lamma; ah, e aşa de trist să fii atât de tânăr şi să fi trecut, totuşi, printr-atâtea încercări.

— Nu vă mai gindiţi la asta, gândiţi-vă la patrie, şi cât de mulţumite şi fericite vom fi acolo, după ce zilele acestea nenorocite vor fi rămas în urma noastră! exclamă señora. Visaţi tot atât de mult precum vorbiţi; ei, cine ştie, dacă n-o să vă treziţi curând la malul fluviului Tajo[248] cel auriu, în micuţa colibă a doñei Galateea!

— Da, da, nu-i imposibil, murmură Camilla; cine ştie dacă n-o să mă trezesc îndată, însă nu la Tajo, ci la ursulinele[249] de la Liège; îmi place atât de mult la

248 Fluviul Tajo sau Tago, unul dintre principalele cursuri de apă ale Spaniei.
249 Ordin de călugăriţe catolice, după Sfânta Ursula, ocrotitoarea fecioarelor.

pioasele doamne de acolo – sora Angelika mă aşteaptă totdeauna cu un sărut – aş vrea să vină – aş vrea să stau în capul oaselor în pătuţ, să ascult cântecul de dimineaţă al păsărilor din grădina mănăstirii şi să văd viţa de vie fluturând dinaintea ferestrei.

Zgomotul luptei slăbise treptat şi până la urmă amuţise. Atacatorii fuseseră pesemne încă o dată siliţi să se retragă după străduinţe zadarnice. Pe nisipul grădinii se auzeau paşi apropiindu-se; don Francisco Meneses se întorcea şi el îndărăt de la greaua lui muncă zilnică.

Bătrânul cavaler avea un aspect tare neîngrijit; faţa şi mâinile îi erau înnegrite de praf şi fum, mânecile, sfâşiate la cot, platoşa îi era acoperită de o mulţime de zgârieturi. Sub braţ îşi ducea spada lungă în teaca ei de piele; îşi ţinea între dinţi cele două vârfuri ale mustăţilor lungi, mestecându-le cu înverşunare; aproape că se lovi cu nasul de funia de rafie a hamacului nepoatei sale şi, ridicând ochii cu un oftat adânc, îşi curmă lungul şir al gândurilor întunecate.

Ca un om lipsit de fantezie, deprins să vorbească lapidar, spuse de îndată ce avea de spus:

— Camilla, oraşul nu mai rezistă mult. Am făcut

tot ce ne-a stat în putinţă, dar am ajuns la capătul puterilor. Însă am primit de curând o veste de la căpitanul

Giralto, din golful Trei îngeri; un velier rapid i-a adus un mesaj de pe insula Sfântul Iago de la Capul Verde: *armada* de la Coruna e pe drum, gata să atace flota olandeză împărţită. A şi pornit de la Gomera spre sud şi suntem datori să rezistăm duşmanului până la sosirea ei. În seara asta dăm foc oraşului Pavaosa şi ne retragem în castel; e un joc primejdios, însă, señora Bracamonte, cine nu are nicio alegere e scutit de multă bătaie de cap, şi aceasta este mai ales consolarea pe care v-am adus-o.

— Dumnezeu aibă-ne în paza lui; sunteţi foarte bun, domnule *gobernador,* şi vă mulţumesc din suflet, răspunse señora, cu glas plângător; însă Camilla Drago luă mâinile unchiului ei şi le duse, tăcută, la buze. Bătrânul soldat se întoarse repede, spunând în sinea sa ca şi señora Bracamonte: „Dumnezeu aibă-ne-n paza lui!”

VII

O nouă predică a domnului Heinrich Leflerus, pastorul din Ysselmünde

Mynheer van der Does, amiralul înaltelor State Generale, avea un pas greu. Unde îşi punea piciorul, rămânea îndelung întipărit semnul; – când a sărit din şalupă pe ţărmul insulei Sfântul Toma a lăsat în nisip o urmă adâncă. Din clipa aceea, împrejurimile oraşului Pavaosa se schimbaseră în chip îngrozitor. Securea, sapa, focul şi artileria surpaseră, răscoliseră, pârjoliseră şi sfărâmaseră totul; pământul era acoperit pretutindeni de cioturi de copaci şi bârne carbonizate, de grămezi de cenuşă şi băltoace de sânge proaspete sau uscate, şi pe măsură ce te apropiai de zidurile

oraşului, pustiirea era tot mai mare. Dincolo de bătaia tunurilor spaniole se ridicaseră corturi de tot felul, în mare pripă şi de mântuială; şi pe tot ceea ce săvârşiseră asediatorii se vedeau neîndoios semnele furiei soarelui ecuatorial, sub ale cărui raze se îndeplinise munca. Toate armele de apărare din fier şi oţel: platoşe, căşti, coifuri de asalt, mănuşi de fier zăceau îngrămădite la un loc dinaintea şirurilor de corturi sau atârnau de stâlpi şi copaci; ostaşii olandezi se luptau pe jumătate goi, ca şi aliaţii lor negri din munţi, şi aşa se întorceau şi astăzi de la şanţurile şi valurile de apărare ale Pavaosei.

Veneau îndărăt iar, fără să aducă şi stindardul lui Don Filip al III-lea, veneau îndărăt în valuri sălbatice, fantastice, înspăimântătoare, şi Henrieus Leflerus, predicatorul, îşi întoarse faţa de la ei, îngrozit şi cutremurându-se de înfăţişarea lor. Printre rândurile mărşăluitoare ale olandezilor dansau şi săreau negrii din Guineea, vânturându-şi armele lor ciudate, ori zvârlindu-le în văzduh cu urlete asurzitoare ca să le prindă iar în mâini; – albii se târau înainte, clătinându-se şi gâfâind, cu ochi ficşi, inexpresivi, sau cu priviri strălucind sinistru de febră, şi în fiece clipă cădea la pământ câte unul din rândurile lor, nemaifiind în stare

să străbată prin atmosfera dogoritoare scurtul drum până la corturi. Îşi părăsiseră morţii şi răniţii acolo unde se prăbuşiseră, sau trebuiseră să-i lase pe seama îndurării şi a îngrijirii aliaţilor lor sălbatici; nu mai reacţionau nici la sunetul trompetei, nici la ordinele comandanţilor, şi fără rezervele proaspete aruncate între ei şi oraş, don Francisco Meneses aproape că n-ar mai fi avut nevoie să dorească atât de mult apariţia flotei de la Coruna.

Chiar şi comandanţii azvârliseră de pe ei toată găteala grea de război; purtau eşarfe peste pieptul gol; părăsiseră chiar şi bandulierele şi teaca săbiilor, şi acum îşi înfipseră săbiile în pământ şi se aşezară la un consiliu de război, în umbra unui tamarind, pe o colină ce fusese aleasă pentru astfel de consfătuiri.

Amiralul stătea în mijlocul ofiţerilor, sprijinindu-se de umărul nepotului său, şi, din păcate, era cu totul alt om decât la mândra lui ieşire în larg de pe Maas, un cu totul alt om decât când sărise prima dată pe ţărmul insulei Sfântul Toma, ca s-o cucerească. Poate că trupul lui uriaş era foarte puţin apt să îndure soarele tropical; slăbise mult, respira greu ca o xifie după apă, în timp ce se află pe o dună de nisip; privirea lui se asemăna cu aceea a soldaţilor săi, când

fixă şi somnolentă, când nenatural de iritată şi rătăcită. Acum se uita îndărăt, spre oraş, arătându-i pumnul.

— Zvârliţi înapoi, zvârliţi înapoi, pentru a şaptea oară zvârliţi înapoi! Pe toţi dracii, de n-aş fi trecut eu însumi prin toate astea, n-aş fi crezut niciodată! strigă el. Domnilor, domnilor, ce-i asta? Suntem vrăjiţi? Suntem fermecaţi? Ce cotoroanţă ne-a luat minţile, că ne zdrobim capul atât de ruşinos şi zadarnic de meterezele acestea de lut şi de întăriturile astea de bârne? De şapte ori! De şapte ori! Mynheer Storms van Wena, eraţi aproape sus; ce v-a aruncat iar atât de repede îndărăt?

Mynheer Storms dădu necăjit din umeri, spunând:

— Întrebaţi-l pe altul, domnule amiral; de altfel, cred, ca şi dumneavoastră, că suntem vrăjiţi. Or să ne trântească acasă un cântecel grozav, şi ar avea dreptate.

— Aşa e, aşa e! se auzi un murmur, însoţit de o mârâială înăbuşită, din cercul adânc mâhniţilor buldogi, şi toţi comandanţii de pe mare şi uscat se întoarseră, ca şi amiralul lor, să arunce o privire cruntă spre oraşul Pavaosa.

— De n-ar fi fost soarele, i-am fi învins de mult! exclamă un frizon, leoarcă de năduşeală. Daţi-mi o dimineaţă de decembrie din Amerland[250] şi-i avem pentru masa de prânz.

— Vă mulţumesc respectuos pentru cuvintele voastre, mynheer van Wendenkeerk, zise amiralul, ursuz. Poate că vă osteniţi să vă duceţi la flotă şi să-l întrebaţi pe Cornelius Lensen, dacă n-o fi împachetat din întâmplare în cală vreun viscol. Câţi oameni am pierdut de data aceasta în faţa orăşelului ăstuia prăpădit?

Fiecare comandant îşi evaluă aproximativ trupa şi se făcu adunarea.

— Mda, din nou o îndrăcită socoteală! zise, oftând, mynheer van der Does. Adăugaţi la asta frigurile, vinul de palmier şi afurisitele muieri indiene, şi-o să aflaţi că butoiul s-a scurs în două săptămâni până la drojdie. Domnii din Haga şi Amsterdam or să-i taie o mutră grozavă celui ce le va duce socoteala asta.

— Cu adevărat, cu adevărat, se amestecă în discuţie şi Heinrich Leflerus, predicatorul din Ysselmünde. Cu adevărat, domnilor, lăsaţi ca adevărul

250 Insulă la Marea Nordului.

să iasă la lumină şi recunoaşteţi, şi luaţi asupra voastră fiecare partea sa de vină în nenorocirea aceasta, pentru ca Domnul să-şi întoarcă mânia de la voi. Cu adevărat, Domnul v-a dăruit izbânda şi faima şi o mare pradă pe insulele Canare, dar semeţia s-a ridicat, belicoasă, în sufletul vostru. „Cine ne poate sta împotrivă!” aţi strigat voi chiuind, repezindu-vă de pe corăbii ca la nuntă. Acum uitaţi-vă în jurul vostru şi spuneţi dacă creştini, fii şi războinici ai dreptei credinţe, se pot înfăţişa astfel dinaintea scaunului Celui preaînalt? Pe mormintele fraţilor şi ale concetăţenilor voştri aţi dănţuit ca animalele cu necredincioasele negre şi voluptoase’ de parcă nu v-ar fi alăptat o mamă olandeză, de parcă acasă nu v-ar aştepta cu sufletul la gură o nevastă cucernică, o fecioară sau o surioară în lacrimi, plină de îngrijorare. În vreme ce voi vă îmbulziţi cu suliţe şi arcuri dinaintea zidurilor Edomului[251], eu rătăcesc printre corturi şi mă cutremur, cuprins de spaimă; că e ca în tabăra regelui Sennaşerib al Asiriei, despre care stă scris: „Şi când locuitorii s-au sculat a doua zi în zori, iată, de jur împrejurul lor erau numai cadavre!” – Rătăcesc printre corturi şi mă cutremur – fraţii mei îşi

251 În *Biblie,* ţară învecinată cu Palestina.

dau duhul, se zbat în dureri şi pier blestemând; au spume la gură şi mor în chipul cel mai hulitor de Dumnezeu. Priviţi în jurul vostru, priviţi ce nor s-a adunat deasupra lui Sennaşerib; voi nu-l vedeţi, fiindcă Domnul Dumnezeu v-a lovit cu orbirea şi v-a prăbuşit în minciună; dar eu îl văd şi vă spun vouă: pământul pe care l-aţi călcat l-aţi pătat cu ruşinea voastră, norocul v-a părăsit, stindardele voastre se răsucesc spre drumul de întoarcere. Prăbuşiţi-vă cu fruntea la pământ, presăraţi-vă cenuşă pe cap, pocăiţi-vă în umilinţă. Soarele Domnului v-a tulburat minţile; priviţi, el se lasă către apus, într-un ceas se face noapte, Domnul nu vrea izbânda voastră; mergeţi aşadar, mergeţi, mergeţi, ridicaţi ancorele şi tăiaţi parâmele, îndepărtaţi-vă, îndepărtaţi-vă după voia Domnului, sau mâine în zori se va spune: „Priveşte, de jur împrejur sunt numai leşuri!”

Comandanţii şi ostaşii care se apropiaseră treptat îl întrerupseră cu strigăte furioase pe vestitorul de nenorociri. Amiralul şi Gerhard Storms săriră cu pumnii strânşi asupra lui, un marinar beat cu un baston în mână dădu să-l pălească. Dacă nu s-ar fi aruncat între ei Georg van der Does şi cinstitul frizan, fără îndoială că domnul Henricus nu ar mai fi rătăcit

mult printre corturi.

Se striga:

— Astupaţi-i gura! Să renunţăm la insulă? Niciodată! Niciodată! Zvârliţi piaza-rea într-o şalupă şi trimiteţi-o la bord; chelălăitul, croncănitul lui şi cântatul psalmilor ne-au tulburat prea de multă vreme tabăra, alungind orice plăcere.

— Luaţi-l de-aici! strigă amiralul. După ce vom învinge, poate să se târască iar încoace. Oare ce credeţi, domnilor, n-ar fi bine, tocmai acum, în ciuda popii, să mai încercăm o dată la miezul nopţii? Să le mai arătăm o dată spaniolilor dinţii olandezi? Un vechi proverb spune: „Nu-i ura noroc celui ce pleacă la vânătoare”, şi socot că mynheer Leflerus n-a făcut asta, putând prin urmare cu atât mai mare nădejde să ne-ncercăm norocul. Cine merge cu mine la miezul nopţii să atacăm Pavaosa?

Urletele nebuneşti care izbucniră după aceste cuvinte îi făcură pe cei bolnavi de moarte să se ridice în capul oaselor şi, crezând că oraşul fusese cucerit, strigară şi ei un trăiască abia auzit. Întunericul se lăsă din nou, şi Georg van der Does îl duse în siguranţă pe umilitul predicator, scoţându-l din mijlocul mulţimii care urla.

VIII

Camilla Drago respinge o propunere în numele locotenentului curţii, Pedro Tellez

Stelele sudului luminau în strălucire plină de pace scena unde se dezlănţuiseră atâtea patimi, precum teama, mizeria, durerea şi mânia, însă predicatorul şi tânărul oştean îşi ridicară ochii numai după ce părăsiră tabăra şi trecură. De ultimele santinele. Suiră, tăcuţi, coasta muntelui, la braţ, până când mugetul zgomotului infernal se pierdu într-un şopot înăbuşit, apoi se opriră şi se uitară în urmă; la picioarele lor se afla oraşul spaniol asediat, zgomotoasa tabără olandeză şi marea cu flota plină de lumini. Îşi duseră amândoi mâna la frunte – bătrânul şi

tânărul – străduindu-se cu greu să scape de buimăceala care-i copleşea; inima tânărului ostaş bătea încă frenetic din pricina îngrozitoarei încordări a ultimului atac pierdut, iar predicatorul pierduse şi la lupta pe care o purtase.

Cel mai mişcat dintre amândoi era însă Georg van der Does. La drept vorbind, el ar fi trebuit să strige împotriva preotului mai tare decât toţi şi să sară asupra lui, fiindcă datorită concepţiei sale de om tânăr şi de o cutezanţă nebună, ar fi fost printre ultimii care să renunţe la cucerirea acestor ziduri îndărătnice şi semeţe; şi acum stătea aici, lângă bătrân, uitându-se, cu respiraţia chinuitor de grea, la harababura sălbatică din adânc, alcătuită din beznă şi lumina focurilor, fără să poată înţelege pentru ce-l însoţise pe acest grav prevestitor şi predicator al nenorocirii.

Georg avea de îndurat ca şi ceilalţi înrâurirea climei străine catastrofale; astrul neîndurător îşi pusese pecetea şi asupra lui; şi el simţea cum în oase şi prin vine i se strecoară moleşeala, şi ceea ce n-ar fi putut săvârşi cincizeci de ierni nordice, săvârşiseră ultimele săptămâni – îl obosiseră. Îl năpădise lâncezeala aceea, plină în acelaşi timp de cea mai adâncă nelinişte, care nu-ţi dă pace pe niciun culcuş şi

nicăieri şi te macină asemenea celei mai crâncene boli.

— Aţi intrat într-un furnicar grozav, sfinţia-voastră! îi spuse el însoţitorului său. Uite-aşa, aţi pornit ca şi corabia de foc a lui Gianibelli[252], dar n-aţi salvat Anversul cu asta. Cum de v-a trecut prin minte una ca asta? Am fi în stare mai bine să murim decât să renunţăm la grămada aceasta de pietre spaniole.

— Fiul meu, îmi dau seama că n-a fost înţelept să vorbesc în clipa aceea. V-aţi întors supăraţi şi mâniaţi la corturile voastre, şi eu am aţâţat şi mai mult supărarea

— Însă, am spus adevărul. Ştiu! Ştiu! M-au străbătut fiori şi un duh străin a intrat în mine – am spus adevărul – Domnul vrea să ne umilească mândria, să ne îndoaie grumazul; dar e ca totdeauna: au ochi de văzut şi urechi de auzit, însă ei nu văd şi nu aud. Triumfătorii şi victorioşii s-au prefăcut în desfrânaţi, hulitori de Dumnezeu, supuşi diavolului; dar mi-aş da de o sută de ori viaţa dacă aş putea să-i adun cu o mătură la un loc şi să-i alung pe corăbii.

---

252 Italianul Federigo Gianibelli a construit în 1584, în timpul asedierii Anversului de către ducele de Parma, corăbii aruncătoare de mine şi vase incendiatoare, care au distrus parţial barajul ridicat peste Escaut (Schelde).

— Iată că o luaţi de la început! exclamă Georg. Dar cred că v-ajunge. Las’ să cucerim Pavaosa şi-o să vedeţi cât de repede o să întoarcem spatele cuptorului ăstuia. Ce credeţi însă, cum aş putea eu pleca fără să-i spun bună ziua tovarăşei mele de joacă din castel? Aşa s-ar cuveni! De curând, am văzut pe ziduri veşmântul ei alb şi parcă m-a lovit trăsnetul. Vouă, sfinţia-voastră, vă e totuna dacă luăm sau nu Pavaosa, însă eu trebuie să intru înăuntru, trecând peste şanţuri şi valuri de apărare, prin breşă sau prin poartă, şi vă rog să mă credeţi că aşa va fi.

Domnul Heinrich Leflerus îşi ridică mâinile la cer, îngrozit şi zguduit.

— O, Dumnezeule preamilostiv, exclamă el, ce a făcut războiul acesta din lumea ta?! Ce vorbe de groază rosteşti tu prin gura copiilor, şi ei nu-şi dau seama de asta! Li s-a împietrit inima în piept; cei care ar trebui să se apropie unul de altul cu flori, îşi urează, râzând, chinul cel mai cumplit, ba chiar şi moartea.

— Nu vreau să-i fac niciun rău Camillei, spuse Georg, cu încăpăţânare.

Dar predicatorul strigă:

— Şi ani de-a rândul a stat împreună cu el la

picioarele maicii lui; ea a locuit în casa tatălui său şi în sufletul lui nu e nicio scânteie de îndurare pentru Camilla

— Nicio milă pentru nenorocirea ei! A văzut cu proprii săi ochi trupurile femeilor şi ale copiilor zăcând pe uliţele Palmei şi bârnele arzânde prăbuşindu-se peste ele; ştie că în noaptea asta, ori mâine, poimâine se va întâmpla acelaşi lucru în Pavaosa; dar ce-i pasă; el nu gândeşte, nu simte; nu ştie nimic altceva în afară de strigătul lui sălbatic: „Înainte, înainte! Atacaţi! Atacaţi!” Lumea pe care nu poate s-o atace cu sabia sau pistolul n-are niciun sens pentru el!

Georg van der Does îl ascultă cu pumnii strânşi; strigă:

— Ce ştiţi dumneavoastră despre asta! Nici vorbă că m-am gândit la ea; m-am bucurat s-o revăd, dar noi, tinerii olandezi de pe mare, n-am fost învăţaţi să vorbim mult. N-am avut, bineînţeles, nici timp să mă gândesc mereu la ea; dar i-am dorit mereu sănătate şi bucurie. Ce vină am eu pentru războiul ăsta? Întrebaţi-vă concetăţenii, ei ar şti să vă spună mult mai multe despre el. Cum să i se întâmple ceva rău, dacă mă voi afla lângă ea în clipa potrivită? O voi găsi

în învălmăşeală şi nimeni n-o va atinge, nimeni n-o să-i spună vreun cuvânt aspru. Numai a tunici ar fi fost rău, dacă unchiul meu m-ar fi trimis de la Gomera acasă împreună cu domnul Jan Gerbrant.

— Te-ai străduit zadarnic să sfătuieşti tinerii din generaţia asta, murmură predicatorul. Domnul î-a făcut din fier şi i-a pus, împreună cu ţara lor, între ciocan şi nicovală. Numai Domnul poate să scoată armura de pe ei.

Îşi întoarse faţa de la oraş şi de la tabără şi se uită, oftând, în sus, spre muntele întunecat şi spre stele; atenţia tânărului insă, dimpotrivă, păru să fie atrasă deodată cu totul de oraş şi castelul Pavaosa; cu un gest sălbatic se aruncă în iarba pârjolită de foc, unde rămase nemişcat, uitându-se fix peste coasta abruptă la luminile spaniole din vale. Cei doi oameni stătură aşa o vreme, până când strigătul plin de uimire al lui Georg îl făcu şi pe predicator să-şi coboare privirea şi s-o arunce în spatele lui.

Georg van der Does sări în picioare:

— Ce-i asta? Colo, colo! Mynheer Leflerus, uitaţi-vă, uitaţi-vă!

O lumină roşie izbucni din oraşul Pavaosa; don Francisco Meneses îşi pusese planul în aplicare –

colibele uşoare şi casele coloniei erau în flăcări. Lumina flăcărilor se prelinse cu o repeziciune de nedescris peste ţărm şi tabără, peste mare şi flota olandeză; flota şi tabăra răspunseră acţiunii desperate a spaniolilor cu un urlet de furie, care nu se mai sfârşea, pentru că vedeau prăpădindu-se sub ochii lor cea mai mare şi cea mai bună parte a prăzii nădăjduite.

— Oho, ăsta-i un joc perfid! strigă Georg van der Does, şi fără să mai arunce însoţitorului său nici măcar o privire, pomi pe coasta muntelui în jos „în sărituri mari, peste stânci sfărâmate şi tufişuri, spre lagăr.

Mai încet, totuşi alergând cât îl ţineau picioarele, îl urmă şi predicatorul din Ysselmünde, şi au fost înghiţiţi curând amindoi de freamătul furios al oastei asediatoare.

Însă în timp ce olandezii se îmbulzeau încă dezorientaţi, ori încremeniseră cu gura căscată, aliaţii lor negri şi porniseră să danseze dansul lor fantastic de umbre pe valurile de apărare ale oraşului Pavaosa, în lumina flăcărilor care-l cuprinseseră. Cu urlete de triumf se aruncaseră pe scări, se căţăraseră ca tigrii pe palisadă şi ziduri, ocupând orice loc cruţat de

flăcări, proiectilele lor şuierau în jurul mulţimii ce se retrăgea în castel, şi o săgeată îl nimeri în coapsă pe guvernatorul don Francisco Meneses care se afla pe podul mişcător sub turnul *Del oriente.* Guvernatorul apucă săgeata împodobită cu pene colorate şi o frânse cu mâna lui tremurătoare, lăsând cârligul în coapsă. O femeie, târând după ea un băiat de opt ani, care urla din răsputeri, mai apucă să se năpustească peste pod; apoi, lanţurile şi scripeţii zăngăniră şi scârţâiră, grinzile grele începură să se ridice, şi săgeţile indiene, ce zburau mereu spre asupritorul ce se retrăgea, nimeriră în lemn sau săriră îndărăt, lovindu-se de fier sau piatră.

Pe marginea şanţului se despărţea oraşul în flăcări de castel, în mulţimea de războinici negri apărură şi primii albi. Georg van der Does sări pe o grămadă de pietre şi strigă:

— Mynheer van Meneses, predaţi castelul! Nu-l mai puteţi apăra multă vreme! Amiralul vă oferă viaţa şi libertatea cu toate onorurile militare; domnule guvernator, pentru binele vostru şi al mulţimii de oameni de sub oblăduirea voastră, predaţi castelul!

Pe zidurile castelului, înconjurată de săbii, halebarde şi muschete spaniole, apăru şi silueta unei

femei:

— Don Francisco Meneses se află acum dinaintea lui Dumnezeu! – Comandant este Pedro Tellez! Gândiţi-vă la Palma şi Gomera; nu vă predăm Pavaosa.

— Camilla! Camilla Drago! strigă Georg van der Does; dar de dincolo de şanţ nu-i mai răspunseră decât focuri de armă.

IX

Spanie, strânge-ţi rândurile!

În castelul Pavaosa numai aveau timp să îngroape morţii creştineşte în pământ, şi chiar de-ar fi-vrut, nu mai era loc; stropeau cadavrele cu agheasmă, rosteau o scurtă rugăciune şi le aruncau de pe ziduri în mare, care le legăna o vreme încoace şi-ncolo, şi le zvârlea apoi olandezilor, pe mal. Singurul care a fost înmormântat în ’curtea castelului cu. Toate onorurile militare a fost viteazul guvernator, don Francisco Meneses. Mynheer van der Does îşi stabilise cartierul general într-o casă scăpată de foc din marginea cea mai îndepărtată a ruinelor oraşului incendiat.

Dintre toţi supuşii şi supusele regelui Filip al III-lea din castelul Pavaosa numai señora Rosamunda Bracamonte făcea faţă situaţiei din toate punctele de vedere. Ea nu păşea ca în extaz, asemenea doñei Camilla Drago, prin mizeria eroică; nu se mişca nici ca señor Pedro Tel-lez, ca un automat, ca apoi să răspundă deodată atacurilor cu desperare; nu-şi pierduse graiul şi-i spunea lumii rele părerea ei, aşa cum o spusese pe vremuri colonelului Heraugiere. Îşi prinsese poalele veşmântului în brâu, îşi sumesese mânecile şi-şi ţinea nasul mai sus decât oricând – şi aşa aştepta sosirea flotei de la Coruna, făcea ordine printre femeile şi copiii coloniştilor, urmându-şi stăpâna oriunde se ducea: pe valul de apărare asaltat de duşman, la patul răniţilor şi al celor suferinzi de friguri, pe zidurile dinspre mare, la îngrozitoarele ceremonii funerare.

Înainte de a-şi da sfârşitul, don Francisco Meneses ţinuse în strânsoare de fier mâna nepoatei sale:

— Sărmanul meu copil, sărmană fată!… Chemaţi-l pe Pedro Tellez… să se predea… s-a sfârşit cu domnia noastră pe insula Sfântul Toma! a spus el, gemând, şi doña Camilla s-a întors către cei din jur,

fără să-şi retragă mâna din strânsoarea dureroasă a degetelor ce se înţepeneau:

— Señones, señores, o, spuneţi-i că Pavaosa nu-i încă pierdută, că stema Spaniei nu a fost aruncată la picioarele olandezilor, că nu vrem să avem altă soartă ca aceea a Gratiosei şi a Palmei!

— Trăiască regele! strigă mulţimea înghesuită în jurul ei, însă un soldat bătrân, cu numele de Juan Lodoiro, se aplecă spre muribund, zicând:

— *Señor gobernador,* dacă nu se poate altfel, duceţi-vă liniştit; dacă flota vine la timp, apăi ne găseşte la posturi, dacă nu, atunci mângâiaţi-vă cu gândul că tabăra celor de-afară e bântuită de *madorca*[253], şi de-o fâ să vă urmăm, o să-i târâm după noi în lanţuri grele. Amintiţi-vă, înălţimea-voastră, ce grozavă escortă i-am dat în anul ’78 prinţului Don Juan de Austria, la Namur[254]; mângâiaţi-vă eu gândul că noi vom mărşălui în mormânt cu o mulţime şi mai mare.

Don Francisco nu-şi amintea. Nu mai găsea nicio

---

253 Boală molipsitoare asemănătoare cu ciuma.

254 Don Juan de Austria a murit la 1 octombrie 1578, probabil de ciumă. El a fost înmormântat în catedrala din Namur, fiind condus pe ultimul drum de întreaga armată de ocupaţie. În anul următor, rămăşiţele lui pământeşti au fost transportate în Spania.

mângâiere în evenimentele anului ’78. Muri, şi Camilla Drago se repezi de lângă el pe zidul castelului.

— Spania! Spania! Spania nemuritoare!

Nu mai era Camilla care se legăna în hamac, nici aceea care văzuse de pe turnul Abreojos apărând pe mare, la orizont, escadra olandeză. Acum părea să fie geniul frumos dar ucigător al acestei insule dogoritoare; se părea că puterea distrugătoare a soarelui tropical se personificase în ea; nu Pedro Tellez, ci Camilla Drago, înfrăţită cu focul cerului, apăra castelul Pavaosa!

— Acum v-aţi trezit cu adevărat, draga mea, zise señora Bracamonte. O, Doamne, Isuse Christoase, încetul cu încetul ajungi să-ţi fie totuna ce se-ntâmplă cu tine. Nelegiuiţii! Nelegiuiţii! Simt o femeie bătrână şi cumsecade, însă până la urmă te convingi că nicio plăcere nu-i mai mare ca aceea de a le turna în cap o oală cu apă fierbinte. E de-a minunea câte poate să uite omul şi câte poate îndura, dacă are o îndeletnicire potrivită. Şi, Domnul fie lăudat, a mai dat şi *madorca* peste ereticii şi rebelii ăştia; – nici vorbă că sunt din fire blândă şi împăciuitoare, dar aş vrea să-i lovească nenorocirea, iar pe afemeiatul cel gras, pe domnul

almirante van der Does, să-l lovească cel dintâi; ar merita-o de o mie de ori, pentru noi şi pentru unchiul nostru!

X

Madorca

Din nou dincolo, la olandezi! Ei puseseră stăpânire pe oraşul Pavaosa, şi *madorca* îi stăpânea pe ei. Se împlinise prevestirea predicatorului, îngerul morţii suflase asupra Assurului[255] şi dacă simţiseră frigurile ca pe nişte lovituri de vergi, acum, *madorca* era pentru ei ca muşcăturile de scorpion: *madorca* era molima proprie acestei regiuni şi când apărea printre ostaşii străini, blonzi, îi înspăimânta chiar şi pe băştinaşi. Ea topea muşchii şi grăsimea trupului, era neîndurătoare, şi numai fuga de razele verticale ale soarelui putea să salveze ceea ce mai rămăsese din

255 Aluzie la cetatea antică, în Asia, pe malurile fluviului Tigru.

oastea olandeză. Însă mai erau încă stăpâniţi de entuziasm, cuceriseră Pavaosa, dar castelul, nu; pe valurile de apărare ale oraşului ars găsiseră şaptezeci de tunuri grele şi le îndreptaseră asupra castelului, împreună cu propriile lor tunuri; ştiau că după zidurile acelea semeţe se aflau îngrămădite bogăţii imense, prada de ani îndelungaţi a Coastei de Aur şi de Fildeş; în afară de predicatorul din Ysselmünde nu se mai găsea nimeni care să spună: „înapoi, Olanda!”

— Atacă! Olanda, atacă! se auzea urlând mereu în jurul castelului spaniol.

Şi *madorca* îi ataca întâi pe cei mai puternici, pe cei mai vânjoşi; izbucni printre frizani, şi în ziua a treia după incendierea oraşului se îmbolnăvi amiralul van der Does, care-i întrecea cu un cap pe toţi ostaşii săi, şi-i amorţi braţul care mânuia spada. Însă moartea trebui să-l cuprindă pe uriaş cu amândouă braţele şi să-şi pună ambii genunchi pe piept, înainte ca mynheer să se predea. S-a apărat cu deznădejde, luptând pentru viaţă ca şi ostaşii săi pentru castelul Pavaosa. Dar *madorca* îşi impuse voinţa mai repede asupra armatei olandeze decât aceasta asupra insulei Sfântul Tema. Chiar din a doua zi a bolii, amiralul deveni mai tăcut, şi domnul Henricus Leflerus, care

scăpase mai uşor de *madorca,* se aşeză, seara, la căpătâiul amiralului, cu *Biblia* în mână.

Din când în când, în jurul casei, a cartierului general, se adunau comandanţii de toate gradele; Cornelius Lensen părăsise flota şi venise la ţărm să afle ultimele dispoziţii ale muribundului; Gerhard Storms raportă că cetăţuia nu va mai rezista decât până cel mult în noaptea următoare.

Georg van der Does şedea la picioarele patului unchiului său, şi când predicatorul îşi ridică privirea de pe *Biblie* spre tânăr, se uită îndelung şi cu adâncă-ngrijorare la obrazul lui istovit şi la trupul prăbuşit în sine. Fiecare ceas părea un an pentru oastea asta nordică nenorocită de pe îngrozitoarea insulă Sfântul Toma; aceeaşi moleşeală plină de nelinişte, aceeaşi oboseală febrilă se citea pe toate feţele ce se înghesuiau la ferestrele colibei sau în uşă.

— Cuceriţi odată cuibul ăsta prăpădit şi nu vă îngrijiţi de soarta mea! strigă amiralul. Duceţi-vă la treburile voastre, domnilor, şi nu vă pierdeţi vremea cu politeţuri fără rost la căpătâiul unui om pierdut. Loviţi şi distrugeţi; – apoi îmbarcaţi-vă cât mai repede, şi vorbiţi-mă acasă de bine. Priviţi, pe cât puteţi, totul cu voioşie, aşa cum am făcut şi eu; – odată ce soarta

ne-a aruncat în soba asta încinsă, puneţi mâna şi luaţi tot ce puteţi – şi ştergeţi-o înainte de a fi prea târziu. Duceţi-vă, bunii mei domni şi viteji camarazi, atacaţi încă o dată cu toate tunurile de pe bord, Cornelius! Pe ei încă o dată cu sabia şi cuţitul, domnule Storms! Şterge-o, Georg, dragul meu; bestia din creierul şi măruntaiele mele are gheare ascuţite; domnul Heinrich Leflerus mă va îngriji ca o dădacă; le-a făgăduit doar domnilor conducători ai Statelor Generale. Înainte, pe uscat şi pe apă, pentru bătrâna Olandă!

— O să cucerim castelul şi-l reclădim pe trupul vostru ca pe cel mai mândru monument, să fiţi sigur, spuse Cornelius Lensen.

— Din oase şi pietre o singură grămadă! strigă mynheer van Wena. Ţineţi-vă bine până la miezul nopţii, şi cel puţin încă o dată o să mai auziţi Statele strigând victorie, iar dacă după aceea nu vreţi să mai rămâneţi, ei bine, atunci puteţi să vă-ngrijiţi râzând acolo sus, de încartiruirea noastră, a celorlalţi.

— Aşa să fie, zise amiralul şi toţi comandanţii îi strânseră mâna, după care părăsiră coliba.

Cu muribundul n-au mai rămas decât nepotul lui şi bătrânul predicator.

— Iată-i pornind într-acolo, împlătoşaţi în bronz ş, oţel, spuse predicatorul din Ysselmünde. Nicio boare omenească nu le-a putut înfrânge sufletele crâncene. Priveşte, tu, erou, tu, războinic de fier, tu măreţ comandant a o sută de corăbii, priveşte, mynheer van der Does, se lasă amurgul, încă un ceas şi va fi noapte adâncă; lumina zilei pe care ai blestemat-o, n-o s-o mai vezi. Ai fost înconjurat de sute şi mii, dar ascultă, strigătele şi zăngănitul săbiilor lor se sting, în tabăra ta se lasă tăcerea. Ti-au vorbit tare, ca-n sunet de trompete: aşteaptă numai până la miezul nopţii şi-ţi vei da sufletul în urlet de bucurie şi triumf. Eu însă, slujitorul Domnului, îţi spun, ai mers cu mii pe valuri şi uscat, dar astăzi, la miezul nopţii, vei pleca singur, şi dacă ei vor striga victorie asemenea tunetului din hău de pe valurile de apărare inamice, şi dacă vor duce numele tău în sus, în cer, până la minunea Domnului, până la înflăcărata cruce, care luminează toată bezna de aici: te vei simţi ca şopotul celui din urmă val, ce se pierde în nisipul din nordul Olandei, neauzit de nimeni. Amirale, odată cu strigătul de izbândă se va ridica la cer un alt strigăt, pe ca re-l vei auzi. Ei lovesc cu cei tari pe cei slabi, cu bărbaţi pe femei şi copii şi n-ai spus un cuvânt de

îndurare pentru aceştia. „Loveşte, distruge, trânteşte la pământ!” ai strigat toată viaţa ta; o, mare amiral, pe toate mările i-ai aruncat duşmanului aceste vorbe-n faţă, vrei să le arunci ca pe un cârlig de abordaj şi la bordul cerului? Mynheer van der Does, pe toate mările ţi-a răspuns strigătul inamicului înarmat de bătălie; dar acum, priveşte, s-a făcut întuneric; acum nimeni nu-ţi răspunde, glasul tău se stinge în pustiu; împreună-ţi aşadar mâinile şi roagă-te: Indurare, Doamne, îndură-te de mine şi de sărmanul castel Pavaosa; – îndură-te de *toţi* cei ce mor, Doamne, salvează nevinovaţii din mâinile celor ce-i ameninţă şi…

Georg van der Does luă mâna moşneagului:

— Nu vă aude, sfinţia-voastră, uitaţi-vă la obrazul lui.

— Atunci ascultă-mă tu, băiete! strigă predicatorul, ridic! udu-se de jos. Du-te afară pentru el şi vorbeşte: Vieţile pe care le voi salva în noaptea aceasta să cadă pe cântarul unchiului meu dinaintea scaunului Celui preaînalt; fecioara pe care o voi smulge din mâinile negrilor, sărmanul copilaş pe care-l voi scoate din flăcări să vorbească pentru el; şi când, la miezul nopţii, comandanţii lui, potrivit cuvântului

lor, vor vesti victoria olandeză odată cu numele-i, atunci, tăcerea ta să preţuiască mai mult pentru el decât toate bubuiturile de tun şi toate strigătele de triumf din lume.

Georg van der Does îşi scoase tăcut pistoalele de la brâu, îşi desprinse de la centiron sabia şi puse armele la picioarele patului unde zăcea unchiul său. Domnul Heinrich Leflerus îşi puse mâna pe creştetul tânărului:

— Du-te şi salvează; – este cea mai frumoasă noapte a vieţii tale.

XI

Ultimul grăunte de nisip

Când întunericul nu-i mai îngădui să vadă marea, Camilla Drago coborî pentru ultima dată de pe turnul Abreojos. Turnul era gata să se prăbuşească; zidurile forţăreţei dinspre mare şi dinspre uscat se aflau la pământ; molozul şi zidăria umpluseră pe jumătate şanţul adânc, care despărţea castelul de oraşul incendiat, iar mynheer van Wena avusese din nenorocire dreptate când spusese că sunase ceasul burgului din Pavaosa. Flota din Coruna nu sosise nici astăzi; asediaţii nu mai primiseră nicio ştire de la căpitanul Giralto.

— Suntem pierduţi! spuse Camilla, după ce

coborî scara pe jumătate năruită a turnului. Nu mai avem nicio scăpare.

În curtea castelului ardea un foc mare, aruncându-şi lumina pâlpâitoare pe ziduri, pe bolţi şi ganguri boltite, pe feţele şi trupurile celor îngrămădiţi acolo. Miasmele înăbuşitoare nu-şi găseau nicio ieşire din spaţiul înconjurat de ziduri; nori de ţânţari anofeli zburau în jurul flăcărilor, şi pe măsură ce piereau în foc erau înlocuiţi cu alţii care ţâşneau din noapte. Soldaţii portughezi şi spanioli, precum şi femeile şi copiii lor care se mai aflau în viaţă, stăteau aşezaţi, în picioare, se ghemuiau, zăceau în cerc; şi toţi, în afară de minori şi sugari, ştiau că flota de la Coruna nu va mai putea veni la timp, că pentru ei nu mai e nicio salvare pe pământ. Erau istoviţi de moarte, praful de puşcă se sfârşise, fântâna aproape secase. Unii se rugau, alţii îşi frângeau tăcuţi mâinile, de desperare, cei mai curajoşi şi tari scrâşneau din dinţi; toţi coborâseră de pe ziduri în cercul acesta al jalei, numai señora Rosamunda Bracamonte, împreună cu señor Pedro Tellez şi ceilalţi comandanţi se rezemau, răspândiţi ici şi colo, de parapetele sfărâmate – ultimii păzitori ai Pavaosei.

Doña Camilla Drago păşi încet în cercul de

lumină al focului, şi oamenii bărboşi, femeile copleşite de teamă, sărmanii copii îşi ridicară ochii la ea, de parcă aşteptau să facă o minune, aşteptau un cuvânt, un zâmbet şi întocmai ca mişcarea din cap a unei icoane făcătoare de minuni, să prefacă spaima în izbucnirea nebună de bucurie a mântuirii şi salvării.

Însă Camilla îşi coborî ochii în pământ şi vorbi:

— Va trebui să murim, regele nu ne poate ajuta; în jurul nostru nu afli decât marea pustie, noaptea şi duşmanul; Dumnezeu e peste noi; să murim ca buni creştini catolici! E voia lui Dumnezeu, care ne-a adus pe insulă să ne pedepsească astfel.

Mulţimea nu strigă, nu-şi smulse părul din cap, nu se bătu cu pumnii în piept; oamenii îşi lăsară doar capul mai adânc în jos, bolnavii îşi traseră mai mult pătura pe ei, mamele îşi strânseră mai tare copiii la sân.

— Unde este señora Bracamonte, señor Lodoiro? întrebă Camilia.

— Stă de strajă împreună cu comandantul pe bastionul maurului, răspunse acesta, şi fata o căută pe bătrâna dădacă şi prietenă la locul indicat.

O găsi – era singură; Pedro Tellez se dusese într-alt loc singuratic, ca să-şi încheie socotelile, înainte ca

atacul olandez să i le răvăşească.

Camilia o sărută pe credincioasa, curajoasa bătrână.

— Vom avea curând pentru prima dată o adevărată patrie, de unde nimeni nu ne va mai putea izgoni, spuse ea, şi señora îi puse mâna pe buze:

— Taci, taci!

— Ce-aş mai putea spune? vorbi doña Camilia Drago „am avut destul timp să ne pregătim – putem să tăcem.

Au stat împreună pe zid de la nouă până la unsprezece; apoi s-au aşezat pe o grămadă de pietre; Camilla îşi puse capul în poala señorei. Şi noaptea încremenise-n linişte deplină; tabăra duşmanului tăcea; numai unele vietăţi se mai mişcau. În jur zburau o mulţime de fluturi şi gândaci luminoşi, iar glasul Oceanului Atlantic era mai tare decât ziua.

În castelul Pavaosa se lăsase o linişte adâncă; însă cu puţin înainte de miezul nopţii se deşteptă un ţine la. Pieptul mamei sale şi începu să plângă, şi maică-sa îi cântă un cântec de leagăn, de parcă ar mai fi ajutat la ceva.

La unu se sfârşise totul. Amiralul van der Does auzi pentru ultima dată tunetul bătăliei; se ridică în

capul oaselor, ascultă atent, se prăbuşi îndărăt şi încremeni. În uşa casei stătea predicatorul Heinrich Leflerus, ţinându-se de uşori. Văzu valul de apărare al castelului înconjurat din nou de flăcări roşii, iar pe ziduri, învălmăşeala încăierării. Urletul strident de război al negrilor întrecea cu mult strigătul de luptă al celor de un neam cu el şi strigătul de moarte al spaniolilor; predicatorul din Ysselmünde îngenunche pe prag, încercând să se roage, dar nu izbuti decât să-şi frângă mâinile.

Tânărul, al cărui suflet îl câştigase, se năpustise, dezarmat, primul, în fruntea detaşamentului de asalt, prin breşa din zidurile castelului Pavaosa, pierdut fără speranţă.

— Am venit să bem apă, şi ni s-a dat să bem sânge! spuse, gemând, predicatorul, şi fruntea lui aproape că atingea pământul.

La unu se sfârşise totul, însă Heinrich Leflerus aşteptă zadarnic lângă cadavrul amiralului să vină un trimis de la învingători. Nu se arăta nimeni; sufletul lui mynheer van der Does trecuse dincolo, în marea taină, fără ca nimeni să se mai gândească la el. Predicatorul se ridică şi păşi nesigur peste şi printre ruinele oraşului până la poarta castelului închisă până

atunci. El ajunse cu mulţimea pe podul mişcător coborât; abia scăpă de pericolul de a se prăvăli în şanţ sau de a fi călcat în picioare de gloata înnebunită. Sub bolta porţii îl întâlni, pe mynheer Gerhard Storms, care-l bătu pe umeri, strigând:

— Aşadar, iată-vă şi pe voi aici, sfinţia-voastră. Am făcut deci o treabă bună şi nădăjduiesc că ne veţi lăuda mâine în rugăciunea voastră. Hei, mauri, frizoni şi olandezi, faceţi loc domnului predicator! Da, da, mynheer Leflerus, s-au petrecut fapte crâncene; gloata a aşteptat prea mult dinaintea porţii şi şi-a pierdut răbdarea.

Bătrânul s-a oprit în curtea castelului Pavaosa şi, ridicându-şi braţele către cer, strigă doar:

— Doamne! O, Doamne Dumnezeul meu!

XII

Glasurile izbânzii

Au cărat la bordul corăbiilor de război mai mult de o sută de tunuri în bună stare, colţi de elefant, lână, o mare cantitate de zahăr, grăunţe de aur şi galbeni, prăzi din odăile femeilor, armuri preţioase şi arme, blănuri de tigru şi leu, şi la urmă – *madorca.* Oastea olandeză părăsi ca pusă pe fugă ruinele oraşului şi castelului Pavaosa, precum şi insula Sfântul Toma; şi o mie două sute de cadavre au fost aruncate peste bord, în mare, chiar în primele două săptămâni de drum. Flota a fost a doua oară împărţită, Gerhard Storms trebuia să pornească spre Brazilia cu şapte corăbii, iar celelalte, cu prada, urmau să se îndrepte

spre patrie, sub comanda contraamiralului Cornélius Lenisen. Dar şi mynheer van Wena a murit de molimă şi nu a avut cine să-i ia locul; corăbiile sale s-au întors îndărăt, la *schout by nacht,* şi după o călătorie jalnică şi furtunoasă, flota a ajuns din nou, la începutul anului 1600, la gurile fluviului Maas. „Acolo”, se plângeau rapoartele din Haga şi Amsterdam, „nu s-au găsit pe câte o corabie de război nici şase oameni sănătoşi şi numai doi comandanţi şi mynheer Leflerus s-au înapoiat absolut teferi”.

Flota de la Coruna, spre binele ambelor părţi, nu s-a întâlnit cu olandezii. Ajunsese până la Gomera şi, pentru a apăra insulele Indiei de Vest, pornise iar în larg, până când şi ea, risipită de furtună şi grav avariată, a fost nevoită să-şi caute scăparea în porturile spaniole.

După trei zile de la plecarea duşmanului de pe insula Sfântul Toma, căpitanul José Giralto a ancorat din nou la ţărm, sub zidurile sfărâmate ale oraşului Pavaosa cu „Coroana Aragonului“. Însă de pe turnul Abreojos nu se auzi nicio bubuitură de tun în semn de salut, şi când păşi de pe pasarelă iar pe ţărm, nu-l întâmpină nimeni să-i spună bun venit. Căpitanul Giralto nu era un om care să se înduioşeze uşor şi

văzuse în viaţa lui multe lucruri rele şi înspăimântătoare, fără să-i dea o lacrimă;

— Dar când se opri pe ruinele acestea stropite de sânge

— Îl podidi plânsul.

El şi oamenii lui încercară să acopere cu pământ trupurile concetăţenilor lor; însă nu îngropară decât câteva cadavre de copii şi renunţară, fiindcă soarele ecuatorului strălucea mereu peste Pavaosa, şi chiar şi cea mai mică zăbavă era moarte sigură. Aşa că Giralto înălţă numai din nou steagul Spaniei pe ruine, ca să-şi uşureze întrucâtva sufletul, şi lângă acesta, „în onoarea şi amintirea señorei Brac amonte y Mugadas Criades”, spânzură şapte negri, pe care-i găsise pe uliţele oraşului incendiat. Apoi ridică din nou ancora şi se îndreptă spre insula Sfântul Iago de la Capul Verde, ca să dea de veste acolo în ce stare găsise şi părăsise Pavaosa şi, de s-o putea, la vreme potrivită, dacă împrejurările aveau să fie favorabile, să ajungă un zvon despre cele petrecute la Madrid sau la Escorial, ca să-i smulgă regelui Filip al III-lea nepăsătoarea ridicare din umeri a regilor.

Cât de palide, cât de lipsite de interes şi

importanţă au ajuns toate acestea în decursul veacurilor! Două-trei rânduri într-o cronică spaniolă sau olandeză, o pagină sau o jumătate de pagină într-o istorie germană a Confederaţiei Ţărilor-de-Jos pentru cercetător, două versuri pentru poet!

Pe o ieşitură de stâncă, sub palmierii de pe insula Sfântul Toma stătea o tânără negresă. Pe cap avea o coroană de pene, însă purta rochia sfâşiată, pătată şi pârlită a unei doamne spaniole, iar la încheietura mâinii, o brăţară de aur, capodopera unui giuvaergiu din Cordova. Se uita la întinsul mării cu priviri pline de o bucurie sălbatică şi cânta:

— De pe mal se ridică fumul, şi ochii mei nu mai văd marile corăbii; s-au făcut mici, pierzându-se în depărtări, şi le-a înghiţit apa. Lanţurile au căzut de pe grumazul poporului meu, mâinile războinicilor sunt roşii, iar inimile fecioarelor, pline de bucurie. Poporul meu a văzut corăbiile cele mari apropiindu-se pe valurile mării şi stătea, plin de teamă în munţi, dar teama lui s-a prefăcut în strigăte de bucurie; poporul mării a întins mâna tatălui meu şi fraţilor mei, şi mâinile războinicilor din munţi sunt roşii şi pline de comori. Nu mai aud tunetul vrăjitorilor albi, uliul zboară peste locul unde se aflau corturile lor, iar

femeia lui, peste oraşul asupritorului; fraţii mei au aruncat faclele în palatul stăpânului; am dănţuit cu surorile mele în jurul celor ucişi, şi frumoasa stăpână albă a trebuit să-mi dea brăţara de aur de la braţul ei încremenit. Poporul negru din munţi a dănţuit în jurul mormântului în flăcări al prinţului oamenilor de pe mare. Au aprins casa peste trupul lui neînsufleţit, pentru ca nimeni să nu-i batjocorească osemintele. Marea bătălie s-a sfârşit; – linişte – linişte – linişte; corăbiile negre şi-au întins aripile; nu le mai zăresc. Tatăl meu se duce cu arcul şi măciuca la ţărmul mării şi aşteaptă să vadă ce-i dăruiesc valurile; – uliii şi vulturii ştiu – şi rid, iar inima mea e ca zborul lor în văzduh. Stăteam ascunşi în peşterile şi văgăunile munţilor, fiindcă braţul stăpânului era puternic în cetatea de la malul mării; pe fraţii mei îi bătea cu biciul, şi surorile mele trebuiau s-o slujească pe fata lui; dar Abambu, zeul morţii, s-a lăsat asupră-i ca săgeata pornită din tufiş. Poporul mării a învins, dar a pierit în soare; Onarika, şarpele, l-a încolăcit în mii de inele şi i-a zdrobit inima. Corăbiile fermecate nu se mai văd: toiagul regesc e din nou în mâna tatălui meu; valurile se joacă în jurul ţării mele, în razele soarelui; zeii poporului meu ne-au salvat: port inelul tinerei

prinţese albe; sunt fiica regelui; fraţii şi tovarăşii mei de joacă îmi ridică o colibă din frunziş verde pe locul unde mândra casă a fetei albe s-a prăbuşit peste ea şi peste poporul ei!…

Prin ceaţa cenuşie a iernii păşea în sus şi în jos, pe ţărmul de la Scheveningen, un bătrân îmbrăcat în veşmânt negru de preot – predicatorul de la Ysselmünde, domnul Heinrich Leflerus.

Stătuse toată dimineaţa în casa lui mynheer van der Does, între tatăl şi mama lui Georg, povestind iară şi iară adânc mâhniţilor părinţi despre fatala expediţie la ecuator a preaputernicilor reprezentanţi ai Statelor Generale, despre viteazul amiral, despre Georg şi Camilla Drago. Era un bun predicator, dar un slab povestitor, şi păstrase numai pentru el însuşi neînchipuita spaimă: părinţii nu făceau decât să se vaite şi să plângă.

După-amiaza, către ora trei, nu a mai putut să reziste la atmosfera din casă. Porni prin grădină şi pe pajiştea acoperită de zăpadă, unde, odinioară, tânăra captivă spaniolă culesese flori şi prinsese fluturi cu sălbaticul băiat olandez. Porni încet de-a lungul canalului, tot mai departe spre mare. Ba se oprea pe dune, uitându-se la valurile Mării Nordului ce se

rostogoleau spre ţărm, ba pornea prin ceaţă, cutremurându-se de îngrozitoarele amintiri – aici, într-o zi ca aceasta, te apuca nebunia silit fiind să te gândeşti la soarele acela de pe insula Sfântul Toma.

— Ce să fac, după ce m-am întors de la un astfel de drum? spuse el. Unde să fug să mă ascund de fantomele ce mă urmăresc? Nicăieri nu-mi găsesc liniştea; morţii îşi întind mâinile spre mine de pretutindeni. O, Pavaosa, Pavaosa, împotriva amintirii numelui tău nu mă ajută nicio rugăciune, niciun strigăt şi nicio implorare, nicio muncă şi nicio strădanie. O, Pavaosa, zidurile tale zac la pământ, dar mă ţin captiv până la moarte; din şanţurile tale n-o să scap niciodată. O, Pavaosa, flăcările care te-au nimicit s-au stins de mult, dar n-au pierit din sufletul meu. Pe copiii tăi i-am văzut dându-şi sfârşitul, o, Pavaosa, şi sufletul meu a fost îngropat cu ei, ca băiatul pe care l-am trimis fără armură şi fără sabie să-şi întindă braţele înaintea lor. Am văzut tinerii tăi, gingăşia şi frumuseţea sfâşiate şi chinuite – vai mie! – am văzut fumul ruinelor tale purtat de vânt peste ape, şi crestele munţilor tăi prăbuşindu-se în vale; numele tău, o, Sfinte Toma, a alungat corăbiile poporului meu pe faţa oceanului; ca pe nişte oameni pierduţi ne-a

aruncat pe ţărmul patriei. Am pornit în larg, bărbaţi şi ostaşi, şi ţi-am lăsat ţie bărbăţia şi puterea noastră, o, Sfinte Toma! Ca umbrele se târăsc cei întorşi acasă şi se tem să privească marea; fiindcă, iată, valurile caută să te înşface şi sar asemenea câinilor, lătrând numele tău – Pavaosa, Pavaosa!

Marşul către casă

I

LA 7 AUGUST 1674, în vechiul oraş Bregenz de lângă lacul Constanţa şi în jurul lui, la aniversarea naşterii patronului acestei aşezări şi a ţinutului, sfântul Gebhard[256], domnea o mare agitaţie. Poporul nu-l mai sărbătorise de mulţi ani cu atâta ardoare şi veselie ca astăzi.

Tunurile împărăteşti de la sihăstria de dincolo de râul Unnoth trăseseră chiar din faptul dimineţii în cuvenita cinstire a sfântului, amestecându-şi bubuitul cu hărmălaia şi pocnetele de puşcă ale cetăţenilor de pe zidurile oraşului şi înălţimile din jur; clopotele mari şi mici de la biserici şi mănăstiri nu se liniştiseră aproape toată vremea, iar ziua îl cinstea şi ea prin

256 Conte de Bregenz, episcop al Constanţei în secolul al X-lea.

frumuseţea ei însorită. Valurile marelui lac se izbeau uşor de maluri, iar cele mai îndepărtate creste şi piscuri din sudul cantonului Graubünden de peste valea Rinului: Roja, Schwestern von Frastanz, Scesa plana, Calanda şi Grauhörner străluceau cu întinsurile lor de zăpadă în lumina soarelui, în vreme ce mai aproape, ridicându-se în slavă, uriaşii St. Gallen şi Appenzell, Gonzen, Alwier, Kamor, Hohenkasten şi bătrânul Säntis, cu toate crestele şi crăpăturile lui – o splendidă coamă dinţată de munte – se profilau pe cerul albastru într-o minunată limpezime. Cine-şi ducea mâna streaşină la ochi, ca să-i apere de sclipirea şi strălucirea apei, putea să distingă clar chiar şi vârfurile de munte înceţoşate Hohentwiel şi Hohenkrähen din îndepărtatul Hegäu.

Corăbiile şi bărcile oaspeţilor din Allgäu şi Thurgäu erau legate cu funii şi lanţuri lângă capela de pe malul lacului, unde se odihnesc osemintele celor căzuţi în 1407 în lupta cu păstorii de pe Appenzeller şi unde contele Wilhelm de Montfort a îngenuncheat după victorie împreună cu toţi cavalerii Ordinului Sfântului Jürgen, strigând pentru prima dată „Ehrguta! Ehrguta!”, Strigăt ce nu s-a stins de-a lungul secolelor în uliţele vechiului oraş imperial

Bregenz.[257] Din pădure venise mult popor, şi benedictinii din Mehrerau şi preoţii din oraş puteau pe bună dreptate să binecuvânteze ziua aceasta; deoarece, după cum se-ntâmplă de obicei la astfel de prilejuri solemne, favorizate de vreme şi energia vitală a oamenilor, se alegeau cu destule foloase, care fără-ndoială le prindeau bine şi le primeau bucuroşi, cu mulţumiri şi bunăvoinţă.

Iar dacă, aşa cum s-a spus, pe malul apei domnea o vie animaţie, ea se înteţea tot mai mult pe toate drumurile ce duceau în sus, la patrulaterul cenuşiu al zidurilor oraşului imperial, atingând culmea pe potecile pădurii din dreapta acestuia, ce se aşterneau spre culmea Pfannenberg[258]; fiindcă acolo sus sau de acolo în jos trebuiau să meargă toţi cei ce voiau să-l salute sau îl salutaseră pe Sfântul Gebhard. Noi

---

257 În anul 1401 locuitorii din cantonul Appenzell s-au ridicat împotriva stareţului Kuno din Stoffeln. Împreună cu locuitorii din Schwyz au înfiinţat o Ligă a celor de pe malul lacurilor, care în curând s-a întins peste toată Elveţia de Nord şi Vorarlberg, până în Tirol. Între 1407 şi 1408 Bregenz a fost împresurat de locuitorii din Appenzell. O femeie, pe nume Guta, a dat de veste despre un atac ce urma să aibă loc asupra oraşului, astfel că locuitorii din Bregenz, sub conducerea contelui Wilhelm de Montfort, au putut să-l respingă. Consiliul oraşului a hotărât ca în amintirea salvării Bregenzului de către Guta, străjile de noapte să strige la anumite ore „Ehrguta“ („Cinste ţie, Guta !“).

258 Muntele Sfântului Gebhard, cu burgul Hohen-Bregenz, locul de naştere al sfântului.

mergem cu cei ce suie, ca apoi să coborâm din nou cu un singur oaspete al bunului episcop.

Fără-ndoială că sfântul s-ar fi mirat grozav dacă ar fi văzut astăzi locul unde se afla odinioară leagănul său. Natura avusese desigur timp destul să înfrumuseţeze crâncenul monument al furiei suedeze din anul 1646[259]; totuşi, nu reuşise asta pretutindeni. Zidurile şi turnurile impunătoare, crăpate de flăcări ale Hohen-Bregenz-ului se uitau încă şi acum turbate de mânie în jos, la tânăra şi îmbucurătoarea vegetaţie a pădurii, ce se înghesuia printre şi pe ele. Şi cum câte o sămânţă înaripată prinsese rădăcini în crenelurile. Şi deschizăturile goale ale ferestrelor, groaznica zeiţă Bellona[260] râdea cu atât mai sarcastic printre buruienile clătinate de vânt şi prin iedera căţărătoare. Iarba şi ruşii de toamnă, lumânăricile şi ochiul-boului nu câştigaseră încă victoria asupra dărâmăturilor incendiului provocat de cruntul mareşal Karl Gustav Wrangel. Dacă poporul ar fi avut o înfăţişare asemănătoare cu locul de naştere al sfântului său de pe frumoasa creastă ieşită în afară a

259 În 1646, Bregenz a fost cucerit de suedezi, sub conducerea feldmareşalului Karl Gustav von Wrangel (1613–1676); în anul următor, cînd armatele suedeze s-au retras, a fost distrus.
260 Zeiţa războiului la romani.

Pfannenbergului, fără-ndoială că sărbătoarea n-ar fi fost atât de veselă.

Dar sărmana, chinuita omenire uită, slavă Domnului, uşor şi repede. Mulţimea veselă, ce se aşezase jos, înlăuntrul zidurilor năruite ale castelului, umplând pădurea de jur împrejur şi forfotind pe toate cărările, nu se întrista astăzi câtuşi de puţin pentru ceea ce se petrecuse cu mai mult de douăzeci şi şapte de ani în urmă, şi faptul istoric dădea cel mult prilejul unor oameni mai vârstnici să întreţină o convorbire destul de plăcută.

Desigur, suedezii nu-i năpăstuiseră prea tare pe oamenii sărmani şi cetăţenii de rând la sfârşitul anului ’46, fiindcă generalul Wrangel se alesese cu o pradă atât de mare de la nobili şi tagma preoţească, încât avusese plăcerea şi bunăvoinţa să nu se atingă de lucrurile mai fără de preţ. Căci preoţimea şi nobilimea îşi puseseră la adăpost comorile şi bunurile lor cele mai de valoare departe de meleagurile lor, în oraşul imperial întărit, şi când perfidul comandant al sihăstriei de pe malul lacului deschisese porţile prin trădare, suedezii au găsit acolo totul adunat în ordine, frumuşel şi plăcut, şi au putut, pe bună dreptate, să-şi frece mâinile bucuroşi. Cine călătoreşte astăzi prin

Suedia şi ajunge la Skogkloster[261], găseşte încă acolo tot felul de lucruri frumoase, luate pe vremuri de Wrangel din Brigantium[262], pe care moştenitorii din Allgäu şi Vorarlberg le-ar cere zadarnic înapoi.

În mijlocul ruinelor, pe locul unde se înalţă, de la 1723, biserica stăpânului de pe vremuri al castelului de la Hohen-Bregenz şi a sfântului de mai târziu, astăzi, la 7 august 1674, pe pământul curăţit de moloz şi sfărâmături, se ridicase un altar pentru solemnitatea zilei, împodobit cu flori şi înţesat cu luminări, de la care călugării benedictini de la Mehrerau prezidau sărbătorirea. Aici se găsea centrul forfotei, totuşi, ea nu era mai mică pe o rază destul de întinsă de jur împrejurul lui. În încăperile devastate ale cetăţii, pe iarba verde şi sub copaci se rânduiseră mese şi bănci, se îngrămădiseră butoaie şi li se dăduse cep; acolo găseai fel de fel de bucate gustoase şi lucruri care să bucure ochiul, şi oaspeţii veniţi la aniversare şedeau la mese ori pe iarbă, se-nghesuiau în jurul butoaielor şi se tocmeau dinaintea tarabelor vânzătorilor de mătănii, cruci şi icoane. La o masă,

---

261 Mânăstirea din pădure, fostă mânăstire de călugăriţe, mai târziu castel al familiei Wrangel pe malul lacului Mälar, lângă Uppsala.

262 Numele oraşului Bregenz în vechime.

unul dintre eroii acestei povestiri stătea, răzleţ şi singuratic, dinaintea unei sticle şi a unui pahar, dând din cap şi uitându-se fericit, clipind din ochi, la învălmăşeala oamenilor, apărat în spate de un colţ de zid înnegrit de fum, umbrit de un copăcel de arţar, nepăsător la sunetul clopoţeilor preoţilor, la tonurile muzicii din pădure, la chiotele de bucurie şi la râsul dezlănţuit al băieţilor şi al fetelor – unul dintre cei doi eroi ai acestei naraţiuni, bravul caporal *Sven Knudson Knäckabröd* din Jönköping de lângă Wetternsee, care ajunsese aici, pe vremuri, cu marele mareşal Karl Gustav Wrangel.

II

Caporalul, cu bărbia rezemată în pumni, clipea cu ochi înceţoşaţi, gânditor, cu o mutră caraghioasă, clătinându-şi din când în când capul încărunţit şi trecându-şi podul palmei peste nasul arămiu de om cumsecade, deşi nu onorabil; se minuna şi el că stătea aici, ba chiar şi a doua oară şi, într-adevăr, în împrejurări şi situaţii cu totul diferite. Băuise din vinul bun de Tirol destule litruţe zdravene, nefiind aşadar nicio mirare că privea forfota pestriţă de dinaintea şi din jurul lui ca printr-o lumină fantastic-încântătoare; dar soarta sa ciudată îi îngăduise într-adevăr să vadă pe locul acesta tot felul de arătări şi fără să fi băut vinul roşu de Tirol. Dădea din cap cu melancolie dar şi înveselit, gândindu-se la felul cum ajunsese atunci în

castelul sfântului episcop Gebhard. Nici vorbă, nu aşa cum se aşezase astăzi dinaintea unui pahar, crăcănat şi în tihnă, la umbra unui arţar înverzit. Pe atunci, pământul era acoperit de zăpadă, iar de cetina de molift, de crengile de brad, de ramurile goale ale stejarilor şi fagilor, de bărbile celor zece mii de camarazi, care mărşăluiseră încoace prin Allgäu să atace oraşul Bregenz, atârnau ţurţuri de gheaţă. Pe vremea aceea, el, caporalul Sven Knudson Knäckabröd, mânuia archebuza ca şi ceilalţi, stătea, ca şi ceilalţi în fum, abur şi foc şi suia coasta Pfannenbergului, trecând peste cadavre şi răniţi. Pe atunci le ajuta comandanţilor de tunuri să le pună în poziţia cea mai bună de tragere şi se aflase printre cei dintâi când poarta Hohen-Bregenzului se sfărâmase şi zidul se clătinase şi se prăbuşise, pregătind şanţul pentru trecerea, saltul şi atacul detaşamentului de sacrificiu. Desigur că se aflase şi printre cei din detaşamentul de sacrificiu, şi pe soldaţii împăratului care apăraseră neclintiţi intrarea, el îi lovise îndârjit cu patul muschetei; căpitanul l-a lăudat grozav, şi când, după aceea, mareşalul a venit pe munte să vadă la faţa locului treaba săvârşită, caporalul Sven se afla printre cei mai din faţă care strigau: „Victorie!” mai

tare decât toţi.

„Oho!” oftă caporalul în după-amiaza de 7 august a anului 1674, îmbătându-se de încântătoarele amintiri şi lăsându-se greoi pe partea stângă, în timp ce cu dreapta lovea cu putere în masă. Ca să-şi exprime mai dar simţămintele, nu mai avea nimic de adăugat; *noi* însă mai avem de spus câte ceva în legătură cu câteva întâmplări anterioare, pentru ca să îndreptăţim sentimentele *noastre* faţă de el.

În sus, pe Fürberg, şi în jurul lui, prin pădurile şi prăpăstiile acoperite de zăpadă, hărţuiala dintre suedezi şi soldaţii împăratului a mai durat încă zile întregi şi după cucerirea oraşului şi a castelului Bregenz; chiar şi astăzi turistul îşi îndreaptă ochiul liber sau ocheanul din fortificaţiile pe jumătate năruite în acele săptămâni sângeroase către Pfänder[263] una dintre cele mai grandioase privelişti din Europa.

Un însemnat detaşament de învingători pătrundea tot mai adânc în pădure; jefuind, pustiind şi incendiind, alunga poporul, înspăimântându-l, sat cu sat, sau, împărţit în grupuri mai mici, îl gonea prin văgăuni impracticabile, ori prin văi ascunse, aşa după

263 Cea mai înaltă culme din împrejurimile oraşului Bregenz (1064 m.).

cum devenise obicei, datină şi nărav, începând cu anul 1618, pentru toate părţile aflate în război pe sfântul pământ al Imperiului roman. Dintre aceşti eroi făcuse parte şi caporalul Sven Knudson Knäckbröd şi, datorită amintitei expediţii se mai afla dânsul în august 1674 în ţinut, iar de ziua sfântului Gebhard, în castelul la a cărui distrugere participase şi el, şezând paşnic şi în tihnă dinaintea unui pocal de vin. De această campanie suedeză din primele zile ale anului 1647 după Christos se leagă una dintre acele trăsături frumoase şi destul de obişnuite ale curajului, furiei, eroismului femeiesc, despre care operele istorice scrise de bărbaţi ne vorbesc cu o admiraţie plină de perplexitate şi de o oarecare îngrijorare.

La 4 ianuarie 1647, între Lingenau şi Hüttisau, nevestele şi „pitulicele” din Vorarlberg, adică tinerele fete, i-au ucis până la unul pe suedezii năvălitori, doar un singur om scăpând cu viaţă – caporalul Sven Knudson Knäckabröd – care, grav rănit, a fost luat prizonier de hangiţa de la hanul „La porumbiţa” din Alberschwende, Fortunata Madlener, şi apărat de ea, în împrejurări ciudate, de atacul setos de sânge al camaradelor ei de luptă mai puţin îndurătoare.

Bărbaţilor, care pesemne din modestie, se

ţinuseră departe de incursiunea aceasta de la Roter Egg, se-nţelege că nu li se îngăduise să se amestece nici în tratativele ce-au urmat după luptă; dar ei bat clopotele şi astăzi, la 4 ianuarie, ora două după-amiază, în onoarea şi amintirea eroismului nevestelor lor.

La ora două după-amiază, bădăranii suedezi zăceau în zăpada însângerată de la Roter Egg, ucişi de gloanţe, trunchiuri de copaci şi sfărâmături de stâncă, sfârtecaţi de lovituri de topor, de sabie şi de halebarde, şi muierile din pădure dănţuiau, aprinse de ură, în jurul cadavrelor. Dar stăpâna hanului „La porumbiţa”, o tânără văduvă, care jucase un rol însemnat în această bătălie, îşi ducea în siguranţă prada – adică pe caporalul Knäckabröd.

Ceea ce se petrecuse cu destule greutăţi! Deoarece, la puţin timp după ce ea descoperise că sărmanul, grav rănitul Sven, mai dădea oarecare semne de viaţă, acelaşi lucru îl observaseră şi alte trei tovarăşe de luptă, şi acestea nu se găseau încă în dispoziţia sufletească să joace chiar de pe acum rolul vechiului şi plăcutului rol al femeilor, de surori de caritate şi infirmiere. Dimpotrivă! Se aruncaseră cu armele în mână asupra bietului nenorocit, şi cum

doamna Fortunata li se împotrivise, s-a iscat o smuceală grozavă de braţe şi picioare, de zdrenţele pieptarului şi de bandulieră, şi hangiţa a avut mult de furcă să-l apere de loviturile şi zgâlţâielile îndârjite prin ţipetele ei sau cu spada grozavă, pe care răposatul său bărbat o lăsase într-un colţ. Caporalul Sven a avut un noroc grozav că doamna Fortunata se bucura de o mare faimă printre femeile din pădure, că ea propusese planul de atac şi că îndeletnicirea şi casa ei din Alberschwende aveau un renume straşnic ce pătrunsese până departe în cele patru colţuri ale ţinutului; fiindcă numai datorită acestui lucru a scăpat el eu viaţă după uciderea camarazilor săi pe malul pârâului Fallen de lângă Roter Egg!

Salvatoarea lui l-a dus, ca dublă învingătoare, în casa ei din Alberschwende de la poalele Lorenei, l-a lăsat mai întâi acolo, cu uşile închise, pe un pat de paie, lângă tejgheaua sa, apoi l-a mutat într-un pat mai bun şi i-a oblojit rănile cu propria-i mână. Dar el s-a deşteptat din buimăceală abia peste câteva săptămâni şi nu ştia ce i se întâmplase şi unde se află.

Caporalul Sven Knudson Knäckabröd nu ştia de altfel nici astăzi, în anul 1674, unde se găseşte într-adevăr, ceea ce nu era deloc de mirare. De când

debarcase în anul ’30 cu marele Gustav Adolf, leul războinic din Nord[264], la Usedom, în golful Pomeraniei, mărşăluise încoace şi încolo timp de şaisprezece ani printr-o zăpăceală atât de grozavă, încât pentru un om oare nu avusese prilejul să înveţe geografie era de la sine înţeles că faţa lumii se transformase într-un mare talmeş-balmeş. Ba chiar şi colonelul Wrangel – sub comanda căruia începuse atunci campaniile lui de război şi ajunsese, cu scurgerea vremii, de mult mareşal – era nevoit, din punctul acesta de vedere să-şi ţină harta în ordine.

„Tunete şi fulgere!” exclamă caporalul la 7 august 1674, lăsându-se greoi pe cotul drept şi lovind cu pumnul stâng în masă. Da „da, un om care se născuse la graniţa zăpezilor veşnice de la Polul Nord, care participase la războiul împotriva tuturor naţiunilor Europei, împotriva germanilor, francezilor, spaniolilor, italienilor, danezilor, polonezilor şi moscoviţilor, care apoi îşi petrecuse douăzeci şi şase de ani în deplină pace, în mijlocul poporului de ciobani din Vorarlberg. Putea, pe bună dreptate, după o oarecare meditaţie a vieţii sale să exclame: „Tunete şi

264 Denumire a lui Gustav Adolf, regele Suediei, într-un pamflet satiric din epoca respectivă.

fulgere!”

Doamna Fortunata nu se gândise, atunci lângă pârâul Fallen, ce greutate o să-şi ia pe cap din cauza bunătăţii sale, pentru viitorul cel mai apropiat. Timp de trei ani de la asaltul asupra Bregenzului a trecut prin griji mari cu suedezul ei, din pricină că tot ţinutul de jur împrejur căuta să-l ucidă. Până la urmă nu l-a putut salva de toate feluritele primejdii decât făcându-l dădacă; i-a pus în braţe, spre îngrijire, Sălbaticului archebuzier pe micuţa ei fiică şi l-a ţinut în casă, pe lângă fusta ei, până când vremea sângeroasă a început să fie dată uitării, iar bă tr inii au putut să-l privească pe „suedez” fără gânduri de omor, şi tinerii să-l considere ca pe un om de care nu se poticneau.

Caporalul Sven Knäckabröd stătea aşadar, fermecat, în munţi, lângă leagănul micii Aloysia; el, care călătorise pe mare cu gloriosul şi victoriosul rege Gustav Adolf şi-şi tăiase drum înainte, luptându-se într-o sută de bătălii crâncene cu Tilly, Wallenstein, Pappenheim şi cu nenumăraţi alţi faimoşi comandanţi de oaste, stătea şi torcea nu numai mâhnire, ci şi în şi câlţi adevăraţi, iar dacă ţipa copilul, doamna Fortunata striga: „Hei, Schwen, cântă-i!” şi caporalul Sven Knudson Knäckabröd cânta.

Pe toţi dracii din iad – în vremea asta puteai să te laşi furat şi de tot felul de multe alte gânduri. Să te gândeşti, de pildă, la câmpia cenuşie, ceţoasă şi strălucitoare de la Breitenfeld[265] ori Lützen[266], la comenzile din faţa frontului, la zăngănitul escadronului de călăreţi, la regimentele albastre şi galbene de infanterişti, cum porneau la asalt împotriva bateriilor împărăteşti de la Flossgraben, ca să se scurgă îndărăt şi iară să pornească la asalt, zdrobind sub copite şi picioare morţii şi răniţii în zale şi pieptare de bivol!

Iar când în mijlocul acestor visuri răsunau din nou poruncile hangiţei de la hanul „La porumbiţa”, el se deştepta într-o tresărire ciudată, şi, fără mica Aloysia, lucrurile ar fi luat până la urmă o întorsătură tristă pentru sărmanul, pierdutul suedez.

---

265 Localităţi în apropiere de Leipzig, unde suedezii au dobândit victorii în războiul de treizeci de ani. La Breitenfeld (septembrie 1631) asupra lui Tilly, la Lützen (decembrie 1632) asupra lui Wallenstein. În bătălia de la Lützen a murit Gustav Adolf al Suediei.

266 Idem 265.

III

Ei, dragă Doamne, o vreme, aşa cam în jurul anului 1655, caporalul s-a purtat cu gândul dacă n-ar fi bine. S-o ceară de nevastă pe tânăra văduvă, ca să ajungă el însuşi patronul hanului „La porumbiţa” din Alberschwende şi să se răscumpere astfel mai uşor, arătându-şi pe deasupra şi recunoştinţa, potrivit firii iui, în chipul cel mai plăcut. Câtva timp, bunul Sven a fost stăpânit de *o* poftă grozavă să-şi ia inima-n dinţi şi să strige şi el, fie ce-o fi: „Hei, doamnă Fortunata, cântă!” dar până la urmă n-a avut totuşi curajul s-o facă, nemaiţinând seama de faptul că el era de credinţă luterană sau mai bine zis de credinţa răposatului rege, maiestatea-sa Gustav Adolf

— Fiindcă, în ceea ce-l privea, nu-i dădea

acesteia o prea mare importanţă – totuşi, n-ar fi fost bucuros să renunţe la ea.

Aşa că a rămas la: „Hei, caporal, flintă!” şi Sven. Knudson Knäckabröd cânta; dar, cât de frumos, despre asta mai bine să nu vorbim. Era o bună dădacă, iar când. Anii lui în slujba aceasta puteau fi socotiţi ca terminaţi, aproape că-i părea rău – şi ca brav veteran ce era, a rămas pe veci cu o adâncă dragoste pentru legăturile lui de serviciu. Când mica Aloysia a împlinit zece ani, muntenii aproape că uitaseră cum ajunsese suedezul în mijlocul lor, şi doamna Fortunata putea să-l lase să umble singur pe oriunde.

Însă el nu umbla singur; mica Aloysia Madlener ţinea şi ea la el, aşa că cei doi se duceau tare bucuroşi împreună în sat, în pădure, la păşune în munţi şi la orice petrecere ori muncă.

Cine cunoaşte ţinutul acela încântător ştie că poteca dinspre sud a satului Alberschwende duce în sus, pe o coastă prăpăstioasă, la început prin pădure, iar apoi prin fineţe minunate, spre o coamă de munte, care se cheamă Lorena. Cine merge astăzi pe ea, în drum, înainte de a ajunge la minunatul pisc, dă de trei câşlării; dar pe la mijlocul secolului al

şaptesprezecelea nu se afla acolo decât una, şi aceasta, ceva mai sus, mai aproape de coamă, la marginea unei păduri de brad; coliba, pădurea şi fâneţele din jur ţineau de hanul „La porumbiţa” de jos, din sat, şi doamna Fortunata adusese pe vremuri proprietatea aceasta ca zestre în căsnicia cu acum răposatul ei soţ, ca pe un ou straşnic pus la clocit.

În casa aceasta de pe Lorena şi-a mutat ea, către anul 1656, prada din războiul cu suedezii, încredinţându-i vite şi păşune spre supraveghere şi îngrijire, după cum îi încredinţase mai înainte pe micuţa ei fiică, utilizându-l astfel iar pe caporal după cum se cuvenea şi cu folos.

„Spui, Schwen, că şi voi acolo, acasă, vă îndeletniciţi cu creşterea a tot felul de vite ciudate pentru lapte şi brânză. Ei, acum ai stat destul la noi, ca să ştii ce e o vacă şi poţi să deosebeşti un bou de un viţel. O să ai cu tine pe munte şi un băiat de ajutor; aşa că arată-te om deştept, ţine acolo totul în bună rânduială şi dovedeşte vecinilor că n-am luat un prost sub oblăduirea mea”, a spus doamna Fortunata Madlener, şi Sven Knudson Knäckabröd s-a dovedit într-adevăr a fi nu numai un om care ştie să umble cu reni, elani şi alte vieţuitoare, ci şi cu leagăne de copii,

ca şi cu lapte, unt şi brânză. Nu i-ar fi lipsit mult să ajungă acum tot atât de vestit, pe cât de urât fusese mai înainte.

Şi nici vorbă că pe Lorena locuiai mai cu plăcere decât în odaia joasă, cu aer închis, lambrisată cu lemn, din vale, de la hanul „La porumbiţa"; acolo era un loc grozav pentru un om obişnuit din fragedă tinereţe cu aerul curat; şi caporalul Sven a stat destui ani fericit acolo sus şi ar fi trebuit să fie un ins cu totul lipsit de recunoştinţă şi simţire, dacă nu ar fi ajuns, cu vremea, să se bucure de soarta sa. Nu vrem să spunem că tocmai el fusese chemat, dintre ceilalţi muritori de pe vremea aceea, să se bucure de măreţia şi frumuseţea naturii cu inima plină de încântare; atât doar că se bucura şi el de tot ceea ce cuprindea cu privirea din uşa colibei sale. În stânga lui se aşternea nesfârşitul lac până-n cele mai îndepărtate, înceţoşate zări; în dreapta însă, peste valea Schwarzenberg, se înălţau în văzduh, creastă de creastă, vârf de vârf, perete de stâncă de perete de stâncă; şi tălăngile de la gâtul vacilor sale sunau în jurul lui, şi Aloysia Madlener, mai întâi un copil sprinten, apoi o fată drăguţă, stătea din nou lângă el, străduindu-se să-l înveselească aşa cum şi el o înveselise pe vremuri.

De multe ori rămânea zile întregi la el, pe Lorena, şi a venit curând vremea când războinicul păstor a primit oaspeţi, care-l linguşeau de-a minunea şi nu de dragul lui scoborau de pe toate crestele şi suiau coasta de prin toate văile. Îl vizitau numai tineri, cei mai buni flăcăi din împrejurimi şi erau unii printre ei care veneau de utrenie şi plecau abia când sunau clopotele pentru slujba de seară, până când s-au lămurit lucrurile şi Fidel Unold, bogatul fiu al proprietarului de joagăr, a suflat-o de sub nas tuturor celorlalţi. Abia atunci a priceput şi caporalul Sven Knudson Knäckabröd despre ce este vorba, şi când şi-a arătat uimirea, vărsându-şi focul în faţa doamnei Fortunata, aceasta şi-a pus iar mâinile-n şolduri, zicând: „Schwen, că am salvat un prost lângă Roter Egg am ştiut chiar din primele trei zile de când ne-am cunoscut. Ehei, bătrâne, las-o baltă, eu, aici, mi-am ţinut ochii deschişi, în vreme ce tu, acolo sus, doar ce-ai deschis gura şi-ai crezut că tot tineretul vine la tine numai să te asculte povestind minciunile şi faptele tale eroice. În opt săptămâni se face nunta şi eşti poftit la ea cu plăcere”. După opt săptămâni s-a celebrat într-adevăr cununia dintre frumoasa Aloysia Madlener şi fericitul Fidel Unold, iar caporalul

Knäckabröd a jucat, deşi era un prost, un rol de seamă în această înălţătoare zi. Ba chiar a dansat – mai întâi, spre uimirea tuturor, un dans suedez, apoi, în ţipetele muierilor şi în hohotele de râs ale bărbaţilor, un dans croat, ca la urmă, numai şi numai pentru plăcerea lui, să danseze un dans tirolez cu mama miresei, doamna Fortunata Madlener; şi numai câteva femei bătrâne, care luaseră parte pe vremuri la „dansul” de la Roter Egg mai clătinau din cap, privindu-l.

După nunţi urmează de obicei botezurile şi aşa s-au petrecut lucrurile şi aici. A fost luat destul de des în vale de pe coama lui de munte la astfel de solemnităţi, apoi picioare mici au suit din nou cărarea la el şi – aşa au trecut anii, iar caporalul Sven Knudson Knäckabröd, care pătimise atâta în tinereţea lui cu marşurile, atacurile, bătăliile, foamea şi setea, fără să fi cunoscut sau să-şi fi dorit o viaţă mai bună, stătea acum, bucurându-se în pace de îndestulare şi nevoind să mai ştie nimic de lumea de dincolo de munţi.

IV

„Mi-ar fi plăcut şi mi-ar fi fost mai bine dacă m-ar fi lăsat acasă în pace”, bombănea suedezul, în vreme ce şedea la masa lui de pe muntele Gebhard, mişcându-se neliniştit încoace şi încolo. „Muierile! Muierile! – să fie într-adevăr pace? Niciodată! Poţi să-l laşi pe om liniştit în colţişorul său? Nicicând! Trebuie să mişune mereu peste tot, să se smucească, să se ciupească, să-l linguşească pe unul, pe altul, de-i nevoie să-l învenineze cu sunete ascuţite, ca un milion de cosaşi, numai ca milionul lui de gărgăuni să aibă întâietate. Eu, uite că sunt aici, dar unde-or fi acum muierile mele? Nici vorbă c-o păţesc, cum a păţit-o maiestatea-sa regală cu Regimentul de laponi în anul ’30. Să-d porneşti la atac? Abia de i-a adunat la un loc,

că s-au pus a sări şi a se împrăştia orăcăind şi trăncănind ca dintr-un sac plin cu broaşte, de-a rămas căpitanul singur dinaintea bateriei, gata să-l lovească damblaua şi-alta nu. Ei, drăcia dracului, când ăia mici s-au căţărat până la mine ieri după-amiază, aducându-mi salutări de la mama şi bunica lor şi vestea că astăzi se merge la Hohen-Bregenz, la sărbătoarea Sfântului Gebhard, văzându-le bucuria, m-am gindit de îndată că asta o să-mi facă o deosebită plăcere. Nu vinul de Tirol, ci amintirea mă-ntoarce pe dos. Nu m-am apropiat de Roter Egg de-o viaţă de om, şi-acu' a trebuit să le însoţesc încoace pe muierile din Alberschwende! Da, da, ar fi fost fără-ndoială cu mult mai bine dacă l-ar fi ales pe altul pentru treaba asta, şi totuşi – oh, oh, e, e o deosebită plăcere! Aici s-a oprit Wrangel! Şi colo l-am găsit pe stegarul Olafsson cu capul crăpat. Da, da, sunaţi voi din clopoţei şi tămâiaţi; cu clopoţeii şi tămâia voastră nu ne alungaţi. A fost, fără-ndoială, un tărăboi grozav, şi e tare păcat că n-ai pe nimeni cu care să ciocneşti un pahar: Bea, frate, trăiască gloria suedeză – trăiască toţi camarazii noştri călare şi pe jos, şi să trăieşti şi tu, prieten drag! – Oare unde s-or fi vârât muierile? Asta nu-i treabă să-l laşi pe om singur cu amintirea vremurilor trecute

într-un loc ca ăsta! Da, de-ar fi măcar copiii lângă mine, aş avea pe ce mă sprijini – ho, ho, vinul roşu de Tirol şi generalul Wrangel, ei au acum putere asupra ta, Sven Knudson Knäckabröd – o, tunete şi fulgere, Sven, *totuşi,* e o plăcere şi-o bunăvoinţă a sorţii că stai astăzi aici, în Hohen-Bregenz, şi-ai fost în anul ’48 împreună cu cei ce l-au luat cu asalt; Doamne sfinte, te podidesc lacrimile de-atâta tristeţe şi cred că dac-aş auzi vorbindu-se limba mea, dorul de casă mi-ar rupe inima.

„Muierile”, pe care caporalul Sven trebuise să le însoţească la sărbătoarea Simţului Gebhard, adică doamna Fortunata, doamna Aloysia şi micuţele fete ale acesteia din urmă, îl lăsaseră, fireşte, numaidecât după sosirea lor pe Pfannenberg, în grija sorţii sale şi a propriilor lui plăceri. Pe suedez îl aveau mereu lângă ele, însă în jurul altarului Sfântului Gebhard se aflau cunoscuţi şi rude, prieteni şi prietene, pe care nu le aveai totdeauna lângă tine.

„O să fac o plimbărică”, spuse caporalul, „n-are niciun rost să prind aici rădăcini. Astăzi n-or să mă spânzure ca spion dacă mai pornesc în recunoaşterea terenului. Drace, a fost o treabă pe cinste să sui, atunci, artileria pe coasta muntelui, pe pământul

bocnă, acoperit de gheaţă şi zăpadă!”

Se ridică de jos, se destinse şi se-ntinse, apoi se urni greoi prin învălmăşeală, uitându-se din nou din toate părţile la scena pe care el, pe vremuri, luptase cu atâta curaj cu suliţa în mână împreună cu ceilalţi. Ocoli apoi zidurile împrejmuitoare.

„Aici am venit cu scările şi am pierdut o mulţime de oameni de nădejde. Aici voiau domnii generali să facem o breşă; însă noi ne-am luat seama şi am cărat tunul mai departe. Aha, colo am ajuns! Urrra! urrra! Uite, uite, colo m-am prăbuşit în adânc, la zece picioare, cu capul în jos şi gândeam că-mi sosise ceasul; dar m-am ridicat repede-n picioare şi m-am aruncat printre primii în luptă! Nu mai e de-ndurat – trebuie s-o şterg, să scap de amintirile mele cele mai dragi, când ţi-a mers cum mi-a mers mie. Aici parcă mă înăbuş. Parcă-mi cad zidurile-n cap. Cred că-i cu adevărat mai bine s-o şterg de-aici şi să cobor la lac. O apă atât de mare n-am mai apucat să văd de-aproape de când cu nenorocirea de la pârâul Fallen”.

Cine a băut destul vin de Veltlin[267] ştie bine oât de albastru i se pare cerul. Bravului caporal Sven i-au cântat pe drumul pe care mergea acum destule

267 Vin roşu din nordul Italiei.

scripci, dar lui îi răsunau în urechi de parcă ar fi fost o sută, la care se mai adăugau multe alte instrumente, timpane şi trâmbiţe, şi prin toate acestea răzbătând un bubuit îndepărtat asemenea unei baterii grele în linie de bătaie. Toţi cei care-l întâlneau se bucurau că-l văd; însă el îşi urma, grav, drumul, atât pe cât o îngăduia povârnişul muntelui, şi ajunse jos, la marginea lacului, unde se uită, dând îndelung din cap, la întinderea nesfârşită a apei; apoi porni agale de-a lungul malului până la capela, unde, după cum am mai spus, se aflau, priponite cu lanţuri şi funii, bărcile oaspeţilor veniţi cu ele.

Şi pe cât era petrecerea de veselă şi însufleţită în Bregenz şi pe Hohen-Bnegenz, în oraş şi pe Pfannenberg, tot pe atât de mare era şi liniştea în vremea asta la malul apei. Lacul se întindea în faţa lui, limpede şi liniştit; raţele şi gâştele înotau şi se scufundau pe lângă mal, şi departe, în înalt, deasupra apei, zburau în cerc pescăruşii albi, sclipind ca nişte puncte argintii; pânze de corabie se ridicau peste linia orizontului, sau coborau dincolo de ea, iar oraşul Linidau, în dreapta golfului, îşi oglindea turnurile şi frontoanele caselor tot atât de limpede în adânc pe cât le ridica în cerul luminos.

Suedezul de pe Lorena îşi scoase pălăria şi-şi şterse fruntea plină de sudoare, răsuflând adânc şi uşurat; apoi, după ce se aşeză pe o piatră de pe mal şi-şi puse mâinile pe genunchi, îşi clătină capul mai tare decât oricând.

„Nici de ăsta n-ar fi trebuit să mă apropii”, murmură el după o vreme. „Să mă uit la el de pe munte nu mi-a păsat; dar să-l vezi de aproape e altceva şi mult mai rău decât ruinele de-acolo, de sus. Muierile n-or să poată niciodată să răspundă pentru fapta lor, că m-au târât încoace, fiindcă, dacă, dimpotrivă, eu le-aş fi dus, la Jönköping de lângă Wetternsee, aş fi fost nici vorbă silit să-mi înfund urechile în chip şi fel din pricina vaietelor şi a dorului lor de casă. Jönköping! Ei, am hoinărit eu cu marele Gustav[268], şi după aia, cu Báner, cu Torstenson, cu Königsmark şi cu Wrangel şi nu m-am gândit niciodată la Wetternsee şi la casa părintească de la Jönköping, şi astăzi îmi vine să bocesc cu gândul la ele, ca o muiere. Acu’ mă-nfurie apa mai rău decât uscatul: – da, e drept, când am trecut marea cu vestitul Gustavus Adolfus, nu ştiam că, până la urmă, plecasem să mulg vaci şi să fac brânză – o, tunete şi fulgere, oare ăşti

268 Se referă la Gustav Adolf, regele Suediei.

douăzeci şi şase de ani nesfârşiţi să fie doar un vis, sau i-am trăit cu adevărat? O, da, îţi vine să te-arunci în lac şi să nu mai ieşi din el niciodată!”

Sări furios în picioare, apoi mai făcu un salt de pe mal, dar nu în apă, ci în barca cea mai apropiată, care, din pricina puternicei zdruncinături, era cât pe-aci să se scufunde. Căzu greoi pe banchetă, uitându-se aproape înspăimântat la oraşul Bregenz şi la muntele Sfântului Gebhard. Însă nimeni nu observase uneltirile lui, nimeni nu-l luase în seamă. În clipa următoare îşi şi scosese cuţitul şi tăiase cu o smucitură frânghia. Era ameţit, dar nu din cauza vinului roşu din Tirol. Din trei lovituri puternice de lopată, barca uşoară ieşi în largul lacului a cărui faţă se încreţea acum, bătut de un vânt uşor dinspre sud-vest. Caporalul Sven Knudson Knäckabröd izbuti să ridice catargul mic şi – nu-şi pierduse vremea zadarnic în tinereţea lui cu atâtea jumătăţi de zile la pescuit pe Wetternsee! – să ridice şi să rânduiască pânza pentru drum. El n-avea nicio vină; de-adevărat era adevărat – o ştersese de sub mâna muierilor, adică a doamnei Fortunata, a doamnei Aloysia şi a celor trei „pitulici”, şi se găsea în drum, împins de un vânt prielnic spre oraşul liber Lindau im See din Sfântul imperiu roman.

V

Era tare plăcut pe apă, mai ales pentru unul care călătorea pe ea într-o stare sufletească ciudată cum se simţea păstorul suedez de pe Lorena. Dacă pe mal, sub Fürberg, era linişte, apoi în golful Bregenz, ce strălucea în soarele după-amiezii, domnea o linişte şi mai adâncă, şi caporalul Sven s-a bucurat de o călătorie plăcută. Şedea cu mâinile pe burtă, lăsându-şi corăbioara în voia vântului. Şi pe măsură ce în spatele lui se scufundau malurile, iar munţii se înălţau tot mai sus în văzduh, tot aşa se înălţa acum dinainte-i podişul ţinutului Allgäu şi mai cu seamă, întocmai ca un oraş din comoara de minuni a doamnei Saga[269], oraşul imperial Lindau.

269 Personificarea vechii mitologii nordice.

Zidurile cenuşii, ale cărui temelii le pusese împăratul roman, Tiberius Claudius Nero[270], după ce-i învinsese aici pe războinicii din Retia şi Vindelicia, erau şi mai liniştite decât lacul. Bătrânii tei dădeau din cap de pe bastioane, prietenoşi şi somnoroşi, iar acoperişurile turlelor de la bisericile Sfântului Petru şi Sfânta Treime – fără să uităm nici Turnul hoţilor – cu strălucirea lor verde, albastră, roşie şi aurie, îl pofteau pur şi simplu din văzduh şi din apă pe bravul caporal Sven Knudson Knäckabröd să se apropie cu încredere. În micul port trândăveau paşnic, păzite numai ici şi colo de câte un şpiţ alb, vase comerciale şi semicomerciale, şi printre ele, bărcile de lux ale bogaţilor orăşeni, în măsura în care se aflau la Bregenz. Pe zid nu se vedea decât un străjer, care moţăia liniştit, rezemat în suliţa lui cu două tăişuri. La ora aceasta, pe fortificaţiile oraşului Lindau im See doar muştele erau mai vioaie şi zumzăiau în grupuri peste ţevile încinse ale tunurilor.

Barca suedezului săgetă în port şi la debarcader prin umbra vaselor de transport, şi când caporalul, cu

---

270 Tiberius Claudius Nero (42 î.e.n. – 37 e.n.), a luptat în repetate rânduri împotriva triburilor germanice şi i-a învins pe reţi şi vindelici, care se stabiliseră în Graubünden, Tirol şi malul Bavariei.

o ultimă lovitură de lopată, ajunse acolo cu bărcuţa lui, nu-l întrebă nimeni de unde vine şi unde se duce, ceea ce era bine; fiindcă în clipa aceea pesemne că n-ar fi putut să răspundă la niciuna dintre cele două întrebări. Nu se mai simţise atât de zăpăcit de când fusese lovit cu patul puştii lângă Roter Egg, cu toate că astăzi îi era totuşi mai bine decât atunci când se afla, plin de sânge, pe mindirul de lângă tejgheaua hanului „La porumbiţa" din Alberschwende, străduindu-se zadarnic să-şi adune gândurile şi să-şi amintească ce i se întâmplase.

Totuşi, oricine ar fi sosit, ca el, în portul Lindau, după ce ar fi ancorat bărcuţa la ţărm, fără-ndoială că şi-ar fi împins pălăria de pe o parte pe alta a capului, întrebându-se: Şi-acum ce-i de făcut? Încotro? Frecându-şi fruntea, caporalul Sven stătea pe loc, uitându-se în sus, la zidul din apropiere al oraşului şi prin bolta întunecată ce ducea în oraş. În clipa aceasta însă apăru la parapetul zidului un cap mare, roşu, încadrat de un păr alb ca zăpada, care se rezemă, gemând, pe doi pumni uriaşi şi, căscând îngrozitor, se uita pe iac. Acelaşi cap trânti un scuipat în jos de pe zidul oraşului liber imperial; apoi se deschise o gură cât o şură – deodată – absolut surprinzător, fără să te

aştepţi nici pe departe la aşa ceva de la o astfel de arătare, omul început să cânte o melodie pe care poporul suedez o cânta de mai bine de o sută cincizeci de ani.

Şi monstrul de pe zid cânta în suedeză, cu o voce răguşită şi îngrozitoare:

„Se duse riga Gustav la Dálarne călare,
În Thing cu nătărăii să… schimbe-o vorbă mare,
Dar Christiern[271] *şade colea la Söndermalm afară*
Şi-nfulecă prea hulpav un porc furat aseară”.

Şi parcă plângând de necaz, mânie, revoltă şi tristeţe:

„Stă riga Christiern vesel la Stockholm în castel
Şi hulpav ne bea miedul, şi toarnă vin în el!”

„Tunete, şi fulgere! Sfinte Doamne!” gemu

---

271 Se referă la regele Christian al II-lea (1481–1559), regele Norvegiei şi Danemarcii, care în 1520 a fost recunoscut ca rege al Suediei. Domnia lui nemaipomenit de crudă a dus la o răscoală ţărănească în ţinutul Dabkarlien (în suedeză Dalarne), sub conducerea lui Gustav Wasa (1497–1560). Acesta din urmă a devenit, în 1523, rege al Suediei şi a introdus în 1527 reforma religioasă în ţară.

caporalul Sven Knudson Knäckabröd, uitându-se, împietrit, la cântăreţ; iar cel de sus căscă încă o dată şi mai îngrozitor decât înainte, continuând aproape şi mai nemelodios:

„Ascultaţi o vorbă mare,
Voi, bărbaţii mei din vale:
Vreţi la Stockholm să pornim
Pe iutlanzi să-i izgonim?”

Caporalul Sven. Knudson Knäckabröd se apucă de cap cu amândouă mâinile, cuprins parcă de o îndoială crâncenă că-l mai are pe umeri, şi când îl găsi totuşi la locul lui, făcu un salt înainte, urlând şi el în sus, către cântăreţul de pe zid:

„Cât ce iei la ochi vânatul
S-a sfârşit cu el, fârtatul!
Nici Christiern, vânat de mine,
N-o s-o ducă, zău, mai bine!”

Cuvintele acestea provocară celui de pe zid acelaşi efect ca versurile de mai-nainte asupra omului de jos.

Şi cel de pe zid sări în sus şi se aplecă peste parapet, strigând:

„Pe steagul albastru al lui Wasa, ce-i, a ieşit din lac o stafie, un strigoi, ori e un compatriot? Hei, compatriotule! Compatriotule!”

„Hei, compatriotule!” strigă păstorul de pe Lorena; dar, pentru că tot îşi luase vânt, urlă mai departe atât de straşnic, că bastioanele oraşului liber imperial răsunară aproape îngrozite:

„Junghiurile nu-mi dau pace,
Mă simt rău, da’ n-am ce face,
C-am mâncat vro câţiva peşti
Ce-n Dalarne-i pescuieşti”.

Straja din umbra teiului, deşteptată din dulcea-i aţipire de sunetele acestea false, tresări şi puse mâna pe suliţă. Însă pe scara zidului de jos se năpusti starostele portului din liberul, cucernicul şi loialul oraş imperial Lindau im See, Rolf Kok, îl cuprinse cu amândouă mâinile pe cel sosit de pe Lorena şi-l zgâlţii cu putere, strigând:

„Omule, în numele tuturor sfinţilor, omule, omule, de unde vii? De unde eşti? Cine eşti?”

„Archebuzierul caporal Sven Knudson Knäckabröd din Regimentul galben Oxenstjerna[272] – pierdut în munţi – colo! Raportez că m-am înapoiat, caporal Rolf Rolfson Kok, fiindcă, nici vorbă, el eşti! Negul ăla de pe nara ta stingă l-am avut timp de şaisprezece ani în marşuri în partea dreaptă, şi cicatricea aia de colo o ai de când cu nenorocirea de la Nürnberg[273], caporale Kok. Raportez că m-am înapoiat, caporal!”

„Şi-acum e ’74! Omule, o, omule, omule, tu eşti Sven, pe care-l poreclisem, fără s-o ştie, Hahnentritt[274] din cauza mersului său? Şi asta se petrece cu noi astăzi, aici la Lindau, la zidul portului, după ce nu ne-am mai văzut din anul ’48? O, Sven, unde sunt compania, căpitanul, sublocotenentul şi stegarul? Unde sunt steagurile şi tobele, unde înălţimile lor domnii generali? Sven Knäckabröd, nu ştiu încă de unde vii; dar eu, eu mă aflu aici de pe vremea atacului împotriva oraşului Lindau

— Întâi ca invalid, apoi ca cetăţean şi om însurat – şi ca văduv şi staroste al portului, şi nu mi-au lăsat

---

272 Veche familie nobiliară suedeză.

273 În septembrie 1632 a dat greş un atac al suedezilor asupra taberei lui Wallenstein, de lângă Nürnberg.

274 În germană, mers defectuos la cal.

nici măcar numele: acum mă numesc meşterul Gockele! Da, aşa-mi spun, Gockele[275]; şi tu eşti Sven Knudson Knäckabröd, şi noi doi am venit încoace împreună cu regele şi-am luptat alături la Breitenfeld, la Lützen şi-am fost împreună la fuga de la Nördlingen[276] şi-am pornit cu Wrangel împotriva munţilor acoperiţi cu zăpadă veşnică, o, Sven, caporale Sven, camarade Sven, uite că mă văicăresc ca un copil!”

„Şi eu mă văicăresc cu tine, caporale, camarade Rolf”, plângea cu sughiţuri celălalt. „Douăzeci şi şapte de ani a trebuit să păzesc vitele, şi după o atât de mare glorie şi bătălii crâncene am muls vacile, şi-am făcut brânză vreme de douăzeci şi şapte de ani. Rolf, o, Rolf Rolfson Kok, la pârâul Fallen de la Rote Egg ne-au omorât muierile pe toţi, după ce cucerisem Bregenzul din partea cealaltă, şi astăzi, frumoasele vremuri de demult m-au zăpăcit la minte, şi ştima apelor m-a ademenit să trec lacul. Am trecut lacul ca în vis, şi ştima apelor a ştiut că aici, pe zidul oraşului Lindau, mă aşteaptă caporalul Rolf Rolfson Kok”.

275 În germană, cocoş.
276 Oraş bavarez pe râul Eger, unde în septembrie 1634 suedezii au suferit o grea înfrângere.

Cei doi bătrâni suedezi se ţineau strâns îmbrăţişaţi. Se sărutau, şi pe obrajii arşi de soare le curgeau lacrimi, îşi mângâiau drăgăstos spatele lat şi se simţeau fericiţi ca mirii în luna mai. Şi nu era un fleac ce li se întâmpla în ziua aceasta de sărbătoare a sfântului episcop Gebhard, pe care ei cu camarazii lor îl încolţiseră atât de crunt pe vremuri cu tunurile şi atacul lor, unul dintre ei contribuind la nimicirea leagănului şi cetăţii acestuia.

Cei doi bravi caporali suedezi erau tare mişcaţi: însă după înduioşare, i-a apucat, se-nţelege, cu atât mai tare setea, lucru de care şi-au dat seama cu mare bucurie. Caporalul Gockele l-a luat atunci de braţ pe caporalul Hahnentritt şi-a spus:

„Vino, iubite frate, cunosc locurile şi vreau să-ţi arăt ceva, care să-ţi răcorească inima mai bine decât cea mai rece băutură din pivniţele hangiului de la «Coroana».

Şi l-a dus la hanul „La coroana“.

VI

Cine ajunge astăzi la Lindau im See, venind cu vaporul sau cu trenul, găseşte hanul „La coroana” pe vechiul lui loc. Pe vremuri, zidul oraşului trecea de-a lungul malului pe dinaintea lui; zidul s-a prăbuşit de mult, însă bunul, vechiul han stă încă vesel în picioare.

Cine păşeşte astăzi prin poarta boltită şi suie scara, mai găseşte şi acum la capătul unui gang lung, luminos şi alb, ceea ce caporalul Rolf voia să-i arate caporalului Sven, întru desfătarea inimii, şi, poate, să se desfete şi el. De tavanul de acolo atârnă de un lanţ metalic o ghiulea de fier – o bombă a mareşalului Karl Gustav Wrangel, iar alături, de perete, tabloul mareşalului.

Amândouă aparţin casei din anul 1647, din clipa

în care domnul mareşal trăsese ghiuleaua aceasta de o sută optzeci de funţi asupra oraşului liber imperial Lindau, cu gândul crâncen, care, Domnul fie lăudat, nu s-a împlinit, deoarece monstrul a trecut doar prin acoperişul primitorului han şi s-a oprit, fără să pricinuiască alte pagube, în podul casei.

Pe atunci, neprietenosul oaspete a fost ridicat cu băgare de seamă, i s-a scos încărcătura primejdioasă, şi în vremuri mai liniştite a fost atârnat de grindă, de amintitul lanţ, spre veşnica amintire a generalului Wrangel şi a tunului său de calibru mare. Caporalul Rolf avea foarte multă dreptate: pentru suedezul hangiţei de la „Porumbiţa” din Alberschwende nu exista în anul 1674 o mângâiere mai mare decât ghiuleaua şi portretul acesta de la „Coroana” din Lindau.

În anul 1674, hanul „La coroana” nu era atât de luminos şi plăcut ca astăzi. Pereţii nu erau spoiţi cu var şi cu atât mai puţin pictaţi *al fresco*[277] cu scene festive păgâne şi creştineşti-cavalereşti din evul mediu. Însă hanul era de pe atunci bun şi-şi merita faima ce i se dusese departe, dincolo de Allgäu, iar starostele portului, Rolf Kok, supranumit Gockele, ştia

277 În frescă (it.).

ce-i băutura şi-i plăcea să aibă răbojul lui după uşa de un cafeniu-închis, de stejar a cârciumii. Pentru început însă îl aşeză pe regăsitul camarad de război sub ghiuleaua suedeză, i-o arătă şi atrăgându-i atenţia şi asupra tabloului mareşalului, zise: „Ia uite colo, prieten drag, ia uită-te!”

Ciobanul de pe Lorena îşi frecă ochii tulburi, se zgâi la ghiulea, se zgâi la tabloul generalului, făcu o săritură şi se scutură de parcă voia să se dezbare dintr-odată de stăpânirea doamnei Fortunata şi de viaţa lui de pe Lorena. Îşi întinse braţele larg deschise spre mareşal şi ghiuleaua suedeză, strigând din adâncul rărunchilor: „Trăiască Gustavus Adolfus! Trăiască Gustavus Wrangel! Trăiască Leii Nordului!”

Mai făcu un salt şi strigă a doua oară. De se cutremurară pereţii, iar un chefliu singuratic de alături, din circiumă, se ridică de la masa lui din colţ şi-şi vârî capul în gang prin uşa deschisă. După cap urmă şi restul omului, şi aşa cum era din creştet până-n tălpi merită să fie descris.

În obrazul bătrân, prelung, slab şi gălbejit, încadrat de o barbă şi o mustaţă în furculiţă bine pomădate, doi ochi negri ca tăciunele scânteiau deasupra unui nas lung şi ascuţit. Două picioare lungi,

strâmbe, în pantaloni negri, strimţi, şi în ciorapi negri, purtau un trup slab, îmbrăcat cu un pieptar negru, cu pulpane, cu mâneci şi cu o haină neagră, şi când omul îşi ridică pălăria şi o flutură în aer, descoperi o ţeastă galbenă „goală-goluţă.

„Cospetto! O, Jesus Maria! Vivat Ferdinandus!” [278]

Cei doi caporali îşi întoarseră capul ca la o comandă, când la strigătul lor suedez de bătălie răspunse atât de neaşteptat prea cunoscutul strigăt de luptă şi lozinca oştii împărăteşti. Şi iată, bărbatul înalt, îmbrăcat în negru, se apropie de ei şchiopătând, sprijinindu-se în bastonul lui spaniol, cu măciulie de alamă, şi mătură podeaua cu borul pălăriei, într-o plecăciune adâncă, spunând politicos:

„Rog să-mi îngăduiţi, signori – camarazi de război din tabăra adversă? Mare onor! mare onor! – Am plăcerea să mă recomand. Signor Tito Titinio Raffa, sublocotenent casier din Regimentul de cavalerie Strozzi. Am avut onor în trecut la

278 Ei, drăcia dracului! O, Isuse şi Maria! Trăiască Ferdinand (It.) Ferdinand al III-lea de Habsburg (1608–1657), de la moartea lui Wallenstein (1634), comandant suprem al armatelor imperiale, apoi, din 1637, împărat german.

Breitenfelda – mare onor, mare onor, mare *bataglia*[279]! Au domnii bunăvoinţ să intre şi să şedere jos la un pahar şi un convorbire prietenesc? Mare onore, mare plăcere şi bun camaraderie!”

Cei doi soldaţi suedezi rătăciţi de trupă strânseră cu efuziune mâna întinsă a cavalerului rătăcit de trupă din Regimentul Strozzi şi în clipa următoare se aşezară cu un geamăt de plăcere la masa de la care se ridicase domnul sublocotenent casier, ca să-i salute: doamna hangiţă de la hanul „La porumbiţa” din Alberschwende îl striga şi-l căuta zadarnic la vremea asta, adică la apusul soarelui, pe muntele Gebhard, pe credinciosul ei argat, Sven Knudson Knäckabröd, din Jönköping de lângă Wetternsee.

279 Bătălie (it.).

VII

Lumina zilei se stinsese de mult pe câmpie, pe munte, în pădure, în vale şi pe lac. Vârfurile strălucitoare de pe Kamor, Hohenkasten şi Säntis de dincolo, din ţinutul Appenzell, se pierduseră în noapte: luna apărea mai târziu.

În locuinţele oamenilor se aprinseseră luminile, şi masa celor trei eroi de la hanul „Coroana” din Lindau oferea un spectacol ciudat.

Dacă vinul roşu din Tirol e o băutură bună, apoi berea bavareză are şi ea calităţile ei demne de laudă, şi cei trei soldaţi băuseră bere şi continuau să bea. Cei doi bravi suedezi şedeau nemişcaţi, ca cioplţi în granit, în gură cu pipele lor scurte; însă profesorul de limbi străine, Tito Titinio Raffa, fost sublocotenent

casier în Regimentul Strozzi, stătea drept numai pe cât îi era posibil, îşi vântura nestăpânit mâinile prin aer, jelind cu glas ţipător trecutul mai frumos şi mizeria prezentului, da, trecutul mai frumos, de care se bucurase din ziua când, la Breitenfeld, după cum spusese regele suedez, o coroană şi două pălării de principi electori se frecaseră de un vechi caporal.[280]

„Atunci, ce-i drept, se colinda prin Germania cu cântece şi muzică, eu tobe şi surle”, scâncea el. „Lanţurile de aur îţi cădeau de gât din fumul de praf de puşcă, iar ducaţii de aur îi ridicai eu grămada de pe pământ fără să-ţi pese deloc cât de zdrobit era. Făcliile şi luminările ardeau în sala de dans fără întrerupere – şi ţi-era totuna dacă-l băteai pe duşman ori o luai la sănătoasa. La urma urmei nici nu exista duşman, ci doar un băiat vesel pe care proasta naţie germană îl invitase la petrecere, un băiat şi un soldat voios, cu care trăgeai o bătută în sunet de vioară şi trompete, după cum se nimerea; astăzi, la ţărmul mării, mâine, în inima ţării, astăzi la Rinul cel verde, mâine, la galbenul Weser, iar poimâine la Dunărea

280 În bătălia de la Breitenfeld regele Suediei şi principii electori de Brandenburg şi Saxa l-au învins pe Tzerklas, conte von Tilly (1559–1632), care ajunsese generalisim după o îndelungă experienţă de război.

albastră. Buni camarazi, nimic altceva decât buni camarazi şi-ntr-o parte, şi-ntr-alta, sub orice steag şi stindard! A fost o viaţă cum nu se mai aminteşte să fi fost niciodată în istoria lumii şi cum nu şi-ar putea-o dori mai bună niciun soldat pedestru ori călare. Inima-mi bate să-mi sară din piept când mă gândesc da frumoasele vremuri de demult, când locotenentul Schneeberg von Götzen din regimentul de cavalerie, după pierduta bătălie de la Lützen, a aruncat la Halle, pe masă, lanţul de aur al regelui Gustav Adolf, strigând de unul singur: Victoria!"

„Aşa-i, deşi n-ar trebui să vorbeşti tocmai dumneata despre asta, sublocotenent casier", bombăni caporalul Sven. De el atârna o peruzea minunată. Fusese descoperită în munţii Piruska, la zece mile de oraşul Moscheda: l-am văzut sclipind de o mie de ori, când maiestatea-sa trecea călare pe dinaintea frontului şi credeam că această piatră preţioasă te apără de glonţ, lovituri şi-mpunsături; dar, după cum s-a dovedit, asta nu depindea de ea; însă tot să te ia dracu', sublocotenent casier, c-ai îndrăznit să vorbeşti de o astfel de-ntâmplare!"

„*Di grazia, prego perdona*![281] Iertare, domnilor;

281 Vă rog mult, să mă scuzaţi! (it.)

n-am vorbit despre ea decât din pricina mizeriei de astăzi. *Domeneddio*[282] era atunci de fiecare parte. Voi v-aţi ales cu izbânda, noi, cu peruzeaua maiestăţii suedeze. Fiecare cu distracţia lui şi – mână liberă peste tot! Asta era parola până-n anul ’48. Acum au trecut toate de mult, şi niciunul n-are de ce să-i poarte pică celuilalt”.

„Da, da, nicio duşmănie pentru ce-a trecut; beau în sănătatea voastră, domnule sublocotenent casier din Regimentul Strozzi!” strigă caporalul Rolf Rolfson Kok. În ce ne priveşte pe noi, suedezii, n-avem de ce să ne mâhnim din pricina asta. Am păstrat ce-am câştigat, ne-am ales c-o bucată de pământ german de la Greifswald la Verden[283], pe care-o apărăm cu suliţele şi muschetele noastre”.

În clipa aceasta, italianul se aşeză cu o mişcare scurtă jos şi, în ciuda bunelor sale sentimente, pe faţa lui galbenă se aşternu un zâmbet de bucurie răutăcioasă. Mai trase un fum adânc din pipă şi şuieră:

„Acoperiţi-o cu ele, *camarado,* e mare nevoie. Pe-

---

282 Dumnezeu (it.)

283 Prin pacea westfalică din 1648, Suedia a primit o porţiune din Germania de Nord: Pomerania de Vest, Rügen, gurile Oderului, Wismar, ca şi Bremen şi Verden.

acolo or să sune destul de curând trâmbiţele pornirea la atac: dar unii ca noi nu se mai pot bucura de treaba asta, după cum nu se mai pot bucura nici de spectacolul de dincolo de Rin, dintre împărat şi Ludovic, regele Franţei. De data asta o să-ncasaţi singuri bătăiţa, urşi nordici."[284]

Patru pumni izbiră în acelaşi timp în masă, odată cu vreo duzină de crunte înjurături suedeze, şi cei doi caporali săriră-n picioare, strigând:

„Ce vrea să-nsemne bălmăjeala asta, domnule?"

Italianul râse şi-i făcu un gest cu care voia să-l liniştească pe starostele portului:

„Poţi să tăgăduieşti, *camarado,* că aţi avut acolo jos o comportare amarnică şi perfidă? Signor acest, de pe meleagurile pustii, fără-ndoială c-a dormit dus la animalele lui; dar noi, ceilalţi, ştim, totuşi, câte ceva din ce se petrece pe lume şi sunt convins că de data asta o să vă cam ardeţi. Oho, tăgăduiţi, tăgăduiţi, însă

---

284 Aluzie la politica de expansiune a lui Ludovic al XIV-lea al Franţei, care în 1674 a ocupat zece oraşe imperiale în Alsacia. Armata imperială n-a opus decât o slabă rezistenţă, deoarece Habsburgii renunţaseră la această provincie, care era sub suzeranitatea lor. În aprilie 1672, Ludovic al XIV-lea atacase Ţările-de-Jos, cărora le-au venit în ajutor Spania, Brandenburgul, Danemarca şi Împăratul german; la Seneffe (1674) şi la Mont-cassel (1677) trupele coalizate au fost învinse de armata franceză; prin pacea de la Nimwegen (1678), Franţa a dobândit Franche-Comté şi cele mai importante cetăţi ale Belgiei.

ăsta e adevărul! Nici gând să vă mai respectaţi tratatul de neutralitate[285] pe zece ani, acum când a ieşit lupul la drumul mare şi înălţimea-sa principele elector de Brandenburg, cu înălţimea-sa *sposa*[286], cu prinţul elector şi cu glorioasa *armada*[287] au pornit către Rin, la comandantul imperial, ducele de Bournonville[288].

„Va fi oprit!” strigă starostele portului.

„Eu zic că nu! Şi mai zic, luaţi seama! Lumea e mai bătrână decât pe vremea noastră, şi mâini noi s-au apucat de o lucrare nouă”.

„Sublocotenent casier! Sublocotenent casier!” strigă Rolf Rolfson Kok ameninţător.

„*Pazienza, adagio*![289] Aş vrea să pot arunca odată o privire prin depozitele voastre din Stettin. În portul Wismar trebuie să fie chiar de pe acum o forfotă grozavă de lănci, muschete, praf de puşcă, plumbi şi

---

285 În 1666, Suedia a încheiat un tratat de neutralitate pe termen de zece ani, cu Friedrich Wilhelm de Brandenburg, aşa-numitul Marele principe elector. După ce Brandenburgul a intrat în coaliţia împotriva Franţei, Carol al XI-lea al Suediei a atacat, la imboldul lui Ludovic al XIV-lea, Brandenburgul.

286 Soţie (it.).

287 Putere armată (span.).

288 Ducele flamand Alexandre de Bournonville (m. 1693), era feldmareşal imperial al armatelor de la Rin.

289 Răbdare, încet! (it.).

tunuri. Oho, signori, o groază de bani franţuzeşti or să sune pe mesele voastre din Stockholm şi în buzunarele generalilor voştri!”

„Eşti un cap politic grozav, camarade din Regimentul Strozzi”, mormăi Sven Knudson Knäckabröd, neştiind bine dacă vorbele celuilalt erau măgulitoare sau dimpotrivă.

„Doar am fost sublocotenent casier!” spuse, zâmbind, signor Tito Titinio Raffa. Nu vă supăraţi, nici noi n-am făcut niciodată altfel. *Cospetto,* vă doresc din inimă să vi se-mplinească dorinţa. Domnul Turenne[290], cu armata la Rin, şi sacul de bani francezi la Stockholm vor da o bună mână de ajutor la asta; dar – dar fiţi cu ochii-n patru, ca nu cumva brandenburghezul să vă joace o festă”.

„N-o s-o facă”, zise Rolf arţăgos.

„V-o doresc, însă – ia spuneţi, aţi venit încoace pe vremuri cu domnul mareşal Carlo Gustavo Wrangelio, a cărui imagine şi al cărui dar de oaspete atârnă acolo afară?”

„Chiar cu el!”

„Ei bine; dacă porniţi de-aici chiar în seara asta,

---

290 Henri de Latour d’Auvergne, viconte de Turenne (1611–1675), mareşal al Franţei.

poate c-o să-l întâlniţi în marş spre Berlin”.

„Vivat! Trăiască eroul Nordului!” strigă caporalul Sven, care se uitase până acum cu tot mai mare uimire când la unul, când la altul dintre cei doi politicieni şi izbutise numai cu greu să urmărească salturile convorbirii lor. Dai’ în clipa de faţă se lămurise deodată ce mult pierduse el din istoria lumii în vremea surghiunului şi a serviciului său la doamna hangiţă de la „Porumbiţa” din Alberschwende, la vacile şi la caprele lui de pe Lorena.

„La umăr, arm’! La lănci! Pe cai! Cuirasieri şi dragoni!” urlă el, adăugind mai încet: „Dar parcă mi se năzare c-am mai fost odată acolo cu ăi din Brandenburg, şi n-a fost mare lucru, am râs cu toţii de distracţia asta. Da, era prin anul ’33; caporal Rolf, ştii, când şi noi am mărşăluit pentru prima dată asupra Berlinului, o mie cinci sute de oameni călare şi pe jos, cu regele şi patru tunuri. Veneam de la Köpenick, unde era tabăra cea mare, şi ne distrasem cu prinţul elector de atunci, Georg Wilhelm[291], şi cu soţia sa. Au dus tratative cu noi până-n pânzele albe şi n-am căzut

291 Georg Wilhelm (1595–1940), principe elector de Brandenburg din 1620; era cumnatul lui Gustav Adolf, căruia totuşi, mai întâi, i-a refuzat sprijinul, până în 1631, când a fost constrâns să accepte o alianţă.

la-nţelegere decât când servanţii de la tunuri s-au pus s-aprindă fitilul, ca să-i facă să le vină mintea la cap. Da, da, acum îmi amintesc bine. După ce, în sfârşit, s-a încheiat înţelegerea, ne-au escortat până afară din oraş, şi fiindcă maiestatea-sa regele a vrut să le facă, la despărţire, o onoare nemeritată, a poruncit să se tragă o salvă generală. Cu toate armele mari şi mici. Asta a fost distracţia! Pirotehnicianul uitase să schimbe direcţia ţevilor de tun îndreptate asupra oraşului şi, pentru că venisem întâi ca duşmani, am tras cu nădejde şi ca prieteni în ei şi le-am bumbăcit acoperişurile fără niciun gând rău. Ceea ce le-a stârnit fireşte pe doamne să facă o larmă atât de grozavă, că maiestatea-sa regele s-a simţit tare stânjenit”.

„Eu n-am fost acolo, caporale Sven”, zise caporalul Rolf, „eu mă aflam atunci la Köpenick, cu grosul oastei. Dar aşa s-au petrecut lucrurile, şi prea mult n-a suferit nimeni din cauza asta, fiindcă, în vreme ce noi le-am bumbăcit câteva nenorocite de acoperişuri de şindrilă, ne-a bumbăcit bătrânul caporal, Tilly, întreg oraşul Magdeburg. Şi Gustavus Adolfus nu i-a uitat asta brandenburghezului niciodată”.

„Toate acestea sunt poveşti vechi”, zise signor

Raffa, căscând. „E aproape miezul nopţii, şi mâine dimineaţă pornesc îndărăt la Augsburg, deoarece niciunul dintre barbarii de aici, bărbat ori femeie, nu vrea să-nveţe *la bella lingua toscana*[292]. *Cospetto,* ca să nu spun ceva mai rău! Le doresc domnilor şi camarazilor noapte bună; – a fost o mare onoare şi desfătare pentru mine să vă-ntreţin cu plăcuta mea *conversazione*[293].

„Sperăm ca modesta noastră societate să-i fi plăcut de asemenea domnului”, vorbi caporalul Rolf, în timp ce caporalul Sven saluta tăcut, dar cu bună cuviinţă militărească. Treptat, încăperea cârciumii de la „Coroana” se umpluse cu foarte mulţi muşterii; însă cei trei soldaţi îşi dăduseră prea puţin seama de asta şi nu-i luaseră deloc în seamă. Sven şi Rolf se mirară abia mai târziu, după ce sublocotenentul casier din Regimentul Strozzi îşi luase cu graţie ziua bună.

292 Frumoasa limbă toscană (it.).

293 Conversaţie (it.).

VIII

Cine rătăcea în noaptea asta pe uliţele vechiului oraş imperial liber Lindau, presupunând desigur că avea simţ pentru frumuseţea naturii, acela putea să uite, sub înrâurirea gingăşiei încântătoare din clipa aceea a pământului, ce aspect jalnic mai avea încă tocmai acest pământ, deşi cei trei bătrâni soldaţi abia se plânseseră atât de înduioşător de ticăloasa fericire a păcii şi cumplita plictiseală de care aveau parte la bătrâneţe. În lumina argintie a lunii, lacul se întindea în jurul oraşului insular, scăldând, domol şi abia auzit, străvechile ziduri. E drept, dincolo, vigurosul Rin se ivea, paşnic, din cantonul Graubünden; dar chiar şi el, după ce trecea prin marele lac, saluta Constanţa şi făcea rapida săritură de la Schaffhausen, vedea şi

auzea în scurgerea lui mai departe tot felul de lucruri care nu sunau a pace şi nu păreau să aibă de-a face cu ea. Toţi se puseseră cu sârg pe treabă: împăratul Leopold[294], ca să vândă Alsacia[295] cât se poate de convenabil şi pe tăcute, pentru a scăpa de veşnicele neplăceri din cauza ei – regele Ludovic, ca s-o ia în primire cu cât mai mare *éclat*[296], strigăte de bucurie şi pocnet de focuri de artificii. „Nu ne place un principe puternic al venzilor la Marea Baltică”, spusese promotorul de totdeauna al Imperiului roman de naţiune germană din Viena, şi-i dăduse ordin ducelui de Bournonville, comandantul oştilor sale din lagărul de la Strasbourg, să se lase mai bine bătut de trei ori de francezi decât să-i dea prilej, chiar şi numai o singură dată, prinţului elector din Brandenburg, Friedrich Wilhelm, să-şi facă datoria, umplându-se de slavă faţă de imperiu. Domnul de Turenne, se-nţelege, a avut un joc uşor şi l-a jucat în chip strălucit: – dar asta-i altă poveste, după cum ar spune signor Tito

294 Leopold I de Habsburg (1640–1705), împărat german din 1658.

295 Între 1679–1680, Ludovic al XIV-lea a justificat drepturile istorice ale coroanei franceze asupra anumitor teritorii, printr-o reuniune a Camerelor. În 1681, oraşul Strasbourg a fost ocupat de francezi.

296 Strălucire (fr.).

Titinio Raffa, şi nu ne vom ocupa de ea aici.

Pe zidurile oraşului insular Lindau, puţinele străji păşeau agale în sus şi în jos pe sub tei şi printre tunuri, şi lumina lunii scânteia şi pe muschetele şi suliţele lor. Faimosul han „La coroana”, aşezat foarte aproape de zidul oraşului şi al portului, se pierdea în umbră, până la coama casei şi girueta de pe ea, care scânteiau şi ele. Cei doi cheflii întârziaţi, care ieşeau acum din han, s-au oprit întâi nehotărâţi, neştiind încotro s-o ia prin întuneric.

„Numai nu sub un acoperiş”, spuse, suspinând, caporalul Sven Hahnentritt. „Dragă prietene, numai nu sub un acoperiş! N-aş rezista! Îmi huruie capul, de parcă ar suna în el atacul zece mii de trompete, şi fierbe sângele în mine ca şi cum bucătarii regimentului ar aţâţa focul în el pentru douăzeci de mii de oameni. Sub acoperiş, chiar de-ar fi de aur, m-aş înăbuşi jalnic orice-ai face”.

„Nu sub acoperiş, frate”, spuse, suspinând, şi caporalul Rolf, supranumit la Lindau Gockele. „Ne sprijinim unul de altul şi ajungem sus pe scara valului ăstuia de apărare, fără să ne frângem gâtul, şi-acolo ne aşezăm jos şi mai vorbim de Suedia cea plină de glorie, de marele rege şi de marele război. Hopa –

marş – oho, cred că muierile îi spun la aista melancolie, asta care ne-a înhăţat pe-amândoi de chică; cred că, de-aş putea, în noaptea asta aş boci şi-aş scânci pentru prima dată în viaţa mea”.

Păşiră, clătinându-se, în lumina lunii şi ajunseră cu bine pe zid; acolo se aşezară pe o veche ţeavă de tun din bronz, un veritabil tun vechi de campanie ca un şarpe, care poate că-l salutase şi pe împăratul Maximilian[297]. Când venise la Lindau, la Reichstag, ca să traseze drumul Curţii imperiale de casaţie.

Zăboveau acolo, în lumina lunii, doi lupi de mare, cărunţi, din nord, uitându-se la munţii Elveţiei şi ai Tirolului, în vreme ce stăteau de vorbă din nou, plini de încântare. Erau doi oameni lipsiţi cu totul de romantism, dar trecuseră amândoi prin atâtea întâmplări, încât convorbirea lor era, fără ea ei s-o ştie, s-o simtă şi s-o vrea

— Romantică, mai cu seamă ceea ce spunea caporalul Rolf.

„Acu’ încetul cu încetul s-o fi iscat dincolo mare

297 Maximilian de Habsburg (1459–1519), împărat german din 1493. În dorinţa unei reforme generale a Imperiului roman de naţiune germană a creat în 1495 Curtea imperială de casaţie. La Lindau, s-a discutat în 1496 asupra legii fundamentale care să stea la baza înaltei instituţii.

zarvă din pricina mea”, spunea Sven. „Oho, ia uite, colo se ridică încă o rachetă, de parcă m-ar chema îndărăt. O, Rolf Rolfson, din clipă-n clipă mă simt tot mai ciudat”.

„Asta din pricina lunii, a umezelii din han şi a signorului italian, camarade. O, Sven, Sven, şi eu mă-ncălzesc şi mă-ncing mereu tot mai tare. Închipuie-ţi că bătrâna Suedie a rămas acolo, atât de liniştită pe locul ei, cu toate ale sale, şi că noi am colindat îndepărtata lume pe cal şi pe jos, ca învingători şi prizonieri ai muierilor şi ai filistinilor! Mi se rupe inima, când mă uit acum la apa asta plină de lumină şi mă gândesc la Marea Baltică şi la flota cea mare şi la marele rege Gustav, şi cum am debarcat noi, bărbaţi din toate provinciile, ostrogoţi şi vizigoţi, dalkarleni, finlandezi, ba chiar şi simpli şi proşti laponi! Când mă gândesc cum am îngenuncheat să-i mulţumim lui Dumnezeu, şi-apoi ne-am ridicat iar şi ne-am pus pe treabă, ne-am văzut de ea vreme de optsprezece ani, vreme de optsprezece ani lungi şi glorioşi! O, frate Sven, elveţienii de colo vorbesc mereu de dorul lor de casă, chiar dacă nu le-o cere nimeni; însă tu, Sven, mi-ai adus astăzi cu tine dorul de casă! O, Suedia, Suedia! Sven, n-ai vrea să mai vezi odată regimentele

albastre şi galbene în linie, cu soarele strălucind pe coifuri şi cuirase, şi pe domnii generali şi colonei, dinaintea frontului?”

„Taci, mă omori!” gemu caporalul Sven Knudson Knäckabröd. „Până ieri dimineaţă am muls vacile şi şedeam printre roţi de brânză; iar *ei* au mers cu arma pe umăr până la Weser, au trecut pe dinaintea oraşelor cucerite, s-au aruncat împotriva polonezilor şi a iutlandezilor! *Ei* s-au bătut vreme de trei zile la Varşovia[298], au mărşăluit peste gheaţă în Zeelanda; au întins tabăra şi-au călărit în jurul Copenhagăi. *Ei* i-au bătut pe ruşi, şi toate acestea le-am aflat abia în seara asta de la tine şi de la italian, iar eu m-am lăsat prins de muieri, care m-au dresat să dădăcesc copii, în loc să-mi sfărâm cătuşele şi să mor acoperit de onoare”.

„Tu, cel puţin, ai trăit totuşi bine, camarade. Ai stat acolo în pustietatea ta, fără să vezi şi fără să auzi nimic, iar toate lucrurile mari despre care tocmai ai amintit le-ai aflat abia astăzi. Mie însă, până-n ceasul ăsta, mi-a stat pe inimă ghiuleaua de la „Coroana”, a comandantului nostru suprem. Ah, caporale Knăckabröd, ce-ai zice dacă ne-am găsi drumul?”

---

298 În iulie 1656, Varşovia a capitulat în faţa trupelor suedeze şi brandenburgheze, după o bătălie de trei zile.

„Drumul încotro?” strigă păstorul de pe Lorena cu răsuflarea tăiată.

„Drumul către casă! Drumul către steagurile cu Leul din Nord!” strigă starostele portului Lindau, sărind în sus. „Caporale – camarade, frăţioare, dacă am ajunge tocmai bine, ca încă o dată – înainte de a se-nchide poarta, Sven! – încă o dată să mărşăluim în formaţie? Karl Gustav Wrangel, generalul nostru, e iar în frunte, şi nu e mai tânăr decât noi! Vrangel mărşăluieşte, Vrangel, cu care am venit noi aici! Ăsta-i dorul de patrie, camarade, şi noi mergem, camarade – mărşăluim, frăţioare; dezertăm – şi ne ducem la Wrangel – chiar în – în noaptea asta!”

„Chiar în noaptea asta!” gemu prizonierul de război al doamnei Fortunata Madlener din Alberschwende, apăsându-şi pumnii pe ochi. Apoi sări de pe ţeava de tun, urlând aproape nebun de bucurie:

„În Dovrefjeld[299] *ca acasă*
Stau ostaşii, nu le pasă!

Linişte-n front!… Plecăm la Wrangel! O, de n-ar fi numai vis!”

---

299 Podiş în centrul Norvegiei.

„Ia spune, Sven, ai vreun lucru al tău dincolo, la păstorii din munţi?”

Caporalul îşi clătină capul, vârându-şi mâinile adânc în buzunarele goale ale pantalonilor.

„Acolo, în turnul meu, eu am o mulţime de comori”, rânji Rolf Rolfson Kok; „o masă, un scaun, o saltea de paie, o muschetă, o jumătate de duzină de beţe de undiţă şi tot felul de plase, o tigaie şi un cintezoi într-o colivie. Pasărea o las să zboare, că şi noi ne luăm zborul; – mai am şi treizeci de fiorini, pe care-i iau cu mine, iar toate celelalte le las moştenire consiliului şi burghezilor din Lindau. În zece minute suntem gata. Colo e barca mea – în zece minute plutim pe lac şi, ştii, debarcăm la Nonnenhorn, şi acolo om vedea cum mergem mai departe. *Courage,* bătrâne; stai liniştit până ce mă-ntorc. Îmi termin curând treaba în locuinţa mea, şi mâine-n zori o să fim departe în marş către casă!”

IX

În dimineaţa următoare nu numai consiliul, dar chiar şi întregul oraş Lindau s-a mirat de dispariţia starostelui suedez al portului. Pe meşterul Gockele îl cunoşteau şi copiii de pe stradă, iar oamenii maturi erau cât se poate de familiarizaţi cu trupul lui ca de urs şi germana sa scâlciată. De fapt, nu era de mirare că se simţea atât de mult lipsa caporalului Rolf Rolfson Kok atât pe uliţele oraşului cât şi în cele mai cunoscute cârciumi şi hanuri.

„Şi tocmai acum, pe vremea tulburelului?!” murmurau tovarăşii lui de chef cei mai încercaţi şi pricepuţi. „Acum, când vinul nou mai-mai să fie gata! Nu-ţi vine să crezi! Dacă lacul nu-i azvârle cadavrul curând la mal, apăi e lucru sigur că l-a luat dracu’. A

fost un bun camarad – păcat!”

Oricât de mare era zarva în oraşul liber imperial Lindau din cauza dispariţiei caporalului Rolf, ea a rămas cu mult în urma zarvei şi neliniştii stârnite dincolo de Fürberg de dispariţia caporalului Sven. Nu era totuna dacă se pierdea un om din aglomeratul oraş Lindau sau din satul Alberschwende şi de pe Lorena. În ultimele două locuri condiţiile sociale sufereau mult mai mult din cauza asta decât în primul loc, şi supărarea, tulburarea şi mânia hangiţei de la „Porumbiţa” era oarecum mai întemeiată decât a consiliului şi a burghezilor oraşului liber.

Să renunţăm la descrierea simţămintelor doamnei Fortunata, ale Aloysiei şi ale celor trei fetiţe, când au început să-l caute pe caporal în seara fatală din 7 august, şi nu l-au găsit.

La început, l-au căutat râzând, dar nu pentru multă vreme. Doamna Fortunata a început să strige după prada sa în cercul cunoştinţelor şi al prietenilor ei cu înverşunarea unei leoaice mâniate. Iar prietenii şi cunoscuţii s-au pus pe urmele dispărutului, deşi cu o tainică milă pentru soarta suedezului, dacă va cădea în mâna lor şi a hangiţei. Niciun tufiş de pe muntele Gebhard şi nicio circiumă din straşnicul oraş Bregenz

de la poalele muntelui Gebhard n-au rămas necercetate. Era cât pe-aci să se ceară intervenţia burghezilor să-l urmărească pe fugar (fiindcă toţi erau convinşi a doua zi că omul căutat fugise) şi să-l aducă viu sau mort.

Stăpâna hanului „La porumbiţa” l-a căutat trei zile şi trei nopţi pe malul lacului; abia în ziua a patra şi-a pierdut, descurajată, nădejdea să pună din nou mâna pe dezertorul şi trădătorul încrederii ei oarbe şi a pornit prin pădure spre casă, plină de mânie şi necaz; iar cei de sub acelaşi acoperiş cu ea şi prietenii casei au suferit destulă vreme din cauza purtării păcătoase a suedezului nerecunoscător, a netrebnicului caporal Sven Knudson Knäckabröd. Ba şi mai rău, mai existau încă vreo câteva veterane zbârcite din anul 1647, care s-au prezentat în grup la stăpâna hanului „La porumbiţa”, comandanta supremă, şi au povestit lupta glorioasă de la Roter Egg, ca dintr-o cronică, susţinând cu glasuri ascuţite că *ele* preziseseră *asta* chiar de-atunci, şi că orice muiere de pădurar ar fi putut să spună chiar de pe vremea aceea că *aşa* o să se-ntâmple.

Dar ceea ce se petrece cu toate situaţiile şi treburile omeneşti s-a petrecut şi acum. Zilele şi-au

urmat cursul Lor obişnuit şi chiar evenimentul acesta atât de important, de ciudat şi de nemaipomenit ca dispariţia unui om, care se purtase atât de frumos vreme de douăzeci şi şase de ani, a început să-şi piardă însemnătatea în vâltoarea muncii, în zilnica luptă cu miile de supărări şi bucurii ale existenţei. Se vorbea tot mai puţin de caporalul Sven, deşi se mai gândeau încă destul de mult la el, alcătuind mereu subiectul unei discuţii copioase pentru orice oră liberă. Până la urmă, copiii doamnei Aloysia Unold erau cei mai adânc mâhniţi de dispariţia bătrânului, căruntului, cinstitului lor camarad de joacă, a bunului tovarăş de pe Lorena; noi însă vom vedea acum mai întâi de toate unde a ajuns Sven cu camaradul său, şi el cărunt, bătrân şi cinstit, cu caporalul Rolf Rolfson Kok, şi ce i s-a întâmplat după ce a plecat pe furiş din patrie în străinătate, ca să-şi caute acolo casa, adică vechile şi glorioasele stindarde de război, precum şi pe bătrânul comandant de oşti, Karl Gustav Wrangel.

X

Pasewalk este un oraş frumos; întrebaţi-i despre asta pe cei originari de-acolo! În 1674 pare să fi fost un oraş şi mai frumos, lucru care astăzi e greu de stabilit. În orice caz, în luna noiembrie a anului amintit era un oraş tare însufleţit, fiindcă mareşalul Karl Gustav Wrangel îl alesese ca loc de adunare al trupelor cu care voia să atace în luna următoare Marca Brandemburg. Şi, într-adevăr, pornind de la Pasewalk, trecuse graniţa în decembrie cu paisprezece mii de oameni, cucerise Stargard, Landsberg, Wriezen, Ruppin ş.a.m.d. Incendiase şi jefuise după vechiul obicei cu pricepere şi plăcere, bucurându-se de toate după voie şi chef, în lipsa alteţei-sale prinţului elector, înlăuntrul graniţelor

acestuia.

Şi Rathenow este un oraş frumos; la începutul lunii iunie a anului 1675 s-a însufleţit şi el grozav, deoarece colonelul von Wangelin a intrat atunci în localitate cu şase companii de dragoni din propriul său regiment şi cu un grup de infanterişti dintr-alt regiment şi s-a aşezat de asemenea acolo, la largul lui, fără nicio intenţie rea. Iar ai săi i-au urmat exemplul în toate, fără să ţină seamă câtuşi de puţin de simţămintele şi tihna cetăţenilor.

Ei bine, pe cei doi prieteni buni ai noştri de la hanul „Coroana” din Lindau, pe caporalul Sven Knudson Knäckabröd şi Rolf Rolfson Kok, poreclit meşterul Göckele, îi găsim într-adevăr în sau mai bine zis dinaintea oraşului Rathenow, deocamdată, Dumnezeu fie lăudat în deplină sănătate. Dar ca să descriem locul unde se află este absolut necesară o descriere a poziţiei oraşului Rathenow, lucru pe care-l vom face cât se poate de succint. Aşezarea aceasta urbană se află pe malul râului Havel, care curge pe lângă ea împărţit în două braţe; ca să ajungi la poarta şi la zidurile mâncate de vreme, pe alocurea năruite, trebuie să treci peste cele două braţe, şi peste ostrovul alcătuit din ele, cu ajutorul a două poduri

mişcătoare mai mari şi a mai multor poduri mai mici.

Caporalul Rolf Kok, dintre dragonii lui Wangelin, făcea de pază împreună cu alţi şase oameni, în ziua de 15 iunie, vechiul, şi 25, noul stil[300], la primul pod mişcător, adică la cel mai dinspre vest, iar caporalul Sven Knäckabröd îi ţinea tovărăşie.

Aşadar acolo erau!

Înarmaţi şi gata de luptă, după cum visaseră pe când se aflau pe zidurile portului Lindau, şedeau din nou la un foc de bivuac suedez, din nou într-un post înaintat în faţa duşmanului.

Cei doi bravi bătrâni cu capul cărunt stăteau unul lângă altul în faţa jarului pe stinse, cu ochii la pândă, în vreme ce camarazii lor, în afară de santinela înarmată, dormeau somn adânc şi liniştit pe nişte legături de paie alăturate unele de altele. Era pe la ora două dimineaţa, ceaţa râului Havel se aştemea albă şi deasă pe apă şi pe vastele mlaştini şi smârcuri din jur; dar se vedea că se apropie zorile. Pilonii înalţi ai podului mişcător se şi desluşeau destul de clar din ceaţa albă, iar călăreţii suedezi avuseseră până acum

300 În 1582, printr-o bulă papală a lui Grigore al XIII-lea, calendarul iulian a fost înlocuit cu calendarul gregorian. Noul calendar este valabil din 1583 în ţările germane de religie catolică, iar în cele evanghelice, din 1700.

o noapte liniştită.

„Ca ăia de colo făceam şi noi pe vremuri, frate Sven”, spuse caporalul Roltf, arătând cu un gest dragonii care sforăiau. S-au dus, noi suntem prea bătrâni pentru asta, camarade; dar tot îţi rămâne ceva – stai, pălăvrăgeşti, iar o pipă de tabac dinaintea focului e şi ea plăcută. Acum treizeci de ani nu se fuma atât în armată ca astăzi. Şi asta-i ceva nou”.

El se întinse din toate încheieturile, în timp ce camaradul său mârâi doar tihnit, ca un câine bătrân după sobă.

„Sven”, continuă caporalul Rolf, „vorbeşte şi tu ceva. Noi am încercat acum din nou pe de-a rândul viaţa; ia spune, unde ai vrea să stai mai bine – aici, printre cuirase şi coifuri de fier sau acolo – colo-îndărăt, colo sus în munţii tăi, printre capre şi ţapi şi tot felul de alte vite comute? Hai, frăţioare, ia zi, cum îţi place viaţa ta de pe vremuri, pe care ai luat-o de la-nceput?”

„Nu se poate spune, comandant al străjii! Nu poţi decât să te tot gândeşti la treaba asta, dar n-ai vreme pentru aşa ceva. Încă n-am uitat ceasul fericit când am ajuns din nou sub drapel, şi santinela din tabăra de la Pasewalk ne-a cerut parola. Parolă-n sus, parolă-

n jos! Parola nici vorbă că n-o cunoşteam, dar dovada o aveam gata pregătită şi-mi tremură şi-acum genunchii când mă gândesc la emoţia cu care am prezentat-o amândoi. Rătăcit de trupă în timpul asaltului de la Lindau, prizonier în munţi din anul ’47, după asaltul asupra sihăstriei Bregenz şi asupra castelului Hohen-Breggez! Ce îmbulzeală s-a iscat printre ofiţeri şi soldaţii de rând, care ne priveau cu gura căscată! Şi ce drum am făcut, un adevărat drum în zigzag pe care l-am străbătut de la lacul Constanţa până la râul Uker! Şi-n regimente numai tineri, ba, nu-i cunoşteam nici pe cei vechi, şi de-atâta uimire şi surprindere niciun căpitan, locotenent sau plutonier care să ne-ndrume mai departe pe calea vechii şi frumoasei vieţi. Şi-acum îmi tresaltă inima, caporale Rolf, când mă’ gândesc la ceasul acela!… Oh, Wrangel, Wrangel, cea mai mare fericire a fost că mareşalul sau, cum îi spun acum, conetabilul, era la-ndemână şi ne-a luat pe seama sa! Da, înălţimea-sa mareşalul, care a trecut pe vremuri peste mare cu noi şi cu regele, a ştiut ce să facă cu noi, slavă şi glorie lui Karl Gustav! Ne-a strâns mâna la cartierul său general şi ne-a poftit să şedem la masa lui. Toţi marii ofiţeri şi comandanţi s-au holbat la noi ca la nişte fiinţe

nemaivăzute, şi conetabilul a ridicat paharul în cinstea noastră, iar toţi marii generali au ridicat şi ei paharul în cinstea noastră, apoi gloata, călăreţi şi pedeştri, ne-a purtat pe umeri pe uliţele lagărului. Trăiască Suedia! În veci trăiască Suedia şi eroii suedezi călare şi pe jos! După aceea, Rolf Kok, m-am gândit adesea că ar fi fost o fericire să murim în ceasul *acela* plin de lumină şi glorie. Cred că ar fi înclinat toate steagurile şi ar fi tras cu toate tunurile în cinstea noastră, de parcă am fi fost cei mai vestiţi generali".

„Nici vorbă că asta ar fi fost cea mai grozavă cinste pentru noi", spuse celălalt gânditor, „dar, Sven Knudson Knäckabröd, e tare plăcut cum este şi-acum. N-a spus colonelul Wangelin, în faţa frontului regimentului comandat de el, că e o mare onoare pentru dânsul că facem parte dintre călăreţii săi? Şi-am încălecat, Sven, tu, fiindcă în munţii tăi ai călărit destul pe vaci, eu pentru că am slujit consiliului din oraşul Lindau, călărind ca vestitor de incendiu. Am încălecat, caporale Knäckabröd; – după ce am zăcut destul de multă vreme într-un somn fermecat, ne-am deşteptat, în sfârşit, din nou ca băieţandri – şi-am încălecat. Nu-i aşa? Şi când am trecut deunăzi graniţa, în fluturări de stindarde, în sunete de tobe; şi

trompete, nu ne-am simţit ca băieţandri? Nu ne-am fluturat noi atunci pălăriile asemenea copiilor de trupă de la bagaje? Fără-ndoială, faptul că astăzi purtăm un veston roşu nu mă bucură atât de tare cum m-am bucurat pe vremuri, că am pornit în lume cu pieptar galben şi albastru; dar e totuna: trăiască eroii Nordului! trăiască gloriosul, veşnic învingătorul Karl Gustav, mareşalul Wrangel; tot a fost o desfătare că ne-a fost dat să intrăm călare cu ceilalţi în oraşe, ca pe vremuri: în Landsberg, Krossen, Wriezen şi cum le mai spune; şi-i o desfătare că noi – noi, caporale Sven, stăm astăzi de pază la Hvael, pândindu-i pe brandenburghezi". „Pândindu-i pe brandenburghezi", zise, râzând dispreţuitor, Sven Knäckabröd. „Ehe, unde sunt oare brandenburghezii ăştia? Aruncă o para colo, în ceaţă, cât de departe poţi, şi apoi caut-o! Aşa ţi se-ntâmplă şi cu brandenburghezii, Rolf Rolf son Kok".

„Ba nu, Sven, par să se fi purtat cu destul curaj la Rin, în luptă cu franţujii. Am întrebat pe ici, pe colo şi-am aflat câte ceva; domnii ofiţeri şi politicieni şoptesc fel de fel de zvonuri. De data asta ne-am făcut jocul cam prea uşor. Italianul acela de la «Coroana» era şi el un politician şi ce-a spus el de pisică şi

şoareci nu-i de dispreţuit. Dragul meu prieten, aş da orice dacă l-aş vedea iar cât de curând acasă pe prinţul ăsta elector, Friedrich Wilhelm, şi cu o armată cît mai mare. Doar n-am făcut calea lungă pân-aici pentru o joacă de copii, şi-ascultă ici ce-ţi spun, camarade, îl aştept pe prinţul elector ca pe-o logodnică, şi-aş vrea s-aducă cu el o oaste de două ori mai mare decât a noastră, care să ne facă cinste. Frate Sven, m-ar scârbi dacă jocul ar rămâne până la urmă prea uşor şi-am striga «Izbândă!» ca o vivandieră care se bucură de o fustă furată”.

„Mângâie-te cu gândul, bunul meu prieten Rolf, că şi eu m-am străduit să aflu câte ceva de la politicieni şi-am aflat. În marş către casă şi împotriva noastră sunt ei, dar de la Rin până la Havel e un drum lung, iar de asta ne-am dat şi noi seama. Şi mie mi-ar plăcea mai mult să strigăm victorie pe un câmp de bătaie în toată regula, decât dacă ne-am strecura ca vulpea în porumbar şi n-ar fi nimeni, căruia să-i pese şi să ne alunge”.

„Oare pe unde vine drumul lor, ai putea să-mi arăţi cu o linie în nisip?”

„Nu, asta nu pot; dar îţi număr pe degete pe unde-am trecut în*’ marşul nostru încoace şi-o să vezi

c-am avut şi noi nevoie de timp destul. Ei vin încoace ca şi noi, prin Suabia şi prin teritoriul episcopului din Würzburg, apoi prin munţii Turingiei. Ieri, în oraş, la consilierul ducal von Briest, erau de părere că s-ar putea afla chiar de pe acum la Erfurt. Ai răbdare încă vreo câteva zile, camarade Rolf, şi-apoi poţi să-ţi pregăteşti pistoalele şi să-ţi joci sabia în teacă”.

„Să dea Domnul, spre slava noastră şi a Suediei”, spuse caporalul Rolf Kok, şi.

„Stai! Cine-i acolo?” strigă în clipa asta santinela de la podul coborât, ducând carabina la ochi.

XI

Ceaţa se aşternea încă deasă şi grea pe râu şi pe pământ, zorile şovăiau să se arate; pe şoseaua ce ducea spre satul Böhne şi mai departe spre Genthin, iar, dincolo de Parchen, către Elba şi oraşul Magdeburg, abia se vedea la zece paşi.

„Strajă, drepţi!” strigă caporalul Rolf, sărind în picioare în vreme ce-l zgâlţâia de umeri pe cel mai apropiat dragon adâncit în somnul lui dulce.

Un călăreţ se apropia grăbit prin ceaţă ca o umbră cenuşie, urmat de alţi doi, apoi de o ceată; şi se desluşi tropotul unui detaşament mare de cavalerie apropiindu-se în goană.

Mica ceată a suedezilor se rânduise repede pe pod în linie de bătaie; Cei doi caporali în front cu

santinela. În aceeaşi clipă, cel mai apropiat dintre călăreţii care apăruseră ca nişte umbre îşi şi opri brusc calul în faţa carabinelor întinse, strigând:

„Ne-am pierdut de Regimentul Bülow! Brandenburghezii sunt pe urmele noastre! Face-ţi loc, caii sunt istoviţi, nu mai putem apăra şoselele, trebuie să intrăm în oraş!”

Un glas răguşit de om bătrân, un glas asemănător eu al celor doi caporali, Sven şi Rolf, aruncase vorbele acestea, şi bărbatul de pe calul într-adevăr leoarcă de sudoare, istovit de oboseală şi sforăind, era şi el bătrân, cărunt şi zbârcit. Avea peste cuirasă o tunică de un albastru-închis, iar în cap o pălărie de dragon ridicată într-o parte, dar fără pană şi cocoardă. Purta mănuşi lungi, răsfrânte, cu manşetă, şi cizme de călărie, dar n-avea eşarfă, şi, ca şi însoţitorii lui care se apropiau acum treptat, avea sabia în teacă.

„Repede, repede, camarade von Wangelin! Călărim de trei zile şi-abia ne mai ţinem în şa. Ne grăbim – deschideţi drumul!”

Cei doi caporali se priveau nehotărâţi.

„Daţi parola, domnule!”

„Ne-am despărţit de armată de trei zile. I-am

văzut pe brandenburghezi în marş lângă Burg. Cum să vă putem da parola de ieri seară? Fă loc, îţi spun, comandant al străjii, colonelul Wangelin mi-e bun prieten. Ca dovadă, îţi spun că se află cu voi, dincolo, în Rathenow; eu sunt locotenent în Regimentul Bülow. Hai, nu ne mai ţineţi mult aici!”

„Ce părere ai, caporal Knäckabröd?” întrebă caporalul Kok.

„Doar n-o fi grabă atât de mare!” spuse caporalul Sven; însă în aceeaşi clipă, bătrânul îmbrăcat în tunică albastră se înălţă în şa şi strigă cu voce răguşită:

„Nu? Ei bine, atunci s-o ia dracu’ de politeţe! La urma urmei, cine este aici acasă, voi sau noi?”

O lovitură de pumn izbi cu atâta putere nenorocitul nas al prizonierului de război de pe vremuri al doamnei Fortunata Madlener, stăpâna hanului „La porumbiţa” din Alberschwende, în pădurea Bregenz, că acesta se prăbuşi la pământ fără cunoştinţă. În acelaşi moment, toţi călăreţii îşi înfipseră pintenii în coastele cailor; paza suedeză din dreapta şi din stânga primului pod peste Mavel, dinaintea oraşului Rathenow, zbură într-o parte sau fu zdrobită sub copitele cailor.

„Derfflinger, Derfflinger!”[301] murmură caporalul Kok – supranumit Göekele la Lindau im See – ameţit, descumpănit, nemaifiind în stare să-şi adune gândurile, ba nemaifiind în stare să se gândească măcar o clipă la soarta bunului şi vechiului său camarad de război.

Era într-adevăr feldmareşalul Derfflinger, care, ajuns primul de la Rin la Havel, se folosise de dreptul său de stăpân al casei, cucerise primul pod de dinaintea oraşului Rathenow, aşa cum s-a arătat, şi acum, dinaintea celui de-al doilea pod, pe care se înţelege că-l găsise ridicat, ordonase dragonilor săi să descalece, în vreme ce ardea de nerăbdare, cu ochii la valurile tulburi ce se rostogoleau năvalnice sub picioarele sale.

Nu ar fi fost de loc nevoie de lovitura de pumn a bătrânului feldmareşal, ca să-l convingă pe caporalul Sven că se apropia sfârşitul lumii. Trompetele sunau de pretutindeni sau, după cum credea caporalul, sărind anevoie îndărăt şi lipindu-se de pilonii podului mişcător, trâmbiţele Judecăţii-de-apoi. Prin ceaţa

---

301 Georg von Derfflinger (1606–1695), în timpul războiului de treizeci de ani, ofiţer în serviciul suedezilor; din 1654, general de cavalerie în Brandenburg. Atacul său asupra oraşului Rathenow a avut loc în 1675.

dimineţii vuia şi bubuia din ce în ce mai tare; coloană după coloană trecea zornăind peste primul pod, revărsându-se în ostrovul dintre cele două braţe ale râului, unde Derfflinger, cu sabia în mână, îndruma prin vad escadron după escadron, în vreme ce de pe zidurile oraşului şi începuseră să fulgere şi să trosnească focurile de armă, şi generalul-maior Götze, şi locotenentul-colonelul Kanne tocmai ieşiseră pe uliţele cuprinse de uimire.

„O, Sfinte Olaf[302]!” gemu Sven Knäckabröd, ştergându-şi sângele ce-i năvălea din nas şi ridicându-se prevăzător din poziţia lui adăpostită de lângă parapetul podului. „Oare, *visez!* Una ca asta, doar n-am visat niciodată! Dar, cu un nas ca ăsta chiar că poţi visa! La naiba, uite ce dovleacă îmi creşte-n obraz – aşadar ăsta era Derfflinger!? O, Rolf, Rolf, asta-i iar o poveste care nu ni se putea întâmpla decât nouă; – o, caporale, Kok, numai de nu i s-ar întâmpla asta şi marelui mareşal Wrangel!”

După toate aparenţele, se părea că asta s-ar putea petrece. Cam în vremea asta, la podul de peste

---

302 Olaf al II-lea (995–1030), a încercat să elibereze Norvegia de dominaţia daneză şi suedeză. Datorită zelului său întru creştinarea norvegienilor, în 1164 a fost consfinţit ca patron al Norvegiei.

Havel, venind dinspre Genthin, apăruse un călăreţ cu un mare alai – după cât părea alcătuit din ofiţeri superiori, care-şi proptiseră pistoalele de ciochina şeii – însoţit de o gardă puternică, de trompete şi stindarde, şi se oprise, atent la zgomotele de dincolo, dinspre oraş. Acolo, focurile de armă se stingeau treptat, şi ostaşi călări răzleţi se întorceau din direcţia aceea în galop; aşadar, fusese cucerit şi al doilea pod mişcător. Şi unul dintre aceşti călăreţi se apropie de comandantul suprem, îşi smulse pălăria de pe cap şi, făcând o plecăciune până la coama calului, zise:

„Înălţimea-voastră principe elector, am cucerit Rathenow; Wangelin şi drumul spre Rin sunt în puterea noastră”.

„Brandenburghezul, uite-l şi pe brandenburghez!” gemu Sven Knudson Knäckabröd de la parapetul dintre pilonii podului şi, fără să aştepte răspunsul înălţimii-sale principelui elector, se târî peste margine, alunecă pe povârniş în jos, se strecură prin tufişurile de salcie ale ostrovului, unde mai găsi, în ciuda ceţii, a ameţelii, a tulburării şi a sângelui pierdut, doi dintre caii dragonilor ce făcuseră parte din detaşamentul de pază al caporalului Göckele, care trăgeau înspăimântaţi de funii. În clipa

următoare, bravul bătrân se şi aruncă în şaua unuia dintre ei şi porni în goană pe izlaz, spre stânga. Deoarece acum intrarea în oraşul Rathenow fusese eliberată cu totul de feldmareşalul Derfflinger, cei şase mii de călăreţi brandenburghezi veniţi de la Rin mărşăluiră peste poduri spre casă. Ostrovul, pe unde coloneii Kanne şi Kanowski ajunseseră cei dinţii la oraş, era acuma iar pustiu; ceaţa se transformase treptat într-o burniţă, şi pământul mocirlos răsuna numai de tropotul câtorva cai răniţi, care mergeau prin ceaţa cenuşie ca nişte stafii, clătinându-se, poticnindu-se şi repezindu-se înainte.

Vadul, pe care dragonii lui Derfflinger abia-l găsiseră, caporalul Sven îl cunoştea destul de bine din câteva recunoaşteri pe care le făcuse. Trecu râul şi, fără să se uite îndărăt, ajunse la digul din pietre de pe malul sting.

„S-a sfârşit, Rolf Kok! Eşti în mâna lor, împreună cu colonelul, mort sau viu!” se jelui Sven, gonind mai departe. Nehotărât unde să se ducă – spre Havelberg, la mareşalul Karl Gustav, sau spre Pritzerbe, la fratele vitreg al acestuia, contele Waldemar[303] – alerga

303 Waldemar von Wrangel (1641–1676), frate vitreg al lui Karl Gustav von Wrangel.

deocamdată drept înaintea ochilor prin prea plăcutele mlaştini şi întinsuri sterpe cu tufe pitice ale primitoarei Mărci Brandenburg, urmărit de cu totul alte sunete decât dangătul melodios al tălăngilor de la gâtul vacilor din ţinutul Arlberg şi îndemnul hangiţei de la „Porumbiţă”, din Alberschwende: „Hei, caporale, cântă!”

Au fost zile pline de frământare, şi nicăieri în lume nu s-a călărit cu atâta furie în luna aceea iunie a anului 1675 ca în ţinutul amintit, atât de oamenii prinţului elector de Brandenburg, cât şi de cei ai coroanei suedeze!

Cavaleria prinţului elector nu se dăduse jos din şa de nouă zile în şir, iar la vestea cuceririi oraşului Rathenow, cuprinşi de neaşteptată spaimă şi tulburare, au încălecat şi domnii suedezi. Mareşalul Wrangel a pornit în mare grabă de la Havelberg, iar de la Brandenburg şi Pritzerbe, fratele său vitreg. Marşul celor două aripi ale oastei lor, Împărţite cu atâta lipsă de prevedere, ducea în grabă mare pe traseul unui triunghi cu vârfuri ascuţite, peste mlaştină, smârcuri, câmpii sterpe cu tufe pitice şi păduri de pini, spre digul Kremmer[304], vestit prin

304 Aici, în 1334, margraful Ludwig de Brandenburg l-a silit pe

luptele din trecut, ca să se unească, şi să salveze ce se mai putea salva de mânia stăpânului casei, mai înainte ca înălţimea-sa prinţul elector, care mărşăluia şi el prin mijlocul celor două braţe ale acestui triunghi, drept înainte, spre Fehrbellin, să ajungă şi să-i aştepte de asemenea acolo, la porţile oraşului, pe oaspeţii nepoftiţi.

Au mai călărit trei zile, după care s-au ciocnit în acea admirabilă bătălie[305], pe care, din păcate, nu e locul s-o descriem aici; noi suntem datori să-l căutăm pe caporalul Rolfson Kok şi să aflăm cum i-a mai mers acasă.

Am văzut cum a luat-o şi el în grabă din loc, când a aflat de sosirea brandenburghezilor. Deşi era trecut de şaizeci de ani, gândul că feldmareşalul Derfflinger cu cei şaizeci şi nouă de ani ai lui se afla pe urmele sale îi înaripă picioarele să alerge cât mai iute pe podurile de peste Havel şi ajunse tocmai bine înaintea bătrânului domn, în oraşul Rathenow.

„La arme! La arme! Duşmanul! Duşmanul!”

---

ducele Barnim de Pomerania să se retragă. În 1412, ducii Otto şi Kasimir de Pomerania i-au învins pe brandeburghezi, conduşi de Friedrich de Hohenzollern.

305 În iunie 1675, Friedrich Wilhelm de Brandenburg i-a învins pe suedezi la Fehrbellin.

Ah, când strigase „la arme”, caporalul Rolf Rolfson Kok nu ţinuse, din păcate, seama de domnul consilier von Briest. *Acesta,* în aşteptarea evenimentelor ce urmau să se întâmple dinspre sud-vest, le pregătise oaspeţilor lui suedezi o festivitate de bun sosit, în sănătatea ofiţerilor închinând chiar el paharul cu ajutorul unui magistrat demn de toată lauda, lăsând să bea pe socoteala sa şi soldaţii de rând, îndemnaţi de cetăţeni de rând. Ca urmare, când brandenburghezii pătrunseră în oraş sub comanda lui Derfflinger şi a prinţului cu piciorul de argint, prinţul von Homburg[306], îi găsiră pe cei mai mulţi dintre eroii Nordului beţi morţi, adânciţi în somnul cel mai dulce, putând astfel să-i ucidă fără mare osteneală. Cei care erau mai treji se înţelege că s-au apărat cu destul curaj pe uliţe, în sus, prin faţa vechilor şi putredelor ziduri şi porţi din vremea evului mediu, şi pe ele; dar şi ei au fost ucişi sau luaţi prizonieri cu destulă uşurinţă. Din cele şase companii care intraseră în Rathenow cu colonelul von Wangelin şi-au salvat viaţa

---

306 Friedrich von Hessen-Homburg (1633–1708), mai întâi în serviciul suedez, apoi general de cavalerie în slujba Brandenburgului. Porecla de „Picior de argint" o datora unui picior amputat în urma bătăliei de la Kopenhaga (1659). Rolul său în bătălia de la Fehrbellin a fost înfăţişat de scriitorul german Heinrich von Kleist în drama *Prinţul Friedrich von Homburg.*

şi libertatea cel mult vreo doisprezece oameni, şi printre aceşti favorizaţi de noroc se găsea, Domnul fie lăudat, şi bunul nostru prieten, caporalul Rolf. După cum caporalul Sven se lăsase să alunece pe taluzul digului ce străjuia râul Ha vel, tot aşa se lăsă şi el să alunece în jos pe parapetul şi zidul oraşului Rathenow, căzu, ocrotit încă o dată de noroc, pe un cal de călărie liber al domnului locotenent-colonel Kanne şi pomi şi el în galop în zori, prin Marca Brandenburg, la fel de buimăcit şi ameţit ca şi camaradul său.

XII

La 17 iunie după stilul vechi şi la 27 – stil nou, după ce suedezul fusese văzut în ajun în drum spre Nauen, s-a dezlănţuit o ploaie grozavă, iar în ziua următoare, plină de glorie, pe tot timpul bătăliei, ploaia a fost şi mai grozavă. Dar ceea ce înseamnă mlaştinile dintre Havel şi Rhin pe o ploaie de durată poate să vadă oricine dacă are chef, şi apoi, după ce se va afla iarăşi pe pământ uscat, să se laude cu păţaniile sale!

Detaşamentele de incursiune ale celor două aripi ale armatei suedeze împărţite şi ostaşii brandenburghezului ce înaintau în linie dreaptă, unii împotriva altora şi învăluindu-se, călăreau de la Havel la Rhin din ziua de 16, în vreme ce ţărănimea se

ridicase pretutindeni, furioasă, înarmată cu tot felul de arme de foc şi altele care le căzuseră în mână; într-un cuvânt, drumul acesta era greu de străbătut chiar şi pentru doi vechi caporali ai regelui Gustav Adolf, care scăpaseră din atacul neaşteptat de la Rathenow şi acum îi căutau pe ai lor, deocamdată fiecare de capul lui.

„Dacă mi-ar spune astăzi unul că am fost cândva starostele portului Lindau, i-aş sfărâma dinţii din gură, socotindu-l un mincinos”, murmură caporalul Rolf Rolf son Kok, în timp ce la 17 iunie, după-amiază târziu, se dădea jos de pe cal dinaintea unei mlaştini pentru a treia oară într-un sfert de oră, ca să cerceteze terenul ca om prevăzător ce era, înainte de a â se încredinţa împreună cu calul său obosit, după ce scăpase iar cu mare osteneală de o patrulă a general-maiorului Lüdecke. Deoarece-l ucisese pe unul dintre urmăritori în luptă dreaptă, ceilalţi se îndârjiseră grozav pe urmele lui; dar să alergi după un om nu merita astăzi în niciun caz, aşa că cuirasierii prinţului elector, ajunşi într-o dumbravă de pini, renunţaseră la urmărire, şi caporalul Rolf rătăcea cu paşi mari şi picioare ţepene, plouat, leoarcă de apă, înfometat şi însetat printre mlaştini şi smârcuri, căutând prevăzător, după cum

am mai spus, o ieşire spre nord-est. Nu era o treabă uşoară; tot mai supărat, pipăia şi pleoscăia, salvându-se mereu pe un teren mai tare, până când descoperi, în sfârşit, prin tufişurile picurând de apă un fel de potecă şi păşi anevoie pe ea, trăgând în urma lui de hăţuri calul istovit. Vorbind necontenit de unul singur, sau mai bine zis mormăind în barbă, înainta bâjbâind; dar abia după zece minute se opri din nou, ascultând atent, fiindcă desluşi deodată în tufişul de dinaintea lui sforăituri şi tropot de cal, însoţite de înjurături şi blesteme, când în gura mare, când înăbuşite, care nu păreau să se fi născut pe pământul Brandenburgului. Caporalul Rolf se opri, ascultând cu răsuflarea tăiată. Cel care, după cât se părea, se împotmolise şi el în mlaştină, colo după ulmi, îşi blestema soarta în limba suedeză. După ce fostul staroste al portului oraşului imperial Lindau îşi ţinu încă o dată mâna la ureche, ascultând, strigă: „Trăiască Suedia! Vin camarade!” şi pătrunse, plin de curaj, mai adânc în mlaştină spre locul de unde se auzeau exclamaţiile jalnice şi supărate.

Din tufiş îi răspunse un strigăt şi invitaţia plină de supărare, că dacă, într-adevăr, camaradul are o inimă bună, suedeză, apoi să se grăbească, fiindcă e

mare nevoie de el. Caporalul Rolf răspunse: „Şi aici!” însă porni totuşi înainte; după ce se strecură anevoie din nou o vreme prin tufiş „ieşi din el, şi în faţa lui apăru spectacolul pe care-l aştepta şi aşa cum şi-l închipuise.

În mlaştină şi păpuriş, un înverşunat pleoscăit şi tropot de cal, iarbă şi tufişuri călcate şi zdrobite, un cal afundat pe jumătate în mâl, iar pe el, un călăreţ suedez cu veston roşu, negru de mocirlă – leoarcă de ploaie ca toate din jur – şi aproape să se înece în adâncul mlăştinos.

„Chiar de-ar fi taică-meu nu l-aş recunoaşte în omul ăsta!” bombăni caporalul Rolf; dar omul din păpuriş îl recunoscu numaidecât pe caporalul Rolf şi strigă:

„Pe toţi sfinţii şi dracii – tu eşti, Rolf Rolfson Kok? O, cerule, ne întâlnim într-adevăr încă o dată în lumea asta mârşavă! Eu sunt, comandant al gărzii! Nu mă cunoşti? Da, dragul meu frate, nici chiar maică-mea nu m-ar mai recunoaşte după un drum călare ca ăsta şi astfel vopsit şi jumulit!”

„Sven Knäckabröd?! Sven, Sven?” strigă celălalt, „Derfflinger nu te-a mântuit cu totul? Oho, asta-i, nici vorbă, în ciuda tuturor nenorocirilor, aventura cea mai

grozavă ce mi se mai putea întâmpla. Toate s-au potrivit de minune, de-aia am căzut alaltăieri de pe zidul oraşului Rathenow pe un cal al călăului brandenburghez, ca să te pot ajuta astăzi în nenorocire! Ţin-te bine, încă o clipă doar, ţine capul deasupra apei! Sven, te scot de-ndată pe uscat, pe cât mi-o îngăduie ploaia de sus şi noroiul de jos”.

Întinse mâna fără întârziere spre legătura de funii de cânepă, care atârna de ciochina şeii vechiului stăpân al ei, hărăzită gâtului vagabonzilor jefuitori din urma trupelor, a spionilor şi a altor răufăcători din cele două armate, smulse jos şi o desfăcu. Legă cu multă pricepere bucăţile de funie unele de altele, iar în clipa următoare îi şi zvârli sărmanului caporal Sven Knudson Knäckabröd o frânghie grozavă şi trainică – nu ca să-l trimită cu ea pe lumea cealaltă, ci ca, dimpotrivă, să-l scoată cât mai uşor cu putinţă din mlaştina Mărcii Brandenburg. După un sfert de oră de strădanie plină de teamă şi năduşeală, erau amândoi salvaţi – caporalul Sven şi calul său – şi amândoi stăteau gâfâind şi pufăind la marginea nămolului perfid acoperit cu iarbă. Nici chiar doamna Fortunata Madlener nu-i strânsese cu atâta duioşie mâna lui Sven Knudson Knäckabröd, când acesta se deşteptase

din sfârşeală după bătălia de la Rote Egg, cum i-o strânse el acum bunului său camarad de la „Coroana” din Lindau.

„Şi – acum, frate Sven, cum te simţi, lăsând deoparte faptul că arăţi ca un toboşar negru dintr-un corp de gardă de trabanţi?” întrebă caporalul Rolf.

„Mulţumesc de-ntrebare! Mă simt prost, cu burta goală şi sufletul plin de jale, Rolf Kok. Ah, Rolf Rolfson Kok, sânt groaznic de zăpăcit!”

„La «Coroana» din Lindau au un soi de cârnaţi, ia care mă gândesc de-o zi şi jumătate. Şi-n ce priveşte vinul din toamna trecută!”

Caporalul Sven scoase un schelălăit înăbuşit, întocmai ca un câine în lanţ, căruia îi arăţi de departe o bucată de şuncă. Din fericire, caporalul Rolf trecu repede la alt subiect.

„Au pus mâna şi pe Rathenow şi cine ştie pe ce au mai pus mâna. Sute şi sute de-ai noştri din Regimentul Wangelin zac pe uliţe şi prin case. O, Sven, aş da astăzi şi mai mult ca atunci, pe bastionul de la Lindau, de-aş găsi drumul spre Wrangel. Să-nduri o foame şi o sete ca astea, o tristeţe şi o mânie înverşunată ca astea, nu e în stare nici chiar un om care a debarcat cu marele Gustavus Adolfus la

Usedom şi a trecut cu el după aceea prin toate câte au fost”.

„Data viitoare n-o mai iau la sănătoasa dacă brandenburghezii dau de mine; – le ţin piept şi pun capăt jalei care mă copleşeşte”, gemu Sven.

„E lucrul cel mai bun; eu îţi stau alături, frate”, spuse Rolf, tot atât de deznădăjduit şi furios. În clipa următoare ciuli urechea şi strigă: „Iată, binevenitul prilej ni se şi oferă. Ascultă, colo sunt iarăşi laolaltă! Pe cal, pe cal, şi pe ei. Gloabele n-au de ce să se bucure mai mult de viaţă decât noi. Scoate sabia şi: Trăiască cinstita moarte a călăreţului suedez! În ceea ce priveşte restul, începe a-mi fi totuna cine pune mâna pe globul pământesc – coroana Suediei, sau prinţul ăsta elector de Brandenburg, cu cavaleria lui păcătoasă!”

Se suiră anevoie din nou pe cai, care oftară şi ei aproape omeneşte. Ocolind mlaştina perfidă, porniră călare din nou prin pădurea de pini şi ulmi, către locul de unde auziseră zgomotul îndepărtat al canonadei şi cel apropiat al focurilor de armă, al semnalelor de trâmbiţă şi al glasurilor omeneşti.

„E Nauen, în jurul lui bat tunurile; acum ştiu cel puţin iară încotro s-o luăm. Şi asta-i o mângâiere; dar

zgomotul celălalt dovedeşte că suedezii se retrag mereu.

Înainte, iubite frate; o dată trebuie să ne băgăm şi noi lingura-n terci!”

„Nu-mi vorbi de terci, Rolf Rolf son Kok!” îl rugă Sven Knäckabröd, jalnic. „Ai putea să vorbeşti tot atât de bine de un bou fript. Ori de câte ori vorbeşti de lingură, cuţit şi furculiţă m-apucă leşinul de la stomac. Da, înainte, camarade, şi de orice-om da pe şosea, numai să se lumineze iar!”

Dorinţa aceasta, pe care caporalul o împărtăşea cu totul, urma să li se împlinească înainte chiar de apusul soarelui, dacă pe o asemenea zi ploioasă mai putea fi vorba de un apus de soare. După ce au scăpat cu bine din alte câteva încercări grele, au ieşit, în sfârşit, într-adevăr din pădure, cu inima bătând tot mai puternic, ceea ce pe drept cuvânt nu era de mirare.

Văzduhul se cutremura de atâta vâjâit, şuierat, urlet, strigăt şi ţipăt, de parcă mii şi mii de oameni se-nghesuiau pe o potecă strimtă cuprinşi de deznădejde – un urlet şi o larmă, ca şi cum mii de oameni se aflau în marş, într-un marş de retragere! Şi totul răsuna de departe sub norii de ploaie grei şi cenuşii, de parcă

cerul nu voia să audă şi lăsase norii ca un zid între el şi jalea pământească.

Cu cât cei doi caporali înaintau mai mult, cu atât mai desluşit se auzea şi zgomotul, şi când, în sfârşit, pădurea se rări, printre ultimele trunchiuri de pini văzură ce anume provoca larma, iar după ce ieşiră călare din penumbra pădurii, la câteva sute de paşi dinaintea ochilor li se înfăţişă marele, dar îngrozitorul spectacol!

În lumina palid-cenuşie a cerului de seară acoperit de nori de ploaie se aşterneau întinsele smârcuri, mlaştina Havelland – şi prin mlaştină trecea un dig îngust, iar pe acesta, cât vedeai cu ochii, din zare în zare, se tăvăleau suedezii în retragere – călărime, pedeştri, tunuri, bagaje, femei şi vite de tăiat, toţi de-a valma într-o învălmăşeală îngrozitoare; iar departe, în sud, răsuna şi bubuia zgomotul luptei ariergărzii. Brandenburghezii făceau tot ce puteau să menţină spaima şi zăpăceala din rândurile duşmanului, străduindu-se din răsputeri să-şi ia revanşa.

Cei doi vechi camarazi de război ai marelui rege Gustav Adolf stătea încremeniţi pe caii lor, holbându-se la uimitorul spectacol. Uitaseră cu totul foamea,

setea, oboseala. Nu mai simţeau nimic din propriile lor griji şi dureri. Se uitau ţintă, se holbau – apoi dădură din cap amândoi – şi din ochi le izbucniră lacrimi fierbinţi, care se pierdeau în bărbiile albe împreună cu stropii de ploaie ce-i izbeau în obraz.

„O, Sven”, gemu, în sfârşit, Rolf Kok, „pentru asta am venit noi de-atât de departe? De aceea ne-am deşteptat noi din somn? ca să ajungem să vedem *asta?* O, Sven, o, Sven! s-a sfârşit cu noi; cât aş vrea ca Dumnezeu să ne fi ţinut departe de unităţile noastre, să nu ne fi făcut să ne stârnim unul pe altul şi să ne lăsăm întărâtaţi de signor Tito Titinio Raffa, ori cum îi mai spune, nemernicul!”

„Cât aş vrea şi eu să fi fost aşa, Rolf”, suspină caporalul Sven Knudson Knäekabröd. „Nu e vorba de mine şi de tine, şi ce gândim noi e totuna; dar că asta i s-a-ntâmplat lui Karl Gustav, preaputemicuil conetabil Wrangel, e o jale! Uite, colo sunt cuirasierii din regimentul vagmistrului. Ia priveşte, nemernicii, cum atârnă-n şa şi cât de-nfricoşaţi se uită îndărăt. Şi ăştia poartă cuirasă şi sabie! Colo, colo – ia uită-te, se-mbrâncesc unii pe alţii din drum, numai să-şi salveze propria ruşine! Oh, Suedie, Suedie, te-am văzut în atâtea seri de vară peste munţi şi lac stând ca o regină

înveşmântată-n purpură! Atunci ar fi trebuit să-mi înăbuş dorul de casă – şi-acum te văd ca pe o cerşetoare, alungată cu ciomagul dintr-o casă străină! Ce zici, frate? Eu zic să călărim acum cu ei până la sfârşit”.

„Să călărim cu ei până la sfârşit!” strigă caporalul Rolf Rolfson Kok, şi cei doi oameni curajoşi, cu părul alb, îşi mânară cu lovituri sălbatice de pinteni caii orbeşte, de sub ultimii copaci şi din ultimul tufiş al pădurii, în mlaştina care-i despărţea de vestitul dig. Soarta lor însă părea că vrea să-i lase într-adevăr să ia parte la tragedie până la sfârşit. Mlaştina nu-i înghiţi, ajunseră la şuvoiul jalnic de oameni şi animale, ce tălăzuia în seara tot mai întunecoasă prin ţinutul desfundat de ploi şi fură târâţi, luaţi de viitoarea omenească – două picături în puhoiul jalnic al retragerii suedeze – smulşi mai departe de şuvoi, spre Rhin.

XIII

Toamna anului 1675 venise, râzătoare, ca o soră bună a primăverii. Câmpia văii Rinului dintre culmile pădurii Bregenz şi munţii St. Gallen şi Appenzell se aşternea în lumina uşor voalată a soarelui. Râul tânăr sărea, şopotind vesel, din piatră-n piatră, spre lacul Constanţa, de parcă nicicând nu ar fi târât cu el şi azvârlit sfărămături de stâncă şi copaci din păduri seculare, de parcă nicicând n-ar fi acoperit câmpurile şi pajiştile celor ce le munciseră din greu cu nămoluri cât casa şi cu prundişuri haotice, sau, cel puţin, de parcă nu avea intenţia să mai facă asta niciodată.

Era o duminică din ultimele zile ale lui septembrie. În toate cârciumile aşezate la şosea dinţau scripcile. De pe vârful muntelui Steuls

străluceau, luminoase şi albe, turnurile bisericii Statuia Mariei; era zi de pelerinaj, erau pline cu grupuri pestriţe de creştini şi creştine cucernice, care, ori se mai suiau pe culme să se roage, ori se şi rugaseră şi coborau în jos, în vale, în tumultul pământesc plin de bucurie.

În cârciuma „La leu” din Schwarzach domnea o mare animaţie; însă, deoarece agitaţia veselă de aici, ca şi din oricare altă circiumă, se deosebea prea puţin de aceea descrisă la începutul acestei povestiri istorice cu prilejul aniversării Sfântului Gebhard, nu este necesar s-o descriem aici încă o dată. Avem de povestit lucruri mai importante şi începem chiar acum.

Un bărbat şezuse toată dimineaţa sub castanii de dinaintea hanului „La înger” de la podul peste râul Ach, în Oberrieden „şi, oarecum sfios, îşi potolise o sete grozavă; acum, omul păşi încet şi obosit prin satul Schwarzach, părând că şi pe drum se fereşte să se uite în ochii cuiva.

Era bătrân, cu părul alb, adus de spate; păşea greoi şi nu-şi ducea şi nici nu-şi mânuia toiagul ca pe-o podoabă nefolositoare. Purta un pieptar de postav de un roşu spălăcit, acoperit cu un luciu galben-ruginiu,

de parcă se frecase de el multă vreme o cuirasă de fier. Era încins cu un centiron galben de piele, dar fără sabie; în picioare avea cizme de călărie, înalte şi ponosite, fără pinteni, iar pe cap, o pălărie de pâslă cu bor lat, ridicat într-o parte, însă fără pană şi cocardă; în schimb era împodobită cu câteva spărturi şi jupuituri, ce nu putuseră fi provocate decât de loviturile unei arme albe.

Gospodarii şi oaspeţii de la hanul „La înger” de lângă râul Ach se uitaseră la el cu oarecare mirare, cum stătea aşa cu capul în jos dinaintea halbei sale. Se-nţelege că încercaseră de mai multe ori să intre-n vorbă cu dânsul; dar acesta nu răspunse nimic, nici chiar la întrebările cele mai politicoase, ci-şi ţinea privirea amarnică pironită pe cana lui. Sau o întindea, fără o vorbă, să i-o umple din nou. Mulţimea cumsecade s-a uitat după el dând gânditoare din cap, când s-a ridicat, în sfârşit, gemând greoi şi a ieşit, fără să salute, din umbra copacilor, ca să pornească peste câmp, spre Schwarzach; iar toţi cei ce-l întâlneau se opreau, dând din cap şi uitându-se miraţi după el. Câte unul spunea uneori: „Pe ăsta parcă l-aş cunoaşte!” Dar de unde să-l ia, nu ştia, până când bătrânul, în trecere prin marele sat Schwarzach, a

ajuns în faţa uşii „La leu”; acolo s-a găsit unul care-l cunoştea.

Omul îmbrăcat în vestonul roşu voia şi aici să se strecoare neobservat pe partea cealaltă a drumului; dar îi era dat să nu izbutească.

„Puneţi mâna pe el, puneţi mâna pe el! Pe Dumnezeul meu, colo, colo! El e! Puneţi mâna pe el!” strigă un glas ascuţit de la o fereastră de sus şi, întorcându-se spre interiorul încăperii, cel ce strigase păru să dea o veste ciudată, oamenii săriră-n picioare şi se iscă o larmă grozavă, un talmeş-balmeş de glasuri râzătoare şi uimite; muşteriii năvăliră afară din casă, şi meşterul Macedon Trafojer, un croitoraş sfrijit, sărman şi pe jumătate olog, care se ducea din când în când şi pe la Alberschwende la muncă de cârpăceală şi cunoştea foarte bine atât pe doamna Fortunata Madlener, cât şi gospodăria ei, coborî treptele, săltând şi şchiopătând.

„El e! S-a întors! Puneţi mâna pe el, puneţi mâna pe el!” strigă croitoraşul cu un curaj eroic, înspăimântându-l grozav pe caporalul Sven Knudson Knäckabröd din Regimentul de dragoni Wangelin, insuflându-i o spaimă plină de teroare, în cel mai adânc înţeles al cuvântului; caporalul tresări, îşi ridică

privirea, văzu pe scara cârciumii muşteriii îmbrăcaţi de sărbătoare râzând cu gura până la urechi, văzu privirile tuturor îndreptate asupra sa, îl văzu pe croitorul Macedon sărind spre el ca un spiriduş, în grabă înfocată să-i facă o plăcere doamnei Fortunata şi – o luă la goană!

Alerga. Alerga oât îl ţineau picioarele bătrâne şi obosite, iar în urma lui se auzea răsunând, în explozii de veselie, râs şi batjocură:

„Puneţi mâna pe el! Puneţi mâna pe el! e suedezul din Alberschwende! Puneţi mâna pe el; pe cel care-l aduce mort sau viu, stăpâna hanului „La porumbiţa” îl ţine un an întreg pe mâncare şi băutură!”

Viteazul meşter Trafojer poate că privea totul cu cea mai mare seriozitate, însă ceilalţi se mulţumiră să râdă doar în urma lui, ţinându-se cu mâinile de burtă şi întrebându-se unii pe alţii, uimiţi, de cauzele reapariţiei neaşteptate a suedezului: Croitoraşul fu şi el nevoit, din pricina piciorului olog, să-şi curme vânătoarea Ia colţul cel mai apropiat, şi numai copiii din Schwerzach nu se lăsară deocamdată, ci-l urmăriră, până afară din sat, se-nţelege cu duimul, pe omul de pe Lorena, care abia acolo işi luă curajul să li

se împotrivească şi să-ncerce să-i alunge cu strigăte tunătoare de mânie, ameninţându-i cu bastonul.

Dar, fără niciun rezultat. Dimpotrivă, strigau şi mai tare:

„Suedezul din Alberschwende! He, he, suedezul de la Rote Egg! S-a-ntors iar! O s-o păţească, o s-o păţească suedezul de la Alberschwende!”

Cu aceste cuvinte, dar şi cu câteva aruncături de piatră îl însoţiră până departe în munţi, de-a lungul pârâului şopotitor. Şi după ce aceştia rămaseră totuşi, în sfârşit, în urmă, după ce stâncile se făcură mai ameninţătoare, pădurea seculară se-ntunecă mai tare, iar în urma şi în jurul sărmanului caporal Sven se lăsă din nou liniştea, se opri şi el, îşi luă capul în mâini, ca la primul popas după fuga de pe podul ce trecea peste Havel, la Rathenow, şi se aruncă jos, sub un copac, zdrobit şi ca tras pe roată, şi ceea ce era mai rău, tare îngrijorat de primirea de care va avea parte – acasă.

Pe vremea aceea, prin pădure nu exista încă niciun drum făcut de mâna omului, iar cel ce era silit să meargă pe înserate sau chiar noaptea, trebuia să cunoască foarte bine ţinutul şi să mai fie şi foarte sigur pe picioare, dacă voia să nu fie găsit a două zi dimineaţa cu oasele frânte pe malul pârâului

Schwarzach. Caporalul Sven Knudson Knäekabröd nu îndeplinea niciuna dintre aceste două condiţii; dar cu niciun preţ nu ar fi intrat atunci, pe lumină, în Alberschwende.

Aşa că stătea întins sub brad, zdrobit şi sfârşit, simţindu-se tare prost. Şi-şi aminti de un străvechi cântec nordic de arme, pe care începu să-l îngâne:

„Victorios să-ţi fie braţul! Piciorul glorios să-ţi calce!

Tot trupul, os de os, viteze, de glorie să ţi se-ncarce!

Să-ţi deie Domnul sfânt din ceruri cereasca-i binecuvântare,

Îţi poarte pasul spre victorie, te ocrotească de pierzare!”

Dar cu prea multă încurajare şi alinare nu s-alese. Se simţea tare mizerabil, şi a stat acolo întins, cu mâinile sub cap, până când soarele roşu de seară se retrase, întâi de pe trunchiurile copacilor, apoi de pe vârfurile cele mai înalte ale coroanelor, şi la urmă, de pe cele mai înalte piscuri. Abia atunci se ridică, oftând adânc, şi porni mai departe pe coastă în sus,

clătinându-se prin noaptea ce se lăsase. Pe la ora unsprezece seara ajunse la Alberschwende.

La hanul „La porumbiţa” se-nţelege că era de asemenea muzică şi dans, şi sărmanul Sven văzu de departe ferestrele luminate şi desluşi, înfiorându-se, chiotele pline de veselie.

„Asta-i mai rău decât atacul brandenburghezului, al prinţului cu piciorul de argint, la Fehrbellin!” murmură el. „Lovitura de pumn a excelenţei-sale domnului feldmareşal Derfflinger pe podul de la Rathenow n-a fost lucru de şagă; dar – o, cerule, ce-o să zică *ea*?”

Uşa hanului „La porumbiţa” stătea deschisă la perete, şi caporalul sui încet şi îngheboşat scara, care ducea la ea. În tindă nu era în clipa aceea nimeni, şi fiindcă uşa odăii era şi ea deschisă, nu-l opri nimic să se uite de după colţ, cu fereală şi băgare de seamă, în încăperea mare, joasă şi slab luminată, la vârtejul celor ce dansau în chiote şi izbucniri de veselie. Se dădu numaidecât îndărăt; căci în aceeaşi clipă, când rândurile dansatorilor se desfăcură, o văzu pe *ea;* – colo, lângă tejghea, stătea *ea* cu mâinile în şolduri, la aceeaşi masă, lângă care el se deşteptase din leşin în anul 1647, după atacul de lângă râul Fallen, şi o

văzuse dinaintea sa, tot aşa, cu mâinile în şolduri, pe ea, pe doamna Fortunata Madlener.

„E mai presus de puterile omeneşti”, gemu dezertorul. „Nici chiar viteazul Karl Gustav, mareşalul Wrangel, n-ar scoate-o la capăt! Nici chiar marele Gustavus Adolfus, Leul războinic al Nordului n-ar fi în stare în clipa asta să-i apară dinaintea ochilor!”

Păşind de-a-ndăratelea, caporalul Sven Knudson Knäekabröd, dragon al lui Wangelin, se trase îndărăt şi se strecură din nou afară din casă, coborî iar scara şi se pierdu încă o dată în noaptea întunecoasă.

Pe la ora douăsprezece, deşteptându-se din somn, băiatul din coliba cea mai de sus de pe Lorena auzi deodată, întâi lătratul sălbatic, furios al câinelui, apoi un scâncet înăbuşit de bucurie al animalului, şi pe urmă, o bătaie în uşă. Tremurând, dar şi cu hotărâre, puse mâna pe toporul de lângă pat şi strigă:

„Cine-i acolo? De-i vrăjitor, demon sau vagabond să rămână afară – de-i om bun, să intre!”

Un glas răguşit răspunse:

„Om bun, om bun!” Băiatul scăpără cu amnarul, veni cu făclia de brad la uşă şi deschise. Pe gura care se deschisese să scoată un strigăt puternic se aşeză o mână grea, zdravănă, şi Sven Knudson Knäekabröd

şopti:

„Da, băiete, eu sânt. Dar nu striga. Câinele îl iau cu mine înăuntru – închide uşa, Melchior; eu sunt în carne şi oase; du-te la grămada ta de paie, eu mă vâr în colţul meu de colo, mâine dimineaţă se vor lămuri toate”.

Acesta a fost somnul cel mai adânc de care se bucurase vreodată caporalul Sven Knudson Knäckabröd; însă băiatul Melchior Rädler n-a mai adormit deloc în noaptea aceea. Cât a fost încă întuneric a stat în capul oaselor pe patul său tare, trăgând cu urechea la sforăitul tunător din colţul opus al colibei. Chiar şi după ce s-a luminat treptat a mai stat o vreme în capul oaselor, uitându-se cu ochii holbaţi la tovarăşul său de noapte. Când însă în primele raze de lumină ale zilei începu să se desluşească vârful munţilor, se ridică; pe furiş, ca vulpea, se aplecă încă o dată peste caporalul întors acasă, apoi se strecură pe uşă. În clipa când se văzu afară, porni în fugă; alergă, în sărituri uriaşe, pe coastă în jos, spre Alberschwende, unde ciocăni şi bătu cu furie ca un nebun în poarta stăpânei sale. După zece minute, toată casa era în alarmă şi după încă un sfert de oră, când cerul se colora în răsărit cu

roşul cel mai aprins, alarma se şi întinsese în tot satul. Trândavii şi neîncrezătorii mai vorbeau e drept, din patul lor: „Melchior a visat!” dar Melchior era sigur de ceea ce spunea, şi-n vremea asta, doamna Fortunata Madlener – începuse să suie coasta spre Lorena.

Suia coasta muntelui, sprijinită, împinsă şi trasă de cei mai puternici din gospodăria sa. Dar şi cei mai slabi din gospodărie o însoţeau. În ceea ce-i priveşte pe câini, faptul că nu se lăsaseră mai prejos, se-nţelege de la sine; dar chiar şi jumătate din sat venea în urma alaiului, şi nici vorbă că era ciudat alaiul care trecea, în dimineaţa cenuşie, pe coastele umede de rouă şi prin pădurea de brazi, înecată încă fantastic în nori şi ceaţă.

„O să fiu blândă cu el ca un miel de-o zi”, murmura stăpâna hanului „La porumbiţa”. „O, o să-şi dea seama, cât de blând vreau să mă port cu el; dar să mărturisească pe unde a rătăcit fără rost. Ce crezi, Aloysia, o să scot adevărul de la fugar cu şosele şi mamele? Ei, o să se minuneze ce bine-i e unuia ca el, când se-ntoarce, în sfârşit, acasă. Ah – oh, valeu, nu mai apuc să trec peste stânca asta; opinteşte-te cu umărul, Kasperle! Uşurel, Fridolin, doar n-ăi vrea să-

mi smulgi braţul din umăr; of – ohh – aha – acum, încă o dată pentru ultima oară şi acu’ – s-ar zice – c-am ajuns!”

XIV

Somnul adânc al caporalului Sven se prefăcuse treptat într-unui foarte neliniştit. Băiatul lăsase uşa colibei deschisă, şi vinovat că cel adormit se zvârcolea în culcuş era desigur aerul tare de munte ce pătrundea înăuntru; dar de visul curios pe careul avea acum nu era în niciun caz vinovat.

Se găsea drept în învălmăşeala bătăliei de la Fehrbellin; bunul său camarad, Rolf Rolfson Kok, se lupta în aceeaşi linie, la zece paşi de el, şi-l desluşea din când în când prin ceaţa şi pâcla ploii. Se împotriviseră pentru ultima dată presiunii brandenburghezilor, înainte de a se retrage peste graniţa Pomeraniei. Vedea totul ca într-un tablou mişcător; lungul drum de la Havel până acolo acoperit

cu căşti de fier şi cuirase aruncate, cu căruţe sfărâmate, cu tunuri înecate pe jumătate şi cadavre de oameni şi animale – în acelaşi timp vedea în jurul său ultima luptă a rămăşiţelor vitezei armate a marelui mareşal Wrangel, ultima luare de poziţie în spatele stăvilarului dintre Ribbeck şi Hackeberg. Gemea în visul lui; pe deasupra capului îi fluturau stindardele Regimentului Dalwigk, şi le vedea clar cu inscripţia lor aurită „*Auro et ferro*!“[307] Deodată se auzi un vâjâit; şi el strigă în vis – în jurul lui totul se clătina şi vuia; el zăcea sub grămada de cai, duşmanul trecea călare peste dânsul şi, deodată, se văzu singur pe câmp cu bunul lui camarad; îngenunche lângă acesta, îi luă în braţe capul ciuruit de gloanţe; însă caporalul Rolf nu-i mai putea strânge niciodată mâna şi nici să-i facă vreun semn cu capul, caporalul Rolf murise şi fără îndoială că ajunsese, în sfârşit, acasă, după un marş atât de lung şi de greu.

Dar ce-i asta? Visul încâlcea totul prea straniu! Acum, caporalul Rolf iată că nu murise, el, caporalul Sven, îl vedea în coloana jalnică a unor oameni grăbiţi, care, zburând cu o lectică, se îndepărtau plutind peste nişte dealuri sterpe şi cenuşii. Departe, totul era şi

307 Cu aur şi fier! (Lat.)

mai cenuşiu – dar se mişca şi clocotea – acolo se aşternea marea şi corăbii de război cu steaguri suedeze se vedeau alunecând pe ea când şi când. Din lectică se apleca în afară obrazul unui bătrân tare mâhnit – era chiar gloriosul, victoriosul comandant de oşti, Carolus Gustavus Wrangel în persoană, pe care caporalul Sven îl cunoscuse de tânăr în toată strălucirea şi triumful său. Însă caporalul Rolf murise totuşi, pentru că, pe când păşea pe lângă lectica generalului, îşi scoase deodată mănuşa de călăreţ şi puse pe marginea ferestrei un pumn descărnat, mâna unui schelet. În jurul lui Sven Knäekabröd, care gemea, începu iar să şuiere şi să se clatine totul. Norii se îngrămădiră şi se lăsară în jos, dar orizontul mării se înălţa tot mai sus, făcându-se tot mai întunecat, mai negru. Şi apa se transformă în ziduri cenuşii de piatră, în zidurile unui castel suedez vechi şi masiv; – caporalul Sven se afla în mijlocul unei mari mulţimi de oameni înarmaţi, într-o sală mohorâtă, în centrul acestei săli se găsea un butuc, iar alături, un bărbat îmbrăcat în veşmânt negru şi manta.[308] Dinaintea

308 Aluzia aceasta se întemeiază pe o legendă conform căreia, după înfrângerea suedezilor la Fehrbellin, Karl Gustav von Wrangel ar fi fost decapitat la Stralsund, din porunca regelui. În realitate, Wrangel a murit în 1676, la castelul său Spieker, de

butucului îngenunche un alt bărbat, ajutat cu blândeţe de un al treilea; – amândoi erau bătrâni, foarte bătrâni, amândoi erau camarazi de mulţi, mulţi ani: puternicul conetabil Wrangel şi bravul caporal Rolf Rolfson Kok. Omul îmbrăcat în veşmânt negru ridică formidabila secure şi lovi se-nţelege că în clipa aceasta, caporalul Sven Knudson Knäekabröd din coliba stânei de pe Lorena se deşteptă, deoarece-l scuturau oamenii din Alberschwende, şi mai vârtos decât toţi, îl zgâlţâia viteaza doamnă Fortunata Madlener, stăpâna hanului „La porumbiţa”, şi bătrânul păcătos întors acasă se ridică în capul oaselor pe salteaua lui de paie, uitându-se zăpăcit şi clipind în jurul său!

Nici vorbă că după ce l-au scuturat cât au poftit şi a fost nevoie, l-au luat în primire cu o avalanşă de întrebări! Dar lui îi trebuia mai multă vreme, ca să le spună totul, lucruri pe care aceştia pretindeau, nu fără oarecare temei, să le afle. Trecuse prin destule întâmplări, ca să aibă ce povesti în nenumărate seri de iarnă, când zăpada se ridică până la marginea acoperişului; dar noi trebuie să ne mulţumim totuşi aici numai cu ceea ce este mai esenţial.

---

moarte naturală.

„Unde-ai fost, haimana?” strigă vajnica hangiţă. „Spune încă o dată şi nu minţi, Schwen; – mă cunoşti şi ştii că n-o să pot răbda acum să faci glume cu mine”.

„Pe onoarea şi conştiinţa mea, doamnă Fortunata”, spuse, gemând, caporalul. „La Rhin[309] am fost, acasă am fost, sub drapel, la feldmareşal – da, pe onoarea şi conştiinţa mea”.

„Schwen, Schwen, minţi, nu poţi să-ţi iei răspunderea unei astfel de minciuni nici în faţa sfinţilor noştri catolici, nici faţă de iubiţii tăi sfinţi luterani. Ridică-te-n vârful picioarelor şi din ţinutul Graulbunden o să vezi Rinul curgând încoace şi vărsându-se în lac: oare nu te-am căutat cu toate mijloacele pe o distanţă de şase mile de jur-împrejur? Cum să nu te fi găsit, dacă ai fi bântuit numai drumurile şi hanurile de pe Rin? Să-ţi fie ruşine, să-ţi fie ruşine, Schwen; nimeni din. Arlberg n-a meritat asta din partea ta, şi cu atât mai puţin eu. O, Schwen, oare pentru. Asta m-am purtat eu cu tine aproape treizeci de ani cum te porţi cu un frate, cu un fiu, cu cel mai bun prieten?”

---

309 Caporalul vorbeşte de un mic afluent al Havelei, pe care se află aşezată localitatea Fehrbellin, şi nu de fluviul Rin.

„Pe onoarea şi conştiinţa mea, doamnă; au vorbit la statul-major de râul lângă care am primit loviturile cele mai grele, şi era Rhinul. O, acum lăsaţi-mă să dorm; după aceea o să vă stau la îndemână cu tot ce vreţi. Nicicând în viaţa mea n-am alergat şi n-am trecut printr-o amărăciune atât de mare ca în anul acesta. I-am văzut zăcând cu miile în mlaştină şi pe dunele de nisip, şi i-am văzut în fugă nebună, de plâng lacrimi de sânge şi-n somn, şi treaz”.

„Pe cine ai văzut zăcând şi fugind?”

„Pe noi – care ieşisem victorioşi de la primii paşi pe care i-am făcut pe pământul german – în afară de Nördlingen”.

„Şi cine zici că v-a doborât?”

„Brandenburghezul, doamnă. Prinţul elector Friedrich Wilhelm, prinţul von Hamburg cu piciorul de argint şi Derfflinger, doamnă. Da, da, de s-ar putea, nici vorbă c-aş minţi cumva! Brandenburghezii au învins”.

„Vezi, Schwen, te-am prins! Un asemenea neam, după cum spui tu, nici nu există! Acum dă socoteală încă o dată dinaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, dinaintea Aloysiei şi a copiilor de jos din sat, care au scâncit după tine de le-au ieşit ochii din cap”.

„Doamnă, nu mă faceţi şi pe mine să scâncesc! O, aş vrea să-l puteţi întreba pe Wrangel, pe el nici vorbă că l-aţi crede; că el a fost aici, la voi, în anul ’47. Oare nu vă amintiţi cum a cucerit oraşul de Jos, Bregenz, şi cum noi, trecând peste Pfänder, v-am călcat numai aşa, din obrăznicie, şi cât de rău ne-aţi primit la Roter Egg?! O, doamnă Fortunata, acum, Wrangel e cu totul la pământ; şi, cu toate că istoria de-acolo, de la Fehrbellin, nu v-a atins atât de tare ca atacul de la Bregenz, puteţi să strigaţi şi mai avan «Victorie!» decât atunci, lângă pârâul Fallen, peste trupurile noastre însiângerate. Pe onoarea şi conştiinţa mea, doamnă Fortunata, brandenburghezii l-au învins pe atotputernicul conetabil Wrangel în mlaştinile de lângă Rhin, şi feldmareşalul Derfflinger a ris de mine după bătălie şi m-a răscumpărat, în glumă, în piaţa de la Fehrbellin, când i-am mulţumit că nu mi-a dat decât un pumn pe podul de la Rattenow. Dn mărinimie, mi-a dăruit şi şase taleri brandenbunghezi, cu care m-am întors acasă, la voi – o, Doamne! fără Rolf, bunul şi viteazul meu prieten, caporalul Rolf Rolfson Kok, pe care burtăverzii din Lăudau îl porecliseră Göckele şi-l făcuseră staroste al portului, fiindcă nu ştiau ce om preţios era. O, Doamne, pe amândoi ne-a apucat dorul

de casă în Lindau, la „Coroana”, dar numai eu m-am întors din marşul sub drapel – bunul caporal Rolf Rolfson Kok zace îngropat la stăvilarul de la Hackeberg”.

Bătrâna hangiţă şi comand anta supremă de lângă pârâul Fallen dădu din cap mai pe gânduri decât oricând:

„Până la urmă chiar c-ar fi mai mare râsul dacă l-aş crede, „murmură ea. „Când de Crăciun, în ’46, stăteam grămadă aici zi şi noapte, ziua privind fumul, iar noaptea, lumina roşie a pârjolurilor, în jurul lacului era, nici vorbă,

Wrangel, care ne-a înspăimântat îngrozitor şi ne-a făcut să dârdâim şi să ne cutremurăm de teamă. Schwen, Schwen, nu te cred eu aşa uşor; dar dacă povestea cu Wrangel ar fi adevărată – Schwen să ştii că aflu eu până la urmă dacă e adevărat că s-a petrecut chestia asta cu poporul, de care minţi tu, pedepsindu-te cu atâta străşnicie pentru păcatele tale! O să aflu, şi după aceea o să mai vedem”.

„De visat, n-am visat, doamnă, credeţi-mă, cu toate că acum mă simt de parcă toate întâmplările prin care am trecut în timpul marşului n-ar fi decât urzeala unui spiriduş răutăcios, pe care mi-a aruncat-o

la vreme de noapte pe cap şi creier. N-am ştiut cu adevărat cât de mult pot să mă-ndepărtez de voi, de Aloysia şi de copii, când v-am lăsat acum un an pe muntele Gebhard, în mijlocul cumetrelor, şi am pornit să hoinăresc singur spre lac! Fără îndoială că nu puteam să ştiu cine mă aştepta de douăzeci şi şase de ani pe zidul portului din Lindau! Şi-apoi – apoi acolo era şi hanul „La coroana” şi cei din Regimentul Strozzi, Titinio, Raffa, şi ghiuleaua – ghiuleaua noastră care atârna de grindă, şi tabloul mareşalului – al comandantului nostru de oşti! Spuneţi, doamnă Fortunata, cât de departe v-aţi fi dus, dacă v-ar fi copleşit ca pe mine dorul de casă? Şi spuneţi, n-am venit eu aici, la voi, împins de vechea prietenie şi recunoştinţă, după ce s-a sfârşit totul?”

„Ei, atunci ţin seamă de asta, în favoarea ta”, zise hangiţa, şi ’Caporalul Sven Knudson Knäckabröd îi luă mâna pe neaşteptate şi i-o scutură cu nădejde, strigând: „Aşa e, şi-i cel mai bun lucru. Şi doamnă – e o mare plăcere să vă văd şezând aici, în faţa mea, aşa grasă şi arătoasă, şi-acum – spuneţi – cum v-a mers în anul ăsta cât m-am aflat în marş către casă cu sărmanul caporal Rolf?”

„Ei, dragă Doamne, Schwen, aici la noi în pădure

sunt toate cum le ştii. Din anul ’47, când am pornit împotriva voastră, în afară de uimitoarea ta poveste de astăzi, n-am mai trecut prin nicio ciudăţenie. De celelalte trebuie să-i întrebi pe copiii şi pe Aloysia, şi – ei bine – fiindcă aşa stau lucrurile şi eu nu le pot schimba – fii binevenit acasă, bătrâne suedez!”

Farmacia „La omul sălbatic”.

Capitolul întâi

FĂCEAU TOT FELUL DE OBSERVAŢII în legătură cu vremea şi se lăsase într-adevăr o vreme despre care putea vorbi oricine, fără să-şi piardă reputaţia de om cu scaun la cap. După cât se părea, era o zi tare neplăcută de sfârşit de octombrie, ce dădea-n amurg, sau mai bine zis, peste care cobora noaptea. Departe, în munţi, se dezlănţuise chiar de dimineaţă o ploaie torenţială năprasnică, ce pusese stăpânire şi asupra regiunii premuntoase, unde însă oamenii, vitele, pădurea, stâncile, dealurile şi văile nu suferiseră atât. Cei care trăiau în lanţul de munţi lăturalnici dinspre nord ar fi fost foarte mulţumiţi să se aleagă numai cu ceea ce se abătuse asupra lor, renunţând bucuroşi la ceea ce mai putea veni, însă „ceea ce mai putea veni”

şi celelalte nu s-au lăsat aşteptate, şi au fost nevoiţi să le accepte aşa cum erau; se-nţelege, puţind să-şi spună părerea despre vreme, deoarece nu li se împotrivea nimeni.

În întunericul ce se aşternea tot mai adânc ploua în rafale, şi tot în rafale, un vânt de miazănoapte, tăios, înţepător, iscat dinspre şesul din nordul Germaniei, şuiera prin văzduh, prin coşurile vulcanice şi în urechi, opintindu-se foarte supărat împotriva munţilor, ce se părea că răsăriseră în drumul lui spre sud, fără ca el să fi bănuit că-i vor ieşi în cale. Şi se lovise cu nasul de ei, sau, poate, fusese îmbrâncit peste ei şi urla întocmai ca un băieţaş supărat care se izbise şi el de cine ştie ce cu sus-zisa parte a feţei, deşi i se spusese să se ferească. Fără parafrazări, seara de toamnă s-a lăsat curând, era întuneric şi o vreme cumplit de furtunoasă. Cine se mai afla pe şosea ori pe drumurile desfundate dintre câmpurile umede se grăbea să ajungă la han sau acasă; iar noi – adică povestitorul şi prietenii pe care acesta îi luase cu sine să-i ducă din Confederaţia germană în aceea a statelor din nordul Germaniei, şi de acolo, în noul imperiu[310], ne grăbeam de asemenea să ajungem sub

310 Confederaţia germană înfiinţată în 1815 s-a dizolvat ca

acoperişul protector al acestei noi povestiri.

De obicei, seara se transformă în noapte mai iute decât te aştepţi: aşa s-a întâmplat şi acum.

E noapte neagră. Ploaia mătură iară şi iară în torente, din dreapta spre stânga, şoseaua mărginită de pomi fructiferi golaşi. Ne oprim cu respiraţia întretăiată, cu mâna streaşină la ochi, să descoperim pe undeva o geană de lumină. Colo, dinaintea noastră, spre munte, trebuie să se afle aşezări întinse, a căror lungime abia o poţi bănui şi cea mai mică rază de lumină dinspre sud ne-ar da asigurarea consolatoare că ne apropiem de una dintre ele. Dar zadarnic!

Tropot de cai, uruit de roţi, paşi de oameni în urma noastră? Cine ştie?

Pornim mai repede şi, deodată, în stânga, foarte aproape de şosea, apare ceea ce căutam cu atâta nerăbdare. Iată o lumină aprinsă de mână omenească! O cotitură neaşteptată a drumului după tufişul întunecat ne duce nebănuit de repede drept înainte şi ne pomenim în faţa farmaciei *La omul sălbatic.*

---

urmare a războiului dintre Prusia şi Austria, în 1866. În acelaşi an, statele din nordul Germaniei s-au unit, sub hegemonia Prusiei, în Confederaţia Germaniei de Nord, care s-a dizolvat la 31 decembrie 1870, odată cu proclamarea Constituţiei Imperiului german.

Dinaintea noastră, pe o parte a drumului, se află o casă cu două caturi, cu o scară de intrare, după toate aparenţele foarte solidă, împrejmuită de copaci foşnitori şi picurând de apă, iar peste drum, în dreapta şoselei, încă o casă, mai departe, prin lumina mai slabă desluşindu-se alte locuinţe omeneşti: e capătul unei uliţe de sat, ce se-ntinde către munte pe o distanţă de trei sferturi de oră. De altfel, satul nu are decât această singură uliţă; însă celui care trebuie s-o parcurgă îi ajunge şi-i prea ajunge; iar cel ce a parcurs-o se opreşte de obicei la capătul celălalt al ei şi, stând câteva clipe nemişcat, se uită în jurul lui, dar mai ales îndărăt, exprimându-şi părerea potrivit cu caracterul, vârsta şi genul său. Însă, deoarece. Noi abia am ajuns la ieşire – sau intrare – nu suntem obligaţi să ne spunem încă părerea. După cum am mai arătat, căutăm pur şi simplu să ajungem înainte de orice sub un acoperiş şi suim grăbiţi cele şase trepte ale scării de intrare – povestitorul, cu umbrela deschisă, din stânga, cititorul, de asemenea cu umbrela deschisă, din dreapta. Povestitorul a şi crăpat uşa nerăbdător, trăgându-l după sine pe cititorul care abia mai răsuflă, iar vântul i-a şi smuls din mâna celui dintâi clanţa, trântind uşa în ţâţâni după el şi cititor cu

atâta putere, încât răsună toată locuinţa. Acum suntem în interior, în casă precum şi în povestea despre *Omul sălbatic!* – Că ne aflăm într-o farmacie ne dăm seama din prima clipă şi după miros.

Cele două geamuri luminate, pe care le văzusem de pe şoseaua desfundată, bântuită de ploaie şi furtună, erau ale oficinei, şi lampa agăţată acolo de tavan îşi arunca lumina prin fereastra mare, glisantă, şi în tindă. În laboratorul farmaceutic domnea, în afară de binecunoscutul miros, şi tot atât de binecunoscuta curăţenie a farmaciilor germane. Cutiile cilindrice şi sticlele albe, pe ele cu litere albastre, ici şi colo cu capete negre de mort, ce se aflau în rafturi de-a lungul pereţilor, piuliţele albe şi mojarele verzi-negricioase de piatră, talerele de cântar şi toate celelalte instrumente, aveau un aspect foarte ordonat şi atrăgător. De n-ar fi fost banca îngrozitoare, pe care cei mai mulţi dintre noi am stat, aşteptând, cu teamă înfrigurată şi adâncă nelinişte, uneltele şi aparatura înaltei arte i-ar fi inspirat oricui cea mai mare încredere.

Dar banca asta diavolească! Scaunul acesta rău, ros de atâta folosinţă! – Am stat cândva pe ele – poate într-o după-amiază de iarnă, scăldată în lumină şi

geroasă, ori şi mai neplăcut, într-o noapte de vară, liniştită, caldă, totuşi îngrozitoare în ciuda frumuseţii ei; avem prea puţină încredere în cutiile cilindrice, sticluţele, sticlele, în balanţe şi mojare, ne amintim doar cât de iritaţi şi zăpăciţi priveam atunci roboteala liniştită, gravă, tainică a omului de după masa de lucru.

În clipa aceea nu se afla nimeni în oficină; dar prin uşa întredeschisă a unei cămăruţe alăturate răzbea spre noi un alt fascicul de lumină, şi odată cu el, un alt miros, care schimba şi segrega atmosfera farmaciei în chip surprinzător; desigur că *herba nicotină* aparţine şi ea plantelor medicinale. Ne-am luat după mirosul *acesta* şi am intrat în încăperea de alături.

În odaia micuţă domnea o atmosferă tare paşnică. O sobă de fier răspândea dintr-un colţ o căldură binefăcătoare, în celălalt colţ, lângă un jilţ neocupat, imens, capitonat – despre el va fi vorba mai târziu – fusese trasă o masă rotundă, la care, pe scaune cu spătar înalt, şi ele capitonate, orice oaspete putea să zăbovească fără-ndoială cu plăcere şi comod, dinainte cu o băutură medicinală ori nemedicinală, caldă sau rece. Totuşi, acum numai stăpânul casei,

proprietarul farmaciei „La omul sălbatic”, stătea singur pe scaunul său. Şi dacă mai aştepta într-adevăr în seara asta furtunoasă pe cineva în vizită, iar vizita acestui cineva corespundea într-adevăr aşteptărilor lui, nu putem spune deocamdată nimic. Dar n-am terminat încă descrierea scenei noastre şi continuăm.

Micul cabinet de lângă oficină, după cum se vedea dintr-o aruncătură de ochi, avea pereţii acoperiţi cu un tapet înflorat, bătând în galben-cenuşiu şi negru-cenuşiu. Pe prichiciul ferestrei, lângă câteva ghivece de flori, se afla o colivie cu un scatiu, care, ori de câte ori creanga vreunui pom din grădină, smucită şi zvârlită de vânt, se freca de fereastră, sau vreo rafală mai puternică de ploaie izbea geamul, copleşit de simţământul siguranţei sale, se ghemuia mai tare şi mai tihnit în învelişul lui de pene.

Din inventar nu trebuie să uităm un dulap de colţ cu tot felul de oale şi pahare, pe el, într-o cutie de sticlă, o pisică sălbatică împăiată. Un covor, pe vremuri foarte înfiorat, dar acum de mult timp spălăcit şi uzat, acoperea podeaua; de tavan atârna, o coroană împletită artistic din iarbă – un adevărat colector de praf şi de muşte: şi după ce vom spune câteva cuvinte despre tablourile agăţate de pereţi, nu ne mai

împiedică nimic să mergem mai departe şi să povestim lucruri mai interesante.

Fără-ndoială că tablourile din această încăpere erau şi ele demne de amintit. Chiar şi numai numărul lor ar fi fost de ajuns să-l uimească nespus pe oricine intra şi le vedea, făcându-l să se uite o vreme cu gura căscată, în lung şi-in lat, la cei patru pereţi. După ce şi-ar fi revenit din uimirea sa, ar fi putut să înceapă să le numere sau, cel puţin, să le aprecieze numărul cu aproximaţie, ceea ce ar fi fost foarte greu, deoarece tablourile mari şi mici, înrămate şi apărate de geamuri, acopereau pereţii într-un număr de necrezut de sus până jos, adică în jos pe cât era cu putinţă. De tot felul şi de toate formatele: gravuri şi siderografii, litografii şi gravuri în lemn, toate subiectele din cer şi din iad, de pe pământ, din apă, din foc şi din aer, în negru sau în culori.

Multe creaţii artistice ale lui Ramberg[311] şi Chodowiecki, nenumărate scene din viaţa lui Frederic al II-lea şi Napoleon I, cei trei monarhi aliaţi[312], în trei interpretări diferite, pe câmpul de luptă de la Leipzig,

311 Johann Heinrich Ramberg (1763–1840), grafician şi pictor german.
312 Se referă la monarhii Rusiei, Prusiei şi Austriei, care erau aliaţi împotriva lui Napoleon I.

şarpele uriaş atârnând de palmier, pe care se caţără cunoscutul negru, ca să-l jupoaie de piele, scene din *Corsarul,* o poezie de Lord Byron, ilustraţii de modă, un portret al lui Washington, un portret al reginei Mathilde a Danemarcei şi al contelui Struensee[313] şi, pierdut printre tot felul de nimicuri pestriţe şi ciudate, între două scene de stradă din anul 1848[314], o gravură autentică, veche, de A. Dürer *Melancolia*![315]

Încheiem catalogarea. Farmacistul Philipp Kristeller a avut nevoie de treizeci de ani, adică de cei treizeci de ani pe care i-a petrecut în oficina sa, ca să realizeze această galerie de tablouri; aşa că nu puteai să-i iei în nume de rău faptul că ţinea la ea şi savura după pofta inimii gustul şi diletantismul său artistic. Camera din fund era tare împodobită, şi în afară de ea mai avea multe alte lucruri pe care le savura după pofta inimii.

Acum să ne îndreptăm atenţia asupra omului de la masă. Un bărbat potrivit de stat, între cincizeci şi

---

313 Johann Friedrich von Struensee (1737–1772), din 1768 în serviciul Danemarcei. A ajuns în scurt timp cel mai influent om de stat al ţării, pe care a condus-o efectiv în locul reginei Karoline Mathilde (1751–1775), al cărei favorit a fost. În 1772 a fost executat.

314 W. Raabe a fost martor la Berlin, ca elev de liceu, al revoluţiei de la 1848 şi a desenat scene de luptă de pe baricade.

315 Gravură de A. Dürer, datând din 1515.

şaizeci de ani, mai mult slab decât gras, cu o culoare a feţei în care predomina galbenul şi cenuşiul, pantofi scâlciaţi de un roşu-închis, şi pe părul lins, sur-argintiu, o bonetă de casă cu o broderie aurie uzată, reprezentând o coroană din ghinde şi frunze de stejar. Fuma gânditor dintr-o pipă lungă, pe al cărei cap era pictat un cărăbuş, stând cu fruntea rezemată în palmă, cu ochii aţintiţi pe jilţul gol, mare şi comod.

Îşi ridică pentru prima oară privirea, când se deschise uşor uşa ce dădea din odaie, nu în oficină, ci spre ti, udă şi se ivi capul unei bătrâne.

— Vai, frate, ce vreme!

— Într-adevăr, e o vreme tare rea, dragă soră.

Nu e de crezut că bătrâna doamnă auzise răspunsul, fiindcă închisese uşa tot atât de repede şi fără zgomot precum o deschisese.

— După cât se aude, e într-adevăr o vreme tare rea, murmură, zâmbind, farmacistul de la „Omul sălbatic”, ascultând zgomotele ce veneau dinspre fereastra bătută de furtună. În clipa aceasta sună clopoţelul de la uşa de intrare a casei, şi cineva începu să ciocane în fereastra glisantă a oficinei. Domnul Philipp Kristeller se ridică, aşează luleaua pe scaun şi porni, aplecat de spate, în laboratorul său. După un

sfert de oră de muncă în farmacie, se-ntoarse îndărăt, clătinând din cap; clopoţelul de la uşa de intrare se auzi din nou, şi cineva se îndepărtă în fugă, plescăind prin ochiurile de apă ale uliţei satului, fără să ia seama o clipă unde-şi pune piciorul.

Bătrânul se aşeză iar pe locul lui, dând din cap, şi-şi aprinse din nou pipa, zicând:

— Un anotimp nesănătos – o toamnă mănoasă pentru farmacie! – încasări bune, totuşi, o afacere proastă.

Spunând acesteia oftă, cuvintele sale ca şi oftatul dovedind inima lui bună.

Câteva minute încremeni iar, până când tresări deodată, exclamând:

— Doamne Dumnezeule – cum – aşa să fie?!

Se ridică din nou neliniştit. De data aceasta intră grăbit în oficină, deschise un pupitru înalt, scoase din el un registru şi începu să-l răsfoiască. Degetele îi tremurau, buzele îi zvâcneau, îşi aruncă de câteva ori privirea neîncrezătoare prin încăperea plină de arome: nu era nicio îndoială, cutiile cilindrice, borcanele de sticlă, cu sau fără cap de mort, se aflau toate la locul lor. Farmacistul Kristeller închise registrul şi-şi puse mâna pe el, strigând:

— E într-adevăr aşa! Nici vorbă, astăzi e ziua, sau mai bine zis, seara. Au trecut exact treizeci de ani – un jubileu – şi-l uitasem cu desăvârşire! Dorothea, Dorothea!

— Ce e, dragă frate? se auzi o voce ţipătoare de afară.

Bătrânul păşi tulburat în sus şi în jos vreme de cinci minute, apoi, ajuns la capătul răbdării, deschise uşa:

— Dorette, Dorette!

— Ce e, Philipp? se auzi de departe. Desigur că şuieră vântul, dar poţi să-l opreşti? – Uşa şi ferestrele sunt închise bine, restul e în mâna lui Dumnezeu.

— Da, da, murmură domnul Philipp, după care strigă: Nu e vorba de vânt şi vreme. Vino o clipă-ncoace, Dorothea!

Până să se petreacă lucrul acesta, dură câtva timp. În sfârşit, obrazul fetei bătrâne se ivi iarăşi, de data aceasta împreună cu întregul trup – între umeri, fără nicio îndoială politicoasă, cu o cocoaşă proeminentă.

— Tocmai suntem tare ocupate în bucătărie, dragă Philipp. Doreşti ceva, bunul meu frate?

— Nu, însă acum treizeci de ani, în ceasul acesta,

am vândut în casa aste pentru primul groş alcool medicinal. Pe venerabilul bătrân Timmermann – Dumnezeu să-l odihnească – îl lovise calul cu copita. Acum treizeci de ani am făcut o însemnare în registru şi o uitasem cu totul – în ciuda jilţului de colo!

— O, Doamne sfinte! strigă bătrâna domnişoară, şi după o oarecare şovăială plină de perplexitate, trânti în urma ei uşa cu atât mai tare în ţâţâni. Domnişoara Dorette Kristeller ştia chiar din tindă ce are de făcut, şi în bucătăria farmaciei „La omul sălbatic” trebăluiala se înteţi şi mai mult pentru tot restul serii.

Capitolul al doilea

În ciuda iritării sale, farmacistul Philipp Kristeller mai aruncă o privire mirată asupra uşii prin care sora lui dispăruse iarăşi atât de repede.

— Doamne Isuse Christoase! zise el, încercând să se aşeze din nou liniştit pe scaun, dar nu izbuti.

Importanta dată ardea dinaintea ochilor săi parcă în cifre şi litere de foc, aşa că îşi împinse scaunul sub masă şi porni să-şi târşâie picioarele în sus şi în jos prin galeria de tablouri, dând mereu din cap; şi cei ce trăiseră cu o generaţie, cu treizeci de ani în urmă, porniră să-i răsară în minte cu tot mai multă limpezime. Da, totul, din cea mai fragedă copilărie, se înălţa dinainte-i în contururi nespus de precise, şi numai părinţii care-i muriseră prea devreme trecuseră

fantomatic prin peisajul luminos. În schimb, tutorele său apărea într-o claritate dură neplăcută în lumina plină de farmec şi în centrul peisajului acelui mic oraş provincial de dincolo de munte, din Turingia, în apropiere cu Kyffhäuser, iar în depărtarea albastră, vrăjită, cu Kickelhahn[316].

— Chiar şi cel mai obişnuit om a trecut prin întâmplări demne de amintit, dacă se poate gândi, după o generaţie, la timpul ce s-a scurs, murmură bătrânul. cât de plin de viaţă îmi apare acum tot ceea ce cu câteva clipe mai înainte părea mort şi uitat în sufletul meu! Iată-l pe bătrânul de treabă, pe Grauwacker, cel de la care am deprins meseria, cu toată casa şi gospodăria sa. Ce patron caraghios şi încăpăţânat era; şi-apoi, nevasta lui, adică patroana. Doamne, cum ai tu grijă, în bunătatea şi înţelepciunea ta, ca oamenilor cărora le dai o lingură mică pe drumul vieţii, să li se împartă şi terciul pe măsura potrivită ei! Simt parcă şi astăzi ghiorăitul maţelor din acea frumoasă vreme de demult. Şi totuşi, a fost o vreme fericită şi prielnică sănătăţii! Şi mai şi învăţai ceva la bătrânul Grauwacker; ce-i al lui e al lui, se

316 Înălţime lângă Ilmenau, unde Goethe a scris o frumoasă poezie.

pricepea la negustoria şi la arta sa şi ştia să ne îndrume bine. Tot ceea ce a venit după aceea…

Clopoţelul oficinei sună din nou; farmacistul se duse încă o dată la munca din laboratorul său, care durǎ de data aceasta mai mult decât rândul trecut. În timp ce amesteca şi fierbea poţiunea, întreţinu o conversaţie în vorbirea locală, pe care nu vrem s-o tăinuim, cititorului, se înţelege, neţinând seama de dialect.

— Ai pornit la drum pe-o vreme cumplită, cumătră. S-a-ntâmplat ceva rău acasă?

— Ca vremea rea de-afară, grăi, supărată, muierea tânără de ţăran, cu înfăţişarea unei femei foarte sănătoase. Înduri atâtea supărări din pricina altora, că-ţi vine să-ţi iei lumea-n cap. Omu’ meu nu poate să trăiască, da’ nici să moară nu vrea; cred că-şi ţine zilele numai prin supărările pe care ni le face; de ajutat nu-i mai poţi ajuta de fel şi, de necaz, îşi târăşte viaţa de azi pe mine.

— Hm! hm! mormăi domnul Philipp.

— Da, aşa-i, şi doctoru’ s-alege cu folosu’ ăl mai mare. Asta a prescris-o în astă seară şi ne-a pus pe mare grabă; socot că dumneavoastră ştiţi mai bine decât oricare, domnul Kristeller, că nu trece zi de la

Dumnezău în care să nu mă vedeţi stând pe banca de-aici. Gândeam c-o fi destulă vreme până mâine dimineaţă, şi bani zvârliţi tot sunt.

— Hm! hm! mormăi domnul Philipp, dar de data asta adăugă: nimeni nu plăteşte bucuros doctorul şi reţetele, dar eu fac reţetele cât mai ieftin cu putinţă, cumătră.

— După cum se şi cuvine faţă de o sărmană, nenorocită văduvă, zise, suspinând, vioaia ţărancă, ducându-şi colţul şortului la ochi.

— Ei, ei, zise farmacistul, la naiba, doar nu şi-a dat încă sufletul! Văduvă? Tânără femeie! ei, negreşit – şi-apăi, eu cred c-o să mai trăiască încă destul. Doctorul şi cu mine o să facem tot ce putem.

Nemângâiata nevastă de pe bancă scoase o exclamaţie, care putea să însemne orice: mulţumire, speranţă, bucurie, spaimă, neîncredere, necaz şi batjocură. Farmacistul termină de preparat poţiunea, i-o întinse prin fereastră, şi viitoarea văduvă, tânăra şi copleşita de jale, ieşi în uliţă, nimerind, spre marea lui mulţumire, într-o nouă şi mai puternică răbufnire a furtunii dezlănţuite de toamnă.

— Ticăloasa! mormăi bătrânul, când se întoarse în galeria sa de tablouri şi se aşeză iarăşi temeinic pe

scaun, sub impresia convorbirii, după ce mai înainte aruncase în sobă cu vădită energie câteva bucăţi de lemn. Muierea asta mai-mai că era să-mi alunge pentru astăzi cu totul amintirile cele mai plăcute. Când a tras de clopoţel, tocmai începuseră a-mi răsări în minte; dar asta a fost nici vorbă totdeauna soarta mea pe lume, şi nici altora nu le-o merge mai bine. Şi-apoi, nu s-a ales nimic din speranţele noastre, Johanne! Nu ne-am unit. A trebuit să-şi urmeze fiecare drumul său; eu am ajuns în împrejurări atât de ciudate în colţul acesta pierdut de lume, iar tu, sărmană copilă şi inimă, ai nimerit în mormânt! *Nune cinis ante rosa*[317], în vârstă de douăzeci şi unu de ani – ah, Johanne, draga, draga mea, Johanne! Da, da, ar fi fost bine, minunat, dacă ne-am fi unit şi te-aş avea astăzi, după o viaţă de om, aici, lângă mine, ca bătrână, bună şi frumoasă nevastă!

Bunul, respectabilul domn nu avu răbdare să mai stea pe scaunul său în seara asta demnă de amintit. Se ridică şi scoase din pupitrul despre care am vorbit mai înainte un pachet de scrisori îngălbenite şi-i desfăcu sfoara.

„Flori şi frunze uscate, îşi spuse el suspinând. Tot

---

317 Acum e cenuşă ceea ce înainte era trandafir (lat.)

ceea ce am în cutiile cilindrice şi în cele obişnuite a înverzit şi a înflorit odată ca şi cuvintele de pe hârtia asta. Marfă de farmacie? Droguri? Nu, nu, nu! Ele sunt moarte şi aşa rămân; pe când acestea de aici sunt încă pline de viaţă şi înfloresc mai departe, fără să cunoască trecerea vremii sau schimbarea anotimpurilor. Doar şi-au înfipt rădăcina în sufletul meu; atunci cum ar putea să se ofilească şi să piară? Valea, munţii se aştern plini de viaţă în lumina soarelui, în umbra norilor fugari, în lumina lunii, în ceaţa rătăcitoare, în ploaia ce nu mai conteneşte, în viscolul vesel. Iată vechiul oraş – da, iată-l aşa cum arăta când eram tineri; fiecare casă, o bună cunoştinţă! Ici este fereastra de colţ, prin faţa căreia trec mereu – când mă trimite bătrânul la culesul plantelor. Aici stă buna copilă, cu lucrul ei de mână, şi durează multă, foarte multă vreme până ce mă observă, dar, şi mai multă vreme, până ce mă conving că mă-ntâmpină într-adevăr cu privirea şi se uită-n urma mea după ce trec. Mult, mult timp rămâne o dragoste fără cuvinte; până când cerul se milostiveşte şi trimite o ploaie repede la ceasul potrivit, în vreme ce mă aflam într-o excursie la ţară, după ce mi-a insuflat mai înainte ideea fericită şi salvatoare să iau o

umbrelă cu mine, în ciuda celei mai însorite zile şi a celui mai albastru cer. Aşa ne-am cunoscut noi, de la inimă la inimă, de la suflet la suflet! Şi a început cea mai frumoasă viaţă pământească. Stare? Ea, puţin, eu, absolut nimic. Dar bunul Dumnezeu avea pentru noi nenumărate comori şi ni le-a dăruit pentru scurtă, foarte scurtă vreme cu amândouă mâinile. Abia în vara a doua de după logodna noastră tăinuită, după ce un an întreg am fost milionari în fericirea şi în nădejdile noastre, ne-am întrebat, ce se va alege, ce ar putea să se aleagă din legătura noastră –" Clopoţelul sună din nou şi întrerupse visul plin de amintiri. De data aceasta însă nu clienţii îl tulburară pe farmacistul de la „Omul sălbatic". Glasul, totdeauna clar al sorei lui Dorette, se auzi de afară:

— Iată-vă, domnilor! Lăudat fie Domnul că aţi venit. E frumos, foarte amabil din partea dumneavoastră. Ştiam că n-o să vă rog degeaba. Fratele meu abia acum şi-a amintit de marea ciudăţenie; m-a cuprins de îndată tristeţea şi l-am trimis pe Fritz în goană. Îmi cunosc fratele prea bine: fără o societate plăcută, l-ar fi aşteptat o noapte tristă şi închipuirile lui pline de melancolie ne-ar fi pricinuit destulă jale. Dar acum e bine, fiindcă în seara asta se

cuvine să fim împreună; fratele meu se va bucura foarte mult. Vă urez o seară cât se poate de plăcută, domnilor!

Capitolul al treilea

Cei doi domni, după care sora Dorette trimisese numaidecât din cauza închipuirilor pline de melancolie ale fratelui ei, când acesta îi anunţase însemnătatea serii, erau pastorul localităţii, domnul Schönlank, şi brigadierul silvic, Ulebeule. Primul venise bine strâns în manta, cu lanterna şi cu umbrela lui de ploaie; al doilea, înfruntând orice vreme, îmbrăcat cu o scurtă de dimie cu guler verde, purtând sub braţ bastonul cu cârlig ferecat cu fier. Dar mai înainte de orice, amândoi se scuturară cu nădejde în tindă, exclamând ca orice om în lung şi-n lat:

— Brr, amarnică vreme!

Iar brigadierul silvic mai adăugă:

— Asta se cheamă „să te fofilezi”, dar

mărturisesc că n-a fost tocmai plăcut. Ei, pastore, aici avem vântul deasupra noastră, şi de rest o să aibă grijă domnişoara Dorette.

Bătrânul aflat în odăiţa din spate, care trăsese mai întâi cu urechea cam surprins, se regăsi repede în noua situaţie. Pe obrazul, său de om cumsecade un zâmbet se lăţi tot mai mult şi mai luminos, apoi deschise şi el uşa ce dădea din refugiul său în tindă, strigând în cea mai bună dispoziţie:

— Intraţi, intraţi, lăudate fie toate fanteziile melancolice, care-mi aduc în casă o societate atât de plăcută! Dorette, grozavă idee, şi fapta, pe măsura ei! Intraţi, dragi prieteni – e într-adevăr o seară din care merită să faci noapte, şi-o vom face aşa cum se cuvine! Intraţi, fiecare să-şi ia locul şi să strigăm un „vivat!” pentru bătrâna farmacie!

— Asta mai târziu, după ce vom avea recipientul chinezesc pe masă, zise brigadierul silvic, punându-şi bastonul în colţ. Mai întâi, bătrâne, felicitările noastre cele mai sincere pentru jubileul demn de glorie. N-am ni mic împotrivă ca pastorul s-o mai spună o dată cu solemnitate; dac-ar fi de faţă şi Labă de iepure, medicul de ţară, el ne-ar lua-o tuturor înainte; n-am găsi un altul mai potrivit pentru o felicitare şi un

toast; însă a fost chemat în partea cealaltă a ţinutului.

— Şi când se va întoarce, va găsi acasă înştiinţarea mea, spuse domnişoara Dorette Kristeller.

— Bravo! zise brigadierul silvic, atunci e sigur c-o să-l vedem. De altfel, fără-ndoială că a şi mirosit, datorită înclinaţiei lui naturale, că ne înhăităm aici. Până la miezul nopţii fără-ndoială că tragem un chef?!

— Desigur! Uraaaa! strigă farmacistul, iar pastorul, în aşteptarea recipientului chinezesc, adică a bolului de punci, îl felicită şi el, cu adevărat în cuvinte alese, cu delicateţe şi bună-cuviinţă.

Între timp, se umpluse toată casa de miresme deosebite şi plăcute, combătând cu succes mirosul farmaciei. În bucătărie începuse o trebăluială demnă de luat aminte; vesela de tot felul zornăia şi huruia. La ora nouă fix se afla pe masă cel dinţii castron aburind, şi nu singur, ci cu tot ceea ce ţinea de el. Sora farmacistului îşi luă şi ea cinci minute răgaz să stea la masă cu bărbaţii şi să primească primele laude pentru arta ei culinară.

Laudele au venit la vremea cuvenită; dar după aceea s-au aşternut câteva clipe de tăcere, care se iscă totdeauna când se aduce la masă o băutură demnă de reflectat asupra ei. Că se trece repede peste

această tăcere şi fiecare se adaptează ciudat de repede la solemnitatea momentului, se ştie.

— Aşadar, iată că s-a scurs într-adevăr o viaţă de om?! exclamă pastorul. La început abia mi-a venit să cred, dar făcând socoteala în linişte, găsesc şi recunosc că acesta este adevărul. În anul acela tocmai încheiasem sfânta căsătorie cu buna mea Friederike, şi cel mai mare fiu al meu, inspectorul, a împlinit acum cu adevărat douăzeci şi opt de ani.

— Într-adevăr, pastore, şi când mă gândesc cât de slăbuţ erai când ai sosit atunci aici, şi văd ce înfăţişare ai astăzi, nu mai am de loc nevoie să fac socoteala pe degete, ca să cred în scurgerea celor treizeci de ani. De altfel, eu am fost cel ce v-a primit aici şi a făcut onorurile localităţii. Întâi ai început dumneata, pastore, te-ai căsătorit cu fiica predecesorului dumitale; după aceea a venit şi sărbătoritul de faţă, ca să facă, prin pilulele şi mixturile sale, şi mai sănătoasă regiunea asta sănătoasă. Pe doctor nu-l amintesc; fiindcă un om care sălăşluieşte printre noi abia de doisprezece ani n-are rost să fie amintit.

— Bunul Dumnezeu ţi-a binecuvântat într-adevăr venirea pe aceste meleaguri, dragul şi bătrânul meu

prieten, zise pastorul, întorcându-se spre stăpânul casei. Cei doi predecesori ai dumitale au dat foarte repede faliment în casa aceasta, iar dumneata ai avut noroc

— Şi pricepere, îi luă cuvântul din gură brigadierul silvic Ulebeule, adevărata pricepere pentru îndeletnicirea asta; fiindcă într-o regiune atât de sănătoasă ca a noastră, un adevărat farmacist se ocupă intens mai bine cu altceva, ca de pildă cu un nou aperitiv amar, bun pentru stomac, aşa cum e „Kristeller”, cu sucuri de fructe angro, cu comerţul de vin şi, să nu uităm, în măsură foarte mare cu negoţul de plante medicinale în întreaga Germanie. În seara asta trebuie să recunoaştem că bătrânul de colo îmbrăcat cu halatul lui de casă este singurul dintre noi care a ajuns departe. Doctorul n-o să izbutească niciodată.

Preotul oftă; însă farmacistul de la „Omul sălbatic”, domnul Philipp Kristeller, oftă şi el, şi când, în clipa asta, vântul şi furtuna porniră să bântuie ţinutul mai tare şi mai aprig cu ploaie şi grindină, îşi aruncă privirea, parcă înfricoşată, de la masa tihnită, la fereastra zăngănitoare, biciuită de furia văzduhului. Buna, bătrâna lui soră se apropie mai mult de el, în

vreme ce şoptea:

— Domnilor, nu trebuie să i se amintească nimănui de norocul său, nu foloseşte la nimic, şi de multe ori face rău; asta e părerea mea. Şi-apoi nu se ştie dacă norocul fratelui meu e într-adevăr atât de mare. Noi ne-am primit soarta şi viaţa aşa cum ne-au fost date, asta-i tot. Dar în cinstea jubileului ridic totuşi paharul şi spun: Trăiască farmacia „La omul sălbatic!”

În timp ce vorbea, umpluse paharele tuturor şi ciocniră toţi, îngânduraţi şi gravi, aşa cum se cuvenea. Însă domnul Philipp, mişcându-se neliniştit pe scaunul său, murmură, mai mult pentru sine decât pentru ceilalţi:

— E o noapte bună pentru aşa ceva – noaptea potrivită. S-au scurs mai bine de treizeci de ani de când mi-a ieşit în întâmpinare ceea ce putem numi marele meu noroc. Ascultaţi furtuna dezlănţuită de afară, abia vă vine a crede că, poate, mâine nu va mai fi nici măcar o adiere de vânt care să smulgă din copac ultima frunză. Se spune că toate se uită, dar nu-i adevărat. Toate se întorc îndărăt, furtuna, ca şi vremea de demult. Dacă, iubiţi prieteni, vreţi să mă ascultaţi, o să vă spun o poveste, o ciudată poveste. O

să vă istorisesc cum am ajuns eu cu mai bine de treizeci de ani în urmă proprietarul farmaciei „La omul sălbatic”.

Pastorul nu zise nimic; dar şi el se apropie mai mult de domnul Philipp, îi atinse încurajator cotul şi-i oferi, spre şi mai mare încurajare, tabachera lui de argint strălucitoare de atâta folosinţă.

— Nimic nu-mi place mai mult decât să ascult poveşti, la nevoie, chiar şi poveşti de vânătoare! exclamă, zelos, brigadierul silvic. În sfârşit, vânatul a pornit-o-n goană! Pe urmele lui…

— O clipă! se rugă sora stăpânului casei. Trebuie să mă duc imediat numai pentru un minut în bucătărie, şi după aceea voi rămâne toată vremea lângă tine, Philipp. Îi rog pe cei doi vecini să fie atât de buni să mă ierte.

Aceştia o scuzară cu plăcere şi o aşteptară făcând câteva observaţii în legătură cu anotimpul şi vremea de afară. După ce însă domnişoara Dorette se întoarse, fratele ei îşi începu istorisirea – o istorisire într-adevăr ciudată!

Capitolul al patrulea

— Dragii, bunii, credincioşii mei prieteni şi vecini, începu omul, care, după părerea brigadierului silvic Ulebeule, realizase ceva în viaţă, adică realizase ceva în sat. Înainte de sosirea voastră în seara aceasta la mine, ademenit de vremea de demult, am deschis de două ori cutia din oficină în care ţin arhiva şi am suflat praful de pe trecut; acum va trebui să scot din ea încă un document. În pofida tuturor ciudatelor mistere, destinul meu e aşternut acolo absolut dar pe hârtie; nu într-un jurnal intim sau ceva asemănător, ţinut de mine cândva, ci în documente reale, autentice, pe care le voi supune după aceea judecăţii voastre.

Tata mi-a lăsat moştenire câteva mii de taleri;

dar tutorele meu, un om blajin, bine intenţionat însă foarte zăpăcit şi uşuratic, n-a avut nici cea mai mică grijă de ei. Când a venit vremea să folosesc banii, s-a dovedit că aceştia dispăruseră aproape cu totul, lucru pe care tutorele mi l-a mărturisit în hohote de plâns, zicând că nu are nici cea mai mică idee cum s-au cheltuit. De altfel, a adăugat el, spre mângâierea mea, cu propria lui avere se întâmplase La fel. Era un domn între două vârste, cu trei fete nemăritate bătrâioare, şi toate trei, foarte bune prietene cu mine; – aşa că ce-mi mai rămăsese decât să plângem împreună, acceptând şi eu cele întâmplate cu lacrimi în ochi, cu dragoste şi simpatie reciprocă? Bunele fete s-au îngrijit de rufăria mea şi de restul echipamentului, mi-au împachetat geamantanul şi aşa am pornit eu, la sfârşitul uceniciei mele, pe cât se putea prevedea, ca un ins veşnic angajat în munca de laborant; şi-am rătăcit peste tot timp de şase ani nesfârşiţi, trecând prin vremuri mai bune ori mai proaste, de la o epidemie la alta, de la o sonerie de noapte la alta, din laba unui doctor într-a altuia, până când am ajuns la*** unde am cunoscut-o pe Johanne a mea. Acolo, prietene Ulebeule, am realizat într-adevăr ceva. Şi anume, singurele zile de neuitat, fericite, ale vieţii mele!

— Felicitările mele şi pentru astea, mormăi brigadierul silvic.

— Da, intrasem în perioada fericită a existenţei mele, şi toate au mers bine – un an întreg!

O duceam bine din toate punctele de vedere. Despre patronul meu de atunci, un bătrân ciudat şi amuzant, voi vorbi mai mult, fiindcă merită cu prisosinţă, şi pentru mine, şi pentru el. El practica farmacia cu plăcere, însă era stăpânit de un entuziasm aproape smintit pentru înalta ştiinţă botanică, fiind în realitate Un excelent cunoscător al pliantelor. Pe cât era cu putinţă, îi punea pe farmaciştii lui stagiari şi pe ajutoarele sale să aibă grijă de oficină şi se ducea în pădure şi pe câmp, dedându-se studiului său preferat. Când însă am ajuns eu în casa lui, situaţia asta se schimbase. Era trecut de şaizeci de ani, cu vremea, îi slăbise vederea şi–i înţepenise spinarea; când se apleca prin munţi şi văi după o plantă, nu se mai ridica decât oftând şi apucându-se cu mâna de şalele îndurerate. Când am intrat în slujba lui, m-a supus unui foarte aspru examen de botanică, la care, mulţumesc lui Dumnezeu, am răspuns foarte bine, şi atunci, în casa lui, s-a pus temelia întregii mele bunăstări de mai târziu. După examen, mi-a dăruit, ca

semn al mulţumirii sale, un exemplar al lui Stover: V*iaţa cavalerului Karl von Linné*[318] şi mi-a ţinut o cuvântare despre martirii „zeiţei” noastre, recomandându-mi mai ales să-l iau ca exemplu pe cel mai mare geniu botanic al secolului al şaisprezecelea, pe magistrul Charles de l’ Ecluse[319] – Carolus Clusius – din Arras în Ţările-de-Jos, care s-a îmbolnăvit la douăzeci şi patru de ani, în serviciul ştiinţei, de anasarcă[320]; la treizeci şi nouă de ani, pe când se afla în Spania, s-a prăbuşit cu calul, frângându-şi braţul, ca numaidecât după însănătoşire să se întâmple acelaşi lucru cu coapsa dreaptă; care, la cincizeci şi cinci de ani, aflându-se la Viena, şi-a rupt piciorul sting, iar opt ani mai târziu şi-a luxat coapsa stingă, ceea ce l-a silit să meargă de aci înainte în cârje, alegându-se cu o hernie şi cu colici litiazice, şi totuşi a scris minunata carte *Rariorum plantarum historia*[321], fiind, din veacul întunecat în care a trăit şi a activat, o făclie plină de glorie pentru toate timpurile viitoare.

318 Dietrich Johann Heinrich Stover a publicat în 1792 prima biografie a naturalistului suedez Karl von Linné (1707–1778).
319 Charles de l’Ecluse (1524–1609), botanist francez.
320 Umflarea capului şi a membrelor; apare în boli de inimă, de rinichi, de ficat etc.
321 Istoria plantelor rare (lat.).

După aceea m-a trimis la cules *in re herbaria*[322], iar el a rămas oftând acasă, având grijă de clientelă şi răsfoindu-şi cărţile de plante, într-adevăr remarcabile în felul lor, şi care, după moartea sa, au fost aruncate fără-ndoială la gunoi. Alergam pentru el prin ţinut în toate anotimpurile, pentru că avea cunoştinţe adânci şi. În ceea ce privea diferitele feluri de muşchi, iar în lunile când flora îmbelşugată se afla în toată splendoarea ei, cutreieram aproape în fiecare zi mile întregi prin ţinut şi prin munţi, în căutarea unei anume plante, pe care dorea din suflet s-o aibă şi s-o studieze în epoca aceea. A fost o vreme frumoasă! Au fost zile pline de neîntreruptă fericire, cum nu le-am mai avut de mulţi ani, şi fiindcă, după cum am mai spus, am putut să iau curând cu mine pe coastele înalte, însorite, prin umbroasele văi, numele şi chipul logodnicei mele. Nimic nu se poate asemui cu strălucirea de atunci în care-mi apărea pământul şi mi se-nstăpânise-n suflet. Nu vreau să spun cu asta că dădeam ocol munţilor cu sufletul însorit. Dimpotrivă, cu bucuria de a trăi se împletea totdeauna o undă de teamă. Când mă întorceam din pădurile mele în oraşul mic, cu străzi întortocheate, îi vălmăşagul şi talmeş-

322 În materie de ierburi (lat.).

balmeşul gâlcevitor chiar şi al acestor oameni puţini, mă cuprindea adesea o adâncă teamă…

— Asta se-ntâmplă cu toţi cei ce-şi au îndeletnicirile în aer liber, spuse brigadierul silvic Ulebeule.

— Însă încă multă vreme, continuă povestitorul, fără să ia în seamă întreruperea, încă multă vreme viaţa în aer liber a fost şi a rămas predominantă pentru mine, şi numai încetul cu încetul, jos, în orăşel, s-a ridicat dinainte-mi tot viitorul, viitorul plin de griji şi frică: „Ce se va alege până la urmă de tine şi logodnica ta?” Am spus mai înainte că adevărata dificultate m-a copleşit în cel de al doilea an de când mă stabilisem acolo. La început, la fiecare plecare în marş, gândurile tulburi, pline de griji, rămâneau închise în urma mea, între vechile ziduri ale oraşului: abia încetul cu încetul au pornit să mă-nsoţească dincolo de incinta oraşului, până când în primăvara a treia, pesimismul mă însoţea pretutindeni, pe drumurile mele, şi patronul mi-a atras atenţia că începusem să slăbesc simţitor, îndemnându-mă, binevoitor şi îngrijorat, să mă folosesc de felurite droguri întăritoare ale nervilor şi stomacului din magazia de medicamente.

Oh, niciun leac nu-mi mai putea ajuta să mă îngraş! Rătăceam încoace şi încolo, între ipohondrie şi curajul de a înfrunta pericolele vieţii, până când am găsit omul care m-a ajutat!

Domnilor şi iubiţi prieteni, în chiar vara aceea am făcut cunoştinţă, o cunoştinţă neobişnuită, misterioasă şi, după cum spunea Johanne, într-adevăr sinistră. Ei trebuie să-i mulţumesc că sunt astăzi proprietarul acestei farmacii „La omul sălbatic”, ea rămânând până astăzi – da, până astăzi, aşadar mai mult de treizeci de ani, enigma, taina de nedezlegat a vieţii mele.

— Continuă, continuă! exclamă pastorul, extrem de încordat, cu respiraţia tăiată, întrerupând relatările foarte curgătoare şi vioaie ale povestitorului, şi domnul Philipp Kristeller, înainte de a urma, folosi prilejul să mai răsufle.

Se părea că voia într-adevăr cu tot dinadinsul să scape de taina vieţii sale, ce-i apăsa sufletul, şi începu să povestească din nou:

— În timpul peregrinărilor mele, am găsit pur şi simplu un tovarăş de drum şi aşa-zicând coleg, un tânăr bine îmbrăcat, părând doar puţin mai tânăr decât mine, care se ocupa şi el cu botanica şi s-a

dovedit un iubitor al naturii şi un cunoscător atât de bun al plantelor, încât îl întrecea chiar şi pe patronul meu în pătrunderea plină de pricepere a captivantei noastre ştiinţe. Nu era din regiune, iar numele lui adevărat nu l-am aflat; îi spuneam domnul August. În orice caz, acesta nu părea să fie numele său de familie.

Ne-am întâlnit din întâmplare într-o după-amiază foarte călduroasă de iulie, pe o coastă de munte, despădurită şi încinsă de soare, printre tufişurile de degeţel înalte cât omul şi în vălmăşagul de stânci, şi ne-am salutat de îndată politicos, ca oameni de aceeaşi meserie. Se înţelege că, la început, ne-am salutat ca nişte oameni bine crescuţi, cântărindu-ne din ochi. Ce anume a descoperit la mine străinul, nu ştiu; în ceea ce mă priveşte, îl am şi acum foarte desluşit dinaintea ochilor. Era un bărbat tânăr, după cum am mai spus cam de vârsta mea, înalt, bine clădit, cu părul negru şi cu un obraz grav şi energic, de o culoare cam albă-gălbuie, dar în niciun caz bolnăvicioasă. Îşi ţinea capul puţin aplecat şi avea un glas plăcut, care se făcea însă foarte rar auzit. În tot timpul relaţiilor noastre, întreţinerea conversaţiei a lăsat-o absolut pe seama mea; şi, după cum ştiţi, am

fost totdeauna pentru relaţii verbale cât mai animate – poate că uneori prea animate.

În clipa aceasta, sora lui îşi spuse cuvântul, exclamând cam supărată:

— Dragă frate, prin sat aleargă vorbe destul de neplăcute despre tine!

Preotul zâmbi; însă brigadierul silvic râse tare, exclamând:

— Da, domnişoară Dorette, e drept că nu prea e el din naştere manierat, lucru pe care l-am aflat de două ori şi, cu îngăduinţa mea, n-aş vrea să-l mai aflu şi a treia oară. Şi iată cum: oricărei vulpi care se apropie îi ţine mai întâi o predică înainte de a trage un foc şi a greşi ţinta. În schimb, la o hăituială e totdeauna iute la faptă, şi o pârâitoare de iepuri e şi ea un lucru folositor.

— Îţi mulţumesc pentru remarca dumitale, Ulebeule! spuse bătrâna domnişoară, scurt şi înţepat, şi acum zâmbi domnul Philipp Kristeller, începând din nou să povestească.

— Aşadar, după cum era firesc să se întâmple, m-am purtat potrivit cu firea mea. Încetul cu încetul, i-am povestit noului meu cunoscut tot ceea ce credeam că e important din propria-mi viaţă şi din situaţia în

care mă găseam. El a aflat curând totul, de când mă născusem până-n ziua aceea; dar ceea ce am aflat eu despre dânsul a fost cât de puţin cu putinţă, adică absolut nimic!

— Totuşi, era un bun tovarăş, şi pe măsură ce ne întâlneam, era şi mai bun. Am început să ne dăm întâlnire în anumite locuri, şi el, neavând stăpân, se afla totdeauna acolo. Uneori mă însoţea până la picioarele colinei unde se afla oraşul; dar ori de câte ori îl invitam să coboare mai departe cu mine, mă refuza cu hotărâre, fără niciun fel de justificare. Îşi lua mereu ziua bună la marginea pădurii dinspre poarta de nord, îmi strângea mâna şi făcea cale-ntoarsă. Nimeni din oraş şi împrejurimi nu-l cunoştea, oricât de stăruitor îi întrebam pe oameni. E drept că unii îl văzuseră, iar altora purtarea lui li se părea bătătoare la ochi; dar niciunul nu putea da o informaţie mai precisă despre dânsul. Într-un sat din mijlocul munţilor avea un cantonament pentru un cal şi o trăsură uşoară, dar şi acolo i se spunea simplu domnul August şi se credea despre el că e student din oraşul universitar de la şes, şi vine ca mulţi alţii în munţi „să studieze buruienile”.

— Cred că a fost o urmă greşită, zise brigadierul

silvic, şi pastorul fu de aceeaşi părere.

— N-am dat acestui zvon nicio importanţă, urmă domnul Philipp, şi relaţiile mele cu el au rămas neschimbate; iar după ce m-am întâlnit de vreo şase ori cu domnul August, acesta a cunoscut-o, din întâmplare, şi pe logodnica mea. Ea a făcut într-o frumoasă duminică, împreună cu rudele şi cunoştinţele ei, o excursie în pădure, şi când eu şi Johanne ne-am îndepărtat de vesela societate şi mergeam singuri, ne-am întâlnit cu misteriosul meu prieten pe o potecă acoperită de vegetaţie. Noi mergeam ţinându-ne de braţ, ol era ca totdeauna singur, şi obrazul său părea mai tulburat şi mai grav decât oricând. E drept, când ne-a zărit, s-a luminat la faţă, dar nu pentru multă vreme. S-a străduit să se arate bucuros şi vesel, însă nu a izbutit. Vorbea cu iubita mea bine dispus şi prietenos; însă, cu cât plimbarea noastră se prelungea, pe măsură ce noi pălăvrăgeam cu mai multă voioşie, el devenea tot mai tăcut. Şi când ni s-a mai alăturat şi restul societăţii, cântând, râzând şi jubilând, a dispărut pe neaşteptate, iar în ziua aceea plină de bună dispoziţie nu l-am mai văzut. „Ascultă, Philipp”, mi-a spus Johanne mai târziu, „omul acesta a trecut sau mai trece încă printr-

o mare nenorocire; Philipp, îmi pare nespus de rău de el; nu ţi-a fost niciodată teamă sau nu te-a cuprins tristeţea nicicând alături de dânsul?”

Femeile au din punctul acesta de vedere o privire pătrunzătoare şi multă înţelegere, pricepându-se să ne atragă atenţia, nouă, bărbaţilor, asupra a ceea ce simţim fără să ne dăm seama. Vorbele ei m-au făcut să tresar şi abia atunci mi-am amintit că de câteva ori mă copleşise şi pe mine un simţământ de milă pentru prietenul meu; desigur, în tovărăşia lui nu mă încercase nicicând teama, cu toate astea, chiar pe drumul vesel de întoarcere în oraş eram convins că de acum înainte ar putea uneori să mă cuprindă şi teama. Din ziua aceea l-am observat pe prietenul meu August cu o atenţie din ce în ce mai mare, şi odată l-am întrebat, folosindu-mă de toată elocvenţa mea, ce-i lipseşte la urma urmei şi dacă nu l-aş putea ajuta într-un fel sau altul. L-am conjurat stăruitor să-şi ia inima-n dinţi şi să-mi împărtăşească suferinţele sale. I-am spus că aş fi în stare de orice sacrificiu, ca să4 pot ajuta, mai adăugând şi ceea ce într-o împrejurare emoţionantă ca aceasta îi poţi spune cu seriozitate şi adâncă prietenie omului iubit, preţuit şi stimat. A încercat să râdă şi m-a asigurat că se simte foarte

bine, atât fizic cât şi psihic, iar conştiinţa nu-i e încărcată de cine ştie ce ticăloşie de neîndurat; dar nu are nicio vină pentru temperamentul său şi este în realitate un om foarte neplăcut, ceea ce observaseră mai mulţi. Spunea că a moştenit de la înaintaşii săi o fire nenorocită şi este adevărat că trebuie să se stăpânească mereu cu grijă şi îndârjire, ca să nu izbucnească într-o bună zi într-un acces de mânie. Mi-a mulţumit din inimă pentru bunătatea mea, cum îi spunea el, şi am văzut o lacrimă în ochii lui, lucru care poate că mi s-a părut, fiindcă un obraz ca al său de efigie romană nu ar fi putut, cu astfel de slăbiciune, să fie turnat în forma cuvenită.

— Ce fel de obraz avea, Kristeller? întrebă brigadierul silvic Ulebeule.

— Ca obrazul de pe monedele de aur ale împăraţilor Nero, Caracalla sau Caligula! îl lămuri preotul, iar farmacistul de la „Omul sălbatic” dădu din cap, fără a se socoti obligat să mai adauge ceva şi-şi continuă povestirea:

— Logodnica mea i-a plăcut foarte mult. Îi lăuda înfăţişarea şi, în chip excepţional, tot ceea ce ea vorbise în timpul scurtei întrevederi. Spunea despre dânsa că este o fată agreabilă şi cuminte – ceea ce era

într-adevăr – exprimându-şi cu un oftat adânc dorinţa să fi avut o soră ca ea. Se-nţelege că atunci i-am pus din nou întrebări în legătură cu familia lui; dar el m-a asigurat că este absolut singur pe lume – părinţii îi muriseră, iar surori nu avusese niciodată; şi, parcă vrând să schimbe cursul convorbirii, a întrebat dacă se hotărâse ziua căsătoriei noastre.

Când i-am spus adevărul, el a oftat, zicând: „O, de te-aş putea ajuta, Philipp, aş face-o chiar astăzi!”

Cum m-a ajutat şi pentru ce jilţul acela de onoare stă de treizeci de ani gol, aşteptându-l, veţi afla acum.

Capitolul al cincilea

Mica societate din odăiţa plină de tablouri aflată în spatele farmaciei „La omul sălbatic” se strânsese şi mai mult în jurul mesei. Ştiau că bătrânul lor prieten e un bun povestitor, totuşi nu-şi arătase niciodată darul narativ în toată plenitudinea lui ca în seara aceea. Pipa brigadierului silvic se stinsese. Sora Dorette apăsa cu putere mâna fratelui ei, iar pastorul îşi scutură încet de masă cutia de tabac, zicând:

— Aşadar, în sfârşit! – Nimănui nu i-ar fi trecut prin gând că o mobilă inofensivă, cu o tapiserie atât de moale ca asta, ar putea să te chinuiască vreme de treizeci de ani. Dragă Kristeller, jilţul acesta m-a chinuit în realitate treizeci de ani încheiaţi.

În ciuda încordării lor, au râs toţi, şi domnul

Philipp şi-a continuat povestirea:

— A trecut vara, a venit toamna. Am ajuns în septembrie, apoi am intrat în octombrie; splendoarea şi belşugul acelui an se apropia de sfârşit. Patronul meu, care în timpul furtunilor echinocţiale suferea totdeauna de dureri faciale, era acum silit să mă ţină mai mult în oficină. A trecut o lună până să mă trimită iar de acasă; – şi la 15 octombrie m-a pus să alerg trei mile – până la îngrămădirea aceea faimoasă de stânci, cunoscută vouă tuturor sub numele de „Eşafod” – din cauza unei specii de muşchi, care înflorea în acest anotimp numai şi numai acolo.

M-am dus atunci la „Eşafod”, însă după aceea nu am mai fost: acolo niciodată. Mă temeam de locul acela sălbatic, deşi mi-a fost dat să trec în ziua aceea printr-o întâmplare care m-a ajutat să ajung proprietarul acestei case şi mi-a îngăduit să-mi înjgheb viaţa aşa cum am făcut-o. Taina nu a fost dezlegată nici până astăzi. Dacă voi, prieteni, vreţi după aceea să vă încercaţi cu ea perspicacitatea, m-ar bucura. În ceea ce mă priveşte, după ce am meditat asupra ei o viaţă de om, am renunţat, şi acum ar fi totuna dacă unul din cercul nostru de aici va găsi până la urmă dezlegarea. Însă ziua aceea, de 15 octombrie,

atât de plină de însemnătate pentru mine, am să v-o descriu cu tot ce s-a-ntâmplat, pe cât se poate de amănunţit, şi vă rog să-mi îngăduiţi s-o fac.

— Niciun iepure nu se aşază mai curios ca mine pe labele dinapoi! exclamă brigadierul silvic.

— Sfinte Doamne, ce seară! spuse preotul. Ascultaţi numai furtuna! O, povesteşte – povesteşte!

Într-adevăr, o seară furtunoasă! Pe măsură ce noaptea înainta, furtuna se năpustea urlând dinspre nord. Împotriva munţilor, şi farmacia „La omul sălbatic” îşi căpătă partea ei din plin.

— În ziua aceea nu era o vreme ca asta, spuse domnul Philipp cu tonul lui obişnuit, domol şi calm, ca unul care chibzuise o întreagă viaţă de om la un eveniment din trecutul său.

Dar fu încă o dată întrerupt, fiindcă veni un client să cumpere sare amară de-o para şi-i dădu un sfert de oră lămuriri farmacistului de ce-i trebuia – pentru una şi pentru alta fiind destul timp a doua zi, după cum observă, mohorât, Ulebeule. Dar sora sjtă; panului casei folosi acest răgaz, ea să umple din nou bolul chinezesc de pe masă, şi prietenii aflară, în sfârşit, prin ce evenimente trecuse farmacistul Kristeller în ziua aceea de 15 octombrie.

— La nouă dimineaţa am ieşit din casa care, în treacăt fie spus, purta emblema „La regele David”, ca să-mi îndeplinesc însărcinarea; în buzunar aveam micul dejun, în spate, cutia de erborizare; era o vreme liniştită, cu o ceaţă deasă; de data aceasta mă simţeam zdrobit, descurajat cu totul. Şi eram cu adevărat îndreptăţit să fiu trist chiar şi pe vremea cea mai frumoasă! În ajun, unchiul Johannei mă poftise la el pentru un sfert de oră, şi eu mă dusesem; îmi vorbise stăruitor timp de două ceasuri să iau totuşi în sfârşit hotărârea de a vedea limpede perspectivele mele de viitor şi să n-o nenorocesc pe nepoata lui! Pe scurt, mi-a cerut să înapoiez logodnicei mele cuvântul dat, asigurându-mă în schimb de veşnica lui prietenie şi simpatie. El avea dreptate în tot ceea ce spunea şi nu vorbise numai cu înţelegere, dar şi cu bunăvoinţă. Îmi expusese fără cea mai mică patimă şi mânie părerea lui şi a celorlalţi; nu avea nimic împotriva mea – ba chiar mă iubea şi mă preţuia foarte mult – totuşi! M-am întors acasă, clătinându-mă, şi am stat toată noaptea pe scaunul de dinaintea patului meu, cu fruntea-n palme – sfatul acesta raţional făcându-mă să nu mai fiu în stare de niciun fel de gândire sau reflecţie rezonabilă, ştiind pe deasupra şi că Johanne,

sărmana, iubita mea Johanne, va plânge toată noaptea. Buimăcit cum eram, abia l-am înţeles pe patronul meu, care suferea şi el de insomnie, când încă de la ora cinci a apărut în pragul uşii cu lampa de noapte în mână, ca să-mi vorbească despre noua sa dorinţă şi să-mi dea însărcinarea pentru ziua aceea. După ce, în sfârşit, am înţeles ce voia, a plecat posomorât, clătinându-şi capul bandajat, şi l-am auzit destul de clar mormăind chiar din pragul uşii: „Uite că şi ăsta se sminteşte văzând cu ochii!”

„Scrie-i fetei o scrisoare curajoasă, cinstită şi prietenoasă, în care să-â spui cele de cuviinţă, fie şi învăluit în puţină poezie. O să i-o transmit eu, odată cu părerea mea, se-nţelege, fără poezie – apoi lasă amărăciunea să-şi facă mendrele şi, din partea mea, rumegă-ţi fără grabă nenorocirea – că până la urmă or să se-ndrepte toate” – mă sfătuise unchiul în ajun, la sfârşitul frumoasei sale cuvântări – şi să nu te sminteşti din cauza aista!! În astfel de împrejurări ce mângâiere mai putea să-mi rămână în realitate pe lume decât muşchiul înflorit aflat la trei mile de farmacia „La regele David” şi de casa logodnicei mele şi a unchiului ei? Cel puţin cu drumul şi culesul muşchiului, eu şi sărmana mea copilă câştigam o zi, şi

că omul se agaţă în deznădejdea lui de o zi, o oră, *un* minut, cine nu ştie din propria lui experienţă?

Se înţelege că m-am strecurat pe sub fereastra Johannei. Pe fata mea n-am zărit-o, dar pe unchiul ei l-an văzut. Stătea cu pipa-n gură îndărătul ferestrei, părând să se uite la termometru; propria-i temperatură nu se schimbase din ajun, pentru că şi-a scos politicos tichia de noapte, îndreptând spre mine şi degetul arătător. Gestul lui nu putea să însemne altceva decât: „Nu uita, dragul meu, ce ţi-am spus; cer asta cu insistenţă şi ştiu ce e bine pentru toţi; – sunt un om bătrân, cu experienţă, cunosc viaţa ceva mai temeinic decât tinerii buni, uşuratici şi nepricepuţi!” La rându-mi, l-am salutat şi eu atât de politicos şi smerit, cum nu mai salutasem încă pe nimeni până atunci, şi m-am târât mai departe, ostenit şi suspinând, prin ceaţa cenuşie a dimineţii de toamnă.

„O, cât de plină de spini e fiecare zi a vieţii“[323], spune un personaj de-al poetului englez Shakespeare într-una din piesele sale. L-am citit pe acest poet totdeauna cu plăcere, am o traducere din operele lui şi am subliniat multe lucruri în ea. Cuvintele despre

---

323 Cuvinte rostite de Rosalinde în comedia shakespeareană *Cum vă place* (1,3).

spini şi viaţa de fiecare zi mi s-au lăsat ca o greutate pe suflet şi le-am repetat mereu, fără-ntrerupere, până am ajuns în munţi. Fără-ndoială că viaţa era acum pentru mine, oriunde-mi aruncam ochii, plină de cele mai dese tufişuri de spini, şi că era vorba de o viaţă cotidiană într-adevăr nenorocită în mediocritatea ei, mi-o dovedeau pământul de sub picioare şi bolta cerului.

Ceaţa rămăsese în urma mea, în vale; dar luam cu mine în suflet timpul întunecat pe creasta cea mai însorită. Mergeam repede şi mi-am muiat de mai multe ori batista într-un pârâu rece de munte, ca să mi-o pun pe fruntea obosită de nesomn şi pe tâmplele înfierbântate. Nu mă uitam în jurul meu, şi e o greşeală sau chiar o minciună când se susţine că pe un om nenorocit sau încolţit de lipsuri şi griji o regiune frumoasă şi o privelişte minunată şi sublimă îl mântuiesc şi-l vindecă. E pur şi simplu neadevărat.

Dimpotrivă, nimic nu e mai chinuitor pentru un om copleşit de îngrijorare şi îndurerat decât o privelişte văzută de pe vârful unui munte, care se scaldă în toate dulcile culori ale pământului. E rău şi într-adevăr îngrozitor, dar asta este realitatea: în furtună, în ploaie te complaci în proasta dispoziţie;

însă frumuseţea naturii o iei ca pe o batjocură, ca pe o insultă, şi începi să urăşti toate cele şapte zile ale creaţiunii.

La aceste ultime cuvinte, pastorul îşi clătină capul oarecum dojenitor; cât despre domnişoara Dorette, e drept că dădu din cap, însă avea o privire destul de gânditoare şi melancolică; dar brigadierul silvic lovi cu pipa în masă, zicând:

— Într-adevăr, e ceva în ceea ce spui! Ba, la o mai adâncă meditaţie, găseşti că e ceva destul de întemeiat. Orice vânat bolnav – adică, orice vânat mare, ce lâncezeşte din pricina unei împuşcături vechi ori a unei boli, nu vrea să mai ştie nimic de splendoarea creaţiunii, de care, dacă-i sănătos, se bucură şi-i face bine. Şi cine cunoaşte bine animalele, ştie ce mică deosebire este între ele şi om în tot ce are legătură cu pământul, apa, lumina şi aerul. Ai fost atunci un adevărat vânat bolnav, Kristeller. Unchiul şi-a nimerit bine ţinta, şi soarta a anunţat curând prin lătrăturile ei moartea multora care s-au aflat în situaţia dumitale.

— Hai acum să-l ascultăm mai departe! exclamă preotul, şi farmacistul îşi continuă povestirea.

— Retrăiesc astăzi întâmplările neobişnuite prin

care am trecut atunci în ţinutul atât de binecunoscut mie; mi-am pierdut drumul de mai multe ori şi nu l-am găsit decât cu mare greutate. Confuzia vieţii şi grava perplexitate erau şi în mine şi în afară de mine; dar poteca mea ducea mereu în sus şi, din fericire, la lanţul de la ceas purtam un compas. Aşa că mi-am croit drum prin pădurea de fag, apoi prin pădurile de brad, pieziş, spre înălţimi, pe coaste abrupte, de unde se rostogoliseră în jos blocuri de granit din preistorie, în formaţi vini cu adevărat fantomatice. Apoi mi-am continuat drumul, din ceaţă în lumina soarelui, peste platouri golaşe, acoperite de asemenea cu sfărâmături de stâncă îngrămădite în chip fantastic unele peste altele. La prânz, soarele apăru cu o claritate autumnală – şi am răsuflat adânc, uitându-mă îndărăt la drumul şi văile pe care le străbătusem. Ceaţa de prin văi nu s-a ridicat toată ziua, şi când după o oră de odihnă am pornit mai departe, s-a strecurat încet din nou după mine şi m-a ajuns iar în timpul după-amiezii, când mi-a apărut în faţă faimosul loc, unde mă trimisese de data aceasta patronul meu; însă, fireşte, nu ca negura deasă de jos din vale, ci ca un abur uşor ce-nvăluia totul ca într-o năframă fermecată. După o cotitură a drumului m-am pomenit dinaintea mea cu o

masă de piatră plină de crăpături groteşti de nedescris, numită „Eşafod”. Ieşind din desişul de brazi, mi-am aruncat privirea la podişul cel mai înalt, ce se ridica până la şaizeci-optzeci de picioare deasupra mea, apoi, încet şi obosit, am trecut, urcând într-una, şi peste pământul acoperit cu un covor de iarbă scurtă, ca la adăpostul celor mai de jos stânci să-mi adun puterile pentru a porni în căutarea speciei mele de lichen.

Dumneata, Ulebeule, cunoşti „Eşafodul”. E un labirint de blocuri de piatră, ce acoperă o destul de mare parte a podişului. Multe din grupurile ide stânci poartă ciudate nume de basm, la cel mai de sus putând să ajungi căţărându-te pe nişte trepte lustruite de ploaie; de la acesta şi-a luat numele mormanul de blocuri, şi în cele mai vechi vremuri preistorice păgâne ale poporului nostru, el a purtat pe drept cuvânt numele de loc de sacrificiu.

Înainte de orice am mâncat, nu fără poftă, în ciuda tristeţii, proviziile aduse; după care m-am dedicat rezolvării misiunii primite, care nu era deloc uşoară. Mărunta şi târâtoarea plantă, pe care bătrânul meu patron dorea s-o aibă într-un exemplar proaspăt, nu creştea în niciun caz în fiecare crăpătură de pe

„Eşafod”. Unde mai pui că mai era şi greu s-o caut, după ce trecusem prin evenimentele din ultima seară, pe dinaintea ochilor împăienjeniţi având imaginile nopţii nedormite, iar din dimineaţa aceea, imaginea unchiului cu scufia lui ascuţită.

În starea iasta de spirit mă târam şi mă căţăram printre stânci; lichenul nu l-am găsit, în schimb, am găsit altceva şi anume – o comoară.

— Ah! Exclamară ascultătorii aflaţi în odăiţa din fund a farmaciei „La omul sălbatic”.

— Chinuindu-mă în strădania mea zadarnică, mă târâsem în sus până aproape de baza turtită a masei de stânci din vârf amintită mai înainte, stânca de sacrificiu propriu-zisă, când, deodată, pe platou apăru un om – care, după cât se părea, se căţărase în mare grabă din partea cealaltă – şi scoase un strigăt, făcându-mă să mă dau îndărăt înspăimântat. Acesta, învăluit într-un abur uşor ca totul din jur, îşi ridică braţele, se apucă de păr cu amândouă mâinile şi, scoţând un nou strigăt, se prăbuşi întâi în genunchi, apoi la pământ. Stăteam nemişcat şi tremurând lângă blocul de granit cel mai apropiat, şi a durat câtva timp până ce să-mi vin într-atât în fire încât să mă-ntreb: „Ce-o fi asta?”

Da, ce era? Cine putea fi? Un om beat? Un nebun? Un epileptic? Un nenorocit obosit de viaţă, care a venit aici să se sinucidă? Toate gândurile astea mi-au trecut, învălmăşite, prin minte cu iuţeala fulgerului; însă de sus, de pe stânca de sacrificiu, n-am primit niciun răspuns la întrebările mele.

Şi-un glas dinlăuntrul meu mi-a strigat: „Eşti dator să vezi ce e şi ce se petrece!” Cu buzele strânse, cu fălcile încleştate, mi-am luat inima-n dinţi, mi-am înşfăcat mai tare în mână toiagul de drum, pentru ca să fiu la nevoie pregătit să mă apăr de un atac, şi am început să sui încet şi cu ochii-n patru treptele de piatră ce duceau la locul sfânt de sacrificiu al străbunilor noştri; sfios şi prevăzător, m-am uitat pe platou: zăcea acolo! Nenorocitul zăcea acolo, întins, nemişcat, cu obrazul lipit de piatră; atunci am ţâşnit repede şi eu sus, m-am apropiat de el, l-am apucat de umăr, i-am vorbit şi, după o vreme, şi-a ridicat obrazul, aţintindu-mă cu privirea.

În clipa aceea am scos un strigăt aproape asemănător cu strigătul lui de mai înainte. Era camaradul meu, misteriosul meu prieten, tovarăşul meu în ştiinţa botanicii, şi de atâta tulburare, durere, teamă şi mânie avea o faţă atât de răvăşită, încât mi-e

într-adevăr cu neputinţă s-o descriu.

Încet, de parcă se trezea dintr-un acces de epilepsie, se ridică în picioare, privându-mă fără să mă vadă şi fără nici o expresie, până când, încetul cu încetul, îşi recăpătă conştiinţa locului, timpului şi stării în care se afla.

„Philipp!” a şoptit el.

„O, August!” am strigat eu.

„Dumneata m-ai găsit aici?”

„Oh, dar – ce ai? Ce ţi s-a-ntâmplat? Aş vrea atât de mult să te ajut!”

„Nu poţi să faci absolut nimic. Cel mai bun lucru ar fi să pleci şi să mă laşi unde m-ai găsit. Nu mai sunt în stare să trăiesc printre oameni”.

Şi vorbea atât de rezonabil, atât de serios şi de liniştit, încât tulburarea lui mi se păru şi mai zguduitoare. Am vrut să-i iau mâna, însă şi-a tras-o repede îndărăt, parcă mâniat, strigând:

„Nu, nu! Asta e sfârşitul, domnule – domnule Kristeller! Cu mâna asta mi-am pecetluit astăzi soarta şi n-o voi mai întinde nimănui în semn de prietenie, de simpatie, de dragoste. Să nu crezi că sânt nebun – o, cât aş vrea să fiu! De trei zile încoace iar fi fost pentru mine o binefacere, dacă s-ar fi rupt ultimul fir ce-mi

mai leagă sufletul de lumea voastră – de lumea voastră banală, şi aş fi fost găsit în sălbăticie, cum se găsesc de obicei bieţii oameni rătăciţi, lipsiţi de raţiune. Pe nimeni nu l-aş fi văzut astăzi mai cu drag ca pe dumneata, Philipp; dar mâna mea nu ţi-o-ntind. Uită-te de jur împrejur, priveşte oraşele şi satele împrăştiate pretutindeni; – priveşte sutele şi sutele de mii de locuinţe omeneşti – ele sunt de acum înainte închise pentru mine; nimic nu mă mai leagă de voi, sunt singur; şi nu se află pe lume un alt om mai singur decât mine!”

„Dar eu sunt aci, soarta m-a trimis tocmai în ceasul acesta ca să rămân la dumneata! Pe logodnica mea, pe fata mea am pierdut-o, sau sunt pe cale să mi-o ia. Şi pentru mine îşi închide lumea porţile. Hai să ne sfătuim şi să ne mângâiem unul pe altul!”

În clipa aceea mi s-a părut că luptă în adâncul sufletului cu un potrivnic nespus de puternic, apoi că-şi învinge duşmanul şi stă, în sfârşit, triumfător, cu piciorul pe pieptul celui doborât. Scrâşni din dinţi, frecându-şi mâna dreaptă, ca şi cum ar fi fost umedă şi, aruncându-mi o privire pătrunzătoare şi rece, spuse:

„Dragă domnule, nu-mi poţi fi de niciun folos. Te

rog să nu te mai osteneşti încercând. Să ştii, Kristeller, am spus totdeauna ce-am gândit. Şi astăzi, în nebunia mea, a fost o metodă[324]; nu m-am aruncat pe stânca asta rece şi tare fără o oarecare intenţie. Sângele meu a curs prin crăpătura aceasta cum a curs odinioară sângele captivilor franci din oastea împăratului Carol[325]. De altfel, sunt singur şi vreau să rămân singur. Pleacă, bunul meu domn, îţi înţeleg perfect simţămintele, bunele intenţii pentru mine, şi fără-ndoială că vom păstra unul pentru altul o amintire plină de devotament – adio, Philipp Kristeller".

Era o atitudine destul de rece şi respingătoare, dar şi eu eram un destul de bun psiholog, ca să ştiu din ce motive, cu totul altele, se hotărâse să vorbească astfel. Nu puteam să-l privesc pe omul acesta nenorocit prin prisma amorului meu propriu, să-i spun: „Atunci am onoarea a te saluta cu tot respectul" – să mă-ntorc pe călcâie şi să pornesc supărat spre casă.

„Poate că suntem constrânşi să ne luăm astăzi rămas bun unul de la altul", am spus eu, „dar pentru

324 Aluzie la cuvintele rostite de Polonius în *Hamlet* (II, 2).
325 Se referă la Carol cel Mare, rege al francilor şi împărat roman (768–800).

ce să ne despărţim în felul acesta!”

Atunci l-au podidit lacrimile.

„Nu, nu”, a suspinat el, „ai dreptate, nu în felul acesta!”

M-a îmbrăţişat, m-a sărutat, şi acum părea că nu se mai poate despărţi de mine.

„Rămâi cu bine, tu, dragul meu – gândeşte-te numai la nenorocirea mea şi la nimic altceva! Nu te uita în urmă-mi; o să mai auzi de mine, Philipp! Rămâi cu bine, Philipp!”

Ne-am ţinut îndelung strâns îmbrăţişaţi, apoi ne-am despărţit. Nu l-am mai văzut niciodată; dar de auzit, am auzit desigur încă o dată de el – mi-a scris o scrisoare, şi de treizeci de ani sunt proprietarul farmaciei „La omul sălbatic”.

Capitolul al şaselea

Pastorul şi brigadierul silvic se rezemaseră de speteaza scaunelor lor, cu privirile în tavan. Sora îşi împreunase mâinile în poală, cu ochii la fratele ei; furtuna de afară bântuia din nou cu furie, şi după o tăcere destul de îndelungată, vorbi brigadierul silvic, după cât se părea, numai ca să spună ceva:

— Acum şi pe platoul de la „Eşafod” fluieră şi şuieră din răsputeri. Şi, în chip misterios, adăugă: Treizeci şi unu de ani sunt un lung timp!

— Fără-ndoială! spuse preotul, apoi, întorcându-se spre stăpânul casei, care stătea gânditor, întrebă: Şi nu ai nici cea mai mică idee cu ce se ocupa şi cum îl chema în realitate?

— Scuzaţi-mă, domnilor, răspunse Philipp

Kristeller, şi se duse pentru ultima dată în noaptea aceasta să deschidă dulapul cu arhiva din oficină.

Se întoarse cu o singură scrisoare într-un plic mare ce nu mai conţinea nimic altceva, îi întinse brigadierului silvic Ulebeule plicul acoperit cu mai multe ştampile de poştă şi cu cinci sigilii fărâmiţate, iar scrisoarea o dădu pastorului Schönlank, apoi se aşeză încet, îşi duse mâna la ochi, îşi aprinse din nou pipa şi aşteptă liniştit să vadă ce efect va avea asupra prietenilor lui scrisoarea.

— Conţinut – nouă mii cinci sute de taleri în titluri de stat! murmură brigadierul silvic. Disponibil! – Domnului Philipp Kristeller!…

— Nemaipomenit! exclamă şi preotul, citind repede scrisoarea de trăsură. Într-adevăr, o scrisoare ciudată!

O trimitere de neînţeles, enigmatică!

— La dracu’, citeşte-o odată să auzim şi noi! strigă brigadierul silvic, şi pastorul citi cu glas tare:

„Un om care vrea să înceapă o nouă viaţă se descotoroseşte prin prezenta de. Greutatea cea mai mare şi neplăcută şi-i trimite prietenului suma de bani alăturată. El dispare fără urmă; e de prisos şi zadarnic să-l caute şi să-l cheme. O, Philipp şi Johanne, luaţi

ceea ce pe el l-ar atrage numai în mormânt. Întemeiaţi o căsnicie solidă, cu copii fericiţi şi veseli. Rămâneţi cu bine, bunii mei prieteni – rămâi cu bine – Philipp Kristeller, te salută – pe drumul de întoarcere la oameni,

Nebunul de pe «Eşafod».

Hamburg, 30 octombrie 183...”

Pastorul aşeză tăcut scrisoarea pe masă, Ulebeule lovi cu pumnul în masă cu atâta putere, încât toată vesela începu să salte, iar paharele să se ciocnească unele de altele, gata să se spargă:

— Ei drăcie! Oho, grozavă treabă! Ca să vezi!

— Şi atunci, cu scrisoarea asta în mână, nu ai crezut că visezi, bătrâne prietene? întrebă pastorul.

— Am umblat zile şi săptămâni întregi ca în vis, nu numai cu scrisoarea, ci chiar şi cu banii în mână. Şi erau cele mai sigure titluri de stat şi obligaţii din diferite ţări! Nu-şi pierdeau peste noapte valoarea – nu se transformau văzând cu ochii în hârtii bune de aruncat

— Erau garantate şi aveau cursul lor la bursă, iar

bancherii se arătau gata să mi le schimbe oricând cu altele, sau să mi le cumpere. Însă eu le-am dus împreună cu scrisoarea la logodnica mea şi am întrebat-o ce să fac în situaţia asta – fără să fi cerut deocamdată sfatul bunului unchi.

Se-nţelege că şi Johanne a avut da început de luptat cu un fel de spaimă; după aceea însă mi-a spus cu judecată şi liniştit părerea ei, pe care am urmat-o.

„Mi-a fost milă de prietenul tău şi-mi inspira teamă, dar nu groază, ca un ticălos, ca un om rău. Am simţit o mare compasiune pentru el şi l-aş fi ajutat cu dragă inimă în nenorocirea lui. Vezi, însă, Philipp, mi-a făcut totdeauna impresia că ştie şi judecă foarte bine tot ce spune şi face. În melancolia lui şi-a păstrat o minte trează şi dară; şi ceea ce ni se pare nouă acum straniu, iar ceilalţi ar socoti-o o nebunie, despre asta a chibzuit şi şi-a dat seama şi fără-ndoială că a găsit drumul cel mai bun pentru el. Cred că poţi să primeşti banii şi să încerci să-ţi construieşti fericirea eu ajutorul lor. Să-i administrezi ca pe un împrumut, Philipp; să-i păstrăm donatorului mereu scaunul său la masa noastră, să avem totdeauna cel mai bun loc pentru el; îl vom aştepta în fiecare zi şi – unchiului să-i spunem că ai căpătat o moştenire, lucru pe care-l poţi

face numaidecât; iau asupra mea mica minciună impusă de nevoie”.

Acum ştiţi, vecini, pentru ce jilţul de colo e totdeauna gol, de ce totdeauna, de treizeci şi unu de ani încoace, se află un loc gol la masa mea; dar prietenul meu nu s-a întors nici până astăzi! Viaţa mea, de când am venit printre voi, o cunoaşteţi – ştiţi cum am preluat oficina aceasta căzută de două ori în faliment şi cum am izbutit s-o păstrez, datorită unei munci grele, oficină care-i costase atât de mult pe predecesorii mei. Mai ştiţi şi că...

— Prin ce mare durere ai trecut, frate! strigă bătrâna lui soră, plină de însufleţire. Nu, nu, ei au auzit de asta, dar nu ştiu tot adevărul.

— A fost foarte dureros, domnişoară Kristteller, zise pastorul, iar Ulebeule oftă adânc, murmurând:

— Da, da, însă nu eşti primul, Philipp, care a trecut printr-o astfel de nenorocire.

— Casa exista; dar logodnicei, tinerei femei nu i-a fost dat să intre în ea. A murit chiar în ziua în care trebuia să se celebreze căsătoria, şi în locul ei am dus eu gospodăria sărmanului meu frate, toţi aceşti treizeci de ani, o viaţă de om, despre care s-a vorbit atât în seara asta furtunoasă.

— Şi ne-am petrecut netulburaţi, în linişte, viaţa, spuse farmacistul de la „Omul sălbatic”, zâmbind melancolic. Am îmbătrânit în pace, şi furtuna care urlă prin faţa ferestrelor nu ne mai supără. Scaunul liber a rămas gol, şi cel pentru care a fost păstrat jilţul acesta şi-a aflat pesemne liniştea într-alt loc, departe, printre străini, să sperăm, după ce şi-a găsit drumul îndărăt, la oameni, aşa cum sicrie în nestăpânita lui scrisoare. Noi însă, care am îmbătrânit aici laolaltă, să trăim şi mai departe devotaţi şi bine intenţionaţi şi nicio supărare să nu ne dezbine vreodată.

— Aşa să fie! au răspuns cei doi bărbaţi într-un glas.

— Negreşit, negreşit! a spus şi domnişoara.

Capitolul al şaptelea

Deocamdată, ploaia se potolise. În schimb, vântul se înteţise şi mai tare. După o povestire cum era cea de mai înainte, o discuţie oarecare se lega greu, cu toate acestea, fiecare simţea nevoia imperioasă a unei astfel de discuţii.

Când, în sfârşit, Ulebeule îşi reveni şi spuse cu glas jalnic:

— Grozav mai bate vântul! domnişoara Kristeller făcu, se-nţelege, observaţia cuvenită:

— Ah, da – vai sărmanii oameni care navighează pe mări!

Însă discuţia se opri aici, încheindu-se lamentabil. Domnul Kristeller vârâse din nou scrisoarea lui fatală în plicul îngălbenit de vreme şi

tocmai păşea cu ea pe uşa dinspre oficină, când se opri, strigând:

— A venit şi doctorul!

— Doctorul! strigară toţi, răsuflând uşuraţi, în vreme ce obrazul li se destinse. Doctorul! Într-adevăr, el trebuie să fie.

El era. Afară, dinaintea ferestrelor oficinei, nu a odăiţei din spate, se auzeau zgomot de roţi, tropăitul unui cal, pocnet de bici şi o voce puternică şi jovială:

— Hei, ascultă magherniţă de otrăvuri! Aduceţi lumină la ferestre! Friedrich, dacă eşti acolo, deschide poarta şopronului şi fă lumină, ca eu şi căruţa asta să intrăm la adăpost şi să scăpăm de potopul lui Noe şi de alte uragane!

Bătrâna domnişoară alergă repede în întâmplarea celui de-al treilea prieten al casei, care era’ totdeauna văzut cu plăcere. Brigadierul silvic şi preotul se aşezară mai comod în scaunele lor, farmacistul stătea, zâmbind, într-o mână cu scrisoarea îngălbenită, ascultând împreună cu ceilalţi ce se petrece afară. Din tindă se auzea glasul vesel al doctorului şi al Dorotheii, desluşindu-se şi un alt glas, tot atât de tare şi vesel.

— Nu vine singur. Aduce cu el un oaspete sau un

pacient, zise farmacistul de la „Omul sălbatic” şi se văzu de îndată că era un oaspete.

Uşa care dădea din tindă în cămăruţa din spate se deschise larg, şi odată cu medicul rural, doctorul Eberhard Hanff, intră şi necunoscutul, care o invită, politicos, în prag, pe domnişoara Dorothea să treacă înainte.

— Fără ceremonii, domnule colonel, îi spuse doctorul bărbatului între două Vârste, cu umeri laţi, impunător, cu părul alb ca neaua, cu ochi negri, pătrunzători, în obrazul vioi, foarte ars de soare, împingându-l înainte. Şi fără alte formalităţi, îl prezentă: Colonelul Dom Agostin Agonista[326] – în serviciul maiestăţii-sale împăratul Braziliei – căruia i-am dat de urmă pe drumul spre „Omul…” – ah, Doamne sfinte, punci?! – O, colonele, n-am spus eu? Domnişoară Dorette, îmi ghiceşti totdeauna sentimentele şi stările sufleteşti de la o distanţă de trei mile – punci! Cel mai bun lucru e ca domnii să se prezinte singuri domnului colonel. Ah, domnişoară Dorette, cu cât mai aprigă vremea, cu atât mai plină de devotament este şi presimţirea dumitale – dă-mi voie să-ţi sărut mâna.

326 Agonista = luptător (gr.).

— Mai bine lasă prostiile şi atârnă mantaua-n cuier, zise sora farmacistului; domnul colonel este binevenit şi-l rog să ia loc.

Medicul rural avea obiceiul să-i aducă într-o casă oarecare pe toţi cei pe care-i „înhăţa ca oaspeţi” când şi când pe drumurile profesiei sale şi să-i prezinte în felul arătat mai sus, punându-i astfel într-o destul de mare încurcătură. Dar colonelul brazilian nu se lăsă stânjenit, îşi întoarse în cerc obrazul de vechi soldat, plin de cicatrice, senin şi luminos, spunând eu o slabă urmă de accent străin:

— După părerea mea, doamnă şi domnilor, ceea ce se-ntâmplă este un atac prin surprindere, şi vă rog din suflet să mă scuzaţi pentru pătrunderea aceasta cu forţa în vreme de noapte. Într-adevăr, domnul doctor m-a găsit într-o foarte mizerabilă circiumă din drum, unde rămăsesem şi şedeam la o masă din cauza furtunii şi a nopţii, şi a jucat pe milostivul samaritean în chipul cel mai prietenos. M-a poftit în trăsura lui, oferindu-mi un cvartir de noapte mai bun în această localitate. L-am însoţit cu plăcere, apoi a oprit dinaintea acestei case, ca să ia un „Kristeller”, după cum spunea dânsul, numai pentru o clipă, după cum mă asigura, şi am intrat cu el, ca să iau şi eu un

„Kristeller”, iar pe mine mă cheamă cu adevărat Agonista şi sânt colonel în serviciu brazilian.

— Numele meu e Kristeller; însă dragul meu prieten, doctorul îi spune aşa unui lichior inventat de mine, domnule colonel, zise farmacistul. De altfel, venirea dumneavoastră în micul nostru cerc este pentru noi o onoare şi o mare plăcere.

Pastorul şi brigadierul silvic îşi arătară şi ei bucuria pentru oportuna apariţie a interesantului străin, li dădură mâna şi împinseră din nou scaunele mai aproape de masă.

— Oh, domnişoară Dorette, iar trebuie să vă felicit, ca de obicei, cu toată sinceritatea! zise medicul rural, doctorul Eberhard Hanff, în extaz, ridicându-şi din nou nasul în aer după ce aspirase îndelung aburul băuturii serii. Ce zici, colonele, nu-i aşa că aici suntem pe mâini mai bune decât în cârciuma „La cana fără capac”, ori cum dracu-i mai zice? Hei, şi cum rezista şi se-mpotrivea priceperii unui mai adânc cunoscător al regiunii!

— Fără-ndoială că aici e mai bine, spuse soldatul, înclinându-se din nou spre sora stăpânului casei. Omul se apără deseori împotriva fericirii sale – ceea ce n-ar trebui să facă.

Ceilalţi au fost, fireşte, de aceeaşi părere cu colonelul, şi s-a vorbit un răstimp tot atât de firesc din nou despre vreme; apoi despre drumuri, despre circiuma de la şosea, unde-l găsise doctorul pe străin, despre regiune în general şi în particular, despre plecarea vremelnică din anul acela a păsărilor călătoare, ba de una, ba de alta; numai farmacistul de la „Omul sălbatic” nu lua parte la convorbirea aceasta.

Philipp Kristeller stătea în faţa oaspetelui brazilian. Din cauza apariţiei neaşteptate a doctorului şi a străinului, nu apucase să închidă iar vechea scrisoare în pupitru, o adusese cu sine şi o pusese din nou pe masă dinaintea sa. Acum zâmbea, cu cotul pe ea, ascultând discuţia celorlalţi, totuşi, cu ochii în gol, adâncit îin păienjenişul propriilor sale gânduri. Nu se poate spune că agitaţia sa interioară fusese sporită prin apariţia neaşteptată şi surprinzătoare a străinului în gospodăria lui liniştită, cu toate acestea arunca din când în când câte o privire furişă şi cercetătoare spre oaspete; iar răspunsurile pe care le dădu apoi întrebărilor ce i se adresau erau întrucâtva şi mai distrate.

Doctorul se interesă întâi în glumă de motivul stării sale, şi în locul lui răspunse Ulebeule:

— Lasă-l în pace, doctore, după ce ursul s-a umilit, cu atât mai mult se va înălţa curând; fiindcă, altfel, la ce i-ar folosi labele dinapoi? zic polonezii. Dacă aţi fi venit cu un sfert de oră mai devreme ne-aţi fi găsit pe toţi câţi suntem aici într-o dispoziţie şi mai ciudată. În seara asta ne-am croit drum anevoie de tot prin plăcuta discuţie, întocmai ca iepurii prin lanul de grâu. Oh, am auzit poveşti ciudate!

— Ulebeule! exclamă farmacistul; totuşi, în zelul său, brigadierul silvic nu mai era în stare să asculte avertismentul.

— Ascultă, doctore, îmi pare foarte rău că punciul domnişoarei Dorette nu v-a momit, pe dumneata şi pe domnul colonel, ceva mai devreme. Ca nişte păsări sălbatice stârnite de vânător s-au ridicat în jurul nostru cele mai ciudate relatări. Acum ştim pentru ce vreme de treizeci de ani nu a avut voie niciunul dintre noi să se aşeze în jilţul de colo; – ştim cum a ajuns prietenul nostru Philipp printre noi – am auzit multe despre dragoste şi moarte, despre oameni sălbatici şi vechi scrisori de valoare, pe care nu le primeşte oricine prin poştă. Spune, doctore, ai fost vreodată în viaţa dumitale pe „Eşafod?”

— Ulebeule! exclamă şi preotul, şi de data

aceasta auzi şi brigadierul silvic.

— Ei, ei – da, da, aveţi dreptate! mormăi guralivul vânător, abătut. Nu mi-o lua în nume de rău, Kristeller, deoarece şi dumneata ai fost atât de încrezător.

Domnul Philipp îi umplu prietenos paharul cinstitului său prieten şi-i întinse mâna; dar doctorul Hanff spuse:

— De data asta am ajuns prea târziu să auzim nişte întâmplări ciudate, prin care poate că am trecut şi noi ceilalţi când şi când. Cu toate acestea îmi îngădui să pun o întrebare: Nu cumva aţi pregătit băutura asta bună de aici din pricina acelor întâmplări?

Colonelul brazilian, Dom Agostin Agonista, care se uitase toată vremea gânditor la jilţul de onoare neocupat, îşi ridică privirea pătrunzătoare, o plimbă în cerc în jurul său şi, până la urmă, o fixă şi mai pătrunzătoare asupra stăpânului casei. Între timp, pastorul răspunse atât doctorului cât şi privirilor cercetătoare ale colonelului:

— Dragă doctore, ai picat tocmai bine la o aniversare pe cât de îmbucurătoare, pe atât de gravă. Astăzi se împlinesc treizeci de ani de când prietenul

nostru Kristeller se află în casa aceasta de aici de la „Omul sălbatic”, domnule colonel. El a fost pentru noi şi pentru toţi locuitorii acestei regiuni în lung şi-n lat, vreme de o viaţă, un prieten şi un om la care ai găsit totdeauna un sprijin; punciul l-a făcut la repezeală pentru noi domnişoara Dorothea, şi invitaţia sa o vei găsi acasă, dragă doctore.

— Prin urmare mi-am economisit ocolul, zise medicul rural, râzând. Tata mi-a admirat simţul de orientare chiar în clipa în care doica m-a pus în braţele lui.

După ce mai făcu o observaţie în legătură cu cheia casei sale, umoristul localităţii îşi plimbă privirea de la unul la altul, dar de data aceasta ceilalţi zâmbeau numai, nu râdeau împreună cu el, ba chiar se stăpâneau să nu râdă. Cel mai bine dispus era colonelul, care-şi ridică acum şi el paharul aburind, şi zise:

— Atunci îngăduiţi-mi, ca un străin *ce* sunt, picat ca din cer în această atmosferă plăcută, să închin şi eu paharul în cinstea acestei frumoase şi însemnate seri şi aniversări. Treizeci de ani reprezintă o vreme îndelungată; multe se schimbă în vremea asta – feţe şi păreri. Şi, stimată doamnă, bunii mei domni, şi eu pot

să serbez astăzi amintirea unui eveniment foarte ciudat şi plin de urmări; – şi pentru mine se împlinesc în ziua aceasta treizeci de ani, de când mă aflam pentru prima dată în luptă, la bordul unei fregate chiliene, „Juan Fernandez”, împotriva lui „Diablo blanco”, diavolul alb, un vas al Republicii Haiti, ca să mă deştept din leşin în dimineaţa următoare în cala piraţilor negri, cu o ţandăra de lemn în coapsă şi o rană de secure la umăr!

— Pentru care lucru fără-ndoială că şi astăzi puteţi fi felicitat, mormăi doctorul, ceilalţi exprimându-şi în alte diferite moduri interesul şi compasiunea lor.

— Pentru care lucru mă pot felicita cu siguranţă şi astăzi, spuse viteazul şi bătrânul soldat, fiindcă în cala aceea blestemată – vizuina cea mai murdară şi împuţită care a navigat vreodată pe apă – am cunoscut un vraci, care m-a supus unui tratament ce nu i-ar fi reuşit nici unui doctor european.

— O fi fost dracu’! zise medicul european.

— Chiar şi era, ca să zic aşa, spuse calm colonelul brazilian şi m-a bătut pe umăr, spunând: „Senhor, câtva timp, fiecare are pe pământ dreptul să facă pe prostul, numai că jocul ăsta nu trebuie să-l

prelungească dincolo de o anumită limită, dacă nu vrea să devină ridicol; îmi placi, senhor, şi-ţi vreau binele – de data asta scapi cu viaţă; nu mă uita şi cheamă-mă, dacă a’ nevoie de mine; mă aflu totdeauna la cotul dumitale stâng”. – Domnilor, într-adevăr, aşa era, ori de câte ori aveam nevoie de vraci, îl strigam, şi mă simţeam totdeauna bine. Mai înainte o dusesem tare greu pe lume şi mă simţisem foarte prost.

Preotul se îndepărtă puţin de ciudatul oaspete, domnişoara Dorothea Kristeller murmură: „Ei, ei! Hm, hm”, farmacistul nu scoase însă nicio vorbă; însă Ulebeule exclamă încântat:

— Oho, pare-am fi într-o seară din O *mie şi una de nopţi!* Suntem în toiul povestirilor, şi dacă ar fi după mine, am continua-o până mâine dimineaţă. Dragă domnule colonel, bătrânul nostru Philipp nu a avut nici el de la început intenţia să ne mărturisească tot ce a spus; s-a pus doar încetul cu încetul pe urmele vânatului, şi noi n-am făcut decât să-l ţinem pe aceste urme cu încurajări potrivite. Domnule colonel, fiţi bun şi luaţi-l de exemplu, povestind mai departe despre vraci. Seara asta e foarte potrivită pentru aşa ceva; – ce crezi, părinte?

Preotul se apropiase iar şi-i oferi cutia cu tabac.

Dom Agostin Agonista zâmbi blând, spunând vesel:

— Nu ştiu despre ce întâmplări extraordinare v-a povestit amabilul domn *hospes*[327]; dar ştiu că viaţa mea a fost într-adevăr extraordinară şi a dat roade, care ar stârni uimirea în orice piaţă. La început, planta a crescut repede, luând proporţii fantastice, şi destui botanişti au aşteptat cu încordare apariţia florilor şi a fructelor supranaturale. Da, da! Şi a venit marele uragan peste pământ şi mare, s-au pornit vântul şi furtuna – i-au smuls frunzele şi florile sau ceea ce părea a fi flori. Până la urmă, la o adâncime cam de trei-patru picioare sub pământ, s-a găsit ceva asemănător oarecum cu un cartof – tot felul de tuberculi legaţi între ei prin nişte fire subţiri – de nemâncat, teioşi, un produs fără gust al bătrânei mame Terra. Aici s-a ajuns, domnilor, şi singura mângâiere este faptul că nu oricine poate să devină, după dorinţa lui, un portocal sau un palmier. Dar cu cât omul descoperă mai repede cărei clase îi aparţine după clasificarea lui Linné sau Buffon[328], e cu atât mai

327 Amfitrion (lat.).

328 George-Louis Leclerc de Buffon (1707–1788), naturalist

bine pentru el şi ajunge cu atât mai repede să se liniştească şi să fie mulţumit cu condiţia sa. Atâta vreme cât nu a descoperit încă lucrul acesta, e furios pe lumina soarelui şi se face frate de cruce cu viscolul şi vântul iernii. Şi socot că e şi asta o filosofie, domnule Kristeller.

— Chiar şi este, domnule colonel! spuse domnul Philipp. Dar omul găseşte rar în tinereţea lui marele adevăr. Ba, mulţi – cei mai mulţi nu-l găsesc niciodată şi cred în dreptul lor de a fi palmieri până la sfârşitul zilelor.

— Ceea ce e o fericire, spuse călitul soldat cu veleităţi filosofice, fiindcă fără această fericită iluzie, întreaga omenire nu ar fi nimic altceva decât hăţiş şi mărăciniş ce s-ar răsuci în chip jalnic pe pământ. De altfel, cartofii şi trufele nu sunt deloc de dispreţuit.

— Dar toate astea nu au totuşi nici cea mai mică legătură cu corabia arapilor şi cu diavolul negru care l-a bătut atât de prietenos pe umăr pe onoratul domn colonel, nu-i aşa? întrebă Ulebeule.

— Bravo, Ulebeule! exclamă doctorul. Eşti şi rămâi un adevărat vânător de cerbi. Grozav! Grozav! Nimic nu te poate face să pierzi urma vânatului.

---

francez.

Predaţi-vă, colonele, şi povestiţi-ne despre corabia arapilor şi despre celelalte întâmplări serioase ori pline de haz prin care aţi trecut. Noaptea este destul de Întunecată pentru aşa ceva, şi noi suntem numai urechi.

Se părea că fusese găsit adevăratul ton pentru continuarea discuţiei; însă în clipa aceasta, colonelul Agonista îi uimi pe toţi, în afară de stăpânul casei, ba şi mai mult, îi făcu să sară brusc de pe scaune, cuprinşi de teamă.

Oaspetele îşi ridicase paharul, spunând încet şi calm:

— Să închinăm în sănătatea tuturor inimilor călite, indiferent de faptul că-şi duc luptele până la capăt între cei patru pereţi sau sunt zvârliţi încoace şi încolo, trecând prin sânge şi foc, peste jumătate din suprafaţa globului. Nu mă mai cunoşti, Philipp? Nu mă mai cunoşti într-adevăr, Philipp Kristeller?!

…

Farmacistul de la „Omul sălbatic” luase vechea scrisoare de valoare pe care ţinuse până atunci cotul şi o mototolise în mâna-i tremurândă. Ştia de cinci minute cine era oaspetele său, fapt despre care-şi dăduse seama şi colonelul Dom Agostin Agonista. În

clipa aceasta, sora îşi apucă fratele dintr-o parte, colonelul îl sprijini din partea cealaltă, şi farmacistul se ridică anevoie în picioare ca şi ceilalţi, îl îmbrăţişă pe oaspete şi-şi aplecă obrazul la pieptul lui, suspinând:

— În sfârşit, după o viaţă de om!

Doctorul, pastorul şi brigadierul silvic îşi exprimară uimirea, fiecare în felul său, şi dură destul de lungă vreme până ce se aşezară din nou pe locurile lor.

În sfârşit, şedeau iar; colonelul însă nu ocupase locul moale, de onoare, păstrat atât de îndelungă vreme pentru el. Dom Agostin, după ce refuzase aproape cu asprime această cinste, o aşezase pe domnişoara Dorette cu o politeţe delicată şi insistentă în jilţul de pe care ea, după ce protestase, nu se mai ridică.

— Constrângerii nu mă pot împotrivi, domnule colonel, dar în realitate, tihnită nu stau aici, şi în orice clipă trebuie să dau fuga să văd de treburile casei.

Ceea ce era adevărat. Bolul chinezesc fu umplut încă de două ori în decursul nopţii, şi camera de oaspeţi trebuia să fie şi ea pregătită pentru misteriosul, aventurosul prieten. Între timp, bătrânul

soldat îi povestea pe nerăsuflate „Omului sălbatic” povestea *sa.* Şi ceea ce s-a auzit cu acest prilej, ar fi făcut (în alte împrejurări) o întreagă masă de filistini, mai întâi să se îndepărteze pe nesimţite de voiosul povestitor, apoi, încetul cu încetul, căutând în jur, să se mute pe alte scaune cu paharele şi pipele lor, ca, după aceea – până la plecare

— Să-l fixeze cu privirea pe veselul şi bătrânul sud-american de pe noile locuri, pe furiş, temători şi uluiţi.

Capitolul al optulea

Crengile golaşe nu se mai frecau cu atâta putere ca înainte de ferestrele cămăruţei din spate a farmaciei „La omul sălbatic”. Brigadierul silvic îşi scosese capul pe fereastră în noaptea de afară, apoi şi-l retrăsese, asigurându-i pe cei din cameră:

— Se înseninează bine. Printre nori se văd stelele. Vântul a curăţit temeinic cerul de deasupra noastră. După cum s-arată, fac prinsoare că mâine o să fie o zi frumoasă.

Asta s-a petrecut în pauza de după minunatul eveniment şi regăsirea din farmacia „La omul sălbatic”.

Philipp Kristeller nu dăduse încă drumul mâinii binefăcătorului său. Cei doi vechi prieteni stăteau

unul lângă altul, şi colonelul ţinea în stânga, jucându-se cu ea, scrisoarea pe care o aşternuse, în deznădejdea sa, cu treizeci şi unu de ani în urmă şi îi dăduse greutate cu nouă mii cinci sute de taleri în titluri de stat pentru tovarăşul său de studii în ştiinţa botanicii. În sfârşit, Dom Agonista îşi retrase dreapta din mâna prietenului de la „Eşafod”, aruncă în spate mucul de ţigară şi scoase o pipă scurtă, pe care o umplu dintr-o pungă de tutun cu un aspect foarte exotic, foarte indian şi, deodată – înainte ca un strigăt şi un gest pripit al farmacistului să-l poată opri – îi dădu foc. Înainte ca să poată fi oprit, Dom Agonista rupsese o bucată mare din scrisoarea sa perimată, sălbatică şi fantastică, o răsucise şi făcuse din ea, după toate regulile, un sul de hârtie pentru aprins pipa, folosindu-l în acest scop. În aceeaşi clipă se şi porni să-şi istorisească povestea vieţii cu un ton tihnit şi plăcut, începând bine, şi anume cu următoarele cuvinte:

— Nu-i aşa doctore că cel ce nu a ucis încă niciun om nu poate decât cu greu să intre în pielea unuia care a şi făcut-o? Nu vă speriaţi prea tare, domnilor; încetul cu încetul, eu am intrat în această piele; orice se învaţă pe lumea asta, ajungând obişnuinţă:

spânzurarea, împuşcarea, ca şi – decapitarea. Mă trag dintr-unul din neamurile cele mai rău famate din Germania şi cu trei zile înainte de a mă întâlni cu prietenul meu, Philipp Kristeller, pe „Eşafod”, făcusem ceea ce trebuia. Pe scurt, cu încuviinţarea şi cu ajutorul statului şi al bisericii, am tăiat capul unui netrebnic semen de-al meu în învălmăşagul acestei lumi, în câmp deschis, în faţa a zece mii de oameni. Nu vă speriaţi – stimată domnişoară – şi asta e o istorie ce aparţine trecutului.

Mda, la ce ar folosi cuvintele „Nu vă speriaţi?” La nimic, fiindcă aţi tresărit toţi, chiar şi domnul Philipp Kristeller.

Slujba pe care înaintaşii mei au deţinut-o fără întrerupere mai bine de două sute de ani – au deţinut-o glorios – a fost preluată într-o zi de mine, şi am exercitat-o – o singură dată! – după cum am spus, cu trei zile înainte de criza aceea de choree, în care cel de colo m-a găsit pe „Eşafod”. Vezi, Philipp, *asta a fost!* Şi Johanne a ta avea dreptate, când, cu mult înainte de întâlnirea aceea a noastră, ţi-a atras atenţia asupra anumitor trăsături ale persoanei mele, care nu-i plăceau. O, Doamne, aş fi vrut să-i pot spune în seara asta sărmanei, bunei copile, cât de mult îmi plăcea.

Aşadar, a murit – de o viaţă de om? O, Philipp, Philipp, abia-ţi poţi închipui câtă minunată lumină iradia întreaga ei fiinţă, oriunde se ducea, ori se afla, şi cât de întunecată şi monstruoasă mi se părea lumea în această frumoasă lumină. Şi asta aparţine trecutului! Dar, fiindcă amândoi suntem încă în viaţă şi ne merge bine, să vorbim de noi. Am avut o educaţie ciudată. Bunicul meu, August Gottfried Mördling, a ocupat această foarte serioasă funcţie ereditară, ca entuziast sumbru, într-o vreme când a avut foarte mult de lucru; în schimb, tatăl meu a avut fericirea ca – în vremea vieţii sale, desigur nu prea îndelungate – să nu fie silit niciodată să deschidă odaia de la primul cat, ca să-şi plimbe privirea şi degetul în sus şi în jos pe ascuţişul spadei late, cu anul 1650 încrustat pe ea. Despre mama mea nu pot povesti multe. Bria o femeie bolnăvicioasă şi posacă, şi nu-mi mai amintesc bine decât de faptul că se ocupa intens cu creşterea păsărilor şi tăia cu propria-i mână găinile, curcile, raţele, porumbeii şi gâştele, făcând treaba cu multă iscusinţă şi cu un fel de energie sălbatică. Tatăl meu, un om blând şi instruit, care-l admira pe Schiller, îl înţelegea pe Goethe, îl adora pe Uhland[329] şi m-a

329 Ludwig Uhland (1787–1862), poet romantic german.

educat pe mine, părăsea, cu prilejul unor astfel de execuţii, cât mai repede curtea sau bucătăria, murmurând: „O, Dumnezeule preamilostiv!” – Tatăl meu, Alexander Franz Mördling, era şi un om umblat; ca amator de artă şi iubitor al naturii a călătorit prin Franţa, Anglia şi Olanda, vorbea foarte bine engleza şi franceza şi mi-a dat o bună educaţie. A făcut şi din mine un om instruit, ştiind să discut despre câte-n lună şi-n stele şi pricepându-mă mai ales să întocmesc un ierbar. Ca autentici, adevăraţi autodidacţi, ne rostuiam amândoi în lumea noastră – într-o lume din care nici unui dintre noi nu trebuia să fie scos pentru exercitarea îndeletnicirii noastre, în caz contrar fiind în primejdie aproape să înnebunim şi să pierim.

Domeniul nostru se afla, se-nţelege, în afara oraşului, ascuns în verdeaţă, umbrit de tei străvechi, apărat de ziduri înalte şi de o poartă enormă – o casă construită pe la sfârşitul secolului al şaisprezecelea, călduroasă iarna, răcoroasă vara – în care ar fi putut locui şi întocmi predicile un inspector general al bisericilor protestante. Zgomotul şi tărăboiul oamenilor de afară abia de pătrundea la noi; iar dacă tatăl meu nu-mi ascundea deloc adevărata noastră îndeletnicire, totuşi cunoaşterea ei nu-mi stârnea

niciun fel de mâhnire. Ba, pentru băiatul care eram, ea mi se părea chiar atractivă – erai singur, încă erai totuşi ceva ceea ce alţii nu erau; – dragă domnişoară, stăteam ca o maimuţă misterioasă pe creasta zidului, rânjind ca să zic aşa cu o distincţie sinistră la copiii de dincolo de şanţ, care nu îndrăzneau să rânjească şi ei. Poate că nu mă credeţi, domnişoară Dorette, dar asta a fost atitudinea mea. Deoarece tata îşi petrecea viaţa destul de bine, tihnit şi mulţumit în izolarea sa, cu atât mai puţin nu aveam eu niciun temei să mă plâng de soartă. Şi vara, şi iarna, aveam micile noastre bucurii – chiar şi Matthias Claudius[330] s-ar fi simţit fără-ndoială bine cu preocupările, meditaţiile visătoare şi pasiunile noastre. Da, abia acum îmi vine ideea asta în minte: multe din trăsăturile caracteristice ale mesagerului din Wandesbeck[331] le avea şi tatăl meu; – nici vorbă că nu putea bănui ce meşter Urian[332] se ascundea în micul lui fiu. – În sfârşit, a venit o iarnă cu zăpadă mare şi pământ îngheţat tun, în care tata a

330 *Der Wandsbecker Bote,* revistă editată de scriitorul german Matthias Claudius (1740–1815), care şi-a luat mai târziu acest pseudonim. „Meşterul Urian” este o aluzie la poezia lui Claudius intitulată *Călătoria lui Urian în jurul lumii,* Urian fiind totodată o denumire germană pentru diavol.
331 Idem 330.
332 Idem 330.

început a trage să moară, şi eu, un bărbat major, matur, însă cu totul lipsit de maturitate faţă de tot ce se afla şi se petrecea dincolo de zidul curţii noastre, l-am văzut dându-şi sufletul.

Când a ajuns aici, povestitorul, colonelul Dom Agostin Agonista, s-a ridicat de pe scaun şi s-a dus la fereastră să vadă cum e vremea.

— Este singurul lucru ce-i poate ajuta unui om care se află într-o stare sufletească peste măsură de frământată, spuse el, întorcându-se îndărăt şi aşezându-se din nou pe scaunul său. Dealtfel, domnul brigadier silvic are dreptate; se luminează, şi mâine vom avea fără-ndoială vreme frumoasă. Dar unde am rămas? Ah, da, la moartea tatălui meu şi la urmările ei. Aşa că voi fi nevoit să-i incomodez pe domni şi pe domnişoara încă vreo câtva timp.

Când se dusese să se uite pe fereastră şi le întorsese spatele, toţi, în afară de farmacist, cătaseră ţintă la spatele lui, având privirea mereu uimită. Iar când se întorsese, fiecare, în afară de farmacist, îşi îndreptase ochii într-altă parte, dându-şi silinţă să pară cât mai nestingherit.

— O, August, cum poţi să spui că ne incomodezi? întrebă Philipp Kristeller, în glas cu un reproş

afectuos.

— Augustin – Agostin – Agostin Agonista, dacă vrei, bătrâne prieten, zise, râzând, colonelul brazilian şi – povesti mai departe: Tatăl meu şi cu mine eram singuri în casă împreună cu o vrăjitoare de slujnică bătrână, care, de la moartea mamei, ne ţinea într-o rafinată sclavie. Tata era bolnav de mai multă vreme, se doctoricise singur şi ajunsese la capătul cunoştinţelor sale. Dragă doctore, medicul de la oraş, pe care l-am adus până la urmă, nu a mai putut face nimic altceva decât să dea din umeri – şi prietene Philipp, în noaptea morţii sale, tatăl meu mi-a predat cheile de la arhiva casei! La trei zile după înmormântare, am deschis dulapul negru, de stejar, unde se păstra în ordine cronica familiei noastre de aproape două sute de ani, şi de atunci am intrat în criza în timpul căreia bunul meu Philipp şi Johanne a lui atât de tânără şi frumoasă au făcut cunoştinţă cu mine şi au avut atât de multe motive să se mire de starea mea. În dulap am găsit un manuscris voluminos, legat în piele neagră, prevăzut cu colţuri de alamă şi încuietoare, întocmit de înaintaşii mei. Ei şi-au trecut neabătut într-însul înregistrările, şi era într-adevăr un catastif clar, cuprinzând toate cifrele şi

documentele respective; am citit şi am socotit totul, de la capăt în jos, până la bunicul meu – am citit-o de la început până la sfârşit, cuvânt cu cuvânt, dată cu dată, cifră cu cifră; şi când, în a treia noapte, pe la două, am vrut să mă ridic de la înfiorătoarea lectură, n-am putut. Stăteam încremenit pe scaun, parcă tras pe roată, şi afară era îngrozitor de frig – câinele din curte urla şi lătra de ger, care pătrunsese şi-n mine până-n măduva oaselor, iar pe lângă asta, simţeam, aproape cuprins de nebunie, că viaţa, simţirea, gândirea, ideile mele erau frânte, ca şi cum ai fi frânt un baston de genunchi. Vrăjitoarea, crâncena mea menajeră, mă întinsese în faţa sobei, ca să mă dezgheţ, ca pe un ştergar îngheţat bocnă şi a durat peste o săptămână până când s-a aprins în mine o scânteie de căldură animală. Am zăcut în pat mai mult de-o săptămână, clănţănind din dinţi, psihic şi fizic; însă, după aceea, am ieşit în fugă afară şi am alergat prin peisajul de iarnă ca să mă-ncălzesc – şi de data aceasta nu m-am întors acasă timp de paisprezece zile, încercând să mă-ncălzesc alergând şi să-mi recapăt somnul, dar nu m-am ales decât cu cele mai îngrozitoare visuri. E uimitor că nimeni nu observă astăzi cât de smintit am fost atunci! După întoarcerea

mea, am stat ca un idiot la gura sobei până-n primăvară, şi de n-ar fi venit primăvara, aş fi pierit fără-ndoială ca idiot, în chip jalnic şi deplorabil, în casa de nebuni a ţinutului; şi, dragă Philipp, de fapt, din perioada aceea a vieţii mele nu mai am nimic de spus. Am plecat cu trăsura mea cu un cal peste graniţă, mi-am închiriat într-un sat din provincia voastră o locuinţă ocazională, apoi am pornit în munţi: – acolo ne-am întâlnit, şi tu credeai că sunt un savant ţicnit, pe care prietenii îl sfătuiseră, pentru îngrijirea sănătăţii sale, să se ocupe puţin de botanică.

— Mai înainte le-am povestit prietenilor mei cât respect îmi insuflau cunoştinţele tale, exclamă farmacistul de la „Omul sălbatic”, şi ceilalţi dădură din cap, zicând:

— Da, da! O, desigur!

Dar colonelul Dom Agostin Agonista spuse, pentru prima dată în noaptea aceasta foarte serios, ba aproape mânios şi întunecat:

— Cu vremea, Philipp, ţi-aş fi dezvăluit desigur mai lămurit toate aceste împrejurări, ţi-aş fi povestit totul despre mine şi viaţa mea; însă comportarea ta plină de simpatie m-a oprit şi mi-a închis gura. Dragul meu, logodnica ta mi-a făcut lumea şi mai odioasă. Pe

Dumnezeul meu, v-am urât de multe ori din cauza fericirii voastre – o, Philipp Kristeller, treceam adesea prin momente în care aş fi săpat cu plăcere o capcană pentru dragostea ce vi-o purtaţi. De-ar fi fost gelozie, ar fi fost destul de rău; dar era ceva şi mai rău, era invidie, invidia ticăloasă, ce te face să scrâşneşti din dinţi. O, prietene, prietene, pe vremea aceea nu aveam intenţia să-ţi ajut să te chiverniseşti în viaţă şi nici să te sprijin ca să te căsătoreşti! A trebuit să se-ntâmple tot ce era mai rău, ca să-mi schimb cu totul gândurile, şi ceea ce era mai rău s-a-ntâmplat – mulţumesc lui Dumnezeu, spun astăzi! – Întorcându-mă acasă de la una din zadarnicele nebunii botanice prin locuri sălbatice, am găsit o scrisoare, pe ea cu sigiliul procuraturii generale. Prin acest rescript am primit ordin să mă duc fără întârziere în cel mai apropiat oraş, şi ceea ce înalta autoritate pretindea de la mine şi avea dreptul să pretindă pot să-şi închipuie; şi domnii, şi prea buna senhora; fără-ndoială că nu e nevoie să vă mai lămuresc. Mi s-a prezentat o sentinţă de condamnare la moarte, gata semnată de suveran, şi mai aveam un răgaz de trei săptămâni să mă pregătesc, pregătindu-l şi pe pacientul meu în vederea îndeplinirii îndatoririlor mele. În aceste trei săptămâni

nu m-ai văzut, Philipp Kristeller; însă ai dat de mine pe stânca de sacrificiu. Da, da, domnilor, după muncă e bine să te odihneşti, şi era şi asta o excursie recreativă! Îmi făcusem bine treaba şi fusesem lăudat de autorităţi, de ziare şi de gloata de spectatori; însă onoarea asta mă copleşea. În sensul strict al cuvântului – l-am dus în spinare pe tăcutul meu pacient, scurtat cu un cap, mai puţin acest cap, şi tocmai îl târâsem sus, pe „Eşafod”, când prietenul meu Philipp se suia şi el pe stâncă, venind din partea opusă. Vedeţi, se vorbeşte întotdeauna de simţămintele sărmanului păcătos pe eşafod; însă de data aceasta erau demne de luat aminte şi acelea ale călăului; – dar să nu mai vorbim de ele: după cum am spus, am coborât trunchiul sărmanului păcătos de pe eşafod; îl duceam în spinare, mâinile i se târau pe pământ pe fiecare umăr ţineam un picior încălţat cu ciorap de lină albastru! Aşa l-am cărat eu sus pe „Eşafod”; şi când, tu, Philipp Kristeller, m-ai găsit zăcând pe stei, cu faţa la pământ, ticălosul îmi şedea-n spinare, fără cap – răscolindu-mi cu o gheară părul din ceafă şi cântându-şi cântecul diabolic de triumf deasupra mea – ca un ventrilog fără seamăn; însă tare dezgustător, simţământ pe care-l mai am şi în seara

asta, după treizeci şi unu de ani de gândire liniştită şi de rece chibzuială!

Capitolul al nouălea

Colonelul tăcu şi-şi şterse fruntea cu batista. Cei din jurul mesei tuşiră; brigadierul silvic şi preotul îşi ascunseră jena în adevăraţi nori de tutun, doctorul se străduia din răsputeri să şi-o stăpânească, şi toţi trei – oameni într-adevăr cumsecade – aveau în clipa aceasta o expresie tare mărginită. Domnişoara Dorette Kristeller, care şedea în jilţul de onoare, se retrăsese din cercul de lumină al lămpii în umbră, pe cât îi fusese cu putinţă; o auzeau oftând adânc şi suspinând, ba se părea chiar că plânge întretăiat, cu batista la gură; astfel de lucruri nu le poţi povesti nedojenit nici măcar în cercul celor mai buni prieteni.

Bătrânul soldat îşi dădu seama de efectul povestirii sale, însă, după ce mătură pur şi simplu

dezgustătoarea amintire cu un gest al mâinii şi al braţului, îşi puse coatele pe masă, aruncând în jurul său o privire mai voioasă decât oricând.

După cum se dovedi curând, el trecuse mai târziu prin întâmplări şi mai extraordinare, fiindcă nu stătuse ca alţii liniştit în colţişorul lui, ci se lăsase bătut de tot felul de vânturi, privite de cei mai mulţi oameni ca furtuni, dar pe care el le lua ca vânturi obişnuite. Doar nu ajunsese degeaba colonel de jandarmi al împăratului Braziliei.

— Dragul, bunul meu August – Augustin, şopti farmacistul, în confuzia ta ţi-ai luat lumea-n cap ca un adevărat cerşetor; – mi-ai dăruit mie moştenirea înaintaşilor tăi…

— Asta aşa e! Niciodată nu a întors un om spatele bătrânei Europe cu buzunarele mai goale decât ale mele!

— O, Johanne a mea – iubita, draga mea Johanne! suspină înăbuşit farmacistul; însă aventurierul şi soldatul interveni foarte delicat în succesiunea de idei a prietenului său din tinereţe.

— Nu, nu, Philipp, în numele lui Dumnezeu, nu! Nu-i aşa! Nu asta este legătura a ceea ce se petrece între cer şi pământ! Tu ai fi pierdut-o în orice caz – oh,

nu din cauza moştenirii mele ţi-a răpit-o soarta! Ce legătură ar putea avea existenţă şi soarta ei cu toate astea, cu talerii pe care ţi i-am aruncat atunci, în fuga mea, de gât, pentru, că te aflai întâmplător lângă mine? Copila nu a murit din cauza asta, Philipp! Dacă frumoasa şi buna fată nu ar fi trebuit să moară, v-aţi fi creat o viaţă fericită cu ajutorul moştenirii înaintaşilor mei; şi, la urma urmei – care dintre cei de faţă a avut parte de o soartă mai bună decât a ei?

Întrebarea cerea un răspuns, şi fiecare îl dădu în felul său, totuşi, cu glas tare nu-l aprobă şi nu-l dezaprobă nimeni. Farmacistul de la „Omul singuratic” strânse pentru a suta oară mâna colonelului Agonista, iar acesta i-o strânse şi el din nou din toată inima, spunând:

— Nimeni nu poate schimba nimic – fiecare îşi trăieşte viaţa, şi cine mai are puterea să povestească despre ea cu umorul necesar, acela e demn de atenţia oricărui comesean, şi chiar şi cei mai înţelepţi, mai venerabili şi mai cinstiţi pot să-l lase liniştiţi să povestească până la sfârşit. Acum aş vrea să mai fac o observaţie înţeleaptă, şi anume: necazul cel mai mare al fiecărui om se datorează faptului că priveşte lumea în general ca pe ceva prea liniştit. Domnilor, lumea nu

e liniştită şi trebuie să cunoşti bine viitoarea ei, ca să fii în stare să judeci în spiritul dreptăţii ceea ce se petrece cu cineva de la primul până la ultimul suspin. Să-i ia dracu', pe proşti, cărora li se pare că cei patru pereţi le cad în cap; ori de câte ori vă înspăimântaţi prea tare, suiţi-vă pe acoperiş şi convingeţi-vă că, deocamdată, firmamentul încă nu are de gând să se prăbuşească. Aşadar, mă aflam pe cheiul din New Orleans, fără un sfanţ în buzunar, cam în starea de spirit a unui om, care se deşteaptă dintr-o beţie zdravănă, îşi freacă fruntea obosit de nesomn, simţind totuşi cu plăcere cum vântul răcoros de dimineaţă îi adie pe la tâmple. Mi-era absolut egal ce-o să se întâmple cu mine. Eram pregătit pentru orice, pentru viaţă ori pentru moarte şi deoarece mi se făcuse foame, aa să mă bucur cel puţin de cea din urmă plăcere, i-am vândut unui negustor de vechituri ambulant fularul şi batista mea. După aceea l-am tratat pe mulatrul ciung Aaron Toothache – prima mea cunoştinţă de pe pământul american – într-un local plin cu oameni, despre care cei ce stau aici, la masă, nu au nici cea mai mică idee. Acolo am cunoscut o mulţime de canalii de pe fregata Republicii Chile, amintită mai înainte, cinstita „Juan Fernandez", şi ne-

am împrietenit. Cum s-a încheiat până la urmă cunoştinţa în cala „Diavolului alb” v-am şi povestit.

În ultimele minute, cei din jurul lui se apropiaseră foarte mult de el. Se părea că după ultimele lui declaraţii, aceştia îşi învinseseră cu totul sfiala tainică şi aversiunea! Se înghesuiră atât de mult într-însul, încât colonelul părea că se sufocă. Suflând greu, făcu o mişcare cu braţul ca să-i mai îndepărteze puţin de dânsul, iar noi – noi, dimpotrivă, ne comportăm cu totul altfel decât auditorii extrem de încordaţi din cămăruţa aflată în spatele farmaciei „La omul sălbatic”: noi ne îndepărtăm de colonelul de jandarmi, Dom Agostin Agonista, din slujba împăratului brazilian.

Ceea ce urma acum să spună acest ciudat povestitor era, fără-ndoială, destul de felurit şi plin de focuri de artificii şi împuşcături pe apă şi pe uscat; dar toate astea se mai petrecuseră de nenumărate şi nenumărate ori, fiind aduse la cunoştinţa altora prin viu grai sau scris, ba, uneori, şi cu ajutorul tiparului. Cam pe la ora unu noaptea, colonelul Agonista şi-a mai trecut o dată palma pe tăblia mesei, exprimând în câteva cuvinte concepţia lui actuală despre lume şi viaţă:

— Aşadar, în al doilea an al plecării mele din Hamburg mă aflam ca ostaş, cu gradul de caporal, în plutonul care fusese trimis ca detaşament de execuţie în şanţurile de fortificaţie. Locotenentul a ridicat sabia, şi – noi am tras: eu, fără fasoane, ca şi ceilalţi. Din clipa aceea am scăpat cu totul de greutatea ce mă apăsa, din Europa, ca o piatră de moară. Nu mă mai îngrijora deloc ziua de ieri şi nici ceea ce poate se va mai întâmpla mâine; – am scos un strigăt de bucurie, mi-am rânduit treburile, ca poetul[333] – nu mă mai neliniştea nimic! Şi-aşa am ajuns să mă gândesc totdeauna la Interesul meu, într-adevăr numai şi numai la interesul meu: în. Timpul marşului ca şi în camera de gardă, la foc, în coliba indienilor ca şi în saloanele oraşelor prezidenţiale. Da, domnilor, am văzut dincolo destui preşedinţi din destule republici venind şi plecând, le-am ajutat excelenţelor să se aşeze pe scaunele prezidenţiale ori le-am tras de sub ei, după cum se nimerea. În Venezuela am fost făcut *luogotenente*[334], în Paragua, maior; însă maiestatea-sa Dom Pedro al Braziliei[335] a fost cel mai mărinimos, aşa

---

333 Aluzie la poezia lui Goethe *Vanitas! vanitatum vanitas!*
334 Locotenent (it.).
335 Dom Pedro II d’Alcantara (1825–1891), din 1841 până în 1889 împărat al Braziliei.

că mi-a plăcut mai mult decât toţi ceilalţi. Noi doi am constrâns destui anişori adunătura de toate culorile din Rio de Janeiro ia ordine şi virtute: el, prin bunăvoinţa constituţională cea mai veritabilă şi corectă, eu, prin lovituri cu latul săbiei şi, la nevoie, printr-un galop fulgerător a trei escadroane unul după altul peste toată şleahta. Domnilor şi dumneavoastră, dragă domnişoară, fără doar şi poate că o să vă-nspăimântaţi din nou şi-o să mă priviţi chiorâş; dar nu-i nimic de făcut, omul trebuie să mărturisească adevărul: deoarece renunţasem la decapitări, m-am consacrat cu atât mai energic spânzurărilor şi am descoperit că e o treabă mult mai curată, servind tot atât de bine scopului propus. Dar în ceea ce priveşte spânzurătoarea, am simţit şi eu ştreangul mai mult decât o dată în jurul gâtului, din care, mulţumesc lui Dumnezeu, l-am scos, din fericire, la vreme. Da, da, acum mă descurc foarte bine cu oricine – am dreptul să frecventez curtea imperială şi călătoresc la alaiurile solemne lângă cupeul maiestăţii-sale împăratul. Când o să mă-ntorc la Rio, o să mă căsătoresc, fiindcă, treptat, nu mai merge să hoinăresc prin lume ca celibatar. Dar despre asta, mâine, şi înainte de orice să bem ultimul pahar din această excelentă băutură,

adăugind un sfat, o dorinţă, şi un toast: Stimaţi prieteni, fiindcă tot suntem împreună, hai să trăim acum la întâmplare; şi – deoarece acel ceva care ne zvârle până la urmă în neant este mereu la lucru, să-l zvârlim şi noi în neant fără scrupule; – dar, mai presus de orice, trăiască *el* – prietenul meu, iubitul, bătrânul, bunul meu prieten, Philipp Kristeller, iar odată cu dânsul să crească, să înflorească şi să prospere mereu farmacia lui „La omul sălbatic!”

Ceilalţi repetară într-un glas urarea şi ciocniră paharele, ridicându-se în picioare şi rămânând aşa, neştiind ce să creadă despre aventurile pe care le auziseră în seara aceea. Oaspeţii abia-şi mai dădeau seama cum îşi luaseră ziua bună de la stăpânul casei, de la sora sa şi de la colonelul Agostin Agonista.

Colonelul zise:

— Philipp, fii bun şi dă-mi un halat şi o pereche de papuci. Să mă simt şi eu o dată bine în ţara mea.

Cei doi prieteni de la „Eşafod” se îmbrăţişară din nou; dar noi îi însoţim o vreme pe brigadierul silvic şi pe preot, care se îndreptau spre casele lor.

Capitolul al zecelea

Faptul că brigadierul silvic, preotul şi medicul rural, doctorul Hanff, îi spuseseră amabilului lor amfitrion noapte bună sau mai degrabă bună dimineaţa, e bine stabilit.

Farmacistul îi însoţise cu lampa la uşă, iar ei ieşiseră în şosea, unde medicul îşi găsi trăsura sa cu un cal gata de drum. După ce-l auziră pe stăpânul casei întorcând pe dinăuntru cheia în broască, nu-i mai opri nimic să-şi exprime fără nicio reţinere starea sufletească, simţămintele şi părerile.

După cum era de aşteptat, primul luă cuvântul medicul, care spuse de pe scara trăsurii:

— Recunoaşteţi că v-am adus din nou un tip grozav în sat? Ehe, n-aveaţi nici cea mai mică idee de

ceea ce se petrece pe pământ – nu-i aşa? Nu vă închipuiţi cât de mult îmi place omul ăsta şi mă bucur grozav să-l revăd şi să-l cunosc mai bine – cu vremea o să ajungem să spunem şi noi un cuvânt îl invităm, fireşte, cu toţii pe rând la masă.

— Nici vorbă, şi-o să se minuneze şi el de întâmplările prin care am trecut noi, zise Ulebeule; medicul porni cu trăsura pe şosea şi coti la dreapta; mai avea un drum destul de lung până acasă.

Ceilalţi doi o luară spre stânga, preotul ţinând lanterna do buzunar îndreptată cu atenţie înainte. Dar la despărţire se mai opriră o dată, se-ntoarseră pe călcâie şi priviră farmacia „La omul sălbatic". Casa zăcea, întunecată, sub norii din nou negri ce alergau pe cer. Deşi vântul se mai potolise şi se vedeau stelele, în înalt goneau încă fără ţintă destule neguri ameninţătoare, iar plopii de lângă farmacie se clătinau ca nişte fantome bete.

— Casa de colo n-o s-o mai pot privi niciodată aşa cum am privit-o până în seara aceasta, spuse preotul. Ce crezi, prietene?

— Dram ştie!

Preotul dădu uşor din umeri.

— S-ar cuveni, dragul meu, să fii mai atent cu

vorba asta, zise el. Desigur, desigur, după ceea ce tocmai am auzit, ar putea spune oare cineva a cui mână e în toate aceste întâmplări? Prefer situaţii cu un substrat mai sănătos decât – pe scurt, ce părere ai de seara de astăzi în legătură cu situaţia în care se găseşte prietenul nostru Kristeller?

— Bătrânul mi-e mai drag decât oricând! spuse brigadierul, plin de entuziasm. Un om cinstit şi bun ca ei mai zic şi eu! Nimeni nu ar fi meritat mai mult decât Philipp al nostru să-l Întâlnească în ceasul potrivit pe acest faimos călău şi mareşal brazilian. N-a cucerit cu asta pământul ori vreo parte din el, însă ceea ce-i dai primeşte cu modestie şi recunoştinţă, iar pentru ţinutul nostru a fost într-adevăr de treizeci de ani încoace o binecuvântare.

— Şi celălalt – celălalt – Dom – Dom – Agonista ăsta?!

— Ascultă, părinte, acesta trebuie văzut mai întâi la lumina zilei, înainte de a-l judeca; la lumina lămpii nu-l întrece nimeni din toată lumea largă! E un om minunat; – într-adevăr, nu întâlneşti în fiecare zi un altul ca dânsul, croit parcă din oţel şi lemn de stejar. Ce vrei – cred că de multă vreme nu m-a necăjit un lucru mai tare decât faptul că nu mi-a propus pe loc să

mă fac cu el frate de cruce.

— Din punctul ăsta de vedere, dragă Ulebeule, eu sunt, e drept, mai slab din fire, spuse preotul, cu un fior de oroare. M-a impresionat îngrozitor, întocmai ca un om ce-mi răsare deodată-n faţă din adâncul pământului. Sângele rece cu care priveşte propria-i viaţă, fără nicio valoare pentru el, m-a cutremurat. Dacă am băut prea mult, apăi să, ştii că nu sunt eu de vină, ci acest – acest – acest neobişnuit povestitor. Împotriveşte-te, dacă poţi, să ţi se umple mereu paharul, când simţi fără contenire că te ia când cu cald, când cu frig! Ţi-ai închipuit oare vreodată că ar putea să existe pe lumea asta a lui Dumnezeu, o astfel de soartă şi viaţă?

— În cărţi am citit lucruri şi mai grozave; însă aici le-am avut fără-ndoială, de astă dată, eu adevărat în realitatea lor, *in natura.* Din cauza povestirii lui nu m-a luat nici cu cald, nici cu frig, însă pipa mi s-a stins destul de des pe când îl ascultam. Dacă i-ar cădea cuiva pe cap în fiecare seară un astfel de om chiar că s-ar lăsa de tutun în chipul cel mai simplu. În afară de faptul că nu văzusem niciodată cu proprii mei ochi un colonel brazilian, apăi colonelul acesta a povestit mai bine decât orice brazilian şi unde mai pui, ceva

absolut sigur, nu gogoşi vânătoreşti. Le-aş fi recunoscut şi i-aş fi atras atenţia la prima minciună pe care-aş fi simţit-o, aşa, moralmente, cu cuţitul de vânătoare peste şezut: „Oho, asta-i bună de spus preamilostivilor prinţi şi domni! Oho, astălaltă e croită pentru cavalerii şi slugi! Asta-i nobilul obicei vânătoresc!”

— Ulebeule?! exclamă preotul cu un glas acuzator, plin de reproş.

— Da. Da, e drept că-i târziu şi-aici e tare curent, zise brigadierul silvie, însă chiar şi numai istoria corăbiei cu arapi ar putea fi pictată pe orice flaşnetă; – mai ales în aer liber, ai impresia despre tine însuţi că eşti tare sărac cu duhul, neînchipuit de închistat şi înămolit în propria ta vizuină, când te gândeşti cât de puţină experienţă am acumulat în localitatea asta, în vreme ce *el* şi-a odihnit oasele prin atâtea sălaşuri.

— Ba ea îi mulţumesc lui Dumnezeu că m-a lăsat să-mbătrânesc aici în pace. Firea mea nu s-ar potrivi cu o astfel de existenţă.

— Nu-i nevoie să-mi mai mărturiseşti asta şi în scris, zise brigadierul silvic, râzând, dar nu ne-a dovedit oare omul acesta ciudat şi năvalnic că nimeni nu ştie ce se ascunde în propria-i fire şi ce e-n stare să

facă în anumite-mprejurări? Oho, de câte ori n-am vrut eu să-mi iau lumea-n cap în tinereţea mea, de teamă sau supărare! După o seară ca asta înţelegi mai puţin decât oricând pentru ce nu ţi-ai înfăptuit atunci gândul, tulind-o de sub supravegherea profesorilor, a părinţilor şi a altor superiori.

— Toţi suntem conduşi pe calea cea dreaptă şi ne aflăm sub bună oblăduire, zise preotul, păşind, din păcate, tocmai în clipa aceasta cu totul nepotrivită într-o băltoacă mai adâncă, unde ar fi pierit fără speranţă de scăpare, dacă însoţitorul său mai puternic nu l-ar fi tras îndărăt la vreme.

— Cu altă ocazie, te rog să mă ajuţi la fel, spuse Ulebeule grav; întâmplarea aceasta puse capăt convorbirii lor despre casa Kristeller şi Dom Agostin Agonista, colonelul de jandarmi al împăratului brazilian.

Cu toate acestea mai schimbară câteva vorbe, înainte ca pastorul s-o ia drept înainte spre casa lui parohială, iar brigadierul silvic, spre stânga, prin defileul întunecat, care ducea spre locuinţa lui silvică.

— Mâine o să ne vedem, nu? Doar nu se poate ca, după ceea ce s-a petrecut, să nu mai vedem şi să auzim nimic şi să nu ne spunem părerea despre cele-

ntâmplate!

— Nici vorbă că simţi nevoia asta, zise preotul, şi socot c-o să ne-ntâlnim pe undeva. Şi-apoi, suntem datori să ne interesăm de sănătatea bunului nostru farmacist.

— Precum şi de a colonelului.

— Desigur, desigur. Ei, o să vedem. Şi-acum, noapte bună, sau, mai bine-zis, bună dimineaţa, scumpul meu prieten. Arareori am rămas atât de multă vreme împreună ca în seara asta.

— Şi ne-am despărţit totuşi încă prea devreme; aş fi chiar acum gate să adulmec prin rouă. În revărsatul zorilor, urma acestui indian sălbatic. Însă individul ăsta sforăie – sunt absolut convins că stă-n bârlog şi sforăie ca niciun alt om cu conştiinţa curată pe-o rază de douăzeci de mile-n jur. La naiba, de cum voi pune capul pe pernă, o să încep să visez de „Eşafod” şi de generalul acesta de jandarmi brazilieni, iar mâine – mâine, mă fac – frate de cruce cu el!

…

Aşa vorbea prin urmare lumea! – Dacă în cămăruţa din spate, plină de tablouri, a farmaciei „La omul sălbatic” s-ar fi aflat un milion de auditori, care să-i asculte pe bătrânul Philipp Kristeller şi pe

colonelul Agostin Agonista, acest milion de semeni ar fi spus cu greu ceva mai mult sau mai puţin decât pastorul Schönlank şi brigadierul silvic. Ulebeule. Dealtfel, schimbul de păreri de mai sus e absolut îndestulător: acum să ne întoarcem la bătrânul farmacist şi sora lui din farmacia „La omul sălbatic”, precum şi la ciudatul lor oaspete.

Capitolul al unsprezecelea

Fratele şi sora stăteau singuri în cămăruţa din fund, acum destul de îngheţată, în aerul rece mirosind a băuturi alcoolice şi a fum de tutun. Oaspetele se duseese la culcare.

Stăpânul casei îl condusese pe prietenul său sus, pe scară, cu luminarea în mână, în odaia confortabilă, încercând să cuprindă încă o dată în cuvinte adâncile simţăminte ce-l stăpâneau. Colonelul se străduise, plin de prietenie, să-l liniştească, apoi, chiar înainte de a pleca bunul său amic Philipp, începuse să caşte şi să-şi scoată haina. Dar l-a mai chemat o dată îndărăt, afectuos, tocmai când acesta ajunsese pe prima treaptă a scării şi, punându-i mâna pe umăr, a spus:

— Philipp, dragul, bătrânul meu prieten, îţi

mărturisesc că sunt foarte mulţumit să mă odihnesc sub acoperişul casei tale. Te asigur că în multe ceasuri neplăcute, pline de primejdie, pe uscat şi pe apă, am visat că mă aciuez aici, în cel mai excelent cvartir, sub acoperişul acesta, şi acum visul s-a transformat în realitate, făcându-mă să mă simt minunat de bine!

La izbucnirea îmbucurătoare a simţămintelor sale. El adăugase, desigur, şi întrebarea de ordin practic în legătură cu trăgătorul de cizme.

În timp ce fratele ei îi lumina oaspetelui drumul spre camera de dormit, domnişoara Dorette rămăsese în galeria cu tablouri, dar părăsise jilţul de onoare şi se aşezase pe scaunul ei obişnuit. Acolo şedea acum, cu amândouă coatele pe masă, uitându-se cu o privire fixă

— Prin fumul gros lăsat de domni în urma lor, peste bolul golit de punci şi paharele tot atât de goale – la peretele din faţa sa, acoperit de tablouri multicolore. Şedea, trăgând cu urechea la paşii de deasupra capului său, iar apoi, la paşii de pe scară ai fratelui ei care se-ntorcea îndărăt.

— Ce eveniment! murmură ea. Cum ne-a surprins? – La bătrâneţe! – Şi ce se va mai întâmpla? – Oh, Doamne.

Dar farmacistul intră din nou în odaie, se apropie de ea şi îi puse, la rându-i, mâna pe umăr:

— Nici tu nu ştii să te regăseşti în fericirea pe care ne-a adus-o seara asta? O, Dorette, dragă Dorette, cât de bine s-au potrivit şi s-au încheiat toate – tocmai în ziua aceasta, în seara aceasta! Cine poate să mai creadă într-o întâmplare? Cine a putut să descopere mai bine decât noi mâna providenţei, cârmuindu-ne soarta?

— Oh! gemu sora. Ah, frate, frate, ce-o să se-ntâmple acum cu noi? – De-ar fi venit măcar mai devreme! Dar atât de târziu seara – atât de târziu seara

— Ce să ne facem?

Domnul Philipp Kristeller se aşezase pe scaunul său, privind-o pe sora lui cu ochi mari, plini de uimire.

— Ce – ce vrei să spui, Dorothea?

— Acum nu mă mai întreba nimic, răspunse, iute, bătrâna domnişoară. Până la urmă or să se lămurească toate – mâine, poimâine! Da, şi mâine e o zi. – Dar nu mă pot stăpâni să nu întreb: dragul meu frate, ce va fi, dacă va rămâne la noi? Dacă vrea să se stabilească la noi? În cazul ăsta se nasc tot felul de probleme.

— Dacă va rămâne la noi? Dacă vrea să se stabilească la noi? Dar asta ar fi minunat! exclamă farmacistul, încântat, frecându-şi mâinile. Ce dulce şi plăcută i-am face viaţa!

Se uită însă uimit la sora lui, când aceasta dădu tristă şi cu îndoială din cap.

— Crezi că nu suntem în stare s-o facem, Dorothea?

— Nu, răspunse domnişoara scurt şi, oftând încă o dată din greu, continuă mai mult pentru sine decât pentru fratele ei: Şi-apoi, mai e şi celălalt caz – că ar vrea să plece mâine din nou, şi pe lângă asta…

Amuţi şi nu-şi termină fraza nici când fratele ei o întrebă repede şi încordat:

— Şi pe lângă asta? Ce vrei să spui?

— Mai bine să aşteptăm să vedem ce se mai întâmplă, zise domnişoara Dorothea Kristeller, ridicându-se de pe scaun. În noaptea asta mai mult nu se poate spune; şi acum să ne ducem şi noi să ne culcăm şi să-ncercăm să dormim.

Dar au mai stat totuşi împreună, tăcuţi, încă o bună jumătate de oră. Şi când s-au culcat, nici fratele, nici sora nu s-au bucurat de un somn liniştit.

Dintre toţi cei pe care i-am cunoscut cu ocazia

aceasta, somnul cel mai bun l-a avut colonelul brazilian Dom Agostin Agonista.

Acesta stătea, paşnic, pe spate, zâmbind în somn chiar şi în vreme ce sforăia. Se auzea aproape-n toată casa, şi dacă visa, apoi a visat, împotriva oricărui obicei şi oricărei datini soldăţeşti, până dimineaţa târziu.

Dimineaţa aceasta s-a ivit proaspătă, curată, strălucitoare şi însorită – o zi de octombrie foarte clară şi rece. Munţii cu veşmântul lor cafeniu-închis de toamnă se profilau puternic pe bolta de un albastru-luminos a cerului; miriştile şesurilor se pierdeau în îndepărtatele zări; iar satele, fermele răzleţe, casele ţăranilor şi colibele se conturau în trăsături viguroase, de parcă fuseseră luate din oglinda unei *camera obscura* şi presărate în peisajul dimineţii.

Farmacia „La omul sălbatic” apărea în această însorită privelişte matinală de toamnă mai curăţată şi lustruită decât toate celelalte. Firma de deasupra uşii strălucea cu inscripţia ei aurită până departe, spre dreapta şi spre stânga, de-a lungul şoselei. Şi tot ceea ce ţinea de casă: grilajul grădinii, grajdurile şi zidurile se aflau în cea mai bună stare. Se vedea că peste tot

ceea ce făcea parte din această gospodărie veghea un spirit grijuliu, care, spre bucuria şi propria lui satisfacţie, se străduia din răsputeri, zi de zi, să păstreze totul – în curte, în casă şi în grădină – în bună stare. Tot ceea ce se afla în jurul farmaciei „La omul sălbatic”, până la plantele de floarea soarelui ciufulite de furtuna din timpul nopţii, era – prezentabil, în cel mai frumos înţeles al cuvântului.

Fratele şi sora îl aşteptau pe musafir la cafea. Tocmai trimisese vorbă jos că se bărbiereşte şi în zece minute va apărea.

Mirosurile grele din timpul nopţii fuseseră alungate, odăiţa din spate era acum măturată, iar pe jos fusese presărat un strat de nisip alb. Sub masă, mâţa casei îşi spăla blana, iar cintezoiul ciripea vioi în colivia lui; – era o plăcere să-i vezi pe domnul şi domnişoara Kristeller stând la masă cu cafeaua dinainte şi – să fii invitat să iei loc lângă ei.

Colonelul apăru numai cu o mică întârziere peste cele zece minute. Pe scară se auzi curând pasul marţial, greu; farmacistul Philipp Kristeller deschise brusc uşa odăii sale preferate…

— Bună dimineaţa, zise colonelul Dom Agostin Agonista din prag; amfitrionii şi oaspetele se cercetară

iute, cu atenţie, pentru prima dată la lumina zilei; domnişoara, mai atentă decât ceilalţi, soldatul brazilian ceva mai puţin iscoditor – în schimb, farmacistul nu vedea absolut nimic, se uita la oaspetele şi prietenul său cu ochii împăienjeniţi – cel puţin în primele minute.

„Tare îmbătrânit”, se gândea colonelul, şi avea dreptate.

„În alte-mprejurări n-aş avea nimic împotriva lui”, îşi spuse domnişoara în adâncul sufletului; „un domn cumsecade şi impunător!”

Farmacistul Philipp Kristeller nu spuse nimic; strânse din nou mâna vechiului prieten regăsit – binefăcătorului şi oaspetelui său, şi de data asta îl sili să se aşeze pe locul de onoare, în ciuda împotrivirii colonelului. Abia după ce acesta se aşeză, spuse şi Philipp Kristeller ceva, nu pentru sine şi în adâncul sufletului, ci tare şi vesel:

— August, nu-ţi închipui cât mă bucur – ai rămas ciudat de tânăr!

— În numele tuturor zeilor mării şi ai uscatului, sper şi eu, zise colonelul Dom Agostin şi, într-adevăr: în pofida părului său alb ca neaua şi a anilor lui, rămăsese foarte tânăr; iar mai tânăr decât aspectul

său era glasul.

Chiar şi numai vocea lui putea fi privită ca o ciudăţenie. Ea umplea casa cu un ecou plăcut, pătrunzându-ţi în suflet şi adaptându-se cu uşurinţă, aşa-zicând liniştitor şi vesel, oricărei situaţii rele sau bune. Cine o auzea de departe, mai ales odată cu râsul sincer al posesorului ei, fără-ndoială că spunea:

„Un om cumsecade se bucură de viaţă”.

Colonelul strânse încă o dată mâna domnişoarei şi-i spuse farmacistului:

— În dimineaţa aceasta v-am dat prilejul să mă socotiţi un somnoros; dar pesemne că mâine o să vă lămuriţi mai bine. De obicei, pornesc în marş cu trei ore înainte de răsăritul soarelui. La ecuator te deprinzi cu asta chiar şi dacă n-ai nicio înclinaţie pentru aşa ceva; şi dacă o să găsiţi într-o dimineaţă cuibul gol, să nu vă miraţi prea tare

— Oh, prietene! exclamă farmacistul, o să te păstrăm! Şi-apoi, pentru început, fii sigur că pur şi simplu n-o să te lăsăm! Eşti al nostru! Nu se poate să pleci aşa cum ai venit – ai duce cu tine pentru multă vreme toată tihna şi bucuria noastră!

— Hm! spuse colonelul, apoi îşi luară pe-ndelete gustarea de dimineaţă, bătrânul mâncând cu o poftă

straşnică; mai avea şi dinţi sănătoşi, demni de invidiat şi ştia să-i folosească foarte bine.

După terminarea micului dejun, el se aşeză, cu un suspin tihnit, la largul lui, în jilţ şi-şi aprinse pipa. Dorette se duse la treburile ei casnice, şi cei doi domni rămaseră singuri. Acum flecăreau – acum puteau să flecărească – cel puţin deocamdată, atmosfera plină de seriozitate dintre ei era depăşită; îşi câştigaseră liniştea necesară unei pălăvrăgeli inofensive şi pălăvrăgeau – doi domni tihniţi, bătrâiori, dintre care unul avea o experienţă mai mare a vieţii şi se păstrase cu mult mai tânăr decât celălalt.

Brazilianului îi făceau plăcere muştele germane din odaie, ce-i bâzâiau pe dinaintea nasului; lucru pe care n-aveai cum să-l iei în nume de rău; însă despre asta merită să vorbim într-alt capitol.

Capitolul al doisprezecelea

— Fericiţilor, nici nu vă daţi seama cât de mult vă pizmuiesc cei ca mine, zise colonelul. Şedeţi în tihna voastră zilnică, şi dacă muştele de pe zid nu v-ar supăra din când în când, v-ar merge, într-adevăr, *prea* bine. Ia uită-te ce drăguţ îşi şterge nasul şi-şi curăţă aripile vietatea aia de pe zaharniţă! Cum de este cu putinţă ca omul cel mai bun dintre voi, de aici din ţara noastră, să se-nfurie grozav dacă o muscă i se plimbă pe frunte în timpul somnului de după-masă? V-ar prinde bine un bivuac lângă Rio Grande, fără plasă contra ţânţarilor, ca să vă-nveţe să fiţi răbdători când vă supără ceva.

Farmacistul zâmbi şi spuse:

— Avem necazurile noastre şi fără asta, dragă

August.

— Dragă Agostin, dacă-mi dai voie! exclamă oaspetele. N-ai habar cât de urât îmi e August ăsta de pe vremuri. Când cineva începe o altă viaţă, îngropând-o definitiv pe cea veche, apoi îşi preţuieşte noua existenţă. Şi-ţi spun încă o dată, traiul meu de acum mi se potriveşte perfect; – Dom Agostin Agonista – colonel în serviciul împăratului Braziliei – totul în ordine, patentul ca şi paşaportul.

— Nu te înfierbânta, dragul meu, spuse bătrânul Philipp, căutând să-l liniştească.

— Nu mă-nfierbânt, mă supăr doar! zise colonelul.

— Într-adevăr, ca un veritabil german din cauza muştei de pe zid, preabunul meu Augustin! spuse farmacistul de la „Omul sălbatic”.

Apoi trecură la alte subiecte, adică oaspetele începu să se informeze foarte amănunţit de situaţia şi biografia domnilor pe care-i cunoscuse în seara din ajun. Apoi povesti mai minuţios cum îi ieşise în cale doctorul Hanff, spunând cu prilejul acesta că nu simpla întâmplare îl adusese în ţinut, ci venise, în realitate, cu intenţia de a se interesa de vechiul său tovarăş din tinereţe cu care rătăcise prin pădure după

plante, de credinciosul său prieten de la „Eşafod”.

— Nu aveam nici cea mai mică idee, Filippo, zise brazilianul, despre ceea ce făceai şi dacă te mai aflai în viaţă. Dar îmi pusesem în gând să te găsesc, mort sau viu, şi am izbutit. N-a fost deloc o vânătoare grea, bătrâne. Doar am învăţat să adulmec urma vânatului şi a omului, pe şi sub pământ, atât prin pădurea virgină, cât şi prin lanurile şi păienjenişul cel mai încâlcit de străzi. De tine, sau de numele tău, ori mai bine-zis de un lichior cu numele tău am dat în ziare – am mers pe urmele acestui „Kristeller”, şi iată-mă. Fără-ndoială că n-o să-mi iei în nume de rău dorinţa de a gusta băutura asta la sursă, în cursul dimineţii. Nu era câtuşi de puţin necesar ca doctorul vostru să-mi atragă atenţia asupra lichiorului „Kristeller”.

În vremea acestor lămuriri, bătrânul Philipp îşi frecase mereu mâinile, fericit; acum sări de pe scaun şi-l bătu pe prietenul său pe umăr, zicând:

— Aşadar „Kristeller”-ul meu te-a ajutat să mă descoperi! O, dragul meu Augustin, sunt convins că am făcut cu el într-adevăr o descoperire binefăcătoare; numaidecât o să…

— Mai târziu! zise colonelul Agonista. Ia uite ce minunat străluceşte soarele, cât de albastru e cerul!

Philipp, acum arată-mi, mai înainte de orice, gospodăria ta cu de-amănuntul; casa şi curtea – ah, ce rău îmi pare că nu-mi poţi arăta soţia, copiii şi nepoţii tăi! – şi grădina, oficina, laboratorul, magazia cu materiale, bucătăria, pivniţa, grajdul şi şeptelul – totul mă interesează!

Stăpânul casei, care se afla acum din nou lângă oaspetele său, îl bătu pe acesta pe genunchi, spunând:

— O, Augustul, cât de amabil eşti! Ce mult mă bucură interesul tău! Să mergem chiar acum?

— Se-nţelege, răspunse colonelul Dom Agostin Agonista, apoi sări de pe scaun, îndesă tutunul în pipă şi-şi luă prietenul de braţ.

Cei doi domni porniră să umble prin casă şi curte, prin grădină şi grajduri, şi era surprinzător şi o adevărată plăcere să-l auzi pe soldatul acesta cu câtă înţelegere şi competenţă discuta despre toate şi – cât de amănunţit cerceta fiecare lucru.

Stăpânul casei îşi exprimă, înaintat, de mai multe ori uimirea asupra acestui fapt, însă Dom Agostin zise, râzând:

— Vântură-te şi tu odată o viaţă de om, de partea cealaltă a Oceanului, prin popor şi printre popoare, maimuţe şi alte fiare. Se înţelege, ca un gospodar,

cumpănit şi cu simţ practic, şi-apoi o să vezi dacă n-o să-ţi aminteşti şi tu de rânduielile din vechea patrie, adunând bucuros în fiecare zi mereu alte experienţe. Destinul a făcut din mine un aventurier, Philipp, dar în ciuda acestui fapt, am ajuns un om serios şi chibzuit. Cred că v-am spus ieri seară că mă voi căsători curând.

— Dacă asta este într-adevăr intenţia ta, Augustin…

— Intenţia mea cea mai serioasă. Am avut impresia că voi socotiţi asta drept o glumă; fireşte mi-am dat seama. La drept vorbind, atitudinea voastră ar fi trebuit s-o iau în nume de rău şi nu înţeleg nici acum, pentru ce nu v-am rugat imediat să-mi explicaţi cauza zâmbetului vostru; – doctorul ăsta – doctorul Hanff, mi se pare că a dat chiar din umeri. În sfârşit – hai să punem asta pe seama excelentului punici al sorei tale; – însă repet, sunt îndrăgostit până peste urechi şi port chipul iubitei mele la piept într-un medalion, sub vestă. Vreau să-i vezi portretul, şi-o să i-l arăt după aceea şi domnişoarei Dorothea, apoi sunt gata să ascult în linişte părerea voastră. E o femeie minunată şi nu fără avere: senhora Julia Fuentalacunas – e un nume frumos, nu-i aşa? A venit

la Rio de tânără, de la Stettin; o chema Julchen Brandes şi s-a măritat cu senhor Fuentalacunas de la vamă. Ştii, dragul meu prieten, uniforma împăratului este fără-ndoială un costum foarte arătos şi onorabil; dar când ai trecut de anii tinereţii, începi să nu mai dai doi bani pe onorabilitate şi să preferi tihna în locul serviciului de vasal. O să cumpăr o *hazienda*[336] şi sper să-mi petrec restul vieţii ca un bine situat tată de familie în cercul alor mei. Voi – tu şi domnişoara Dorette, faceţi parte, fără-ndoială, din familie, şi vom duce împreună o viaţă minunată.

— Cum? întrebă domnul Philipp Kristeller, farmacistul de la „Omul sălbatic”, privindu-l pe oaspetele său cu nespusă uimire.

— Aşa cum am spus, zise colonelul de jandarmi al împăratului brazilian şi, fără să ia deloc în seamă privirea uimită a vechiului său prieten, se opri în mijlocul curţii şi se uită în sus, la clădirile din jurul său.

Se părea că doreşte din adâncul sufletului să se îndeplinească ceea ce dorea.

— Nădăjduiesc s-o conving uşor pe sora ta, adăugă el în treacăt.

---

336 Moşie (span.).

Farmacistul râse, dar colonelul nu râse absolut deloc, ci, dând ocol celor două vaci din grajd cu priviri critice, le bătu pe spinare, zicând:

— Acum câţiva ani mă aflam în Fray Bentos[337] şi am vizitat fabrica de extract de carne de acolo. Grandios! Îţi trece pe dinaintea ochilor un bou în retortă şi după zece minute ţi-l livrează concentrat într-o cutie pe care o poţi băga în buzunarul de la pantaloni – de n-ar fi acolo oceanul să-ţi reverşi uimirea dinaintea lui, n-ai şti-ncotro s-o faci. După aceea, Philipp, acum două săptămâni mă aflam la Liebig[338], în München – aproape acelaşi miros şi aromă ca la tine – numai ceva mai metalic;

— Kristeller, metoda asta o putem aplica şi noi – eu îţi livrez vitele, şi tu îmi livrezi extractul. – Philipp, îţi dau cuvântul meu de onoare că în trei ani le facem o concurenţă domnilor de la Fray Bentos, de-o să-i podidească plânsul.

— O, Augustin, cu ce grozav umor ai venit din noua ta patrie! exclamă farmacistul, însă…

---

337 Oraş în Uruguay, unde, în 1864, un cetăţean din Hamburg a înfiinţat o mare fabrică de extract de carne.
338 Justus von Liebig (1803–1873), profesor la München, a fost cel care a stabilit un procedeu raţional pentru obţinerea extractului de carne. Procedeul a fost folosit pentru prima dată la Fray Bentos.

— Umor? întrebă colonelul foarte serios şi adăugă aproape strigând: Cifre! Cifre! Calculele cele mai amănunţite şi incontestabile: Aici – iată!…

În aceeaşi clipă îşi scoase portvizitul şi-i citi prietenului în fugă un şir de cifre foarte detaliate despre fabricarea extrasului de carne.

Domnul Philipp îşi freca fruntea într-o uimire crescândă:

— Sora – de-ar auzi sora mea, murmură el.

Acum zâmbi din nou, în sfârşit, şi colonelul de jandarmi, şi zise:

— Se-nţelege c-o să-i aduc la cunoştinţă bunei tale surori planurile noastre chiar la prânz, străduindu-mă s-o câştig pentru ele.

— O, Dumnezeule milostiv! suspină domnul Philipp.

Colonelul nu luă deloc în seamă capra care se afla în grajd, lângă cele două vaci, şi ducea o viaţă tihnită, sub oblăduirea specială a domnişoarei Dorette Kristeller. În schimb, când ajunse în curtea cu găini, spuse, dând din cap:

— Lighioanele astea de-aici îmi amintesc totdeauna în chip ciudat şi insistent de răposata mea mamă.

Ţinea în mână carnetul de notiţe şi făcea în el din când în când câteva însemnări. Cei doi domni petrecură aproape două ore cu inspecţia şi când se întoarseră din nou în casă, îl găsiră pe doctor aşteptându-i în oficină, pe masă, dinaintea lui, cu un păhărel din vestitul lichior pentru stomac „Kristeller”.

Doctorul îi salută cu obişnuita lui jovialitate pe cei doi domni. Îşi strânseră mâna cu putere şi se interesară foarte cordial cum îşi petrecuseră noaptea şi cum se simţeau.

— Da drept vorbind, ce zi e astăzi? întrebă colonelul, care ţinea şi acum portvizitul în mână.

— Cel mai potrivit s-o spună e bărbierul, care tocmai vine-n goană, zise doctorul Hanff, râzând. Plugul le trece ţăranilor peste barba nerasă de-o săptămână; e sâmbătă.

— Şi mâine ascult iar, pentru prima dată după o viaţă de om, serviciul divin într-o biserică germană! exclamă colonelul Dom Agostin Agonista, încântat. Poimâine pornesc în călătorie.

— August? – Augustin?! strigă domnul Philipp Kristeller, speriat.

— Domnule colonel? spuse, mirată, domnişoara Doreşte Kristeller.

Însă medicul rural zise, îndepărtând cu energie paharul din faţa lui:

— În orice caz imposibil, colonele. M-am întâlnit cu brigadierul silvic Ulebeule; tocmai se îndrepta încoace să vă poftească luni la masă, marţi e rândul meu să am această onoare; miercuri vine pastorul la rând, joi – dar să nu le-o luăm înainte celorlalţi domni; în orice caz, domnule colonel, nu vă lăsăm cu niciun chip să plecaţi atât de repede. Câne ţine în mână o pasăre rară ca dumneavoastră, o păstrează cât mai mult posibil. Mai dă-mi un „Kristeller”, dragă Kristeller, şi luaţi şi dumneavoastră unul, scumpul meu colonel; se pare că nu aveţi nici cea mai mică idee despre lucrurile bune şi plăcute ce se produc în această parte a planetei.

Capitolul al treisprezecelea

Brigadierul silvic, care apăru în clipa asta pe uşă, aflând despre ce este vorba, se alătură şi el cu înflăcărare şi stăruitor la încercările celorlalţi de a schimba hotărârea bătrânului şi viteazului soldat sud-american. Acesta însă se apăra tăcut, numai cu gesturi, în vreme ce ţinea în lumină paharul cu picior, plin cu lichiorul pentru stomac „Kristeller”, cercetându-l cu ochi de cunoscător.

Apoi duse cupa la buze – sorbi – se opri – îl gustă încă o dată cu o mai adâncă reculegere – îl dădu pe gât dintr-o înghiţitură, oarecum cu o sălbatică ardoare, şi întinzând numaidecât paharul ca să-i fie din nou umplut din sticla pântecoasă, verde, exclamă:

— Pe sufletul meu, iată, în sfârşit – în sfârşit, o

adevărată *băutură*!

— Nu-i aşa? replicară brigadierul silvic şi doctorul cu toată seriozitatea, în timp ce farmacistul de la „Omul sălbatic” îi arunca, peste umăr, surorii sale priviri sfioase, pline de fericire.

— Pe toţi zeii, asta *e* o băutură, Philipp! Şi tu eşti într-adevăr descoperitorul ei? Ai reţeta pusă bine sub lacăt? Şi mai stei încă în colţul ăsta pierdut de lume, pregătind pilulele şi mixturile prescrise de doctorul de colo? – Domnişoară Kristeller, vă rog să-mi acordaţi o întrevedere între patru ochi imediat după-masă! Domnilor, asta poate că schimbă situaţia, dragul meu inspector silvic, în cursul după-amiezii îmi voi lua permisiunea să vă anunţ dacă pot sau nu să vă primesc invitaţia.

— Bravo! strigară într-un glas doctorul şi brigadierul silvic; iar farmacistul spuse:

— Aşadar rămâi fără condiţii, dragul meu; şi chiar că nu era necesar să ne sperii în halul ăsta. N-a fost un gest prietenesc şi frăţesc din partea ta, Augustin.

— Dă-mi, te rog, încă un „Kristeller”, răspunse colonelul. Philipp, în sănătatea ta! Te asigur că mi-ai fost drag, însă acum, iubirii mele pentru tine i s-a

adăugat respectul; – domnilor, vreme de treizeci de ani aţi avut în mijlocul dumneavoastră un om mare, fără să ştiţi. Philipp, rachiul tău e minunat, dar în ceea ce priveşte plecarea mea, unul ca mine e totdeauna în marş cu arma la umăr, şi ca să te obişnuieşti iar cu viaţa sedentară, trebuie să te-nsori şi să ai o ocupaţie civilă. Pe toţi sfinţii, lichiorul ăsta poate că e o afacere mult mai rentabilă decât Fray Bentos! Kristeller, cu alambicul tău o să aducem, peste mare, pe pământ, toate flăcările celui de al şaptelea cer. Domnişoară Dorette, o să umplem sticlele eu soare şi fulgere şi-o să stabilim preţul meritat. Kristeller şi Agonista – Sao Paradiso – provincia Minas Geraes, împărăţia Braziliei! Cu băutura asta sulb braţ răzbim la toate naţiunile de pe glob. O să răzbim, senhora Dorothea, şi după cum am apus, după masă vă rog să-mi acordaţi un sfertuleţ de oră de convorbire în odăiţa din fund.

Au râs toţi, în afară de domnişoara Kristeller. În ceea ce-l priveşte pe inventivul stăpân al casei, cuvintele de mai sus l-au făcut să se simtă absolut perplex şi neputincios. Desigur că un om care trecuse prin atâtea ca Augustin Agonista, avea dreptul în realitate să privească pământul cu alţi ochi şi să acţioneze altfel decât colocatarii şi prietenii familiei

din farmacia „La omul sălbatic” şi-şi putea permite, fără să fie tras la răspundere, să ceară celorlalţi cu toată naivitatea să-i accepte punctul de vedere. Colonelul Don Agostin Agonista putea într-adevăr să-şi exprime hotărârea fermă, de nezdruncinat, de a schimba încă o dată, după o viaţă de om, fericirea şi soarta prietenului său Philipp Kristeller, şi asta fără să i se facă cine ştie ce obiecţii şi contrapropuneri.

Deoarece acum tinda casei se umplea cu tot felul de clienţi, viteazul şi bătrânul soldat îi însoţi singur în sat pe doctor şi pe brigadierul silvic, când aceştia porniră spre casă. Mergea între ei, ţinându-i de braţ, şi cine-i întâlnea, se oprea şi se uita în urma lor, trebuia să recunoască faptul că fiecare dintre ei era, în felul său, un domn „bine”. Convorbirea celor trei se învârtea în jurul bătrânului Philipp şi a „Kristeller“ului său, şi colonelul brazilian de jandarmi mai află pe drumul acesta, în ciuda scurtimii lui, încă vreo câteva lucruri folositoare despre farmacia „La omul sălbatic” şi se întoarse îndărăt, acasă, fluierând vesel şi aspirând cu plăcere aerul proaspăt de toamnă, unde ajunsese tocmai bine pentru masa de prânz.

Au mâncat; şi-au făcut siesta – colonelul, de data aceasta în jilţul său de onoare din cămăruţa din spate,

plină de felurite tablouri.

La ora trei precis, el intră din nou în oficină, să mai ia un „Kristeller”. Şi, deoarece cunoştea foarte bine drumul spre bucătărie, nu avu nevoie de nicio călăuză.

— Domnişoară Dorette, spuse el, acum ar fi clipa cea mai favorabilă. Tocmai l-am însoţit pe bunul Philipp în depozitul lui – de materiale, şi noi doi, dragă domnişoară, am rămas singuri stăpâni în împărăţia de aici, de jos. Măi, măi, mă bucur copilăreşte că mă aflu aici, cu voi, în atmosfera asta atât de intimă! Şi-o să rămânem o familie – nu-i aşa, vom rămâne o familie? – E atât de minunat! Colo, afară, cerul german, aici, înăuntru, căldura vetrei germane şi – iubita Brazilie, departe, ca Ţara făgăduinţei. Senhora, îngăduiţi-mi să vă ofer braţul.

Şi o conduse într-adevăr pe bătrâna domnişoară – care se uita plină de teamă peste umăr în urma sa – în propria ei cameră, odaia de primire, unde rămase cu dânsa o bună jumătate de oră, în deliberarea cea mai stăruitoare, în vreme ce fratele, ca să-şi domine cel puţin cât de cât tulburarea, stătea în magazia lui de materiale, mutând dintr-un loc într-altui toţi sacii cu plante medicinale şi deschizând şi închizând toate

sertarele.

O jumătate de oră, în anumite împrejurări, i se poate părea foarte lungă chiar şi celui mai flegmatic om; deşi este vorba de un adevăr binecunoscut, a trebuit să fie totuşi amintit aici din nou. Scurtul timp i se păru farmacistului de la „Omul sălbatic” *foarte* lung, dar pentru domnişoara Dorette, el s-a scurs uimitor de repede.

Colonelul deschise din nou, foarte politicos, uşa salonului ei şi o conduse afară. El rămase înăuntru! – Domnişoara Kristeller se ţinu de uşorul uşii, cuprinsă parcă de ameţeală; îşi pusese în gând să-i facă bravului soldat o reverenţă, însă nu fusese în stare. În timp ce se rezema afară de perete, străduindu-se să se uite în jur cu ochi parcă lipsiţi deodată de vedere, colonelul se dusese la fereastră, fluierând încet, o deschisese şi se proptise de ea.

Stătea acolo şi oftând se sprijinea greoi pe coate, uitându-se în lungul şoselei.

Afară, domnişoara îşi duse mâinile la tâmple, oftă şi suspină şi ea din greu, zicând:

— Doamne Dumnezeule, exact cum am presupus! O, Doamne atotmilostiv, sărmanul, sărmanul meu frate!

Colonelul strigă de la fereastră la un băiat din sat, care tocmai trecea pe acolo:

— Hei, tinere, îl cunoşti pe domnul brigadier silvic Ulebeule şi ştii unde locuieşte?

— Ei, ba bine că nu! zise ştrengarul, uitându-se în sus din faţa casei, indignat de naivitatea întrebării.

— Bine, fiule. Atunci te aştept aici cu cinci parale-n mână. Dă o fugă până la domnul brigadier silvic, transmite-i salutări din partea domnului străin de la farmacie şi spune-i că domnul farmacist şi domnul cel străin vor fi bucuroşi să ia masa luni la domnul brigadier silvic.

Băiatul, copil de la munte, porni în goană, uitându-se de mai multe ori în urmă, să se încredinţeze că domnul cu părul alb şi cu obrazul ars de soare se ţine într-adevăr de cuvânt şi-l aşteaptă acolo cu răsplata făgăduită.

Jos, în odăiţa din spate, domnişoara Dorette şedea în jilţul de onoare al colonelului brazilian, cu coatele pe masă şi faţa în palme, gemând încet:

— Fratele meu, sărmanul meu frate!

Capitolul al paisprezecelea

A doua zi era duminică, o duminică la ţară în Germania. La biserică băteau clopotele şi preotul îşi pregătise predica. Dom Agostin Agonista, colonel brazilian, îmbrăcat în uniformă, se duse şi el la biserică, sub braţ cu cartea de rugăciuni a prietenului său Philipp, conducând-o cu demnitate pe sora farmacistului. Îşi despachetase complet geamantanul şi taşca şi se îmbrăcase de sărbătoare. Purta pe piept toate decoraţiile sale şi avea un aspect nu numai marţial, ci într-adevăr măreţ şi distins, tulburând cu totul prin apariţia sa clipele de reculegere ale ţăranilor enoriaşi. A cântat şi el cu ceilalţi. Preotul îl auzi din sacristie acoperind cu glasul lui sunetele orgii şi cântecul dascălului şi al celor adunaţi în biserică; –

un bas atât de puternic nu mai cutremurase până atunci bolta micuţei biserici. După terminarea slujbei, soldatul cel străin, conducând-o din nou de braţ pe domnişoara Dorette Kristeller, trecu aşa-zicând în revistă întreaga comunitate. Sătenii stăteau în rând în drumul său, şi colonelul, zâmbind blajin, îşi ducea când şi când mâna la chipiu, păşind pe dinaintea şirului de oameni care-l priveau uimiţi.

În duminica aceea, satul nu a vorbit decât despre el; însă domnişoara Dorothea s-a întors acasă de la biserică într-o stare foarte proastă, simţindu-se nevoită să stea la pat tot restul zilei.

În ziua următoare, colonelul s-a dus cu prietenul său Philipp să prânzească la brigadierul silvic Ulebeule, fiind poftit la un cap de porc mistreţ. Domnişoara Dorette s-a aşezat dinaintea registrelor de socoteli ale casei. Domnii aflaţi la locuinţa brigadierului silvic petreceau grozav; colonelul povestea din nou despre splendoarea noii sale patrii, şi oamenii din colţul acela liniştit de pământ aproape că îşi pierdură firea, târâţi de elocvenţa şi descrierile lui pline de culori minunate. De data aceasta, l-a poftit pe doctor să treacă Oceanul cu el, să ajungă milionar şi medic intim al curţii imperiale, şi la a patra sticlă,

medicul rural îi făgădui colonelului sus şi tare să-l însoţească, întărindu-şi cuvântul dat printr-o strângere de mână.

— Cu dumneata, dragă părinte, nu ştiu ce am putea face dincolo, zise Dom Agostin, dar poate că tot o să te luăm şi pe dumneata mai târziu, după ce vom ridica propria noastră capelă de casă.

Pastorul zâmbi, adăugind oarecum întristat:

— Sunt, fără-ndoială, prea bătrân ca să mai emigrez, domnule colonel. Şi-apoi, mai întâi ar fi nevoie să vorbiţi cu buna mea soţie, scumpul meu domn.

— Şi de ce să nu vorbesc, dacă celelalte condiţii sunt îndeplinite? întrebă brazilianul.

Au petrecut foarte bine la brigadierul silvic Ulebeule, iar Philipp şi August au pornit spre casă, la farmacie, ţinându-se strâns de braţ, vioi, plini de însufleţire, abia după ce amurgul se lăsase de-o bună bucată de vreme.

— Te rog, dragă băiete, să-mi pui un flacon de „Kristeller” pe noptieră, zise colonelul. O să-mi facă o nespusă plăcere şi după dineu. *Pereat*[339] Fray Bentos – ăsta zic şi eu că e un bulion concentrat! Să le ia dracu’

339 Jos! (Lat.)

pe toate vitele din pampas; – dacă preparăm băutura asta de foc *aşa* aici, apăi gândeşte-te ce formidabil o să reuşească ea dincolo, în Ţara-de-foc! Fi-lip-po!

— De-li-cios! răspunse domnul Philipp Kristeller, apoi cei doi prieteni se sărutară de trei ori din toată inima.

Dealtfel, colonelul şi farmacistul de la „Omul sălbatic” au rămas în seara asta singuri în odăiţa din fund. Domnişoara Dorette s-a scuzat prin fata-n casă că nu poate veni din cauza unor puternice dureri de cap.

Cei doi domni i-au trimis numaidecât vorbă că le pare nespus de rău şi că-i doresc din suflet o grabnică însănătoşire; – după aceea, au mai stat împreună în galeria cu tablouri până la miezul nopţii, vorbind de vremea tinereţii lor, înecaţi în nori de tutun.

Când bătu ora douăsprezece, colonelul se ridică-n picioare, spunând prietenos:

— Nici nu-ţi închipui cât de bine mă simt aici, Philipp. De azi înainte n-o să ne mai despărţim, bătrâne! De azi înainte vom fi *un* destin şi o fericire, nu-i aşa? Nu-i aşa, nu-i aşa, s-a făcut, Philipp?

— S-a făcut, bâlbâi domnul Philipp Kristeller, apoi colonelul se duse la culcare.

Acum cunoştea drumul la camera lui, nu mai era necesar să fie condus. „Flaconul” cu „Kristeller” l-a luat cu el sub braţ, ca pe cartea de rugăciuni a prietenului său în duminica trecută. Mai întâi însă îl silise pe prietenul lui să se aşeze în jilţul de onoare; şi domnul Philipp Kristeller mai rămase câtva timp în jilţul acesta, în noaptea trecută, încercând să mediteze înainte de a se duce şi el să se odihnească.

Noaptea era liniştită, casa se scufundase în tăcere. Tocmai bătea ora unu, când sus scârţâi o uşă, iar pe scară se auzi coborând încet un pas uşor. Chibzuiala stăpânului casei aşezat în jilţul de onoare al colonelului se transformase într-un somn adânc. Tresărind din somnul acesta, domnul Philipp ciuli urechea; pasul fantomatic ajunse dinaintea uşii cămăruţei.

— Cine e acolo? strigă farmacistul şi se ridică de jos, clătinându-se şi sprijinindu-se de speteaza jilţului.

— Eu sunt, frate, răspunse domnişoara Dorette Kristeiler, intrând şovăitoare, în cămaşa ei albă de noapte, întocmai ca o Lady Macbeth, frământată de regrete[340]. Eu sunt, Philipp, nu mi-am aflat liniştea,

340 În *Macbeth* de Shakespeare (V, 1), Lady Macbeth nu-şi găseşte somnul, deoarece o chinuie conştiinţa.

nici în pat, nici în întreaga casă. Credeam c-o să mai găsesc aici soba caldă; însă acum sunt bucuroasă că nici tu nu dormi, dragă frate; – o, frate, frate Philipp, vorbeşte într-adevăr serios!

— Serios? Cine?

— Nu, nu-i o glumă! Oh, mi –, am dat numaidecât seama, când te-a bătut întâia dată pe umăr cu atâta plăcere, şi vioi toţi râdeaţi atât de gălăgios de planurile lui. Poate că ne vrea binele; cu toate acestea ne umple de jale. Philipp, el are nevoie de bani! Are nevoie de banii lui şi a venit să-i ia!

Farmacistul de la „Omul sălbatic” o privi deodată pe bătrâna lui soră cu ochi strălucitori, plini de o adâncă înţelegere:

— Are nevoie de banii lui şi a venit să-i ia? Dar, Dorette, asta ar fi minunat!

— Minunat!?

În ciuda nopţii reci, cuprins de o adâncă emoţie, domnul Philipp Kristeller se descheie la vestă cu mâna tremurătoare:

— Dorette, o, de-ai avea dreptate! – Ar fi admirabil, admirabil! – însă dacă ar fi vorba de asta, mi-ar fi spus-o doar din capul locului!

— Dar ce, n-a făcut-o? Ba chiar sub toate formele

posibile –delicat şi dur!

Farmacistul nu răspunse. Străbătea în sus şi în jos încăperea strimtă împodobită cu galeria sa de tablouri, frecându-şi mâinile, după cum îi era obiceiul, şi murmurând pentru sine:

— Bunul – cinstitul – Doamne, Dumnezeul meu, ce noapte fericită! Şi eu care nu mi-am dat seama deloc. O, femeile astea, femeile astea deştepte! O, Dorette, numai de-ai avea dreptate!

— Am dreptate! gemu acum bătrâna domnişoară aproape supărată. Stai jos şi dă-ţi seama de situaţie. Ce-o să se aleagă de noi, frate? În vremea ăstor treizeci de ani tu ţi-ai văzut de slăbiciunile tale şi de afaceri; dar eu am ţinut registrele şi ştiu cum stăm. Oh, mai e încă destul, dar tocmai la ţanc – şi Philipp, sunt absolut convinsă că el vrea nu numai capitalul, ci şi dobânzile pe treizeci de ani.

— Nu-i iert aşa uşor faptul că nu şi-a exprimat clar numaidecât dorinţa, murmură domnul Philipp, care, de-atâta emoţie, nu mai era pur şi simplu în stare să se aşeze jos, ci alerga necontenit de la un colţ la altul al odăii, fără să dea nici cea mai mică atenţie cuvintelor surorii sale. O, August, August, a venit şi pentru mine ceasul să-ţi pot ajuta pe drumul fericirii!

Copleşit cu totul de gândul minunat, se opri şi, ceea ce nu făcuse de cine ştie când, făcu acum, îşi sărută sora, lung, din inimă, apoi – îşi luă lampa şi se duse şi el în odaia sa. Simţea nevoia să fie singur, să se gândească în linişte şi în întunericul nopţii la apropiata dimineaţă plină de bucurie şi la primele clipe ale întâlnirii lui cu prietenul său, colonelul Dom Agostin Agonista.

Domnişoara Dorette stătea în lumina lămpii sale de noapte, cu braţele atârnând moi de-a lungul trupului cu mâinile împreunate pe pântece, urmărindu-l cu privirea şi gemând:

— Aşadar aici am ajuns! – O bărbaţii ăştia! Ce-o să se aleagă de noi? Doamne, Dumnezeule, ce-o să se aleagă de noi? În ceea ce mă priveşte, la indienii lui, la noii săi concetăţeni, eu nu mă duc! Ar fi în stare să ne târască după el, luându-ne cu vorba bună şi cu sfaturile, cu căţel, cu purcel, ca să ne stabilim acolo, în sălbăticia aia şi să ridice o fabrică de rachiu şi lichior pe numele bietului meu frate. Dar lasă-l să vină la mine cu propunerea lui, ucigaşul, gâdele, exploatatorul crunt de oameni, ajutorul de călău. Nici pentru toate biletele gratuite din lume nu mă duc cu el în America lui; oho, sunt convinsă că de cum ne-ar

vedea dincolo, ne-ar pune-n frigare, oricât de viclean îşi joacă el aici rolul de soldat de treabă, voios, integru şi sincer.

Ceea ce s-a petrecut la catul de jos al caisei de la „Omul sălbatic” nu a tulburat somnul colonelului Dom Agostin Agonista. A dormit în marţea aceea din nou încă multă vreme după răsăritul soarelui, iar sticla cu „Kristeller” se afla pe noptiera lui; bătrânul soldat îşi pusese la îndemână şi paharul cu picior. Dar pe scaunul de dinaintea patului şedea cam pe la opt şi jumătate, de vreun sfert de oră deci, domnul Philipp Kristeller, pândind afectuos deşteptarea din somn a oaspetelui, prietenului şi binefăcătorului său.

— De îndată ce bunul amic se va deştepta, o să chibzuim împreună cum să aranjăm lucrurile, ca să fie cât mai plăcute şi mai favorabile pentru el, şoptise farmacistul, strecurându-se în odaie pe vârful picioarelor; şi mai aşteaptă o oră întreagă până ce brazilianul deschise ochii, se întinse peste măsură, căscă straşnic şi exclamă surprins, ridicându-se în capul oaselor:

— *Diablo!*[341] Tu eşti, Filippo? Ei, bună dimineaţa! Asta-i foarte drăguţ din partea ta!

---

341 Drace! (span.)

— Bună dimineaţa, August. Cred că-mi dai voie să-ţi spun din nou August; fiindcă am stat aici, aşteptând să te deştepţi ca să te dojenesc rău.

— Să mă dojeneşti? De ce? Cum aşa? Din ce cauză? Pentru ce?

— Pentru că te-ai purtat eu sora mea cu mai multă încredere decât cu mine, August.

— Ah aşa! zise colonelul brazilian de jandarmi, foarte tărăgănat, apoi se întinse din nou şi-şi puse capul pe pernă, adăugind după câtva timp cam deprimat: Şi eşti de acord, nu-i aşa? Te-ai hotărât; – trecem împreună Oceanul, să adunăm munţi de aur pentru noi şi pentru urmaşii noştri?!

Domnul Philipp clătină trist din cap:

— Sora mea Dorothea şi cu mine în niciun caz, însă – în ceea ce te priveşte pe tine, nici vorbă că-i altceva. Nu, scumpul meu August „o să trebuiască să pleci din nou singur.

— Dar asta chiar că-mi încurcă toate socotelile, mormăi soldatul, necăjit.

— Te însoţesc dincolo, peste Ocean, dorinţele noastre cele mai sincere de succes; vom fi întotdeauna cu gândul la tine.

— Mulţumesc! spuse colonelul şi mai necăjit.

— Am şi rânduit masa dinaintea jilţului tău, bunul meu August. Registrele mele îţi stau la dispoziţie; o să fii mulţumit de sora mea, fiindcă ea a făcut bilanţul. Vei constata, sper, că noi – sora mea şi cu mine – am administrat averea noastră – a mea – a ta, cu cea mai mare grijă.

— Vin numaidecât jos, dragă bătrâne! exclamă colonelul deodată foarte bine dispus, cu un zâmbet luminos pe faţă, scoţând afară fulgerător piciorul drept de sub pătură şi agăţând de pe podea cu laba papucii de onoare, de rezervă, ai farmacistului. Numaidecât, în zece minute sunt jos la tine. Philipp, eşti nu om minunat şi-o să vezi că eu cunosc lumea şi ştiu să fac şi pentru tine tot ce-ţi poate fi mai de folos.

— Te aşteptăm cu cafeaua, dragă August?

— Transmite-i de îndată surorii tale cele mai sincere complimente! Într-o clipă sunt la voi. Nu-i aşa, Philipp, îmi dai reţeta lichiorului „Kristeller” s-o duc cu mine peste Ocean – nu-i aşa, bătrâne?

Descoperitorul „Kristeller”-ului făgădui, şi după un sfert de oră, colonelul Dom Agostin Agonista şedea într-adevăr la cei doi fraţi, în odăiţa din spate, în jilţul de onoare, fără să se mai fi împotrivit, dinainte cu registrele comerciale şi ale casei aparţinând farmaciei

„La omul sălbatic”; – domnişoara Dorette Kristeller nu mai avea altceva de făcut decât să-l întrebe din când în când dacă nu binevoieşte să mai bea o cafea.

Capitolul al cincisprezecelea

Dacă un om ca Dom Agostin Agonista soseşte, sau mai bine zic cade ca din nori, într-un ţinut ca acela descris mai sus, toţi ochii se-ndreaptă asupra lui. Pe o rază de mai multe mile de jur împrejur au început să umble curând zvonuri fantastice în legătură cu el. În fiecare privire care-l urmărea şi în fiecare cuvânt politicos ce i se adresa simţeai iar respectul amestecat cu o oarecare teamă, întocmai ca în urmă cu treizeci de ani; numai că nimeni nu-l mai compătimea. Străinul atât de cunoscut de îndată pretutindeni corespundea din toate punctele de vedere închipuirii celor din ţinut despre un „fenomen”, iar această impresie nu era slăbită de loc de jovialitatea şi felul său de a se manifesta, ce

dădeau naştere unei intime sfieli. Însă el se simţea bine în mijlocul oamenilor din partea locului, se desfăta cu emoţia pe care o stârnea în jurul său şi – lua masa, plin de seninătate, peste tot.

Se dovedise că în primele săptămâni nu putea fi încă vorba să părăsească ţinutul, să plece de la farmacia „La omul sălbatic”.

Colonelul rămase şi-l invită care mai de care la masă. După notabilităţile satului urmară moşierii şi bogaţii arendaşi de domenii din jur; colonelul Dom Agostin Agonista se simţea tot mai bine în tihnita sa locuinţă de la farmacia „La omul sălbatic”.

Dar dacă el lipsea adesea de la farmacie, apoi bătrânul Philipp şedea cu atât mai liniştit acasă; scria mult, primea o groază de scrisori de la bancheri şi alţi oameni de afaceri, ocupându-se şi el cu diferite negustorii. Începu să speculeze terenuri, şi anume ale sale proprii.

Şi în vreme ce colonelul nu pierdea nimic din impozanta sa rotunjime, domnişoara Dorette Kristeller, care avea totuşi puţin de pierdut, slăbea din zi în zi, iar farmacistul decăzuse şi el fiziceşte pe cât îi mai fusese cu putinţă. Fratele şi sora se gălbejeau tot mai mult la faţă; în ceea ce-l priveşte pe Dom Agostin,

oamenii începură să-i spună.

— Domnule colonel, Dumnezeu fie lăudat, aerul de aici pare să vă facă foarte bine.

Aerul ţinutului îi pria într-adevăr, iar zvonul despre binele pe care-l făcuse cu treizeci şi unu de ani în urmă stăpânului farmaciei „La omul sălbatic” plutea şi el în jurul lui şi a obrazului său vesel, încadrat cu păr alb, dându-i o nuanţă rozalie. Femeile spuneau despre dânsul că este un minunat domn în vârstă, iar bărbaţii, că e un om admirabil, adăugind: „Aşa stând lucrurile, ne-ar plăcea şi nouă să găsim un om ca acesta în desişul pădurii şi am căuta să ne împrietenim cu el. În situaţia asta ne-am înhăma cu plăcere şi la studiul botanicii”.

În săptămâna următoare primi şi colonelul scrisori. De la Rio de Janeiro veni un pachet cu o mulţime de documente. Pachetul acesta îi fusese trimis de senhor Joaquimo Pamparente, avocatul său, şi Dom Agonista a fost nevoit să-i discute pe îndelete conţinutul cu prietenul Philipp Kristeller. Colonelul îi scrise senhorei Julia Fuentalacunas o scrisoare drăgăstoasă, care era în acelaşi timp şi o scrisoare de afaceri; – din păcate nu mai avea timp să aştepte răspunsul doamnei.

— Nu-i nimic, zise îndrăgostitul soldat, acum, când voi fi din nou dincolo de Ocean, se vor aranja toate cât se poate de bine şi de plăcut.

În aceste zile când era preocupat de afaceri serioase, Dom Agostin se întâlnea cel mai des cu veselul medic rural doctorul Hanff. Cei doi oameni voioşi se legaseră fraţi de cruce şi colonelul Agonista, ca să se distreze, îl însoţea din când în când pe medic la pacienţii lui. Când era vorba de o treabă ca asta, pe bătrânul, cutezătorul soldat nu-l împiedica niciun fel de vreme, oricât de rea, şi doctorul, care suporta şi el cu destulă tărie orice intemperie, îl admira şi din punctul acesta de vedere pe însoţitorul său ca pe un miracol.

— Pe toţi zeii celor două emisfere, cel puţin tu o să mă-nsoţeşti dincolo! exclamă colonelul spre sfârşitul lui noiembrie, cu prilejul unuia dintre aceste drumuri, privind de la fereastra unui han de ţară câmpia acoperită până departe cu prima zăpadă a anului. Doar ţi-am garantat de o sută de ori o viaţă fericită, plină de cea mai mare strălucire, pentru care mă pun chezaş din nou şi acum. Uită-te la vremea asta – este asta o climă pentru oameni înţelepţi, cumsecade şi, unde mai pui, cu raţiune, cu soţie şi copii? E ăsta

un ţinut, unde să ajungi la vârsta de şaptezeci de ani?

— Soţia – băieţii mei, murmură doctorul.

— Or să se aclimatizeze acolo foarte bine; tocmai îţi vorbeam de climă! Îi laşi vreme de un an aici, până ce te stabileşti confortabil dincolo de Ocean. În toamna viitoare îmi aduc soţia la Paris să ne petrecem luna de miere, şi tu mă însoţeşti, adică tragi o fugă până-aici şi-ţi iei gospodăria cu tine. Ei – ce zici? La dracu', uită-te la cimitirul de colo, la ploaie şi viscol, şi spune-mi dacă e o plăcere şi o onoare să ai acolo o piatră funerară de gresie cu inscripţia: „Aici odihneşte doctorul Eisenbart?!”

La naiba, frate, gemu medicul rural, ştii ce as vrea?

— Ei?

— Aş vrea să fi rămas acolo unde te-ai simţit atât de bine. De când ai venit aici, mi-am pierdut somnul, şi ceea ce se-ntâmplă cu mine se-ntâmplă cu cei mai mulţi dintre cunoscuţii mei. Ai stârnit, aşa-zicând, imaginaţia întregului ţinut. Nu cunosc pe nimeni pe o rază de trei mile, care să mai stea liniştit pe scaunul lui. Toţi se sucesc încoace şi-ncolo, chibzuiesc şi socotesc cât au pierdut în viaţă până acum.

— Asta poate să fie valabil pentru ceilalţi, însă tu,

la vârsta ta, n-ai pierdut absolut nimic – şi ca să te convingi, uită-te la mine. Dealtfel, dă-mi voie să-ţi mai spun o vorbă: *eu* nu vreau să conving pe nimeni! *Diablo,* cum mi-aş permite, cu părul meu alb, s-o iau încă o dată de la-nceput, să repet prostiile din tinereţe şi să-mi încarc conştiinţa cu noi remuşcări? În trei săptămâni plec, de data asta cu siguranţă – cu siguranţă, asta s-o ştii! Până atunci am pus din nou ordine în vechea mea patrie şi în raporturile mele cu ea, apoi pornesc la drum şi peste Ocean să iau cu asalt norocul, flota spaniolă încărcată[342], şi pentru vechii mei prieteni de la farmacie. Oh, ei să stea aici în tihnă la firma lor „Omul sălbatic”.

— Eu voi acţiona pentru dânşii, iar prima scrisoare pe care vă voi scri-o vă va anunţa şi restul.

— Pleacă în trei săptămâni! oftă doctorul, sorbindu-şi agitat paharul dintr-o înghiţitură.

342 Flota care, în timpul stăpânirii spaniole în America de Sud, transporta în Spania argintul prădat din minele americane.

Capitolul al şaisprezecelea

Colonelul împăratului Braziliei, Don Agostin Agonista, era, cum se spune, tot pe picior de plecare, dar de data aceasta a plecat într-adevăr, exact la vremea şi la ora anunţată mai dinainte, şi anume în ziua de 23 decembrie, la amiază. Se-nţelege că fusese rugat stăruitor de toţi să mai rămână cel puţin de Crăciun, dar toate rugăminţile şi sfaturile fuseseră zadarnice.

— Nu mă chinuiţi, spusese el, mă cunosc şi ştiu ce-i bine pentru mine. Celebrarea acestor sărbători dragi în tihnita mea patrie, festivitatea asta plăcută în Germania mea înţeleaptă, plină de simţire, m-ar afecta prea tare şi e neapărat nevoie ca vreo câtva timp să fiu ceva mai dârz. Asta nu numai pentru binele meu, ci

şi pentru acela al bunilor, bravilor mei prieteni de la farmacie. Mi-o cer îndatoririle mele, oricât s-ar împotrivi inima.

Şi-apoi a dispărut, a dispărut fără urmă, când toţi se pregăteau să-i mai strângă o dată mâna şi să-şi ia rămas bun. Despărţirea a fost tot atât de ciudată ca şi celelalte împrejurări oare însoţiseră sosirea şi şederea acestui om în localitate. Toţi au ajuns prea târziu, ca să-l mai salute: domnul Philipp din laboratorul său, domnişoara Dorette, din bucătărie, doctorul Hanff, de la cel mai apropiat pacient.

Colonelul dăduse ordin să-i vină trăsura la uşa din spate, se suise pur şi simplu în ea şi plecase; bagajele şi le trimisese mai înainte, şi cei din ţinut – se uitau după el.

Cei din farmacie n-au scos o vorbă, oftau doar; doctorul a exclamat cam supărat şi dezamăgit, bătându-se cu palma pe frunte:

— M-ar fi bucurat să-i mai spun o vorbă în legătură cu proiectele mele! Doar nu-l răscoleşti pe un om până-n adâncul fiinţei lui şi-l zăpăceşti cu totul, aşa, absolut fără niciun rost; – s-o ia dracu’ Brazilia asta!

Ceilalţi prieteni şi cunoscuţi au venit treptat,

miraţi şi uimiţi, la fereastra oficinei.

— Pesemne că a vrut să evite orice vâlvă, spunea domnişoara Dorette Kristeller, scurt şi aproape fără glas.

Fratele ei nu a vrut să vorbească nici măcar cu pastorul şi cu brigadierul silvic. Despărţirea de prietenul său din tinereţe îl afectase foarte mult şi voia să rămână câteva zile absolut singur. Bunii lor cunoscuţi au înţeles situaţia, şi cei doi fraţi n-au fost tulburaţi de ei în timpul sărbătorilor.

Numai de sărbători!

În seara de 24 decembrie iată-ne din nou printre tablourile din odăiţa aflată în spatele farmaciei „La omul sălbatic". O luminare de seu spălăcită arde pe masă într-un sfeşnic ieftin de alamă, pe care-l adusese în încăpere domnişoara Dorette. Înainte ca bătrâna soră să fi adus lumina aceasta, bătrânul domn stătuse pe întuneric; – el sade acum în jilţul de onoare, în lumina tulbure a luminării, iar sora lui, dinainte-i, pe un scaun. Amândoi par istoviţi şi copleşiţi de griji; sărbătoresc împreună un Crăciun plin de tristeţe.

După o tăcere îndelungată, domnişoara Dorette spuse:

— Plagmann din Borgfeld vrea să-şi ia vacile

imediat după sărbători.

Vorbise oftând adânc; fiindcă Bless şi Muhtz erau mândria şi dragostea ei şi trebuia să se despartă de amândouă.

Farmacistul dădu doar din cap şi zise şi el după o vreme de tăcere:

— Cred că pe la 15 ianuarie ar fi cel mai nimerit moment pentru licitaţie.

Sora dădu şi ea din cap, suspinând:

— Da, da, n-am nimic împotrivă! Sunt cu totul de acord! O, Doamne!

Ca să facă totuşi ceva pentru atmosfera sărbătorească a zilei, bătrânul domn, străduindu-se să pară din nou vesel şi liniştit, spuse:

— Capul sus, bătrâno! Cum se poate să te descurajezi aşa? Spre uimirea ta, trebuie să-ţi dai seama cu câte boarfe nefolositoare ne-am încărcat încetul cu încetul în decursul vieţii. Că scăpăm de agricultură – de grija şi neplăcerile provocate de livadă şi ogor, la urma urmei, nu-i aşa de rău, în orice caz, nu-i lucrul cel mai rău. Ca să fiu sincer, în ultimul timp nu mai eram în stare să duc la bun sfârşit ceea ce pe vremuri făceam cu plăcere.

Consolarea era bine intenţionată, dar n-a fost de

niciun folos. Sora a izbucnit deodată în hohote spasmodice de plâns.

— O, Mântuitorule prea îndurător, n-aş avea nimic împotrivă, nimic, dar totul vine atât de târziu! Frate, nenorocirea asta vine prea târziu! – De-ar fi venit – omul ăsta cu douăzeci de ani în urmă, i-aş fi dăruit cu bucurie odată cu perna şi plapuma mea; dar acum e, într-adevăr, prea târziu pentru noi! Ipoteca asupra casei mă apasă ca o piatră de moară! Şi pe lângă asta – nimeni – niciun om, în faţa căruia să-ţi poţi plânge amarul, să ai dreptul – da, să ai dreptul să-ţi plângi amarul!

— Nu, exclamă domnul Philipp Kristeller din tot sufletul, nu, suferinţa asta ne-o purtăm numai noi singuri! Nu vom îngădui în ruptul capului unor străini să-şi vâre nasul în viaţa noastră de acum, Dorothea! N-aş avea cum să mă justific faţă de prietenul – prietenul meu – prietenul de la „Eşafod”! O, draga mea Dorette, curaj, şi mai ales nu-ţi lua mina asta deznădăjduită, o să vezi, o să ne ţinem şi de-aci înainte capul sus şi-o să ducem şi în noua situaţie o viaţă frumoasă şi liniştită. Ce-ar fi spus Johanne a mea dacă mi-ar fi împărtăşit soarta până astăzi? Şi, ascultă, lasă lumea să gândească şi să vorbească

orice-o vrea.

— Parcă-i văd şuşotind, pe pastor şi pe Ulebeule, pe domnii de la herghelia de remontă, pe judecătorul de pace şi pe doctor. Ce mai poveşti or să născocească şi cum or să ne mai încondeieze!

— Lasă-i! Numai de i-ar merge bine bătrânului şi trăsnitului meu prieten cu tânăra lui fericire! Ascultă, dragă soră, însăşi certitudinea că nimeni nu ne vrea binele cu atâta ardoare ca el, m-ar consola chiar dacă, poate, m-aş simţi tare trist. Acum e convins că navighează cu toate pânzele întinse în întâmpinarea fericirii sale şi fericirii noastre; şi-apoi, bătrâno, banii lui au adus cel puţin pentru a doua oară unui om un ceas de bucurie, ceea ce, într-adevăr, nu se poate spune despre orice sumă ide bani, chiar de-ar fi vorba, ca în cazul nostru, de douăsprezece mii de taleri.

Sora nu răspunse decât doar cu o ridicare din umeri, de care iar îi păru rău. Se sculă-n picioare, se duse la fereastră şi se uită afară, la grădina înveşmântată în noaptea de iarnă, grevată şi ea de o mare ipotecă, şi abia după trei minute se întoarse din nou îndărăt:

— Ninge tare, frate. Îţi mai aminteşti, Philipp, ce plăcere şi tainică tihnă ne isca zăpada în ziua aceasta?

— Nici vorbă, exclamă fratele, altfel cum am fi putut duce noi un trai atât de bun împreună în aceşti treizeci de ani? Dorette, astăzi chiar ne-am purtat ca nişte adevăraţi neghiobi, că, pentru prima dată, nu ne-am pregătit un brad de Crăciun împodobit cu luminări. Ar fi trebuit s-o facem, în ciuda celor întâmplate. Ei, data viitoare – la anul…

— Când prietenul tău de la „Eşafod” va trimite vaporul încărcat cu butoaie pline cu aur şi pietre preţioase, ca plată – cel puţin pentru reţeta lichiorului „Kristeller”! Oh, şi pentru asta să păstrezi jilţul lui de colo, numai pentru el, vreme de treizeci de ani!

Asta era o autentică trăsătură femeiască, aşa că n-aveai ce să-i faci; bătrânul Philipp, rămas la propria-i fire bărbătească şi generoasă, nu se lăsă întrerupt, ci îşi continuă fraza începută:

— … la anul ne vom scoate paguba eu atât mai bucuroşi şi din toată inima pentru ceea ce am pierdut de data aceasta. Din cauza intervenţiei femeieşti, adăugă totuşi în sinea sa: „Orice s-ar întâmpla”.

În ceea ce-i priveşte, pe prietenii din ţinut s-au mirat de fapt grozav, când în răstimpul iernii şi al primăverii s-au petrecut multe şi temeinice schimbări la farmacia „La omul sălbatic” – când mobilele din

camere au dispărut, grajdurile s-au golit de vite, grădina de flori s-a transformat în răzoare de legume, graţioasa fată în casă şi-a căutat alţi stăpâni buni, argatul a fost concediat, iar în ziarul ţinutului se putea citi că farmacistul Philipp Kristeller a vândut atâtea şi atâtea pogoane de livadă şi pământ de arătură ţăranilor cutare şi cutare din obştea şi teritoriul comunei. Când a avut însă loc licitaţia chiar în farmacie, prietenii au licitat şi ei cu ceilalţi, clătinând din cap; iar la această licitaţie, brigadierul silvic a cumpărat galeria de tablouri a farmacistului, doctorul, bolul chinezesc de punci, iar preotul, jilţul de onoare al colonelului Dom Agostino Agonista, aflat în serviciul Braziliei.

După aceea nu mai exista în localitate nicio casă mai goală. Numai conţinutul cutiilor cilindrice şi al sticlelor din oficină a rămas neatins; prietenii şi cunoscuţii au chibzuit şi au făcut tot felul de presupuneri, oprindu-se până la urmă toţi la bănuiala cea mai plauzibilă, că prietenul lor, domnul Philipp Kristeller, speculase în taină, mizând pe titluri fără valoare şi pierduse.

Fireşte, l-au sfătuit stăruitor să se adreseze fără întârziere prietenului său, colonelul brazilian, şi nu

înţelegeau din ce cauză respingea propunerea cu atâta încăpăţânare.

Cuprins

Prefaţă

CRONICA ULIŢEI VRĂBIILOR (1857)

ELSE DIN BRĂDET (1865)

SFÂNTUL TOMA (1866)

MARŞUL CĂTRE CASĂ (1872)

FARMACIA „LA OMUL SĂLBATIC” (1874)

Lector: SUZI HIRSCH

Tehnoredactor: AURICA IONESCU

Tiraj 9660. Broşate. Coli tipar 27.

Tiparul executat sub comanda nr. 1/1099 la

Întreprinderea Poligrafică,

„13 Decembrie 1918”.

str. Grigore Alexandrescu nr. 89 – 97

Bucureşti

Republica Socialistă România

Wilhelm Raabe a fost cu adevărat german prin natura lui interiorizată şi visătoare, prin profunzimea lui morală, prin discursivitatea lui calmă şi jucăuşă, prin limitarea sferei de viaţă îmbrăţişată de el şi prin limbajul lui plin de semnificaţii simbolice ascunse.

FRITZ MARTINI —
ISTORIA LITERATURII GERMANE

Lei 14

Editura Univers